

ASES
**VII. INTERNATIONAL SOCIAL
SCIENCES CONGRESS**

CONFERENCE BOOK

EDITOR ASSOC. PROF. TURGUT BAYRAMOGLU

ASES

VII. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

NOVEMBER 24-26, 2023

ISTANBUL, TURKIYE

EDITOR: ASSOC. PROF. TURGUT BAYRAMOGLU

COPYRIGHT © 2023

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION

PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED . NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUBLISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATIONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERMITTED BY COPYRIGHT LAW. ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2023©

LICANCE KEY: 2022/ 63715

08.12.2023

ISBN: 978-625-98750-0-2

CONGRESS ID

CONFERENCE TITLE

ASES VII. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS

DATE AND PLACE

NOVEMBER 24-26, 2023

ISTANBUL, TURKIYE

ORGANIZATION

ASES (ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

LANGUAGES

Turkish, English, Arabic, Russian

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOGLU

ORGANIZING BOARD

Assoc. Prof. TURGUT BAYRAMOGLU

BAYBURT UNIVERSITY (TURKIYE)

DR. MARIUS LOLEA

UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. MUHAMMAD FAISAL

SINDH MADRESSATUL ISLAM UNIVERSTY (PAKISTAN)

DR. ROZINA KHATTAK

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

COORDINATOR

AYSEL UNAL

CHAIRMAN OF THE SCIENCE COMMITTEE

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. OKTAY BEKTAS

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ALI OSMAN ALAKUS

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ARZU KARACA

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BANU YAZGAN INANC

TOROS UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BEJTULLA IRON

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. DENIZ YENGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. EMRULLAH FATIS

AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HATICE FERİHA AKPINARLI

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. IOSEFINA BLAZSANI BATTO

AZERBAIJAN UNIVERSITY OF LANGUAGES (AZERBAIJAN)

Prof. Dr. MEHMET ALI SALAHLI

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET KAYGUSUZOĞLU

HASAN KALYONCU UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Prof. Dr. MEHMET SERKAN UMUZDAS

TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MINE KAYA KEHA

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MUKADDER BOYDAK OZAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NURETTIN KONAR

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SABRI KARADOĞAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SADETTIN OZCELIK

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SIBEL KAHRAMAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SNEZANA BILIC

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. SENGUL KOCAMAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. QASIM HACIYEV

AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES (AZERBAIJAN)

Prof. VIOLETA MADZOVA

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KRIMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSE SEZER

BILECIK SEYH EDEBALI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYSEGUL TURK

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BURCU UZUM

KOCAELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. DERYA UZUN AYDIN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. FULYA ONER ARMAĞAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. GORKEMLI KAZAR

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAMIT ARBAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. HATICE BURCIN SOLT

ZONGULDAK BULENT ECEVIT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAYATI CAVUS

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HICRAN OZLEM ILGIN

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Assoc. Prof. IPEK FATMA CEVIK

USKUDAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ISMAIL SAN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MAHMUT CITIL

GAZI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MUHAMMAD JEHANGIR

ABDUL WALI KHAN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. MUSTAFA TUYSUZ

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

Assoc. Prof. ORCUN BOZKURT

MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZCAN DEMIR

GAZIANTEP UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZGUR ALTINDAĞ

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. OZLEM ARDA

ISTANBUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SONGUL KARABATAK

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SUKRAN KARACA

SIVAS CUMHURIYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. VICTORIA ROCACIUC

INSTITUTE OF CULTURAL HARITAGE (MOLDOVA)

Assoc. Prof. VOLODYMYR MESHCHERIAKOV

STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY (UKRAINE)

Assoc. Prof. YUSUF ARSLAN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZELIHA TEKIN

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZUHAL AKMESE

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. AHMET KURTOĞLU

BANDIRMA ONYEDI EYLUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. AYSUN BEYDOLA

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. BARIS AYDIN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. CETIN TAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. DOSS PARIMALA

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist Prof. DR. DINOOP K

MAHATMA GANDHI UNIVERSITY (INDIA)

Assist Prof. FRANCISCO JAVIER PALACIOS-HIDALGO

UNIVERSITY OF CÓRDOBA (SPAIN)

Assist Prof. ESREF AKMESE

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ELIF SELCAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. EMIN TAMER YENEN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. FAHRUNNISA KAZANAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. FATMA ALASLAN

YAKIN DOĞU UNIVERSITYSI (KKTC)

Assist Prof. GAMZE AKKAYA

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. GULSAH GURKAN

TURGUT OZAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MEENAKSHI INGOLE

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist. Prof. MEHMET TUNAZ

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. MELIHA UZUN

SIRNAK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MUHAMMAD FAISAL

TOP-TECH AL INSTITUTE OF TECHNOLOGIES (PAKISTAN)

Assist Prof. MURAT BUĞRA TAHALI

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. OĞUZ HAN OZTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. PELIN ERTEKIN

INONU UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SERHAT ERDEM

ATATURK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SUKRU BILICI

MUS ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ABDULLAH KILICARSLAN

KTO KARATAY UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET DEMIREL

NEVSEHIR HACI BEKTAS VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ESMERAY KARATAS

CANAKKALE ONSEKIZ MART UNIVERSITYSI (TURKIYE)

Dr. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. MAJA VIZJAK

FACULTY OF ECONOMICS AND TOURISM MIJO MIRKOVIC (CROATIA)

Dr. MELEK KARACA

Dr. RAMAZAN ERTURK

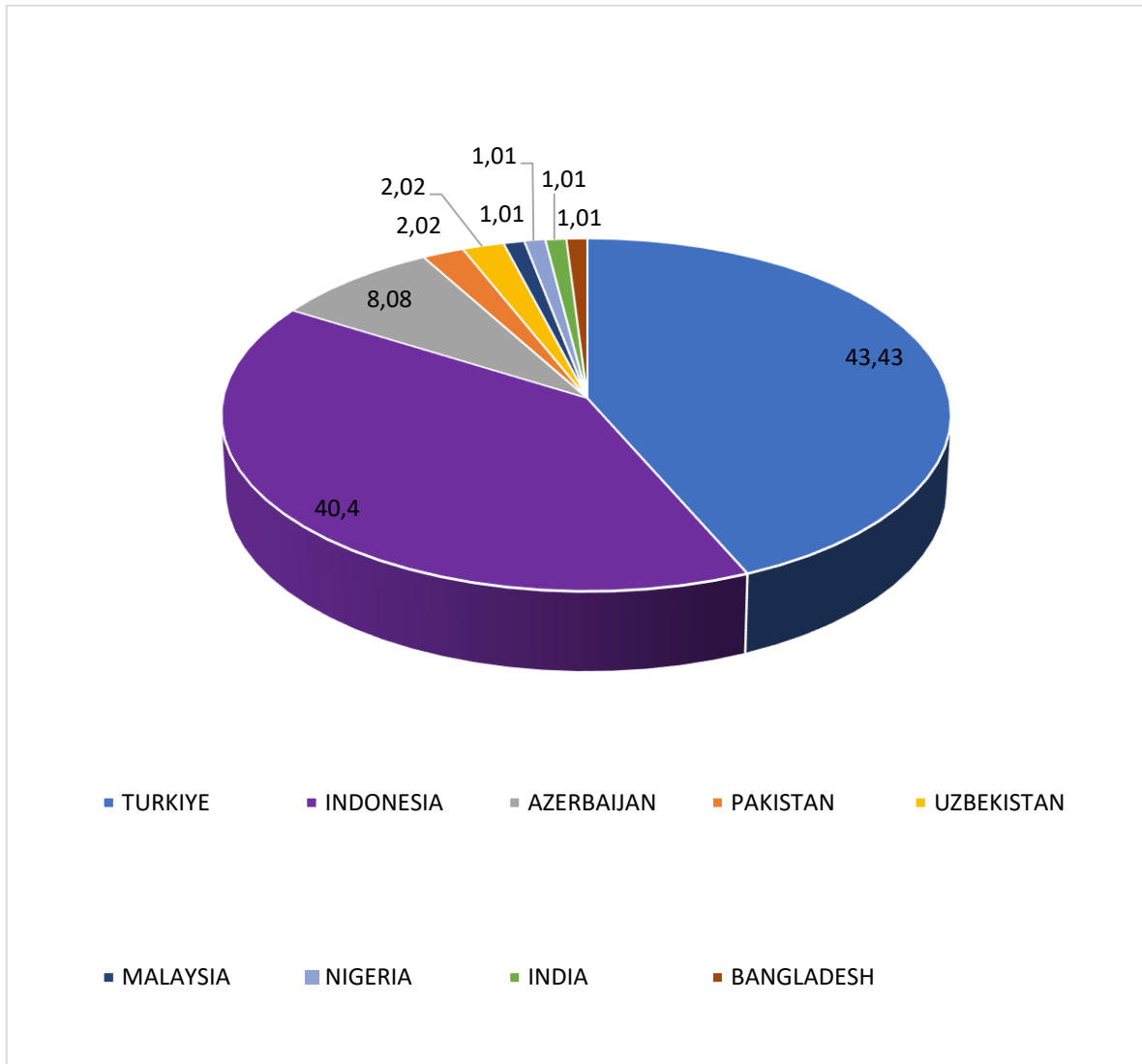
MINISTRY OF EDUCATION

Dr. SEYIDE EROĞLU

CONFERENCE STATISTICS

Distribution of the papers presented orally at the conference by countries

Country	Number of Papers	Percentage (%)
TURKIYE	43	43,43%
INDONESIA	40	40,41%
AZERBAIJAN	8	8,08%
PAKISTAN	2	2,02%
UZBEKISTAN	2	2,02%
MALAYSIA	1	1,01%
NIGERIA	1	1,01%
INDIA	1	1,01%
BANGLADESH	1	1,01%
TOTAL	99	100%

ASES VII. INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS

November 24-26, 2023, Istanbul, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

**ASES
VII. INTERNATIONAL
SOCIAL SCIENCES CONGRESS**

**NOVEMBER 24-26, 2023,
ISTANBUL, TURKIYE**

CONFERENCE PROGRAM

26.11.2023

SUNDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 1 / MODERATOR

Assoc. Prof. Selman ABLAK

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Yüstra ÇİL Assoc. Prof. Selman ABLAK	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	5. EXAMINATION OF THE STATUS OF THE INCLUSION OF THE VALUE OF LOVE IN THE CLASSROOM SOCIAL STUDIES TEXTBOOK
Gamze TANYILDIZ Assoc. Prof. Selman ABLAK	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDA DAYANIŞMA DEĞERİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ
Dr. Sevilay KARATAŞ YOZGAT	Bağımsız Araştırmacı	A CEREMONY IN THE MUGHAL EMPIRE: JHAROKHA DARSHAN
Aytaç BÜYÜKİKİZ Assoc. Prof. Mehmet Nuri KARDAŞ	MEB Van Yüzüncüyıl Üniversitesi	A REVIEW ON TURKISH TEACHERS' AWARENESS OF ACTIVE LEARNING
Assist. Prof. Nurcan BEKİL ÇAKMAK	İstanbul Beykent Üniversitesi	THE EFFECTS OF COLONIALISM ON AFRICAN CHILDREN IN THE NOVELS THE BLUEST EYE BY TONI MORRISON AND NERVOUS CONDITIONS BY TSITSI DANGERAMBGA
Aytaç BÜYÜKİKİZ Assoc. Prof. Mehmet Nuri KARDAŞ	MEB Van Yüzüncüyıl Üniversitesi	EXAMINATION ON THE SITUATION OF TURKISH TEACHERS' APPLICATION OF ACTIVE LEARNING IN CLASSES
Assist. Prof. Engin ZABUN	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	EVALUATION OF 2018 SOCIAL STUDENTS CURRICULUM ACHIEVEMENTS IN TERMS OF HISTORY AND HISTORICAL LITERACY
Dr. Hasan GÜLERYÜZ Lect. Ali Haydar AKPOLAT Res. Assist. Mehmet BAŞARAN	Muş Alparslan Üniversitesi	THE ROLE OF STEAM EDUCATION IN CHILD DEVELOPMENT

26.11.2023

SUNDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 2 / MODERATOR

Assoc. Prof. Elif Selcan ÖZTAY

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Fulya ÖNER ARMAĞAN Assoc. Prof. Ebru EZBERCİ ÇEVİK	Erciyes Üniversitesi	TÜRK VE JAPON EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ
Assoc. Prof. Ebru EZBERCİ ÇEVİK Assoc. Prof. Fulya ÖNER ARMAĞAN Mustafa KORUCU	Erciyes Üniversitesi MEB	21. YÜZYIL BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ OLAN BAZI ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ (2019-2022)
Dr. Rahime DEVECİ	MEB	STRUCTURE OF SEASONAL RITUALS
Özlem KINACI Assoc. Prof. Vural TÜNKLER	Süleyman Demirel Üniversitesi	EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS' PERCEPTIONS OF SCHOOL CULTURE: SAMPLE OF ISPARTA PROVINCE
Assoc. Prof. Elif Selcan ÖZTAY Assoc. Prof. Mustafa TÜYSÜZ	Van Yüzüncüyıl Üniversitesi	SCIENTIST THROUGH THE EYES OF PRE-SERVICE TEACHERS
İbrahim Serdar KIZILTEPE Assoc. Prof. Tezcan KARTAL	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESERVICE TEACHERS' SELF-EFFICACY AND EPISTEMOLOGICAL BELIEFS
Assoc. Prof. Adem TAŞDEMİR Assoc. Prof. Tezcan KARTAL İbrahim Serdar KIZILTEPE	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	INVESTIGATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS' DIGITAL GAME ADDICTIONS

26.11.2023

SUNDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 3 / MODERATOR

Assist. Prof. Gül SENİR

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Lect. Hüseyin DOĞAN Assoc. Prof. İsmail DÖNMEZ	Muş Alparslan Üniversitesi	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH ON THE CONCEPTS OF "CLIMATE MIGRATION" AND "ENVIRONMENTAL MIGRATION" USING VOSVIEWER
Prof. Dr. Ayfer AYDINER BOYLU Prof. Dr. Gülay GÜNAY	Hacettepe Üniversitesi Karabük Üniversitesi	EXAMINING THE OPINIONS OF INDIVIDUALS REGARDING THEIR AWARENESS AND ATTITUDES OF ENVIRONMENTAL ETHICS
Ayşen ALIŞ Prof. Dr. Gülay GÜNAY	Muğla Yeşilay Danışmanlık Merkezi Karabük Üniversitesi	INVESTIGATION OF THE ADDICTION BEHAVIOR OF ALCOHOL AND/OR DRUG ADDICTS
Assist. Prof. Temel Alper KARSLI Assoc. Prof. Pınar DURSUN KARSLI	Afyon Kocatepe Üniversitesi	THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUAL DIFFERENCES IN THE PERCEPTION OF HUMOR (GELOTOPHOBIA: HUMOR PHOBIACY, GELOTOPHILIA: FAVORITY TO HUMOR AND CATAGELASTICISM: HUMOR ABUSE) AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING
Hüseyin Buğra DALDALLI Prof. Dr. Hayri DEMİR	Gençlik ve Spor Bakanlığı Konya Selçuk Üniversitesi	KAMUDA ÇALIŞAN SPOR UZMANLARININ KARIYER PLANLAMASI, ÖRGÜTSEL AİDIYETİ
Assist. Prof. Gül SENİR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	EVALUATION OF THE PERFORMANCE CRITERIA OF FIVE STAR HOTELS IN CAPPADOCIA WITH ENTROPY AND CRITIC METHODS
Tuçe DOĞMUŞÖZ	Mardin Artuklu Üniversitesi	THE PROBLEM OF DEATH IN THE CONTEXT OF EXISTENTIAL PHILOSOPHY
Hamise BALKİ DURUM	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	A NEW APPROACH IN MENTAL HEALTH: PHILOSOPHICAL COUNSELING

26.11.2023

SUNDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 4/ MODERATOR

Dr. Ulker BAXSIYEVA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
AYNUR BƏDƏLOVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	NAĞILLARIN OXUSUNUN DÜZGÜN TƏŞKİLİ YOLLARI
AYNUR BƏDƏLOVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	HEKAYƏLƏRİN OXUSUNUN OBRAZLI DİL ÜZƏRİNDƏN TƏŞKİLİ YOLLARI
Moses Adeolu AGOI Oluwakemi Racheal OSHINOWO Solomon Abraham UKPANAHA Oluwanifemi Opeyemi AGOI	Lagos State University of Education Obafemi Awolowo University	THE EFFICACY OF SMART ELECTRONIC SYSTEMS AND ITS ROLE AS INNOVATIVE INSTRUCTIONAL DELIVERY TOOLS: A SURVEY ON EDUCATIONAL DEVELOPMENT
Assoc. Prof. Aygun AHMADOVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	THE HISTORICAL PATH OF MIKAYIL RZAGULUZADE IN AZERBAIJANI CHILDREN'S LITERATURE
Assoc. Prof. Aygun AHMADOVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	IDEA-CONTENT AND HISTORICAL PERIOD OF EPICS IN ANCIENT AND MEDIEVAL LITERATURE
Dr. Ulker BAXSIYEVA	Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	THEME AND IDEA CHARACTERISTICS OF ZIYA GOYALP'S POEMS
ELLADA HAJIYEVA	Azərbaycan Teknik Üniversitesi	THE INFLUENCE OF THE NATIVE LANGUAGE ON THE STUDY OF A FOREIGN LANGUAGE
Dr. KHAYALA HAMIDOVA	AZERBAIJAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY	FEATURES OF THE USE OF ONE- MEMBER SENTENCES IN NEWSPAPER TITLES AND ADVERTISEMENTS
Assoc. Prof. VAGIF ISRAFILOV	AZERBAIJAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY	XARİBÜLBÜLÜN QƏRƏNFİLƏ MÜJDƏSİ“ KİTABI HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏRİM

26.11.2023

SUNDAY / 10:00-12:30

SESSION: 1 HALL: 5 / MODERATOR

Assoc. Prof. Naseem AKHTER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Naseem AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	THE SOCIOECONOMIC IMPACT OF DOWRY IN PESHAWAR (A COMPARATIVE ANALYSIS FROM ISLAMIC PERSPECTIVE)
Assoc. Prof. Naseem AKHTER	Shaheed Benazir Bhutto Women University	AN ANALYSIS OF GENDER DISCRIMINATION IN PASHTUN CULTURE UNDER ISLAMIC TEACHINGS
GITA OKTAVIA ROSITA MUHAMMAD USMAN ARIFFIANTO KHOLIMAH AGUNG MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	HISTORY OF CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT
BAYU DIAN ASMORO WIBOWO IZZATI ROHMANYAH NAILY TAUFIQOH M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	CONCEPT OF CONSUMPTION
FIFI AFISTA NURUL KHOLISHA TAHANI SALSABILA ADE GUNAWAN	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE HISTORY OF THE ESTABLISHMENT, FUNCTION AND OBJECTIVES OF SHARIA PAWNSHOP AS AN ECONOMIC DRIVER IN INDONESIA
RAFI PRASOJO DWI SINTIA RAHMAWANTI NAILIS SUROOYA	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC PRACTICES DURING THE TIME OF THE KHULAFATUR RASYIDIN
MUHAMMAD SATRIO JULIYANTO RAFI ALKAF ASY SYAFI MUH FATKHURROZI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	HISTORY OF NEO-CLASSICAL, CAPITALISM, SOCIALISM, KEYNESIAN ECONOMIC THOUGHT
MOHAMMAD ROBBI MAULANA ROFIYANA FIRDA NADYARAHMA ARISSAFI'I M.E.I	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS MADZHAB IQTISHODUNA
ANGGA CANDRA WINATA MINKHATUL MAULA RIDWAN ABU DJIBRAN ARIS SYAFI'I	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS (COKROAMINOTO, SYFRUDIN PRAWIRANEGARA, MOH. HATTA, H. ABDUL MALIK KARIM AMRULLAH)

26.11.2023

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 1/ MODERATOR

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
MUNINGGAR NAFISAH ASNAL MUNA SHAFIYYA ZAHRA WIWIT ANISA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK ADE GUNAWAN	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	MAISIR IN THE DIGITAL AGE: AN ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF CRYPTOCURRENCY GAMBLING AND ITS IMPLICATIONS
ELDA PURWANTI KHULAEATUDIL AZZAH LUTFIYANTI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF CLASSICAL MUSLIM SCIENTISTS (ZAID BIN ALI, ABU HANIFAH, ABU YUSUF, ABU UBAID)
NUR NABILA RIZKAFAIZA MUHAMMAD HADZIQ ULIL ABSHOR ARDIYANSAH ILHAM ARIS SAFI'I M.E.I	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS (AM. SYAIUDDIN, M. DAWAM RAHARJO DAN KUNTOWIJOYO)
ROSSIDAH RIHADATAUL AISI RINA TRI ASTUTI ANGGI PERMATASARI TRIANA DANI MAULANA	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE EXISTENCE OF ISLAMIC ECONOMICS AND ECONOMIC PRACTICES DURING THE TIME OF THE PROPHET MUHAMMAD
DINA AMBARWATI BERLIAN EKA NURSABRINA NAILIL MUFIDAH QOSIM M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	FACTORS THAT TRIGGER UNEMPLOYMENT AND INFLATION ON GOVERNMENT POLICY IN INDONESIA
RIEMA AINUN NISSA DWI AYU SEPTIYANI MUTHIA HUSNA QOLBY IBRAHIM ABDU SALAM MUHAMMAD ARIS SYAFI'I M.E.I	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	HISTORY OF MERCANTILIST AND CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT (ADAM SMITH)
HILDA ADISTYA MATHRAF AZ-ZANJI MILA MINKHATUL MAULA M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE CONCEPT OF MONEY, USURY AND INTEREST IN ISLAMIC MACROECONOMIC PERSPECTIVE
AGILIA FEBIANTI NELY HIKMAWATI ZIDAN KAFABIH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	MULTIDIMENSIONAL TAWHID AS A PHILOSOPHY & ISLAMIC ECONOMIC FORMULATION
Assoc. Prof. Xakimova Kamola RAXIMJONOVNA Abduhalilov Bekzod KOMILJONOVICH	Fergana Politeknik Enstitüsü	THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF CREATING THE "ECO FERGANA" MOBILE APPLICATION OF TOURIST OBJECTS AND RESOURCES OF FERGANA REGION

26.11.2023

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION:2 HALL: 2 / MODERATOR

Prof. Dr. Arzu KARACA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Fatma Coşgun ANDIÇ Prof. Dr. Arzu KARACA	Munzur Üniversitesi	ÇALIŞMA HAYATINDA POZİTİF PSİKOLOJİK SERMEYENİN İŞ TATMİNİNE ETKİSİNDE SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ
Emrah KESKİN Prof. Dr. Arzu KARACA	Munzur Üniversitesi	BİR KAMU ÜNİVERSİTESİNİN KURUMSAL İMAJ ALGISININ ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
Halil YORULMAZ	İstanbul Medipol Üniversitesi	SUSTAINABILITY PATH AND THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS: A RESEARCH PROPOSAL
Lect. Dr. Turgut Emre AKYAZI	Aksaray Üniversitesi	IMPLICIT LEADERSHIP IN THE HOSPITALITY INDUSTRY: A STUDY IN THE CAPPADOCIA REGION
Gizem AVCI Assoc. Prof. Ali Şahin ÖRNEK	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	THE EFFECTS OF INTELLECTUAL CAPITAL AND DYNAMIC CAPABILITIES ON COMPETITIVE ADVANTAGE
Prof. Dr. Meral NALÇAKAN Assoc. Prof. Meserret NALÇAKAN	Eskişehir Teknik Üniversitesi	IMPACTS OF IMPROVING THE QUALITY OF VOCATIONAL HIGHER EDUCATION ON THE COUNTRY'S ECONOMY
Res. Assist. Dr. Cavit Emre AYTEKİN	Kafkas Üniversitesi	HUMANITARIAN INTERVENTION IN THE POST-LIBERAL PEACE ERA: A STUDY ON THE EFFECTS OF TRANSFORMING INTERNATIONAL PEACE
Assoc. Prof. Meserret NALÇAKAN	Eskişehir Teknik Üniversitesi	THE IMPORTANCE OF INTELLIGENT TRANSPORTATION SYSTEMS FOR THE TRANSPORTATION SECTOR
Assoc. Prof. Meserret NALÇAKAN	Eskişehir Teknik Üniversitesi	THE IMPORTANCE OF LOGISTICS ACTIVITIES FOR INTERNATIONAL TRADE

26.11.2023

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 3 / MODERATOR

Assoc. Prof. TURGUT BAYRAMOĞLU

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Berra ALGIN Sadife DEMİRAL	MEB	USE OF CUT HAIR IN THE PURIFICATION OF STREAMS FROM OIL- BASED WASTES
Esra DALKILIÇ Assoc. Prof. Yıldız BİLGE	İyi Gün Psikoloji Sağlık Bilimleri Üniversitesi	EVLİ ÇİFTLERDE ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALAR İLE EVLİLİK UYUMU İLİŞKİSİNDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ VE KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN ROLÜ
Assist. Prof. Oğuz Han ÖZTAY Gökçe ÖZTÜRK	Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Bağımsız Araştırmacı	DETERMINATION OF RADIO LISTENING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS
ŞERİFE NUR AKTAŞ	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	BARTIN MINE ACCIDENT IN THE CONTEXT OF CRITICAL NEWS DISCOURSE ANALYZING THE NEWS
Dr. Ezgi AYDOĞAN	Kırklareli Üniversitesi	KEMAL TAHİR'İN KERİM DEVLETİ: İKTİSAT VE ANTROPOLOJİ İLİŞKİSİ
Damla KARAGÜL Assoc. Prof. Hicran Özlem ILGIN	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF NATIONAL THESES ON DIGITAL LITERACY
Dilan ALKAÇ Lect. Hale Tuğçe ALTUNAY	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	BIOMETRIC ANALYSIS OF POSTGRADUATE THESES ON LOGISTICS VILLAGE PUBLISHED IN TURKEY
Dr. Ezgi AYDOĞAN	Kırklareli Üniversitesi	SEVGİ Mİ? ADALET Mİ? İKTİSATTAKİ BİREYİ YENİDEN SORGULAMAK
Lect. Dr. Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	UNVEILING THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN REVOLUTIONIZING PUBLIC RELATIONS: A COMPREHENSIVE ANALYSIS
Lect. Dr. Alper AKSU	İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu	APPLICATION OF MEDIATION AS A MANDATORY CONDITION FOR DISPUTES ARISING FROM LAW NO. 634 ON CONDOMINIUM OWNERSHIP
Lect. Dr. Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	NAVIGATING LIABILITY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: ASSESSING RESPONSIBILITY FOR AI- GENERATED DAMAGES

26.11.2023

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 4 / MODERATOR

Assoc. Prof. Tohid MELIKZADE

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
DIANA ZALFANUR ERNA WIJAYANTI EGA VIVIA FATIKHAH ADE GUNAWAN	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	UNDERSTANDING ISLAMIC INSURANCE IN ISLAMIC FINANCE (THEORITICAL FOUNDATIONS AND LITERATURE ANALYSIS)
ZIMQ MARQUIZA LIZA SEPTIYANI MUHAMMAD FAQIH FAHRIZA DINA ASLAMIYA ANJALINA ADE GUNAWAN MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	SHARIA VENTURE CAPITAL
RINDA LAILA NURFATIHA HUSNI FADHILAH SANI MAHESWARI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM : TRILOGI EKONOMI ISLAM
ALIFIYA SUHAILA ANNISA PUTRI AULIA NAZILA PUTRI INDAH B MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	FILSAFAT SEBAGAI HAKIKAT KEBIJAKSANAAN MANUSIA
BELA FITRIANI NI'MAH MU'ALYAH MUHAMMAD AZHAR HUSNI M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	MONETARY AND FISCAL POLICY
SHOFA' ANIYAH SULIS SETIYANINGRUM AMALINA ZULFA MUHAMMAD SHULTHONI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	SHARIA ECONOMIC OBJECTIVES IN DEALING WITH ECONOMIC MAQASHID IN INDONESIA
RAIHA RAVITTA PUTRI INTAN AYU NOVERITA SEKAR ARUMANDANI M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	CONCEPT OF SAVINGS AND INVESTMENT
FARKHATUL HAYATI AMANDA LUQIANA MUTIARA OKTAVINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI M. ARIS SAFII	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	SCOPE OF ISLAMIC MACROECONOMICS
Assist. Prof. Amir HOSSAIN	IBAIS University	CONTEMPORARY PICTURE OF STREET BEGGARS IN BANGLADESH

26.11.2023

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 5/ MODERATOR

Prof. Dr. MORAKENG EDWARD KENNETH LEBAKA

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
HILYA HANA PUTRI MOHAMMAD KAKA SYAHWA ABBAS SITI AMALIA NURUL HADIDAH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI M. ARIS SAFII	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	EXPLORING THE CONCEPT OF MARKET EQUILIBRIUM IN MACROECONOMIC ANALYSIS
ZAVA NURUZZUHROTIL ‘ULA DINA IKA MARISNA AFRIDA TSANIA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SHULTHONI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	IMPLEMENTATION OF ISLAMIC CONSUMPTION PRINCIPLES AS CONTROLS FOR MUSLIM CONSUMPTIVE BEHAVIOR
KHULY SHOFIANA FIQI MUNYANI PUTRI NAILATUL ADWIYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK RIA ANISATUS SHOLIHAH	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	HOUSEHOLD FINANCIAL MANAGEMENT IN ISLAM
HILMI DZAKI USWATUN KHASANAH HILDA SAFITRI M FARHAN AHNAF MUHAMMAD ARIS SYAFI’ IM. E. I	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS
Emiliana RACHMA Adelia AYUMARISKA Afiyatul SAKINAH Muhammad Sultan MUBAROK Ade GUNAWAN	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	INTRODUCTION TO THE PHILOSOPHY OF SCIENCE
Nur Khiba SANIA Fikri Novrial AZHAR Mohammad Miefta ISMAIL	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	ECONOMIC THOUGHT OF MIDDLE PERIOD MUSLIM SCIENTISTS
ANANDA MEILANI ELA AGELIA DINA NAZILATUL HIDAYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK ADE GUNAWAN	University K.H. Abdurrahman Wahid	THE CONCEPT OF OWNERSHIP IN ISLAMIC ECONOMICS
Fenti FEBRIANI Khorisatul AMANAH Sulis SAPUTRA	University K.H. Abdurrahman Wahid	THE INTERACTION OF ETHICS AND AESTHETICS IN HUMAN DECISION-MAKING
M. K. GANESHAN	Alagappa University	NAVIGATING THE HUMAN-MACHINE INTERFACE: ENHANCING HR STRATEGIES IN THE ERA OF INDUSTRY 5.0
ARTINI FATIKHATU YAA SIINTA NOK KARIMA SABITA KHADIQOH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	PAMALI DYNAMICS AND SOCIAL CHAGE I THE MODERN ERA

SUNDAY / 13:30-15:30

SESSION: 2 HALL: 6 / MODERATOR

Dr. NASEER AHMAD

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
TSANIA UMAIRO WULAN OKTAVIANI ELMA NURKHANIFAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK RIA ANISATUS SHOLIAH	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	IBN KHALDUN'S THEORIES OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY
NABILA MECA ASRI EKA MAULIDAH ARINA MANASIKANA NURUL ADYA IVANKA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE ROLE OF GOVERNMENT IN THE ISLAMIC ECONOMIC FRAMEWORK
RONA NABILA NILA UZLIFATUL FIKRI SA'ADAH MEGA AULIA INEZ LAYDISA AZZAHWA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	TREASURE FROM AN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE
Nargis KHUZHANAZAROVA	Tashkent State Economic University	INTERLINKED SYSTEMS AND PROCESSES AFFECTING NUTRITION AND FOOD AND FOOD SECURITY
MICHELLE PRAJNA PRAMESWARI SHEYLOMITHA SURYANING PUTRI RIZKI ANANDA SAFITRI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	DEMAND AND SUPPLY ANALYSIS ON DIGITAL-BASED UMKM BEFORE THE COVID-19 PANDEMIC
RYAN ARISTIYANTO PUTRI AMELIA ANDINI SABRINA DIVA NUR RAHMADANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	COMPARISON OF THE CAPITALIST ECONOMIC SYSTEM AND THE ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM
DIMAS JAYA TRI SAMUDRA WILDAN MAHARODDIN ALYA PUSPITA SURYANTO NASUROPAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE ROLE OF COMMUNITY IN THE ISLAMIC ECONOMY
HANI RAFIKA SARI NINA KARIMATUL KHUSNA TIKA PRASSETIA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	THE DIFFERENCE WITH THE ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM AND THE SOCIALIST ECONOMIC SYSTEM
NIKMATUL HIDAYAH ELISA OKTAVIANA AYU RIKA LIESMAWATI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid	PHILOSOPHY OF SCIENCE AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE

CONTENTS

AUTHOR(s)	TITLE	PAGE NO
Yüstra ÇİL Selman ABLAK	5. EXAMINATION OF THE STATUS OF THE INCLUSION OF THE VALUE OF LOVE IN THE CLASSROOM SOCIAL STUDIES TEXTBOOK	1
Gamze TANYILDIZ Selman ABLAK	8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDA DAYANIŞMA DEĞERİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ	12
Sevilay KARATAŞ YOZGAT	A CEREMONY IN THE MUGHAL EMPIRE: JHAROKHA DARSHAN	25
Aytaç BÜYÜKİKİZ Mehmet Nuri KARDAŞ	A REVIEW ON TURKISH TEACHERS' AWARENESS OF ACTIVE LEARNING	27
Aytaç BÜYÜKİKİZ Mehmet Nuri KARDAŞ	EXAMINATION ON THE SITUATION OF TURKISH TEACHERS' APPLICATION OF ACTIVE LEARNING IN CLASSES	33
Nurcan BEKİL ÇAKMAK	THE EFFECTS OF COLONIALISM ON AFRICAN CHILDREN IN THE NOVELS THE BLUEST EYE BY TONI MORRISON AND NERVOUS CONDITIONS BY TSITSI DANGERAMBGA	40
Engin ZABUN	EVALUATION OF 2018 SOCIAL STUDENTS CURRICULUM ACHIEVEMENTS IN TERMS OF HISTORY AND HISTORICAL LITERACY	49
Hasan GÜLERYÜZ Ali Haydar AKPOLAT Mehmet BAŞARAN	THE ROLE OF STEAM EDUCATION IN CHILD DEVELOPMENT	61
Fulya ÖNER ARMAĞAN Ebru EZBERCİ ÇEVİK	COMPARATIVE STUDY OF TURKISH AND JAPANESE EDUCATION SYSTEMS	63
Ebru EZBERCİ ÇEVİK Fulya ÖNER ARMAĞAN Mustafa KORUCU	21.YÜZYIL BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ OLAN BAZI ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ (2019-2022)	74
Rahime DEVECİ	STRUCTURE OF SEASONAL RITUALS	89
Özlem KINACI Vural TÜNKLER	EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS' PERCEPTIONS OF SCHOOL CULTURE: SAMPLE OF İSPARTA PROVINCE	91
Elif Selcan ÖZTAY Mustafa TÜYSÜZ	SCIENTIST THROUGH THE EYES OF PRE-SERVICE TEACHERS	93
İbrahim Serdar KIZILTEPE Tezcan KARTAL	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESERVICE TEACHERS' SELF-EFFICACY AND EPISTEMOLOGICAL BELIEFS	95
Adem TAŞDEMİR Tezcan KARTAL İbrahim Serdar KIZILTEPE	INVESTIGATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS' DIGITAL GAME ADDICTIONS	108
Hüseyin DOĞAN İsmail DÖNMEZ	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH ON THE CONCEPTS OF "CLIMATE MIGRATION" AND "ENVIRONMENTAL MIGRATION" USING VOSVIEWER	124
Ayfer AYDINER BOYLU Gülay GÜNAY	EXAMINING THE OPINIONS OF INDIVIDUALS REGARDING THEIR AWARENESS AND ATTITUDES OF ENVIRONMENTAL ETHICS	133

Ayşen ALIŞ Gülay GÜNAY	INVESTIGATION OF THE ADDICTION BEHAVIOR OF ALCOHOL AND/OR DRUG ADDICTS	148
Temel Alper KARSLI Pınar DURSUN KARSLI	THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUAL DIFFERENCES IN THE PERCEPTION OF HUMOR (GELOTOPHOBIA: HUMOR PHOBIACY, GELOTOPHILIA: HUMOR FONDNESS, KATAGELASTICISM: HUMOR ABUSE) AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING	167
Hüseyin Buğra DALDALLI Hayri DEMİR	KAMUDA ÇALIŞAN SPOR UZMANLARININ KARIYER PLANLAMASI, ÖRGÜTSEL AİDİYETİ	177
Gül SENİR	EVALUATION OF THE PERFORMANCE CRITERIA OF FIVE STAR HOTELS IN CAPPADOCIA WITH ENTROPY AND CRITIC METHODS	183
Tuçe DOĞMUŞÖZ	THE PROBLEM OF DEATH IN THE CONTEXT OF EXISTENTIAL PHILOSOPHY	195
Hamise BALKİ DURUM	A NEW APPROACH IN MENTAL HEALTH: PHILOSOPHICAL COUNSELING	207
AYNUR BƏDƏLOVA	NAĞILLARIN OXUSUNUN DÜZGÜN TƏŞKİLİ YOLLARI	214
AYNUR BƏDƏLOVA	HEKAYƏLƏRİN OXUSUNUN OBRAZLI DİL ÜZƏRİNDƏN TƏŞKİLİ YOLLARI	218
Moses Adeolu AGOI Oluwakemi Racheal OSHINOWO Solomon Abraham UKPANA H Oluwanifemi Opeyemi AGOI	THE EFFICACY OF SMART ELECTRONIC SYSTEMS AND ITS ROLE AS INNOVATIVE INSTRUCTIONAL DELIVERY TOOLS: A SURVEY FOR EDUCATIONAL DEVELOPMENT	222
Aygun AHMADOVA	THE HISTORICAL PATH OF MIKAYIL RZAGULUZADE IN AZERBAIJANI CHILDREN'S LITERATURE	229
Aygun AHMADOVA	IDEA-CONTENT AND HISTORICAL PERIOD OF EPICS IN ANCIENT AND MEDIEVAL LITERATURE	237
Ulker BAXSIYEVA	THEME AND IDEA CHARACTERISTICS OF ZIYA GOYALP'S POEMS	247
ELLADA HAJIYEVA	THE INFLUENCE OF THE NATIVE LANGUAGE ON THE STUDY OF A FOREIGN LANGUAGE	252
KHAYALA HAMIDOVA	FEATURES OF THE USE OF ONE-MEMBER SENTENCES IN NEWSPAPER TITLES AND ADVERTISEMENTS	256
VAGIF ISRAFILOV	“ XARİBÜLBÜLÜN QƏRƏNFİLƏ MÜJDƏSİ” KİTABI HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏRİM	261
Naseem AKHTER	AN ANALYSIS OF GENDER DISCRIMINATION IN PASHTUN CULTURE UNDER ISLAMIC TEACHINGS	263
Naseem AKHTER	THE SOCIOECONOMIC IMPACT OF DOWRY IN PESHAWAR (A COMPARATIVE ANALYSIS FROM ISLAMIC PERSPECTIVE)	264
GITA OKTAVIA ROSITA MUHAMMAD USMAN ARIFFIANTO KHOLIMAH AGUNG MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	HISTORY OF CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT	265

<p>BAYU DIAN ASMORO WIBOWO IZZATI ROHMANYAH NAILY TAUFIQOH M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>CONCEPT OF CONSUMPTION</p>	<p>272</p>
<p>FIFI AFISTA NURUL KHOLISHA TAHANI SALSABILA ADE GUNAWAN</p>	<p>THE HISTORY OF THE ESTABLISHMENT, FUNCTION AND OBJECTIVES OF SHARIA PAWNSHOP AS AN ECONOMIC DRIVER IN INDONESIA</p>	<p>278</p>
<p>RAFI PRASOJO DWI SINTIA RAHMAWANTI NAILIS SUROOYA</p>	<p>ECONOMIC PRACTICES DURING THE TIME OF THE KHULAFUR RASYIDIN</p>	<p>287</p>
<p>MUHAMMAD SATRIO JULIYANTO RAFI ALKAF ASY SYAFI MUH FATKHURROZI MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>HISTORY OF NEO-CLASSICAL, CAPITALISM, SOCIALISM, KEYNESIAN ECONOMIC THOUGHT</p>	<p>292</p>
<p>MUNINGGAR NAFISAH ASNAL MUNA SHAFIYYA ZAHRA WIWIT ANISA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK ADE GUNAWAN</p>	<p>MAISIR IN THE DIGITAL AGE: AN ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF CRYPTOCURRENCY GAMBLING AND ITS IMPLICATIONS</p>	<p>299</p>
<p>ELDA PURWANTI KHULAEELATUDIL AZZAH LUTFIYANTI</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF CLASSICAL MUSLIM SCIENTISTS (ZAID BIN ALI, ABU HANIFAH, ABU YUSUF, ABU UBAID)</p>	<p>301</p>
<p>NUR NABILA RIZKAFAIZA MUHAMMAD HADZIQ ULIL ABSHOR ARDIYANSAH ILHAM ARIS SAFI' I M.E.I</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS (AM. SYAIUDDIN, M. DAWAM RAHARJO DAN KUNTOWIJOYO)</p>	<p>306</p>
<p>ROSSIDAH RIHADATAUL AISI RINA TRI ASTUTI ANGGI PERMATASARI TRIANA DANI MAULANA</p>	<p>THE EXISTENCE OF ISLAMIC ECONOMICS AND ECONOMIC PRACTICES DURING THE TIME OF THE PROPHET MUHAMMAD</p>	<p>314</p>
<p>DINA AMBARWATI BERLIAN EKA NURSABRINA NAILIL MUFIDAH QOSIM M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>FACTORS THAT TRIGGER UNEMPLOYMENT AND INFLATION ON GOVERNMENT POLICY IN INDONESIA</p>	<p>319</p>
<p>RIEMA AINUN NISSA DWI AYU SEPTIYANI MUTHIA HUSNA QOLBY IBRAHIM ABDU SALAM MUHAMMAD ARIS SYAFI' I M.E.I</p>	<p>HISTORY OF MERCANTILIST AND CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT (ADAM SMITH)</p>	<p>326</p>
<p>HILDA ADISTYA MATHRAF AZ-ZANJI MILA MINKHATUL MAULA M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI</p>	<p>THE CONCEPT OF MONEY, USURY AND INTEREST IN ISLAMIC MACROECONOMIC PERSPECTIVE</p>	<p>332</p>
<p>AGILIA FEBIANI NELY HIKMAWATI ZIDAN KAFABIH</p>	<p>MULTIDIMENSIONAL TAWHID AS A PHILOSOPHY & ISLAMIC ECONOMIC FORMULATION</p>	<p>340</p>

MUHAMMAD SULTAN MUBAROK		
Fatma Coşgun ANDIÇ Arzu KARACA	INVESTIGATION OF THE EFFECT OF SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS ON THE EFFECT OF POSITIVE PSYCHOLOGICAL CAPITAL ON JOB SATISFACTION IN WORKING LIFE	342
Emrah KESKİN Arzu KARACA	INVESTIGATION OF THE CORPORATE IMAGE PERCEPTION OF A PUBLIC UNIVERSITY IN TERMS OF THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE EMPLOYEES	367
HALİL YORULMAZ	SUSTAINABILITY PATH AND THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS: A RESEARCH PROPOSAL	398
Turgut Emre AKYAZI	IMPLICIT LEADERSHIP IN THE HOSPITALITY INDUSTRY: A STUDY IN THE CAPPADOCIA REGION	399
Gizem AVCI Ali Şahin ÖRNEK	IMPACTS OF IMPROVING THE QUALITY OF VOCATIONAL HIGHER EDUCATION ON THE COUNTRY'S ECONOMY	401
Meral NALÇAKAN Meserret NALÇAKAN	IMPACTS OF IMPROVING THE QUALITY OF VOCATIONAL HIGHER EDUCATION ON THE COUNTRY'S ECONOMY	403
Meserret NALÇAKAN	THE IMPORTANCE OF INTELLIGENT TRANSPORTATION SYSTEMS FOR THE TRANSPORTATION SECTOR	412
Meserret NALÇAKAN	THE IMPORTANCE OF LOGISTICS ACTIVITIES FOR INTERNATIONAL TRADE	425
Cavit Emre AYTEKİN	HUMANITARIAN INTERVENTION IN THE POST-LIBERAL PEACE ERA: A STUDY ON THE EFFECTS OF TRANSFORMING INTERNATIONAL PEACE	438
Esra DALKILIÇ Yıldız BİLGE	THE ROLE OF DIFFERENTIATION OF THE SELF AND INTERPERSONAL RELATIONSHIPS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS AND MARITAL ADJUSTMENT IN MARRIED COUPLES	452
Oğuz Han ÖZTAY Gökçe ÖZTÜRK	DETERMINATION OF RADIO LISTENING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS	454
ŞERİFE NUR AKTAŞ	BARTIN MINE ACCIDENT IN THE CONTEXT OF CRITICAL NEWS DISCOURSE ANALYZING THE NEWS	463
Ezgi AYDOĞAN	SEVGİ Mİ? ADALET Mİ? İKTİSATTAKİ BİREYİ YENİDEN SORGULAMAK	465
Damla KARAGÜL Hicran Özlem ILGIN	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF NATIONAL THESES ON DIGITAL LITERACY	466
Dilan ALKAÇ Hale Tuğçe ALTUNAY	BIOMETRIC ANALYSIS OF POSTGRADUATE THESES ON LOGISTICS VILLAGE PUBLISHED IN TURKEY	478
Ezgi AYDOĞAN	KEMAL TAHİR'İN KERİM DEVLETİ: İKTİSAT VE ANTROPOLOJİ İLİŞKİSİ	480
Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU	UNVEILING THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN REVOLUTIONIZING PUBLIC RELATIONS: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	481

Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU	NAVIGATING LIABILITY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: ASSESSING RESPONSIBILITY FOR AI-GENERATED DAMAGES	493
Alper AKSU	APPLICATION OF MEDIATION AS A MANDATORY CONDITION FOR DISPUTES ARISING FROM LAW NO. 634 ON CONDOMINIUM OWNERSHIP	502
DIANA ZALFANUR ERNA WIJAYANTI EGA VIVIA FATIKHAH ADE GUNAWAN	UNDERSTANDING ISLAMIC INSURANCE IN ISLAMIC FINANCE (THEORITICAL FOUNDATIONS AND LITERATURE ANALYSIS)	511
ZIMQ MARQUIZA LIZA SEPTIYANI MUHAMMAD FAQIH FAHRIZA DINA ASLAMIYA ANJALINA ADE GUNAWAN MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	SHARIA VENTURE CAPITAL	523
RINDA LAILA NURFATIHA HUSNI FADHILAH SANI MAHESWARI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM: TRILOGI EKONOMI ISLAM	529
ALIFIYA SUHAILA ANNISA PUTRI AULIA NAZILA PUTRI INDAH B MUHAMMAD SULTAN MUBAROK	FILSAFAT SEBAGAI HAKIKAT KEBIJAKSANAAN MANUSIA	530
BELA FITRIANI NI'MAH MU'ALIYAH MUHAMMAD AZHAR HUSNI M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	MONETARY AND FISCAL POLICY	532
SHOFA' ANIYAH SULIS SETIYANINGRUM AMALINA ZULFA MUHAMMAD SHULTHONI	SHARIA ECONOMIC OBJECTIVES IN DEALING WITH ECONOMIC MAQASHID IN INDONESIA	541
RAIHA RAVITTA PUTRI INTAN AYU NOVERITA SEKAR ARUMANDANI M. ARIS SAFII MUHAMMAD TAUFIQ ABADI	CONCEPT OF SAVINGS AND INVESTMENT	542
FARKHATUL HAYATI AMANDA LUQIANA MUTIARA OKTAVINA MUHAMMAD TAUFIQ ABADI M. ARIS SAFII	SCOPE OF ISLAMIC MACROECONOMICS	548
Amir HOSSAIN	CONTEMPORARY PICTURE OF STREET BEGGARS IN BANGLADESH	552
HILYA HANA PUTRI MOHAMMAD KAKA SYAHWA ABBAS SITI AMALIA NURUL HADIDAH MUHAMMAD TAUFIQ ABADI M. ARIS SAFII	EXPLORING THE CONCEPT OF MARKET EQUILIBRIUM IN MACROECONOMIC ANALYSIS	557
ZAVA NURUZZUHROTI 'ULA DINA IKA MARISNA AFRIDA TSANIA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD TAUFIQ ABADI MUHAMMAD SHULTHONI	IMPLEMENTATION OF ISLAMIC CONSUMPTION PRINCIPLES AS CONTROLS FOR MUSLIM CONSUMPTIVE BEHAVIOR	564
KHULY SHOFIANA FIQI MUNYANI PUTRI NAILATUL ADWIYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK RIA ANISATUS SHOLIHAH	HOUSEHOLD FINANCIAL MANAGEMENT IN ISLAM	565

<p>HILMI DZAKI USWATUN KHASANAH HILDA SAFITRI M FARHAN AHNAF MUHAMMAD ARIS SYAFI' IM. E. I</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS</p>	<p>566</p>
<p>Emiliana RACHMA Adelia AYUMARISKA Afiyatul SAKINAH Muhammad Sultan MUBAROK Ade GUNAWAN</p>	<p>INTRODUCTION TO THE PHILOSOPHY OF SCIENCE</p>	<p>572</p>
<p>Nur Khiba SANIA Fikri Novrial AZHAR Mohammad Miefta ISMAIL</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF MIDDLE PERIOD MUSLIM SCIENTISTS</p>	<p>574</p>
<p>ANANDA MEILANI ELA AGELIA DINA NAZILATUL HIDAYAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK ADE GUNAWAN</p>	<p>THE CONCEPT OF OWNERSHIP IN ISLAMIC ECONOMICS</p>	<p>581</p>
<p>Fenti FEBRIANI Khorisatul AMANAH Sulis SAPUTRA</p>	<p>THE INTERACTION OF ETHICS AND AESTHETICS IN HUMAN DECISION-MAKING</p>	<p>582</p>
<p>M. K. GANESHAN</p>	<p>NAVIGATING THE HUMAN-MACHINE INTERFACE: ENHANCING HR STRATEGIES IN THE ERA OF INDUSTRY 5.0</p>	<p>583</p>
<p>ARTINI FATIKHATU YAA SIINTA NOK KARIMA SABITA KHADIQOH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI</p>	<p>PAMALI DYNAMICS AND SOCIAL CHAGE I THE MODERN ERA</p>	<p>584</p>
<p>TSANIA UMAIRO WULAN OKTAVIANI ELMA NURKHANIFAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK RIA ANISATUS SHOLIHAH</p>	<p>IBN KHALDUN'S THEORIES OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY</p>	<p>585</p>
<p>NABILA MECA ASRI EKA MAULIDAH ARINA MANASIKANA NURUL ADYA IVANKA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>THE ROLE OF GOVERNMENT IN THE ISLAMIC ECONOMIC FRAMEWORK</p>	<p>586</p>
<p>RONA NABILA NILA UZLIFATUL FIKRI SA'ADAH MEGA AULIA INEZ LAYDISA AZZAHWA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>TREASURE FROM AN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE</p>	<p>588</p>
<p>Nargis KHUZHANAZAROVA</p>	<p>INTERLINKED SYSTEMS AND PROCESSES AFFECTING NUTRITION AND FOOD AND FOOD SECURITY</p>	<p>590</p>
<p>MICHELLE PRAJNA PRAMESWARI SHEYLOMITHA SURYANING PUTRI RIZKI ANANDA SAFITRI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>BUDGET MANAGEMENT</p>	<p>594</p>
<p>RYAN ARISTIYANTO PUTRI AMELIA ANDINI SABRINA DIVA NUR RAHMADANI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>COMPARISON OF THE CAPITALIST ECONOMIC SYSTEM AND THE ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM</p>	<p>595</p>

<p>DIMAS JAYA TRI SAMUDRA WILDAN MAHARODDIN ALYA PUSPITA SURYANTO NASUROPAH MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI</p>	<p>THE ROLE OF COMMUNITY IN THE ISLAMIC ECONOMY</p>	<p>597</p>
<p>HANI RAFIKA SARI NINA KARIMATUL KHUSNA TIKA PRASSETIA MUHAMMAD SULTAN MUBAROK MUHAMMAD SHULTHONI</p>	<p>THE DIFFERENCE WITH THE ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM AND THE SOCIALIST ECONOMIC SYSTEM</p>	<p>598</p>
<p>NIKMATUL HIDAYAH ELISA OKTAVIANA AYU RIKA LIESMAWATI MUHAMMAD SULTAN MUBAROK</p>	<p>PHILOSOPHY OF SCIENCE AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE</p>	<p>600</p>
<p>MOHAMMAD ROBBI MAULANA ROFIYANA FIRDA NADYARAHMA ARISSAFI M.E.I</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS MADZHAB IQTISHODUNA</p>	<p>602</p>
<p>ANGGA CANDRA WINATA MINKHATUL MAULA RIDWAN ABU DJIBRAN ARIS SYAFI'I</p>	<p>ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS (COKROAMINOTO, SYFRUDIN PRAWIRANEGARA, MOH. HATTA, H. ABDUL MALIK KARIM AMRULLAH)</p>	<p>608</p>
<p>Berra ALGIN Sadife DEMİRAL</p>	<p>USE OF CUT HAIR IN THE PURIFICATION OF STREAMS FROM OIL-BASED WASTES</p>	<p>619</p>
<p>Xakimova Kamola RAXIMJONOVNA Abduhalilov Bekzod KOMILJONOVICH</p>	<p>THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF CREATING THE "ECO FERGANA" MOBILE APPLICATION OF TOURIST OBJECTS AND RESOURCES OF FERGANA REGION</p>	<p>632</p>

5. EXAMINATION OF THE STATUS OF THE INCLUSION OF THE VALUE OF
LOVE IN THE CLASSROOM SOCIAL STUDIES TEXTBOOK

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINDA SEVGİ DEĞERİNİN YER ALMA
DURUMUNUN İNCELENMESİ

Yüstra ÇİL¹, Selman ABLAK²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
ORCID: 0009-0003-1884-2468

²Doçent Doktor, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
ORCID: 0000-0001-8538-1292

Özet

İnsan davranışlarının temelinde; düşünce, inanç ve tutuma dayalı davranışsal etkinlikler yer almaktadır. Bu davranışsal etkinlikler, toplumda ortak değer anlayışının oluşmasında etkilidir. Ortak değerler ise insan davranışlarında yönlendirici bir etkiye sahip olmakla birlikte, bu değerlerin insanlara kazandırılmasının gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Öte yandan toplumların idealize ettiği değerlerin bireylere kazandırılması, eğitsel bir sürece atıfta bulunmaktadır. İnsan davranışlarını büyük ölçüde öğrenilmiş davranışların oluşturuyor olması, değerlerin eğitimden bağımsız kazanılamayacağını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde değer eğitiminin toplum açısından önemli bir yerde durduğunu göz ardı etmemek gerekir. Bu kapsamda değer eğitimi ülkemizde de göz ardı edilmemiş ve 2005 yılından itibaren uygulamaya alınan birçok dersin öğretim programında müstakil bir başlık olarak yerini almıştır. Şüphesiz bu derslerden birini de sosyal bilgiler dersi oluşturmaktadır. Toplumda etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla olan ve dördüncü sınıf düzeyinden başlayarak yedinci sınıf düzeyine kadar devam eden sosyal bilgiler dersi değer eğitimi açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Değerler eğitimi açısından bakıldığında tüm derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de ders kitapları önemli materyaller arasında yer almaktadır. Nitekim ders kitaplarında bulunan görseller ve metinler öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerden biri olan sevgi değerinin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda yer alma durumunun incelenmesidir. Yapılan çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, teknik olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında materyal olarak 2022-2023 eğitim-öğretim yılında ortaokullarda okutulan ve Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı incelenmiştir. Araştırma sonucunda sevgi değerine ilişkin 15 adet bulguya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer Eğitimi, Sevgi, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Abstract

At the basis of human behavior; behavioral activities based on thought, belief and attitude are included. These behavioral activities are effective in the formation of a common sense of value in society. Common values, on the other hand, have a guiding effect on human behavior, but also reveal the necessity of imparting these values to people. On the other hand, the acquisition

of the values idealized by societies to individuals refers to an educational process. The fact that human behavior is largely formed by learned behaviors reveals that values cannot be acquired independently of education. When considered in this context, it should not be overlooked that value education occupies an important place in terms of society. Dec. In this context, value education has not been ignored in our country and has taken its place as a Decoupled title in the curriculum of many courses that have been implemented since 2005. Undoubtedly, one of these courses is the social studies course. The social studies course, which aims to educate effective citizens to society and continues from the fourth grade level to the seventh grade level, occupies an important position in terms of value education. From the point of view of values education, textbooks are among the important materials in the social studies course, as in all courses. Dec. As a matter of fact, the images and texts found in textbooks contribute to the acquisition of the values contained in the curriculum. The aim of this study is to determine the 5th value of love, which is one of the values included in the 2018 Social Studies Course Curriculum. It is the examination of the state of inclusion in the Classroom Social Studies Textbook. In the study, a qualitative research approach was adopted and the document analysis technique was used technically. 5, which was taught in secondary schools in the 2022-2023 academic year as a material within the scope of the research and prepared by the Ministry of National Education. The Classroom Social Studies Textbook was examined. As a result of the research, 15 findings regarding the value of love were reached.

Keywords: Value, Value Education, Love, Social Studies Course Curriculum

Giriş

İnsan yaratılış itibarıyla yaşamak için başkalarına ihtiyaç duyan bir varlıktır. Bu ihtiyaç diğer insanlarla birlikte olmasını zorunlu hale getirir. Bir arada yaşayan insanlar toplulukları oluşturur. Bu toplulukların düzen içerisinde devamlılığını sağlayabilmelerinin bir yolu da değerlerdir (Karaca, 2019). Türk Dil Kurumu [TDK, 2023] değeri “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlarken; Bozkurt (2019) “Bireyin yaşamını etkileyen, toplum içinde uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlayan, davranışlarını yönlendiren ortak düşünceler.” olarak tanımlamaktadır. Ulusoy ve Dilmaç(2016) ise değer kavramını “Bir sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlar” olarak tanımlar. Değerler bireylerin hayatları boyunca yaptıklarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumda bütünselliği oluşturur. Bir toplumun yaşamındaki her şey değerlere göre algılanmaktadır (Kalfa, 2020). Kültürel değerleri yıpranan bir milletin varlığı ve birliği tehlike altına girer, hatta bu birliğin sürdürülmesi imkânsız hale gelir (Korkut, 2021).

Değerler birçok alanda farklı anlamlar ve etkiler barındırmaktadır. Örneğin; psikolojik açıdan değerler bireylerin kendi eylemlerini şekillendirmesi ve başkalarının davranışlarını anlamlandırmasında önem kazanırken, felsefi açıdan doğru-yanlış, iyi-kötü kavramlarının değerlendirilmesinde önem arz etmektedir. (Korkak, 2022). Schwartz ve Bilsky değerlerin bazı özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır (Önlen,2017):

- Değerler insanlar tarafından kabul edilen inançlardır. Nesnel duygulardan arınmış bir durum olmaktan öte, bir davranış ile duygularla iç içe bir form kazanırlar.
- Değerler insan davranışlarının değişiminde bir rehber veya yol gösterici rolü üstlenirler.
- Değerler kendi aralarında önem derecelerine sahiptir ve bu derecelere göre sıralanırlar.

• Değerler zamanla meydana gelen ihtiyaçları karşılayabilmek için değişim gösterebilecek yapılardır.

Keskin(2015)'e göre değerlerin özellikleri arasında; değerlerin yerinin algılayana göre değiştiği, değerlere her zaman yenilerinin eklenebileceği veya eski değerlerin ayıklanabileceği, sosyal pekiştiricilerden olan onaylanma ile desteklendikleri takdirde devam edebilecekleri, yoksa etkilerini kaybedecekleri yer alır. Değerler eğitimi ise bireyin kendi kendini tanıması ve kendi ile uyum içerisinde olmasını sağlayan özelliklerin kazandırılması için planlı ve bilinçli şekilde öğretim ortamlarının oluşturulmasıdır (Arslan, 2022). Kirschenbaum'a göre değer eğitimi, değer geliştirmeye yardımcı olur ve kişinin tatmin edici hayat kurmasına yardım eder. Değer eğitiminin doğasında başkalarına yardımcı olma vardır. Değer eğitiminin gençlerin ve tüm insanların daha karakterli bir yaşam sürmesini sağlamak, insanlar ve diğer canlılar için şefkat ve iyilik istemek olmak üzere iki hedefi vardır (Ulusoy, 2010). Çağlayan(2013)'a göre değerler eğitiminin hedefleri şunlardır:

- Bireysel olarak özünü tanımak
- Bireylerin yeteneklerine katkı sağlamak
- Sorgulayan bireyler yetiştirmek

Değer eğitiminin, eğitim-öğretim programımıza girişinden itibaren sosyal bilgiler dersi değer eğitimi açısından önemli bir konumda yer almıştır. Sosyal Bilgiler dersi, 1968-1969 eğitim-öğretim yılında ilköğretim düzeyinde, 1970-1971 eğitim-öğretim yılında ise ortaokul düzeyinde okutulan bir ders olarak Türk eğitim sistemine girmiştir. 1985' yapılan değişiklikle çok disiplinli yapı terkedilerek; Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri olmak üzere üç ayrı ders şeklinde verilmeye başlanan sosyal bilgiler dersi, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında 8 yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimle beraber tekrar sosyal bilgiler ismiyle okutulmaya başlanmıştır. 2005 yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşıma göre dizayn edilen Sosyal Bilgiler dersi 4, 5, 6 ve 7. sınıflar düzeyinde verilmeye başlanarak günümüzdeki halini almıştır (Önlen, 2017).

2018 MEB Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler hakkında şu ifadeler yer verilmektedir; "Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır." (MEB,2018, s. 4).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır (MEB,2018):

1. Adalet	10. Estetik
2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	13. Saygı
5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Duyarlılık	17. Vatansızlık
9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik

Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları arasında “Milli, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın yollarını bilmeleri, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlı olmaları” (MEB,2018) ifadesinin yer alması, dersin değerler eğitimi açısından önemini vurgulamaktadır. (Yalçın, 2023). Bu bağlamda 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerlerden biri de sevgi değeridir. Bir değer olarak sevgi aynı zamanda MEB tarafından belirlenen 10 kök değer arasında da yer almaktadır. Sevgi kavramı TDK sözlüğünde “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” olarak tanımlanmaktadır (TDK,2023). Sevgi, bencil olmama, her varlığın birbiriyle ilişkisini belirleyerek bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme ve sorunların çözümünde kubaşık çalışmadır (Şahin, Ökmen ve Kılıç, 2018). Sevmek, insanın en önemli psikolojik gereksinimlerindenidir. Sevmeyen, sevilmeyen ve toplum tarafından benimsenmeyen kişi tüm silahlardan daha tehlikelidir; çünkü her türlü tutarsız davranışın kaynaklarından biri de sevgisizliktir (Yıldız, 2009).

Kök değerlere ilişkin yapılan çalışmalarda, değerlerin sayısı bakımından sıralama yapıldığında sevgi değerinin diğer kök değerlere göre çok yönlü bir şekilde ele alındığı görülmektedir (Çelik, 2021). Sevgi değerini farklı alt başlıklarla açıklayabilmek mümkündür. Bu alt başlıklar; doğa sevgisi, arkadaş sevgisi, hayvan sevgisi, aile sevgisi şeklinde sıralanabilir. Sevgi, insanların diğer insanlara, doğaya veya tüm canlılara olan ilgisini, alakasını, hoşgörüsünü, saygısını ve sorumluluğunu içine alan bir kavramdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde sevgi değerinin kazandırıldığı bireyler, insanlığa ve doğaya karşı; duyarlı, sorumluluğunu bilen, hoşgörülü, saygılı bireyler haline gelirler ve böylelikle diğer insanlarla çatışmaya girmeden uzlaşmacı bir tavırla sorunlarını çözme eğiliminde olurlar. Bu sayede toplum içerisinde mutlu bir ortam oluşturularak insanlar arasında çatışma oranları en aza indirilebilir.

Bu araştırmanın temel amacı 2022-2023 eğitim öğretim yılında okutulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı’nda sevgi değerinin yer alma durumunun incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara cevap aranmaktadır:

- 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının okuma metinleri bölümünde sevgi değeri hangi yoğunlukta yer almaktadır?
- 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında yer alan etkinliklerde sevgi değeri hangi yoğunlukta yer almaktadır?
- 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında sevgi değeri hangi görsellerle ilişkilendirilmiştir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı’nda bulunan okuma metinleri, etkinlikler ve görseller 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda kazandırılmak istenen sevgi değeri açısından incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, daha önceden bilinen veya bilinmeyen problemlerin algılanmasına, probleme ilişkin olguları gerçekçi bir biçimde ele alınmasına yönelik öznel bir süreci ifade etmektedir (Baltacı,2019) Bu kapsamda nitel desende tasarlanan çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi yazılı belgelerin içeriğini sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Kıral, 2020). Çalışmada yapılan doküman incelemesinde araştırılması amaçlanan konu hakkında yazılı materyalin analizi bulunmaktadır.

Veri Kaynağı

Bu araştırmada veriler, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 24.06.2019 gün ve 15 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen ve 2022-2023 eğitim ğretim yılında ortaokullarda okutulan Prof. Dr. Süleyman ELMACI, Doç. Dr. Adnan ALTUN ve Dr. Öğr. Üyesi Adem BELDAĞ editörlüğünde Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan bir adet 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabından sağlanmıştır.

Veri Analizi

Çalışmada elde edilen veriler, incelenirken içerik analizi tekniği kullanılmıştır.Bir nitel araştırma yöntemi olarak kullanılan içerik analizi tekniği Metin ve nal (2022)'a göre "İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dâhilinde (rnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir."

BULGULAR

2022-2023 eğitim ğretim yılında Süleyman ELMACI, Adnan ALTUN ve Adem BELDAĞ tarafından hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabı sırasıyla; *Toplum İçinde Ben, lkem, Kültürüm Ve Tarihim, Yaşadığımız Yer, Teknoloji Ve Yaşam, retimden Tüketime, Toplum İçin alışanlar, Küresel Etkileşim* şeklinde yedi bölümden oluşmaktadır. Tablo 1'de Süleyman ELMACI, Adnan ALTUN ve Adem BELDAĞ tarafından hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabında yer alan ünitelerde sevgi değerine ilişkin frekans değerleri yer almaktadır.

Tablo 1.

Sevgi Değerı		
Sınıf Düzeyi	niteler	f
5. sınıf	1. Toplum İçinde Ben	4
	2. lkem, Kültürüm Ve Tarihim	1
	3.Yaşadığımız Yer	0
	4.Teknoloji Ve Yaşam	3
	5.retimden Tüketime	0
	6.Toplum İçin alışanlar	0
	7.Küresel Etkileşim	7
Toplam		15

Tablo 1 incelendiğinde 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında(Elmacı,vd.2019) yer alan yedi ünitede sevgi değerine ne düzeyde yer verildiği görülmektedir. Buna göre sevgi değerinin en fazla "Küresel Etkileşim" nitesinde 7 defa vurgulandığı tespit edilmiştir. Toplum İçinde Ben nitesi'nde 4 defa, Teknoloji ve Yaşam nitesi'nde 3 defa yer verilmiştir. lkem, Kültürüm Ve Tarihim nitesi'nde 1 defa yer verilerek bu ünite en az vurgu yapılan ünite olmuştur. Yaşadığımız Yer, retimden Tüketime ve Toplum İçin alışanlar ünitelerinde sevgi değerine hiç yer verilmemiştir. Bu bilgilerden hareketle sevgi değerinin ünitelere dengeli bir şekilde dağılmadığı görülmektedir. Kitaptaki metinler, etkinlikler ve görseller incelenerek evrensel

nitelik taşıyan sevgi değerine ilişkin, araştırma sorularına cevap verecek bulgular tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Sevgi Değerinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

1.1.Toplum İçinde Ben İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) ilk ünitesi olan *Toplum İçinde Ben* ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. “*Haklarımı ve Sorumluluklarımı Biliyorum*” adlı konu başlığında bulunan metinlerde 1 adet bulguya rastlanmıştır. “*Ailemiz, sevgiyle büyüdüğümüz yuvamızdır; bizi hayata hazırlar.*” (s.21) cümlesinde sevgi değeri vurgulanmıştır.

1.2. Ülkem, Kültürüm Ve Tarihim İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) ikinci ünitesi olan *Ülkem, Kültürüm Ve Tarihim* ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan “*Kültürel Özelliklerimiz*” konu başlığında bulunan metinlerde 1 adet bulguya rastlanmıştır. “*Göç, askerlik, sevgi, hasret gibi pek çok konu Türkiye’ye dönüşmüştür.*” (s.54) cümlesinde sevgi kelimesinin yer alması ile sevgi değeri doğrudan vurgulanmıştır.

1.3. Yaşadığımız Yer İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) üçüncü ünitesi olan “*Yaşadığımız Yer*” ünitesi beş bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan metinlerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

1.4. Teknoloji Ve Yaşam İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) dördüncü ünitesi olan “*Teknoloji Ve Yaşam*” ünitesi beş bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan “*Teknoloji Ve Toplum*” konu başlığında bulunan metinlerde 3 adet bulguya rastlanmıştır. “*Dünyanın neresinde olursa olsun sevdiğimizle iletişim kurabiliyoruz.*” (s.96) ve “*Geçmişte bayram öncesinde uzakta yaşayan sevdiğimizimize kart gönderirdik.*” (s.98) cümlelerinde sevgi değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır. Ünitenin “*Neler Öğrendik?*” kısmında “*Kendimize ve sevdiğimizimize daha çok zaman ayırabiliyoruz.*” cümlesinin yer alması ile de sevgi değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

1.5. Üretimden Tüketime İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) beşinci ünitesi olan “*Üretimden Tüketime*” ünitesi altı bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan metinlerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

1.6. Toplum İçin Çalışanlar İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) altıncı ünitesi olan “*Toplum İçin Çalışanlar*” ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan metinlerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

1.7. Küresel Etkileşim İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı, vd.2019) yedinci ünitesi olan “*Küresel Etkileşim*” ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan “*Yaşadığım Yerin Ekonomiye Katkısı*” konu başlığında bulunan metinlerde 1 adet bulguya rastlanmıştır. “*Arapların yeşili ve doğayı sevdiğini ifade eden İl Kültür ve Turizm Müdürü, ‘‘Son yıllarda Arapların ilgisi Rize’deki turizm hareketliliğini artırıyor. Arap turistler kum ve güneş turizminin yanında önemli bir alternatif olan doğa, kültür ve tarih turizmine önem veriyor.’’* (s.174) metninde doğa sevgisi

üzerinden sevgi değerine vurgu yapılmıştır. Ünitenin “*Turizm Ön Yargıları Değiştiriyor*” konu başlığında bulunan metinlerde 4 adet bulguya rastlanmıştır.” *Ailemle farklı ülkelere seyahat etmeyi seviyorum*” (s.179) ve “*Tom’un ülkesinde satranca ‘chess (çes)’ deniliyormuş. Onunla bu oyunu oynarken birbirimizi tanıdık ve çok sevdik.*” (s.179) cümlelerinde sevgi değeri vurgulanmıştır. Yine aynı konu başlığında bulunan “*İnsanların birbirlerini daha iyi tanımalarını ve daha çok sevmelerini sağlar.*” (s.180) cümlesi ile sevgi değeri vurgulanmıştır.” *Türk gelenek ve göreneklerini çok seviyor buna saygı duyuyoruz.*” (s.181) cümlesi ile de sevgi değeri vurgulanmıştır.

2.5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Etkinliklerinde Sevgi Değerinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

2.1.Toplum İçinde Ben İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) ilk ünitesi olan *Toplum İçinde Ben* ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan etkinliklerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

2.2. Ülkem, Kültürüm Ve Tarihim İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) ikinci ünitesi olan “*Ülkem, Kültürüm Ve Tarihim*” ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Ünite sonundaki “*Kendimi Değerlendiriyorum*” bölümünde yer alan “- *Dilden dile nesilden nesile aktarılır. - Ortak acıları, sevgileri, düşünceleri anlatır. Yukarıda özellikleri verilen kültürel öge aşağıdakilerden hangisidir? A) Bayramlar B) El sanatları C) Orta oyunu D) Türküler*” (s.63) sorusunda “*sevgi*” kelimesinin kullanılmasıyla sevgi değerine doğrudan vurgu yapılmıştır.

2.3. Yaşadığımız Yer İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) üçüncü ünitesi olan “*Yaşadığımız Yer*” ünitesi beş bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan etkinliklerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

2.4. Teknoloji Ve Yaşam İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) dördüncü ünitesi olan “*Teknoloji Ve Yaşam*” ünitesi beş bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan etkinliklerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

2.5. Üretimden Tüketime İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) beşinci ünitesi olan “*Üretimden Tüketime*” ünitesi altı bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan etkinliklerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

2.6. Toplum İçin Çalışanlar İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının(Elmacı,vd.2019) altıncı ünitesi olan “*Toplum İçin Çalışanlar*” ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Bu üniteye yer alan konu başlıklarında bulunan etkinliklerde sevgi değerine ait bir bulguya rastlanmamıştır.

2.7. Küresel Etkileşim İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

Kitabın yedinci ünitesi olan “*Küresel Etkileşim*” ünitesi dört bölümden oluşmaktadır. Ünite sonundaki “*Kendimi Değerlendiriyorum*” bölümünde yer alan “*Bir turist gezerken o ülkenin insanlarını ve kültürünü de tanır. Turizm sayesinde insanlar birbirini tanır, karşılıklı olarak birbirlerine sevgi ve saygı duyarlar. Buna göre turizmin yararları arasında; I. Ülkeler arası*

dostluk köprülerinin kurulması II. Ön yargıların ortadan kalkması III. Devletler arası yakınlaşma ve işbirliğinin gelişmesi durumlarından hangileri gösterilebilir? A) I ve II B) II ve III C) I ve III D) I,II ve III” (s.190) sorusunda ” sevgi” kelimesinin kullanılmasıyla sevgi değerine doğrudan vurgu yapılmıştır.

3. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Görsellerinde Sevgi Değerinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Görsel 1.

(Elmacı, vd.2019 s.19)

Görsel 1’de kitabın ilk ünitesi olan *Toplum İçinde Ben* ünitesinin “*Haklarımı ve Sorumluluklarımı Biliyorum*” başlığında yer alan görsele yer verilmiştir. İlgili görsel incelendiğinde aile üyelerinin sarılmış olmasının sevgiyi çağrıştırması sebebiyle “*aile sevgisi*” üzerinden dolayılı olarak sevgi değeri vurgulandığı söylenebilir.

Görsel 2.

(Elmacı, vd.2019 s.21)

Görsel 2’de kitabın ilk ünitesi olan *Toplum İçinde Ben* ünitesinin “*Haklarımı ve Sorumluluklarımı Biliyorum*” başlığında 21. sayfada yer alan görsele yer verilmiştir. İlgili görsel incelendiğinde “*Ailemiz, sevgiyle büyüdüğümüz yuvamızdır; bizi hayata hazırlar*” cümlesi ile birlikte verilmesi sevgi değerine vurgu yapıldığını göstermektedir.

Görsel 3.

Görsel 7.16 Kolombiya'da dansçıları izleyen turistler

(Elmacı, vd.2019 s.19)

Görsel 3'de kitabın yedinci ünitesi olan “*Küresel Etkileşim*” ünitesinin “*Turizm Ön Yargıları Değiştiriyor*” konu başlığında 180. sayfada yer alan görsel yer verilmiştir. İlgili görsel incelendiğinde kitapta görselin “*Turizm farklı bölgelerden ya da farklı ülkelerden insanları bir araya getirir. İnsanların birbirlerini daha iyi tanımalarını ve daha çok sevmelerini sağlar. Bugün, çok sayıda insan seyahat ediyor ve farklı kültürleri tanıma fırsatı buluyor (Görsel 7.16)*” metni ile birlikte verildiği görülmektedir. Görsel ve metin ilişkisi açısından bakıldığında sevgi değerini vurgulandığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan sevgi değerinin 2022-2023 eğitim öğretim yılında okutulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunma sıklığı ve kitabın ünitelerindeki yoğunluğu açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda sevgi değeri birinci ünite olan “*Toplum İçinde Ben*” ünitesinde 4 kez vurgulanırken, üçüncü ünite olan “*Yaşadığımız Yer*” ünitesi, beşinci ünite olan “*Üretimden Tüketime*” ünitesi ve altıncı ünite olan “*Toplum İçin Çalışanlar*” ünitesinde herhangi bir şekilde vurgulanmamıştır. “*Teknoloji ve Yaşam*” adlı dördüncü ünite de 2 adet metinde ve 1 adet “*Neler Öğrendik*” adlı bölümde vurgulanırken, etkinlik ve görsellerde herhangi bir şekilde vurgulanmamıştır. Üniteler incelendiğinde sevgi değerinin en fazla 7.ünite olan “*Küresel Etkileşim*” ünitesinde vurgulandığı belirlenmiştir. Bu ünite de sevgi değeri 5 adet metinde, 1 adet etkinlikte ve 1 adet görselde yer almıştır. Sevgi değerinin bazı ünitelerde hiç yer almazken, bazı ünitelerde daha fazla yer alması, sevgi değerinin kitapta, ünitelerde ve konularda dengeli dağılmadığını göstermiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda sevgi değeri çoğunlukla doğrudan sevgi kelimesinin veya türevlerinin kullanılmasıyla vurgulanmıştır. Yine veriler neticesinde sevgi değerinin daha çok metinlerde vurgulandığı, görsel ve etkinliklerde yeteri kadar vurgulanmadığı saptanmıştır. Üniteler tek tek incelendiğinde sevgi değerine konu başlıklarında hiç yer verilmediği görülmüştür.

Türkiye'nin 2005 yılında geçtiği yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde değerlerin aktarımından ziyade kazanımı önem arz etmektedir. Bu bağlamda derslerde önemli materyallerden olan ders kitabı değer kazanımı için etkili bir araçtır. Ders kitaplarında değerlerin vurgulanma oranı arttıkça kazanım da artacaktır. Amacı vatandaş yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler dersine değer eğitimi açısından büyük görevler düşmektedir. Ancak incelenen 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında SBÖP'de yer alan kök değerlerden biri olan sevgi değerinin yeterince vurgulanmadığı saptanmıştır. Toplumun huzurunu sağlamada etkili olan ve

devamlılığı sağlamada önem arz eden sevgi değerinin özellikle Sosyal Bilgiler dersinin ders kitabında daha fazla yer alması gerekmektedir. Bu bağlamda şu öneriler sunulabilir:

- Ders kitaplarında sevgi değeri daha fazla vurgulanabilir.
- Sevgi değerine ilişkin görseller ders kitabında daha fazla kullanılabilir.
- Ders kitaplarında yer alan ünitelerin her birinde sevgi değerine yer verilebilir.
- Sevgi değerinin ders kitabındaki etkinliklerde daha fazla yer alması sağlanabilir.
- Sevgi değeri ders kitaplarında daha orantılı bir şekilde vurgulanabilir.

KAYNAKLAR

- Arslan, Y.(2002).MEB anadolu masalları okul öncesi kitap serisinin masal anlatıcılığı ve değerler eğitimi açısından incelenmesi.Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- Baltacı, A. (2019). *Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2) , 368-388.
- Bozkurt, E. (2019). Karakter eğitimi ve değerler eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Özer, B. (Ed.). *Karakter ve Değerler Eğitimi* içinde (s. 2-23)
- Çağlayan, A. (2013). *Ahlak Pusulası Ahlak Ve Değerler Eğitimi*. Dem Yayınları.
- Çelik, Ş., & Kahtalı, B.D.(2021).Ortaokul öğrencilerinin kök değerler hakkındaki metaforik algıları. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 206-223.
- Çoban, A. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türk destan örneklerinde kök değerler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla*.
- IRMAK, B. (2021) Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler bağlamında analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. MALATYA*.
- Kalfa, B. (2020). Çocuk edebiyatında değer eğitimi: Ümit Kaftancıoğlu örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir*.
- Karaca, S. S. (2019). Çizgi filmlerde değerler eğitimi, değerler eğitimi açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin incelenmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir*.
- Keskin, Y. (2015). Tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında değerler eğitimi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7).
- Kıral, B. (2020). *nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- KORKAK, S. (2022). Uzaktan eğitim sosyal bilgilerde değerler eğitimi. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. AMASYA*.
- Korkut, S. (2021). Eğitim ya da Eğitim dergisinde yer alan metinlerin söz varlığı ve değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Siirt*.

- Metin, O. & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: iletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel sayısı*, 273-294
- Önlen, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sevgi-saygı ve hoşgörü değerlerinin ulusal gazete haberlerine yansımaları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi.Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Yüksek Lisans Tezi.Tokat.*
- Şahin, Ş., Ökmen, B. ve Kılıç, A. (2018). Sevgi eğitimi dersi alan öğrencilerin sevgi ve sevgi eğitimi dersine dair görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(1), 176-197.
- Ulusoy, K. (2010). Değer eğitimi: davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan tarih programlarında değer aktarımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 32-51.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, A. (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında tarihi metinlerin değerler açısından incelenmesi.*Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yüksek Lisans Tezi.Bartın.*
- YAŞAR, F. (2023). Değerler eğitimi bağlamında Almila Aydın'ın çocuk romanlarının analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Tezli Yüksek Lisans. SİİRT.*
- YILDIZ, D. Ç. (2011). İbrahim Zeki Burdurlu'nun eserlerinde sevgi değeri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 203-230.

8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDA DAYANIŞMA DEĞERİNİN YER ALMA DURUMUNUN İNCELENMESİ

Gamze TANYILDIZ¹, Selman ABLAK²

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

ORCID: 0009-0006-5255-850X

²Doçent Doktor, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,

ORCID: 0000-0001-8538-1292

Özet

Değerler bireylerin toplum içerisinde hayatını düzenleyen, toplumu ayakta tutan kişisel, ahlaki ve toplumsal kontrol mekanizmalarıdır. Bu açıdan bakıldığında sağlıklı ve düzenli bir toplumsal yapı oluşturmak için toplumun tamamı veya büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ve benimsenmiş değerlerin olması ve bunların da nesilden nesile aktarılması gerekmektedir. Değerlerin aktarılmasının bu denli önem arz etmesi değer eğitimi gereksinim duyulmasını sağlamıştır. Şüphesiz bireylerin değerleri fark ettiği ve kazanmaya başladığı ilk yer aile kurumudur. Ancak aile ve toplum tarafından bir plan ve program dâhilinde yapılmayan değerler eğitimi, bireyler üzerinde bazen etkili olamamaktadır. Bu nedenle daha etkili olan okullarda planlı ve programlı bir şekilde tüm öğrencilere ortak bir değerler eğitimi vermektir. Bu sayede okul yaşantısı içerisinde milli ve evrensel değerler tüm bireylere kazandırılarak, değer farklılıkları giderilecektir. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de değerler eğitimi önem verilmekte ve öğretim programları çerçevesinde birtakım düzenlemeler yapılmaktadır. Okullarda öğretim programı çerçevesinde değerler eğitimi ile hedeflenen insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerleri ön planda tutarak, iyi karakter örnekleri gösteren, sorumluluklarının bilincinde olan, ahlaki değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmektir. Sosyal bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersleri konuları bakımından tarihsel bir içeriğe sahip olması, milli konuları içermesi, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması ile değerler eğitimi için bir zenginlik sayılabilir. Bu çalışma ile 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dayanışma değerine nasıl ve ne sıklıkta verildiği incelenmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, veri toplama tekniği olarak ise doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynağını oluşturan doküman 2022-2023 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulan Millî Eğitim Bakanlığınca Mehmet Ülkü'nün editörlüğünde hazırlanarak bastırılan 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabıdır. Yapılan araştırma sonucunda Millî Eğitim Bakanlığınca Mehmet Ülkü'nün editörlüğünde hazırlanarak bastırılan 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dayanışma değerine ilişkin 31 bulguya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Değerler Eğitimi, Dayanışma, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Ders Kitabı

Abstract

Values are the personal, moral and social control mechanisms that regulate the life of individuals in society and keep society afloat. From this point of view, in order to create a healthy and orderly social structure, it is necessary to have values that are accepted and adopted by all or a large majority of society, and these should be passed on from generation to generation. The fact that the transfer of values is of such importance has led to the need for

value education. Undoubtedly, the first place where individuals realize values and begin to earn is the family institution. However, values education, which is not carried out by the family and society within the framework of a plan and program, sometimes cannot be effective on individuals. For this reason, it is more effective to provide a common values education to all students in a planned and programmed way in schools. In this way, national and universal values will be brought to all individuals in school life and differences in values will be eliminated. As in many countries, importance is given to values education in our country and some arrangements are made within the framework of educational programs. The goal of values education within the framework of the curriculum in schools is to educate citizens who show examples of good character, are aware of their responsibilities, and have moral values by prioritizing the universal values that humanity has in common. Social studies and T.C. Revolution History and Atatürkism courses can be considered a wealth for values education by having a historical context in terms of their subjects, containing national issues, telling different cultures and life stories. 8 With this study. Class T.C. The History of the Revolution and Atatürkism textbook examines how and how often the value of solidarity is given. In this research, a qualitative research approach was adopted, and the document review technique was used as a data collection technique. Content analysis was used in the analysis of the data. The document constituting the data source of the study was prepared and published by the Ministry of National Education, which is taught in secondary schools in the 2022-2023 academic year, under the editorship of Mehmet Ülkü 8. Class T.C is a textbook on the History of Revolution and Atatürkism. 8, which was prepared and published by the Ministry of National Education under the editorship of Mehmet Ülkü as a result of the research conducted. Class T.C 31 findings on the value of solidarity have been reached in the History of Revolution and Atatürkism textbook.

Keywords: Values, Values Education, Solidarity, T.C. History of Revolution and Atatürkism, Textbook

GİRİŞ

Yaşamın her alanında yer alan ve anlam katan değerlerin farkına varmak, onların devamlılığını sağlamak büyük önem teşkil etmektedir. Çünkü toplumu oluşturan bireylerin ortak olarak benimsemiş oldukları değerlere sahip olması düzenli bir toplumsal yapının devamı için gerek arz etmektedir. Bir toplumu millet yapan, aynı çatı altında toplayan temel toplumsal değerler vardır. Sevgi, saygı, dürüstlük, vatanseverlik, dayanışma, ahlak, gelenekler, görenekler gibi değerler toplum için olmazsa olmaz bazı değerlerdir. Dolayısıyla toplum ve toplumsal yaşam için gerekli olan bu değerlerin devamlılığı oldukça önem arz etmektedir.

Bireylerin değerleri fark ettiği ve kazanmaya başladıkları ilk yer ailedir. Ancak değer kazanımı her ne kadar ailede başlasa da çevrenin ve birçok kurumun etkileşimi ile bireyler kendi değer yargılarını oluştururlar. Aile, okul, toplum ve kitle iletişim araçları yeni nesillerin değerleri kazanmasında sorumluluk sahibi olan yapılarıdır. Bu anlamda aile ve toplumsal yaşamda deneyimledikleri değerleri bir program ve plan dâhilinde alamadıkları için bireyler üzerinde değerlerin etkisi istenilen düzeyde olmayabilmektedir. Üstelik bu kontrolsüz, plansız ve sistemli verilmeyen değer kazandırma süreci bireysel, kültürel ve sosyal yönden toplumsal yaşamda problemlere de yol açabilmektedir. İşte olası problemlerin önüne geçmenin ve üstesinden gelmenin yollarından biri de okullarda planlı ve programlı şekilde tüm öğrencilere ortak bir değerler eğitimi vermektir (Ersoy ve Şahin, 2012). Nitekim etkili yürütülen bir değerler eğitimi ile okul yaşantısında milli ve evrensel değerler tüm bireylere kazandırılarak oluşabilecek değer farklılıkları giderilecektir.

Okullarda öğrencilere hangi değerlerin nasıl ve ne şekilde kazandırılacağı Milli Eğitimin Genel Amaçları ve bu amaçlara göre hazırlanmış öğretim programlarına göre şekillenmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda, Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları incelendiğinde; ‘...*Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek*’ amacının yer aldığı görülmektedir (MEB, 1973, s. 5101). Bu kanundan hareketle, hazırlanan öğretim programları ve örgün eğitim yoluyla değerleri içselleştiren bireyler yetiştirmenin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle bakıldığında 2000’li yıllar sonrası dönemde Türkiye’de okul öncesi eğitimde sürecinden başlayarak her kademedede planlanmış bir şekilde öğretim programları aracılığıyla değerler eğitimi yürütülmeye çalışılmaktadır. Ortaokul düzeyi ele alındığında ise değerler eğitimi noktasında mihver derslerden birini de T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi teşkil etmektedir. Bu kapsamda ilgili ders bağlamında kazandırılmaya çalışılan değerlerden birini de dayanışma değeri oluşturmaktadır.

Dayanışma, Türk Dil Kurumu [TDK] (2023) sözlüğünde, bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması olarak tanımlanmıştır. Bireylerin bir başına yaşayamayacağı ve buldukları toplumdan ayrıldıklarında türlü tehlikelerle karşılaşacakları, belki de yaşamlarının son bulacağı, insan doğası gereği sosyal bir varlık oluşu hemen hemen her toplumun dayanışma değerinin karakterlerine işlemesine sebep olmuştur. (Sönmez & Akıncan, 2019). Bu nedenle bir değer olan dayanışma; toplumu oluşturan bireyleri birbirine bağlayan ortak menfaatlerden hareketle ortak paydada birleştiren bir unsur olmuştur. Bununla beraber dayanışma, toplumsal birlikteliği kuvvetlendirerek olası sorunların üstesinden gelinmesini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda dayanışma yardımseverliği doğurur ve bunu eyleme dökmek için de sorumluluk bilincini doğurur. (Kılcan, 2013) Literatürde bulunan tanımlara bakıldığında; dayanışma değeri toplumu bir arada tutan mihenk taşlarından biridir. Dayanışma değeri, toplumu oluşturan fertlerin buldukları topluma olan aidiyetlerini artırarak toplumun kurmuş olduğu düzeni sürdürebilmesinde de etkilidir. Dayanışma, fertlerin sorumluluk bilincini artırırken, toplum içinde yaşadığını ve bu topluma karşı belli görev ve sorumlulukları olduğunu fark etmesini sağlar.

Ülkemizin yakın tarihine ışık tutan bizi milli duygularla besleyen ve bunu yeni nesillere aktaran bir ders olan T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi dayanışma değerinin kazanımında oldukça önem teşkil etmektedir. Bu araştırmada 2022-2023 eğitim-öğretim yılında 8. sınıf düzeyinde okutulan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında dayanışma değerinin ne sıklıkla ve ne şekilde ele alındığı incelenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara cevap aranmaktadır:

- 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı okuma metinlerinde dayanışma değerinin yer alma durumu nedir?
- 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dayanışma değeri hangi görseller ve hangi haber metinleriyle ilişkilendirilmiştir?
- 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dayanışma değeri ünite sonu ölçme ve değerlendirme bölümlerinde yer alma durumu nedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

8.sınıf T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitabındaki dayanışma değerinin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemle gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel çalışmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu anlamda, pek çok doküman nitelikli veri kaynağı olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada kullanılan doküman incelemesinde araştırılmak istenen konu hakkında yazılı materyalin analizi bulunmaktadır.

Veri Kaynağı

Bu çalışmada veriler, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.04.2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen ve 2022-2023 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulan Mehmet Ülkü editörlüğünde hazırlanan bir adet 8. sınıf T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabından sağlanmıştır.

Veri Analizi

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi tekniği esas alınarak incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir. (Büyüköztürk, 2016, s. 250).

BULGULAR

8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı; “Bir Kahraman Doğuyor, Millî Uyanış, Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye, Demokratikleşme Çabaları, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası” adlı yedi bölümden oluşmaktadır.

Bu başlık altında çalışmada elde edilen bulgular verilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde dayanışma değerine ilişkin 31 bulguya ulaşılmıştır. Aşağıdaki tabloda elde edilen bulgular kısaca özetlenmiştir.

Tablo 1.

Dayanışma Değeri		
Sınıf Düzeyi	Üniteler	f
8. sınıf	1.Bir Kahraman Doğuyor	0
	2.Millî Uyanış	6
	3.Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	17
	4.Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	7
	5.Demokratikleşme Çabaları	1
	6.Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	0
	7.Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası	0
Toplam		31

Tablo 1 incelendiğinde 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında (Ülkü, 2019) yer alan yedi üniteye dayanışma değerine ne düzeyde yer verildiği görülmektedir. Buna göre dayanışma değeri en fazla “*Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm*” ünitesinde 17 defa vurgulandığı tespit edilmiştir. Bu bilgilerden hareketle dayanışma değeri ünitelere dengeli bir şekilde dağılmadığı görülmektedir. Kitabın, dayanışma değeriyle ilişkili okuma metinleri, görseller, haber metinleri ve ölçme değerlendirme bölümlerinde dayanışma değerine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

1. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Dayanışma Değerinin Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

1.1. “Bir Kahraman Doğuyor” İsimli Üniteye Elde Edilen Bulgular

8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Bir Kahraman Doğuyor*” adlı 1. ünitesinin üç ana konu başlığı bulunmaktadır. “*Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti*”, “*Mustafa Kemal'in Çocukluk Dönemi ve Öğrenim Hayatı*”, “*Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatı*” konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

1.2. “Milli Uyanış” İsimli Üniteye Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Millî Uyanış*” adlı 2. ünitesinin sekiz ana konu başlığı bulunmaktadır. “*I. Dünya Savaşı (1914-1918)*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

“*I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti*” konu başlığında bulunan okuma metinlerinde vatanseverlik değerine ilişkin bir bulguya rastlanılmıştır. “*İşte Türk sabrının İngiliz inadını kırdığı bu harpte birinci defa Çanakkale’de, ikinci defa da burada görüyoruz. Yalnız, süngü ve göğsümüzle kazandığımız bu zaferde yeni gelişmekte olan savaş teknolojisi karşısında gelecekteki başarılarımıza parlak bir başlangıç olacağına kesin bir delildir.*” (s.50) ifadesinde üstün savaş teknolojileri olan düşman kuvvetlerine karşı; Türk milletinin elinde olan imkanlarla, dayanışma içerisinde mücadele ettiğine değinilmiştir. Bu ifadelerde dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

“*Mondros Ateşkes Antlaşması'nın İmzalanması (30 Ekim 1918) Ve Uygulanması*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin dört bulguya rastlanmıştır. “*Bu çözüm önerilerini doğru bulmayan Mustafa Kemal, kurtuluşun halkın millî birlik ve beraberliğinin sağlanmasıyla elde edileceğine inanmaktaydı.*” (s.59), “*...Türk ata yurduna ve Türk'ün bağımsızlığına saldıranlar kimler olursa olsun onlara bütün ulusça silahlı olarak karşı çıkmak ve onlarla savaşmak gerekiyordu.*” (s.59), “*Türk halkı, vatanını korumak ve bağımsızlığını elde etmek için harekete geçti. Ülkenin çeşitli yerlerinde halk, cemiyetler kurarak ülke topraklarının haksız bir şekilde işgal edilmesini telgraflar çekerek ve mitingler düzenleyerek protesto etmeye başladı.*” (s.59), “*...Ana hatlarıyla Kuvâ-yı Millîye'yi oluşturan gruplar şunlardır: İstanbul, 1919 1- Subaylar ve bürokratlar 2- Efeler ve zeybekler 3- Çeşitli mesleklere mensup gönüllüler 4- Din adamları ve halkın ileri gelenleri 5- Köylüler...*” (s.59) ifadeleri Türk halkının işgallere karşı birlik olarak dayanışma içerisinde hareket ettiğini anlatmaktadır. Türk halkının dayanışma içerisinde oluşu üzerinden dolaylı olarak dayanışma değerine vurgu yapılmıştır.

“*Kuvâ-yı Millîye Hareketi*”, “*Millî Mücadele'nin Hazırlık Dönemi*” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

“Misak-ı Milli’nin Kabulü (28 Ocak 1920) Ve Büyük Millet Meclisinin Açılması (23 Nisan 1920)” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “*Millî birlik ve beraberlik ruhu etrafında birleşilmiştir.*” (s.75) ifadesinde halkı milli bir bilinç etrafında dayanışmaya, birliğe teşvik eden durumlardan bahsedilirken dayanışma değerine dolaylı olarak vurgu yapılmıştır.

“*Büyük Millet Meclisine Karşı İsyanlar*” ve “*Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920)*” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

1.3. Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” adlı 3. ünitesinin yedi ana konu başlığı bulunmaktadır. “*Millî Mücadele Dönemi’nde Doğu ve Güney Cepheleeri*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin beş bulguya rastlanmıştır. “*Bölge halkı işgallere karşı Kuvâ-yı Millîye birlikleriyle direnişe geçti.*” (s.91), “*Böylece işgalcilere karşı Kuvâ-yı Millîye birlikleriyle beraber yöre halkı silahlı direnişe başladı.*” (s.92) ifadelerinde, Türk halkının ve Kuvâ-yı Millîye’nin dayanışma içerisinde hareket ettiğini dile getirilmiştir; dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır. “*Şehrin düşman işgalinden kurtarılması için yaşlılar, kadın ve çocuklara varıncaya kadar bütün Maraş halkı millî kuvvetlerle birlikte canla başla büyük bir mücadeleye giriştiler.*” (s.92), “*Urfa halkı, Fransızlara karşı tek vücut olup başarılı mücadeleler verdi.*” (s.93) ifadelerinde, Maraş halkının ve Urfa halkının işgale karşı tüm fertleriyle dayanışma içerisinde direndiği vurgulanarak dayanışma değerine dolaylı olarak yer verilmiştir. “*Tayyar Rahmiye Hanım: “Vatanın savunmasında hepimiz eriz. Düşman, toprağımıza ayak basmış, harîm-i ismetimizi (mukaddes ocak, namus ocağı, vatan) kirletmek istiyor. Elim silah tutarken ben nasıl savaşmam.”*” (s.95) ifadesinde, işgale karşı direnen kadın kahramanlardan biri olan Tayyar Rahmiye Hanım’ın sözleriyle halkın dayanışma içerisinde olduğu vurgulanmış ve dayanışma değerine dolaylı olarak değinilmiştir

“*Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “*Bu malzemeleri fedakâr Türk kadınları, yaşlıları ve çocukları İstiklal Yolu’nu kullanarak zor şartlar altında Ankara’ya ulaştırmışlardır. İnebolu-Ankara arasında büyük zorluk ve fedakârlık içinde birlik, beraberlik ve vatanseverlik duygularıyla gerçekleştirilen bu çalışmalar, cephede savaşan Türk askerinin verdiği mücadele kadar kutsaldır.*” (s.103) ifadesinde, Türk ordusuna mühimmat yetmediğinde Türk milletinin her ferdi dayanışma örneği olarak cepheye malzeme taşıdığı dile getirilmiştir. Bu ifadelerde dayanışma değerine dolaylı olarak vurgu yapılmıştır.

“*Maarif Kongresi (15-21 Temmuz 1921)*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

“*Başkomutanlık Yasası (5 Ağustos 1921) Ve Tekâlif-İ Millîye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “*Tekâlif-i Millîye Emirleri’yle vatani için sorumluluklarını yerine getiren Türk milleti, sadece bu emirleri uygulamakla kalmamış vatanseverliğin, millî birlik ve beraberliğin, millî dayanışmanın ve fedakârlığın güzel örneklerinden birini bütün dünyaya göstermiştir.*” (s.107) ifadesiyle dayanışma değerine doğrudan yer verilmiştir.

“*Sakarya Meydan Savaşı’ndan Mudanya Ateşkes Antlaşması’na Mustafa Kemal*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “*Ulus bireyleri, yalnız, düşman karşısında olanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı gibi kendini görevli bilerek bütün varlığını savaşa verecekti.*”

(s.110) ifadesiyle Türk halkının düşmana karşı her uzvuyla dayanışma içerisinde olması gerektiği vurgulanarak dayanışma değerine dolaylı olarak değinilmiştir.

“Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)”, “Millî Mücadele’nin Sanata ve Edebiyata Yansımaları” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

1.4. “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” adlı 4. ünitesinin dokuz ana konu başlığı bulunmaktadır. “Atatürk İlkeleri” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “Seneler geçtikçe, millî ideal verimleri güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde millî birlik ve millî irade şeklinde gözlemlere daha iyi çarpmaktadır. Bu bizim için çok önemlidir; çünkü biz, esasen millî mevcudiyetin temelini, millî şuurda ve millî birlikte görmekteyiz.” (s.130) ifadeleri Mustafa Kemal’e aittir. Sözlerinde millî birliğe yani millî dayanışmaya yer vermiştir bu zemin üzerinde dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

“Siyasal Alanda Yapılan İnkılaplar”, “Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar”, “Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

“Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “Millî Mücadele’de erkekler ile omuz omuza cephedeki yerini almıştır. Düşmana karşı silaha sarılarak cepheye mermi taşımıştır. Yaralı askerleri tedavi etmiştir. Ayrıca ordunun ihtiyacı olan silah ve malzemenin sağlanmasında görev almıştır. Vatanın kurtuluşunda ve milletin bugünlere ulaşmasında söz sahibi olmuşlardır.” (s.151) ifadeleriyle Türk kadınının kurtuluş mücadelesinde dayanışma içerisinde olduğuna vurgu yapılarak dayanışma değeri dolaylı olarak ifade edilmiştir.

“Ekonomik Alanda Yapılan İnkılaplar”, “Atatürk ve Sağlık”, “Cumhuriyetin Türk Milletine Kazandırdıkları ve Atatürk’ün Gösterdiği Hedefler” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

“Cumhuriyetin Türk Milletine Kazandırdıkları ve Atatürk’ün Gösterdiği Hedefler” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmıştır. “Dış düşmanlar ile iş birliği içinde yapılan bu haince girişim, Türk milletinin ve Türk gençliğinin vatanseverliği, fedakârlığı ve kararlılığı sayesinde başarıya ulaşamadı.” (s.162) ifadelerinde Türkiye’nin bağımsızlığını tehdit eden her türlü harekete karşı Türk milleti geçmişte olduğu gibi bugün de dayanışma içinde olduğuna değinilerek dayanışma değerine dolaylı olarak vurgu yapılmıştır.

“Atatürk İlke ve İnkılaplarını Oluşturan Temel Esaslar” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin iki bulguya rastlanmıştır. ““Bir millet, bir memleket için kurtuluş, esenlik ve başarı istiyorsa bunu hiçbir zaman yalnız bir kişiden istememeliyiz. Umumi kurtuluşu yine umumi çaba temin eder. Bir millet, bir toplum yalnız bir bireyin çabasıyla bir adım bile atamaz.”” (s.165), ““Bir milletin mensuplarının aynı gemide yolculuk eden insanlar oldukları gemi su alırsa mürettebatıyla, yolcularıyla herkesin tehlikeye düşeceği unutulmamalıdır. İlk bakışta ayrı gibi duran parmaklar nasıl ele, aynı kola bağlı iseler, doğum yerleri, geçim kaynakları, meslekleri, siyasi tercihleri ayrı olan yurttaşlar da aynı millete bağlıdırlar. Nasıl ayrı gibi duran parmaklar kazmayı, küreği, kalemi beraberce tutuyor ve gerektiğinde birleşip tek bir yumruk oluyorsa bir milletin fertleri de milletin kalkınması veya savunulması uğrunda el ele vermeyi bilmelidirler. Gerektiğinde tek bir yumruk gibi

birleşebilmek için parmakların arasına düşmanlık dikenleri yerleştirilmesine imkân bırakmamalıdır.”” (s.165) ifadelerinde milli birlik ve beraberliğin önemine değinilirken dolaylı olarak dayanışma değerine de vurgu yapılmıştır.

1.5. “Demokratikleşme Çabaları” İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Demokratikleşme Çabaları*” adlı 5. ünitesinin üç ana konu başlığı bulunmaktadır. “*Atatürk Döneminde Demokratikleşme Yolunda Atılan Adımlar*”, “*Mustafa Kemal’e Suikast Girişimi (15 Haziran 1926)*”, “*Türkiye Cumhuriyeti’ne Yönelik Tehditler*”, adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

1.6. “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*” adlı 6. ünitesinin üç ana konu başlığı bulunmaktadır. “*Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasının Temel İlke ve Amaçları*”, “*Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Yaşanan Gelişmeler*”, “*Hatay’ın Türkiye’ye Katılması*” adlı konu başlığında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

1.7. “Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası” İsimli Ünite Elde Edilen Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “*Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası*” adlı 7. ünitesinin beş ana konu başlığı bulunmaktadır. “*Atatürk’ün Ölümü (10 Kasım 1938) Ve Ölümünün Yansımaları*”, “*Atatürk’ün Eserleri*”, “*Atatürk’ün II. Dünya Savaşı Öncesi Tespitleri ve Girişimleri*”, “*II. Dünya Savaşı ve Savaşın Türkiye’ye Etkileri*”, “*Türkiye’nin Çok Partili Hayata Geçiş*” adlı konu başlıklarında bulunan okuma metinlerinde dayanışma değerine ilişkin bir bulguya rastlanmamıştır.

2. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Hangi Görseller Ve Hangi Haber Metinleriyle İlişkilendirildiğine İlişkin Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki ünitelerin metinlerle ilişkili görselleri ve haber metinleri incelenip dayanışma değerine ilişkin bulgular tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görsel 1.

Görsel 3.10: *Ath Kuvâ-yı Milliye Birlikleri*

BMM'nin
1-11-2023

(Ülkü, 2019, s.96)

Görsel 1’de verilen “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” ünitesinin “*Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi*” adlı konu başlığında yer alan görselde Kuvayı Milli gönüllüleri gösterilmiştir. Dayanışma değerini gönüllü Kuvâ-yı Millîye birlikleri üzerinden dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 2.

Görsel 3.20: *İstiklal Yolu*

(Ülkü, 2019, s.103)

Görsel 2’de verilen “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” ünitesinin “*Millî Mücadele Dönemi’nde Batı Cephesi*” adlı konu başlığında yer alan diğer görselde metinde bahsedilen eli silah tutmayan halkın cepheye dayanışma içinde yardım taşıdığı durumu resmedilmiş ve dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 3.

Görsel 3.23: *Cepheye Silah ve Cephane Taşıyan Kadınlar*

Görsel 3.24: *Mermi İmalatı Yapan Kadınlar*

Görsel 3.25: *Tekâlif-i Millîye Emirleri'nin Uygulanmasını Gösteren Tablo, Anonim, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, Ankara*

(Ülkü, 2019, ss. 107-108)

Görsel 3’de verilen “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” ünitesinin “*Başkomutanlık Yasası (5 Ağustos 1921) ve Tekâlif-İ Millîye Emirleri (7-8 Ağustos 1921)*” adlı konu başlığında yer alan görsellerinde cepheye mermi taşıyan ve mermi imalatı yapan kadınlara ve Tekâlif-İ Millîye Emirleri’nin uygulanışını gösteren tabloya yer verilmiştir ve dayanışma değeri görseller üzerinden dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 4.

Görsel 3.27: Türk Kadınları
Sakarya Meydan Savaşı Sırasında
Cepheye Mühimmat Taşıırken, 1921

mevzide sonuna
savunma hatları
ruluyordu. Böyle

(Ülkü, 2019, s.110)

Görsel 4’de verilen “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” ünitesinin “*Sakarya Meydan Savaşı’ndan Mudanya Ateşkes Antlaşması’na Mustafa Kemal*” adlı konu başlığında yer alan görselde cepheye mermi taşıyan kadın ve çocuklar verilmiştir. Dayanışma değeri görsel üzerinden dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 5.

Görsel 4.4: Millî Birlik ve
Beraberliği Simgeleyen Kolaj

(Ülkü, 2019, s.130)

Görsel 5’de verilen “*Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye*” ünitesinin “*Atatürk İlkeleri*” adlı konu başlığında yer alan görselde halkın birlik, beraberlik ve dayanışma halini simgeleyen bir kolaj verilmiştir. Dayanışma değeri bu görsel üzerinden dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 6

Görsel 4.56: 15 Temmuz Destanı,
İstanbul, 2016

(Ülkü, 2019, s.162)

Görsel 6’da verilen “Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesinin “Cumhuriyetin Türk Milletine Kazandırdıkları ve Atatürk’ün Gösterdiği Hedefler” adlı konu başlığında yer alan görselde 15 Temmuz Darbe Girişimi’nde halkın dayanışma içerisinde direnişlerinin fotoğrafı verilmiştir. Dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Görsel 7.

Görsel 5.8: 15 Temmuz Darbe Girişimine Karşısında Türk Halkı

(Ülkü, 2019, s.181)

Görsel 7’de verilen “Demokratikleşme Çabaları” adlı 5. ünitesinin “Türkiye Cumhuriyeti’ne Yönelik Tehditler” konu başlığında yer alan görselde halkın direnişle dayanışmayla darbe girişimini engellediği verilmiştir. Dayanışma değeri dolaylı olarak vurgulanmıştır.

Kitabın diğer bölümlerinde bulunan görsel ve haber metinlerinde dayanışma değeriyle ilişkili bir bulguya rastlanmamıştır.

2. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Dayanışma Değerinin Ünite Sonu Ölçme Ve Değerlendirme Bölümlerinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

2022-2023 8. sınıf T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının “Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” adlı 3. Ünitesinde bulunan “ölçme ve değerlendirme soruları” bölümünde yer alan sorunun bilgi metninde geçen “Kağnıları getirenlerin bir kısmı çocuk ve ihtiyar, çoğu da kadınlardı.” (s.122) “Fransızların Urfa, Antep, Maraş gibi şehirleri işgal edip yağmalaması üzerine buralarda yaşayan Türk halkı, kadın, çocuk, yaşlı demeden modern silahlara sahip güçlü bir orduya karşı taş, sopa, balta, av tüfeği gibi basit silahlar kullanarak direniş gösterdi.” (s.124) ifadelerinde dayanışma değerine dolaylı olarak vurgu yapılmıştır.

Görsel 8.

Görsel 3.46: “Cepheye Yardım”, Ressam Hayri Çizel, Askeri Müze, İstanbul

(Ülkü, 2019, s.125)

Görsel 8’de verilen “*Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!*” adlı ünitesinde bulunan “ölçme ve değerlendirme soruları” bölümünde yer alan görselde cepheye yardım eden kadın, çocuk ve yaşlılar verilmiştir ve öğrencilerde uyandırdığı duygu sorularak dayanışma değeri dolaylı olarak işlenmiştir. Kitabın diğer ünite ve konu alanlarında bulunan ölçme ve değerlendirme bölümlerinde dayanışma değeriyle ilgili bir bulguya rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada 2022-2023 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulan 8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında dayanışma değerinin hangi sıklıkta yer aldığı ve ne şekilde ifade edildiği incelenmiştir. Buna göre dayanışma değerine ilişkin içeriğe, ikinci ünite de 6, üçüncü ünite de 17, dördüncü ünite de 7, beşinci ünite de 1 kez yer verilirken; birinci, altıncı ve yedinci ünitelerde hiç yer verilmemiştir. Üniteler tek tek incelendiğinde bazı ünitelerin içinde ve bazı ünitelerin de konu başlıklarında olan dayanışma değerine hiç yer verilmediği görülmüştür. Görseller ve ölçme ve değerlendirme kısımlarındaki etkinlik bölümlerinde dayanışma değerine oldukça az yer verilmiştir. Haber metinlerinde dayanışma değerine hiç yer verilmemiştir. Üniteler içerisinde yer alan dayanışma değerine çoğunlukla dolaylı olarak vurgu yapılmış doğrudan vurgulanan kısımlar oldukça azdır. Çalışma kapsamında incelenen 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı üniteleri konu bakımından dayanışma değerinin homojen olarak dağılmasına oldukça uygun bir durumdayken kitap ünitelerine dengeli biçimde dağılmamıştır. Bundan dolayı konuların kazandırmayı hedeflediği değer bazı konu başlıklarında çok kez tekrar edilirken bazı konu başlıklarında hiç yer verilmemiştir. Ülkemiz tarafından 2005 yılından beri benimsenmiş olan yapılandırmacı yaklaşım gereğince bu değerlerin öğrencilere olduğu gibi aktarılması yerine kazandırılması hedeflenmektedir. Bu sebepten dolayı dayanışma değeri homojen biçimde ünitelere ve konu başlıklarına dağıldığında öğrencilere kazandırılması daha dengeli ve rahat olacaktır. Okuma metinlerinde dayanışma değerine çok kez rastlanırken; haber metinlerinde dayanışma değerine hiç rastlanmamıştır. Ölçme ve değerlendirme bölümlerinde yer alan kısımlarda dayanışma değeri oldukça az vurgulanmış olması ölçme ve değerlendirme kısmında değer kazandırılmasının oldukça az olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- Ders kitabında bulunan okuma metinlerinde, haber metinleri ile görsellerde ve ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde dayanışma değerinin orantılı şekilde dağıtılması önerilmektedir.
- Öğrencilerin dayanışma değerinin öneminin bilincinde olması için kitap içeriğinde işbirlikli öğrenmeye fırsat veren etkinlikler düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Kan, Çiğdem (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145.
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Kılcan, B. & Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(3).

- Kulaksızoğlu, A., & Dilmaç, B. (2013). İnsani değerler eğitimi programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(12), 199-208.
- SÖNMEZ, Ö., & AKINCAN, N. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programındaki yardımseverlik ve dayanışma değerlerinin ulusal gazetelerde yer alma düzeyinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 802-815.
- Şahin, T., & Ersoy, F. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1535-1558.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Topçu, D., & Avcı, N (2021). Toplumsal değerlerden uzaklaşma. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 3(6), 139-151.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (25.09.2023). Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.
- Yıldırım, S. G., Becerikli, S., & Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *İlköğretim Online*, 16(4), 1575-1588.
- Zabun, E.(2022) Değerler eğitimi nedir? Erkan Yeşiltaş ve Selman Ablak (Edt.)içinde *Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimi* (ss.1-23) Ankara: Nobel Yayınları.

A CEREMONY IN THE MUGHAL EMPIRE: JHAROKHA DARSHAN
BABÜRLÜ DEVLETİ'NDE BİR MERASİM: CAROKA DARŞAN

Sevilay KARATAŞ YOZGAT¹

¹Dr, Bağımsız Araştırmacı, Tarih, ORCID: 0000-0001-8112-7975

Özet

Babürlü Devleti, 16. yüzyılda Hindistan topraklarında kurulmuş bir Türk-İslam devletidir. Devletin bünyesine bağlı olan farklı topluluklar, kültürel farklılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Liberal bir hükümdar olan Ekber Şah (1556-1605) hem kültürel farklılaşmayı ortadan kaldırmak hem de tüm ulusu ortak bir paydada buluşturmak amacıyla çeşitli yeniliklere imza atmıştır. Bunlardan bir tanesi de Caroka Darşan (Jharokha Darshan) merasimidir. Bu çalışma, Babürlü Devleti'nde Ekber Şah'tan Evrengzib'in (1658-1707) saltanatına kadar geçen sürede aktif bir şekilde uygulanan Caroka Darşan merasimi hakkında bilgiler sunmuştur.

Sanskritçe'de Caroka "*pencere*"; darşan ise "*görme*" anlamına gelmiştir. Babürlü Devleti'nde sadece hükümdarlara özel bir görev olan Caroka Darşan merasiminde, Babürlü hükümdarları her sabah şafak vaktinde, oturmuş oldukları balkondan halkı selamlamıştır. Bu merasim sayesinde Hindu ve Müslüman fark etmeksizin halkın her kesiminden kadın ve erkek tüm vatandaşlar, şikayetlerini açıkça sunmuşlardır. Amaçları ise hiçbir aracı olmadan dertlerini birebir hükümdara iletebilmek olmuştur. Babürlü hükümdarı ise burada görülen davaları adaletli bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Yazılı bir dilekçe getiren herkese o gün, görüşme hakkı tanınmıştır.

Caroka Darşan'ın bir diğer amacı ise mahremiyet olmuştur. Caroka penceresi sayesinde sarayın okçu ve muhafızları, rahatça gizlenmişlerdir. Ayrıca saray kadınları, başkaları tarafından izlenmeden dışarıdaki olayları izleyebilmişlerdir. Babürlü Devleti'nde Caroka Darşan merasimine katılan ve halkın sorunlarıyla ilgilenen ilk ve tek saray kadını da Nur Cihan Begüm (1577-1645) olmuştur. Çoğu zaman Babürlü halkı, Nur Cihan Begüm'e sağlık dilemek için bile Caroka Darşan merasimine katılmıştır.

Eski bir Hindu geleneği olan Caroka Darşan merasimi ilk olarak Hümayun Şah (1530-1540, 1555-1556) döneminde benimsenmiş, ancak Ekber Şah (1556-1605) döneminde resmi anlamda uygulanmaya başlamıştır. Tabi ki bunda Ekber Şah'ın Din-i İlahi'sinin de etkisi olmuştur. Zira Ekber Şah, tüm farklı düşünce ve inançları tek bir çatıda birleştirmeyi amaçlamıştır. Ekber Şah'tan Evrengzib'e kadar düzenli bir şekilde uygulanan bu merasim, Evrengzib'in hükümdarlığının on birinci yılında sonlandırılmıştır. Evrengzib'in bu uygulamayı kaldırmasının sebebi ise Babürlü padişahlarının gün doğumunda halkı selamlamaları ve bu yüzden de halkın gözlerinin -sanki tanrı görmüşçesine- kamaşması olmuştur. Evrengzib, Babürlü hükümdarlarının Hindu tanrısı gibi görünmemesi ve İslami doktrinlere aykırı olması sebebiyle bu uygulamayı kaldırmıştır.

Bu çalışmanın kapsamında, Babürlü Devleti'nde koca bir yüz yıllık süreçte uygulanan Caroka Darşan merasiminin amacı ve faaliyetleri incelenmiştir. Tarama yöntemiyle incelenen kaynaklar ışığında bu çalışmanın önemi; Caroka Darşan merasimi sayesinde halkın hükümdara olan güven ve bağlılığının ortaya çıkması olmuştur. Bu çalışmanın amacı ise Babürlü Devleti dışında başka Türk devletlerinde görülmeyen bu uygulamanın tarihçesini incelemek olmuştur.

Anahtar kelimeler: Babürlü Devleti, Caroka Darşan Merasimi, Ekber Şah, Evrengzib

Abstract

The Mughal State is a Turkish-Islamic state established in India in the 16th century. Different communities affiliated with the state have brought about cultural differentiation. Akbar Shah (1556-1605), a liberal ruler, introduced various innovations in order to eliminate cultural differentiation and bring the entire nation together on a common ground. One of these is the Jharokha Darshan ceremony. This study provided information about the Jharokha Darshan ceremony, which was actively practiced in the Baburid Empire from Akbar Shah to the reign of Aurangzeb (1658-1707).

Jharokha “*window*” in Sanskrit; darshan means “*seeing*”. In the Jharokha Darshan ceremony, which was a special duty only for the rulers in the Baburid Empire, Baburid rulers greeted the people from the balcony where they sat every morning at dawn. Thanks to this ceremony, all citizens, men and women, from all segments of the population, regardless of Hindu or Muslim, presented their complaints openly. Their aim was to convey their troubles directly to the ruler without any intermediaries. The Baburid ruler resolved the cases here fairly. Everyone who submitted a written petition was granted the right to meet on that day.

Another purpose of Jharokha Darshan was privacy. Thanks to the Jharokha window, the archers and guards of the palace were easily hidden. In addition, palace women were able to watch events outside without being watched by others. Nur Jahan Begum (1577-1645) was the first and only palace woman in the Baburid Empire who attended the Jharokha Darshan ceremony and dealt with the problems of the people. Many times, Baburid people even attended the Jharokha Darshan ceremony to wish good health to Nur Jahan Begum.

Jharokha Darshan ceremony, an ancient Hindu tradition, was first adopted during the reign of Humayun Shah (1530-1540, 1555-1556), but began to be implemented officially during the reign of Akbar Shah (1556-1605). Of course, Akbar’s Din-i Ilahi also had an impact on this. Because Akbar Shah aimed to unite all different thoughts and beliefs under a single roof. This ceremony, which was performed regularly from Akbar to Aurangzeb (1658-1707), ended in the eleventh year of Aurangzeb’s reign. The reason why Aurangzeb abolished this practice was that the Baburid sultans greeted the people at sunrise and therefore the eyes of the people were dazzled as if they had seen God. Aurangzeb abolished this practice because the Baburid rulers did not look like Hindu gods and it was against Islamic doctrines.

Within the scope of this study, the purpose and activities of the Jharokha Darshan ceremony, which was implemented in the Baburid Empire for a whole hundred years, were examined. The importance of this study in the light of the sources examined by the scanning method; thanks to the Jharokha Darshan ceremony, the people's trust and loyalty to the ruler was revealed. The purpose of this study is to examine the history of this practice, which is not seen in any other Turkish state except the Baburid State.

Keywords: Baburid State, Jharokha Darshan Ceremony, Akbar Shah, Aurangzeb

A REVIEW ON TURKISH TEACHERS' AWARENESS OF ACTIVE LEARNING
TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN AKTİF ÖĞRENMEYE İLİŞKİN
FARKINDALIKLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Aytaç BÜYÜKİKİZ (Birinci yazar)¹, Mehmet Nuri KARDAŞ (İkinci yazar)

¹Bilim Uzm., MEB , Türkçe Eğitimi, ORCID 0000-0003-1338-5547

² Doç. ,Dr.,Van YYÜ Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi ABD, Türkçe Eğitimi,
ORCID 0000-0001-6732-7815

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe öğretmenlerinin Türkçe derslerinde aktif öğrenmeye ilişkin farkındalıklarını/yeterliklerini belirlemektir. Çalışmada “Nitel Araştırma Yöntemi” kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Van İli Merkez ilçelerindeki (İpekyolu, Tuşba, Edremit) eğitim kurumlarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinden toplanmıştır. Bu bağlamda 2020-2021 öğretim yılında Van Merkez ilçelerinde eğitim faaliyeti yürüten 128 Türkçe öğretmeni çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmada nitel verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”, Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonunda Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme ile ilgili yeterli düzeyde eğitim almadıkları belirlenmiştir. Eğitim ortamlarının teknolojik donanım ve diğer fiziksel özelliklerinin aktif öğrenme uygulamaları için uygun olmadığı tespit edilmiştir. Buna rağmen öğretmenlerin aktif öğrenme teknikleri ve uygulama süreçleriyle ilgili teorik ve pratikte yeterli birikime ve farkındalığa sahip oldukları bulgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: aktif öğrenme, farkındalık, Türkçe öğretmenleri.

Abstract

The main purpose of this research is to determine the awareness/competence of Turkish teachers about active learning in Turkish lessons. "Qualitative Research Method" was used in the study. The data of the study were collected from Turkish teachers working in educational institutions in the central districts of Van (İpekyolu, Tusba, Edremit). In this context, 128 Turkish teachers who carry out educational activities in Van Central districts in the 2020-2021 academic year constitute the study group. The study group of the research was formed by using the convenient sampling method, which is one of the non-random sampling methods. In the research, "Semi- Structured Interview Form" developed by the researcher was used to collect qualitative data, and content analysis was used in the analysis of qualitative data.

At the end of the study, it was determined that Turkish teachers did not receive sufficient training on active learning. It has been determined that the technological equipment and other physical features of the educational environments are not suitable for active learning applications. Despite this, it has been found that teachers have sufficient theoretical and practical knowledge and awareness about active learning techniques and application processes.

Key words: active learning, awareness, Turkish teachers.

1.GİRİŞ

Yapılandırmacı öğretim anlayışında bireylerin sahip olduğu bilgi ve becerilerin üzerine yenilerini eklemeye vurgulanmaktadır. Buna göre en etkili öğrenme biçimi eski bilgilerle yeni bilgileri ilişkilendirerek yapılandırmakla gerçekleşmektedir (Pritchard, 2009,s.17). Yapılandırmacı yaklaşımın önemli özelliklerinden birisi öğrencinin öğrenme sürecine bedenen ve zihnen aktif olarak katılmasına imkân vermesidir. Bu bağlamda yapılandırmacı öğretim anlayışına en uygun öğretim yöntemlerinden birinin “Aktif Öğrenme” olduğu açıktır.

Aktif öğrenme, öğrenen merkezli birçok tekniği bünyesinde barındırması yönüyle dikkat çekmektedir. Aktif öğrenme her ne kadar yapılandırmacı öğretim anlayışının ülkemizde benimsenmesinden sonra yoğun olarak kullanılmaya başlanmışsa da aslında oldukça eski bir geçmişe sahiptir.

Ülkemizde, özellikle yapılandırmacılıkla birlikte aktif öğrenme giderek önem kazanmaktadır. Bu süreçte programların ve özellikle program uygulayıcıları olan öğretmenlerin aktif öğrenme teknikleriyle ilgili teorik ve pratikte yeterli donanıma sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Ancak maalesef alanyazında öğretmenlerin aktif öğrenmeyi bilgi düzeyinde algıladıkları, tam anlamıyla uygulayamadıkları ve uygulamada zorlandıklarını gösteren bazı çalışmalar bulunmaktadır (Bolinger ve Wilson, 2007, s.81; Akay ve Kocabaş, 2013, s.106).

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeye ilişkin farkındalık ve uygulama yeterliklerinin tespit edilmesi adına ilgili konuda katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme tekniklerini derslerinde uygulama düzeylerini ve aktif öğrenmeye ilişkin farkındalıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın problem sorusunu

- “Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeye ilişkin farkındalıkları hangi düzeydedir?” oluşturmuştur.

2.YÖNTEM

Çalışma nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma modellerinden yarı yapılandırılmış görüşme ile veriler toplanmıştır. Creswell (2013) nitel araştırmaları; fenomenolojik araştırma, kuram oluşturma araştırması, etnografik araştırma, durum çalışması araştırması şeklinde sınıflandırmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırmalardan durum çalışmasına uygun olarak yapılmıştır.

2.1. Veri Toplama Aracı

Yarı yapılandırılmış görüşme formu (YYGF). Bu çalışmada Türkçe Öğretmenlerin Aktif Öğrenme Etkinliklerinin Farkındalıkları ve yeterliklerini belirlemek için “Yarı Yapılandırılmış Görüş Bildirim Formu (YYGBF)” hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme bildirim formunun hazırlanması sürecinde alan yazındaki benzer formlar, formlarda yer alan sorular-maddeler incelenmiştir. İncelenen benzer formlardan hareketle YYGBF'nin açık uçlu sorulardan oluşturulmasına karar verilmiştir.

Formun açık uçlu sorulardan oluşturulmasının nedeni yöneltilen sorularla ilgili derinlemesine, detaylı bilgiler elde etmektir (Öztürk ve Kardaş, 2018:44).

Formda yer alan görüşme sorularının belirlenmesinde alan uzmanlarının görüş ve önerileri dikkate alınmıştır. Formun amaca uygunluğu/kapsam geçerliği ilgili düzeltme ve düzenlemeler yapıldıktan sonra formda beş açık uçlu soru yer almıştır. Formun son şeklinde yer alan görüşme soruları şu şekildedir:

1. Aktif öğrenmeye ilişkin yeterli düzeyde eğitim aldığınızı düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
2. Derslere girdiğiniz zaman kullandığınız başlıca Aktif öğrenme teknikleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Aktif öğrenme ile Geleneksel öğrenmeyi muhakeme ettiğinizde neler düşünürsünüz? Açıklayınız.
4. Sizce Türkçe öğretimine en uygun Aktif öğrenme teknikleri nelerdir? Açıklayınız.
5. Eğitim kurumlarınız fiziki ortamlarının aktif öğrenme uygulamalarına uygunluğu hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.

2.2. Verilerin Analizi

Çalışmanın nitel verilerin analizinde nitel analiz tekniklerinden içerik analizi uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeye dayalı eğitim alma durumlarına ilişkin Türkçe öğretmenlerinin %32.14'ünün aktif öğrenme ile ilgili teorik ve pratikte yeterli eğitim aldığı, %67.85'sinin ise aktif öğrenme ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşlerinden hareketle Türkçe öğretmenlerinin derslerde yoğun kullandığı aktif öğrenme teknikleri şu şekildedir: %16.75 Drama ve Rol Yapma, %11.17 Soru Cevap, %11.17 Beyin Fırtınası, %10.05 Analoji (Metafor), %7.82 Doğru Mu Yanlış Mı, %7.82 Akvaryum (İç Çember), %5.02 Köşelenme Tekniği iken öğretmenlerin en az kullandıkları teknikler ise % 1.67 Dedikodu, %1.67 Burada Herkes Öğretmen, %1.67 Öğrenme Galerisi,%1.67 Kart Gösterme, %1.67 Kavram Haritaları, %1.11 Tereyağı Ekmek, %1.11 Kum Saati ve %1.11 Sandviç Tekniği.

Araştırmaya katılan ve görüş belirten öğretmenlerin Türkçe dersine en uygun gördükleri aktif öğrenme tekniklerinin sırasıyla; Drama ve Rol yapma (%22.42), Kartopu (%11.51), Beyin Fırtınası (%8.48), Soru Cevap (%7.87), % Akvaryum (%6.66), Köşelenme (% 6.06), İstasyon (% 6.06) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerin en az uygun gördükleri aktif öğrenme teknikleri ise % 1.81 ile Dedikodu, %1.81 ile Burada Herkes Öğretmen, %1.81 ile Öğrenme Galerisi, %1.81 Gösterip Yaptırma, %1.21 Sandviç ve %1.21 ile Top Taşıma tekniği şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan ve görüş belirten öğretmenlerin %74.97'si görev yaptıkları eğitim kurumlarının fiziki ortamlarının aktif öğrenme uygulamalarına uygun olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Diğer taraftan araştırmaya katılan öğretmenlerin %24.97'si ise görev yaptıkları eğitim kurumlarının fiziki ortamlarının aktif öğrenme uygulamalarına elverişli olduğunu iletmiştir.

3. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Öğretmenlerin büyük bir bölümünün aktif öğrenme ile ilgili yeterli düzeyde eğitim almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yoğun kullandığı aktif öğrenme teknikleri sırasıyla Drama ve Rol Yapma, Soru Cevap, Beyin Fırtınası, Analoji (Metafor), Doğru mu Yanlış mı?, Akvaryum (İç Çember), Köşelenme Tekniği iken en seyrek kullandıkları teknikler ise tekniklerin ise Dedikodu, Burada Herkes Öğretmen, Öğrenme GalerisiKart Gösterme, Kavram Haritaları, Tereyağı Ekmek, Kum Saati ve Sandviç Tekniği olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kardaş ve Öztürk (2015) yaptıkları meta-analiz çalışmalarında Türkçe öğretiminde kullanılan başlıca aktif öğrenme tekniklerinin drama, yaratıcı yazma, kavram haritası, beyin fırtınası, gösteri tekniği, soru-cevap, istasyon, altı şapkalı düşünme, zihin haritası, karşılıklı öğretim (grupla öğrenme), rol kartları, karikatür vb. olduğu belirlenmiştir. İlgili meta-analiz araştırmasında aktif öğrenme teknikleriyle ilgili elde edilen bulgular bu çalışmanın ilgili bulgularıyla önemli ölçüde örtüşmektedir.

Araştırmaya katılan ve görüş belirten öğretmenlerin %69'u aktif öğrenmeyi derslerinde kullanmayı tercih ettiği buna karşılık %8'inin geleneksel öğrenmeyi kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin % 13'ünün ise "diğer teknikler"i kullandığını belirtmiştir.

Kardaş ve Öztürk (2015) meta-analiz çalışmalarında Türkçe eğitimi alanında inceledikleri 86 akademik araştırmanın %82.46'sinde katılımcıların derslerde aktif öğrenmenin uygulanmasına ilişkin büyük yoğunlukta olumlu görüş belirttikleri belirlenmiştir. Kardaş ve Uca (2016) yaptıkları meta-analiz çalışmalarında da aktif öğrenmenin uygulandığı 24 farklı disiplinde 265 akademik çalışmayı analiz etmişlerdir. Analiz çalışmalarında inceledikleri akademik araştırmaların %90,06'sında aktif öğrenme uygulamalarına yönelik büyük oranda olumlu görüş belirtildiğini belirlemişlerdir. Bulut ve Dursun (2019) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin aktif öğrenmeye ilişkin olumlu görüşler beslediklerini belirlemişlerdir. Kartal (2007) yaptığı araştırmada katılımcıların aktif öğrenme süreçlerine ilişkin olumlu görüşlere sahip olduklarını belirlemiştir.

Araştırmaya katılan ve görüş belirten öğretmenlerin Türkçe dersine en uygun gördükleri aktif öğrenme tekniklerinin sırasıyla; Drama ve Rol yapma (%22.42), Kartopu (%11.51), Beyin Fırtınası (%8.48), Soru Cevap (%7.87), % Akvaryum (%6.66), Köşelenme (% 6.06), İstasyon (% 6.06) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerin en az uygun gördükleri aktif öğrenme teknikleri ise % 1.81 ile Dedikodu, %1.81 ile Burada Herkes Öğretmen, %1.81 ile Öğrenme Galerisi, %1.81 Gösterip Yaptırma, %1.21 Sandviç ve %1.21 ile Top Taşıma tekniği şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan ve görüş belirten öğretmenlerin %74.97'si görev yaptıkları eğitim kurumlarının fiziki ortamlarının aktif öğrenme uygulamalarına uygun olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Diğer taraftan araştırmaya katılan öğretmenlerin %24.97'si ise görev yaptıkları eğitim kurumlarının fiziki ortamlarının aktif öğrenme uygulamalarına elverişli olduğunu iletmiştir.

4.1.Öneriler

1. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğu aktif öğrenme üzerine yeterli eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Henüz lisans eğitimi sırasında öğretmen adaylarına teorik ve pratikte aktif öğrenme eğitimi vermek için öğretim elemanları yönlendirilmelidir.
2. Şayet öğretim elemanlarının aktif öğrenme süreçleriyle ilgili yetersizlikleri varsa bunun tespit edilmesi ve öğretim elemanlarına da gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
3. MEB'deki idarecilere aktif öğrenme süreçleriyle ilgili farkındalık eğitimi verilebilir.
4. Hizmet içi eğitim kurslarında deneyim kazanmaları için öğretmenlere aktif öğrenme uygulamaları yaptırılabilir.
5. Derslerin sonuç bölümlerinde de giriş ve geliştirme bölümlerinde olduğu gibi aktif öğrenme etkinliklerinin yapılması gerektiği akademik araştırmalarla vurgulanmalı, problemin giderilmesi için öneriler geliştirilmelidir.
6. Derslerin sonuç bölümünde aktif öğrenmeler gerçekleştirmek için öğrenciler değerlendirme çalışmalarına dâhil edilebilir.

7. Yerine göre geleneksel eğitim verilebilir. Ancak tüm ders ve konuların geleneksel anlayışla sürdürülmesinin önlenmesi için ilgililer gerekeni yapmalı.
8. Van ilinde eğitim veren Türkçe öğretmenleri üzerine yapılan bu çalışmanın benzerleri farklı illerde görev yapan Türkçe öğretmenleri ve diğer disiplinlerde görev yapan öğretmenler üzerine yapılabilir.
9. Kırsalda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme teknikleriyle ilgili farkındalıkları, tutumları, görüşleri üzerine araştırmalar yapılabilir.
10. Özel eğitim kurumlarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme teknikleriyle ilgili farkındalıkları, tutumları, görüşleri üzerine araştırmalar yapılabilir.
11. Lise ve ilkokul kademelerinde bu araştırmanın benzerleri yapılabilir. Ulaşılan sonuçların karşılaştırıldığı araştırmalar alana katkı sağlayacaktır.
12. Bu çalışmada elde edilen veriler öğretmenlerin veri toplama araçlarına verdikleri kendi ifadelerinden oluştuğu için, gözleme dayalı verilerle desteklenmiş çalışmalara yer verilebilir.
13. Öğrencilerin görüşlerinin analiz edildiği benzer çalışmalar yapılabilir.
14. MEB'e bağlı tüm eğitim kurumlarının fiziki koşulları öğrenen merkezli eğitim anlayışlarının uygulanabilmesi için yeterli hale getirilmelidir.

5.KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2006). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Akay, Y. ve Kocabaş, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin aktif öğrenmeyi nasıl algıladıklarına ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 91-110.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Eğitim ve öğretim üzerine yazılar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bolinger, K., & Warren, W. J. (2007). Methods practiced in social studies instruction: A review of public school teachers' strategies. *International Journal of Social Education*, 22(1), 68.
- Bulut, A. ve Dursun, F. (2019). Aktif öğrenme modelinin eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(3), 610-626.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri (Çev. Ed: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). 3. baskıdan çeviri. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Demirci, C. (2006). Fen bilgisi öğretiminde etkin öğrenme yaklaşımının bilgi düzeyi erişime etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(139).
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme (12. Baskı)*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Frankel, R. M., & Devers, K. J. (2000). Study design in qualitative research. *Education for health: Change in learning and practice*, 13 (2), 251-261.
- Kardaş, M. N. ve Öztürk, Y. (2015). Aktif öğrenme tekniklerinin Türkçe öğretiminde başarı tutum ve uygulamalara yönelik öğrenci görüşleriyle ilişkin bir meta analiz çalışması. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, pp. 1682–1692.
- Kardaş, M. N. ve Uca, N. (2016). Aktif öğrenme yönteminin kullanıldığı çalışmaların öğrenci başarısı, tutumu ve görüşleri açısından incelenmesi: Bir meta-analiz çalışması, *International Journal of Turkish Education Sciences*, 4/7, pp.118-130.

- Kartal, T. (2007). *İlköğretim fen bilgisi öğretiminde aktif öğrenme yönteminin öğrencilerinin başarılarına, tutumlarına ve hatırdaki tutmalarına etkisi*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Lee, K. & Schull, H. (2016). Active versus passive learning: perceptions of undergraduate nursing student. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6(9), 63-66.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel Araştırma. (Çev. Ed: Selahattin Turan). Ankara: Nobel yayınları
- Northern Ireland Curriculum (2016). *Active learning and teaching methods*. [3.http://ccea.org.uk/sites/default/files/docs/curriculum/area_of_learning/ks3_active_learning_teaching_methods.pdf].
- Özerbaş, M. A., Tabak, H. ve Ahi, B. (2010). Aktif öğrenme ortamının ilköğretim 5.Sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi akademik başarısına ve motivasyonuna etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 13-11 November 2010, Antalya-Turkey
- Öztürk, M. ve Kardaş, M. N. (2018). Biyografiyi öyküleştirme yöntemi ve öğretmen adaylarının biyografiyi öyküleştirme yöntemi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 35-64.
- Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning: learning theories and learning styles in the classroom (Second Ed)*. London: New York: Rotledge
- Silberman, M. (1996). *Active learning 101 strategies to teach any subject*. Usa: Allyn and Bacon.
- Şahinel, M. G. (2007). *Etkin öğrenme (2. Baskı)*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Yurdakul, B. (2010). *Yapılandırıcılık*. (ed. Ö. Demirel). *Eğitimde yeni yönelimler. Dördüncü baskı*. Ankara: Pegem A Yayınları.

EXAMINATION ON THE SITUATION OF TURKISH TEACHERS' APPLICATION
OF ACTIVE LEARNING IN CLASSES

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERDE AKTİF ÖĞRENMEYİ UYGULAMA
DURUMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Aytaç BÜYÜKİKİZ (Birinci yazar)¹, Mehmet Nuri KARDAŞ (İkinci yazar)

¹Bilim Uzm. , MEB, Türkçe Eğitimi, ORCID 0000-0003-1338-5547

² Doç., Dr. ,Van YYÜ Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi ABD, Türkçe Eğitimi,
ORCID 0000-0001-6732-7815

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe öğretmenlerinin derslerde aktif öğrenmeyi uygulama durumlarını belirlemektir. Çalışmada "Nicel Araştırma Yöntemi" kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Van İli Merkez ilçelerindeki (İpekyolu, Tuşba, Edremit) eğitim kurumlarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinden toplanmıştır. Bu bağlamda 2020-2021 öğretim yılında Van Merkez ilçelerinde eğitim faaliyeti yürüten 128 Türkçe öğretmeni çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmada nicel verilerin toplanmasında ise beşli likert olarak geliştirilen "Türkçe dersinde aktif öğrenme etkinliklerini uygulama durumu ölçeği" kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde ise parametrik olmayan istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri üzerinde yapılan analizler sonunda; Türkçe öğretmenlerinin derslerinde aktif öğrenme tekniklerini yüksek düzeyde kullandıkları belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene etkisine ilişkin bulgularda "Aktif öğrenme kursu alma" durumu anlamlı ölçüde etkili bulunmuştur. "Cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan fakülte, lisansüstü eğitim alma" değişkenlerinin ise bağımlı değişkene etkisi anlamsız bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Aktif öğrenmeyi uygulama durumu, Türkçe öğretmenleri, Türkçe dersi.

Abstract

The main purpose of this research is to determine the situations of Turkish teachers in applying active learning in lessons. "Quantitative Research Method" was used in the study. The data of the study were collected from Turkish teachers working in educational institutions in the central districts of Van (İpekyolu, Tusba, Edremit). In this context, 128 Turkish teachers who carry out educational activities in Van Central districts in the 2020-2021 academic year constitute the study group. The study group of the research was formed by using the convenient sampling method, which is one of the non-random sampling methods. In the collection of quantitative data in the research, the "status of application of active learning activities in Turkish lessons", which was developed as a five-point likert scale, was used. Non-parametric statistical techniques were used in the analysis of quantitative data. At the end of the analyzes made on the quantitative data of the research; It has been determined that Turkish teachers use active learning techniques at a high level in their lessons. "Taking an active learning course" was found to be significantly effective in the findings regarding the effect of independent variables on the

dependent variable. The effects of "gender, professional seniority, graduated faculty, postgraduate education" variables on the dependent variable were found to be insignificant.

Keywords: active learning application situation, Turkish teachers, Turkish lesson

1.GİRİŞ

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019)'ndaki hedeflere ulaşabilmek ve programdaki bilgi, beceri ve tutumların etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak için öğrenci merkezli birçok farklı öğretim yöntemi kullanmak gerekmektedir. Aktif öğrenme etkinlikleri hedef kazanımlara ulaşmak için önemli bir araçtır.

Aktif öğrenme tekniklerinin öğretim araçları olarak Türkçe temel dil becerilerinin öğretilmesi ve geliştirilmesinde öğretmenler tarafından hangi düzeyde kullanıldığının tespit edilmesi ve Türkçe öğretiminde aktif öğrenmenin kullanılmasına dikkat çekilmesi de bu bağlamda gereklidir. Alan yazını incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin derslerinde aktif öğrenme tekniklerini uygulama durumlarını ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle mevcut çalışmanın alana özgün katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda çalışmanın temel amacı Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeye ilişkin farkındalıkları ve aktif öğrenmeyi uygulama durumlarını incelemektir. Türkçe öğretmenlerinin derslerde aktif öğrenmeyi uygulama durumlarının belirlenmesi gerekli ve önemlidir. Nitekim günümüzün sosyo-ekonomik şartları, pasif-edilgin insan profili yerine öğrenme ve öğretmede aktif rol alan, üreten, problem çözen, olay ve olgulara eleştirel nazarla bakabilen bireyler yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu niteliklere sahip bireyler yetiştirebilmek için öncelikle öğretmenlerin bu vasıflara sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmede aktif rol alan, üreten, problem çözen, olay ve olgulara eleştirel nazarla bakabilen bireyleri, ancak bu özellikleri taşıyan öğretmenler yetiştirebilir.

Diğer yandan araştırmada ulaşılan sonuçların Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu'nun Türkçe ders programıyla ilgili olarak düzenleyeceği program geliştirme ve güncelleme çalışmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın problem cümleleri aşağıda sunulmuştur.

1. Türkçe öğretmenlerinin derslerinde aktif öğrenmeyi uygulama durumları hangi düzeydedir?
2. Türkçe öğretmenlerinin derslerinde aktif öğrenmeyi uygulama durumlarının bazı değişkenlerle (cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olduğu fakülte, lisansüstü eğitim yapma durumu, aktif öğrenme kursu alma, çalıştığı kurum) ilişkisi nasıldır

2.YÖNTEM

Mevcut çalışmada nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama araştırmaları, "iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir." (Büyüköztürk, 2013).

2.1.Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın evrenini Van ilinde öğretim faaliyetlerini sürdüren Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise Van İli merkez ilçelerinde (Tuşba - Edremit-İpekyolu)

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet ve özel okullarında görev yapmakta olan 128 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmanın katılımcıları, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak belirlenmiştir. Çalışma grubu, araştırmacının sahip olduğu maddi imkân ve zaman göz önüne alınarak ulaşılabildiği katılımcılardan oluşmaktadır.

2.2 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini kullanma.

durumlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada kullanılmak üzere Dayıoğlu (2018) tarafından geliştirilmiş olan “Aktif Öğrenme Etkinliklerini Uygulama Durumunu Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçme aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler (cinsiyet, kıdem, çalıştığı kurum, kurs alma durumu, lisansüstü eğitim alma durumu, mezun olunan fakülte vb.) yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğretmenlerin aktif öğrenme etkinliklerini ölçmeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Ölçek bu araştırmada “Türkçe Öğretmenlerinin Aktif Öğrenme Tekniklerini Uygulama Durumlarını Belirleme Ölçeği (TÖAÖTUDB)” ismiyle kullanılmıştır.

Veri toplama aracı ile toplanan verilerin kesme puanları aşağıdaki formül kullanılarak

$$SA = \frac{YS-DS}{SS}$$

tespit edilmiştir (Uzunboylu ve Sarıgöz, 2015).

Burada; SA seçenek aralığını, YS en yüksek seçeneği, DS en düşük seçeneği ve SS ise seçenek sayısını göstermektedir. Mevcut araştırmada ölçme aracı beşli likert türünde olduğundan seçenek aralığı yukarıdaki formül kullanıldığında 0,80 olarak bulunmuş ve kesme puanları şu şekilde belirlenmiştir; 1.00 ile 1.80 arası “çok düşük”

1.81 ile 2.60 arası “düşük”

2.61 ile 3.40 arası “orta”

3.41 ile 4.20 arası “yüksek”

4.21 ile 5.00 arası “çok yüksek”

2.3 Türkçe Dersinde Aktif Öğrenme Etkinliklerini Uygulama Ölçeği

Araştırmada Dayıoğlu (2018)'nin lisansüstü tez çalışmasında kullandığı “aktif öğrenme etkinliklerini uygulama durumlarını belirleme ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilme süreci Dayıoğlu (2018) tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Ölçme aracının ikinci bölümünün oluşturulması aşamasında aktif öğrenme ve Türkçe öğretimi ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar taranmıştır. Bunun sonucunda Açıkgöz'ün (2009) belirlediği “öğretimsel işler ve taktikler”, Silberman'ın (2006) belirttiği “aktif öğrenme stratejileri”, ve Harmin ve Tooth'un (2006) belirlediği “aktif öğrenmeyi uyandırıcı stratejiler” temel alınarak 58 maddelik taslak veri toplama aracı hazırlanmıştır. Belirlenen etkinliklerin dersin hangi bölümünde kullanılacağını saptamak amacıyla program geliştirme alanında çalışmalarına devam eden beş öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Alınan görüş ve öneriler dâhilinde benzer özellikleri ölçen dört madde veri toplama aracından çıkarılmış, geri kalan 54 madde Türkçe dersinin giriş, geliştirme ve sonuç-değerlendirme bölümlerindeki kullanım alanlarına

göre sınıflandırılmıştır. Buna göre giriş bölümü etkinlikleri; “Öğrencilerin konunun başında konuyla ilgili neleri bildiklerini ve konu hakkındaki düşüncelerini yazmalarını isterim.” gibi sorulardan oluşan ve derse başlamada öğrenciyi öğrenmeye hazır hale getirci etkinliklerin yer aldığı 15 maddeden oluşmaktadır. Geliştirme bölümü etkinlikleri; “Öğrencilerin bir konuya çalışırken akıllarından geçenleri yüksek sesle düşünmelerini isterim.” gibi sorulardan oluşan, kazanımların öğrenciler tarafından etkin bir biçimde kazanılmasını sağlayacak 20 maddeden oluşmaktadır. Sonuç ve Değerlendirme bölümü etkinlikleri ise “İşlenen konuyla ilgili olarak TV reklamı hazırlamalarını isterim.” gibi sorulardan oluşan ve kazanımların öğrencilerce aktif bir şekilde değerlendirilebildiği 19 maddeden oluşmuştur. Evreni oluşturan Bingöl ilinin merkez nüfusu ve dolayısıyla görev yapmakta olan öğretmenlerin sayısı (evren) düşünüldüğünde sayının çok fazla olmaması ve hazırlanan veri toplama aracı için ayrıca ön deneme yapmanın örnekleme giren öğretmen sayısını düşüreceği göz önüne alınarak veri toplama aracı için ön deneme yapılmamıştır. Balcı’ya (2010, s.162) göre ön denemenin yapıldığı katılımcılara asıl anketler uygulanmamalıdır. Bu nedenle hazırlanan veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçek uygulamadan sonra yapılmış, analizler sonucunda veri toplama aracında bazı maddeler elenmiştir. Böylece veri toplama aracımızın geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş, istatistikî bulguların elde edilebileceği şekliyle son halini almıştır. Veri toplama aracının iç tutarlık güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve aracın tamamı için iç güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır. Kalaycı’ya (2010, s.405) göre bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir ölçümler sağladığını göstermektedir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlık katsayıları ise, “Giriş” boyutu için 0.73; “Geliştirme” boyutu için 0.89; “Sonuç-Değerlendirme” boyutu için ise 0.86 hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerler sonucunda ölçeğin güvenilir ve geçerli ölçümler sağladığı söylenebilir.”

Mevcut araştırmada Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme tekniklerini uygulama durumlarını belirleme ölçeği (TÖAÖTUDBÖ)”ne ilişkin güvenilirlik analizinin test edilmesine ilişkin yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Araştırma kapsamında kullanılan ölçme aracından elde edilen ölçümlerin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla TÖAÖTUDBÖ ve alt faktörlerine ilişkin Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. İlgili veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Aktif Öğrenme Etkinliklerini Uygulama Ölçeği ve Alt Faktörleri İçin Hesaplanan Güvenirlik Değerleri

Ölçme Aracı ve alt faktörler	Madde sayısı	Cronbach alfa
Giriş alt faktörü	6	0.829
Gelişme alt faktörü	15	0.933
Sonuç alt faktörü	13	0.951
Aktif öğrenme (ölçeğin bütünü) ³⁴		0.960

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamındaki aktif öğrenme etkinliklerini uygulama ölçeği ve alt faktörlerinin güvenilirlik değerlerinin 0,70 ve üstü olduğu bulunmuştur. Psikolojik yapıların ölçülmesinde kullanılan ölçme araçları için 0,70 ve üstü

güvenirlilik değerleri yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2013). Buna göre araştırma kapsamında kullanılan ölçme aracı ve alt faktörlerinin bu araştırma için kabul edilebilir güvenirlik değerlerine sahip olduğu bulunmuştur.

2.4 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, sırasıyla betimsel istatistik ölçüleri (frekans ve yüzdeleri), Normallik testleri (Komogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk), bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini sınıflarında uygulama durumlarının “yüksek düzey”de olduğu bulunmuştur. Derslerin giriş, geliştirme ve sonuç aşamaları ölçek maddeleri bağlamında değerlendirildiğinde Türkçe öğretmenlerinin giriş ve geliştirme aşamalarında aktif öğrenmeyi “yüksek düzey”de; “sonuç” aşamasında ise “orta düzey”de uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aktif öğrenme etkinliklerinin en yüksek düzeyde uygulandığı aşamanın “geliştirme” olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenmeyi benimsedikleri, aktif öğrenme tekniklerini uyguladıkları eğitim-öğretim çalışmalarında önemli olumlu dönüşler aldıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bağımsız değişkenlerin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeyine etkisine ilişkin ulaşılan sonuçlar da şu şekilde özetlenebilir:

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin “cinsiyet”e göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($t_{126} = 0.14$; $p > 0.05$). Diğer bir deyişle erkek ve kadın öğretmenlerin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin istatistiksel olarak benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin “mesleki kıdem”e göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($F(3-124) = 1.29$; $p > 0.05$). Yani öğretmenlerin deneyim yılının aktif öğrenme etkinliklerini uygulama durumları üzerinde bir etkisi bulunmamıştır.

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin “mezun olunan fakülte”ye göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($t_{126} = 0.07$; $p > 0.05$). Başka bir deyişle eğitim ve fen edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeyleri benzer bulunmuştur.

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin “lisansüstü eğitim alma” durumuna göre istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur ($t_{126} = 0.16$; $p > 0.05$). Buna göre lisansüstü eğitim almış ve almamış öğretmenlerin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin istatistiksel olarak benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe öğretmenlerinin aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeylerinin “aktif öğrenme eğitimi veya kursu alma durumu”na göre istatistiksel olarak **anlamlı olduğu** bulunmuştur ($t_{126} = 3,86$; $p < 0.05$). Buna göre aktif öğrenme kursu veya eğitimi alma durumu aktif öğrenme etkinliklerini uygulama düzeyi üzerinde orta büyüklükte bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu sonuç aktif öğrenmeye ilişkin eğitim almanın önemine işaret etmesi yönüyle dikkat çekicidir. Yakın tarihlerde alan yazında yapılan meta- analiz çalışmalarından elde edilen sonuçlar Türkçe öğretmenlerinin ve diğer disiplinlerde eğitim veren/gören katılımcıların aktif öğrenme teknikleri hakkında teorik ve pratikte yeterli donanıma sahip olduklarına, derslerde aktif öğrenmeyi

uyguladıklarına işaret etmektedir.

Kardaş ve Öztürk (2015) Türkçe öğretiminde aktif öğrenme tekniklerinin akademik başarı, derse yönelik tutum ve aktif öğrenmeye ilişkin görüşleri inceledikleri bir meta-analiz çalışması yapmışlardır. Çalışma sonucunda başarı ve tutum üzerinde aktif öğrenme tekniklerinin olumlu yönde çok büyük başarı verdiğini belirlemişlerdir. Aynı araştırmada aktif öğrenme uygulayıcılarının görüşleri üzerine de analizler yapılmış ve öğretmen ve öğrencilerin aktif öğrenme uygulamaları ile ilgili büyük oranda olumlu görüş belirttikleri belirlenmiştir.

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın sonunda Türkçe derslerini okutan öğretmenlerin Türkçe derslerinde aktif tekniklerini yoğun olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Çalışmada bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene etkisi de incelenmiş ve yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin cinsiyelerinin, meslekteki kıdemlerinin, mezun oldukları fakülte değişkenlerinin aktif öğrenmeyi uygulama durumları üzerinde önem düzeyinde önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın nicel boyutunda elde edilen sonuçlar Kardaş ve Öztürk'ün meta-analiz çalışmalarında elde ettikleri sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Kardaş ve Uca'nın (2016) başka bir meta-analiz çalışmalarında aktif öğrenme tekniklerinin başarı, tutumla ilişkisi ve katılımcıların aktif öğrenmeye ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonuncunca aktif öğrenme tekniklerinin başarı ve tutuma önemli düzeyde olumlu etki ettiğini, aynı çalışmada katılımcıların görüşlerinden hareketle aktif öğrenmenin benimsendiği ve eğitim-öğretim çalışmalarında uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Kardaş ve Öztürk'ün çalışmalarından elde ettikleri sonuçlarla bu çalışmanın sonuçları birbiriyle uyum göstermektedir.

Mevcut çalışmada ulaşılan sonuçlardan hareketle aktif öğrenme tekniklerinin başta Türkçe dersleri olmak üzere diğer derslerde de kullanılması gerektiği söylenebilir. Bu çalışmada aktif öğrenme eğitimi alan öğretmenlerin, derslerinde aktif öğrenme tekniklerini daha yoğun kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç hizmet içi eğitim kurslarıyla Türkçe öğretmenlerine aktif öğrenme eğitimi vermenin gerekli ve önemli olduğuna işaret etmektedir.

4.KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2009). *Aktif öğrenme* (11. Baskı). Biliş Yayınları
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Creswell, J. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Dayıoğlu, R. K (2018) *Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde aktif öğrenme teknikleri kullanma durumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi,
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı). Asil Yayın Dağıtım.
- Kardaş, M. N. ve Öztürk, Y. (2015). Aktif öğrenme tekniklerinin Türkçe öğretiminde başarı tutum ve uygulamalara yönelik öğrenci görüşleriyle ilişkin bir meta

- analiz çalışması. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 1682–1692.
- Kardaş, M. N. ve Uca, N. (2016). Aktif öğrenme yönteminin kullanıldığı çalışmaların öğrenci başarısı, tutumu ve görüşleri açısından incelenmesi: Bir meta-analiz çalışması, *International Journal of Turkish Education Sciences*, 4/7, 118-130.
- Meyers, C., & Jones, T. B. (1993). *Promoting active learning: strategies for the college classroom*. Jossey- Bass Publishers.
- Senemoğlu, N. (1987). Sınıf içi öğretmen davranışları üzerine bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 11(64), 50-57.
- Silberman, M. (2006). *Active training: A handbook of techniques, designs, case examples and tips (3rd Ed)*. Preiffer Publishers.
- Uzunboylu, H., & Sarıgöz, O. (2015). The evaluation of anthropological attitudes towards social professional and lifelong learning in terms of some variables. *The Anthropologist*, 21(3), 439- 449.

THE EFFECTS OF COLONIALISM ON AFRICAN CHILDREN IN THE NOVELS
THE BLUEST EYE BY TONI MORRISON AND NERVOUS CONDITIONS BY
TSITSI DANGERAMBGA

TSITSI DANGERAMBGA'NIN NERVOUS CONDITIONS VE TONI MORRISON'UN
THE BLUEST EYE ROMANLARINDA SÖMÜRGEÇİLİĞİN AFRİKALI
ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Nurcan BEKİL ÇAKMAK

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, <https://orcid.org/0000-0002-1522-1557>

ÖZET

Toni Morrison'ın post-modern romanı *The Bluest Eye* (1970), Amerikan (İngiliz) sömürgeciliğinin siyah azınlıklar üzerindeki etkisini gösteren eserlerinden biridir. Romanın ana karakteri Pecola, beyaz Amerikalılar arasında siyah görünümünden rahatsızlık duymaktadır. Irk ayrımcılığını anlamak için çok genç yaşta olmasına rağmen, beyaz olmamanın ve kimse tarafından ilgi görmemenin büyük bir sorun olduğunun farkındadır.

Tsitsi Dangarembga'nın *Nervous Conditions* (1988) adlı romanındaki küçük ana karakter Tambu, siyah kültürlerin ve Avrupa'daki beyaz egemenliğinin bir başka temsilcisidir. Ana karakter Tambu, kendi kültüründe hep ikinci planda kalmaya zorlandığı için romanın sonlarına doğru çok bencil bir karaktere dönüşür. Siyahi bir kız çocuğu olarak ikincil olmayı asla kabul etmez ve hayallerinin peşinden gider.

Her iki ana karakter de travmatik yaşam deneyimleri aracılığıyla içsel bir değişim yaşarlar. Değişimin ilk etkeni beyaz çoğunluk içindeki siyah kimlikleridir. Ana karakterlerin kesişme noktaları hemen hemen aynıdır ancak ayrışma noktası eserlerin sonuna doğru siyah sömürgeciliğin ürünü olan seçimlerinin tüm hayatlarına yön vermesiyle belirginleşmektedir.

Bu çalışma, toplumların yarattıkları sert egemenliği altında kaybolan bir kimlik arayışının etkilerini gözler önüne sermekte; göçün ve kolonileşmenin kilit unsurları olan çocuklar, kimliksel evrimleri sırasında küçük hayatlarının en saf tepkilerini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Sömürge, Eğitim, Kimlik.

ABSTRACT

Toni Morrison's Post- Modern Novel *The Bluest Eye* (1970) is one of her works that indicates the American (English) colonialism's effect on black minorities. The main character Pecola is uneasy with her black appearance among white American people. Although she is very young to understand the racial discrimination, she is aware of the big trouble, being non-white and not being interested by anyone.

Tsitsi Dangarembga's little main character Tambu in *Nervous Conditions* (1988) is another representative of black cultures and white dominancy in Europe. Tambu, the main character

turns into a very selfish character towards the end of the novel as she was always forced to be in second place in her own culture. She never accepts to be secondary as a black girl and she pursues her dreams.

Both main characters experience an inner change through their traumatic life experiences. The first factor of the change is their black identity in the white majority. The intersection points of the main characters are almost the same but the decomposition point is becoming clear towards the end of the works when their choices of them direct their whole lives which are the products of black colonialism.

This study reveals the effects of a lost search for identity under the harsh domination of the societies they create; children as the key elements of a migration and colonization reflect the purest reactions of their little lives during their identity evolutions.

Key Words: Children, Colonialism, Education, Identity

I. Introduction

“It seems generally, if not universally, agreed that colonialism is a form of domination-the control by individuals or groups over the territory and/or behaviour of other individuals or groups” (Horvath, 1972, p.46). Beyond being a domination over a group of people and not having a social relation with those people, colonialism is a kind of land-searching phenomenon that has created reshaped geographical maps, economic situations, languages, religions, and societies in certain places after actualizing the land searching for centuries. By reshaping these values of a country, colonialism has been bringing its own values such as creating bilingual people, forcing the standards of itself to the colonized lands, converting the colonized ones’ religions into the new ones, mixing their own religions into theirs or providing circumstances to lose the family bounds.

Colonialism on African lands and culture is another dimension of shaping an identity through white perspective; and the interaction of two contemporary novels become projectors of many colonial issues such as subordination, abusing, family relations and the circumstances for the future of children.

The main issue is to portray the atmospheres of stuck childhoods during and after colonial periods. In this study, it is aimed to analyse two children from two different modern period novels *The Bluest Eye* (1970) and *The Nervous Conditions* (1988) in terms of their expositions to the standardization by colonial cultures and their tragic stories are aimed to reflect the effects of (post-) colonialism on these colonized children in the 20th century’s Europe and America.

II. A Brief History of Colonialism & the novels *The Bluest Eye* and *Nervous Conditions*

The history of Colonialism dates back to the beginnings of the middle age. -As both novels’ settings are twentieth century’s Europe and America, European and American colonization settings are being handled in this more than other historical backgrounds of the colonized lands. - Yet, it is clear that the middle age was not the beginning of the colonization. Dennis Walder mentions about that the beginnings of the colonial mobilizations were by Europeans and the British (especially by the Spanish) and they were just the successors of some early ages’ colonizers such as the Vikings, the Arabs on the seas (Rivkin & Ryan, 2004). The European mobilizations were towards America, Africa and Asia. “Land and labour were the keys to the functioning of the mission economies” (Jackson & Castillo, 1997, p.11). The fundamental aims

were to juxtapose new lands before the eyes of colonizing nationalities and except for the search for new lands; the spreading Christianity would affect the dominating country's statue in a political way, as well. The people on the colonized lands would obey the rules of Christianity and follow the people who were teaching the religion to the residents. Those new lands which were under the invasions or which were conquered (were)waited to obey –mostly- the European middle-age standardizations by their new landowners although there would be some disobedient ones. The colonizers' searching based on their economy and the closer continents –America and Africa-than Asia were the prolific sources for the European colonizers to spread their colonies easily.

Probably, the luckiest country of Europeans was Spain and Christoph Columbus's wrong address in American lands brought a great economical welfare to her. "To maximize the profits of the colonial enterprise, the Spaniards created institutions that siphoned off surplus production from Indian communities and harnessed Indian workers to provide labour for the mines, commercial agriculture, and major building projects: [...]" (Jackson & Castillo, 1997, p.3) The movements towards the new lands brought the departmental managements. Thus, mobilizations brought some new identity, new religious confrontation and new institutional forcing to the residencies in the new colonized lands. The term Spanish or Mexican American identity was created after founding colonial schools; Catholic churches were the most significant centres of conversions and demographic positions of the lands were changing, as well (Jackson & Castillo, 1997).The religious effect of colonization and the religion's effect on colonization were the supplementary elements during the movements of nations. The history of colonization depicts that the French, the Dutch, the British and especially in contemporary era the American colonization are the other periods of creating a new face for the world perpetually and particularly.

The defence of African cultures and mind in those periods could not resist because the dominancy of the colonizer's technology was rooted in the issue of spreading over the world; it was under the name of geographical expansion, religious aims and also linguistic propagation. The positions of the continents and the inner lands were having shapes according to the European decisions, religions, education and policy. Although Marc Ferro writes that the resistance of African was very strict against [the Europeans] Portuguese colonizers on their lands (Ferro, 1997); it was just a few countries' struggle. Niger, Senegal, Gambia were some lucky ones who could defence themselves on the coasts of Africa.

The ones who could not resist on their own lands or who were brought from their own lands to the both teaching and torturing lands had to accept the superiority of the colonizers. Their lack of 'own land' idea, the idea of being 'secondary' and being to be 'traded' one-day let the people have the same mentalities on their new lands. In this long changing period the colonization of African lands, the perspective from the black colonized and their offspring have had deep agonies in their family lives.

III. The African children in the novels *The Bluest Eye* and *Nervous Conditions*

Pecola, the main character in *The Bluest Eye* by Toni Morrison, is an African girl who is rejected even by her own African people, as she thinks that she is an ugly black girl in America. The little girl reflects the harsh conditions of having black skin on the white lands. The idea of having blue eyes or the bluest eyes are shown like a divine command from Pecola's perspective. Tambu is another African girl who desires 'European Standardized' education in England. Tambu's maize field was an occupation for her, but she desires for being an individual in her

society although she cannot reach a school education. Her mother wants her to work on her own fields because her mother does not know the importance of education for a child and she has no background of education.

The two children, Tambu and Pecola, who cannot describe their inner conflicts, are being created in mixed cultures and societies, but the children never have the same standards with their landowners. Having no education creates an atmosphere of looking at the situations from traditional and patriarchal perspectives. Tambu would bring money by selling her plants, but she is not cared about by any family member. Her father has no different attitude from Tambu's mother when the issue is education. He wanted neither her maize field nor her education. It is because of having restricted life standards, which provide his family to be integrated with any kind of education. "My mother said being black was a burden because it made you poor, but Babamukuru was not poor" (Dangarembga, 2004, p.16). Babamukuru (Tambu calls him uncle Babamukuru) takes Tambu's brother to the heart of education: England. Because Babamukuru was given the chance of education by the white Europeans. When their family was very poor and her father's attitude towards the education is still strict because it is imposed that the girls can only be responsible for dealing with chores in his small village in Rhodesia, where is called Zimbabwe today.

Jeremiah: "Can you cook books and feed them to you husband?" (Dangarembga, 2004, p.15). Tambu's father has a current position in an isolated world which cannot explain the effect of his country's lack of economical welfare scale because of restricted worldview capacity, it is forced on to his lands, and he just rejects the education of his daughter by saying "There is no money. That's all" (Dangarembga, 2004, p.17). Although the author depicts 1960s modern age period, lacking of education and importance of children depicts that colonized African cities has had issues on keeping pace with the European and American lives of standards. The significant issue is that having a poor economy and being colonized are reflecting on their offspring and descendant directly.

Except for harsh economic circumstances, the challenges such as being insulted, to reach the standardized norms, having no real bound with family members are just some of the difficulties of the main characters in colonized minds and on pure lands. From the beginning of the missionary mobilizations towards the modern periods, the reason and results of the colonization has still been same and one of the route of colonials is still Africa, the colonized African people were brought to the colonizers' lands as slaves. These people confronted with the new terms describing themselves, economical, geographical, and technological structures of 'the white'. The children of these people were creating new generations having the adaptation issues in terms of creating their own identities as they had suppressed families under the dominancy of their new owners.

Tambu's grandmother is explaining the historical background of their family, which Tambu calls the information as the one which cannot be found in historical textbooks. Grandmother's informational talking is the essence of the colonizers' attitudes towards the black people on African lands and it is understood that they were not poor in the past as they had their own lands and they could do agricultures. She says that the family of hers did not always live there; her ancestors had had better life standards before the white people invaded and destroy their happy and ordinary lives. She tells Tambu that her great-grandfather had enough sons to fill a kraal, [...] "Wizards [she means the colonizers] well versed in treachery and black magic, came from the south and forced the people from the land", the colonizers took fertile soils from the hands of the indigenous "[the white wizard] destitute, they travelled back to the homestead"[...],

although the people tried to keep their families against the poorness but their families broke up (Dangarembga, 2004, p.18). Tambu's grandmother was a child when their lands were colonized and her reaction reflects a child's reaction to the reality. She tells the history as it is and Tambu gets information from grandmother about her ancestors. Tambu's uncle Babamukuru is a clear example for being child at that time and he was one of the lucky children who could get education. Babamukuru got scholarships in South Africa and was brought to Europe by missionaries. His English teachers or colonizers effect his family structure. Because it is a part of colonization: whoever was chosen, could get education or could reach welfare long years later.

Babamukuru and Grandmother are two generations presenting the system. It consumes the abundant conventions and produces less than before then gives something to people little by little. Only one person's education from a black family on their own lands is an example of it. These are the circumstances which created by missionaries in her small village. The feelings of responsibility like adults, growing up maize and to sell to get money, the struggle for standing up on her own, not to be sorry for his own brother's death are the results of being suppressed in her coloured childhood by the white. "[...] his [her brother Nhamo's] life had been thoroughly worth living" (Dangarembga, 2004, p.56). As the only way to teach the white standards is to have a European education, she sees the death as a chance for herself. The chance of having education is just given to one child from a family, the rank of the ruling let her uncle, her uncle's education gave a hand to her brother; -but- as he is not alive. Now, the chance is given to Tambu. The norms of a social life is shown like a chance for these African people, yet the people are not aware of that reality as their lives were created and had an evolution by the strangers to their own traditions.

Toni Morrison's character Pecola, in *The Bluest Eye*, is just one of the suppressed black child in an American ghetto. Before Pecola's colonized ancestors, the first colonized black people were brought to Virginia by the Americans in 1619, and although the slavery was abolished, the deaths resulted from being American-black slaves and this was rejected strictly, though, - during the beginning of the 19th century (David, 2014). Pecola is one of the female descendants of those black slaves, which brought to American continent. The family was settled in Ohio during the years of colonial mobilizations. She depicts the 'black identities' real life issues resulted from being humiliated even in their black folks in 1940s. As the reader faces the traumatic story of little girl Pecola, it is understood that how the child abuse and subordination of black identity are veiled in real lives. The colonialist term and mind 'the Anglophilia' is the issue in the work. It is thought that to be seen like a white English is the measurement and only by this way, the one can be beautiful. The little girl Pecola just wants to have blue, bluer, and the bluest eye like white people have. In the *Afterword* part of the novel, because of trying to being on a humanist side, Morrison says, "I did not want to dehumanise the characters who trashed Pecola and contributed to her collapse" (Alongi, 2009, p.102). Therefore, the point of view is a perspective of a child. Because the most important character in a society is a child, especially a girl. Pecola 'Breed-love' is one of them and she could be the main African character in a comedy and would represent a happy conclusion. Unfortunately, she is an African teenager girl who lives in a family in which the mom and dad always argue and fight. Although being a teenager, the difficulties of her life makes her, she wants to die and escape from the black-atmosphere. She thinks that she does not deserve to live because of being ugly and black; and as long as she was pretty-blue-eyed, people would like her and talk to her. She always looks for the meaning of 'being loved by a man-boy'. She asks these questions to the women who live in the same neighbourhood and who are prostitutes. Therefore, the women depict the meaning of

love and being loved in a very different mocking way: China, Poland and Miss Marie who represent the collapsed mind of morality in Europe, America and Asia. The rape of Pecola by his father and becoming pregnant mean that those immoralities are settling into the virgin African lands. Unlike her surname's meaning, she does not have a baby of love.

When Pecola's father's childhood is analysed, it is seen that to have a broken family structure is being created in the origins-the father figure- of the continent and this perverse condition is created by a broken mind against children. Being grown up without a mother and father figure-no origins of a country- makes him-the land- relentless against his own children and wife. He does not know even his father's name exactly. Sam, Samson, Samuel Fuller? As a child, Cholly was just cared for by his aunt Jimmy, who symbolizes other old African, lands, because when he was a 9-day-old baby, his mother abandoned him. Aunt Jimmy died when Cholly was fourteen. Cholly was in need of a family. When he grows up and gets married, the gap in that little life is reflected in his private life. The things in his life are fragmented; there is no absolute memory in his life. The origins of a country have no real background. He is free. Dangerously Free! As he had no father figure, he did not know how to approach his own children as a father figure. He mixes the feelings of love and lust towards Pecola; he rapes her. Claudia—the narrator, as well as Pecola's friend—says that Cholly is the only one who loves Pecola, and he loves her too much. Cholly, as a homeless child, misses his virgin lands, and he cannot arrange the level of his love. This love made Pecola a sacrifice for the reflection of her society. The baby that belongs to Pecola's father can be the last fragment of colonized life outcomes; the baby cannot survive in the poisoned soul's soil, and that flower dies soon after.

Pecola and Tambu are just two signifiers of both old and new foreign settlements. These girls are the main symbols of their black tribes in both novels because Toni Morrison and Tsitsi Dangarembga depict their characters as African children who are abused and uneducated during their lives. The characters should be the leading samples for their coming generation, yet they are always subordinate, and both authors depict the collapsed psychologies of African children and imply the dangers in the future. Toni Morrison, the black American author, handles the difficulties of African-American people by telling real-life stories from hers, and she says that she had a girl friend who was from her childhood, and her desire for the bluest eyes like white American people resulted badly (Morrison, 2007). The author stresses that the racial discrimination during the 1940s in America created some main issues, such as breaking up family relations, the feeling of being subordinate, having no clear identities, and mixed or converted religions. These issues create an atmosphere where the person just cares about himself/herself; the idea of being a family leaves its place to survive on a colonized land. The mind of being scattered dates back to their black ancestors' colonized years and moving from their own continents has created the mind of not belonging and not being permanent in a place.

Tambu forgets her brother's death; she wants to think about her education. This is what the colonialism brought to the continent. The idea of being an individual, the rebels against their static rules can be over education, religion and language. The term 'individual' breaks the term 'family' relationships that are the core of a society. The characters rebel one by one; even though they don't have any education or speak English, they rebel against the rules with their bodies, like Tambu's aunt Lucia, who chooses to be an indecent woman because she had no education about being an individual in a family; she decides to represent 'the individual' as she understands (Dangarembga,2004). Tambu's cousin Nyasha has anorexia; she vomits whatever she eats because she cannot disobey her father; if she does, she will be punished; so, the little girl harms her body (Dangarembga, 2004). While bringing order to a society like Babamukuru's ruling in his family, it is disregarded that order brings chaos as well; trying to change something

takes time, makes people nervous, and it reflects on everything in their lives, even in their lives. “That year marked the beginning of the long and arduous colonial journey for Rhodesia spanning a century, from 1890 to 1980” (*History of Colonialism in Rhodesia*, 2012, March 26). As the native people are colonized, the colonizers provide a very restricted educational system for African children; they aimed to make their lands wider, their religion spread and their language broadened, as well. How will they achieve it? It will be provided by giving education at missionary schools and giving social status to native people’s children; to create Nervous Conditions in families like Tambu’s reactions to her brother or her cousin’s reaction to her own father and to create conflicts between tradition and modernity. Therefore, these circumstances bring a tension in the clans of Africa and the ones especially children who have educations react against their roots and families or coloured skins.

Toni Morrison’s depiction of the social existence reveals that children start to be aware of their critical life conditions. “Our peripheral existence, however, was something we had learned to deal with-[...] the concreteness being outdoors was another matter” (Morrison, 2007, p, 17). Pecola’s friend Claudia-also the narrator- is picturizing the issue of not belonging to their new lands and she repeats the word ‘outdoors’ many times. Both children Tambu and Pecola, even Pecola’s friend Claudia and Tambu’s cousin Nyasha are under the pressure in their colonizers’ lands, these children cannot adapt themselves to the circumstances, which were taken centuries ago. Although Tambu seems as a person who waits for the chance of her life, she is, in fact, the product of her colonizers and Pecola has to have similar forcing such as the language of the colonial country tried to be spoken and written in her story. “Hereisthestoryhouseitisgreenandwhiteithasareddooritisverypretty [...]” (Morrison, 2007, p.8). This writing depicts that the first level of western standardized education seems not to be able to reach her tribe or village. Therefore, the ones colonizing black people do not focus the educational issue part; the people are just at the level of caring about the appearance in a white dominated culture. This circumstance or social force can be an evolution of the black identities in the white societies. This is depicted as “The belief of European [American superiority in the 20th century and contemporary era] superiority linked to ‘Social Darwinism’ (*Colonialism and Imperialism - El sitio web de la historia*,”n.d). The children left to be in need of adaptation to the cultures that they do not belong to. The lives of them are controlled and directed by ‘adults or the white’. These young people have been forced to be the second identity in the society and that second identity is fixed in the eyes of the whites-the superior ones-. This subordination is given from birth to make them internalize this process and accept the binary oppositions ‘the white or the superior’ and ‘the black-the inferior’. This classification creates many disorders in the personalities of the children. The desire for very basic things are shown as extra-ordinary specialities for the inferiors: the desire for blue eyes, the desire for having more friends, the desire for education , the desire for having a boyfriend and having the same life standards life conditions with the superior ones’ children.

Pecola and Tambu’s overlapped situations are just differ from each other at the point of reaching education and recognizing the mental tortures on African people; Tambu manages to have a missionary school education in England and devotes herself to be an assimilated individual in the Protestant missionary school. Yet, the evolution of that recognition on the side of being experienced on the way of becoming an individual, “[...]something in my mind began to assert itself, to question things and refuse to be brainwashed, bringing me to this time when I can set down this story” (Dangarembga, 2004, p.204). It is understood that Tambu’s childhood was in the hands of the farmers who seed the soils of African children and their seeds grow, their mission is over when Tsitsi Dangarembga starts to write her country’s identity issue in the

colonizers' language. Yet, the tragic story of Pecola depicts that she is still on the inner side of her threshold, she never passes the borders and never becomes be able to reach her freedom because of having the first racism in her own family as the people of her black society internalized being secondary. Even her father invades the virgin lands of her own daughter because he does not have a clear image of family in his mind. His mind is colonized, disrupted, and lost. It creates a trauma that is never understood: losing an identity and a baby—a new generation—against your ancestors. The trauma does not let them both live.

IV. Conclusion

The Western standardized criteria are in a place where they can decide and shape the future of black children. Although the following generation is the most significant criteria for building a cultural heritage, the real history of that generation is being converted into a pseudo-history about their recorded memories so that they cannot transfer it to their following generations. The colonizing mobilization creates the problem of adaptation and leaving behind the traditions that the colonized people used to the westernization issue neither creates the idea of belonging nor lets the people reach their African origins on European and American lands. It can be said that the colonization idea has existed since the first ages and the beginnings of the middle Ages. The colonizing idea created the mentality that divides people into two categories: inferior and superior. The superior side of the colonization has usually been the European or European-origin nations, which have usually been on the coasts of their own lands. This position created an opportunity for the colonizers in terms of reaching their target lands over the seas easily, and it let the colonizers settle new colonies on the colonized lands, such as African people in Ohio on American lands or other colonized African people who brought to London centuries ago. The fear of losing life or changing his or her place again has made the inferior accept whatever is given to them, such as the educational system, economic position, life standards, or religious concept frames. The children are the fragile side of African colonization, as they represent a new generation in terms of transferring the genes of anything that is derived from the culture that they are in. Tambu and Pecola are not the lucky ones who were caught by the colonization at very young ages. Because their childhood periods do not let them deal with very serious issues about their identities. The character Tambu can be recognized as 'an individual in her family' created by colonization, but Pecola symbolizes the ones who are not as lucky as Tambu. Pecola is the oppressed identity who is colonized both in family and country.

The inner change of both children is the reflection of colonization on their "motherlands." Discoveries of newer lands and ruling and having an administration over them made it easier to colonize after the Middle Ages. To say that there was an investigation is wrong. If they had any natural sources, they were used. If they didn't have, they were converted into colonies and left with their fates. The worst was that they were looked down on because of their differences, and they didn't know what they were. They were accepted as secondary, and it was not enough; they were slaughtered. They couldn't seem white. Yet, they chose different ways to not seem different. It was their clothing, rebellion in music, and the violence internalized in them through the colonizations. In fact, the quilty and the wild side were white at first. The whites applied all these flaws to the black one in order to remove this stain, and they eventually returned to being white.

V. References:

- Alongi** , S. (2009). Introspection and Self-Transformation: Empathy in Toni Morrison's *The Bluest Eye*. *Bridgewater State University*, 100–103.
- Bloom**, H. (2009). *The bluest eye*. Facts On File, Incorporated.
- Curtin**, P. D. (1974). The Black Experience of Colonialism and Imperialism. *Daedalus*, 103(2), 17–29. <http://www.jstor.org/stable/20024202>
- Dangarembga**, T. (2004). *Nervous conditions*. Ayebia Clarke.
- David**, J. S. (2014). *The American Colonization Society: And the founding of the first african republic: A history of the private enterprise that made uneasy peace with slavery to rescue Free Africans and transplant them on the west coast of Africa*. iUniverse LLC.
- Ferro**, M. (1997). *Colonization a global history*. Routledge.
- Good**, K. (1974). Settler Colonialism in Rhodesia. *African Affairs*, 73(290), 10–36. <http://www.jstor.org/stable/720978>
- Horvath**, R. J. (1972). A Definition of Colonialism. *Current Anthropology*, 13(1), 45–57. <http://www.jstor.org/stable/2741072>
- Jackson**, R. H., & Castillo, E. D. (2005). *Indians, Franciscans, and Spanish colonization: The impact of the mission system on California Indians*. Univ. of New Mexico Press.
- Morrison**, T. (2007). *The Bluest Eye*. London: Vintage.
- Rivkin**, J., & Ryan, M. (2004). *Literary theory: An anthology*. Malden: Blackwell Publishing

EVALUATION OF 2018 SOCIAL STUDENTS CURRICULUM ACHIEVEMENTS IN
TERMS OF HISTORY AND HISTORICAL LITERACY

2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ TARİH VE
TARİH OKURYAZARLIĞI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Engin ZABUN¹

1 Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal
Bilgiler Eğitimi Bölümü, ORCID:0000-0001 -8132-8953

Özet

Bu çalışmada 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının tarih ve tarih okuryazarlığı bakımından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada elde edilen verilerle 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tarih ve tarih okuryazarlığı kazanımlarının programdaki öğrenme alanlarında ve dersin yürütüldüğü sınıf düzeylerinde nasıl yer aldığı ortaya konulmuştur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğinden yararlanarak tamamlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında tarih ile ilgili öğrenme alanları ve kazanımlar olduğu görülmüş, ancak doğrudan tarih okuryazarlığı içeren bir kazanım tespit edilememiştir. Araştırma kapsamında yapılan incelemede tarih ile ilgili kazanımlar tüm sınıf düzeylerinde “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “Bilim Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer alırken; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında tarih ile ilgili kazanımlara rastlanmamıştır. Sınıflar düzeyinde ise 7. Sınıflar düzeyinde 9; 4. ve 5. sınıflar düzeyinde 7’şer ve 6. Sınıflar düzeyinde 6 kazanıma yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan tarih ile ilgili kazanımların nitelik ve nicelik olarak kabul edilebilir düzeyde olduğu, programda yer alan okuryazarlıklar arasında tarih okuryazarlığının olmadığı belirlenmiştir. Ancak tarih okuryazarlığı alt boyutlarından tarihsel olaylar bilgisi, kronolojik düşünme, tarihsel araştırma, neden-sonuç ilişkisi kurma ve tarihsel dili anlama gibi becerilere yer verildiği tespit edilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda tüm sınıf düzeylerinde yer alan 131 kazanımdan 29 kazanımın tarih bilimi ile ilgili olduğu görülmüştür. Ülkemizde tarih ve tarih okuryazarlığı ilgili yapılan bilimsel araştırma ve çalışmaların yetersiz olduğu, bu konuda daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliği de önerilmiştir. Ayrıca tarih okuryazarı öğrenciler yetiştirme noktasında öğretim programlarının gözden geçirilmesi gerektiği de önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler öğretim Programı, tarih, tarih okuryazarlığı

Abstract

This research aims to evaluate the 2018 social studies course curriculum achievements in terms of history and historical literacy. With the data obtained in the study, it was revealed how history and historical literacy gains were included in the 2018 Social Studies Course Curriculum in the learning areas in the program and in the grade levels where the course was carried out. This study was completed using the document analysis technique, one of the qualitative research methods. According to the results of the research, it was seen that there were learning areas and achievements related to history in the 2018 social studies course curriculum, but no achievements directly involving historical literacy could be identified. In the analysis made

within the scope of the research, while history-related achievements were included in the learning areas of "Individual and Society", "Culture and Heritage", "Science Technology and Society" and "Global Connections" at all grade levels; No history-related gains were found in the learning areas of "People, Places and Environments", "Production, Distribution and Consumption" and "Active Citizenship". 7 at the grade level. 9 at the grade level; It was determined that there were 7 objectives each at the 4th and 5th grade levels and 6 at the 6th grade level. As a result of the research, it was determined that the history-related achievements in the 2018 Social Studies Curriculum were at an acceptable level in terms of quality and quantity, and that historical literacy was not among the literacies in the program. However, it has been determined that sub-dimensions of historical literacy include skills such as knowledge of historical events, chronological thinking, historical research, establishing cause-effect relationships and understanding historical language. It was observed that 29 of the 131 outcomes in the 2018 Social Studies Curriculum at all grade levels were related to the science of history. It has also been suggested that scientific research and studies on history and historical literacy in our country are insufficient and that more studies on this subject are necessary. It is also suggested that curricula should be reviewed in order to raise historically literate students.

Keywords: Social studies curriculum, history, historical literacy

1. GİRİŞ

Sürekli değişen ve hızla gelişen dünyamız, yaşadığımız problemlere getirdiği çözümlerin dışında beraberinde hem birtakım karmaşık sorunları hem de buna bağlı olarak da çeşitli ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Sosyal bilimlerin ortaya çıkmasında da insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar toplumlarda yaşanan toplumsal ve bireysel sorunlara çözüm bulma çabaları etkili olmuştur. Toplumda yaşanan sorunlara çözüm bulmayı üstlenen sosyal bilimlerin görevlerinden biri de toplumdaki her bireye gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak geleceğe hazırlamaktır (Akhan, Kılıçoğlu ve Gedik, 2014).

Sosyal Bilgiler, "ilköğretimde bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla sosyal bilimlerden aldığı içerikleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarında, insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir" (MEB, 2005).

Amerika Ulusal Sosyal Araştırmalar Konseyi (NCSS) yaptığı tanımda sosyal bilgileri; "insanlığın yurttaşlık bilincini geliştirmeye yönelik bütüncül bir çalışma ve Sosyal Bilgiler Programının arkeoloji, coğrafya, hukuk, felsefe, siyasal bilgiler, psikoloji, sosyoloji, tarih vb. bilim dalları ile disiplinler arası olarak çalıştığı" ifade edilmektedir. Ek olarak "sosyal bilgilerin amaç ve hedeflerine ulaşmak için öğrencilerin bilgi edinme ve uygulama becerileri ile liderlik ve vatandaşlık ile ilgili konularda yeterince bilgilendirilmeleri" gerektiği de vurgulanmaktadır. "Toplumsal fayda doğrultusunda kültürel farklılıkların özgürce yer aldığı ortak bir dünya için gençlerin mantıklı düşünme becerilerini geliştirmek de sosyal bilgilerin amaçları" arasında olduğu belirtilmektedir (NCSS, 1992).

Türk Eğitim sisteminde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler dersinde "birey ve toplum, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, bilim, teknoloji ve toplum, üretim, dağıtım ve tüketim, etkin vatandaşlık, küresel bağlantılar" şeklinde yedi farklı öğrenme alanı yer almaktadır (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler derslerinde geleneksel ve ezberci öğretim yaklaşımları yerine öğrencilerin sosyal olay ve sorunların nedenlerini çeşitli yönleriyle görebildikleri, toplumsal olaylara bütüncül yaklaşımlarının sağlanabildiği ve bu sorunlara sosyal bilimlerin bazı temel kavramları

ile düzeylerine uygun çözüm yolları önerebildikleri, bir ders haline getirilmesi gerekir (Erden, tarihsiz).

Sosyal Bilgiler öğretim programı disiplinler arası bir şekilde tasarlanan ve ilkokullarda 4. sınıftan itibaren başlayarak ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflarda haftalık olarak 3 ders saatini kapsayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş- bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin temel ilkeleri doğrultusunda, etkin ve nitelikli vatandaş yetiştirme, toplumla bağ kurma, geçmiş mirasa sahip çıkma ve kültürel aktarımı gerçekleştirme sürecinin en önemli basamağıdır. Sosyal bilgiler denilince ilk akla gelen tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin yanında hemen tüm sosyal bilimler disiplinlerini de kapsayan sosyal bilgiler öğretiminde birçok bilgi, beceri ve tutum öğrenciye kazandırılmak istendiği belirtilmektedir (Dilek, 2002).

Sosyal bilgiler öğretim programında bireyin içinde yaşadığı toplumu tanınması, bu ortama uyum sağlaması ve milli bilincinin gelişmesi noktasında oldukça önemli olan tarih disiplini içeriğindeki birçok kazanım, beceri ve değerlerin öğrenciye kazandırılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli görev ve sorumluluk düşmektedir (Altunay ve Kılıç, 2011).

Genel bir ifadeyle geçmişte halkların, devletlerin ve bireylerin yaşadığı toplumsal ve siyasal olayları yer ve zaman belirterek sebep-sonuç kapsamında objektif bir şekilde değerlendirerek yorum çıkaran bir sosyal bilim dalı olan Tarih; geçmişten geleceğe uzanan süreklilik algısı ve geçmişle kurulan bağ olan tarih bilincini oluşturmaktadır (Güngör, 1997),

İbn-i Haldun da tarihi; “geçmişteki olayların zamansal kronolojik dizilişleri olan ve ibretlik hikâyelerle insanlara dini ve ahlaki öğütler sunan bir nevi ahlâk ilmi” olarak tanımlamaktadır (Hocaoğlu, 2002).

Tarih bilimi sayesinde öğrenciler, insan hak ve özgürlüklerinin öğrenilmesi, vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi, demokratik ilkelerin benimsenmesi ve milli değerlerin oluşturulmasıyla iyi bir yurttaş olabilme, tarihsel düşünebilme ile beraber farklı becerileri kazanmaktadır. Bireylerin yaşamında olduğu kadar, milletlerin yaşamında da önemli bir yere sahip olan tarih, tam olarak milletlerin hafızasıdır. İyi bilinecek tarih sayesinde geçmişte yapılan hataların tekrarlanmaması ise şüphesiz milletleri güçlü hale getirecektir (Turan ve Ulusoy, 2011). Dünyü bilmek, bugünü yaşamak ve yarını planlamak ancak tarih bilmekle mümkündür.

Bilim ve teknoloji alanında her geçen gün artarak yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler tüm dünyada eğitim, ekonomi, siyaset gibi insanlar arası ilişkilerdeki birçok alanı etkilemektedir. Baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı günümüzde milletlerin hem uluslararası rekabetle baş edebilmek hem de milli değerlerini koruyabilmesi oldukça önemlidir. Bu değişime ayak uydurarak yarına güvenle bakabilmek için, eğitim sisteminin bireyleri kişisel, mesleki ve sosyal beceriler yönünden geliştirecek biçimde yeniliklere uyum sağlaması bir zorunluluk haline gelmiştir (MEB, 2018). Bu misyonu üstlenen eğitim ve öğretim kurumları, günümüzde tüm kaynaklarını yetkin ve toplumsal değerlere sahip çıkan öğrenciler yetiştirmeye ayırmaktadır. Bu niteliklere sahip bireyleri yetiştirme işi özellikle eğitim öğretim sürecinin ilköğretim basamağında 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar ders programlarında yer alan sosyal bilgiler dersine düşmektedir (Kılıçoğlu, 2014).

Bilgili’ye (2016) göre sosyal bilgiler dersi programının temel amacı sorumluluklarını bilen ve günlük yaşamında karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilen insanlar yetiştirmek şeklinde ifade edilmektedir. Koçyiğit (2002) ise bireyin yaşamında karşılaşılabileceği problemlerle nasıl baş ederek nasıl çözümleneceğini öğreten, hem vatandaş hem de içinde yaşadığı toplumda insan olmaktan kaynaklanan sorumluluklarını öğreten bir ders olduğunu belirtmektedir.

Tarih öğretiminde de amaç öğrencilere sağlam bir kişilik kazandırma, sosyalleştirme ve iyi vatandaşlık bilincine sahip hale getirmektir. Ayrıca vatanseverlik duyguları ve millet sevgisiyle beraber, araştırmaya istekli, erdem sahibi bir vatandaşın gerektirdiği nitelikleri taşıyan bireyleri de yetiştirmek bu dersin amaçları arasında yer aldığı söylenebilir (Büyükboyacı, 2013).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında bu dersin amaçları arasında Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyerek, Türk tarihi ve kültürüne hâkim, demokrasinin ilkelerini yaşamının önemli bir parçası haline getirebilmiş insan yetiştirme amacı yer almaktadır (Aktın, 2016). Sosyal bilgiler dersinin bu amacına ulaşabilmek için tarih disiplininin bilgi ve yöntemlerinden yararlanmak gerektiği ortadadır. Kendine has yöntemlerle bilgi üretme işlevini sürdüren tarih biliminde de en önemli amaç sosyal bilgiler dersinde olduğu gibi iyi ve etkin vatandaş yetiştirmektir (Çapa, 2006).

Tarih ile ilgili konuların öğretiminde tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılması öğrencilerde eleştirel ve yaratıcı düşünme ile yorumlama becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkileyerek öğrenciye önemli katkılar sunmaktadır. Tarihsel düşünme becerisinin temelinde ise tarihi anlama, tarihte yaşanmış olayların önemini fark etme, onun kurallarını tanıma ve tarih biliminin yöntemlerinde vurgulanan geçmiş, vaka, olay, sebep, sonuç gibi kavramları düzenleyebilme becerisi, tarih okuryazarlığı olarak adlandırılmaktadır. Tarih okuryazarlığı becerisi kazanan öğrenciler, tarih ile ilgili var olan bilgilerini eleştirel değerlendirmeye tabi tutabilme, tarihsel anlatılar üretebilme ve tarih ile ilgili metinleri analiz ederken doğru-yanlış ayrımı yapabilme becerilerini geliştirdikleri ifade edilmektedir (Lee, 2005).

Tarih okuryazarlığı kavramını ilk kez kullanan Scheiber (1978) tarih eğitiminde içerik ile yöntemler arasında problem olduğunu vurgulayarak derslerde ders kitaplarının yanında derse ilgiyi ve katılımı artıracak resim, müzik gibi farklı duylara hitap eden araç ve gereçlerin sınıfa getirilerek tarih eğitiminde kullanılması ile ilgili önerilerde bulunmaktadır. Tarih okuryazarlığı ile ilgili bir başka tanımda ise; tarihte yaşanmış olayları araştırmacı ve eleştirel bir tutumla gözden geçirilerek, ulaşılabilen farklı kaynaklarda bunlar arasındaki çelişkili ifadelerin belirlenmesi, derste eğitim teknolojilerinden yararlanılması, kronolojik düşünme ve tarihteki olayları sebep-sonuç ilişkisi içinde ele alınarak, tarihsel düşünme ve tarihsel empati yapılması ile geçmişte yaşanmış olayların günümüzle karşılaştırılması gibi süreçleri içerdiğini belirtmişlerdir (Taylor ve Young, 2003). Tarih okuryazarlığını, Ata (2002), tarihsel bilgiyi edinme, edinilen bilgiyi kullanma ve bu bilgiyi sunma şeklinde üç aşamalı olarak sıralarken; Maposa ve Wasserman (2009) ise tarih okuryazarlığını bilgi, kavramsal anlama, tarihsel yöntem, tarihsel bilinç ve tarihsel dil boyutlarından oluştuğunu ifade etmişlerdir. Ata'ya göre tarih okuryazarlığı bilgiyi kullanma basamağıyla eşdeğerdedir.

Ülkemizde tarih eğitimi, zorunlu eğitimin ilk basamağında hayat bilgisi, sonraki aşamada sosyal bilgiler ve son aşamada liselerde tarih adı altında verilmektedir. Tarih konularının öğretiminde ortaokullardaki sosyal bilgiler derslerinde her biri asgari bir sosyal bilim disiplini ile ilgili konu içeriklerinden oluşturulan 7 öğrenme alanından özellikle "kültür ve Miras " öğrenme alanından yararlanılmaktadır. Ancak ülkemizde sosyal bilgiler dersindeki tarih konuları ile ilgili eğitim durumlarında derste kullanılan strateji, yöntem ve teknikler ile tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığını oluşturan bilgi, beceri ve değerleri kazanmış tarih okuryazarı bireyler yetiştirilemediği tespit edilmiştir (Keçe, 2013).

Tarih öğretiminde ezberci zihniyeti terk ederek 21. yüzyıl becerileri arasında da yer alan eleştirel düşünme ve yorumlama, analiz ve sentez becerileri gelişmiş öğrencilerin yetiştirilmesi kaçınılmazdır. Ayrıca tarihteki olayları geniş perspektifle ele alan, tarihsel dile hâkim, geçmiş ile bugün arasında ilişki kurabilen, kaynak ve kanıtlar arasındaki çelişkili ve tutarsız yorumları

fark ederek, ahlaki muhakeme ve ifade becerilerine sahip tarih okuryazarı bireyler olmanın gerekliliği önem arz etmektedir(Keçe, 2013).

Alanyazında tarihsel düşünme becerileri ve tarih okuryazarlığı konusunda sınırlı çalışmalar yapıldığı, sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında yapılan bir çalışma tespit edilememiştir. Yapılan çalışmalar, “Öğrencilerin tarih okuryazarlığı konusundaki öğretmen görüşleri (Ata ve Keçe, 2014); “Tarih öğretim programlarında tarih okuryazarlığı becerileri” (Keçe, 2015); “Tarihsel düşünme becerileri ile tarih okuryazarlığı becerilerinin karşılaştırılması” (Keçe, 2016); “Tarihi roman kullanımının öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerine etkisi” (Keçe, 2013) ve “Öğretmen adaylarının tarih okuryazarlığı algı düzeyleri”(Uluçay, 2019) gibi nicelik olarak sayının az olması da bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Bu çalışmada 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların tespit edilmesi amaçlanmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların mevcut durumunun tespit edilerek değerlendirilmesi alandaki programın paydaşlarına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 2018 sosyal bilgiler öğretim programının tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilgili kazanımların tespit edilmesidir. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

- 1- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımlar nelerdir?
- 2- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımlar sınıflar düzeyinde nasıl yer almıştır?
- 3- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımlar öğrenme alanları düzeyinde nasıl yer almıştır?

2. YÖNTEM

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada doküman inceleme yönteminden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi “basılı ve elektronik materyalleri gözden geçirmek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir” (Bowen, 2009). Doküman analizi araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında araştırma verilerini elde etmek için yazılı dokümanların incelenerek analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Veri Kaynağı,

Çalışma verileri, MEB tarafından 2018 yılında güncellenerek uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndan yararlanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada kapsamında veriler 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman analizi sürecinde araştırmacı, öncelikle amacına ulaştıracak kaynakları bulma, dikkatlice okuma, gerekli bilgileri not alma ve aldığı notlardan yola çıkarak değerlendirme yapması gerekmektedir (Çepni, 2012).

Araştırmaya konu olan 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki tarih ile ilgili kazanımlar, 2 sosyal bilgiler, 2 tarih öğretmeni ve bir akademisyen tarafından belirlenmiştir.

Uzman ve alan öğretmenleri tarafından ortak olarak işaretlenen 29 kazanımın tarih ile ilgili olduğu konusunda ortak düşünceye ulaşılmıştır

3. BULGULAR

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın incelenmesi sonucunda tespit edilen tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımlar tablolar halinde ve sınıflar düzeyinde ayrı ayrı olarak aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1: 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar

Öğrenme Alanı	İlgili Kazanım
1- Birey ve Toplum	SB.4.1.2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.
2- Kültür ve Miras	SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar. SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır. SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.
3- İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
4- Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır. SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.
5- Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
6- Etkin Vatandaşlık	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
7- Küresel Bağlantılar	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
Toplam	7

Tablo 1'de 2018 sosyal bilgiler ilköğretim 4. sınıf öğretim programında "Birey ve Toplum" öğrenme alanında 1, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 4, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında ise 2 kazanım tarih ile ilgilidir.

Bu sınıf düzeyinde "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Etkin Vatandaşlık" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

Tablo 2: 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar

Öğrenme Alanı	İlgili Kazanım
1- Birey ve Toplum	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.

2- Kültür ve Miras	SB.5.2.1. Somut kalımlarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder. SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır. SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir..
3- İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
4- Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.
5- Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
6- Etkin Vatandaşlık	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
7- Küresel Bağlantılar	SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir
Toplam	7

Tablo 2’de 2018 sosyal bilgiler ortaokul. 5. sınıf öğretim programında, “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 5, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında 1’er kazanımın tarih ile ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Beşinci sınıflar düzeyinde “Birey ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

Tablo 3: 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar

Öğrenme Alanı	İlgili Kazanım
1- Birey ve Toplum	SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğini oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.
2- Kültür ve Miras	SB.6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.4. Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
3- İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.

4- Bilim, Teknoloji ve Toplum	6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.
5- Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
6- Etkin Vatandaşlık	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
7- Küresel Bağlantılar	SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.
Toplam	6

Tablo 3'te 2018 sosyal bilgiler ortaokul 6. sınıf öğretim programında "Birey ve Toplum" öğrenme alanında 1, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 3, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında 1'er kazanımın tarih ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Bu sınıf düzeyinde "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

Tablo 4: 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlar

Öğrenme Alanı	İlgili Kazanım
1- Birey ve Toplum	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
2- Kültür ve Miras	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur. SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
3- İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.
4- Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır. SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.
5- Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar. SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıtır.
6- Etkin Vatandaşlık	Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.

7- Küresel Bağlantılar Bu öğrenme alanında tarih ile ilgili kazanım tespit edilememiştir.

Toplam **9**

Tablo 4'te 2018 sosyal bilgiler ortaokul 7. sınıf öğretim programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 5, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında 2’şer kazanımın tarih ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Bu sınıf düzeyinde “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan tarih ile ilgili kazanımlarının Öğrenme alanları ve sınıf düzeylerine göre dağılımı

Öğrenme alanları	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	
1 Birey ve Toplum	1	-	1	-	2
2 Kültür ve Miras	4	5	3	5	17
3 İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-	-	-	-
4 Bilim, Teknoloji ve Toplum	2	1	1	2	6
5 Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-	-	2	2
6 Etkin Vatandaşlık	-	-	-	-	-
7 Küresel Bağlantılar	-	1	1	-	2
	7	7	6	9	29

Tablo 5’te 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeyleri ile 7 öğrenme alanında yer alan tarih ilgili kazanımlar tablo halinde sunulmuştur. Bulgulara göre tarih ilgili kazanımlar sırasıyla en çok “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 17, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 6, “Birey ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında 2’şer kazanım olduğu tespit edilmiştir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında tüm sınıf düzeylerinde tarih ilgili kazanım tespit edilememiştir

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımlar incelendiği birinci alt problemi sonuçlarına göre; 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda 131 kazanım ve 7 öğrenme alanı bulunmaktadır. Yapılan incelemede 131 kazanımın 29 tanesi(%22) tarih bilimi ile ilgili olduğu görülmüştür. Kazanımlar içerisinde tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanım tespit edilememiştir.

Bu konuda yapılan çalışmalarda Uluçay (2019), Kuru ve Şimşek (2020), Güleç ve Hüdavendigar (2020), Pala (2022) okuryazarlık becerisi ile ilgili yaptıkları çalışmalarda Tarih okuryazarlığı ile ilgili beceriye yer verilmediğini belirtmişlerdir.

Ancak programda yer alan araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, gözlem, harita okuryazarlığı, iletişim, kanıt kullanma, karar verme, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, problem çözme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama gibi beceriler tarih okuryazarlığı becerilerinin hemen hepsini kapsarken doğrudan verilmemesi eksikliklerdir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların sınıflar düzeyinde incelendiği 2. alt problemi sonuçlarına göre; ilköğretim 4. sınıfta "Birey ve Toplum" öğrenme alanında 1, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 4, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında ise 2 olmak üzere bu sınıf düzeyinde 7 kazanım tarih ile ilgilidir.

Bu sınıf düzeyinde "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Etkin Vatandaşlık" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

Ortaokul 5. sınıf 2018 sosyal bilgiler öğretim programında, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 5, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında 1'er kazanımın tarih ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu sınıf düzeyinde 7 kazanımın tarih ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Beşinci sınıflar düzeyinde "Birey ve Toplum", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı ortaokul 6. sınıflarda "Birey ve Toplum" öğrenme alanında 1, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 3, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında 1'er kazanım olmak üzere toplamda 6 kazanımın tarih ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sınıf düzeyinde "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı ortaokul 7. sınıf düzeyinde "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 5, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanlarında 2'şer kazanım olmak üzere toplamda 9 kazanımın tarih ile ilgili olduğu belirlenmiştir.

Bu sınıf düzeyinde "Birey ve Toplum", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Etkin Vatandaşlık" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında tarih, tüm öğrenme alanlarında da tarih okuryazarlığı becerisini kapsayan kazanım tespit edilememiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda tarih ve tarih okuryazarlığı ile ilişkili kazanımların öğrenme alanlarına göre incelendiği 3. Alt problemde tüm sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarında yer alan tarih ilgili kazanımlar tablo halinde gösterilmiştir. Bulgulara göre tarih ilgili kazanımlar sırasıyla en çok "Kültür ve Miras" öğrenme alanında 17, "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında 6, "Birey ve Toplum", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarında 2'şer kazanım olduğu tespit edilmiş, program genelinde 29 kazanımın tarih ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

"İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ile "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında tüm sınıf düzeylerinde tarih ilgili kazanım tespit edilememiştir

Araştırma sonuçlarına göre programdaki tarih kazanımları program felsefesine uygun ve tarih okuryazarlığı becerisini kazandıracak şekilde gözden geçirilerek güncelleme yapılmalıdır.

Ayrıca tarih eğitimi konusunda dünyada yaşanan gelişmeleri takip ederek hizmet içi eğitimlerle alandaki öğretmenlerin bilgileri güncellenmeli, farkındalık oluşturmak ve tarihe ilgiyi artırmak için özellikle milli gün ve bayramlardan yararlanılmalıdır.

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programı incelendiğinde, birçok okuryazarlık becerisinin ilgili öğrenme alanlarında yer verilmesine rağmen, tarih okuryazarlığı becerisine programda yer verilmediği bu çalışmada da belirlenmiştir. Tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinin benzer amaç ve becerileri düşünüldüğünde, programda tarih okuryazarlığı becerisine yer almaması şüphesiz büyük eksikliklerdir.

5. KAYNAKLAR

- Aktın, K. (2016). *Sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretimi*. D. Dilek, (Ed.), Sosyal bilgiler eğitimi, (s. 91-120). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altunay - Şam E. ve İskender - Kılıç, P. (2011). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi üzerine bir çalışma: "Diriliş" romanı örneği. *On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 123-144.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde dokümanlarla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu Dergisi*, 1-14.
- Ata, B. ve Keçe, M. (2014). Öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörler: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 3(2), 1-23. <https://doi: 10.17497/tuhed.185603>
- Bilgili, A. S., (2016), "Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler", *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, (Edt. A.S. Bilgili), Pegem A Yay., Ankara.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Büyükboyacı, Ş. (2013). Ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin tarih öğretimine ilişkin görüşleri (Isparta ili örneği). *Ulakbilge Dergisi*, 1(2), 1-28.
- Çapa, M., (2006). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, (edt.) Demircioğlu, İsmail, Pegem Yayınları. Ankara.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaa.
- Dilek, D. (2002), *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi* (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkım Yayınevi, Ankara.
- Gedik, H., Akhan, N. E., & Kılıçoğlu, G., (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, vol.4, no.2, 113-130.
- Güleç, S. ve Hüdavendigar, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 24-36.
- Güngör, E. (1997). *Kültür değişmesi ve milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hocaoğlu, D. (2000, Şubat, 29). Tarih ve tarih bilinci. [Çevrimiçi gazete yazısı]. <http://www.durmushocaoğlu.com/dh/yazi.asp?yid=4220904> adresinden edinilmiştir.
- Keçe, M. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanılan Sınıf İçi Tarihi Roman Kullanım Tekniklerinin Öğrencilerin Tarih Okuryazarlığı Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış

- Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Ankara.
- Keçe, M. (2015). Tarihsel Düşünme Becerileri İle Tarih Okuryazarlığı Becerilerinin Karşılaştırılması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (03) , 108-122. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/16232/169995>
- Kılıçoğlu, G. (2014). *Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi*. M. Safran (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s. 4-14) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Koçyiğit, Ş. (2002). İlköğretim 2. Kademedeki Sosyal Bilgiler Dersinin Hedeflerini Ulaşma Derecesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kuru, G. ve Şimşek, A. (2020). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarındaki derse özgü becerilerin öğretiminin karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2410-2423.
- Lee, P. J. (2005). Historical Literacy: Theory and Research. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, 5(1), 1-12.
- Maposa, M. ve Wasserman, J. (2009). Conceptualising historical literacy – a review of the literature. *Yesterday & today*, 4, 41-66.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden 12/10/2023 tarihinde erişilmiştir
- MEB, İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2005
- NCSS, (1992). What is Social Studies?. Washington DC: National Council for the Social Studies. www.socialstudies.org/standards/introduction (15.10.2023).
- Pala, Ş. M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 659-678. doi: 10.30900/kafkasegt.1097887
- Scheiber, H. N. (1978). Recapturing a Usable Past: Knowledge and Skills in The High School American History Curriculum. *History Teacher*, 1(2), 481-492.
- Taylor, T. ve Young, C. (2003). Making History: a Guide For The Teaching and Learning of History in Australian School. Carlton South: Curriculum Corporation.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2011). *Sosyal Bilgilerde Tarihin Yeri ve Önemi*. *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (içinde ss. 137-155. Ed. R. Turan ve K. Ulusoy. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Uluçay, C. (2019). Öğretmen adaylarının tarih okuryazarlığı algı düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi. Erzincan
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

THE ROLE OF STEAM EDUCATION IN CHILD DEVELOPMENT ÇOCUK GELİŞİMİNDE STEAM EĞİTİMİNİN ROLÜ

Hasan GÜLERYÜZ¹, Ali Haydar AKPOLAT², Mehmet BAŞARAN³

¹Dr, STEM Eğitimi, 000-0002-0941-4969

²Öğretim Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi, Çocuk Gelişimi, 0000-0002-8006-6389

³Araştırma Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi, Çocuk Gelişimi, 0000-0001-8390-7262

Özet

Erken çocukluk döneminde çocuklar araştıran, sorgulayan, gündelik hayatta karşılaştıkları durumlar ile ilgili devamlı sorular soran, olayların neden ve sonuçları arasında bağlantı kurmaya çalışan, güçlü, meraklı ve iyi bir hayal gücüne sahiptir. Bu dönemde, çocukların bu becerilerini geliştirmede STEAM etkinliklerinin katkısını vurgulayan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan birçok çalışmada da erken dönemde STEAM' in çocukların ilerleyen zamanlarda gündelik hayatta karşılaşılan karmaşık problemlere çözüm arayan ve yeni fikirler üreten bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir rol alacağı ifade edilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada çocuk gelişiminde STEAM eğitiminin rolü alan yazın çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda STEAM etkinliklerinin çocukların tahmin etme, sınıflama, gözlem yapma, ölçme gibi becerilerine katkı sağladığı görülmüştür. Çocuklar, STEAM eğitiminde yapılan etkinlikleri yaparak yaşayarak gerçekleştirdiklerinden dolayı öğrenme süreçleri de oldukça etkili geçmektedir. Ayrıca araştırmalar; mühendislik, fen, teknoloji, sanat ve matematik gibi STEAM etkinlikleri aracılığıyla çocukların zihinsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin geliştiğini de ortaya çıkarmıştır. Bu bulgular çocukların 21. yüzyıl becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirmenin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan araştırma sonuçlarının çocukların gelişimine katkı sağlaması amacıyla STEAM eğitimlerinin alanında uzman eğitimciler rehberliğinde hazırlanan müfredatlar aracılığıyla yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk gelişimi, STEAM, STEAM eğitimi kelime

Abstract

In early childhood, children are strong, curious and have a good imagination, researching, questioning, constantly asking questions about the situations they encounter in daily life, trying to establish a connection between the causes and consequences of events. In this period, studies that emphasize the contribution of STEAM activities in developing these skills of children are needed. In many studies, it is stated that STEAM in the early stages will play an important role in raising children as individuals who seek solutions to complex problems encountered in daily life and produce new ideas in the future. In this context, in this study, the role of STEAM education in child development was examined within the framework of the literature. Studies have shown that STEAM activities contribute to children's skills such as prediction, classification, observation and measurement. Since children experience the activities in STEAM education, their learning processes are also very effective. Additionally, research; It has also been revealed that children's mental, affective and psychomotor skills develop through STEAM activities such as engineering, science, technology, art and mathematics. These

findings reveal the importance of raising children as individuals with 21st century skills. In this context, in order to contribute to the development of children, it is recommended that studies be carried out to disseminate STEAM education through curricula prepared under the guidance of expert educators in the field.

Keywords: Child development, STEAM, STEAM education

COMPARATIVE STUDY OF TURKISH AND JAPANESE EDUCATION SYSTEMS
TÜRK VE JAPON EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

Fulya ÖNER ARMAĞAN¹, Ebru EZBERCİ ÇEVİK²

¹ Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0003-2085-1390

² Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0003-4219-3296

Özet

Ülkelerin eğitim programları hazırlanırken genel olarak toplumsal ihtiyacın temele alındığı görülmekte ve buna göre bir programın oluşturulduğu bilinmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, Türkiye ve Japonya eğitim sistemlerinin karşılaştırarak bu iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıkları genel eğitim politikaları, eğitim sistemleri (farklı kademelerde), öğretmen yetiştirme politikaları, okullarının yapısı/mimarisi, iki ülkenin PISA sınav sonuçları açısından ele almaktır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden bütüncül çoklu durum çalışması desenine göre gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden bütüncül çoklu durum çalışması deseninin seçilmesinin nedeni araştırmanın amacı doğrultusunda Türkiye ve Japonya'nın mevcut eğitim sistemlerinin kendi içinde bütüncül incelenmesi ve daha sonra karşılaştırılmasından dolayıdır. Bu çalışma kapsamında verilerin toplanması aşamasında dokümanlar kullanılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan verilerin analizi betimsel analiz ile yapılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, iki ülkenin eğitim politikaları arasında benzerlikler ve farklılıkların olduğu; iki ülkenin de eğitim sistemleri amaçlarında kültürel değerlerin, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, başarılı olma gibi ifadelerin vurgulandığı, Japonya'da eğitim kademelerinde 6-3-3 eğitim sistemi ile uygulanırken, Türkiye'de 4+4+4 olarak uygulandığı; iki ülke arasında öğretmen seçme ve yetiştirme uygulamalarında benzerlik olduğu; Japonya'da birçok okulun yapısal olarak Türkiye'ye kıyasla daha faaliyetli olduğu; Japonya'da hemen hemen ülkenin tamamının okuryazar olduğu ve 2018 PISA sıralamasında okuma, matematik ve fen alanlarının her üçünde de Japonya'nın Türkiye'ye göre daha üst sıralarda yer aldığı belirlenmiştir. Çalışmalardan elde edilen sonuçların genelinde, Japonya ve Türkiye'nin eğitim sistemleri açısından benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiş, bulgular yorumlanmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Karşılaştırmalı eğitim, Japon eğitim sistemi, Türk eğitim sistemi

Abstract

It is known that when preparing educational programs of countries, social needs are generally taken as a basis and a program is created accordingly. The aim of the current study is to compare Turkey and Japan and discuss the similarities and differences between these two countries in terms of general education policies, education systems (at different levels), teacher training policies, structure/architecture of schools, and PISA exam results of the two countries. The research was carried out according to the holistic multiple case study design, one of the qualitative research designs. The reason for choosing the holistic multiple case study design among qualitative research designs in the study is that, in line with the purpose of the research, the current education systems of Turkey and Japan are examined holistically and then compared. Within the scope of this study, documents were used during the data collection phase. The analysis of the data collected within the scope of the study was done with descriptive

analysis. In line with the findings, it is seen that there are similarities and differences between the education policies of the two countries; In the education systems of both countries, expressions such as cultural values, responsibility, respect, diligence and success are emphasized, and in Japan, the education system is implemented with a 6-3-3 education system, while in Turkey it is implemented as 4+4+4; There are similarities in teacher selection and training practices between the two countries; Many schools in Japan are structurally more active than in Turkey; It has been determined that almost the entire country in Japan is literate and that Japan ranks higher than Turkey in all three fields of reading, mathematics and science in the 2018 PISA rankings. In the overall results obtained from the studies, similarities and differences in terms of the education systems of Japan and Turkey were identified, the findings were interpreted and various suggestions were made.

Key words: Comparative education, Japanese education system, Turkish education system

1. GİRİŞ

Eğitim her ülkenin kalkınmasının temel direği olmuştur, dolayısıyla eğitim tüm ülkelerin kalkınmasının ve büyümesinin öncüllerindedir (Tadesse & Muluye, 2020). Özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmiş toplumlar, üst düzey düşünme becerileri olan eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve analiz yapabilme gibi birçok farklı beceriye sahip bireyler yetiştirmeyi hedef olarak belirlemekte ve bu hedefler için de eğitim sistemlerini ilgili becerilere yönelik donatılmasını sağlamaktadır (Özcan ve Gücüm, 2020). Öğrencilerin, yaşadıkları dünyayı sorgulayan, dilsel ve zihinsel becerilerini geliştiren, bunları farklı durumlara uygulayabilen bireyler olarak yetiştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Güneş, 2012).

Çağın gerektirdiği şekliyle insan yetiştirmek uygulanan eğitim programıyla mümkün olacaktır (Özcan & Gücüm, 2020). Turan (2005), her şeyin hızla gelişip değişmekte olduğu bir dünyada toplumların, kendi öz kültürünü koruyabilmesinde ve daha güçlü olabilmesindeki en önemli faktörün eğitim olduğunu belirtmektedir. Japonya da bu başarıyı gösteren ülkeler arasındadır. Japonya yaklaşık 126 milyonluk nüfusuyla dünyanın nüfus açısından baktığımızda on birinci en kalabalık ülkesidir. Yüzölçümü olarak Türkiye'nin yarı büyüklüğünde nüfusumuzun hemen hemen iki katına sahip Japonya, ikinci dünya savaşından sonra büyük değişimlere ve yeniliklere sahne olmuştur (URL, 1). Yüzölçümüne oranla oldukça yoğun bir nüfusu olan Japonya, yer altı ve yer üstü doğal zenginliklerden büyük ölçüde olmakla birlikte, günümüzde ekonomik ve kültürel açıdan ulaştığı seviyeyi kaliteli bir eğitim sistemi ile yakalamıştır. Bu durumun bilincinde olan Japon toplumunun eğitimde niteliğin düşmesine ve büyüyen yeni nesildeki motivasyon düşüklüğüne tahammülü bulunmamaktadır. Bu nedenle toplumda en fazla tartışılan ve üzerine yoğunlaşılacak konu eğitim olmuştur (Ekinci, 2010). Benzer şekilde Türkiye'de de eğitim programları hazırlanırken genel olarak ülkenin ihtiyacının temele alındığı görülmekte, buna hedef olarak da "bütün bireyleri fen okuryazarı bireyler olarak yetiştirme" amacı üzerinde durulmaktadır (MEB, 2018).

Mevcut çalışmada incelenen iki ülke arasında eğitim sisteminde, konularda, içeriklerde ve ölçme değerlendirme benzerlik ve farklılıklar mevcuttur. Farklı ulusal eğitim sistemleri arasında karşılaştırma yapmak pek çok nedenden dolayı zordur; bunun başlıca nedeni, okul sistemlerinin pek çok açıdan farklılık göstermesi ve herhangi bir farklılığın diğeriyle ilişkili olduğuna dair ikna edici bir argüman oluşturmanın zor olmasıdır (Gorard, 2001). Özellikle ölçme ve değerlendirme konusunda benimsenen stratejiler uluslararası sınavlardaki farklılıkları açıklamada öncül olmaktadır. Bu sınavlardan biri de PISA (Program for International Student Assessment)'dir. PISA, öğrencilerin okuma, matematik ve fen alanlarında neler bildiklerini ve bildikleriyle neler yapabileceklerini inceleyen öğrencilere 3 yılda bir uygulanan uluslararası bir

sınavdır (OECD, 2020). Uluslararası yapılan sınavlarla ülkelerin performansları belirlenir ve ülkeler buradaki performanslarına göre kendi eğitim sistemlerinde ya da eğitim politikalarında değişikliğe ya da iyileştirmeye giderler. Bu kadar büyük anlamlar atfedilen PISA sonuçlarının açıklanmasının ardından ülkeler bir yandan durumlarını diğer ülkelerle karşılaştırırken, diğer yandan özellikle sıralama ve puan düşüşlerinin nedenleri üzerinde yoğun tartışma ve araştırmalar yapmaktadır (Özer, 2020).

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu kapsamda karşılaştırmalı eğitimi ele almak uygun olmaktadır. Karşılaştırmalı eğitim, iki ülkenin benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulması amacıyla yapılan bir disiplin olarak ifade edilmektedir (Şekerci, Gök & Özçetin, 2019). Karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının temelindeki hedef, benzerliklerin veya farklılıkların kesin bir şekilde ortaya konulmasıdır. Bu anlamda karşılaştırmalı eğitim sosyal bilimler, eğitim bilimleri ve uluslararası çalışmaların kesişim noktası olarak da ifade edilmektedir (Khakpour, 2012). Mevcut araştırmada da karşılaştırmalı eğitim temele alınarak Japonya ve Türkiye eğitim sistemleri açısından ele alınmıştır. Daha önceden bu konuda yapılan çalışmalar mevcuttur (Örn. Aldemir, 2010; Bayram, 2010; Başara Baydilek, 2015; Meriç & Tezcan, 2005). İlgili çalışmalarda Japonya haricinde farklı ülkeler de ele alınmış veya spesifik bir konu üzerinden (Örn. İngilizce öğretmeni yetiştirme sistemi) araştırmalar yapılmıştır. Mevcut çalışmanın farkı ise iki ülkeyi eğitim sistemleri üzerinden ele alırken farklı alanlara değinmek olmuştur. Özellikle Türkiye ve Japonya'nın ele alınmasının nedeni ise bu iki ülkenin eğitim sistemleri konusunda benzerliklerinin çok olmasına rağmen eğitimde başarı düzeyleri arasındaki farkın kaynağının araştırılmak istenmesidir. Ayrıca, ilgili konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara yol göstereceği, bu konuda bilgi sahibi olmak isteyen öğretmen, öğrenci ve diğer paydaşlara bilgi sunacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda mevcut çalışmanın amacı, Türkiye ve Japonya eğitim sistemlerini karşılaştırarak bu iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıkları genel eğitim politikaları, eğitim sistemleri (her kademe), öğretmen yetiştirme politikası, okullarının yapısı/mimarisi, iki ülkenin PISA sıralaması ve PISA sınav sonuçları açılarından ele almaktır.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Türkiye ve Japonya'daki eğitim politikaları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
2. Türkiye ve Japonya'daki genel eğitim sistemleri (okul öncesi, ilkököl, ortaokul, ortaöğretim ve üniversite) arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
3. Türkiye ve Japonya'daki öğretmen yetiştirme politikası arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
4. Türkiye ve Japonya'daki okulların yapısı/mimarisi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
5. Türkiye ve Japonya'nın PISA sıralaması, PISA sınav sonuçları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden bütüncül çoklu durum çalışması desenine göre gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, bir ya da daha fazla olayın, ortamın, grubun ve/veya diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği çalışmalardır (McMillan, 2000). Bütüncül çoklu durum deseninde ise her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve daha sonra birbirleriyle karşılaştırılır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırmada nitel araştırma

desenlerinden bütüncül çoklu durum çalışması deseninin seçilmesinin nedeni araştırmanın amacı doğrultusunda Türkiye ve Japonya'nın mevcut eğitim sistemlerinin kendi içinde bütüncül incelenmesi ve daha sonra karşılaştırılmasından dolayıdır.

2.2. Verilerin Toplanması

Bu çalışma kapsamında verilerin toplanması aşamasında doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırma kapsamında incelenen olgu veya olaylar hakkındaki yazılı dokümanların analiz edilmesi hususu vardır. Nitel araştırmalarda, doküman incelemesi başka veri toplama yöntemleri ile birlikte veya tek başına bir veri toplama yöntemi olarak da tercih edilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Dokümanların araştırmacılara, incelenen durum hakkında detaylı bilgi sağlayan zengin ve donanımlı verilere erişim imkânı sunması güçlü bir yön olarak belirtilmektedir (Bektaş, Şahin & Şen, 2023). Mevcut çalışmada da veri toplanması sırasında araştırmaya konu olan iki ülke ile ilgili literatür taraması kapsamında ulaşılan online kitaplar, makaleler, tezler, internet sayfaları (OECD resmi sayfası, Türkiye'de yayınlanmış PISA ön raporlar ve nihai raporları) incelenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamında toplanan verilerin analizi betimsel analiz ile yapılmıştır. Betimsel analizde amaç ulaşılan bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış haliyle okuyucuya sunulmasını sağlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011). İlgili dokümanlar tarandıktan sonra ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırabilmek amacıyla kullanılacak ölçütler ilgili literatür taranarak belirlenmiş ve veriler bu çerçevede düzenlenmiştir.

Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kayıt altına alınmış, ilgili kaynakların doğruluğu kontrol edilmiş ve farklı temalar altında sunulması konusunda ortak fikir birliğine varılmıştır. Bu sayede çalışmanın geçerlik ve güvenilirliği kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde bulgular alt problemlere dayalı olarak ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

3.1. Türk ve Japon Eğitim Politikasına Yönelik Elde Edilen Bulgular

Türkiye ve Japonya'nın eğitim politikalarına yönelik elde edilen bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Türkiye ve Japonya eğitim politikaları karşılaştırılması (Kıral & Kıral, 2009; URL, 2)

Türkiye	Japonya
---------	---------

-Devletin eğitimdeki ilk gayesi iyi yurttaş ve başarılı vatandaş yetiştirmek.

-Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.

-İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

-Demokratik ve kültürel devlet,

-Beyinsel ve fiziksel olarak sağlam, gerçekçi, adalet sever olgunluk,

-Bireysel haklar ve değerlere saygı,

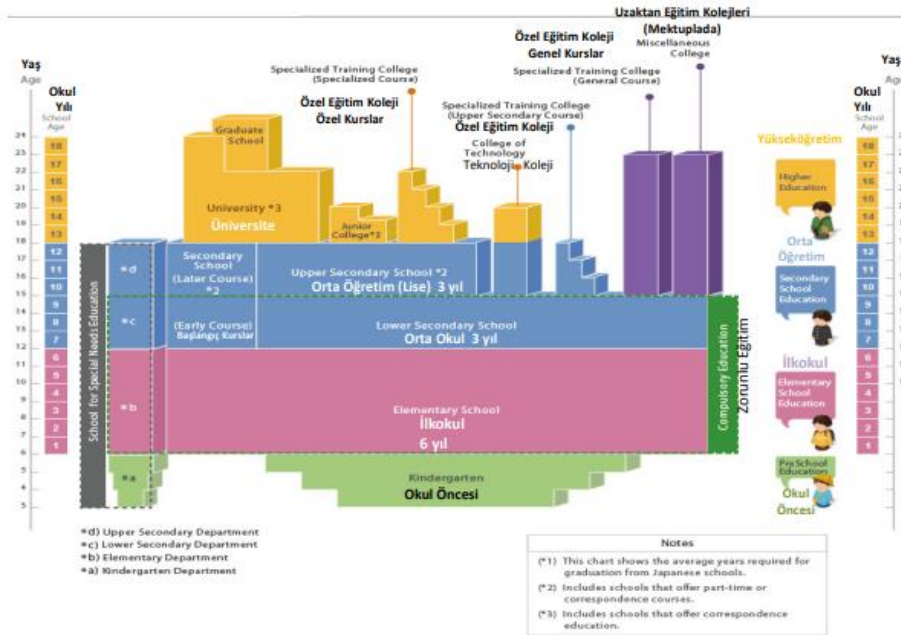
-Çok çalışkan ve yüksek sorumluluk duygusu ve bilinç,

-Hürriyet, demokrasi, açık fikir, açık sistem yandaşlığı olarak amaçlanmıştır.

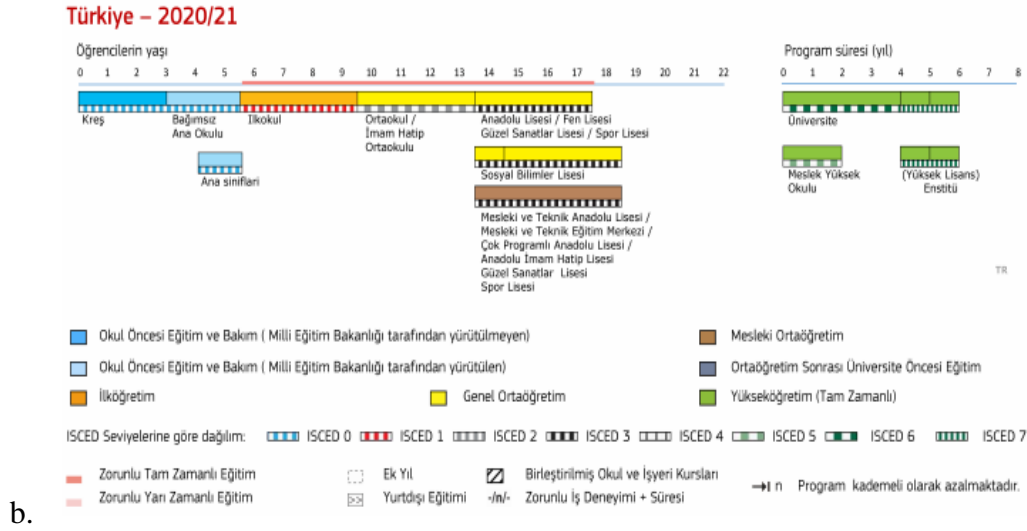
Tablo 1 incelendiğinde, Türk ve Japon eğitim politikaları arasında bazı benzerlikler ve farklılıkların olduğu görülmektedir. Her iki ülkenin eğitim politikasında da değerlere önem verildiği, sorumluluk, başarı ve saygı ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Türkiye’de bireyleri beden, zihin, duygu, ahlak, ruh bakımından sağlıklı kişiler olarak yetiştirmek varken, Japonya’da ise beyinsel ve fiziksel olarak yetiştirmek esas alınmıştır. Türkiye’de insan haklarına saygılı ifadesine, Japonya’da bireysel hak ve değerlere saygılı ifadesiyle yer verilmiştir. İki ülkenin birbirinden farklı olarak; Türkiye’de ilgi, istidat ve yetenek kavramları politikada yer alırken, Japonya’da demokratik kültürel devlet ifadesi politikada yer alan başka bir ifade olarak belirtilmektedir.

3.2. Türk ve Japon Eğitim Sistemlerine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Türkiye ve Japonya’nın eğitim sistemleri karşılaştırılması farklı kademe türlerine göre Şekil 1’de yer almaktadır.

a.

b.

Şekil 1.

a. Japonya'da eğitim kademeleri (URL, 3), b. Türkiye'de eğitim kademeleri (URL, 4)

Şekil 1'de eğitim kademeleri incelendiğinde, her iki ülkede de okul öncesi eğitimin zorunlu olmadığı, farklı kademelerdeki öğrenci yaş aralıklarının yaklaşık olarak benzer olduğu görülmektedir. Japonya'da 6-3-3 eğitim sistemi uygulanırken Türkiye'de 4+4+4 olarak uygulanmakta; Japonya'da zorunlu eğitim dokuz yıl iken Türkiye'de 12 yıl olarak görülmektedir. İlkokul Japonya'da altı yıl iken, Türkiye'de dört yıldır. İki ülkenin eğitim sistemlerindeki bir diğer fark, ortaöğretim düzeyinde farklı okul isimlendirmelerinin olması ve Japonya'da mektupla öğretim yapan uzaktan eğitim kolejlerinin yer almasıdır.

68

3.3. Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Politikalarına Yönelik Elde Edilen Bulgular

Türkiye ve Japonya'nın öğretmen seçme ve yetiştirme sistemlerine yönelik elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Türk ve Japon öğretmen yetiştirme politikalarının karşılaştırılması (URL, 5; Yıldırım & Vural, 2014)

Türkiye

Japonya

Türkiye’de öğretmen seçme ve yerleştirmelerde belli başlı kurumlar ve uygulamalar bulunmaktadır.

Öğretmen yetiştiren kurumlar olarak YÖK’e bağlı eğitim fakülteleri ve diğer fakülteler yer almaktadır. Öğretmenlikler için 4 yıl, hazırlık olan üniversitelerde 5 yıl okumak gerekir.

Ayrıca eğitim fakültesi çıkışlı olmayan Fen ve Edebiyat Fakültesinden mezun olan kişiler içinse ilgili eğitimin ardından formasyon eğitimi alınmaktadır.

Öğretmen olarak atanmak içinse öncelikle KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) sınavına girilmelidir. KPSS kapsamında genel kültür genel yetenek testleri bulunmaktadır. Daha sonra eğitim bilimleri ve ÖABT (Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi) testine de girmek gereklidir. Üç sınavdan da yeterli puan alan kişiler MEB’e bağlı okullara öğretmen olarak atanırlar.

Japonya’nın eğitim konusunda çok titiz davrandığı görülmektedir.

Japonya’da iki çeşit sınav uygulanmaktadır öğretmen yetiştirme sisteminde bunlar ülke genelinde ve üniversiteler tarafından yapılan sınavlardır.

Özellikle okullara ve işe alımda sıkı ve seçici bir sürecin olduğu öğretmenlik programları için Ulusal Giriş Sınavı’nın önemli olduğu ve öğretmenlerin bu sınavı başarıyla geçmeleri beklenmektedir.

Öğretmenlik mesleği için adaylar genel kültür, alan ve meslek bilgisini de içeren sınavlara girmektedir. Bu alanlarda başarılı olan öğretmenler altı aylık stajyer programına katılırlar ve burada da başarı gösterenler asil öğretmen olarak atanabilirler.

Japonya’da Temel öğretmen eğitimi üç başlıkta incelenmektedir. Bunlar; a. Pedagoji alanı, b. Psikoloji alanı, c. İlgili alana ilişkin konular. Bunlara ilave olarak öğretmen adayları, mesleki alan bilgisi derslerinin yanında ayrıca eğitim bilimlerine yönelik seçmeli dersler de almaktadırlar.

Tablo 2 incelendiğinde iki ülke arasında öğretmen seçme ve yetiştirme uygulamalarında benzerlik olduğu görülmektedir. Bu benzerlikler her iki ülkede de ulusal sınavların yapıyor olması ve sınav içerikleri yönündedir. Diğer yandan, Japonya’da bu sınavlar dışında altı aylık stajyerlik eğitiminin olması ve ilgili eğitimin ardından öğretmen olunabilmesi farklılık oluşturmaktadır. Yine öğretmenlik için iki yıllık kolejlerden mezun olan öğretmenlerinde her kademede olmamak şartıyla bazı kademelerde öğretmenlik yaptığı anlaşılmaktadır. Öğretmen eğitimi noktasında mesleki alan bilgisi dersleri ve pedagojik dersler benzerlik göstermekle birlikte, Japonya’da psikoloji alanı olarak üçüncü bir başlık altında bir alanın yer alması farklılık olarak görülmektedir.

3.4. Türk ve Japon Okulların Yapısı/Mimarisine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Türkiye ve Japonya’nın okullarının yapısı/mimarisine yönelik karşılaştırma sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Japonya ve Türkiye’de okulların yapısı/mimarisinin karşılaştırılması (Ekinci, 2010; Sevimli, 1994)

Türkiye

Japonya

Türkiye’de okul binaları ve dersliklerin yetersizliği hemen her dönemde bir sorun olarak yer almıştır. Okul binaları tasarımları, sıklıkla bir öğretmen masası ve sıraların yer aldığı kutu şeklindeki sınıf ortamlarının yan yana gelerek bir koridor etrafında kompartımanlar şeklinde dizilmesiyle oluşturulmuştur.

Japon okul binaları sade olmakla birlikte oldukça kullanışlıdır. Okulların tamamında kütüphane, müzik odası, görsel sanatlar odası, spor salonu, oyun alanları ve laboratuvar ile nitelikli fiziki imkânlar yer almaktadır. Bütün bu imkânlar etkin bir şekilde ve öğrencilerin akademik yeteneklerinin yanında özel yetenek ve eğilimlerini de geliştirmeye katkı sağlamak adına kullanılmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde iki ülkenin okul yapısı açısından farklı olduğu görülmektedir. Japonya’daki okulların tamamında kütüphane, laboratuvar, oyun alanlarının olması Japonya’nın okul yapısı/mimarisininin Türkiye okul mimarisi/yapısına göre daha elverişli olduğunu göstermektedir.

3.5. Türk ve Japon PISA Sonuçlarına Yönelik Elde Edilen Bulgular

Türkiye ve Japonya’nın PISA 2018 sonuçlarına yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Türkiye ve Japonya’nın PISA 2018 okuma, matematik ve fen alanına ait sonuçları (URL, 6, 7)

Ülkeler	Puan			Sıralama		
	Okuma	Matematik	Fen	Okuma	Matematik	Fen
Türkiye	466	454	468	41	43	40
Japonya	504	527	529	16	6	6

Tablo 4 incelendiğinde Türkiye ve Japonya’nın ortalama puanları ve sıralamaları arasındaki farkın yüksek olduğu görülmektedir. Okuma, matematik ve fen alanlarının her üçünde de Japonya’nın sıralaması daha üstte olup, puan açısından da Türkiye ortalamasından daha yüksektir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye ve Japonya’daki mevcut genel eğitim politikaları, eğitim sistemleri (her kademe), öğretmen yetiştirme politikası, okullarının yapısı/mimarisi, iki ülkenin PISA sınav sonuçları açısından benzerlik ve farklılıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda iki ülke arasında benzerlik ve farklılıkların olduğu belirlenmiştir. İlk olarak genel eğitim politikaları ele alınmış ve her iki ülkenin eğitim politikalarının kapsamlı yazıldığı, politikanın ortaya konulduğu, temelde değerlere önem verildiği, sorumluluk, başarı ve saygı ifadelerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle çalışkanlığı her alanda vurguladıkları gibi programlarında da sürekli vurgulayan Japonya’nın en temel taşının eğitim politikalarının da burası olduğu söylenebilir.

Eğitim sistemleri farklı kademelere göre incelendiğinde, benzerlik olarak her iki ülkede de okul öncesi eğitimin zorunlu olmadığı; farklılık olarak ise Japonya’da 6-3-3 eğitim sistemi uygulanırken Türkiye’de 4+4+4 olarak uygulanmakta olduğu, Japonya’da zorunlu eğitim dokuz yıl iken Türkiye’de 12 yıl olarak belirtildiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Her ülkenin kendine özgü oluşturduğu eğitim politikalarından yola çıkarak ilgili farklılıkların olması kaçınılmazdır. Turan (2005)’in yapmış olduğu çalışmada, her toplumun kendine has bir eğitim sisteminin

olduğu ve sosyal ve ekonomik özellikleri ve değerlerine göre şekillendiği ifade edilmiştir. İlgili çalışma mevcut çalışmadaki sonucu desteklemektedir. Akça, Şahan ve Turan (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de son yıllarda özellikle eğitim alanında beşeri ve fiziki altyapının dünya standartlarına göre oldukça iyileştirildiği, farklı kademelerdeki okullaşma oranlarında %100’e ulaşan büyük artışlar gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bunun yanında yine aynı çalışmada eğitimin tüm kademeleri içinde altyapı ve insan gücü eksikliklerinin olduğu, öğretmen dağılımında karşılaşılan dengesizlikler, sınıf mevcutlarının bölgeden bölgeye farklılaşması, öğrencilerin mesleki yönlendirilmelerinde yaşanan sıkıntıların olması, ekonomik yetersizlikler gibi birçok çözüm bekleyen sorunun da bulunduğu belirtilmektedir. Mevcut çalışmada diğer bir sonuç olarak öğretmen yetiştirme sisteminde her iki ülkede de ulusal sınavların yapılıyor olması benzerlik olarak ortaya çıkarken, Japonya’da bu sınavlar dışında altı aylık stajyerlik eğitiminin olması ve ilgili eğitimin ardından öğretmen olunabilmesi farklılık olarak ortaya çıkmıştır. Japonya’da öğretmene verilen değer, öğretmenlerin çalışkanlığının vurgulanmasının, öğretmen seçme ve yerleştirmede özenli davranmaları, kaliteli öğretmen seçmelerinin kaliteli öğrenci yetiştirmelerinde de önemli olduğunu göstermektedir.

Her iki ülkenin okul yapısı/mimarisi açısından farklılıkların olduğu, Japonya’daki okulların tamamında kütüphane, laboratuvar, oyun alanlarının olması bir avantaj olarak belirlenmiştir. Türkiye’de sıklıkla özel okullarda daha fazla fiziki imkanların olduğu, donanımın yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Devlet okullarında da standart sınıflarla birlikte benzer çalışmaların yapılmakta olduğunu söylemek mümkündür. Akça, Şahan ve Turan (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’deki okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı önemli ölçüde azaltıldığının belirtilmesi bu sonucu desteklemektedir.

PIS sonuçları açısından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ise, okuma, matematik ve fen alanlarının her üçünde de Japonya’nın sıralaması daha üstte olup, puan bakımından da Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Japonya’da hemen hemen ülkenin tamamının okuryazar olması, PISA sınavında yer alan ülkeler arasında her üç alanda da üst sıralarda yer alması Japonya’nın eğitimde örnek alınması gereken ülke olarak yerini fazlasıyla belli ettiği söylenebilir. Bu açıdan Türkiye ve diğer ülkelerin araştırmalarını daha sık aralıklarla yapıp ulusal izleme çalışmalarını yürütmeleri gerektiği belirtilebilir. Böylece ülkeler, uluslararası araştırmalarda olduğu gibi üç veya dört yıllık döngüleri beklemeden her yıl kendi öğrenci başarı araştırmalarını yapabilecek, elde edilen bulgulara göre iyileştirmeye yönelik önlemler alabilecek ve sonuçlarını kısa sürede izleyebilecektir (Özer, 2020).

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Japonya’nın Eğitim Sistemi referans alınarak Türk Eğitim Sistemi’nde yapılacak çalışmalara yönelik birtakım öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Eğitim sisteminin temelini oluşturduğu düşünülen etik, ahlak ve sevgi, saygı gibi birçok değere daha çok önem verilmeli ve bu kavramların her konu içeriğinde yer alması sağlanmalıdır.
- Okul öncesi ve ilkökul eğitime verilen önemin artırılmasına yönelik iş birlikleri düzenlenmelidir.
- Öğretmenlere yönelik yapılan hizmet içi eğitimlerde, eğitimin kalite ve niteliğinin artırılması için neler yapılması gerektiği üzerinde daha fazla durulmalıdır.
- Okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi ve daha donanımlı hale gelmesi için uygulamalar artırılmalıdır.
- Öğretmen atamalarında arz-talep dengesinin üzerinde durulmalıdır.

5. KAYNAKÇA

- Akça, Y., Şahan, G., & Tural, A. (2017). Türkiye'nin kalkınma planlarında eğitim politikalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3 (Special Issue), 394-403.
- Aldemir, A.Y. (2010). *Türkiye ve Japonya'da İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başara Baydilek, N. (2015). Japonya'da Okulöncesi Eğitim. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Bayram, D. (2010). *Türkiye, ABD, Japonya, İngiltere ve Avustralya'da fen ve fizik öğretmenlerine yönelik mesleki gelişim programlarının karşılaştırılması*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bektaş, O., Şahin, T. G. & Şen, M. (2023). Doküman. Bektaş, O. & Şahin, T. G. (Eds.), *Nitel Araştırma Süreci ve Uygulamaları*, içinde (s. 243-255). Asos Yayınları.
- Ekinci, A. (2010). Japon Eğitim sisteminden Türk Eğitim Sistemine iyi örnekler. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 32-49.
- Gorard, S. (2001) International comparisons of school effectiveness: a second component of the 'crisis account'? *Comparative Education*, 37(3), 279-296.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32(32), 127-146.
- Khakpour, A. (2012). Methodology of comparative studies in education. *Contemporary Educational Researches Journal*, 2(1), 20-26.
- Kıral, B. & Kıral, E. (2009). İlköğretim Sistemi ve Türkiye İlköğretim Sistemi Karşılaştırılması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 53-65.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Meriç, G. & Tezcan, R. (2005). Fen bilimleri öğretmeni yetiştirme programlarını örnek ülkeler kapsamında değerlendirilmesi (Türkiye, Japonya, Amerika ve İngiltere Örnekleri). *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 62-82.
- OECD (2020), *PISA 2018 Sonuçları (Cilt V): Etkili Politikalar, Başarılı Okullar*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ca768d40-en> .
- Şekerci, R., Gök, R., & Özçetin, S. (2019). Türk eğitim sistemi ile diğer ülkelerin eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasına ilişkin aday öğretmenlerin görüşleri. *Journal of Global Sport and Education Research*, 2(1), 10-23.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- Mcmillan, J. H. (2000). *Educational research: Fundamentals for the consumer*. New York: Longman.
- Özcan, C. & Gücüm, B. (2020). Fen eğitiminde dünya ölçeğinde bazı ülkelerin karşılaştırılması. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 208-225.
- Özer, M. (2020). What does PISA tell us about performance of education systems? *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 9(2), 217-228.

Sevimli, E. (1994), *Çağdaş orta öğretim sistemi, teknoloji ve ekipmanlarının orta öğretim binaları tasarımına etkilerinin analizi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Tadesse, S. & Muluye, W. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on education system in developing countries: a review. *Open Journal of Social Sciences*, 8, 159-170. doi: 10.4236/jss.2020.810011

Turan, K. (2005). Avrupa Birliğine giriş sürecinde türk-alman eğitim sistemlerinin karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33(167), 173-184.

URL, 1 [Japonya - Vikipedi \(wikipedia.org\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Japonya)

URL, 2 [5101 \(mevzuat.gov.tr\)](https://www.mevzuat.gov.tr)

URL,3

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/169001/mod_resource/content/1/Japonyada%20E%C4%9Fitim.pdf

URL, 4 <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/tr/national-education-systems/turkiye/turkiye>

URL,

5

https://tr.wikipedia.org/wiki/Japonya_E%C4%9Fitim,_K%C3%Bclt%C3%Bcr,_Spor,_Bilim_Ve_Teknoloji_Bakanl%C4%B1%C4%9f%C4%B1

URL,

6

https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/03105347_pisa_2018_turkiye_on_raporu.pdf

URL,

7

https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası_%C3%96%C4%9Frenç_De%C4%9Ferlendirme_Program%C4%B1

Yıldırım, İ., & Vural, Ö. F. (2014). Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve pedagojik formasyon sorunu. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(1), 73-90.

21.YÜZYIL BECERİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ OLAN BAZI ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ (2019-2022)

Ebru EZBERCİ ÇEVİK¹, Fulya ÖNER ARMAĞAN², Mustafa KORUCU³

1 Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0003-4219-3296

2 Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, 0000-0003-2085-1390

³ Öğretmen, MEB, 0009-0004-6939-2476

Özet

21. yüzyıl becerileri konusunda ülkemizde ve dünyadaki çalışma eğilimlerinin incelendiği, çalışmaları daha ayrıntılı ve bütüncül şekilde değerlendirebilecek araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada, 21. yüzyıl becerileri konusunda yapılan yurtiçi kaynaklı çalışmaları farklı değişkenlere göre inceleyerek bir bütünlük içinde yansıtmak amaçlanmaktadır. Mevcut araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması desenine göre yürütülmüştür. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar belirlenirken makalelerin '21. yüzyıl becerileri' veya '21. yy. becerileri' ifadelerini içermesi, öğrenme-öğretme ortamlarında öğretmen, öğretmen adayı veya öğrencileri kapsayan çalışmalar olması, yayınların erişilebilir olması ve 2019-2022 yılları arasında yayınlanması araştırmacının ölçütleri olarak belirlenmiştir. Toplam 30 makale üzerinden elde edilen veriler betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. 2019-2022 yılları arasında eğitim alanında 21. yüzyıl becerilerine yönelik gerçekleştirilmiş olan çalışmalar belirli temalara (yapılan çalışmaların yayınlandığı dergi türü, yayınlandığı yıl, araştırma yöntemi, çalışmaların yapıldığı örneklem/çalışma grubu, çalışmaların temel sonuçları ve çalışmaların önerileri) göre analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda; en çok araştırmacının 2020 yılında yayınlandığı, en çok uluslararası türdeki dergilerde çalışmaların yapıldığı, araştırmalarda en çok nicel yöntemin kullanıldığı, araştırmaların örneklem/çalışma gruplarını en çok öğretmen adaylarının oluşturduğu, araştırılan makalelerin bulgularına göre 21. yüzyıl becerilerinin sekiz çalışmada yüksek, bir çalışmada orta, iki çalışmada düşük ve bir çalışmada yeterli görüldüğü, bu doğrultuda farklı sonuçların elde edildiği ve araştırmacılara, öğretim programına, öğrencilere ve öğretmenlere yönelik farklı önerilerin sunulduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar alanyazından elde edilen diğer çalışma bulguları ile tartışılarak sunulmuştur. İlgili sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: 21. yüzyıl becerileri, betimsel analiz, eğitim

Abstract

There is a need for research that examines the working trends in our country and around the world regarding 21st century skills and can evaluate the studies in a more detailed and holistic way. This research aims to reflect domestically based studies on 21st century skills in integrity by examining them according to different variables. The current research was conducted according to the case study design, one of the qualitative research designs. When determining the studies included in the research, the articles were selected as '21. century skills' or '21st century skills'. The criteria of the research were determined to include the expressions 'skills', to be studies involving teachers, teacher candidates or students in learning-teaching environments, to be accessible and to be published between 2019-2022. The data obtained from 30 articles were analyzed using descriptive analysis. Studies conducted on 21st century skills

in the field of education between 2019 and 2022 were analyzed according to certain themes (type of journal in which the studies were published, year in which they were published, research method, sample/study group in which the studies were conducted, main results of the studies and recommendations of the studies). In line with the findings obtained; According to the findings of the researched articles, the most research was published in 2020, the most studies were conducted in international journals, the most quantitative methods were used in the research, the sample/study groups of the research were mostly composed of teacher candidates, 21st century skills were high in eight studies, medium in one study, and medium in two studies. It was determined that it was considered low in one study and sufficient in one study, different results were obtained in this direction and different suggestions were offered to researchers, curriculum, students and teachers. The results obtained within the scope of the research are presented by discussing them with other study findings obtained from the literature. Suggestions for relevant results are included.

Key words: 21st century skills, descriptive analysis, education

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın ihtiyaç duyduğu beceriler konusu eğitimin konusu olmaktadır ve çeşitli tanımları yapılmaktadır. Bu tanımların pek çok ortak noktası vardır ve hepsi de sivil katılım, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi becerilerin yanı sıra işbirliği, iletişim, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve sosyal/kültürel beceriler gibi unsurları içermektedir (Ahonen ve Kinnunen, 2015). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki hükümet ortaklı bir şirket olan P21Skills'e göre de yirmi birinci yüzyıl becerileri; yaşam ve kariyer, iletişim, işbirliği, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve bilgi, medya ve teknoloji becerilerini (P21Skills, 2013) kapsamaktadır.

Alan yazın incelediğinde 21. yüzyıl becerileri konusunda ülkemizde ve dünyadaki araştırma eğilimlerinin incelendiği, çalışmalarını daha ayrıntılı ve bütüncül şekilde değerlendirebilecek araştırmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu araştırma, 21. yüzyıl becerileri konusunda yapılan yurtiçi kaynaklı çalışmalarını farklı değişkenlere göre inceleyerek bir bütünlük içinde yansıtmayı amaçlanmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

21. yüzyıl becerileri ile ilgili yapılan yurtiçi kaynaklı çalışmaların;

1. Yayınlandığı yıllara göre dağılımı nedir?
2. Yayınlandığı dergilerin türlerine göre dağılımları nedir?
3. Yöntemlerine göre dağılımı nedir?
4. Örneklem/çalışma gruplarına göre dağılımı nedir?
5. Elde ettiği temel sonuçlar nelerdir?
6. Sunmuş olduğu çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması desenine göre yürütülmüştür. Durum çalışması bir olayın, bir durumun derinlemesine ele alınarak incelendiği bir araştırma desendir (Büyüköztürk vd., 2013). Mevcut çalışmada 21. yy becerilerine yönelik çalışmaların derinlemesine ele alınmak istendiğinden durum çalışması desenine uygundur.

Verilerin Kaynağı

Mevcut çalışmada veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya dâhil edilecek çalışmalarını belirlerken makalelerin 21. yüzyıl becerileri veya 21. yy. becerileri ifadelerini

içermesi, öğrenme-öğretme ortamlarında öğretmen veya öğrencileri kapsayan çalışmalar olması, yayınların erişilebilir olması ve 2019-2022 yılları arasında yayınlanması araştırmanın ölçütü olarak belirlenmiştir. 21. yüzyıl becerileri ile ilgili olan fakat eğitim alanında gerçekleştirilmemiş çalışmalar ve erişim kısıtlılığı bulunan araştırmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu şartları taşıyarak yapılan tematik analizi için incelenen çalışma sayısı toplamda 30'dur. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar Ek-1'de sunulmuştur.

Verilerin Analizi

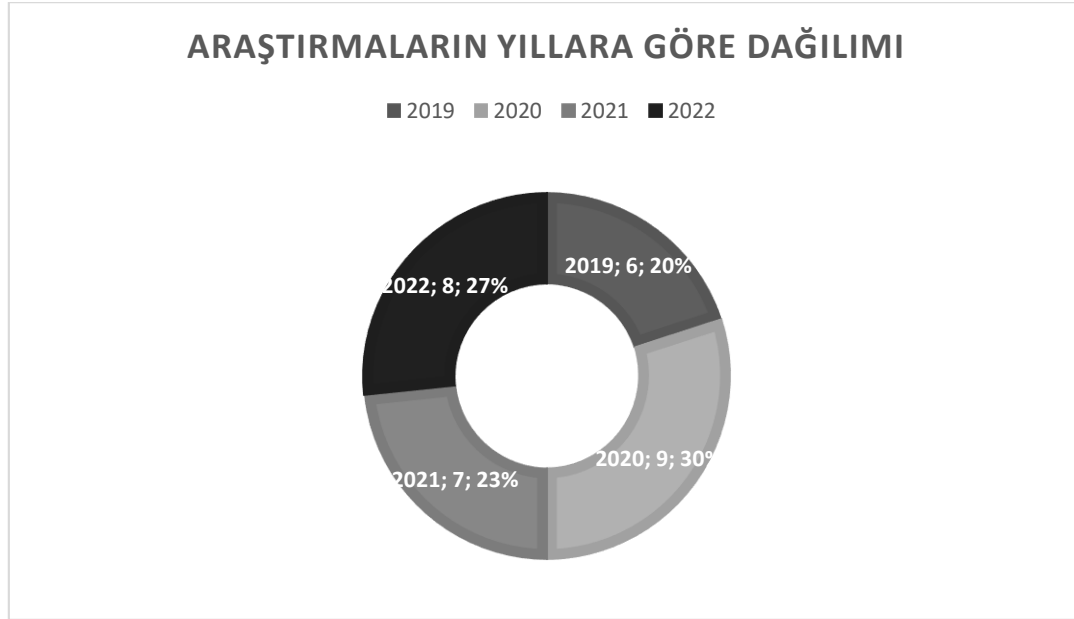
Araştırma sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş bir çerçeveye göre verilerin analizinin yapılması, bulguların tanımlanması, tanımlanan bulguların yorumlanması süreçlerini içeren bir analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). 2019-2022 yılları arasında eğitim alanında 21. yüzyıl becerilerine yönelik gerçekleştirilmiş olan toplam 30 çalışma belirli temalara (yapılan çalışmaların yayınlandığı dergi türü, yayınlandığı yıl, araştırma yöntemi, çalışmaların yapıldığı örneklem/çalışma grubu, çalışmaların temel sonuçları ve çalışmaların önerileri) göre analiz edilmiştir. Betimsel analize dâhil edilen çalışmalar M1, M2...M30 şeklinde Microsoft Excel programında kodlanarak analize tabi tutulmuştur.

Çalışmanın geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak amaçlı, araştırmacılar tarafından her bir çalışma dikkatli bir şekilde okunarak gerekli bilgiler not alınmıştır. İlgili çalışmaların Excel dosyası üzerinden kontrolü araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmış, bireysel yapılan kodlamalar ardından bir araya gelerek fikir ayrılıkları tartışılmış ve ortak bir karara varıldıktan sonra doğruluğundan emin olunmuştur.

BULGULAR

Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımları

İncelenen araştırmaların yıllara göre dağılımları Grafik 1' de verilmiştir. Buna göre en çok araştırmanın 2020 yılında yayınlandığı ve bunu 2022 ve 2021 yıllarının izlediği tespit edilmiştir. Bunun 21. yüzyıl becerileri konusunun güncel bir konu olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

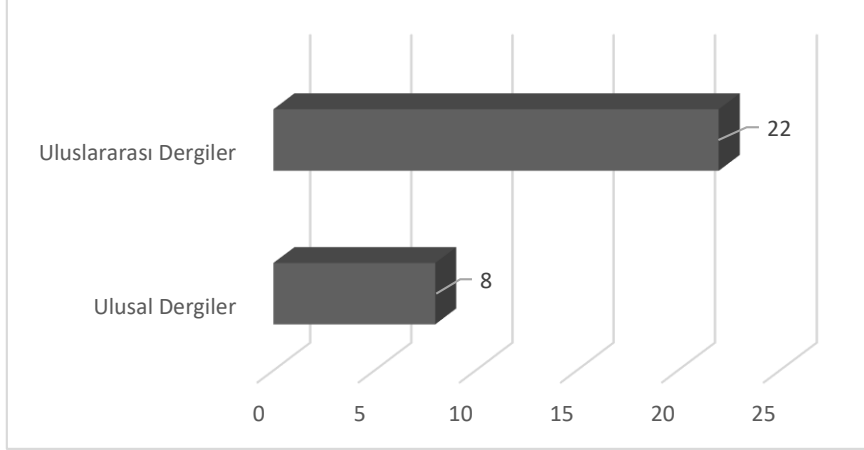

Grafik 1.

Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımları

Araştırmalarda Yayınlanan Dergilerin Türüne Göre Dağılımları

İncelenen araştırmaların türlerine göre dağılımları Grafik 2’ de verilmiştir. Buna göre en çok araştırmanın uluslararası olarak yayımlandığı belirlenmiştir.

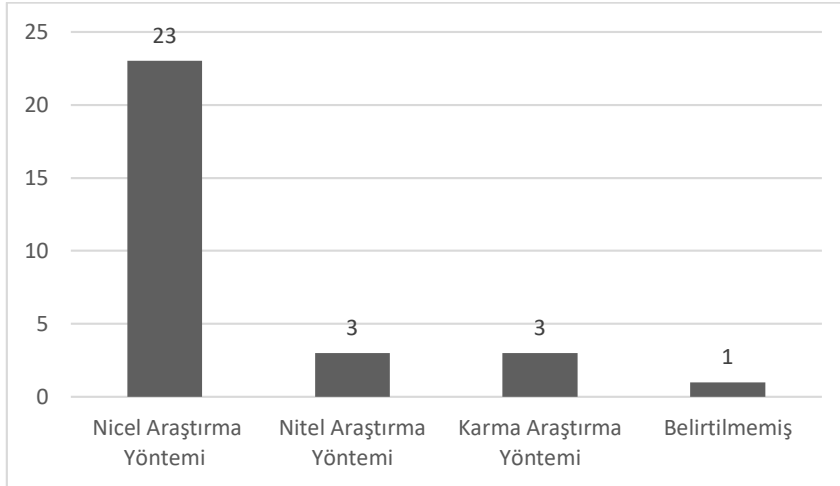

Grafik 2.

Araştırmalarda Yayınlanan Dergilerin Türüne Göre Dağılımları

Araştırmaların Kullandıkları Yöntemlere Göre Dağılımları

Araştırmaların kullandıkları yöntemlere göre dağılımları Grafik 3’ de verilmiştir. Buna göre araştırmalarda en çok nicel yöntemin kullanıldığı belirlenmiştir. Bunu aynı sayıya sahip nitel yöntem ve karma yöntemin izlediği söylenebilir. Bir çalışma da ise yöntemin belirtilmediği görülmektedir.

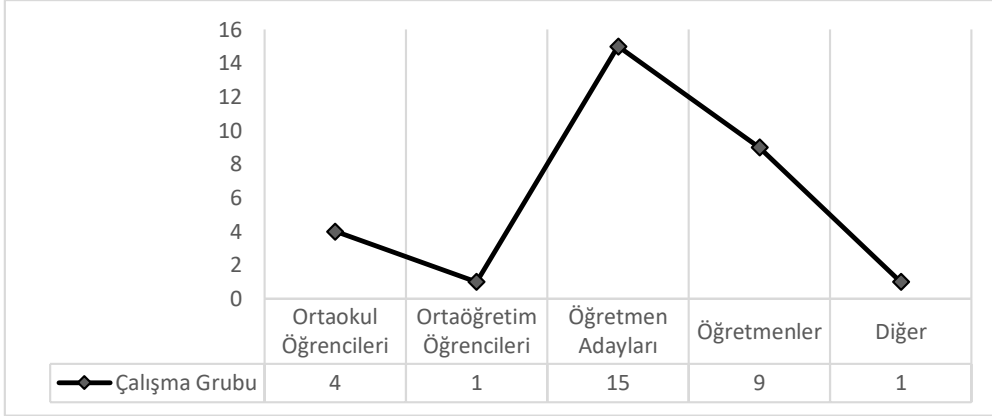
Grafik 3.

Araştırmaların Kullandıkları Yöntemlerine Göre Dağılımları

Araştırmaların Örneklem/Çalışma Gruplarına Göre Dağılımları

Araştırmaların örneklem/çalışma gruplarına göre dağılımları Grafik 4’ de verilmiştir. Buna göre araştırmaların örneklem/çalışma gruplarını en çok öğretmen adaylarının oluşturduğu belirlenmiş ve bunu sırasıyla öğretmenler ve ortaokul öğrencilerinin izlediği tespit edilmiştir. Diğer kategorisinde yer alan katılımcıların öğrenim düzeylerinden ziyade yaş aralığı ile ilgili

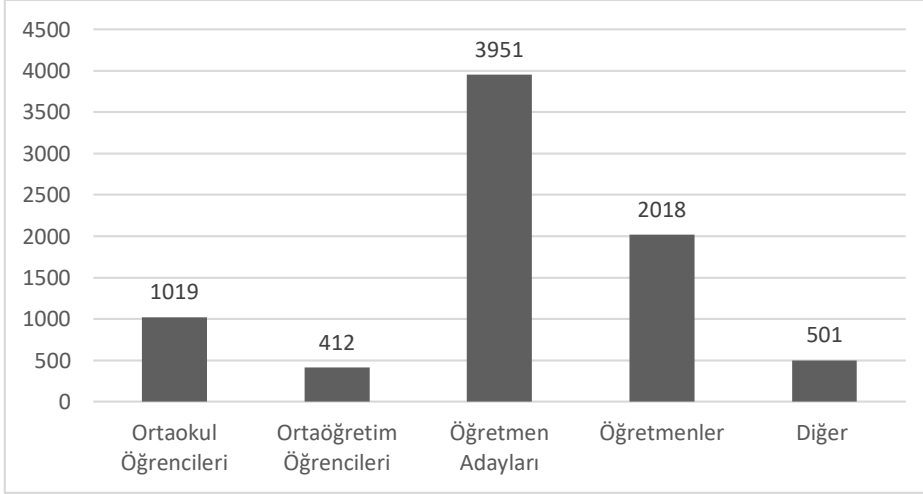
bir çalışma olmasından dolayı diğer kategorisinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, 6- 16 yaş aralığındaki öğrencileri kapsayan bir çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Grafik 4.

Araştırmaların Örneklem Gruplarına Göre Dağılımları

Ayrıca araştırmaların katılımcı sayılarına göre dağılımları Grafik 5’ de verilmiştir. Grafik 5’ e göre en çok katılımcı sayısına sahip grubun öğretmen adayları olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarını öğretmenler, ortaokul öğrencileri, diğer ve ortaöğretim öğrencileri izlediği görülmüştür.

Grafik 5.

Araştırmaların Örneklem Sayılarına Göre Dağılımları

Araştırılan makalelerin bulgularına göre 21. yüzyıl becerilerinin sekiz çalışmada yüksek, bir çalışmada orta, iki çalışmada düşük ve bir çalışmada yeterli görüldüğü tespit edilmiştir. Araştırılan makalelerde dört çalışmada anlamlı fark bulunmuş, altı çalışmada anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırılan makaleler arasında öğretmenleri 21. yüzyıl becerilerinin alt boyutlarından olan teknoloji okuryazarlığı, iletişim ve problem çözme becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırılan Makalelerin Yer Verdiği Temel Sonuçlar

21. yüzyıl becerileri konusunda analize tutulan çalışmalardan elde edilen bazı sonuçlara Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Analize tutulan çalışmalardan elde edilen temel sonuçlar

Makale 1	çalışmanın sonunda ğretmen adaylarının girişimcilik ve inovasyon boyutunda orta, kariyer bilinci boyutunda çok yüksek, diğer boyutlarda ise yüksek düzeyde beceriye sahip olduğu tespit edilmiştir.
Makale 2	Pandemi ncesi ve sonrası öğrencilere kazandırılması gereken 21. yüzyıl becerilerinin belirlenmesine yönelik olarak ğretmen adaylarının görüşlerinde ‘‘Bilgi, Medya ve İletişim Becerileri’’ alanında bilgiye erişime ilişkin farkındalık oluştuğu, ‘‘ğrenme ve Yenilik Becerileri’’ alanında yaratıcılıktan eleştirel düşünmeye değişim gösterildiği ve ‘‘Yaşam ve Kariyer Becerileri’’ alanında adaptasyon ve girişimcilige artan eğilimler olduğu tespit edilmiştir.
Makale 3	Araştırmaya katılan İngilizce ğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine sahip olma açısından kendilerini yeterli hissettikleri bu becerilerin kazanılmasına önem verdikleri lisans eğitimi süresince aldıkları derslerde bu becerilere yeterince yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.
Makale 4	Türkçe ğretmenlerinin görüşlerine göre, çalışmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası Türkçe dersi ğretim programının kazanımlarına 18 becerinin 17’sinde 21. yüzyıl becerilerine orta düzeyde yer verildiğini düşünmektedir. Türkçe dersi ğretim programının kazanımlarına öğretmenlerin en çok yer verildiğini düşündüğü 21. yüzyıl becerisinin %76,3 yüzde ile iletişim becerisi olduğu grlmştir.
Makale 5	ğretmen adaylarının çok boyutlu 21. yüzyıl becerileri düzeylerinin genel olarak ortalamanın altında olduğu yalnızca ölçeğin eleştirel düşünme ve problem zme ile sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerinin ortalamanın üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Makale 6	312 ğretmen adayından elde edilen verilerle sınırlı olan bu araştırmada ğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileriyle duygusal zekâ düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada ğretmen adaylarının 21. yüzyıl beceri ile duygusal zekâları arasında anlamlı, orta düzey, pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.
Makale 7	ğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerine yönelik öz yeterlik algılarının yüksek olduğu alt değişkenlere (cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim durumu) göre farklılık göstermediği bulgularına ulaşılmıştır.
Makale 8	Okul müdürlerinin öğrenme ve yenilenme becerileri altında yer alan problem zme becerilerinin yüksek, mesleki ve kişisel yönden kendini geliştirme düzeylerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir.Okul müdürlerinin yaşam ve kariyer becerileri altında yer alan esneklik ve uyum konusunda değişime ayak uydurabildikleri ancak aynı beceri altında yer alan değişimi yönetme ve zaman yönetimi noktasında eksikliklerinin olduğu grlmştir. Okul müdürlerinin bilgi, medya ve iletişim teknolojileri becerilerinin de ğretmen ve kendi görüşlerine göre yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Makale 9	REACT stratejisinin sekizinci sınıf ğrencilerinin elektrik yükleri ünitesindeki 21. yüzyıl becerilerine ile fen öğrenmeye yönelik öz yeterlilik inançlarına etkisinin araştırıldığı çalışmada deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur, elde edilen veriler REACT stratejisinin 21. yüzyıl becerileri üzerine etkili olduğunu göstermektedir.

- Makale 10** Araştırmada öğretmen adaylarının çoğunun 21. yüzyıl becerilerinde öğrenme ve yenilenme becerileri boyutuna ilişkin orta düzey, yaşam ve kariyer becerileri ile bilgi medya ve teknoloji becerileri boyutuna ilişkin orta ve yüksek düzey yeterlik algısına sahip oldukları tespit edilmiştir.
- Makale 11** Fen bilimleri öğretmen eğitiminde argümantasyon destekli araştırma sorgulamaya dayalı öğretim uygulamaları daha donanımlı ve yetkin öğretmenlerin yetişmesine katkı sağlayacaktır.
-
- Makale 12** Öğretmen algılarına göre okul müdürlerinin 21. yy becerileri, iletişim becerileri ve liderlik stilleri ile alt boyutlarının düzeylerinin incelendiği çalışmada okul müdürlerinin 21. yy becerilerine ve iletişim becerilerine sahip olma düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul müdürlerinin liderlik stilleri incelendiğinde ise daha çok dönüşümcü liderlik stilini sergiledikleri görülmüştür. Okul müdürlerinin 21. yy becerileri, iletişim becerileri ve liderlik stilleri ile alt boyutlarında cinsiyet ve okul türü değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı, kıdem bakımından ise bazı alt boyutlarda deneyimli öğretmenler lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.
- Makale 13** Öğrencilerin sahip oldukları bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinin, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri ile sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca ek olarak kariyer bilincinin çok yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin girişimcilik ve inovasyon becerilerinin ise orta düzeyde yer aldığı belirlenmiştir. Bunun yanında öğrencilerin sahip oldukları 21. yüzyıl beceri düzeylerinin cinsiyet, bölüm, not ortalaması ve baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.
- Makale 14** Bilim kampının öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinden bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, girişimcilik ve inovasyon, sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerini geliştirdiği tespit edilmiştir.
- Makale 15** Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ve alt boyutlarına yeterli düzeyde sahip oldukları belirlenmiştir. Cinsiyet ve bölüm değişkenleri ile 21. yüzyıl becerileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.
- Makale 16** Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının okudukları bilgilerin doğruluğuna hemen inanmadıkları, Eleştiriye açık oldukları kendileri gibi düşünmeyen insanlara saygı duydukları ve karşılarına çıkan sorunlarla mücadele ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Makale 17** Öğretmen adaylarının 21. yy. becerileri yeterlik algı düzeylerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sadece öğrenme ve yenilenme alt boyutu ile ölçeğin tümünde bölüm değişkeni açısından anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının 21. yy. becerilerine yönelik yüksek yeterlik algısına sahip olduğu belirlenmiştir.
- Makale 18** Genel olarak öğretmenler, kendilerini 21. yüzyıl becerileri bakımından yeterli görmekte cinsiyet bakımından 21. yüzyıl becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır 20- 30 yaş arasındakiler de 21. yüzyıl becerileri daha yüksek aynı şekilde kıdemi az olanlarda da daha yüksektir.
- Makale 19** Araştırmada öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır, elde edilen diğer bir bulguya göre öğretmenlerin en düşük puan ortalamasına sahip oldukları alt boyutlar öğrenmeyi düzenlemede yoksunluk ve merak yoksunluğudur.
- Makale 20** Fen bilimleri öğretmen adaylarının öğrenme biçimleri ve çoklu zeka alanlarının, 21. yüzyıl öğrenen becerilerinin birer yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca fen bilimleri

öğretmen adaylarının öğrenme stillerine göre 21. yüzyıl öğrenen becerileri arasında fark bulunmamıştır.

- Makale 21** Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin aldıkları eğitim ile bilişim liderliği vasfı ve 21. yüzyıl becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.
- Makale 22** Öğretmenlerin 21. yüzyıl öğreten becerileri ile mesleğe adanmışlıkları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada öğretmenlerin 21. yüzyıl öğreten becerilerinin ve mesleğe adanmışlıklarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
-
- Makale 23** Yapılan etkinliklerin öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin gelişimine katkıları olduğu tespit edilmiştir özellikle iletişim takım çalışması, öğrenmeyi öğrenme kariyer bilinci, problem çözme ve yaşam becerilerine olumlu katkıların olduğu görülmüştür.
- Makale 24** Özel yetenekli öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin normal gelişim gösteren öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin 21. Yüzyıl becerileri ölçeğinden elde ettikleri toplam puan ortalamaları, öğrenim görülen program ve yaş değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir.
- Makale 25** Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme becerilerini genel olarak yüksek düzeyde algıladıkları belirlenmiştir. 21. yüzyıl öğrenme becerileri ölçeği alt boyutları açısından incelendiğinde, öğrencilerin aktif öğrenme becerilerinin orta düzeyde, öğrenmeyi öğrenme problem çözme, iş birliği ve iletişim becerilerinin ise yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Makale 26** Araştırmada ölçüt geçerliğini sağlamak amacıyla 21. yüzyıl becerileri öğretimi ölçeğinin alt faktörlerinin ölçeğin tamamı ile korelasyonu incelenmiş, ölçekten alınan toplam puanlar ile her bir faktörden alınan toplam puanlar arasında olumlu yönde yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir
- Makale 27** Öğretmen adaylarının teknoloji yeterliği öz değerlendirme puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı ve bu puan farkının üçüncü sınıf öğretmen adayları lehine olduğu belirlenmiştir.
- Makale 28** Araştırmanın sonuçlarına göre Türkçe öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerileri kullanım yeterlik seviyelerinin yüksek olduğu ve bu becerilerin kullanım yeterliklerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Makale 29** Çalışmada öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Hizmet içi eğitim kurslarına katılan öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin hizmet içi eğitim kurslarına katılmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlkokulda görev yapan öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin ortaokul ve lisede görev yapan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin cinsiyet, hizmet yılı ve çalışılan ortam memnuniyeti açısından değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Makale 30** Öğrencilerin 21. yüzyıl öğrenen becerilerini ve bu becerilerin 4 alt boyutuna (bilişsel beceriler, otonom beceriler, iş birliği ve esneklik becerileri ve yenilikçilik becerileri) ilişkin becerileri orta düzeyin üzerinde kullanmakta oldukları görülmüştür. Bununla birlikte öğrencilerin 21. yüzyıl öğrenen becerileri kullanımlarının, sınıf düzeylerine ve eğitim hedeflerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Araştırılan makalelerin sonuçlarına göre 21. yüzyıl becerilerinin üç çalışmada çok yüksek, 11 çalışmada yüksek, dört çalışmada orta ve bir çalışmada düşük görüldüğü tespit edilmiştir. Araştırılan makalelerde dört çalışmada anlamlı fark bulunmuş, iki çalışmada anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Araştırılan makaleler arasında öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin

alt boyutlarından olan kariyer bilincinin çok yüksek, iletişim ve problem çözme becerilerinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Makale 3' ün sonuçlarına göre 21. yüzyıl becerilerine sahip olma açısından öğretmenlerin kendilerini yeterli hissettikleri bu becerilerin kazanılmasına önem verdikleri lisans eğitimleri süresince aldıkları derslerde bu becerilere yeterince yer verilmediği sonucu dikkat çekmektedir.

Araştırılan Makalelerin Yer Verdiği Öneriler

21. yüzyıl becerileri konusunda analize tutulan çalışmaların yer verdiği önerilere Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Analize tutulan çalışmaların yer verdiği öneriler

Makale 1	Öğretmen adaylarında 21. yüzyıl becerilerini geliştirme çalışmaları yapılırken girişimcilik ve inovasyon becerilerinin üzerinde özellikle durulmalıdır.
Makale 2	21. yüzyıl öğrencilerini yetiştirecek öğretmen adaylarının “Bilgi, Medya ve İletişim Becerileri” alanına ilişkin becerilere odaklanmaları ile mobil teknolojileri kullanmadaki çekimserliklerinin sebeplerinin araştırılması, “Öğrenme ve Yenilik Becerileri” alanına ilişkin uygulamalı eğitimlerin etkililiğinin araştırılması ve farklı branşlardaki öğretmen adaylarına yönelik karşılaştırmalı araştırmalar yürütülmesi önerilmektedir.
Makale 3	İngilizce öğretmenliği lisans programının tüm bileşenleri (program yeterlikleri, ders içerikleri, öğrenme-öğretme süreci vb.) ve paydaşları dikkate alınarak yürütülecek program geliştirme veya güncelleme çalışmaları kapsamında 21. yüzyıl becerilerinin lisans programlarına entegrasyonu önerilmektedir.
Makale 4	Öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine yönelik en önemli önerileri okumaya, düşünmeye yönelik becerilere programda daha çok yer verilmesi, kazanım sayısının azaltılıp uygulanabilirliğin artması, ilgi çekici metinler ve etkinlikler kullanılması, 21. yüzyıl becerilerini ölçebilecek alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinin kullanılmasıdır.
Makale 5	Çalışmada öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimine ait alt boyutlarda yüksek puanlara sahip oldukları belirlendiğinden dolayı öğretmen eğitiminde bu özelliklerin devam etmesini ve gelişmesini sağlayabilecek araştırma inceleme, proje hazırlama, tartışma içeren etkinliklerin ön plana çıkarılması önerilmektedir.
Makale 6	Öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinden haberdar olmaları sağlanarak kendilerini bu konuda yetiştirmeleri konusunda onlara rehberlik yapılmalıdır. Okullarda öğrencilerin akademik başarılarının artması için akademik faaliyetlerin yanı sıra onların duygusal zekalarının gelişmesini sağlayacak etkinlikler yapılmalıdır.
Makale 7	Üniversitelerle iş birliğinin artırılması, 21. yy becerileri kapsamında yerinden/bölgesel hizmet içi eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.
Makale 8	Okul müdürlerinin bilgi medya ve teknoloji becerilerine yönelik bilgi okuryazarlığı kategorisi altında doğru bilgiye ulaşma ve bilgileri analiz etme konusunda tam olarak yeterli olmadıkları görülmüştür, buna yönelik okul müdürlerinin bilgi kaynaklarına ulaşma ve doğru bilgiyi seçebilme noktasına kendini geliştirmelerine yönelik eğitimler düzenlenebilir.
Makale 9	Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda REACT stratejisinin olumlu etkisinin olduğu göz önüne alınarak öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerine ve fen bilimlerine yönelik öz yeterlik inançlarını geliştirmede REACT stratejisinden faydalanılabilir.

- Makale 10** Eğitim fakültelerinde lisans programlarının 21. yüzyıl becerileri ile yapılandırılması ve öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine yönelik yeterlik algıları farklı türde veri toplama araçlarıyla (gözlem, görüşme formları vb.) da incelenmesi önerilmiştir.
- Makale 11** Argümantasyon destekli araştırma sorgulamaya dayalı öğretim uygulamaları fen bilimleri öğretmenleri için öğrencilerinin 21. yüzyıl becerilerini geliştiren etkili bir öğretim yaklaşımı olarak önerilmektedir.
- Makale 12** Okul müdürleri 21. yy becerileri, iletişim becerileri ve dönüşümcü liderlik ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olmalıdır. Bu konuda müdürlerin yeterlikleri tespit edilip bu becerilerin kazandırılması ile ilgili seminer, hizmet içi eğitim, uzaktan eğitim gibi çalışmalar düzenlenebilir. Okul müdürü görevlendirmelerinde bu becerileri gösterme düzeyleri bir ölçüt olarak belirlenebilir.
-
- Makale 13** Öğrencilerin bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme ve problem çözüme ile girişimcilik ve inovasyon becerilerinin geliştirilebileceği teknoloji destekli ve öğrencinin merkezde olduğu ters yüz edilmiş öğrenme, yaparak-yaşayarak öğrenme ve aktif öğrenme gibi tekniklerden yararlanılarak yürütülmesi ve bu konularda hizmet içi eğitim verilmesi önerilmiştir.
- Makale 14** Öğretimin farklı öğretim yöntemleri ile zenginleştirilerek sunulması önerilmiştir. Benzer çalışmaların daha büyük ve farklı gruplara yönelik tasarlanması ve uygulanması sağlanabilir.
- Makale 15** Bireylerin sahip olması gereken becerilerin geliştirilmesi için, eğitim-öğretim programları desteklenmeli ve güçlendirilmelidir.
- Makale 16** Öneri sunulmamıştır.
- Makale 17** Öğretmen adaylarının mevcut yeterliliklerini tespit etmeye yönelik nitel çalışmalarla da derinlemesine bilgi edinilebilir, bununla birlikte benzer çalışmalar farklı üniversitelerde ve daha büyük çalışma gruplarıyla yürütülerek genellenebilir sonuçlara ulaşılabilir.
- Makale 18** Kıdem yılı yüksek öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileriyle FETEMM farkındalıklarını arttırmaya yönelik hizmet içi eğitim, seminer, konferans ve benzeri faaliyetler düzenlenebilir.
- Makale 19** Öğretmenlerin 21. yüzyıl öğreten becerilerini kullanmalarına yönelik düzenli aralıklarla ihtiyaç analizi çalışmaları yapılabilir, bu çalışmalar sonucunda elde edilecek sonuçlara göre Milli Eğitim ve üniversite iş birlikleri ile okul ve bölge temelli çeşitli mesleki gelişim faaliyetleri düzenlenebilir.
- Makale 20** 21. yüzyıl becerileriyle çoklu zekâ alanları arasında ilişkiler olduğu ve çoklu zekâ alanlarının 21. yüzyıl becerilerini yorumladıkları için 21. yüzyıl becerileri kazandırmada çoklu zekâ alanları kullanılabilir. Fen bilimleri öğretmen adaylarının ilgilerini içeren farklı öğretim yöntem teknikleri bir araya getirilerek uygulandığında 21. yüzyıl becerileri kazandırabilir.
- Makale 21** Çalışma sonucunda bireylerin bilişim liderliği vasıflarını ve 21. yüzyıl becerilerini geliştirebilmeleri için sadece okul seviyesinde aldıkları eğitimle yeterli kalmayıp, kendilerine değer katabilecek her türlü etkinlik seminer ve eğitime katılmaları önerilebilmiştir.
- Makale 22** 21. yüzyıl öğreten becerileri ve mesleğe adanmışlık durumlarında mesleki deneyim ve bransa göre oluşan farklılıklar düşünüldüğünde öğretmenlere meslektaşlarıyla daha fazla

etkileşim kurabilecekleri olumlu ilişkiler geliştirebilecekleri ve birbirlerinin tecrübelerinden faydalanacakları çalışma ortamları sunulabilir.

Makale 23 21. yy. becerilerinin kazandırılmasında, problem durumunda sunulan kriter ve sınırlılıkların son derece önemli olduğu görülmüştür. Öğrencilerin üstesinden gelmeleri gereken problemlerle karşılaştıklarında, birbirlerinin fikirlerine ihtiyaç duymakta, birbirlerini dinleyip, birlikte çalışma alışkanlığı geliştirmektedirler. Dolayısıyla, öğrencilere kolayca üstesinden gelecekleri problemler yerine, kriterler ve sınırlılıklarla tanımlanmış problemler sunmak, üst düzey düşünme becerilerinin kullanılmasının gerekli kılınmalıdır.

Makale 24 Çalışmada tarama desenin kullanılmış ve çok boyutlu 21. yüzyıl becerileri ölçeği ile veriler toplanmıştır bu nedenle öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini derinlemesine incelemek için nitel araştırmaların da yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Makale 25 Ortaokul öğrencilerinin genelde 21. yüzyıl öğrenme becerilerinin özelde ise aktif öğrenme becerilerinin geliştirilmesi için, öğrencinin süreçte aktif olacağı ve öğrenme sorumluluğunu üstleneceği öğrenci merkezli öğretme-öğrenme ortamlarının oluşturulması önerilmiştir. Araştırmada ebeveyn eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin 21. yüzyıl öğrenme becerilerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir dolayısıyla özellikle eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin eğitim süreçlerinde aile katılımı noktasında bilinçlendirilmesine yönelik ebeveyn eğitimleri veya seminerler düzenlenebilir.

Makale 26 Öğretmenlerin, öğretmen adaylarının 21. yüzyıl öğretimine ilişkin yeterliklerinin değerlendirilmesinde alan yazının farklı özelliklerdeki ölçme araçları ile de zenginleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Makale 27 Teknoloji yeterliliği özdeğerlendirme düzeyini artırmak için eğitim öğretim sürecinde güncel teknolojiler kullanılmalı ve bu teknolojilerle öğretmen adaylarının ürünler üretmesine teşvik edilmelidir.

Makale 28 Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının 21. yüzyıl becerilerini kapsayan ders içerik ve programlar hazırlamaları sağlanabilir özellikle lisans programları 21. yüzyıl becerileri dikkate alınarak planlanabilir.

Makale 29 Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kurslarının sayısı ve niteliği artırılabilir. Öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılabilir.

Makale 30 21. yüzyıl becerileri sabit beceriler olmayıp içeriği zamana ve koşullara bağlı olarak değişen becerilerdir bu nedenle hem öğretmenler hem de öğrenciler kendilerini gelişmelere adapte etmeyi öğrenmelidir.

Araştırılan makalelerin önerilerine göre 5 makalede 21. yüzyıl becerilerinin öğrenimine ve geliştirilmesine yönelik seminer, uzaktan eğitim gibi çalışmalara yer verilmesine, 4 makalede 21. yüzyıl becerilerinin yeterlik ve algılarına yönelik araştırmalar yapılmasına, 3 makalede ise 21. yüzyıl becerilerinin ders müfredatına entegre edilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Araştırılan makaleler arasında bir makalede öneri sunulmadığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyıl becerileri konusunda ilgili 2019-2022 yılları arasında yayımlanan ulusal ve uluslararası makaleleri çeşitli açılardan incelemeyi amaçlayan çalışmanın bu kısmında, sınıflama formunda yer alan her bir tema tek tek ele alınarak bulgular yorumlanmış ve tartışılmıştır.

21. yüzyıl becerileri konusunda yapılan araştırmaların farklı değişkenler açısından eğilimlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, konu ile ilgili araştırmaların 2020 yılında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Benzer sonuçlar, Akcan, Doğan ve Ablak (2023), Kalemkuş ve zek, (2021)'in çalışmalarında da tespit edilmiştir. Bunun sebebinin 21. yüzyıl becerilerinin oldukça güncel olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

21. yüzyıl becerileri konusunda yapılan araştırmaların farklı değişkenler açısından eğilimlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada, konu ile ilgili araştırılan makalelerin dergi türlerine göre en çok uluslararası dergilerde yayınladığı belirlenmiştir.

21. yüzyıl becerileri alanında yayınlanan makalelerin araştırma yöntemleri incelendiğinde, sayıca en fazladan aza doğru nicel, nitel, karma yöntem kullanılan araştırmalar olduğu görülmektedir. Benzer sonuçlar, Altınpulluk ve Yıldırım, (2021)'in çalışmasında da tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak araştırılan makalelerde çalışma grubunun büyüklükleri dikkate alındığında nicel araştırma yöntemlerinin veri toplama araçlarının daha büyük çalışma gruplarına hitap etmesi göz önüne alınmaktadır.

Çalışma gruplarındaki sayılara bakıldığında en çok ğretmen adaylarının bulunması yapılan çalışmalarda araştırmacıların ulaşılabilirlik bakımından veri toplanmasının daha kolay olabilmesi olarak yorumlanmıştır.

Bu sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- 21. Yüzyıl becerileri ile ilgili araştırmalar ilkokul, ortaokul ve ortaretim öğrencileri üzerinde yoğunlaştırılabilir.
- Konu ile ilgili çalışmalarda karma yöntem ve nitel yöntem kullanılarak yapılabilir.
- İlgili konuda yayımlanan çalışmaların belirli periyotlarla analiz edilmesi araştırma yapmak isteyenlere yol gösterici olması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahonen, A. K., & Kinnunen, P. (2015). How do students value the importance of twenty-first century skills?. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 59(4), 395-412. <https://doi.org/10.1080/00313831.2014.904423>
- Akcan, C., Doğan, M., & Ablak, S. (2023). Eğitim Alanında 21. Yüzyıl Becerileri ile İlgili Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(1), 331-362.
- Altınpulluk, H., & Yıldırım, Y. (2021). 2010-2019 yılları arasında yayınlanan 21. yüzyıl becerileri araştırmalarının incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 438-461.
- Büyüköztürk, ř., Kılıç akmak, E., Akgün, . E., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (19. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kalemkuş, F., & zek, M. B. (2021). 21. yüzyıl becerileri konusunda araştırma eğilimleri: 2000-2020 (Ocak Ayı). *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 878-900. <https://doi.org/10.33206/mjss.774848>
- P21Skills. (2013). Framework for 21st century learning. Partnership for 21st century skills. <http://www.p21.org/about-us/p21-framework>. Adresinden 29.11.2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlere Nitel Araştırma Yöntemleri (11.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ek 1: Araştırmada Kapsamında İncelenen Makaleler

Makale 1. Aktaş, İ. (2022). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 187-203.

Makale 2. Arslan, A. (2020). Öğretmen adayları perspektifinden pandemi öncesi ve sonrası öğrencilere kazandırılması gereken 21. yüzyıl becerilerinin belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 553-571.

Makale 3. Aydın, A. & Tan-Şişman, G. (2021). Hizmet öncesi İngilizce öğretmen eğitiminde 21. yüzyıl becerileri. *TEBD*, 19(2), 1223-1251.

Makale 4. Barası, M. & Erdamar, G. (2021). 2018 Ortaokul Türkçe dersi öğretim programının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi: Öğretmen görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 222-242.

Makale 5. Berkant, H. G. ve Varki, E. (2022). Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu 21. Yüzyıl Becerileri ile Yaratıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(58):1661-1680.

Makale 6. Canpolat M., (2021). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 527-535.

Makale 7. Cemaloğlu, N., Arslangilay, A. S., Üstündağ, M. T. ve Bilasa, P. (2019). Meslek lisesi öğretmenlerinin 21. Yüzyıl becerileri özyeterlik algıları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 845-874.

Makale 8. Çevik, A. & Demirtaş, H. (2021). Okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açısıyla okul müdürlerinin 21. yüzyıl becerileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1512-1543.

Makale 9. Deniz Çeliker, H. & Kara, M. (2020). Fen öğretiminde REACT'ın etkileri: 21. yüzyıl becerileri ve fene yönelik öz yeterlilik inançları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(Eğitim ve Toplum Özel sayısı), 5732-5763.

Makale 10. Dokumacı Sütçü, N. & Sütçü, K. (2022) Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlik algılarının C&RT analizi ile incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 18-38. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1035968>

Makale 11. Ecevit, T., & Kaptan, F. (2019). 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına yönelik tasarlanan argümantasyon destekli araştırma-sorgulamaya dayalı öğretim modelinin betimlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 470-488.

Makale 12. Elekoğlu, F., & Demirdağ, S. (2020). Okul müdürlerinin 21. yüzyıl becerileri, iletişim becerileri ve liderlik stillerinin öğretmen algılarına göre incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 101-117.

Makale 13. Engin, A. O. ve Korucuk, M. (2021). Öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1081- 1119.

Makale 14. Erbil, D. G., Yılmaz, E., Şentürk, C., Çevik, M., & Abdioğlu, C. (2022). Bir bilim kampının öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerine ve bilim kavramına bakış açlarına etkisi. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 10 (2), 321-352.

Makale 15. Erten, P. (2020). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 33-64.

Makale 16. Geçgel, H., Kana, F., Vatansver, Y. Y. ve Çalık, F. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının çok boyutlu 21. yüzyıl becerilerinin belirlenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(4), 1646-1669.

Makale 17. Gömleksiz, M. N., Sinan, A. T., & Doğan, F. D. (2019). Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı ile Çağdaş Türk Lehçeleri öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlik algıları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 163-185.

Makale 18. Güllü, H., & Akçay, A. O. (2022). Sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerileri ile fetemm farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 1-15.

Makale 19. İncik Yalçın, E. (2020). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve 21. Yüzyıl öğrenen becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 1099-1112.

Makale 20. İpekşen, S ve Zorlu, Y. (2022). Fen bilimleri öğretmen adaylarının 21. yüzyıl öğrenen becerileri ile öğrenme biçimleri, öğrenme stilleri ve çoklu zekâ alanları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 97-112.

Makale 21. Korucu, A., T. & Ünüvar, M. (2020). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının aldıkları eğitim ile bilişim liderliği vasfı ve 21. yüzyıl becerileri arasındaki ilişki. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 2(1), 44-53.

Makale 22. Kozikoğlu, İ., & Özcanlı, N. (2020). Öğretmenlerin 21. yüzyıl öğrenen becerileri ile mesleğe adanmışlıkları arasındaki ilişki. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(1), 270-290.

Makale 23. Laçın Şimşek, C., & Soysal, M. T. (2022). Deprem Temalı Mühendislik Tasarım Temelli STEM Etkinliklerinin Akademik Başarı, Motivasyon, STEM'e Yönelik Tutum ve 21. Yüzyıl Becerilerine Etkisi. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 6(4), 133-157.

Makale 24. Nacaroğlu, O. (2020). Özel yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), 693-722.

Makale 25. Önür, Z., & Kozikoğlu, İ. (2019). Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenen becerileri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(3), 627-648.

Makale 26. Özyurt, M. (2020). 21. yüzyıl becerileri öğretimi ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik güvenirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2568-2594.

Makale 27. Şarlakkaya, K., & Sülün, A. (2022). Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının 21. Yüzyıl Öğrenmelerinde Teknoloji Yeterliliği Öz-değerlendirme Düzeylerinin Belirlenmesi. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-21.

Makale 28. Tunagür, M., & Aydın, E. (2021). Türkçe öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerilerini kullanım yeterlikleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(4), 1562-1580.

Makale 29. Uyar, A., Çiçek, B. (2021). Farklı branşlardaki öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 1-11.

Makale 30. Zeybek, G. (2019). Lise öğrencilerinin 21. Yüzyıl öğrenme becerileri kullanım düzeylerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 142-156

STRUCTURE OF SEASONAL RITUALS MEVSİM RİTÜELLERİNİN YAPISI

Rahime DEVECİ

Dr. MEB, Türk Halk Edebiyatı/Türk Halk Bilimi, ORCID: 0000-0001-5178-0519

Özet

Mevsim ritüelleri; ilkbaharın gelişi, yaz gün dönümü ve hasat zamanlarıyla ilişkili doğal olayların vesile teşkil ettiği, uygulamalarda daha çok arkaik inançların izlerinin görüldüğü, mitik zamanlarla ilgili anlam referans noktalarına sahip ritüel türüdür. Doğanın ilkbahar, yaz, sonbahar, kış ve sonra tekrar ilkbahar şeklindeki sürekli devinimi insanoğlunun daha toplayıcı ve avcı olduğu erken dönemlerden itibaren dikkatini çekmiş olmalıdır. Kültürel yaşamın henüz filizlendiği bu erken dönemlerden itibaren insanoğlu mevsimlerin dönüm noktalarında ritüel eylemler gerçekleştirmiştir. Bu ritüeller ne keyfi ve gelişigüzel şeyler ne de vakit geçirmek için yapılan eğlencelerdir. Mit-Ritüelistlere göre ritüeller, doğayı kontrol etme yollarıdır ve mevsim ritüelleri de tabiatın yeniden canlanışını temin etmeyi sağlamak için icra edilen büyüsel eylemlerdir. Ritüellerde gerçekleşmesi istenilen şeyler davranışlarla temsil edilir ve bu yolla da etki yaratıldığına inanılır. Bir diğer ifadeyle ritüel, tanrıları arzu edilen eylemi gerçekleştirmeye sevk eden taklide dayalı eylemlerdir. Ritüelin esası, ölü olanın ya da bitki örtüsünün yeniden canlanışının mizansenidir. Evrenin yaratılışının yıllık olarak tekrarlanması, yaratılışın yenilenmesi tasavvuru, mevsim ritüellerinin insan için periyodik olarak yenilenen simgesel ölüm ve yeniden doğuş anlamı ihtiva ettiği düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Theodor Gaster döngüsel zaman anlayışının insanları, evrenin oluşumunu her yıl ya da belli dönemlerde yenilenen bir dizi antlaşmayla gerçekleştirdiği kavrayışına götürdüğünü; bununla birlikte yenilenmenin, yüce Tanrı'nın iyiliğinin ya da kendiliğinden işleyen bir doğa yasasının etkisiyle değil; tersine savaşmak ve bunu insanların ortak çabalarıyla kazanmak gerektiği düşüncesinin, mevsim ritüellerinin ortaya çıkmasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Gaster'e göre dönemsel olarak yerine getirildiğinde yaşamın ve dirilmenin gerektirdiği yenilenmeyi, yeniden doğmayı sağlayacak ritüeller evrensel senaryoları içeren belirgin bir yapısal çerçeve oluştururlar. Mevsim ritüelleri kalıbı adını verdiği bu yapı, sırasıyla kenosis ya da boşalma ritüelleri ile plerosis ya da dolma ritüelleri olarak iki ana bölüme ayrılır. Bunlar da çile, arınma, canlandırma ve kutlama alt başlıklarına sahiptir. Bu çalışmada yukarıda açıklaması verilen yaklaşım doğrultusunda Türk mevsim ritüellerinden ilkbaharın gelişini işaretleyen Nevruz ve yaz mevsiminin başlangıcını işaretleyen Hıdrellez ritüelleri incelenmiş, dağınık ve parçalı uygulamalar şeklinde görünen bu ritüellerin Theodor Gaster'in ileri sürdüğü kalıp doğrultusunda belirli bir yapısının olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma literatür taramasına dayalıdır. Bu bağlamda konuyla ilgili tarihi ve güncel kaynaklar taranarak elde edilen veriler doküman analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Nevruz ve Hıdrellez bünyesinde icra edilen ritüellerin Theodor Gaster'in mevsim ritüelleri kalıbına uygun olarak simge örüntüsü hâlinde temsil edilen bir ritüel düzenleme yapısının olduğu görülmüş; ayrıca bu yapının ritüel akış içerisinde simge örüntüleriyle temsil edilen sembolik ölüm ve yeniden doğuşa doğru giden bir izlek takip ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevsim Ritüelleri, Hıdrellez, Nevruz, Theodor Gaster mevsim ritüelleri kalıbı, yapı.

Abstract

Seasonal rituals; It is a type of ritual with meaning reference points related to mythical times, where natural events related to the arrival of spring, summer solstice and harvest times are the occasion, where traces of archaic beliefs are seen in the practices. The constant movement of nature in the form of spring, summer, autumn, winter and then spring again must have attracted the attention of human beings from the early periods when they were more gatherers and hunters. Since these early periods, when cultural life was just blossoming, human beings have carried out ritual actions at the turning points of the seasons. These rituals are neither arbitrary or random things, nor are they entertainment to pass the time. According to Myth-Ritualists, rituals are ways to control nature, and seasonal rituals are magical actions performed to ensure the revival of nature. In rituals, the things that are desired to happen are represented by behaviors and it is believed that an effect is created in this way. In other words, rituals are imitative actions that prompt the gods to perform the desired action. The essence of the ritual is the *mise-en-scène* of the dead or the revival of vegetation. The idea of the annual repetition of the creation of the universe and the renewal of creation has brought about the idea that seasonal rituals contain a periodically renewed symbolic meaning of death and rebirth for humans. Theodor Gaster stated that the cyclical understanding of time led people to the understanding that the formation of the universe took place through a series of agreements renewed every year or at certain periods; However, not by the effect of renewal, the goodness of God Almighty, or a spontaneous law of nature; On the contrary, he argues that the idea that it is necessary to fight and win this with the joint efforts of people led to the emergence of seasonal rituals. According to Gaster, rituals that, when performed periodically, will ensure the renewal and rebirth required by life and resurrection, create a distinct structural framework that includes universal scenarios. This structure, which he calls the seasonal rituals pattern, is divided into two main parts: kenosis or ejaculation rituals and plerosis or filling rituals, respectively. These have the subheadings of suffering, purification, revitalization and celebration. In this study, in line with the approach explained above, Turkish seasonal rituals Nevruz, which marks the arrival of spring, and Hidrellez, which marks the beginning of summer, were examined and it was tried to reveal whether these rituals, which appear to be scattered and fragmented practices, have a certain structure in line with the pattern put forward by Theodor Gaster. The study is based on literature review. In this context, the data obtained by scanning historical and current sources on the subject were evaluated using the document analysis technique. As a result, it was seen that the rituals performed during Nevruz and Hidrellez had a ritual organization structure represented as a symbol pattern in accordance with Theodor Gaster's seasonal rituals pattern; It has also been determined that this structure follows a path leading to symbolic death and rebirth, represented by symbol patterns within the ritual flow.

Key Words: Seasonal Rituals, Hidrellez, Nevruz, Theodor Gaster seasonal rituals pattern, structure.

EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS' PERCEPTIONS OF
SCHOOL CULTURE: SAMPLE OF ISPARTA PROVINCE

ORTAOKUL ÖĞRETMENLERİNİN OKUL KÜLTÜRÜNE YÖNELİK
ALGILARININ İNCELENMESİ: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ

Özlem KINACI¹, Vural TÜNKLER²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
ORCID: 0000-0003-3701-6922

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği,
ORCID: 0000-0002-3536-968X

Özet

Okul kültürü, öğretmenlerin çalıştıkları kuruma karşı geliştirdikleri duygusal tepkileri ifade etmektedir. Eğitim süreçlerinin verimli ve etkili hale getirilmesi hususunda önemli mesajlar içeren bu tepkiler, okul yöneticilerine önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmada ortaokul öğretmenlerin okul kültürüne ilişkin algıları farklı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma Isparta il merkezinde ortaokul kademesinde eğitim veren okullarda farklı branşlara sahip 179 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinde desenlenen çalışmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ile "Okul Kültürü Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek destek kültürü, başarı kültürü, bürokratik kültür ve görev kültürü boyutları ile 29 maddeden oluşmaktadır. Ulaşılan verilerin analizinde istatistikî işlemlerden betimsel istatistik, bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey HSD ve Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Analizler SPSS paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin yorumlanmasında 0.01 ile 0.05 anlamlılık düzeyleri temel alınmıştır. Araştırma sonucunda, ortaokullarda baskın okul kültürünün görev kültürü olduğu belirlenmiştir. Görev kültürünü sırasıyla destek kültürü, başarı kültürü ve bürokratik kültür takip etmiştir. Ortaokul öğretmenlerinin okul kültürü algıları cinsiyet, öğrenim durumu ve çalışma süresi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermezken, ölçeğin bürokratik kültür alt boyutunda branş değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır. Öte yandan, okul kültürü boyutları arasındaki korelasyon değerlerine bakıldığında pozitif yönde farklı düzeylerde anlamlı ilişkilerin olduğu gözlenmiştir. Sonuçlar alanyazın ilişkisinde tartışılarak birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Okul kültürü, örgüt kültürü, ortaokul öğretmenleri

Abstract

School culture refers to the emotional reactions of teachers towards the institution they work for. These reactions, which contain important messages about making educational processes efficient and effective, provide important information to school administrators. The purpose of this study is to examine secondary school teachers' perceptions about school culture in terms of different variables. The model of the study is survey model. The data were obtained by "Personal Information Form" and the "School Culture Scale". The scale consists of four dimensions those task culture, supportive culture, success culture, and bureaucratic culture. The

instrument consists of 29 items. During the study carried out in Isparta Province in 2023-2024 school year were conducted with 179 secondary school teachers working in different schools and branches. Descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA, Tukey HSD, and Pearson correlation coefficient were used for the analysis of the data. For the statistical analyses SPSS software was used. The interpretation of the data 0.01 and 0.05 meaning levels has been taken as a basis. As a result of the study, the dominant school cultural in secondary schools is the task culture. Task culture is followed respectively by support culture, success culture, and bureaucratic culture. While teachers' perception of the school culture is not differing meaningfully in terms of gender, educational background and working time variables; the bureaucratic culture dimension of the scale in terms of branch variable are differing meaningfully. On the other hand, it was shown that the correlation values differ among school culture dimensions. The conclusions of research were discussed in line with literature and suggestions were made.

Keywords: School culture, organizational culture, secondary school teachers

SCIENTIST THROUGH THE EYES OF PRE-SERVICE TEACHERS
ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖZÜNDEN BİLİM İNSANI

Elif Selcan ÖZTAY¹, Mustafa TÜYSÜZ²

¹Doç.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kimya Eğitimi,
<https://orcid.org/0000-0001-6156-1950>

²Doç.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Eğitimi,
<https://orcid.org/0000-0003-1277-6669>

Özet

Bilim hayatımızın merkezindedir ve yaşamımızı her açıdan etkiler. Bu sebeple bilimi ve bilimin işleyişini, bilim insanların nasıl çalıştığını anlamak hepimiz için çok önemlidir. Nesilleri yetiştiren geleceğin öğretmen adaylarının da bilim insanlarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi ve bilim insanına yönelik doğru imajlarının olması öğrencilerinin bilimin doğasını anlamasına katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bu araştırmada öğretmen adaylarının zihinlerinden bilim insanı modellerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini ikinci sınıfta “Bilim ve Araştırma Etiği” dersini alan fen bilgisi, sosyal bilgiler, İngilizce ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinden okuyan toplam 49 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Chambers (1983) tarafından geliştirilen “Bir Bilim İnsanı Çiz” testi ile toplanmıştır. Çalışma kapsamında öğretmen adaylarından elde edilen bilim insanı çizimlerini analiz etmek için kontrol listesi oluşturulmuştur. Veriler analiz edilirken tümevarım ve tümden gelin analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının çizimlerindeki bilim insanları cinsiyet, kıyafet ve aksesuar, çalışma ortamı, çalışma şekli, çalıştığı alan ve çalışma ortamında yer alan araştırma sembolleri açısından analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, çalışmaya katılan 49 öğretmen adayından 23 kişi kadın bilim insanı çizerken, 18 kişi erkek bilim insanı çizmiştir. Çizimlerde yer alan bilim insanların kıyafet ve aksesuarları değerlendirildiğinde, öğretmenler adaylarının yaklaşık yarısı bilim insanını önlüklü olarak çizmiştir. Ayrıca aksesuar olarak, öğretmen adaylarından 14’ü bilim insanını gözlüklü olarak resim etmiştir. Öğretmen adaylarının çizimlerinde, bilim insanların çoğunlukla bireysel çalıştığı görülmektedir. Çizimlerdeki bilim insanların çalıştığı ortamlar analiz edildiğinde, öğretmen adaylarının bilim insanlarını çoğunlukla iç mekânda ve laboratuvar ortamında çizdikleri bulunmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi boyunca bilim ve bilimin doğası ile ilgili aldıkları derslerin bilim insanı imajlarını belirlemede etkili olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının bilim insanı imajlarına bakıldığında kadın bilim insanının arttığı görülmektedir ve bu durum görsel ve işitsel medyada kadın bilim insanların görülmesi ile ilişkilendirilebilir. Buradan yola çıkarak, görsel ve işitsel medyada kadın bilim insanlarına ve başka bilim insanları ile grup şeklinde çalışan bilim insanlara yer vermenin bilim ve bilimin doğasının toplum olarak daha iyi anlaşılmasından katkısı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Bilim insanı, öğretmen adayları, bilimin doğası

Abstract

Science is at the center of our lives and affects our lives in every aspect. For this reason, we all need to understand science the functioning of science and how scientists work. The students of

the future pre-service teachers who train new generations are determined by the determination of their views on scientists, and the right images of scientists will contribute to their students' understanding of the nature of science. This study it is aimed to examine the models of scientists from the minds of teacher candidates. The sample comprises 49 pre-service teachers who study science, social studies, English, and psychological counseling departments in the 2nd grade. The study data were collected with the "Draw a Scientist" test developed by Chambers (1983). Within the scope of the study, a checklist was created to analyze the drawings of scientists obtained from prospective teachers. Division and entire bridal analysis method was used to analyze the data. Scientists the drawings of teacher candidates have been studied in terms of gender, clothing and accessories, working environment, working way, working area, and research symbols in the working environment. As a result of the analysis, 23 people of 49 pre-service teachers participated in the study, while 18 people drew male scientists. When the clothes and accessories of the scientists in the drawings were evaluated, about half of the teacher's candidates drew scientists in aprons. In addition, as an accessory, 14 pre-service teachers have painted scientists in glasses. In the drawings of teacher candidates, it is seen that scientists mostly work individually. When the environments in which scientists work in the drawings were analyzed, it was found that teacher candidates were mostly drawn in the interior and laboratory. In general, it can be said that the courses taken by prospective teachers about the nature of science and science during teacher education are effective in determining the images of scientists. When we look at the images of the teacher candidates, it is seen that the number of women scientists has increased, which can be associated with the vision of female scientists in visual and auditory media. Based on this, involving female scientists in visual and auditory media and other scientists and scientists working in groups will contribute to a better understanding of the nature of science and science as a society.

Keywords: Scientist, pre-service teachers, nature of science

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESERVICE
TEACHERS' SELF-EFFICACY AND EPISTEMOLOGICAL BELIEFS
ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖZYETERLİK VE EPISTEMOLOJİK İNANÇLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

İbrahim Serdar KIZILTEPE¹, Tezcan KARTAL²

¹Doktorant, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-6210-5372

²Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0001-7609-3555

Özet

Öğrenme ve öğretme süreçleri, çeşitli bilişsel değişkenlerden etkilenir. Bu değişkenler arasında en önemlilerinden biri epistemolojik inançlardır. Güncel araştırmalar, fen eğitimi alanında bireylerin epistemolojisinin veya fen epistemolojisinin aktif olarak araştırıldığını göstermektedir. Benzer şekilde epistemolojik inanç araştırmalarındaki artışın sebebi, bu yapıların bilişsel ve üst bilişsel süreçlerle etkileşim halinde olmasıdır. Schommer (1990), epistemolojik inançları kişisel ve örtük inanç sistemleri veya öğrencilerin bilgi ve bilmenin doğası hakkındaki varsayımları gibi birden fazla bağımsız boyuttan oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır. Epistemolojik inançlar, insanların bilimsel bilginin doğası ve edinimi, bilimsel bilginin nasıl üretildiği, bu bilginin ne kadar güvenilir ve geçerli olduğu ve nasıl paylaşıldığı hakkında alana özgü görüşlerini belirtir. Epistemolojik inançlar bilginin edinim süreci, alan bilgisi ve fen öğretimi yeterliliği ile bağlantılıdır. Fen öğretimi yeterliği, bir öğretmenin öğrencilere feni başarılı bir şekilde öğretme kabiliyetine ilişkin algısı olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının ve fen öğretimine yönelik yeterlik inançlarının araştırılması önemlidir. Bu araştırmada fen öğretimi özyeterlik inançları ile epistemolojik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada tarama modellerinden kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemi Orta Anadolu bölgesinde öğrenim görmekte olan ve lisans dönemi boyunca en az bir defa fen dersi almış öğretmen adayları arasından rastgele seçilmiştir. Araştırmada, öğretmen adaylarının epistemolojik inançları (kesinlik, gelişim, kaynak ve gerekçe) ile fen öğretimine yönelik inançları (sonuç beklentisi ve özyeterlik) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada ver toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Epistemolojik İnanç Ölçeği ve Fen Öğretimine Yönelik İnanç Ölçeği kullanılacaktır. Elde edilen verilerin tanımlayıcı analizinde frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{x}$) ve standart sapma (SS) değerleri kullanılmıştır. İkili değişkenler için t testi analizi, epistemolojik ve fen öğretimi yeterlik inançları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre epistemolojik inanç alt faktörlerinden, bilginin gelişimi ve gerekçesi ile fen öğretimi çıktı beklentisi arasında düşük ve orta düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca bilginin kesinliği, bilginin kaynağı ve bilginin gerekçesi ile fen öğretimi öz yeterlik arasında düşük ve orta düzeyde korelasyonel ilişkilerin olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Öğretmen adayları, fen öğretimi özyeterlik inancı, epistemolojik inanç

Abstract

Learning and teaching processes are affected by multiple cognitive variables. One of the most important among these variables is epistemological beliefs. Current research shows that

individuals' epistemology, or science epistemology, is actively investigated in the field of science education. Similarly, the reason for the increase in epistemological belief research is that these constructs interact with cognitive and metacognitive processes. Schommer (1990) defined epistemological beliefs as consisting of multiple independent dimensions, such as personal and implicit belief systems or students' assumptions about the nature of knowledge and knowing. Epistemological beliefs refer to people's domain-specific views about the nature and acquisition of scientific knowledge, how scientific knowledge is produced, how reliable and valid this knowledge is, and how it is shared. Epistemological beliefs are linked to the process of knowledge acquisition, field knowledge, and science teaching efficacy. Science teaching efficacy can be defined as a teacher's perception of his or her ability to successfully teach science to students. In this context, it is important to investigate preservice teachers' epistemological beliefs and science teaching efficacy beliefs. This study aimed to examine the relationship between science-teaching efficacy beliefs and epistemological beliefs. A cross-sectional screening model was used in the study. The research sample was randomly selected among preservice teachers who were studying in Central Anatolia and had taken science courses at least once during their undergraduate education. In the study, the relationship between preservice teachers' epistemological beliefs (certainty, development, source, and justification) and their efficacy beliefs about science teaching (outcome expectancy and personal self-efficacy) was examined. Personal Information Form, Epistemological Belief Scale, and Beliefs in Science Teaching Scale were used as data collection tools in the research. Frequency (f), percentage (%), arithmetic mean ($\bar{x}$), and standard deviation (SD) values were used in the descriptive analysis of the data. T-test analysis was used for binary variables, and correlation analysis was used to determine the relationship between epistemological and science teaching efficacy beliefs. The results showed that there is a low and medium level of relationship between the development and justification of knowledge, one of the epistemological belief sub-factors, and science teaching outcome expectations. Additionally, it was found that there were low and medium-level relationships between the certainty, source, and justification of the knowledge, and science teaching self-efficacy.

Keywords: Preservice teachers, science teaching efficacy beliefs, epistemological beliefs

1. GİRİŞ

Öğrenme ve öğretme süreçleri farklı bilişsel değişkenlerden etkilenir (Dorsah, Shahadu ve Kpemuonye, 2020). Bu değişkenler arasında en önemli olanlardan birisi de epistemolojik inançlardır (Dorsah ve diğ., 2020; Aypay, 2010). Araştırmalar, bireylerin epistemolojisini veya fen öğretimine yönelik inançlarını araştırma noktasında çok aktif olarak çalışmaktadırlar (Chen ve Pajares, 2010). Epistemolojik inanç araştırmalarındaki artışın nedeni, bu yapının bilişsel ve üst bilişsel işlemlerle etkileşim halinde olmasıdır (Chai, Khine ve Teo, 2006). Schommer (1990), epistemolojik inançları, kişisel ve örtük inanç sistemleri veya öğrencilerin bilgi ve öğrenmenin doğası hakkındaki varsayımları gibi birden fazla bağımsız boyuttan etkilendiğini belirtmiştir. Hofer (2000), epistemolojik inançları bilgi ve bilmeye ilişkin inançlar olarak tanımlarken, Hammer ve Elby (2003) epistemolojik inançların bilme ve öğrenmenin doğasını içerdiğini öne sürmektedir. Schommer'ın ifade ettiği bu boyutları şu şekilde ifade etmiştir: kaynak “dış otoritelerde bulunan bilgi hakkındaki inançlar”, kesinlik “doğru cevaba olan inanç”, gelişim “gelişen ve değişen bir konu olarak bilim hakkındaki inançlar” ve gerekçe “bilimsel bilginin ortaya çıkmasında deneylerin rolü”. Değişkenlik gösterebilen epistemolojik inançlarında bazı değişkenlerden etkilendiğini söylemek mümkündür (Chan ve Elliot, 2004). Epistemolojik inançlar, bilginin ne olduğunun özelliklerini, nasıl elde edildiğini, bilginin kesinliğinin sınırlarını ve derecesini yansıtmaktadır.

1.1. Kuramsal Çerçeve

Araştırmacılara göre epistemolojik inançlar; başarı, motivasyon, öğrenme yaklaşımları, öğrenme, çalışma stratejileri, problem çözme, öğrenme stilleri, yansıtıcı düşünme, akademik performans gibi değişkenler ile ilişkilidir. Genel olarak psikologlar, bireyin tutumları, değerleri ve davranışları üzerindeki etkileri nedeniyle inançların ve inanç sistemlerinin önemini vurgulamaktadır (Bahçivan, 2016). Rokeach (1968) için inanç sistemlerini tanımlarken, 'bir atomun yapısına benzer bir organizasyon sergileyen, merkezden çevreye doğru bir süreklilik boyunca uzanan çok sayıda inanç içerir' ifadeleri ile inanç sistemlerinin derinliğine vurgu yapmıştır. Merkezdeki temel inançların birçok bağlantısı vardır. Bu inançları değiştirmek, sistemin hemen hemen tüm bileşenlerini değiştirmeyi gerektirdiğinden, çevresel inançlara göre değiştirmek daha zordur.

1.2. Epistemolojik İnanç

Kişisel epistemolojik gelişim ve insanların bilginin doğası ve edinimi hakkındaki kişisel görüşleri ile ilgili epistemolojik inançlarından oluşur (Hofer, 2001). Hofer ve Pintrich (1997), epistemolojik inançların iki temel yönü ve dört boyutu olduğunu belirtmişlerdir: bilmenin doğası (bilginin kesinliği ve bilginin basitliğinden oluşur) ve bilginin doğası (bilginin kaynağı ve bilmenin gerekçesi). Bu dört boyutlu epistemolojik inançlar, fen eğitimi çalışmalarında yaygın olarak uygulanmakta ve epistemolojik inançlar ile fen öğrenimi arasındaki ilişkileri araştırmak için kullanılmaktadır (Lising ve Elby, 2005). Eğitim araştırmacıları, araştırma ilgi alanlarını öğrencilerin kişisel epistemolojisinden belirli uygulamalarda kullanılan öğrencilerin epistemolojisine kaydırmıştır. Fen eğitimi araştırmacıları ayrıca, öğrenme konu içeriğinin sınıfta kullanılan epistemolojiye bağlı olduğunu ve eğitim etkinliklerinin kendi epistemolojilerine sahip uygulamalar olarak görülebileceğini göstermişlerdir.

Bilimsel epistemolojik inançlar, insanların bilimsel bilginin doğası ve edinimi, bilimsel bilginin nasıl üretildiği, bu bilginin ne kadar güvenilir ve geçerli olduğu ve nasıl paylaşıldığı hakkında alana özgü görüşleridir (Pomeroy, 1993). Geleneksel bir bakış açısından bilimsel bilginin nesnel, ampirik, doğanın kontrolüne dayalı, evrensel, değerden bağımsız ve tekrarlanabilir olduğuna inanılır. Bilimsel bilginin doğasına ilişkin post-pozitivist argümanlar, mutlak nesnellik, evrensellik ve değerden bağımsız varsayımları sorgular ve bilimsel bilginin yapılandırmacı ve bağlamsal yönlerine odaklanır (Tsai, 2006). Bandura (1977) bir bireyin önceki deneyimlerine dayanan inançlarının, fobiler ve yeterlik ile ilgili davranışlarla yakından bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Öz-yeterlik inançları, "kişinin ileriye dönük durumlarla başa çıkmak için gerekli eylem planlarını ne kadar iyi uygulayabileceğine dair yargıları" olarak tanımlanır (Bandura, 1982). Bandura'nın öz-yeterlik inancına ilişkin araştırmasının bir diğer bileşeni de sonuç beklentisidir. Bir bireyin, yaşam deneyimlerine dayalı olarak eylem-sonuç hakkında genelleştirilmiş bir beklenti geliştirdiğini ve kendi baş etme yeteneklerine ilişkin özel inançlar geliştirdiğini ortaya konmuştur. Özyeterlik öğretmen adaylarının sınıf ortamındaki davranışlarının önemli bir yordayıcısıdır (Velthuis, Fisser ve Pieters, 2013). Epistemolojik inançlar, sadece bilgiye yönelik inançları değil, aynı zamanda bilginin kazanılması ve kullanılması süreçleriyle ilgili öğrenme ve öğretme yeteneğiyle ilgili inançları da içermektedir.

Epistemolojik inanç ve fen öğretimi özyeterlik konularındaki literatürler, bu iki kavramın eğitim süreçlerinde kilit bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Mercan ve Kutluca, 2021). Öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının, fen öğretimine yönelik pedagojik yeterliklerini etkilediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının eğitim fen öğretimi özyeterlikleri ile epistemolojik inançları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Çoşkunlu ve Cezmi, 2022). Bu nedenle, bu iki kavramın eğitim süreçlerinde dikkate alınması, öğretmenlerin stratejilerini geliştirmelerine ve öğrencilerin öğrenme süreçlerini

optimize etmelerine yardımcı olabilir, böylece daha etkili bir öğrenme ortamı sağlanabilir ve öğretmen adaylarının fene yönelik özyeterlikleri de etkilenebilir.

1.3. Fen Öğretimi Özyeterlik İnancı

Öğretmen eğitimindeki yenilikçi hareketler, ilkokul öğretmenlerinin tutum ve davranışlarına yönelik değişiklikleri teşvik etme amacıyla hizmet öncesi öğretmen eğitimine odaklanmıştır (Kızıltepe ve Kartal, 2022). Öğretmenlerin yeterlik duygusunun, etkili öğretmenlerin önemli bir göstergesi olduğu gösterilmiştir (Dorsah ve diğ., 2020). Pedagojik hazırlık ve alan bilgisi, fen öğretimi yeterliliği ile bağlantılıdır. Yeterliliğin iki boyutu vardır: öz yeterlik ve sonuç beklentisi. Fen öğretimi yeterliği, bir öğretmenin öğrencilere feni başarılı bir şekilde öğretme kabiliyetine ilişkin algısı olarak tanımlanabilir. Öğretmenlerin ve öğretmen eğitimcileri arasında, öğretme yeteneği ile öğretme özyeterlikleri arasındaki bağlantının öneminin giderek daha fazla araştırma alanı haline gelmeye başlamıştır (Gorski, Davis ve Reiter, 2012). Öğretmen yetiştirme kurumları için en önemli sorulardan birisi de öğretmen adaylarının fen öğretimi için nasıl hazırlayacaklarıdır. Başka bir deyişle, öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının fen öğretimi öz-yeterliliğini etkileyen bilişsel ve çevresel faktörler nelerdir? Fen eğitimi araştırması, fen dersleriyle ilişkili çeşitli faktörlerin hem fen öğretimi dersleri hem de fen alan dersleri olmak üzere fen öğretimi öz yeterliliğine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır (Bleicher ve Lindgren, 2004). Fen öğretimi dersleri ile fen alan dersleri arasındaki fark dersin amacıdır; fen öğretimi dersleri, öğretmen adaylarına ilgili öğretim stratejileri, öğrencilerin fen bilgilerinin değerlendirilmesi ve sınıf yönetimi tekniklerinin uygulanması gibi fen öğretmek için gerekli beceriler konusunda talimat vermeyi amaçlarken, fen alan dersleri onlara fenin kendisi hakkında bilgi vermeyi amaçlar. Araştırmacılar arasında birçoğu, öğretmenlerin fen öğretimine yönelik inançlarının, öğretim uygulamalarına ve yenilikçi ve yapıcı fen öğretim yöntemlerini kullanmaya yönelik niyetlerinde önemli ölçüde yordayıcı olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Fen öğretimi dersleri, özellikle program öz-yeterlik üzerindeki dört ana etkiyi dikkate aldığında, öğretim için öz-yeterlik üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Fen öğretiminde bireylerin yeterlik inançlarının iki boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan ilki fen öğretimine yönelik davranışlarını gerçekleştirebileceklerine olan inancı ifade eden 'kişisel fen öğretimi özyeterliliği' ve sosyo ekonomik faktörler ve aile durumları gibi dış etkenlerin göz önünde bulundurarak fen öğrenebileceklerine olan inancı yansıtan 'sonuç beklentisi' yer almaktadır. Riggs ve Enochs (1990), öğretmen adaylarının fen öğretiminde kendilerini ve rollerini nasıl gördüklerinin kısmen öz-yeterliklerinden kaynaklandığı ve bu nedenle sınıftaki akademik odaklanmayı ve diğer sınıf davranışlarını etkilediği sonucuna varmışlardır. Settlage (2013), bir yöntem dersine katılımdan önce ve sonra öğretim için öz yeterlilik düzeylerini ölçmüştür. Yöntemler dersinin temel amacı, öğretmenlere yeni bir öğretim yaklaşımı öğretmektir. Hem kişisel fen öğretimi yeterliliği hem de sonuç beklentisi önemli ölçüde artmıştır. Bir okulda fen öğretimi için harcanan zaman veya ustalık deneyimleri, bu kurs sırasında öğretmen adaylarının kişisel fen öğretimi öz-yeterliklerindeki artışlarla ilişkilendirilmiştir. Kızılgunes, Tekkaya ve Sungur, (2009) epistemolojik inançlar ile öğrenme öz-yeterliliği arasında bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Bilimsel epistemolojik inançların kaynak ve gelişim boyutlarının fen öğrenme özyeterliliği ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu, gerekçelendirme boyutunun ise fen öğrenme özyeterliliği ile anlamlı ve negatif yönde ilişkili olduğu da gösterilmiştir. Literatür incelendiğinde (Sungur, 2009; Settlage, 2013) öğretmen adaylarının fen öğretimi özyeterliklerinin ve epistemolojik inançlarının birçok değişkenden etkilendikleri görülmektedir. Bilimin doğasını temel alan epistemolojik inançların fen öğretimi özyeterlikleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı ve benzer şekilde bilimin doğasını içinde barındıran fen öğretimi yeterlik inancının da epistemolojik inançlar üzerinde bir etkisinin olup olmadığı sorusu literatürde yeterince yer bulamamıştır. Bu araştırma

kapsamında öğretmen adaylarının fen öğretimi özyeterlik inançları ile bilimsel epistemolojik inançları arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada betimsel araştırma modellerinden kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Kesitsel tarama modeli eğitim araştırmalarında en çok kullanılan modeller arasındadır (Creswell, 2012) Kesitsel tarama modelinin amaçları arasında, tutumlar, görüşler, inançlar, fikirler ve kararlar gibi çeşitli düşünceleri araştırmak yer almaktadır. Çalışmada öğretmen adaylarının bilimsel epistemolojik inançları ve fen öğretimine yönelik özyeterlik inançları arasındaki ilişkin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada evren üzerinde veri toplamın olası zorluklarından dolayı araştırmacılar hedef evren üzerinde çalışmış ve hedef evreni incelemişlerdir. Bu araştırmanın hedef evreni Orta Anadolu'da öğrenim görmekte olan Fen Bilgisi, Okul Öncesi ve Sınıf Eğitiminde öğrenim görmekte olan 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Genellikle, öğretmen adayları son iki yılda, hem fene yönelik öğretim yöntemleri dersine hem de öğrenci öğretim deneyimine katılmaktadırlar. Araştırmanın örnekleme ise hedef evren içerisinde basit seçkisiz örnekleme kapsamında belirlenmiştir. Örnekleme ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Örnekleme ilişkin demografik özellikler

Bölüm	Cinsiyet		Toplam	Sınıf		Toplam
	Erkek	Kadın		3. Sınıf	4. Sınıf	
Fen Bilgisi Öğretmenliği	52	285	337	172	165	337
Sınıf Öğretmenliği	46	140	186	85	101	186
Okul Öncesi Öğretmenliği	20	181	201	60	141	201
Toplam	118	606	724	317	407	724

Örnekleme ilişkin demografik özellikler incelendiğinde en çok katılımın fen bilgisi öğretmenliğinden olduğu görülmektedir (f=337). Sınıf bazında bakıldığında ise en yüksek katılım 4. sınıflardan olduğu görülmektedir (f=407). Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında ise en yüksek katılım kadınlardan oluşmuştur (f=606).

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin elde edilmesinde (i) kişisel bilgi formu ve (ii) fen öğretimi yeterlik inanç ölçeği (iii) bilimsel epistemolojik inanç ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu oluşturmadan önce literatür (Enochs ve Riggs, 1990; Dorsah ve diğ., 2020) incelenmiş ve taslak form oluşturulmuştur. Sonrasında taslak form son haline getirilip demografik özelliklerin tespit edilmesi amacıyla kullanılmıştır.

2.3.2. Fen Öğretimi Yeterlik İnanç Ölçeği

Araştırmada öğretmen adaylarının fen öğretimine yönelik yeterlik inançlarının tespit edilmesi amacıyla 'Fen Öğretimi Yeterlik İnancı Ölçeği' (FÖYİ) kullanılmıştır. Ölçek iki alt faktör ve 23 maddeden oluşmaktadır. Bu faktörlerden birincisi '*kişisel fen öğretimi inancı*' olarak belirtilmiştir ve 13 maddeden oluşmaktadır. Bu faktör bireysel yeterlikle ilgilidir ve bu faktörden alınan yüksek skor, kişinin feni etkili bir şekilde öğreteceğine güçlü bir şekilde inandığını göstermektedir (Bandura, 1997; Enochs ve Riggs, 1990). Ölçekte yer alan ikinci faktör ise '*Sonuç Beklentisi*' olarak belirtilmiştir ve 10 maddeden oluşmaktadır. Bu faktörden alınan yüksek skor, kişinin fen öğretiminde feni öğrencilerine etkili bir şekilde öğreteceğine yönelik güçlü bir inanca sahip olduğunu göstermektedir (D'Alessio, 2018). FÖYİ ölçeği Enochs ve Riggs (1990) tarafından geliştirilmiştir ve Badura'nın (1995) özyeterlik kavramını temel almıştır. FÖYİ 5'li likertten oluşmaktadır. Ölçme aracını oluşturan Kişisel Fen Öğretimi Yeterliği (.89) ve Fen Öğretimi Sonuç Beklentisi (.76) faktörlerinin geçerli ve güvenilir (Enochs ve Riggs, 1990). Ölçek Tekkaya ve diğerleri (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek orijinal haline sadık kalınarak 2 faktör ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri "Kesinlikle Katılıyorum=5" ile "Kesinlikle Katılmıyorum=1" arasında değişen beşli likert tipindedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ile güvenilirlik analizleri tekrar yapılmış ve alt faktörler için '*Kişisel Fen Öğretimi Yeterliği*' = .84 ve '*Fen Öğretimi Sonuç Beklentisi*' = .76 olarak hesaplanmıştır (Tekkaya ve diğ., 2004).

2.3.3. Epistemolojik İnanç Ölçeği

Öğretmen adaylarının epistemolojik inançların belirlenmesi amacıyla Conley, Pintrich, Vekiri ve Harrison (2004) tarafından geliştirilen '*Epistemolojik İnanç Ölçeği*' (EİÖ) kullanılmıştır. Bu ölçme aracı dört faktör [bilginin kaynağı (5 madde, $\alpha=.82$), bilginin kesinliği (6 madde, $\alpha=.76$), bilginin gelişimi (6 madde, $\alpha=.66$) ve bilginin gerekçesi (9 madde, $\alpha=.76$)] ve 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinali beşli likert (1: Kesinlikle Katılmıyorum; 5: Kesinlikle Katılıyorum) formatındadır. Conley ve diğerleri (2004) tarafından geliştirilen bu ölçek farklı araştırmacılar tarafından faktör yapıları korunarak kullanılmıştır (Kızılgüneş, Tekkaya ve Sungur, 2009; Kurt, 2009). Bahçivan (2014) tarafından uyarlanan bu ölçme aracı faktörlere ilişkin güvenilirlik değerlerinin 0,66 ve 0,82 arasında olduğu bulunmuştur. Ek olarak Kurt (2004) yapmış olduğu güvenilirlik analizi sonuçlarında, bilginin kesinliği faktörü için 0,59; bilginin gelişimi faktörü için 0,61; bilginin kaynağı faktörü için 0,59 ve bilginin gerekçesi faktörü için ise 0,83 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma süreci boyunca elde edilen veriler öğretmen adaylarından ve benzer şekilde etkilenebilecekleri benzer ortamlardan toplanmıştır. Veriler yüz yüze kâğıt kalem aracılığı ile toplanmıştır ve veri toplama süresinde verilerin güvenilirliğinin artırılması amacıyla katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ek olarak katılımcılara ölçek maddelerini rahat bir şekilde cevaplayabilmesi için esnek bir zaman dilimi oluşturulmuştur. Araştırma verilerin analiz edilmesi sürecinde SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin analizinden önce veriler incelenmiş ve boş bırakılan maddeler, kayıp veriler ve standart puanlama yapılan veriler veri setinden çıkarılmıştır. Veri gruplama ve çözümleme işlemleri yapılmadan önce verilerin normallik değerleri incelenmiştir. Betimsel verilerin yorumlanmasında; kesinlikle katılıyorum (4,201-5,000), katılıyorum (3,401-4,200), kararsızım (2,601-3,400), katılmıyorum (1,801-2,600) ve kesinlikle katılmıyorum (1,000-1,800) düzeyleri kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım değerleri tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2.

FÖYİ ve Eİ ölçeğine yönelik normallik değerleri

Değişken	x	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogorov-Smirnov	
					Z	p
Genel Epistemolojik İnanç	3,287	,343	,050	1,049	3,568	,082
Fen Bilgisi Öğretimine Yönelik İnanç	3,568	,446	,107	-,219	1,546	,062

Tablo 2 incelendiğinde FÖYİ ölçme aracı için kolmogorov-smirnov değerinin istatistiki olarak anlamlı olmadığı ($Z=1,546$; $p>.05$) ve çarpıklık-basıklık değerlerinin ise sırayla ,107 ve -,219 olarak hesaplanmıştır. Eİ ölçme aracı için kolmogorov-smirnov değerinin istatistiki olarak anlamlı olmadığı ($Z=3,568$; $p>.05$) ve çarpıklık-basıklık değerlerinin ise sırayla ,050 ve -,219 olarak hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin-1.50 ile +1.50 arasında olması ve kolmogorov-smirnov değerinin anlamlı olmamasından dolayı veriler normal dağılım gösterdiği görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2019)

3. BULGULAR

Fen öğretimi özyeterlik ölçeği ve epistemolojik inanç ölçeğine yönelik bulgular tablo 3 ve tablo 8 arasında verilmiştir.

Tablo 3.

FÖYİ ve Eİ ölçeği ve alt faktörlerine yönelik betimsel analiz sonuçları

	Ranj	Min.	Maks.	$\bar{x}$	Ss	Düzye
Bilimsel Epistemolojik İnanç (Genel)	3,73	1,27	5,00	3,839	,475	Katılıyorum
Bilginin Kesinliği	4,00	1,00	5,00	3,575	,708	Katılıyorum
Bilginin Gelişimi	3,83	1,17	5,00	3,903	,576	Katılıyorum
Bilginin Kaynağı	3,60	1,40	5,00	3,739	,689	Katılıyorum
Bilginin Gereğesi	3,78	1,22	5,00	4,028	,580	Katılıyorum
Fen Öğretimi Yeterlik İnanıcı (Genel)	2,48	2,48	4,96	3,560	,441	Katılıyorum
Çıktı Beklentisi	3,20	1,80	5,00	3,460	,480	Katılıyorum
Özyeterlik	3,00	2,00	5,00	3,637	,575	Katılıyorum

Epistemolojik inancı oluşturan alt faktörlerin betimsel analiz sonuçlarına bakıldığında tüm alt faktör ve ölçek genelinde *Katılıyorum* düzeyinde bir inanca sahip oldukları görülmektedir. Bilginin kesinliği faktöründe, öğretmen adayları genel olarak bilginin kesinliği noktasında *katılıyorum* düzeyinde olmaları, öğretmen adaylarının bilimsel bilginin kesin ve değişmez olduğu yönünde bir inanca sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4.

Epistemolojik inanç ve alt faktörlerinin cinsiyete göre t testi analiz sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	p	Cohen'd
--	----------	---	-----------	----	---	---------

Bilimsel Epistemolojik İnanç (Genel)	Erkek	118	3,745	,547	,005	,222
	Kadın	606	3,857	,457		
Bilginin Kesinliği	Erkek	118	3,382	,763	,178	-
	Kadın	606	3,613	,691		
Bilginin Gelişim	Erkek	118	3,947	,640	,092	-
	Kadın	606	3,895	,562		
Bilginin Kaynak	Erkek	118	3,547	,771	,022	,318
	Kadın	606	3,777	,666		
Bilginin Gerekçesi	Erkek	118	3,9623	,613	,256	-
	Kadın	606	4,0409	,573		

Tablo 4 incelendiğinde epistemolojik inanç ölçeği genelinin cinsiyete göre ortalama puanları arasında fark olduğu ve bu farkında kadınlar lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($\bar{x}=3,857$; $p<,005$). Bu farka ilişkin Cohen'd hesaplanmış ve düşük düzeyde etki büyüklüğüne sahip olduğu görülmüştür ($d=,222$). Benzer şekilde bilginin kaynağı alt faktöründe cinsiyete göre ortalama puanları arasında bir farkın olduğu ve bu farkında kadınlar lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($\bar{x}=3,777$; $p<,005$). Bu farka ilişkin etki büyüklüğü hesaplanmış ve orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($d=,318$).

Tablo 5.

Fen öğretimi yeterlik inancı ve alt faktörlerinin cinsiyet değişkenine göre t test analiz sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	p	Cohen'd
Fen Öğretimi Yeterlik İnanıcı (Genel)	Erkek	118	3,526	,435	,829	-
	Kadın	606	3,567	,442		
Çıktı Beklentisi	Erkek	118	3,446	,388	,021	,033
	Kadın	606	3,462	,496		
Özyeterlik	Erkek	118	3,588	,603	,146	-
	Kadın	606	3,647	,569		

Tablo 5 incelendiğinde fen öğretimi yeterlik inancı geneli ve özyeterlik faktörü için cinsiyet değişkenine göre ortalama puanları arasında bir farkın olduğu görülse de bu fark istatistiksel olarak bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>,05$). Ancak çıktı beklentisi alt faktöründe cinsiyete göre ortalama puanlar arasında bir farkın olduğu ve bu farkın kadınlar lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($\bar{x}=3,462$; $p<,005$). Bu farka ilişkin etki büyüklüğü hesaplanmış ve düşük düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($d=,033$).

Tablo 6.

Epistemolojik inanç ölçeği ve alt faktörlerine yönelik korelasyon analiz sonuçları

	Bilginin Kesinliği	Bilginin Gelişimi	Bilginin Kaynağı	Bilginin Gerekeğesi
Bilimsel Epistemolojik İnanç (Genel)	r ,744**	,746**	,696**	,806**
	p ,000	,000	,000	,000
Bilginin Kesinliği	r	,264**	,705**	,307**
	p	,000	,000	,000
Bilginin Gelişimi	r		,233**	,735**
	p		,000	,000
Bilginin Kaynağı	r			,259**
	p			,000

Tablo 6 incelendiğinde, epistemolojik inanç ve alt faktörlerinin her birinde pozitif yönde anlamlı bir ilişkilerin olduğu görülmüştür ($p < ,05$). Her bir alt faktördeki artış, diğer faktörlerle ilişkilidir. Ancak bilginin kesinliği faktörüne incelendiğinde, bu faktörün bilginin kesinliği ve değişmez olduğuna yönelik inancı ölçtüğu göz önüne alındığında, bu faktörün diğer faktörleri pozitif yönde ilişkili olması, bilgiyi kesin ve değişmez olduğuna inanan öğretmen adaylarının, bilgiyi gerekçelendirebildiklerini ($r=0.307$; $p < ,05$), bilginin kaynağını açıklayabildiklerini ($r=0.233$; $p < ,05$), bilginin gelişebilir bir yapıda olduğunu ifade edebildiklerini ifade etmektedir ($r=0.264$; $p < ,05$).

Tablo 7.

Fen öğretimi yeterlik inancı ve alt faktörlerine yönelik korelasyon analizi sonuçları

	Çıktı Beklentisi	Özyeterlik
Fen Öğretimi Yeterlik İnanıcı (Genel)	r ,720**	,895**
	p ,000	,000
Çıktı Beklentisi	r	,336**
	p	,000

Tablo 7 incelendiğinde ölçek geneli ve alt faktörlerin pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. FÖYİ geneli ile çıktı beklentisi alt faktöründe pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişkin olduğu görülmektedir ($r=,720$; $p < ,05$). Benzer şekilde FÖYİ geneli ile özyeterlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=,895$; $p < ,05$). Çıktı beklentisi ve özyeterlik arasında ise orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=,336$; $p < ,05$).

Tablo 8.

Epistemolojik inanç ve fen öğretimi yeterlik inançları alt faktörlerinin korelasyon analiz sonuçları

Bilginin Gelişimi	Bilginin Kaynağı	Bilginin Gerekeğesi	Çıktı Beklentisi	Özyeterlik
-------------------	------------------	---------------------	------------------	------------

Bilginin Kesinliği	r	,264**	,705**	,307**	,084*	,311**
	p	,000	,000	,000	,024	,000
Bilginin Gelişimi	r		,233**	,735**	,324**	,320**
	p		,000	,000	,000	,000
Bilginin Kaynağı	r			,259**	,030	,296**
	p			,000	,415	,000
Bilginin Gerekçesi	r				,353**	,448**
	p				,000	,000
Çıktı Beklentisi	r					,336**
	p					,000

Tablo 8 incelendiğinde bilginin FÖYİ ve Eİ faktörlerinin genel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişkide olduğu görölmektedir ($p>,05$). Ancak bilginin kaynağı ile çıktı beklentisi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görölmektedir ($r=,030$; $p>,05$). Buradaki sonuçlara göre öğretmen adaylarının fen öğretimi özyeterlikler ve epistemolojik inançları arasında korelasyonel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görölmektedir. Bilginin kesinliği faktörü ile çıktı beklentisi ($r=,084$; $p>,05$) ve özyeterlik ($r=,311$; $p>,05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görölmüştür. Buna göre öğretmen adaylarının bilginin kesinliğine olan inançları artıka fen öğretime yönelik çıktı beklentileri ve fen öğretime yönelik özyeterlik inançlarının da artacağı söylenebilir.

4. SONUÇ, TARTIşMA VE ÖNERİLER

Yapılan çalışma kapsamında öğretmen adaylarının fen öğretimi öz yeterlikleri ve epistemolojik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel çalışma ile yürütölen bu araştırmada sınıf öğretmenliği, örnekleme grubu fen bilgisi öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliğinde öğrenim gören 3. ve 4. Sınıf öğretmen adaylarından oluşmaktadır.

Çalışmada bilginin kesinliği faktöründe negatif bir algının olduğu görölmektedir. Bu sonuçlar, öğrencilerin epistemolojik inançlarının öğrenme anlayışlarını etkileyebileceğine ilişkin önceki bulgularla benzerlik göstermektedir (Chan ve Elliott, 2004). Bunun sebebi öğretmen adaylarının geleneksel öğrenme kültürü ile yetiştirilmiş olması olabilir. Üniversite düzeyine giriş sınavları sınavların kitapları ve eğitimcileri otorite olarak görmesi sebep olmuş olabilir. Kaplan ve Akgöl (2009) fen bilgisi öğretmen adaylarının sahip oldukları epistemolojik inançlara göre “*geleneksel*” bir inanca sahip olduklarını belirtmişlerdir. Çalışma örnekleminde fen bilgisi öğretmen adaylarının yanı sıra, okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarında olması bilginin kesinliği notasında çok farklı inançların olmasından kaynaklanabilir. Fen bilgisi öğretmen adayları öğrenim süreci boyunca fen içerikli dersler aldıkları için bilgilerini muhakeme edebilir. Ancak diğer bölümlerdeki öğretmen adayları yalnızca bir dönem aldıkları fen dersleri ile bilimsel bilginin doğasını ve işleyişini ön plana çıkartamamış olabilirler.

Yalnızca “*kesinlik*” faktörü, öğrencilerin fen öğrenimi konusundaki öz-yeterlikleri ile hem doğrudan hem de dolaylı olarak bağlantı kurabilir. “*Kesinlik*” yapısı, diğer faktörler ile pozitif bir ilişkisi olduğu görölmektedir. Epistemolojik inançlar ve fen öğretimi yeterlik inançları genel olarak pozitif yönde anlamlı bir şekilde ilişki içerisindedir. Zorlu (2017), fen bilgisi öğretmen

adaylarının bilimin doğasına ilişkin epistemolojik inançları ile öz-yeterlik alguları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmada, bilimsel epistemolojik inanç puanları ile fen bilimleri puanları arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, gelişmiş epistemolojik inançlara sahip öğrencilerin yüksek öz yeterliliğe sahip olma ihtimalinin yüksek olduğu yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Chen ve Pajares, 2010). Ancak fen öğretimi sonuç beklentisi, bilimsel epistemolojik görüşleri anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Çalışmadan bilginin kaynağı ve sonuç beklentisi aralarında bir yordama ilişkisi görülmemiştir. Kapucu ve Bahçivan (2015) bilginin kaynak epistemolojik inanç boyutlarının fen öğrenme öz-yeterliği ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Bilginin kaynağı ve gelişim arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kızılgunes ve diğerleri (2009), bilimsel epistemolojik inançların kaynak ve gelişim boyutlarının fen öğrenme özyeterliği ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bilginin gerekçesi ve fen öğretimi özyeterlikleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Kapucu ve Bahçivan (2015) ise gerekçe boyutunun ise fen öğrenme özyeterliği ile anlamlı ve negatif yönde ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

4.2. Öneriler

Araştırmada öğretmen adaylarının epistemolojik inançlara ve fen öğretimi yeterlik inançları yönelik bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının epistemolojik inançları ile fen öğretimi yeterlikleri arasında pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde anlamlı ilişki vardır. Bu nedenle epistemolojik inançların öğretmen adaylarının fen öğretimi yeterlik inançlarını olumlu yönde yordadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının fen öğretimi öz yeterliklerin pozitif yönde artması için, epistemolojik inanç düzeylerinin de artırılması gerekmektedir. Öğretmen adaylarının daha çok bilimsel tartışma yapabilecekleri ve bilimsel bilgileri muhakeme edecekleri ortamların sağlanması gereklidir. Ayrıca bu çalışmadan elde edilen bulgular nicel veriler ile sınırlıdır. Bu bakımda çalışmaya nitel boyutun eklenmesi daha derinlemesine bulguların elde edilmesini sağlayacaktır. Özellikle bilginin kesinliği faktöründe öğretmen adaylarının genel literatüre farklılık gösteren inanç düzeyi nitel boyut ile daha derinlemesine araştırılabilir. Bulgularda farklı bölümlerden öğretmen adaylarını yer almaktadır. Bu çerçevede öğretmen adaylarının almış oldukları fen derslerinin düzeylerinin farklılık gösterdiği bilinmektedir. Özellikle fen bilgisi öğretmenliği doğası gereği daha fazla fen ve bilimin doğası ile iç içedir. Hem sınıf öğretmenliği hem de okul öncesi öğretmen adaylarının fen ve bilimin doğası benzer içerikte olması epistemolojik inanç alt boyutlarındaki inanç düzeylerini değiştirebilir.

5. KAYNAKLAR

Aypay, A. (2010). Genel öz yeterlik ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113-132.

Bahçivan, E. (2016). Investigating the relationships among PSTs' teaching beliefs: are epistemological beliefs central?. *Educational Studies*, 42(2), 221-238.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.

Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist*, 37(2), 122.

Bleicher, R. E. (2004). Revisiting the STEBI-B: Measuring self-efficacy in preservice elementary teachers. *School Science and Mathematics*, 104(8), 383-391.

- Chai, C. S., Khine, M. S., & Teo, T. (2006). Epistemological beliefs on teaching and learning: A survey among pre-service teachers in Singapore. *Educational Media International*, 43(4), 285-298.
- Chan, K. W., & Elliott, R. G. (2004). Relational analysis of personal epistemology and conceptions about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 20(8), 817-831.
- Chen, J. A., & Pajares, F. (2010). Implicit theories of ability of Grade 6 science students: Relation to epistemological beliefs and academic motivation and achievement in science. *Contemporary Educational Psychology*, 35(1), 75-87.
- Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (Rev. Ed.). New York: Academic
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson Education.
- Çoşkunlu, İ. M., & Cezmi, Ü., (2022). Fen bilimleri öğretmenlerinin eğitim felsefelerinin ve epistemolojik inançlarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 263-286.
- d'Alessio, M. A. (2018). The effect of microteaching on science teaching self-efficacy beliefs in preservice elementary teachers. *Journal of Science Teacher Education*, 29(6), 441-467.
- Dorsah, P., Shahadu, I., & Kpemuonye, A. K. N. (2020). Pre-service teachers' scientific epistemological beliefs and science teaching efficacy beliefs: a correlational study. *European Journal of Education Studies*, 7(9), 37-55.
- Enochs, L. G., & Riggs, I. M. (1990). Further development of an elementary science teaching efficacy belief instrument: A preservice elementary scale.
- Gorski, P. C., Davis, S. N., & Reiter, A. (2012). Self-efficacy and multicultural teacher education in the United States: The factors that influence who feels qualified to be a multicultural teacher educator. *Multicultural Perspectives*, 14(4), 220-228.
- Hammer, D., & Elby, A. (2003). Tapping epistemological resources for learning physics. *The Journal of the Learning Sciences*, 12(1), 53-90.
- Hofer, B. K. (2000). Dimensionality and disciplinary differences in personal epistemology. *Contemporary Educational Psychology*, 25(4), 378-405.
- Hofer, B. K. (2000). Dimensionality and disciplinary differences in personal epistemology. *Contemporary Educational Psychology*, 25(4), 378-405.
- Kaplan, A. O., & Akgul, E. M. (2009). Prospective elementary science teachers' epistemological beliefs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 2529-2533.
- Kapucu, S., & Bahçivan, E. (2015). High school students' scientific epistemological beliefs, self-efficacy in learning physics and attitudes toward physics: A structural equation model. *Research in Science & Technological Education*, 33(2), 252-267.
- Kızılgunes, B., Tekkaya, C., & Sungur, S. (2009). Modeling the relations among students' epistemological beliefs, motivation, learning approach, and achievement. *The Journal of Educational Research*, 102(4), 243-256.
- Kızıltepe, İ. S., & Kartal, T. (2022). Öğretmen adaylarının öğretim yeterlik inançlarının incelenmesi: çok değişkenli varyans analizi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 409-434.

- Kurt, F. (2009). Investigating students' epistemological beliefs through gender, grade level, and fields of the study. Master Thesis, Middle East Technical University, Graduate school of Social Sciences, Ankara.
- Lising, L., & Elby, A. (2005). The impact of epistemology on learning: A case study from introductory physics. *American Journal of Physics*, 73(4), 372-382.
- Mercan, N., & Kutluca, A. Y., (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin epistemolojik inançlarının fen öğretimine yönelik pedagojik yeterlikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 30-59.
- Palmer, D. H. (2006). Sources of self-efficacy in a science methods course for primary teacher education students. *Research in Science education*, 36(4), 337-353.
- Pomeroy, D. (1993). Implications of teachers' beliefs about the nature of science: Comparison of the beliefs of scientists, secondary science teachers, and elementary teachers. *Science Education*, 77(3), 261-78.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values: A theory of organization and change*. Jossey-Bass Inc.
- Schommer, M. (1990). Effects of beliefs about the nature of knowledge on comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 82(3), 498-504.
- Settlage, J. (2013). On acknowledging PCK's shortcomings. *Journal of Science Teacher Education*, 24, 1-12.
- Tsai, C. C. (2007). Teachers' scientific epistemological views: The coherence with instruction and students' views. *Science Education*, 91(2), 222-243.
- Velthuis, C., Fisser, P., & Pieters, J. (2014). Teacher training and pre-service primary teachers' self-efficacy for science teaching. *Journal of Science Teacher Education*, 25(4), 445-464.
- Zorlu, Y. (2017). An Investigation of the Relationship between pre-service science teachers' epistemological beliefs about the nature of science and their self-efficacy perceptions. *Journal of Education and Practice*, 8(7), 128-137.

INVESTIGATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS' DIGITAL GAME ADDICTIONS LİSE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIKLARININ İNCELENMESİ

Adem TAŞDEMİR¹, Tezcan KARTAL², İbrahim Serdar KIZILTEPE³

¹Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0003-3027-3256

²Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0001-7609-3555

³Doktorant, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0002-6210-5372

Özet

Akıllı cihazların yaygınlaşması ve internete kolay erişimle birlikte, bu cihazlar sosyal medya, online oyun, müzik ve film gibi kullanımlar için yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir. Ancak, bu kullanım dijital bağımlılığın dönüşebilir. Teknoloji, gençlerin çevrimiçi oyunlar, sosyal medya ve anlık mesajlaşma ile çokça meşgul olmalarına ve sonucunda kontrol kaybına ve dijital bağımlılığa yol açabilir. Bu bağlamda çalışma kapsamında lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları bir olgu olarak ele alınmış ve kesitsel olarak bu olgu betimlenmiştir. Bu süreçte Millî Eğitim Bakanlığı'nın eğitim bölge sınıflaması dikkate alınarak TR71 eğitim bölgesinde yer alan bir ilde öğrenim görmekte olan lise öğrencileri sınırlandırılmış evren kapsamında ele alınmıştır. Bu sınırlandırılmış evrenden oluşturulan tabakalar yoluyla çalışma örnekleme random yolla oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu (KBF)" ve lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarını belirleyebilmek amacıyla orijinali Lemmens, Valkenburg ve Peter (2009) tarafından geliştirilen ve Ilgaz (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans (f), yüzde (%), standart sapma (SD) değerleri gibi betimsel analizler ile birlikte bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde ki-kare bağımsızlık testi, lise öğrencilerinin oyun bağımlılık düzeylerine göre dijital oyun bağımlılığı ölçeği puanlarının incelenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, çalışma grubundaki lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun en yüksek düzeyde riskli ve az riskli grupta yer aldığını göstermektedir. Bunun yanında çalışma örneklemindeki normal ve ya çok riskli düzeyde lise öğrencilerinin bulunmadığı saptanmıştır. Öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin onların dijital oyun bağımlılığı üzerinde etken bir değişken olduğunu ve bağımlılık düzeyi arttıkça dijital oyun bağımlılığının da arttığı görülmüştür. Ayrıca, cinsiyet ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin değiştiği, özellikle erkek öğrencilerin kadınlara göre risk düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle telefon ile oyun oynama, öğrencilerin bağımlılıklarının daha yüksek olmasına sebep olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Teknoloji, dijital oyun bağımlılığı, lise öğrencileri.

Abstract

With the improvement of smart devices and easy access to the internet, these devices have become an important part of life for uses such as social media, online games, music, and movies. However, this use might lead to digital addiction. Young people might become overly engaged with online games, social media, and instant messaging, leading to loss of control and digital addiction. In this context, within the scope of the study, digital game addiction among high school students was considered a phenomenon and described cross-sectionally. In this process, considering the education region classification of the Ministry of National Education, high school students studying in a province located in the TR71 education region consisted of a target population. The study sample was randomly created by stratifying the target population. To collect data, the "Personal Information Form (KBF)" developed by the researchers and the "Game Addiction Scale for Adolescents", originally developed by Lemmens, Valkenburg, and Peter (2009) and adapted into Turkish by Ilgaz (2015), were used to determine the digital game addictions of high school students. Descriptive analyses such as frequency (f), percentage (%), and standard deviation (SD) values were used to analyze the data. Since the data set is discontinuous at the classification and ranking level, the chi-square independence test was used to determine the relationships between independent variables according to the digital game addiction level, and the Kruskal Wallis H test was used to examine the digital game addiction scale scores of high school students according to their game addiction levels. The results show that the majority of the high school students are in the highest-risk group and the low-risk group. In addition, it was determined that there were no high school students at normal or very risky levels. It has been observed that students' addiction levels are a factor in their digital game addiction, and as the addiction level increases, digital game addiction also increases. In addition, it was concluded that students' digital game addiction levels vary with gender, and especially male students have higher risk levels than females. Especially playing games on the phone makes students become more addicted.

Keywords: Technology, digital game addiction, high school students

1. GİRİŞ

Çevrimiçi oyun, küresel ölçekte yenilik yapmaya ve genişlemeye devam eden milyarlarca dolarlık bir endüstridir. Her yaştan bireyler rahatlama, meydan okuma ve sosyalleşme amacıyla rekreasyonel olarak oyun oynamaya motive olur (Yee, 2006). Dijital oyun oynamanın faydaları olsa da (Granic, Lobel ve Engels, 2014), sınırsız oyun oldukça ilgi çekici ve zaman alıcı olabilir, bu kapsamda ise savunmasız bireyler için bağımlılık yaratabilir (Sim, Gentile, Bricolo, Serpollini ve Gulamoydeen, 2012). Son otuz yılda, artan şekilde biriken araştırma ve klinik kanıtlar, oyun oynama davranışının en şiddetli uyumsuzluk biçimlerinin bağımlılık yaratan bir bozukluk olarak tanımlanmışlardır (Feng, Ramo, Chan ve Bourgeois, 2017) Özellikle de küresel/bölgesel alanlarda yaşanan felaketlerin vermiş olduğu sebeplerle, online öğrenme ortamlarına geçilmesi bireylerin daha fazla dijital içerikler ile bir arada olmasına sebep olmuştur. Ayrıca dijital oyun bağımlılığı, internet bağımlılığının önemli bir alt türü olarak belirtilmektedir (Young, 1999).

COVID-19 salgını küresel çapta etkisini gösterdiğinden beri, uzaktan eğitim ve ev dışındaki sınırlı aktiviteler, çocuklar ve genç yetişkinler arasında oyun bağımlılığı oranında önemli bir artışa yol açtığı görülmektedir. Son araştırmalar, oyun bağımlılığının çocuklar ve genç yetişkinler arasında yaygın olduğunu ve erkeklerin yüzde 19'unun ve kızların yüzde 7,8'inin oyun bağımlılığı olarak sınıflandırıldığını göstermektedir (Rosendo-Rios, Trott ve Shukla, 2022).

1.1. Kuramsal Çerçeve

Bilgisayar oyunları, ergenler tarafından iş stresini atmak veya boş zamanlarında yapılan aktivitelerden kurtulmak için sevilen popüler bir aktivite türü olarak kabul edilmektedir (Griffiths, 2005). Bir video oyunu bağımlılığının birincil göstergesi, bir kişinin günlük aktivitelerin ve normal rutinlerin olumsuz etkilendiği noktaya kadar oyunu oynamaya zaman ve dikkat ayırmasıdır. Oyun bağımlılığını teşhis etmede zaman doğrudan bir işlev olmasa da yapılan araştırmalar, bağımlı çevrimiçi kullanıcılar olarak sınıflandırılanların, çevrimiçi kullanımları konusunda genellikle aşırı olduklarını, haftada 40 ila 80 saat arasında herhangi bir yerde harcadıklarını ve oturumların 20 saate kadar sürebileceğini göstermektedir (Rosendo-Rios ve diğ., 2022). Beş veya daha fazla internet bağımlılığı semptomu olan katılımcıların, daha az semptomu olanlar için 27 saate kıyasla, haftada ortalama 35 saat çevrimiçi olduğu tespit edilmiştir (Young ve De Abreu, 2011). Young (1998), bağımlılığının yeni bir klinik hastalık ve postmodern toplumun bir fenomeni olduğunu belirtmiş ve bu sendromun sekiz kriteri ile çalışmıştır. Belirtilen sekiz kriterden en az beşi bir birey tarafından deneyimlendiğinde dijital bağımlılığı teşhisi konmaktadır. Bu teşhisler;

- Ruh halini kontrol etmek için kullanım
- Aynı memnuniyet düzeyine ulaşmak için sürenin artması
- İnternet kullanımını azaltmak için tekrarlanan çaba
- Bağlantının yokluğunda sinirlilik, depresyon veya hayal kırıklığının ortaya çıkması
- Bağlantısı kullanıcının algıladığından daha uzun sürüyor
- Bir kullanıcı siber uzayda geçirdiği süre hakkında çevresine yalan söyler.
- Bir kullanıcı İnternet'i diğer etkinliklere tercih ediyor
- Güçlü bağıllık

Çevrimiçi oyun sanal sosyalleşme için önemli bir araç haline gelmiştir. Bu tür oyunlar çocukların ve gençlerin akranlarıyla sosyalleşmesine olanak sağlarken aynı zamanda dijital oyun bağımlılığının da yükselişine neden olmuştur. Amerikan Psikiyatri Birliği'ne (Association, 2013) göre çevrimiçi veya internet üzerinden oyun bağımlılığı, “*genellikle diğer oyuncularla birlikte oyun oynamak için internetin sürekli ve tekrarlayıcı bir şekilde kullanılması, bu durumun işlevsellik kaybına veya klinik açıdan önemli bir sıkıntıya yol açması*” olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde, Dünya Sağlık Örgütü (2021) dijital oyun bağımlılığını “*temel olarak internet üzerinden gerçekleştirilen ve şu şekilde ortaya çıkan, kalıcı veya yinelenen bir oyun davranışı modeli*” olarak nitelendirmektedir:

Dijital oyunlar, bireyler tarafından bilinçli bir şekilde kullanıldığında, zihinsel sağlıklarına ve farklı gelişim evrelerine katkı sağlayabilir. Subrahmanyam, Kraut, Greenfield ve Gross (2000), internet oyunlarının görsel bilgi işleme odaklanarak bilişsel becerileri geliştirdiğini iddia etmiştir. Çevrimiçi oyunlar, özellikle çocuklar, ergenler ve genç yetişkinler arasında giderek daha popüler hale gelmekte olup genellikle stresle başa çıkmak için tercih edilmektedir. Yüksek stres seviyelerine sahip bireyler, çevrimdışı sorunlardan kaçınmak amacıyla aşırı çevrimiçi oyunlara yönelebilirler (Snodgrass ve diğ., 2014). Ancak, ergenlerin internet oyunlarına harcadıkları zaman arttıkça, bu aktivite bazı kişiler için işlevsiz hale geldiğinde oyun oynamak bağımlılık yapabilir ve bireyin sosyal, mesleki, aile, okul ve psikolojik işleyişine zarar verebilir (Gentile ve diğ., 2011).

Türkiye'deki büyük genç nüfusun dikkate alındığı bir perspektifle, pandemi süreci ve sonrasında hızla artan internet tabanlı teknoloji kullanımı, bu teknolojilerin potansiyel olumlu etkileri ile birlikte istenmeyen etkilerinin değerlendirilmesine yönelik daha fazla araştırmaya

ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, bu çalışma, pandemi sürecinde okula devam eden ergenlerin oyun bağımlılık düzeylerini değerlendirmeyi ve demografik özelliklerin oyun bağımlılığı üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda aşağıda yer alan sorulara araştırma kapsamında yanıtlar aranmıştır:

- a) Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeyleri nedir?
- b) Lise öğrencilerinin;
  - a. cinsiyet özelliklerine
  - b. oyun oynama araçlarına
  - c. sınıf düzeylerine
  - d. aile gelir düzeylerine
  - e. akademik başarı notuna ve
  - f. oyunda geçirdikleri sürelerle göre dijital oyun bağımlılık düzeyleri değişmekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırma nicel bir araştırma olup, veriler tarama tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma kapsamında lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları bir olgu olarak ele alınmış ve kesitsel olarak bu olgu betimlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca lise öğrencilerinin demografik bilgileri bağlamında bu olgu incelenmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubu random yolla sınırlandırılmış bir evren biriminden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu süreçteki amaç elde edilecek verilerdeki tesadüfi hatayı en aza indirmek ve evrenin tüm tabakalarına genelleme yapabilmektir. Bu süreçte Milli Eğitim bakanlığı eğitim bölge sınıflaması dikkate alınarak TR71 eğitim bölgesinde yer alan bir ilde öğrenim görmekte olan lise öğrencileri sınırlandırılmış evren olarak alınmıştır. Bu sınırlandırılmış evrenden oluşturulan tabakalar (Anadolu Lisesi, Ticaret Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lisesi) yoluyla çalışma örneklemini random yolla oluşturulmuştur. Örneklem büyüklüğü ve tabakalarda öğrenci sayıları Milli Eğitim Bakanlığının örgün eğitim istatistikleri yoluyla oluşturulmuştur (URL1). Özellikle örneklem grubu oluşturulurken tüm tabakalara genelleme yapabilmek için yeterli sayıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Milli eğitim istatistiklerine göre TR21 bölgesinde çalışmanın yürütüldüğü ilde 2020-2021 eğitim öğretim yılında toplam 14734 lise öğrencisi öğrenim görmektedir. Liselere göre dağılımları ise genel liselerde 7031 (47,7%), meslek liselerinde 6052 (41,07%) ve imam hatip liselerinde 1651 (11,2%) öğrenci öğrenim görmektedir. Toplam öğrenci sayısına göre bu liselerde öğrenim gören öğrenci sayılarına göre oranlar hesaplanarak çalışma grubu oluşturulmuş ve çalışma kapsamında ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü ,05 sapma, 95 güven aralığında 375 olarak hesaplanmıştır (URL2). Çalışma kapsamında tabakalara uygun olarak veriler toplanmış ve toplam 500 lise öğrencisine ulaşılmıştır. En son haliyle çalışma örnekleminde yer alan lise öğrencilerinin demografik bilgilerine göre dağılımlarına ilişkin bulgulara Tablo 1 da yer verilmiştir

Tablo 1

Çalışma örneklemindeki lise öğrencilerine ilişkin bilgiler

Bağımsız değişkenler	f	%	
Cinsiyet	Kadın	213	42,6
	Erkek	287	57,4

Sınıf düzeyi	9. sınıf	210	42,0
	10. sınıf	141	28,2
	11. sınıf	99	19,8
	12. sınıf	50	10,0
Gelir durumu	5000 TL ve altı	392	78,4
	5001-7500 TL	68	13,6
	7500 ve üstü TL	40	8,0
Not ortalaması	25-54	50	10,0
	55-69	155	31,0
	70-84	160	32,0
	85-100	135	27,0
Oyunda geçirilen süre	2 saat ve az	222	44,4
	3-4 saat	132	26,4
	5 ve üstü saat	146	29,2
Oyun oynama aracı	Cep telefonu	387	79,8
	Bilgisayar	113	20,2

Çalışma örnekleminin %42,6'sı kadın iken %57,ü erkeklerden oluşturmaktadır. Bunun yanında 210'u 9.sınıf öğrencisi iken, %78,4'ünün geliri 5000 TL ve altındadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (n=222, %44,4) günde 2 saatten az dijital oyun oynamakta ve bu süreçte cep telefonlarını (%79,8) kullanmaktadır.

2.2. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu (KBF)" ve lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarını belirleyebilmek amacıyla orijinali Lemmens, Valkenburg ve Peter (2009) tarafından geliştirilen ve Ilgaz (2015) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 21 madde ve 7 faktörden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 7 faktör ve güvenirlik katsayıları şu şekildedir: 1.faktör: Belirginlik, $\alpha= 0.78$; 2.faktör: dayanıklılık faktörü, $\alpha= 0.79$; 3.faktör: durum değiştirme faktörü, $\alpha= 0.66$; 4.faktör: geri çekilme faktörü, $\alpha=0.74$; 5.faktör: nüksetme faktörü, $\alpha=0.85$; 6.faktör: çatışma faktörü, $\alpha=0.83$; 7.faktör: sorunlar faktörü, $\alpha=0.62$. Ölçeğin geneli için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır.

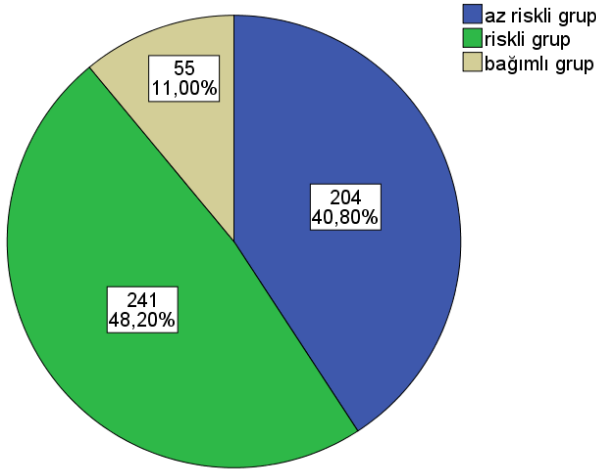
Her bir faktörde 3 madde yer almaktadır. Ölçeğin derecelendirilmesi 5'li likert tipinde olup, derecelendirmeler, "Asla (1), Nadiren (2), Bazen (3), Sıklıkla (4) ve Çok Sık (5)" olarak puanlanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin iç güvenirlik katsayısı yeniden hesaplanmış ve .867 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar ölçme aracının çalışma kapsamında güvenilir sonuçlar vereceğini göstermektedir (Kalaycı, 2010).

2.3. Verilerin Analizi

Nicel veri analizinde frekans (f), yüzde (%), standart sapma (SD) değerleri betimsel analizler kapsamında lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bunun yanında lise öğrencilerin Oyun Bağımlılığı Ölçeğinde aldıkları puanlar Hazar ve Hazar (2017)'ın yaptığı dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin belirlenmesinde kullandığı likert aralığı dikkate alınarak ranj aralıkları yeniden hesaplanmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan dijital oyun bağımlılığı aralıkları şu şekildedir: “1-21: Normal grup, 22-42: Az riskli grup, 43-63 Riskli grup, 64-84 Bağımlı grup, 85-105 Yüksek düzeyde bağımlı grup” olarak kategorize edilmiş ve süresiz veri formatına dönüştürülmüştür. Veri setinin sınıflama ve sıralama düzeyinde süresiz nitelikte olmasından dolayı dijital oyun bağımlılık düzeyine göre bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde ki-kare bağımsızlık testi, lise öğrencilerinin oyun bağımlılık düzeylerine göre dijital oyun bağımlılığı ölçeği puanlarının incelenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile dağılımlara şekil 1 de yer verilmiştir.

Şekil 1. Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeyleri

Çalışma örnekleminde yer alan lise öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ölçeğinden aldığı puanlar beş grup altında (normal, bağımlı, az riskli, riskli, çok riskli) toplanarak kategorik hale dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler, çalışma grubundaki lise öğrencilerinin en yüksek düzeyde riskli (241, %48,20) ve az riskli grupta (204, %40,8) yer aldığını göstermektedir. Çalışma grubunun %11 ise bağımlı gruptadır. Bunun yanında çalışma örneklemindeki normal grupta ve çok riskli düzeyde lise öğrencilerinin bulunmadığı saptanmıştır. Bu bulgular özellikle lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı açısından riskli olduklarını göstermektedir. Bu bulgu çalışma grubundaki öğrencilerin bağımlı grupta olma potansiyellerinin olduğu da göstermektedir. Bunun yanında normal grupta yer alan öğrencilerin olmaması genel olarak tüm öğrencilerin az ya da çok dijital olarak oyun bağımlılığı içinde olduklarını da göstermektedir.

Tablo 2. Lise öğrencilerinin oyun bağımlılık düzeylerine göre dijital oyun bağımlılığı ölçeği ile ilgili bulgular

Bağımlılık düzeyi	N	Sıra Ort.	χ^2	df	p	Anlamlı farkın kaynağı/
-------------------	---	-----------	----------	----	---	-------------------------

						Etki büyüklüğü	
Belirginlik	¹ az riskli grup	204	151,38			2>1, r=,536	
	² riskli grup	241	299,31	188,238	2	,000	3>1, r=,642
	³ bağımlı grup	55	404,27				3>2, r=,365
Tolerans	¹ az riskli grup	204	140,98				2>1, r=,613
	² riskli grup	241	309,35	217,808	2	,000	3>1, r=,635
	³ bağımlı grup	55	398,85				3>2, r=,340
Durum Değişimi	¹ az riskli grup	204	171,36				2>1, r=,409
	² riskli grup	241	285,51	128,461	2	,000	3>1, r=,578
	³ bağımlı grup	55	390,64				3>2, r=,337
Nüksetme	¹ az riskli grup	204	145,62				2>1, r=,572
	² riskli grup	241	300,81	215,112	2	,000	3>1, r=,675
	³ bağımlı grup	55	419,07				3>2, r=,432
Geri Çekilme	¹ az riskli grup	204	149,16				2>1, r=,556
	² riskli grup	241	298,32	207,016	2	,000	3>1, r=,692
	³ bağımlı grup	55	416,83				3>2, r=,422
Çatışma	¹ az riskli grup	204	148,90				2>1, r=,559
	² riskli grup	241	299,87	201,365	2	,000	3>1, r=,694
	³ bağımlı grup	55	410,99				3>2, r=,408
Sorunlar	¹ az riskli grup	204	161,87				2>1, r=,456
	² riskli grup	241	286,23	172,679	2	,000	3>1, r=,671
	³ bağımlı grup	55	422,69				3>2, r=,454

Lise öğrencilerinin bağımlılık düzeyleri açısından dijital oyun bağımlılığı ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde her bir alt boyutta anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu bulgu lise öğrencilerinin bağımlılık düzeylerine göre belirginlik, tolerans, durum değişimi, nüksetme, geri çekilme, çatışma ve sorunlar alt boyutları ile ilgili cevapların değiştiğini göstermektedir. Her bir alt boyutta oluşan fark ise bağımlı grup ile riskli grup ve az riskli grup arasında bağımlı grup lehine oluşurken, riskli grup ile az riskli grup arasında riskli grupta yer alan öğrenciler lehine oluşmuştur. Genel olarak bu bulgular öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin onların dijital oyun bağımlılığı üzerinde etken bir değişken olduğunu ve bağımlılık düzeyi arttıkça dijital oyun bağımlılığının da arttığını göstermektedir.

Tablo 3. Lise öğrencilerinin cinsiyet özellikleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyi			Toplam	X ²	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
Kadın	N	108	83	22	213	15,637	,000	,177
	% cinsiyet	50,7	39,0	10,3	100,0			
	% bağımlılık	52,	34,4	40,0	42,6			
Erkek	N	96	158	33	287			
	% cinsiyet	33,4	55,1	11,5	100,0			
	% bağımlılık	47,4	65,6	60,0	57,4			
Toplam	N	204	241	55	500			
	% cinsiyet	40,8	48,2	11,0	100,0			
	% bağımlılık	100,0	100,0	100,0	100,0			

Lise öğrencilerin cinsiyet özellikleri açısından bağımlılık düzeyleri incelendiğinde, kadın öğrencilerin büyük çoğunluğunun az risk grubunda olduğu (f=108, 50,7%), erkeklerin ise büyük çoğunluğunun riskli grupta (f=158, 55.1%) yer aldığı görülmektedir. Ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre cinsiyet ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında düşük düzeyli anlamlı bir ilişki bulunmuştur (X²(2,n=500)= 15,637, p=.001, Cramer's V=.157). Bu durum cinsiyet özelliği ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin değiştiğini, özellikle erkek öğrencilerin kadınlara göre risk düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Lise öğrencilerinin oyun oynama araçları ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyi			Toplam	X ²	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
Cep telefonu	N	170	189	34	393	11,931	,003	,154
	% oyun aracı	43,3	48,1	8,7	100,0			
	% bağımlılık	83,3	78,4	61,8	78,6			
Bilgisayar	N	34	52	21	107			
	% oyun aracı	31,8	48,6	19,6	100,0			

	% bağımlılık	16,7	21,6	38,2	21,4
	N	204	241	55	500
Toplam	% oyun aracı	40,8	48,2	11,0	100,0
	% bağımlılık	100,0	100,0	100,0	100,0

Çalışma grubundaki öğrencilerin oyun oynama araçları açısından bağımlılık düzeyleri incelendiğinde oyun oynarken cep telefonu kullanan öğrencilerin daha çok az riskli (f=170; 43,3%) ve riskli gruplarda (f=189; 48,1%) yer aldığı görülürken, oyun için bilgisayarı kullanan öğrencilerin riskli grupta (f=52; 48,6%) yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında cep telefonu kullanan her bir bağımlılık düzeyindeki öğrencilerin bilgisayar kullanan öğrencilere göre bağımlılık düzeyleri daha yüksektir. Ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre lise öğrencilerinin oyun oynama araçları ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2(2,n=500)= 11,931; p=.000$). Bu ilişki ise düşük düzeyli etkiye sahiptir (Cramer's $V=.154$). Elde edilen bu bulgular özellikle oyun oynama aracının öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı üzerinde etken olduğunu göstermektedir. Özellikle telefon ile oyun oynama, öğrencilerin bağımlılıklarının daha yüksek olmasına sebep olmaktadır.

Tablo 5. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyi			Toplam	X^2	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
9.sınıf	N	76	111	23	210	4,401	,623	,066
	%sınıf düzeyi	36,2	52,9%	11,0%	100,0%			
	% bağımlılık düzeyi	37,3	46,1%	41,8%	42,0%			
10.sınıf	N	61	62	18	141	4,401	,623	,066
	%sınıf düzeyi	43,3	44,0%	12,8%	100,0%			
	% bağımlılık düzeyi	29,9	25,7%	32,7%	28,2%			
11.sınıf	N	45	45	9	99	4,401	,623	,066
	%sınıf düzeyi	45,5	45,5%	9,1%	100,0%			
	% bağımlılık düzeyi	22,1	18,7%	16,4%	19,8%			
12.sınıf	N	22	23	5	50			

	%sınıf düzeyi	44,0	46,0%	10,0%	100,0%
	% bağımlılık düzeyi	10,8	9,5%	9,1%	10,0%
	N	204	241	55	500
Toplam	%sınıf düzeyi	40,8	48,2%	11,0%	100,0%
	% bağımlılık düzeyi	100,0	100,0%	100,0%	100,0%

Lise öğrencilerinin sınıf seviyeleri ile dijital oyun bağımlılıkları incelendiğinde, tüm sınıf seviyelerinde genel olarak öğrencilerin az riskli ve riskli grupta yer aldıkları görülmektedir. Ancak en yüksek düzeyde 9.sınıf öğrencilerinin riskli grupta olduğu (f=111; 52,9%), en düşük bağımlılık düzeylerinin ise 12.sınıf öğrencilerinde olduğu belirlenmiştir. Ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre lise öğrencilerinin sınıf seviyeleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki yoktur ($\chi^2(6,n=500)=4,401$, $p=.623$). Bu durum her ne kadar sınıf seviyesi arttıkça dijital oyun bağımlılık düzeylerinin azaldığını gösterse de, istatistiksel olarak bu azalma anlamlı değildir. Başka bir ifade ile lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile sınıf seviyeleri arasında bir ilişki olmadığını ve lise öğrencilerinin sınıf seviyeleri açısından benzer düzeyde olduklarını göstermektedir.

Tablo 6. Lise öğrencilerinin aile gelir düzeyleri ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital Oyun Bağımlılık Düzeyi			Toplam	χ^2	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
	N	170	177	45	392			
5000 TL ve altı	% gelir düzeyi	43,4	45,2	11,5	100,0			
	% bağımlılık	83,3	73,4	81,8	78,4			
	N	19	44	5	68			
5001-7500 TL	% gelir düzeyi	27,9	64,7	7,4	100,0	9,107	,058	,095
	% bağımlılık	9,3	18,3	9,1	13,6			
	N	15	20	5	40			
7500 ve üstü TL	% gelir düzeyi	37,5	50,0	12,5	100,0			
	% bağımlılık	7,4	8,3	9,1	8,0			
	N	204	241	55	500			
Toplam	% gelir düzeyi	40,8	48,2	11,0	100,0			

% bağımlılık	100,0%	100,0	100,0	100,0
--------------	--------	-------	-------	-------

Tablo 6 da ailelerin gelir düzeyleri ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılıkları incelendiğinde her bir gelir düzeyinde öğrencilerin riskli grupta yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yanında aile gelir düzeyinin artması ile öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Ek olarak bağımlı (81,8%), riskli (73,4%) ve az riskli grupta (83,3%) yer alan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ise 5000TL ve altı gelire sahip ailelerin çocuklarıdır. Gelir düzeyi açısından öğrencilerin dijital oyun bağımlılıkları arasındaki ilişki ise istatistiksel olarak anlamlı değildir ($X^2(6,n=500)= 9,107$; $p=,058$, Cramer's $V=,095$). Bu durum, aile gelir düzeyinin öğrencilerin dijital oyun bağımlılıkları ile ilişkili olmadığını göstermektedir.

Tablo 7. Lise öğrencilerinin akademik başarı notu ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital bağımlılık düzeyi			Toplam	X^2	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
25-54	N	19	25	6	50	1,142	,980	,034
	%başarı notu	38,0	50,0	12,0	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	9,3	10,4	10,9	10,0			
55-69	N	62	74	19	155			
	%başarı notu	40,0	47,7	12,3	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	30,4	30,7	34,5	31,0			
70-84	N	65	77	18	160			
	%başarı notu	40,6	48,1	11,3	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	31,9	32,0	32,7	32,0			
85-100	N	58	65	12	135			
	%başarı notu	43,0	48,1	8,9	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	28,4	27,0	21,8	27,0			
Toplam	N	204	241	55	500			
	%başarı notu	40,8	48,2	11,0	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	100,0	100,0	100,0	100,0			

Lise öğrencilerinin akademik başarı notları ile dijital oyun bağımlılıkları incelendiğinde genel olarak not ortalaması 55 ile 84 arasında olan öğrencilerin dijital oyun bağımlılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle not ortalaması 55-69 arasında olan öğrencilerin %34,5'i bağımlı grupta yer alırken, not ortalaması 70-84 arasında olan öğrencilerin %32'si riskli gruptadır. En düşük bağımlılıklar ise not ortalaması 25-54 arasında olan öğrencilerde oluşmuştur. Ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre lise öğrencilerinin akademik başarı notları ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($X^2(6,n=500)= 1,142$ $p=.980$). Bu durum akademik başarı notunun lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile ilişkili olmadığını ve her bir not ortalamasının oyun bağımlılığı açısından benzer düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Lise öğrencilerinin oyunda geçirdikleri süre ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçları

		Dijital bağımlılık düzeyi			Toplam	X^2	p	Cramer's V
		Az riskli grup	Riskli grup	Bağımlı grup				
2 saat ve az	N	114	96	12	222	40,298	,000	,201
	% oyun oynama süresi	51,4	43,2	5,4	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	55,9	39,8	21,8	44,4			
3-4 saat	N	47	75	10	132			
	% oyun oynama süresi	35,6	56,8	7,6	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	23,0	31,1	18,2	26,4			
5 ve üstü saat	N	43	70	33	146			
	% oyun oynama süresi	29,5	47,9	22,6	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	21,1	29,0	60,0	29,2			
Toplam	N	204	241	55	500			
	% oyun oynama süresi	40,8	48,2	11,0	100,0			
	% bağımlılık düzeyi	100,0	100,0	100,0	100,0			

Öğrencilerin günlük oyunda geçirdikleri süreler ile dijital oyun bağımlılıkları arasındaki ilişki incelendiğinde, 2 saat ve daha az oyun oynayan öğrencilerin (n=114, 55,9%) az riskli grupta yer aldığı görülürken, 5 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin ise (n=33, 60,0%) bağımlı grupta oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin günlük oyunda geçirdikleri süre ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki vardır ($X^2(6,n=500)= 40,298$; $p=.000$). Bu ilişki ise düşük düzeyli etkiye sahiptir (Cramer's V=,201). Elde edilen bu bulgular, öğrencilerin oyunda geçirdikleri süre ile dijital oyun bağımlılıkları arasında bir ilişki olduğunu ve oyunda geçirilen sürenin artması ile öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Çalışma grubunun %11 ise bağımlı gruptadır. Bunun yanında çalışma örneklemindeki normal grupta ve çok riskli düzeyde lise öğrencilerinin bulunmadığı saptanmıştır. Bu bulgular özellikle lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı açısından riskli olduklarını göstermektedir. Chung, Lee ve Lee (2019) tarafından yürütülen çalışmada ergenlerin yaklaşık %6'sı ciddi düzeyde bağımlılık yapan grup olarak sınıflandırılmıştır. Çakıroğlu, Soylu ve Görmez (2021) çalışmasında ise öğrencilerin %56'sının bağımlılık düzeyin de olduğunu ve pandemi sonrasında oyun sürelerinin arttığını belirtmiştir. Bu kapsamda online öğrenme ortamlarının vermiş olduğu imkanların yanı sıra öğrencilerin bir hastalık olarak belirtilen bağımlılıklarına da sebep olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerin cinsiyet özellikleri açısından bağımlılık düzeylerinde ise sonuçlara göre cinsiyet ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında düşük düzeyli anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durum cinsiyet özelliği ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin değiştiğini, özellikle erkek öğrencilerin kadınlara göre risk düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyetlerdeki bu farklılığın literatürde bildirilen sonuçlarla benzer olduğu görülmüştür (Tifferet, 2019; Twenge ve Martin, 2020). Erkek öğrenciler oyuna daha fazla zaman ayırırken, kız öğrenciler sosyal medya ve mesajlaşmaya daha fazla zaman ayırmaktadır (Çakıroğlu ve diğ., 2021). Bu durumun bir sebebi olarak erkek çocukların dijital oyunları çok daha çekici bulmalarına ve doğal bilişsel süreçlerine yardımcı olmalarından kaynaklanabilir (Bonanno ve Kommers, 2005).

Çalışma grubundaki öğrencilerin oyun oynama araçları açısından bağımlılık düzeyleri incelendiğinde cep telefonu kullanan her bir bağımlılık düzeyindeki öğrencilerin bilgisayar kullanan öğrencilere göre bağımlılık düzeyleri daha yüksektir. Elde edilen bu bulgular özellikle oyun oynama aracının öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı üzerinde etken olduğunu göstermektedir. Özellikle telefon ile oyun oynama, öğrencilerin bağımlılıklarının daha yüksek olmasına sebep olmaktadır. Özellikle öğrencilerin kişisel cep telefonlarına sahip olmaları ve ebeveyn denetiminin olmaması bilinçli kullanım sonuçları ile bağımlılığa sebep olmaktadır (Schneider, King, ve Delfabbro, 2017).

Ailelerin gelir düzeyleri ile öğrencilerin dijital oyun bağımlılıkları incelendiğinde aile gelir düzeyinin artması ile öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Benzer şekilde Keser ve Esgi (2012) ise sosyo-ekonomik farklılıkların oyun bağımlılığı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Literatürde ise sosyal sınıf, ailenin sosyoekonomik durumu, annenin eğitim düzeyi ile dijital oyun bağımlılığının doğrudan ilişkisi olduğu görülmektedir (Muslu ve Aygun, 2020). Horzum (2011) sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin imkanlarının iyi olması ve maddi sorunlarının olmaması nedeniyle dijital oyun bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Lise öğrencilerinin akademik başarı notları ile dijital oyun bağımlılıkları incelendiğinde akademik başarı notunun lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile ilişkili olmadığını ve her bir not ortalamasının oyun bağımlılığı açısından benzer düzeyde olduğunu göstermektedir. Bir dizi çalışma (Chiu ve Lee ve Huang, 2004; Rehbein, Psych, Kleimann, Mediasci ve Mößle, 2010), oyunu bağımlılığının düşük okul performansıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Bazı araştırmalar farklı türdeki bilgisayar, video ve internette oyun oynamanın akademik performansla olumsuz yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Anand, 2007; Ip, Jacobs ve Watkins, 2008)

Öğrencilerin günlük oyunda geçirdikleri süreler ile dijital oyun bağımlılıkları arasındaki ilişki incelendiğinde, 2 saat ve daha az oyun oynayan öğrencilerin az riskli grupta yer aldığı görülürken, 5 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin ise bağımlı grupta oldukları

belirlenmiştir. Öğrencilerin günlük oyunda geçirdikleri süre ile dijital oyun bağımlılık düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki vardır ve ilişki ise düşük düzeyli etkiye sahip olduğu görülmüştür. Oyunda geçirilen sürenin artması ile öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Literatürde haftada haftada 30 saatten fazla oyun oynamanın dijital oyun bağımlılıklarının daha yüksek puanlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Muslu ve Aygun, 2020; Paulus, Ohmann, Von Gontard ve Popow, 2018; Saunders ve diğ., 2017). Griffiths (2000) daha uzun süre oyun oynamanın bağımlılıkla sonuçlanacağını belirtmiştir. Bazı araştırmalar oyun bağımlılığının internetin problemleri kullanımından kaynaklandığını, bunun da çevrimdışı davranışsal bağımlılığın çevrimiçi bağımlılığa dönüşmesini sağladığını iddia etmektedir (Gunuc, 2015). Bu durum aynı zamanda teknolojinin gelişmesiyle birlikte hızlı kentleşme sonucu çocuklar için güvenli oyun alanlarının olmayışı ve açık hava oyunlarına harcanan zamanın azalmasından da kaynaklanmaktadır.

4.2. Öneriler

Araştırmada kendisine ait telefonu olan öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle teknolojik cihazların ebeveyn kontrolünde olması ve velilerin bağımlılık konusunda daha bilinçli yaklaşımları öğrencilerin teknoloji bağımlılığı üzerinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Ailelerin sosyoekonomik durumlarının getirmiş oldukları imkanlar ile bireyler daha fazla dijital ortamda vakit geçirmekte ve sosyalliğin dijital giderilmesi bağımlılık düzeyini arttırmaktadır. Bu kapsamda bireylerin fiziksel olarak bir araya gelmeleri, geleneksel sosyalleşme algılarının oluşturulması ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Oyun bağımlılığı konusunda sadece bireyler kendi başlarına sorumlu değildir. çevre etkisi, kendini kanıtlama çabası yalnızlık hissi gibi psikolojik durumlardaki eksiklikler bireyleri dijital ortama yönlendirmektedir. Psikososyal desteklerin dijital çağda daha fazla ön plana çıkartılması gerekmektedir. Bu desteğin ilköğretim seviyelerinden itibaren toplumun bir parçası olarak örgün eğitim sürecinde devam etmesi ileriki dönemlerde bilinçli kullanıcıların yetişmesini sağlayacaktır.

Araştırma da veriler nicel yolla toplanmıştır. Nicel çalışmalar mevcut durumdaki katılımcıların öz bildirimleri ile ve sayısal veriler ile sınırlıdır. Araştırmanın daha derinlemesine incelenmesi için nitel boyut ile derinlemesine çalışılması, nicel verileri destekleyecektir. Örneklemin sınırlı bölgede olması, nicel araştırmalar gereği benzer durumlardaki örneklem için genelleyecektir. Bu çerçevede örneklem grubunun değişmesi ya da genişletilmesi daha fazla genelleme imkânı sunabilir.

5. KAYNAKLAR

- American Psychiatric Association [APA]. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)* (5th Ed.). American Psychiatric Publishing: Arlington, TX, USA.
- Anand, V. (2007). A study of time management: The correlation between video game usage and academic performance markers. *CyberPsychology & Behavior*, 10(4), 552-559.
- Bonanno*, P., & Kommers, P. A. (2005). Gender differences and styles in the use of digital games. *Educational Psychology*, 25(1), 13-41.
- Calculator.net. (2021). Sample Size Calculator. Retrieved from <https://www.calculator.net/sample-size-calculator.html>
- Chiu, S. I., Lee, J. Z., & Huang, D. H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. *CyberPsychology & behavior*, 7(5), 571-581.
- Chung, S., Lee, J., & Lee, H. K. (2019). Personal factors, internet characteristics, and environmental factors contributing to adolescent internet addiction: A public health

- perspective. *International journal of environmental research and public health*, 16(23), 4635.
- Çakıroğlu, S., Soylu, N., & Görmez, V. (2021). Re-evaluating the Digital Gaming Profiles of Children and Adolescents during the COVID-19 Pandemic: A Comparative Analysis Comprising 2 Years of Pre-Pandemic Data. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 8(1), 51-57.
- Feng, W., Ramo, D. E., Chan, S. R., & Bourgeois, J. A. (2017). Internet gaming disorder: Trends in prevalence 1998–2016. *Addictive behaviors*, 75, 17-24.
- Gentile, D. A., Choo, H., Liau, A., Sim, T., Li, D., Fung, D., & Khoo, A. (2011). Pathological video game use among youths: A two-year longitudinal study. *Pediatrics*, 127(2), e319-e329.
- Granic, I., Lobel, A., & Engels, R. C. (2014). The benefits of playing video games. *American psychologist*, 69(1), 68-78.
- Griffiths, M. (2000). Internet addiction-time to be taken seriously?. *Addiction research*, 8(5), 413-418.
- Griffiths, M. (2005). A ‘components’ model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance use*, 10(4), 191-197.
- Gunuc, S. (2015). Relationships and associations between video game and Internet addictions: Is tolerance a symptom seen in all conditions. *Computers in Human Behavior*, 49, 517-525.
- Hazar, Z., & Hazar, M. (2017). Digital game addiction scale for children çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 203-216.
- Hyun, G. J., Han, D. H., Lee, Y. S., Kang, K. D., Yoo, S. K., Chung, U. S., & Renshaw, P. F. (2015). Risk factors associated with online game addiction: A hierarchical model. *Computers in human behavior*, 48, 706-713.
- Ilgaz, H. (2015). Ergenler için oyun bağımlılığı ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması. *İlköğretim Online*, 14(3), 874-884.
- Ip, B., Jacobs, G., & Watkins, A. (2008). Gaming frequency and academic performance. *Australasian Journal of Educational Technology*, 24(4).
- Kalaycı, S. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Keser, H., & Esgi, N. (2012). An analysis of self-perceptions of elementary school students in terms of computer game addiction. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 247-251.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development and validation of a game addiction scale for adolescents. *Media psychology*, 12(1), 77-95.
- Muslu, G. K., & Aygun, O. (2020). An analysis of computer game addiction in primary school children and its affecting factors. *Journal of Addictions Nursing*, 31(1), 30-38.
- Paulus, F. W., Ohmann, S., Von Gontard, A., & Popow, C. (2018). Internet gaming disorder in children and adolescents: a systematic review. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 60(7), 645-659.

- Rehbein, F., Psych, G., Kleimann, M., Mediasci, G., & Mößle, T. (2010). Prevalence and risk factors of video game dependency in adolescence: results of a German nationwide survey. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 13(3), 269-277.
- Rosendo-Rios, V., Trott, S., & Shukla, P. (2022). Systematic literature review online gaming addiction among children and young adults: A framework and research agenda. *Addictive Behaviors*, 129, 107238.
- Saunders, J. B., Hao, W., Long, J., King, D. L., Mann, K., Fauth-Bühler, M., ... & Poznyak, V. (2017). Gaming disorder: Its delineation as an important condition for diagnosis, management, and prevention. *Journal of behavioral addictions*, 6(3), 271-279.
- Schneider, L. A., King, D. L., & Delfabbro, P. H. (2017). Family factors in adolescent problematic Internet gaming: A systematic review. *Journal of behavioral addictions*, 6(3), 321-333.
- Sim, T., Gentile, D. A., Bricolo, F., Serpelloni, G., & Gulamoydeen, F. (2012). A conceptual review of research on the pathological use of computers, video games, and the Internet. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 10, 748-769.
- Snodgrass, J. G., Lacy, M. G., Dengah II, H. J., Eisenhauer, S., Batchelder, G., Cookson, R. J. (2014). A vacation from your mind: Problematic online gaming is a stress response. *Computers in Human Behavior*, 38, 248-260.
- Subrahmanyam, K., Kraut, R., Greenfield, P., & Gross, E. F. (2000). The impact of home computer use on children's activities and development. *The Future of Children*, 10, 123-144.
- Tifferet, S. (2019). Gender differences in privacy tendencies on social network sites: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior*, 93, 1-12.
- Twenge, J. M., & Martin, G. N. (2020). Gender differences in associations between digital media use and psychological well-being: Evidence from three large datasets. *Journal of adolescence*, 79, 91-102.
- URL1 (2023). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022*. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> adresinden alınmıştır.
- URL2 (2023). *Sample size calculator*. <https://www.calculator.net/sample-size-calculator.html> adresinden alınmıştır.
- Yee, N. (2006). Motivations for play in online games. *CyberPsychology & behavior*, 9(6), 772-775.
- Young, K. S. (1998). *Caught in the net: How to recognize the signs of internet addiction-and a winning strategy for recovery*. John Wiley & Sons.
- Young, K. S. (1999). Internet Addiction: symptoms, evaluation and treatment. In L. Vande Creek & T. Jackson (Eds.), *Innovations in clinical practice: A source book*. Sarasota, F.L.: Professional Resource Press.
- Young, K. S., & De Abreu, C. N. (Eds.). (2011). *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*. John Wiley & Sons.

**BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH ON THE CONCEPTS OF
"CLIMATE MIGRATION" AND "ENVIRONMENTAL MIGRATION"**

USING VOSVIEWER

**"İKLİM GÖÇÜ" VE "ÇEVRESEL GÖÇ" KAVRAMLARI ÜZERİNDE YAPILAN
ARAŞTIRMALARIN VOSVIEWER İLE BİBYOMETRİK ANALİZİ**

Hüseyin DOĞAN¹, İsmail DÖNMEZ²

¹Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Bulanık MYO, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık
Bölümü, 0000-0002-0375-8437

²Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, Bulanık MYO, Çocuk Bakımı ve Gençlik
Hizmetleri Bölümü, 0000-0002-7792-0169

Abstract

The aim of this study is to map the quantitative breadth and quantity of academic studies on the concept of climate migration or environmental migration through the VOSviewer programme. A total of 666 documents related to the concepts of "climate migration" or "environmental migration" between 1992 and 2023 were identified in the Web of Science database on 1 November 2023. When the distribution of related studies by years is analysed, it is seen that academic studies in this field have shown a great increase in recent years. When the most frequently used key concepts in the studies are examined, it is determined that the concepts of "adaptation", "climate change", "migration", "climate-change", "environmental migration", "vulnerability" come to the fore. Finally, in the author, country and institution analysis based on the citation network, "Nawrotzki, Raphael J", "McIeman, Robert", "Gemenne, Francois", "USA", "Germany", "England", "University of Liege", "University of Vienna", "University of Colorado" come to the forefront among the authors; "USA", "Germany", "England" among the countries; and "University of Liege", "University of Vienna", "University of Colorado" among the institutions, respectively. This situation shows us that while climate and environmental migration is on the global agenda, it is especially active in countries such as USA, Germany and England.

Keywords: Climate Migration, environmental Migration, VOSviewer, Bibliometric analysis

Özet

Bu çalışmanın amacı, VOSviewer programı aracılığıyla iklim göçü veya çevre göçü kavramı üzerine yapılan akademik çalışmaların niceliksel yönden genişliğini ve miktarını haritalandırmaktır. Web of Science veri tabanı üzerinde 1 Kasım 2023 tarihinde yapılan taramada, "iklim göçü" veya "çevre göçü" kavramlarıyla ilişkili 1995-2023 yılları arasında yer alan toplam 666 doküman tespit edilmiştir. İlgili çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, bu alandaki akademik çalışmaların son yıllarda büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kavramlara bakıldığında ise "adaptation", "climate change", "migration", "climate-change", "environmental migration", "vulnerability" kavramlarının ön plana çıktığı saptanmıştır. Son olarak, atıf ağına dayalı olarak yapılan yazar, ülke ve kurum analizinde, sırasıyla yazarlar arasında, "Nawrotzki, Raphael J", "McIeman, Robert", "Gemenne, Francois"; ülkeler arasında, "USA", "Germany", "England"; kurumlar arasında ise, "University of Liege", "University of Vienna", "University of Colorado"

ön plana çıkmaktadır. Bu durum iklim ve çevre göçünün küresel gündemdeki yerini alırken özellikle USA, Germany ve England gibi ülkelerde aktif olduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: İklim göçmeni, çevre göçmeni, VOSviewer, Bibliyometrik analiz

1. INTRODUCTION

Climate migration refers to the movement of people from one place to another due to the impacts of climate change (Duran, 2022). This migration movement is a response to climatic stress and shocks (Cattaneo et al., 2019). Climate change can lead to various environmental changes such as rising sea levels, extreme weather events, droughts, and changes in temperature and precipitation patterns. These changes can have significant impacts on ecosystems, agriculture, water resources and livelihoods, which in turn can affect human populations and their ability to sustain themselves in their current location (Benveniste et al., 2022; Falco et al., 2018). The relationship between climate change and migration is complex and multifaceted. While not all migrations can be attributed solely to climate change, it is increasingly recognised that climate change is a contributing factor. Climate change is a "threat multiplier" can act as a catalyst, exacerbate existing vulnerabilities and push people to move in search of better living conditions (Thiede et al., 2016). Migration can be both internal and international, crossing national borders (Beine & Parsons, 2014). It can be temporary or permanent and may involve individuals, families or entire communities (Teye & Nikoi, 2022). The impacts of climate migration are far-reaching and can affect various aspects of society. Environmental factors, such as changes in land use and resource availability, can lead to conflicts over natural resources and displacement of indigenous communities (Glaser et al., 2017). Economic impacts include changes in agricultural productivity, loss of livelihoods and increased pressure on urban areas (Liang et al., 2023). Social and cultural impacts can include loss of traditional knowledge and practices, as well as disruption of social networks and community cohesion (Butros et al., 2021). Addressing climate migration requires a comprehensive and multidimensional approach. This includes understanding the drivers and dynamics of migration, as well as the vulnerabilities and capacities of affected populations (Martin et al., 2017). Policy interventions should focus on both adaptation and mitigation strategies to reduce the impacts of climate change and support the resilience of communities (Schwerdtle et al., 2020). This includes measures to increase the adaptive capacity of vulnerable populations, improve access to basic services and resources, and promote sustainable development practices (Schwerdtle et al., 2020). Furthermore, international co-operation and coordination are crucial to address the transboundary nature of climate migration and ensure human rights protection (Butros et al., 2021). Climate migration is a complex and multifaceted phenomenon involving the movement of people due to the impacts of climate change. It is a response to climatic stresses and shocks and can have far-reaching impacts on individuals, communities and societies. Addressing climate migration requires a comprehensive and multidimensional approach, including both adaptation and mitigation strategies, as well as international cooperation and coordination.

Bibliometric analysis can be used to understand the characteristics and trends of the literature on climate migration. With this analysis method, information such as which topics attract more attention, in which years more research has been conducted and in which regions studies are concentrated can be obtained. Bibliometric analysis helps to identify key topics and terms related to climate migration. With this study, the quantitative breadth and amount of studies related to the topics of "climate migration" and "environmental migration" will be revealed. In this way, the characteristics and trends of academic research in the field of climate migration and environmental migration will be revealed. Furthermore, we will identify key researchers, institutions and collaborations to demonstrate their expertise in this field. Finally, by identifying

existing gaps, it will enable the identification of future research opportunities and policy development needs.

2. MATERIALS AND METHODS

2.1. Research Objective

The aim of this study is to map the scope and amount of academic studies on the concepts of climate migration and environmental migration through VOSviewer programme.

2.2. Data and Analysis Process

In the literature, quantitative analysis of academic studies in the field is carried out with various tools. VOSviewer is a program that is widely used in this process and offers the opportunity to visualise and map the data. In this study, VOSviewer program was preferred for visualising the data within the scope of the study in line with the purpose of the research.

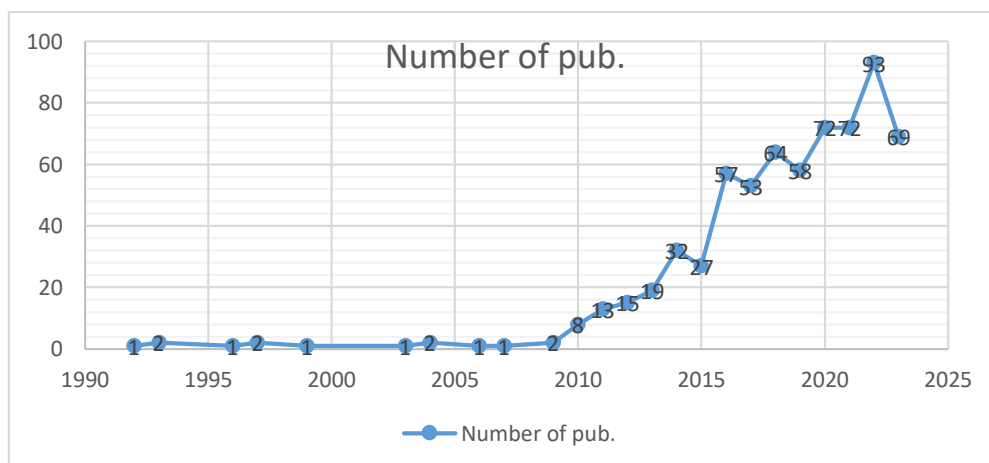
In bibliometric analyses, the database containing the data included in the study is important. For this reason, the data used in the research has a direct impact on the reliability of the study. Web of Science is an advanced database that offers advanced search options in the data analysis process. Therefore, in order to keep the reliability of the study high, the data evaluated within the scope of the study were obtained through the Web of Science database.

A total of 666 documents were reached in the general search made by searching the concepts of "climate migration" or "environmental migration" on the Web of Science database on 1 November 2023 through the VOSviewer program. When the 666 documents obtained from the relevant analysis are sorted quantitatively by date, the oldest document belongs to 1992, while the newest document belongs to 2023. In the categorical grouping made in the relevant analysis, 506 journal articles, 149 book chapters, 56 papers, 46 editorial articles and 41 review articles were identified. Finally, the 666 documents were evaluated quantitatively and mapped based on author-citation-country-institution and keywords through the VOSviewer programme.

3.FINDINGS

In this section of the study, the findings obtained as a result of analysing the studies included in the scope of the research through the VOSviewer programme are presented.

3.1. Distribution of Studies by Year

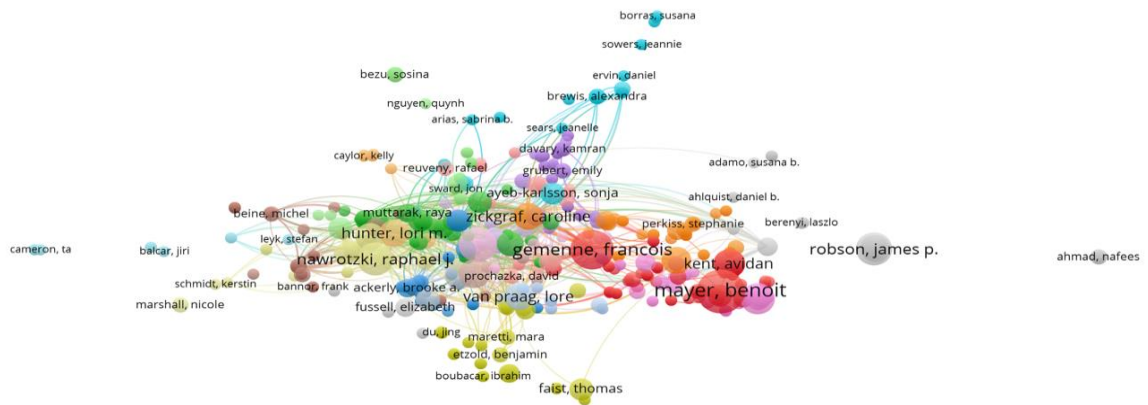
Figure 1. Distribution of Studies by Year

Figure 1 shows the distribution of the studies included in the scope of the research according to years. Accordingly, there has been a significant increase in the number of studies on climate

migration or environmental migration in recent years. This situation proves that the issue of climate migration or environmental migration is on the agenda.

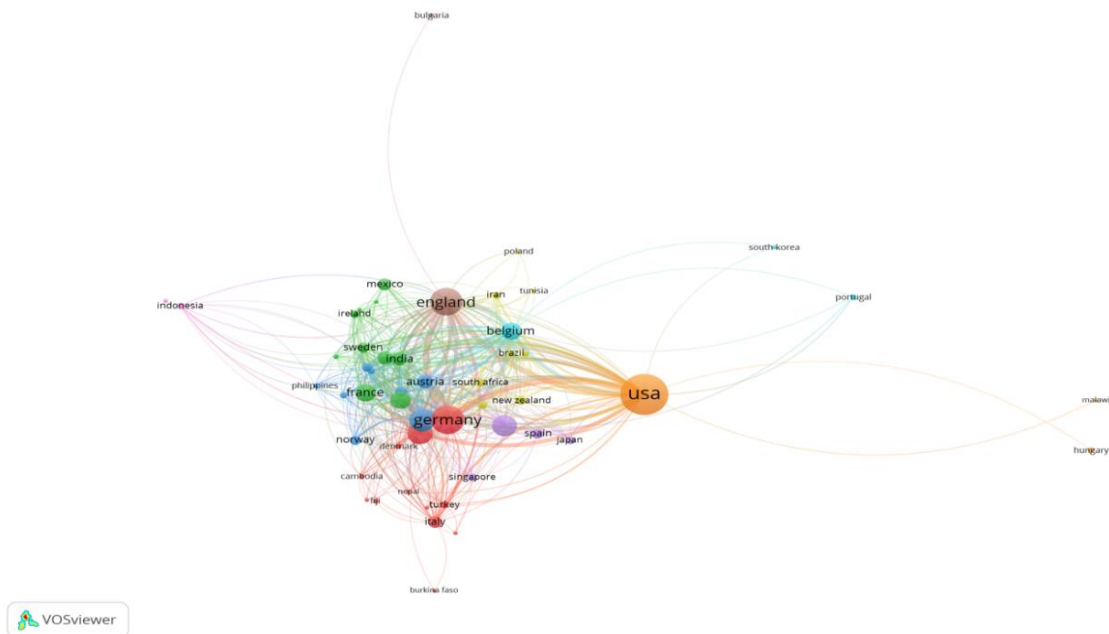
3.2. Citation of authors

Figure 2. Citation of authors

The studies included in the scope of the research in Figure 2 were analysed through VOSviewer software to identify the networks of their authors. In the analysis, Nawrotzki, Raphael J (influence power= 318) with 313 citations and 9 documents; Mcleman, Robert (influence power= 306) with 234 citations and 10 documents; Gemenne, Francois (influence power= 279) with 283 citations and 13 documents came to the fore respectively.

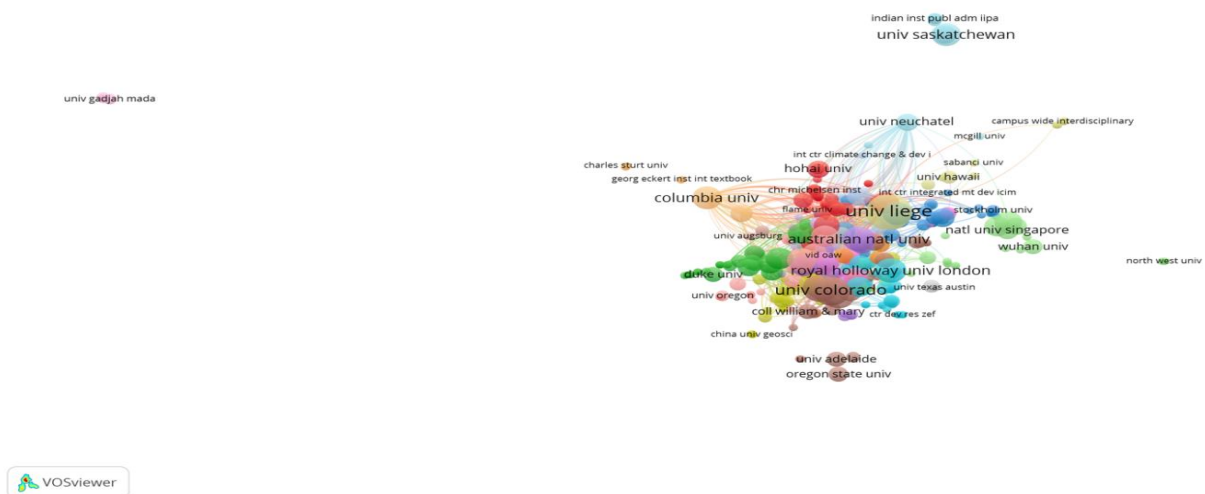
3.3. Citation of Countries

Figure 3. Citation of countries

In Figure 3, the studies included in the scope of the research were analysed through VOSviewer software to determine the networks of the citations of the countries. In the analysis, USA (influence power=1094) with 178 documents and 2324 citations; Germany (influence power=972) with 89 documents and 1488 citations; England (influence power=828) with 82 documents and 1845 citations came to the fore respectively.

3.4. Citation of organizations

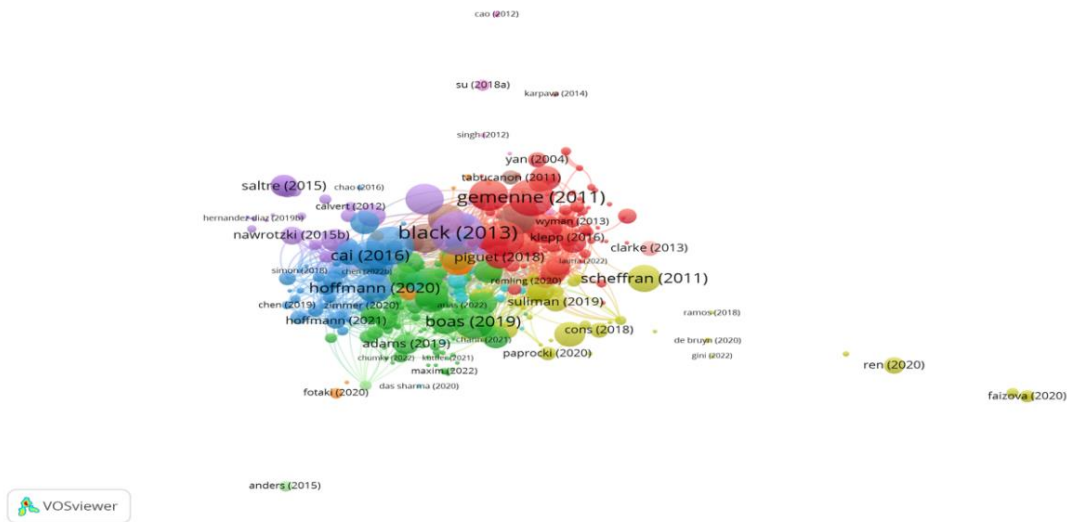

Figure 4. Citation of organizations

In Figure 4, the studies included in the scope of the research were analysed through VOSviewer software to identify the networks of the institutions' citations. In the analysis, University of

Liege with 22 documents and 533 citations (impact power=658); University of Vienna with 8 documents and 351 citations (impact power=464); University of Colorado with 14 documents and 374 citations (impact power=364) came to the fore respectively.

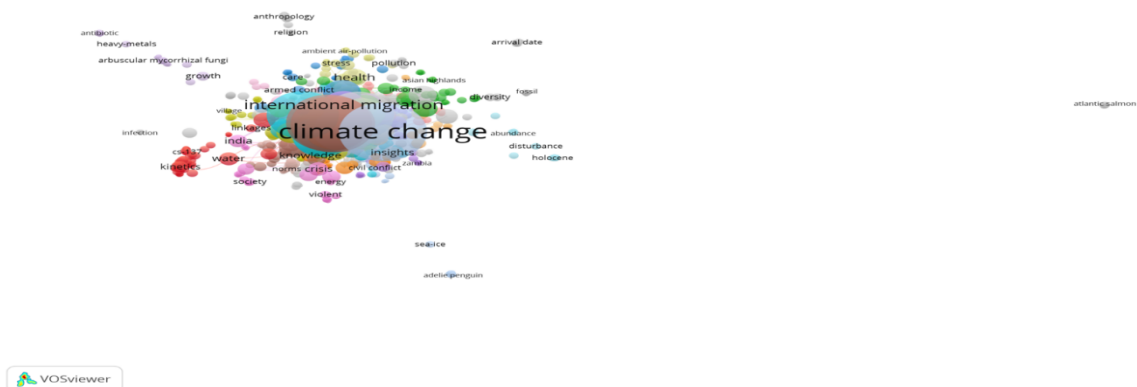
3.5. Bibliographic coupling of documents

Figure 5. Bibliographic coupling of documents

In Figure 5, the studies included in the scope of the research were analysed through VOSviewer software to determine the networks of bibliographic matching of the documents. In the analysis, Mayer (2016) with 19 citations (impact power=1537); Ionesco et al. (2017) with 37 citations (impact power=1530); Piguet et al. (2018) with 72 citations (impact power=1420) came to the fore respectively.

3.6. Co-occurrence of All Keywords

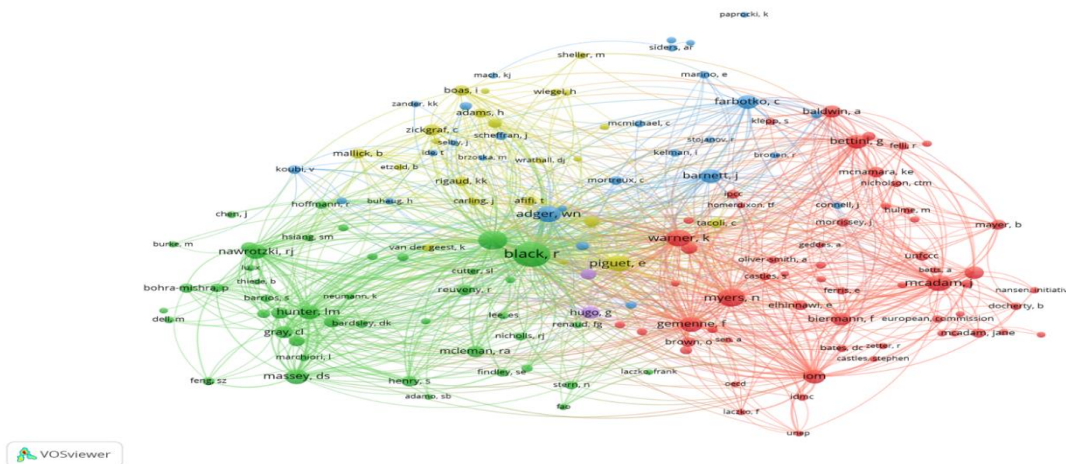

Figure 6. Co-occurrence of all Keywords

In Figure 6, the studies included in the scope of the research were analysed through VOSviewer software to determine the networks of the most frequently used keywords. In the analysis,

"adaptation" with 149 uses (impact power=1352); "climate change" with 157 uses (impact power=1306); "migration" with 146 uses (impact power=1141); "climate-change" with 105 uses (impact power=853); "environmental migration" with 106 uses (impact power=807); "vulnerability" with 70 uses (impact power=734) came to the fore.

3.7. Co-citation of Co-authors

Figure 7. Co-citation of Co-authors

In Figure 7, the studies included in the scope of the research were analysed through VOSviewer software to determine the networks of bibliographic matching of the authors. In the analysis, 375 Black, R (influence power=16335); Iom (influence power=9945) with 115 citations; Mcleman, R (influence power=) with 217 citations came to the fore respectively.

4. RESULTS AND DISCUSSION

Recently, climate change and related migration movements have frequently occupied the global agenda. For this reason, it is of great importance to reveal the quantitative dimension of the studies on this issue, which is on the global agenda. The results of this study show that there has been a significant increase in the number of studies on climate migration-environmental migration, especially after 2009-2010. This situation shows us that concepts such as climate migration or environmental migration have started to take place in the literature and have become an important focal point in the global agenda.

In the author-based analysis of the data included in the research, it is seen that researchers such as Nawrotzki, Raphael J.; Mcleman, Robert; Gemenne, Francois come to the fore. These individuals are widely mentioned in studies on climate migration or environmental migration and make a significant contribution to this field. The fact that these names have reached a high level of citation shows us that the issues addressed by these people attract a great deal of attention and discussion in the international arena. In the document-based analysis of the data, it was seen that studies such as Mayer (2016), Ionesco (2017), Piguet (2018) came to the forefront with a high level of citations. When the focal points of these studies are analysed, it is seen that the protection of environmental migrants, inequality and statistics on environmental migrants are covered. These issues in the literature on environmental migrants are of increasing importance both in academic circles and in the international community. The fact that millions of people have to leave their homes due to climate change, environmental destruction and other factors brings serious human rights, social and economic problems (Önen, 2022). This situation

also reveals the importance of this issue in the international arena. Focusing research on these areas will help to understand all aspects of the lives of individuals who migrate for environmental or climate reasons and may contribute to more effective policy development processes. Finally, in the country and institution-based analysis of the data included in the scope of the research, it was observed that the United States of America, Germany and the United Kingdom came to the forefront in the country rankings, and the University of Liege, University of Vienna and University of Colorado came to the forefront in the institution rankings. Conducting studies in the field of climate migration in these countries and institutions is due to the fact that they stand out with their studies in this field.

When the keywords used in the studies included in the research were analysed, it was seen that popular concepts related to climate change such as "adaptation", "climate change", "migration", "climate-change", "environmental migration", "vulnerability" were used. These concepts come to the forefront in studies on climate and environmental migration. The concept of "adaptation", which is emphasised especially in relation to the experiences of individuals migrating due to environmental changes during the migration process, refers to the ability of people to adapt to the challenges brought by climate change (Pacifci, 2015). This helps us to understand the difficulties faced by environmental migrants when trying to adapt to new conditions. "Vulnerability" describes the risks environmental migrants are exposed to and their vulnerable position (Fankhauser, 2017). This shows us that environmental migration is not only a problem caused by climate change, but also social, economic and political factors. Therefore, these keywords, which come to the fore in studies related to climate migration or environmental migration, also show us the main focal points of studies on climate change and environmental migration.

REFERENCES

- Beine, M. & Parsons, C. (2014). Climatic factors as determinants of international migration. *Scandinavian Journal of Economics*, 117(2), 723-767. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12098>
- Benveniste, H., Oppenheimer, M., & Fleurbaey, M. (2022). Climate change increases resource-constrained international immobility. *Nature Climate Change*, 12(7), 634-641. <https://doi.org/10.1038/s41558-022-01401-w>
- Butros, D., Gyberg, V., & Kaijser, A. (2021). Solidarity versus security: exploring perspectives on climate induced migration in un and EU policy. *Environmental Communication*, 15(6), 842-856. <https://doi.org/10.1080/17524032.2021.1920446>
- Cattaneo, C., Beine, M., Fröhlich, C., Kniveton, D., Martínez-Zarzoso, I., Mastrotillo, M., ... & Schraven, B. (2019). Human migration in the era of climate change. *Review of Environmental Economics and Policy*, 13(2), 189-206. <https://doi.org/10.1093/reep/rez008>
- Duran, Ş. (2022). Yeni bir sosyo-ekolojik sorun olarak iklim göçü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çorum.
- Falco, C., Donzelli, F., & Olper, A. (2018). Climate change, agriculture and migration: a survey. *Sustainability*, 10(5), 1405. <https://doi.org/10.3390/su10051405>
- Fankhauser, S. (2017). Adaptation to climate change. *Annual Review of Resource Economics*, 9, 209-230.
- Glaser, R., Himmelsbach, I., & Bösmeier, A. (2017). Climate of migration? how climate triggered migration from southwest germany to north america during the 19th century. *Climate of the Past*, 13(11), 1573-1592. <https://doi.org/10.5194/cp-13-1573-2017>

- Ionesco, D., Mokhnacheva, D., & Gemenne, F. (2017). *Atlas of Environmental Migration*. Taylor & Francis.
- Liang, B., Shi, G., Zhou, S., Hossain, B., & Zhou, M. (2023). Evolution trend and hot topic measurement of climate migration research under the influence of climate change. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 11. <https://doi.org/10.3389/fevo.2023.1118037>
- Martin, M., Kang, Y., Billah, M., Siddiqui, T., Black, R., & Kniveton, D. (2017). Climate-influenced migration in bangladesh: the need for a policy realignment. *Development Policy Review*, 35(S2). <https://doi.org/10.1111/dpr.12260>
- Mayer, B. (2016). The arbitrary project of protecting environmental migrants. *Environmental migration and social inequality*, 189-200.
- Önen, N. (2022). İklim değişikliğine bağlı göç edenlerin hukuki statüsü: Tuvalu örneği. *Anadolu Strateji Dergisi*, 4 (2), 11-28.
- Pacifici, M., Foden, W. B., Visconti, P., Watson, J. E., Butchart, S. H., Kovacs, K. M., ... & Rondinini, C. (2015). Assessing species vulnerability to climate change. *Nature climate change*, 5(3), 215-224.
- Piguet, E., Kaenzig, R. & Guélat, J. (2018). The uneven geography of research on “environmental migration”. *Popul Environ* 39, 357–383. <https://doi.org/10.1007/s11111-018-0296-4>
- Schwerdtle, P., Stockemer, J., Bowen, K., Sauerborn, R., & McMichael, C. (2020). A meta-synthesis of policy recommendations regarding human mobility in the context of climate change. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9342. <https://doi.org/10.3390/ijerph17249342>
- Schwerdtle, P., Stockemer, J., Bowen, K., Sauerborn, R., & McMichael, C. (2020). Mobility and health in the context of climate change: a systematic literature review and meta-synthesis of policy recommendations. *Int J Environ Res Public Health*, 14(24), 1-30. <https://doi.org/10.20944/preprints202011.0072.v1>
- Teye, J.K., Nikoi, E.G.A. (2022). Climate-Induced migration in West Africa. In: Teye, J. K. (eds) *Migration in West Africa*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-97322-3_5
- Thiede, B., Gray, C., & Mueller, V. (2016). Climate variability and inter-provincial migration in south america, 1970–2011. *Global Environmental Change*, 41, 228-240. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2016.10.005>

**EXAMINING THE OPINIONS OF INDIVIDUALS REGARDING THEIR
AWARENESS AND ATTITUDES OF ENVIRONMENTAL ETHICS
BİREYLERİN ÇEVRE ETİĞİ FARKINDALIKLARI İLE TUTUMLARINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Ayfer AYDINER BOYLU¹, Gülay GÜNAY²

¹Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Aile ve Tüketici Bilimleri,

ORCID ID: 0000-0003-4177-5972

²Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü,

ORCID ID: 0000-0002-8234-6683

Özet

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla doğal çevre kaynaklarını aşırı bir şekilde tüketmeleri ve bu tüketimin sonucunda oluşan atıkların neden olduğu sorunlar insanların çevre konusundaki davranışlarının incelenmesi gereğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bireylerin çevre etiği farkındalıkları ile tutumlarına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada, Ankara’da ikamet eden 18 yaş ve üzeri 359 kişiye ulaşılmıştır. Çalışmada kullanılan araştırma formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan sorular katılımcıların çevreye yönelik tutum, davranış ve farkındalıklarını saptamaya yöneliktir. Üçüncü bölümde Özer ve Keleş (2016) tarafından geliştirilen Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği yer almaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, çevrenin korunmasının gerekliliğine inanan kadınların oranı erkeklerden yüksek olup çevreyi korumaya yönelik etkinliklere/çalışmalara katılma oranı ile çevre ve çevre sorunları ile ilgili yayınları takip etme oranı bu sonuca paralel olarak kadınlarda daha yüksektir. Ayrıca katılımcıların yarıdan biraz fazlası çevre ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bireylerin çevre ilgili bilgi edinme kaynakları arasında sosyal medya ve ailenin öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca çevre etiği farkındalığı geneli ile alt boyutları katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim düzeyleri açısından farklılaşmamakla beraber yaş ve medeni durum değişkenleri ile anlamlı bir farklılığa sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Çevre, çevreye yönelik tutum, çevre etiği, çevre bilinci, çevre sorunları

Abstract

People's excessive consumption of natural environmental resources in order to meet their needs and the problems caused by the waste created as a result of this consumption have once again revealed the need to examine people's environmental behavior. In this study, which was conducted to examine individuals' views on environmental ethics awareness and attitudes, 359 people aged 18 and over residing in Ankara were reached. The research form used in the study consists of three parts. The first section includes questions to determine the demographic characteristics of the participants such as age, gender, education level, and marital status. The questions in the second part are aimed at determining the participants' attitudes, behaviors and

awareness towards the environment. The third section includes the Environmental Ethics Awareness Scale developed by Özer and Keleş (2016). According to the results obtained from the study, the rate of women who believe in the necessity of protecting the environment is higher than men, and the rate of participating in activities/studies aimed at protecting the environment and following publications about the environment and environmental problems is, in parallel with this result, higher for women. In addition, slightly more than half of the participants stated that their level of knowledge about the environment was sufficient. It is seen that social media and family stand out among individuals' sources of information about the environment. In addition, although the general environmental ethics awareness and its sub-dimensions did not differ in terms of gender and education levels of the participants, it was determined that there was a significant difference with the variables of age and marital status.

Keywords: Environment, attitude towards the environment, environmental ethics, environmental awareness, environmental problems

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun doğal kaynakları bilinçsizce ve aşırı derecede tüketmesi, doğayı istediği gibi kendi çıkarları yönünde kullanması doğal kaynakların azalarak; ekonomik, ekolojik, sosyolojik ve politik kökenli pek çok çevre sorununu ortaya çıkarmıştır. Oysa ki sürdürülebilir bir çevre, gelecek nesillerin ihtiyaç duyduğu doğal kaynakların devamlılığını ve kalitesini tehlikeye atmaksızın çevresel değerlerin korunması ve geliştirilmesini ifade eder. Sanayileşme ve kentleşme süreçleri, aşırı nüfus artışı ve göç gibi etkenlerle birlikte çevresel sorunların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Aşırı nüfus artışı ve göç, doğal kaynakları tüketen büyük bir nüfus kitlesi oluşturarak çevre sorunlarını derinleştirmektedir. Bu sorunlara örnek olarak iklim değişikliği, çölleşme, biyolojik çeşitlilik kaybı, asit yağmurları, hava, su, toprak ve gürültü kirliliği, tehlikeli atıklar, toprağın tahribi, deniz ve okyanus kirliliği, ozon tabakasının incelmeye verilebilir. Bu gibi küresel çevre sorunları, çevrenin sürdürülebilirliğini tehlikeye atmakta; insanlar ve tüm canlılar için tehdit oluşturmaktadır.

Ekolojik sistemlerin bozulması ve çevre sorunlarının ağırlaşmasıyla, çevre kirliliği ve ekolojik dengesizliklerin yalnızca ekonomik, teknolojik ve hukuki yollarla düzeltilmesi mümkün olmayıp bu noktada çevre etiği kritik bir rol oynamaktadır. Çevre etiği 1970'lerde ortaya çıkmış ve o zamandan günümüze kapsamı önemli ölçüde genişlemiştir. Bu ortaya çıkışın nedeni hiç şüphesiz teknolojinin, sanayinin, ekonomik büyümenin ve nüfus artışının çevre üzerindeki etkilerine ilişkin 1960'lı yıllarda artan farkındalıktan kaynaklanmaktadır (Cochrane, 2006).

Çevre etiği ekolojik denge varlığının korunarak çevreye saygı gösterilmesini gerektiren davranış ve değerlerdir. Çevre etiği, doğaya insanın bakışının yeniden biçimlendirilmiş olmasını ve var olandan farklı olarak olması gerekenleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çevreye ilişkin insan davranışlarının ahlaksal ve etiksel çerçevede düşünülmesi; genellikle çevre etiği, çevreye etik yaklaşım ya da çevre ahlakı olarak incelenir. Buna göre çevrecilik ya da çevre severlik; çevrenin korunması, iyileştirilmesi için insanların düşünce ve eylem düzeyinde yaptıkları faaliyetleridir (Ertaş, 1997, s. 36).

Çevre etiği, insanın çevreye karşı ahlaki ve etik yükümlülüklerini tanımlamaya yardımcı olur. Çevre etiği, insanın diğer varlıklara yönelik davranışlarındaki doğru ve yanlışlarla ilgilidir (Benson, 2000). Canlı ve cansız varlıklara insanlar tarafından verilen ahlaki durumu tartışır. Genel anlamda çevre etiği, insanlar ve doğal çevreleri arasındaki ahlaksal ilişkilerin sistematik bir değerlendirmesi olup ahlaksal normlar yoluyla insan davranışını doğaya doğru yönlendirme yeteneğine sahiptir (Des Jardins, 1997, s.9).

Dolayısı ile çevre etiği kişinin inanç sistemini, prensip ve değerlerini oluşturur (Inglis, 2008). Bu açıdan çevre etiği beraberinde birçok soru oluşturmuş bu sorulara aranan cevaplar farklı çevre etiği anlayışlarını getirmiştir. Genel olarak bu yaklaşımlar, insan merkezci (Antroposentrik), canlı merkezci (Biosentrik) ve çevre merkezci (Ekosentrik) yaklaşımlar olmak üzere üç başlık altında incelenir (Kayaer, 2013).

İnsan Merkezci (Antroposentrik) Yaklaşım: İnsanı merkez alan, tüm çevre varlıklarının insana hizmet için var olduğunu savunan, insanın doğada bulunan tüm varlıkların sahibi ve dolayısıyla çevreyi unsurlarıyla birlikte kullanma hakkını elinde bulundurduğu temeline dayanan bu yaklaşım “bitkiler hayvanlar için, hayvanlar da insanlar için...” ifadesi ile en katı şekilde Aristoteles’te kendisini bulurken en güzel ifadesini Protagoras’ın “insan her şeyin ölçüsüdür” sözünde bulmuştur (Keleş ve Ertan, 2002, s. 188-189). İnsan dışı varlıkların (canlı ya da cansız) kendinden değerleri olmayıp insanların faydasına olduğu ölçüde değer ifade etmektedir (Karakoç, 2004, s. 63). İnsan için yararlı, iyi ve doğru olduğu için çevrenin korunması gerektiğine inanan insanmerkezci etik yaklaşımın temel mantığı, çevrenin insanın yararlanması için var olduğu ve gelecek kuşaklar için insan ve çevre dengesinin kurulması gereğidir (Ertan, 2004).

Canlı Merkezci (Biosentrik) Yaklaşım: İnsan merkezci yaklaşıma tepki olarak diğer canlı varlıkların da değerinin ve dolayısıyla hakkının olduğunu savunan yaklaşımdır. İnsan merkezci yaklaşımın “sadece insan” tezine şiddetle karşı çıkar. Bu yaklaşım; bitki ve hayvanların hatta tüm canlıların önemli ve hak sahibi olduğu ve insan ihtiyaç ve taleplerinin karşılanmasının ötesinde kendinden değerlerinin olduğu temeline dayanır (Wilkinson, 2002, s. 223). Bu yaklaşım, diğer canlı formlarının da insanlarla aynı ve eşit haklara sahip oldukları tezini ortaya koyar.

Çevre Merkezci (Ekosentrik) Yaklaşım: Canlı merkezci yaklaşımda cansız çevre varlıklarının değeri ve önemi göz ardı edilir. Bu boşluk çevre merkezci yaklaşımın ekolojik bütünlüğe ulaşmak amacıyla tüm çevre unsurlarını kapsamına alan genişlemesi ile doldurulmaya çalışılmıştır. Çevre merkezci yaklaşım tüm çevresel unsurları bünyesine alarak daha kapsayıcı bir etik yaklaşım sunmuştur. İnsan merkezci yaklaşım “insanı”, canlı merkezci yaklaşım “canlıları” ve çevre merkezci yaklaşım ise “tüm doğayı” etik ilgi alanına almıştır. Dolayısıyla çevre merkezci etik yaklaşım en kapsamlı yaklaşım olmuştur (Keleş ve Ertan, 2002, s. 196-197).

Çevre etiği konusunda ortaya çıkmış birçok görüşün ortak noktası insan doğa ilişkilerinin ahlaki yönünün belirlenmesi ve insanın çevreye ve diğer varlıklara karşı sorumluluk duygusu geliştirmesi ve çevre sorunlarının en aza indirilmesidir (Yağanak & Önkol, 2005). Bu noktada çevre etiğinin sürdürülebilir kalkınmada rolü, yalnızca nüfus, kaynak, çevre ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi uyumlu hale getirmekle kalmayıp aynı zamanda davranış seçimine rehberlik etmesi, sosyal ve politik sistem dönüşümünü teşvik etmesi, hukuk sistemini güçlendirmesi ve toplumun çevre bilincini artırmasıdır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışları ile farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışları ile farkındalıklarının belirlenmesine yönelik olarak nicel araştırma modellerinden biri olan ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Birden fazla değişken veya birden fazla veri kümesi arasındaki ilişkinin değişkenlere veya veri kümelerine müdahale edilmeden değişimin incelendiği çalışmalardır (Karasar, 2016, s.114-119; Creswell, 2012, s. 338).

2.1. Katılımcılar Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde yaşamlarını sürdüren bireyler oluşturmaktadır. Çalışma Ankara ilinin Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde ikamet eden 18 ve daha yukarı yaş grubunda olan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan bireylerle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda toplam 360 katılımcı ile görüşülmüştür. Ancak yapılan ön değerlendirmeler sonucu bir araştırma formu eksik doldurulmuş olması nedeniyle veri setinden çıkarılmış, böylece araştırma 359 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gönüllü olarak katılan 359 bireyin 179'unu (%49.9) kadınlar, 180'ini (%50.1) erkekler oluşturmaktadır. 18 – 24 yaş grubunda olanlar (%34.8) önde gelmektedir. Katılımcılar arasında bekar olduğunu belirtenlerin oranı (%55.2), evli olduğunu belirtenlerin oranından (%44.8) daha yüksektir. Ayrıca katılımcılar arasında lisans mezunu olduğunu belirtenlerin oranı (%41.8) yüksek olup, bunu sırasıyla lise (%23.4), önlisans (%10.6), ilkokul (%8.6), lisansüstü (%8.4) ve ortaokul (%7.2) mezunu olanlar izlemektedir.

2.2. Veri Toplama Süreci

Çalışmada, verilerin toplanması sürecine geçilmeden önce hazırlanan araştırma formu 35 kişilik bir gruba uygulanmış, gelen değerlendirmeler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırmanın verileri Ağustos – Eylül 2023 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilirken öncelikle araştırmanın amacı ve konusu hakkında bilgilendirme yapılmış, kişisel verilerin gerekli olmadığı ve toplanan bilgilerin sadece araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılacağı açıklanmıştır. Çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul edip etmedikleri konusunda katılımcılardan teyit alındıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma formunun cevaplama süresi 20 – 30 dk arasında değişmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın amacına uygun olarak ilgili literatür taraması doğrultusunda araştırma formu oluşturulmuştur. Bu çalışma kapsamında hazırlanan araştırma formu demografik bilgi formu, çevre farkındalığına ilişkin görüşlerin yer aldığı form ve Çevre Etiği Farkındalık ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Demografik Bilgi Formu: Çalışmaya katılan bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla bu formda yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum gibi demografik değişkenleri içeren sorular yer almaktadır.

Çevre Farkındalığına İlişkin Görüşler: Bireylerin çevreye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla toplam altı soruya yer verilmiştir. Bu sorular “Çevrenin korunmasının gerekliliğine inanıyor musunuz?”, “Çevrenin korunması ile ilgili bilginizin yeterli olduğuna inanıyor musunuz?”, “Çevre ile ilgili bilgi kaynaklarınız nelerdir?”, “Çevreyi korumaya yönelik etkinliklere/çalışmalara katılır mısınız?”, “Çevre ve çevre sorunları ile ilgili yayınları takip eder misiniz?” ve “Çevre ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığınızda ne yaparsınız?” şeklindedir.

Çevre Etiği Farkındalığı Ölçeği: Çevre etiği farkındalığının insanlar üzerinde büyük değişimler oluşturacağı düşüncesinden hareketle Özer ve Keleş tarafından 2016 yılında geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeğidir. Toplam 23 maddeden oluşan ölçek “1=Kesinlikle katılmıyorum – 5=Kesinlikle katılıyorum” 5’li Likert seçeneklerinden biri ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin puan aralığı 23 ile 115 arasında değişmekte olup, yükselen puanlar çevre etiğine ilişkin farkındalık düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçek toplam varyansın %62,87’sini açıklayan “Çevre etiğinin tanımı”, “Çevre etiğinin amacı”, “Çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri” ve “Çevre etiğine yönelik alınacak önlemler” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır.

Özer ve Keleş (2016) tarafından 12 farklı üniversitede öğrenim gören toplam 1023 örneklem grubu ile gerçekleştirilen çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha değeri alt boyutlar ve ölçeğin geneli için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre çevre etiğinin tanımı alt boyutu için 0.92, çevre etiğinin amacı alt boyutu için 0.67, çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri alt boyutu için 0.82 ve çevre etiğine yönelik alınabilecek önlemler alt boyutu için 0.90 olarak hesaplanan güvenilirlik katsayısı ölçeğin geneli için 0.95 olarak bulunmuştur. Özer ve Keleş (2016) Çevre Etiği Farkındalık ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kapsamında Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı Çevre Etiği Farkındalık ölçeğinin geneli için 0.90, çevre etiğinin tanımı alt boyutu için 0.89, çevre etiğinin amacı alt boyutu için 0.80, çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri alt boyutu için 0.87 ve çevre etiğine yönelik alınabilecek önlemler alt boyutu için 0.93 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ile toplanan veriler öncelikle bir istatistik paket programı olan “SPSS for Windows 24.0” programına aktarılmış, verilerin doğruluğuna ilişkin kontroller gerçekleştirildikten sonra frekans, yüzde dağılımları, ortalamalar ve standart sapma gibi betimleyici istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin normal dağılımını incelemek amacıyla “Kolmogrov-Sminov” testi uygulanmış, ayrıca basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Verilerin normal bir dağılıma sahip olmaması nedeniyle parametrik olmayan testlerin uygulanmasına karar verilmiştir (Seçer, 2017, s.27).

Bireylerin çevre etiği farkındalık ölçeğinin geneli ve alt boyutların puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde İlişkisiz iki örneklemde Mann-Whitney U testi, ilişkisiz ikiden fazla örnekleme Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır (Büyüköztürk, 2018, s.155-162).

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında katılımcıların çevreye yönelik tutum, davranış ve farkındalıklarını belirlemek amacıyla 6 soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplar Tablo 1’de gösterilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%92.8) çevrenin korunmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Katılımcıların %52.9’u çevrenin korunması ile ilgili bilgi düzeylerini yeterli bulduklarını ifade ederken, %27.0’si bazen yeterli bulduğunu, %20.1’i ise yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çevreye yönelik bilgi kaynakları arasında “sosyal medya” (%60.4) ilk sırada yer almakta, bunu “kitle iletişim araçları” (%55.7), “aile” (%54,3), “arkadaş çevresi” (%41.5), “çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlar” (%39.3) ve “çevre örgütleri” (%30.9) aracılığı ile bilgi edindiklerini belirtenler izlemektedir (Tablo 2).

Katılımcıların çevreyi korumaya yönelik etkinliklere/çalışmalara katılma durumları incelendiğinde %56.0’sı bazen, %18.1’i her zaman katıldıklarını ifade ederken, %25.9’u ise hiçbir zaman katılmadıklarını belirtmişlerdir. Çevre ve çevre sorunları ile ilgili yayınları bazen takip ettiklerini belirtenlerin oranı %63.2 olup, %24.5’i bu yayınları her zaman takip ettiklerini, %12.3’ü ise hiçbir zaman takip etmediklerini belirtmişlerdir. Çevre ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığında katılımcıların %67.1’i “insanları uyacaklarını”, %54.0’ü “belediyeyi arayacaklarını”, %19.5’i “Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını arayacaklarını”, %11.7’si ise “hiçbir şey yapmayacaklarını” ifade etmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların çevreye yönelik tutum, davranış ve farkındalıklarına ilişkin dağılımı

Katılımcıların çevreye yönelik tutum, davranış ve farkındalıkları	N	%
Çevrenin korunmasının gerekliliğine ilişkin görüşler		
Evet	333	92,8
Hayır	13	3,6
Bazen	13	3,6
Çevrenin korunması ile ilgili sahip olduğu bilgi düzeyini yeterli bulma durumu		
Evet	190	52,9
Hayır	72	20,1
Bazen	97	27,0
Çevre ile ilgili bilgi kaynakları		
Aile	195	54,3
Arkadaş çevresi	149	41,5
Kitle iletişim araçları (radyo, gazete, televizyon vb.)	200	55,7
Sosyal medya	217	60,4
Çevre ile ilgili kurum ve kuruluşlar	141	39,3
Çevre örgütleri	111	30,9
Diğer	15	4,2
Çevreyi korumaya yönelik etkinliklere/çalışmalara katılma durumu		
Her zaman	65	18,1
Bazen	201	56,0
Hiçbir zaman	93	25,9
Çevre ve çevre sorunları ile ilgili yayınları takip etme durumu		
Her zaman	88	24,5

Bazen	227	63,2
Hiçbir zaman	44	12,3
Çevre ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaşma durumunda gösterilen davranış		
Belediyeyi aramak	194	54,0
Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını aramak	70	19,5
İnsanları uyarmak	241	67,1
Hiçbir şey yapmamak	42	11,7

Çalışma kapsamında katılımcıların çevre etiği farkındalıklarına ilişkin puan ortalamaları ile cinsiyet arasındaki ilişki Tablo 2’de yer almaktadır. Tablo 2 genel olarak incelendiğinde çevre etiği farkındalığının geneli ve tüm alt boyutlarında kadınların sıra ortalamasının erkeklerden daha yüksek olduğu gözlemlenmekle beraber çevre etiği farkındalıkları sıra ortalamaları ile cinsiyet arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($U=14774,500$, $p>0.05$). Çevre etiği farkındalığı ölçeğinin alt boyutlarından çevre etiğinin tanımı ($U=14825,500$, $p>0.05$), çevre etiğinin amacı ($U=14601,000$, $p>0.05$), çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler ($U=14760,500$, $p>0.05$) boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı, ancak çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri boyutu ile ($U=14325$, $p<0.05$) anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Çevre Etiği Farkındalıkları ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Çevre Farkındalığı	Etiği	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çevre Tanımı	Etiğinin	Kadın	179	187,46	33555,50	14825.500	.160
		Erkek	180	172,58	31064,50		
Çevre Amacı	Etiğinin	Kadın	179	187,18	33504,50	14601.000	.096
		Erkek	180	172,86	31115,50		

Çevre Ortaya Nedenleri	Etiğinin Çıkış	Kadın	179	188,43	33729,00	14325.500	.044*
		Erkek	180	171,62	30891,00		
Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler	Etiği Ölçeği	Kadın	179	189,97	34004,50	14760.500	.107
		Erkek	180	170,09	30615,50		
Çevre Farkındalık Geneli	Etiği Ölçeği	Kadın	179	187,54	33569,50	14774.500	.157
		Erkek	180	172,50	31050,50		

*p<0.05

Çevre etiği farkındalığı ve alt boyutları puanları ile katılımcıların yaş grupları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla uygulanan Kruskal Wallis H-Testi sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların çevre etiği tanımı ($X^2=19.612$, $p<0.05$), çevre etiğinin amacı ($X^2=20.993$, $p<0.05$), çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri ($X^2=16.675$, $p<0.05$), çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler ($X^2=13.712$, $p<0.05$) ve çevre etiği farkındalığının geneli ($X^2=24.271$, $p<0.05$) ile önemli bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Yaş gruplarının sıra ortalamaları dikkate alındığında tüm alt boyutlar ve çevre etiği farkındalığının genelinde 48 ve daha yukarı yaş grubunda olanların en yüksek farkındalığa sahip oldukları, bunu 38 – 47 yaş grubunda olanlar ve 18 – 27 yaş grubunda olanların izlediği, en düşük farkındalığa ise 28 – 27 yaş grubunda olanların sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Çevre Etiği Farkındalıkları ile Yaş Arasındaki İlişki

Çevre Farkındalığı	Etiği	Yaş	N	Sıra Ortalaması	X^2	sd	P
Çevre Etiğinin Tanımı		18-27	125	165,26	19.612	3	.000
		28-37	77	153,22			
		38-47	72	199,83			
		48 +	85	209,14			
Çevre Etiğinin Amacı		18-27	125	168,14	20.993	3	.000
		28-37	77	148,53			
		38-47	72	201,22			
		48 +	85	207,98			
Çevre Etiğinin Farkındalığının Geneli		18-27	125	169,17	16.675	3	.001

	28-37	77	153,75			
Çevre Etiğinin Ortaya Çıkış Nedenleri	38-47	72	194,86			
	48 +	85	207,11			
	18-27	125	171,16			
Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler	28-37	77	157,18	13.712	3	.003
	38-47	72	192,19			
	48 +	85	203,34			
	18-27	125	164,44			
Çevre Farkındalık Geneli Etiği Ölçeği	28-37	77	149,10	24.271	3	.000
	38-47	72	196,02			
	48 +	85	217,31			

*p<0.05

Katılımcıların çevre etiği farkındalığı ve alt boyutları ile medeni durumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı Mann Whitney U-Testi ile incelenmiştir (Tablo 4). Katılımcıların çevre etiği farkındalığı genel puanları (U=13745,500, p<0.05) ile alt boyutlardan çevre etiğinin tanımı (U=14663,500, p<0.05) ve çevre etiğinin amacı (U=13748.000, p<0.05) arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, bunun yanı sıra çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri (U=14036.500, p>0.05) ile çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler (U=14421,000, p>0.05) boyutları arasındaki ilişkinin ise önemsiz olduğu belirlenmiştir. Bireylerin çevre etiği farkındalık sıra ortalamaları dikkate alındığında, evli olan bireylerin bekar olan bireylere göre çevre etiği farkındalıklarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Çevre Etiği Farkındalıkları ile Medeni Durum Arasındaki İlişki

Çevre Farkındalığı	Etiği	Medeni durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Çevre Etiğinin Tanımı		Bekar	198	173,56	34364,50	14663.500	.016*
		Evli	161	187,92	30255,50		
Çevre Etiğinin Amacı		Bekar	198	168,93	33449,00	13748.000	.035*
		Evli	161	193,61	31171,00		
Çevre Etiğinin Ortaya Çıkış Nedenleri		Bekar	198	170,39	33737,50	14036.500	.085
		Evli	161	191,82	30882,50		

Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler	Bekar	198	172,33	34122,00		
	Evli	161			14421.000	.125
			189,43	30498,00		
Çevre Farkındalık Ölçeği Genel	Bekar	198	168,92	33446,50		
	Evli	161	193,62	31173,50	13745.500	.019*

*p<0.05

Çalışma kapsamında katılımcıların çevre etiği farkındalığı ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 5’de gösterilmektedir. Tablo 5’e göre çalışmada yer alan katılımcıların çevre etiği farkındalığının geneli ($X^2=6.282$, $p>0.05$), ile çevre etiği tanımı ($X^2=5.136$, $p>0.05$), çevre etiğinin amacı ($X^2=4.499$, $p>0.05$), çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri ($X^2=5.612$, $p>0.05$) ve çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler ($X^2=8.545$, $p>0.05$) alt boyutları eğitim düzeyleri açısından farklılık göstermemektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Çevre Etiği Farkındalıkları ile Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki

Çevre Farkındalığı	Etiği	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	P
Çevre Etiğinin Tanımı		İlkokul	31	159,47	5.136	4	.274
		Ortaokul	26	141,27			
		Lise	84	169,73			
		Ön lisans	38	188,74			
		Lisans	150	161,59			
		Lisansüstü	31	166,31			
Çevre Etiğinin Amacı		İlkokul	31	139,37	4.499	4	.343
		Ortaokul	26	167,94			
		Lise	84	185,51			
		Ön lisans	38	162,33			
		Lisans	150	162,50			
		Lisansüstü	31	136,54			
	İlkokul	31	164,58	5.612	4	.230	

	Ortaokul	26	188,20				
	Lise	84	164,81				
Çevre Etiğinin Ortaya Çıkış Nedenler	Ön lisans	38	153,48				
	Lisans	150	123,71				
	Lisansüstü	31	169,44				
	İlkokul	31	175,00				
	Ortaokul	26	169,52				
Çevre Sorunlarına Karşı Alınabilecek Önlemler	Lise	84	165,68	8.545	4	.074	
	Ön lisans	38	137,06				
	Lisans	150	168,46				
	Lisansüstü	31	192,50				
	İlkokul	31	160,80				
	Ortaokul	26	159,47				
Çevre Farkındalık Geneli	Etiği Ölçeği	Lise	84	141,27	6.282	4	.179
		Ön lisans	38	169,73			
		Lisans	150	188,74			
		Lisansüstü	31	161,59			

---

*p<0.05

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda ekolojik dengenin bozulması ve çevre kirliliğine yönelik gittikçe artan endişenin bireylerin düşünceleri ve davranışları üzerinde oldukça önemli etkisi olmuştur. İçinde yaşadığımız zaman diliminde insanoğlu çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik konusunda daha bilinçli ve bilgilidir. Bu bağlamda topluluklar içinde bireylerin, özellikle genç nüfusun kaliteli bir çevrenin ve yaşam alanlarının oluşturulmasına yönelik giderek artan talepleri vardır. Ayrıca, çevre sorunları ile ekonomik, demografik ve sosyal nitelikteki sorunlar arasındaki yakın ilişkiye ve bunların çözümü için bütünsel bir yaklaşım benimseme ihtiyacına ilişkin dünya çapında artan bir farkındalık da açıkça görülmektedir (Shivakumara vd., 2015; Rico, 1998, s.15). Öte yandan uygun bir koruma eylemi ve çabası olmadan çevrenin korunması imkansızdır. Bu nedenle doğaya karşı tutum ve saygıyı temel alan çevre farkındalığı, doğayı korumanın bir aracı olarak görülebilir. Bu kapsamda çevre etiği, insanın çevreye yönelik eylemlerini yönlendirmek ve kontrol etmek için kullanılan davranış kurallarıdır. Bu davranış

kuralları, çevrenin anlaşılması, korunması ve iyileştirilmesine yönelik çevre yasalarının varlığına veya yokluğuna bağlı değildir (Bhat vd., 2018). Bu çalışmada bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışları ile çevre etiği farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Ankara'nın farklı semtlerinde yaşamlarını sürdüren 18 yaş ve üstünde olan 359 birey ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gönüllü olarak yer alan katılımcıların çoğunluğu çevre korunmasının gerekliliğine inandıklarını, katılımcıların yarısından biraz fazlası çevrenin korunması ile ilgili sahip oldukları bilgi düzeyini yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Son yıllarda eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte kitle iletişim araçlarının kullanımının artması ve çevreye duyarlı program sayısındaki artış bireylerin çevre sorunlarına ve çevrenin korunmasına yönelik farkındalıklarının arttığını ortaya koymaktadır (Kayaer ve Çiftçi, 2022; Wang vd., 2022; Ponce vd., 2019). Bu çalışmadan elde edilen bulgular da bu bilgiyi destekler niteliktedir. Çalışmada katılımcıların çevreyle ilgili bilgi edinme kaynakları arasında sosyal medya ve ailenin öne çıktığı görülmektedir. Aile, bireylerin sosyalleşme sürecinde önemli görevleri üstlenen birincil kaynaktır. Aile birimi, üyelerinin tutumlarını, davranışlarını ve isteklerini şekillendirerek sürdürülebilir kalkınma için bir katalizördür. Nesiller arası bilgi aktarımı için bir kanal görevi görür, sorumluluk duygusunu, çevreye saygıyı ve topluluk katılımının önemini teşvik eder. Aileler sürdürülebilir uygulamaları benimsedikçe tüketim ve kaynak yönetimine daha duyarlı olup böylece sürdürülebilirliğe yönelik toplumsal değişime daha geniş katkıda bulunabileceklerdir (HP, 2023). Öte yandan dijital dünya olarak nitelendirilebileceğimiz günümüzde, küçük yaşlardan itibaren teknoloji ile tanışmamız ve sosyal medyanın hayatımızda oynadığı rol toplumsal yaşama uyum sağlamada ve davranışlarımızın şekillenmesinde de etkili olmaktadır. Dolayısıyla sosyal medya özellikle çevreye yönelik davranışlarımızın şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır. Örneğin Severo ve arkadaşları (2019) Brezilya'da üç kuşağın (yaşlı-baby boomers, X kuşağı ve Y kuşağı) sosyal medya kullanımlarının çevre sorumluluğuna etkisini inceledikleri bir çalışmada özel ve resmi kurumların sosyal medya kanalları ile kaynak kıtlığı, çevre kirliliği, çevre koruma konularındaki paylaşımlarının bireylerin çevreci davranışları benimsemelerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirlemişlerdir.

Çalışmada çevre etiği farkındalığının geneli ile çevre etiğinin tanımı, çevre etiğinin amacı ve çevre sorunlarına karşı alınabilecek önlemler alt boyutları ile cinsiyet arasında bir ilişkinin olmadığı ($p>0.05$), öte yandan çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri alt boyutu ile anlamlı bir farklılığa ($p<0.05$) sahip olduğu belirlenmiştir. Literatürde bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte çalışmaların (Tekiroğlu ve Hayır-Kanat, Deniz, 2019, Budak Balı, 2019), yanı sıra cinsiyetin çevre etiği farkındalığı ve alt boyutları ile farklılık ortaya koyduğu çalışmalara da rastlamak mümkündür (Güriçin, 2019, Saka, 2023). Çalışmalar arasındaki bu farklılıklar örneklem grubu, yaşam tarzları ve kültür gibi farklı değişkenlerin etkisinde şekillenebilir. Çevre etiği farkındalığı ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının kadınlar arasında erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüketici, üretici, eğitimci ve ailelerinin bakımından sorumlu kişiler olarak kadınlar, hem bu neslin hem de gelecek kuşakların hayat standardı ve sürekliliğinin sağlanmasında kilit noktadadırlar. Bu kapsamda çevre bilinci, sürdürülebilirlik, çevre farkındalığı gibi konularda gerçekleştirilen çalışmalarda kadınların erkeklerden daha duyarlı olduklarına ilişkin sonuçlar mevcuttur. Örneğin İngiltere'de yapılan bir çalışmada kadınların daha çok sürdürülebilir tüketim davranışları sergiledikleri, geri dönüşümlü ürünleri kullandıkları, organik gıdaları ve eko-etiketli ürünleri satın aldıkları, daha etkili enerji tasarrufu ürünleri tercih ettikleri belirlenmiştir. İsveç'te yapılan bir çalışmada ise kadınların, toplu taşımayı araba kullanmaya tercih ettikleri, erkeklere oranla

eve olan kısa mesafelerde yürümeyi tercih ettikleri, erkeklerin ise ulaşımda daha çok arabalarıyla seyahat ettikleri bulunmuştur (OECD, 2008).

Çalışmada çevre etiği farkındalığı ve alt boyutları ile katılımcıların yaş kategorileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin içinde buldukları yaşam dönemlerinde karşılaştıkları sorunlar ve bu yaşam dönemlerinin gelişimsel görevleri birbirinden farklılaşmaktadır (Zastrow ve Krist-Ashman, 2016, s.34). Dolayısıyla farklı yaşam dönemlerinde çevreye yönelik farkındalık düzeyi de değişebilmektedir. Ancak bu çalışmada dikkat çeken en önemli bulgulardan biri genç yetişkin olarak niteleyebileceğimiz “28 – 37 yaş” grubundaki bireylerin çevre etiği farkındalık puanlarının diğer yaş gruplarına göre düşük olmasıdır. Bu durum özellikle bu yaş grubunun eğitim sürecinden ayrılma ile işgücünde yer alamama endişesi nedeniyle yaşadıkları stresten kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlarda katılımcıların medeni durumlarının çevre etiği farkındalığının geneli ve alt boyutlardan çevre etiğinin tanımı ve çevre etiğinin amacı ile anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Özellikle evli olan bireylerin çevre etiği farkındalığı sıra ortalamalarının bekar olan bireylerden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmadan elde edilen bu sonuç evli olan bireylerin kendilerinden başka eşleri ve çocuklarının geleceklerine ilişkin kaygılarının çevre farkındalıklarını arttırdığı, oysa bekar bireylerin kendilerinden başka sorumlu oldukları bir aileye sahip olmamalarının çevrenin sürdürülebilirliği konusunda daha az hassasiyet gösterdiklerini ve bu nedenle çevre farkındalıklarının daha düşük olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bireylerin çalışma etiği farkındalıklarının ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarının çevre etiği farkındalığının geneli ve alt boyutları ile ilişkili olduğu, cinsiyetin çevre etiğinin ortaya çıkış nedenleri, medeni durumun çevre etiğinin tanımı, çevre etiğinin amacı alt boyutları ve çevre etiğinin geneli ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Çevre etiği çevreye yönelik kararların ve uygulamaların belirlenmesinde tutum ve davranışları etkileyen önemli bir kavramdır. Çevre sorunlarında farkındalık oluşturmak ve problemlerin çözümünde çevre etiğinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle hızla artan çevre sorunlarına yönelik tedbirlerin alınmasını sağlamak ve gelecek kuşaklara bırakabilecek bir çevre için çevre eğitimi ve etiğinin önemi açıkça vurgulanmaktadır (Çobanoğlu, Karakaya ve Türer, 2012).

KAYNAKLAR

- Benson, J. (2000). *Environmental ethics: An introduction with readings*. London: Routhledge.
- Bhat, T.A., Husain, A. & Khan, M.A. (2018). Environmental ethics and gender. *Innovation: The Research Concept*, 2 (12), 69–72.
- Budak Balı, S. (2019). Biyoloji öğretmenlerinin çevre etiği yaklaşımlarının ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (24. Bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cochrane, A. (2006). *Environmental ethics*. Fieser J. & Dowden B. (eds), In internet encyclopedia of philosophy. 19 Eylül 2023, Erişim <http://eprints.lse.ac.uk/21190/>
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research : planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Delhi, PHI Learning Private Limited.

Çobanoğlu, E. O., Karakaya, C. & Türer, B. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevreye yönelik değerlerinin ekosentrik (ekoloji merkezli) ve teknosentrik (teknoloji merkezli) yaklaşımlar çerçevesinde belirlenmesi., X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, 27-30 Haziran, Aksaray Üniversitesi, Niğde.

Deniz, S. (2019). Öğretmen adaylarının çevre etiği farkındalığı ile fen ve teknoloji okuryazarlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Siirt.

Des Jardins, J. R. (1997). *Environmental ethics: An introduction to environmental philosophy*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Ertan, B. (2004). 2000'li yıllarda çevre etiği yaklaşımları ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93–108.

Ertaş, Ş. (1997). *Çevre hukuku*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, No: 78.

Güriçin, C. (2019). Öğretmen adaylarının çevre etiğine yönelik farkındalık durumlarının belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce.

HP – The House Project (2023). Exploring the importance of the family in sustainable development. 19 October 2023, Retrieved from <https://thehouseproject.foundation/blogs/blog/the-importance-of-the-family>

Ingliš, J. (2008). Using human-environment theory to investigate human valuing in protected area management. Ph. D Thesis. Victoria University. Australia.

Karakoç, A. G. (2004). *Çevre sorunlarına etik yaklaşım*. Marin, M. C. ve Yıldırım U. (Ed.), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar içinde* (s. 59–72). İstanbul: Beta Yayınları.

Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar teknikler ilkeler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kayaer, M. (2013). Çevre ve etik yaklaşımlar. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 62–76.

Kayaer, M. & Çiftçi, S. (2022). Yükseköğretimde çevre eğitiminin çevre bilincine etkisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 29(1), 93–106.

Keleş, R. & Ertan B. (2002). *Çevre hukukuna giriş*. Ankara: İmge Kitabevi.

OECD (2008). Gender and sustainable development: Maximising the economic, social and environmental role of women. 19 October 2023, Retrieved from <http://www.oecd.org/dataoecd/58/1/40881538.pdf>.

Özer, N. ve Keleş, Ö. (2016). Çevre etiği farkındalık ölçeği geliştirme çalışması. *Fen Bilimleri Öğretimi Dergisi*, 4(1), 47–64.

Ponce P, Alvarado R, Ponce K, Alvarado R, Granda D, & Yaguana K. (2019). Green returns of labor income and human capital: Empirical evidence of the environmental behavior of households in developing countries. *Ecological Economics*, 160(C), 105–113.

Rico, M.N. (1998). *Gender, the environment and the sustainability of development*. IN, Santiago.

Saka, M. (2023). The examination of relationship between the approaches to environmental ethics and environmental behaviours of teacher candidates by different variables. *Journal of Education in Science, Environment and Health (JESEH)*, 9(2), 131–145.

Seçer, İ. (2017). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi. Analiz ve raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Severo, E. A., Guimarães, J. C. F., Dellarmelin, M. L., & Ribeiro, R. P. (2019). The influence of social networks on environmental awareness and the social responsibility of generations. *Brazilian Business Review*, 16(5), 500–518.

Shivakumara, K., Mane, S.R., Diksha, J. & Nagaraj, O. (2015). Effect of gender on environmental awareness of post-graduate students. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 8(1), 25–33.

Tekiroğlu, A. & Hayır-Kanat, M. (2021). Çevre etiği farkındalığı ve sürdürülebilir çevre tutumu arasındaki ilişki. *ULAKBİLGE Sosyal Bilimler Dergisi*, 59 (Nisan);630–645.

Wang Q, Niu G, Gan X, Cai Q (2022). Green returns to education: Does education affect pro-environmental attitudes and behaviors in China? *PLoS ONE* 17(2), e0263383.

Wilkinson, D. (2002). *Environment and law*. New York: Routledge.

Yağanak, E. ve Önkal, G. (2005). Çevre Etiği. Cevizci, A. (Ed.). *Felsefe Ansiklopedisi Cilt 3 içinde* (s:589–595). Ankara: Babil Yayınları.

Zastrow, C. ve Krist-Ashman, K.K. (2016). *İnsan davranışı ve sosyal çevre – I*. Ankara: Nika Yayınevi

INVESTIGATION OF THE ADDICTION BEHAVIOR OF ALCOHOL AND/OR
DRUG ADDICTS

ALKOL VE/VEYA MADDE BAĞIMLISI BİREYLERİN BAĞIMLILIK
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ¹

Ayşen ALIŞ¹, Gülay GÜNAY²

¹Uzman Sosyal Çalışmacı, Muğla Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM),

Orcid ID: 0000-0003-0541-9567

²Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü,

Orcid ID: 0000-0002-8234-6683

Özet

Dünyada giderek yoğunlaşan madde kullanımı ve bundan kaynaklı madde ile ilişkili bozukluklar toplumda giderek yaygınlaşan tıbbi ve psikososyal açıdan sorunlara neden olmaktadır. Madde bağımlılığının ileri dönemlerinde kişinin ailesi, çevresi, sosyal hayatı ve işlevselliği zaman içinde bozulmaktadır. Sosyal süreçlere yönelik bağımlılık uygulamalarında sosyal hizmet müdahalelerinin doğru ve etkin kullanımı bağımlılık tedavisinde önleme ve müdahale süreçlerinin önemliliğini gözler önüne sermektedir. Bu araştırma da alkol ve/veya madde bağımlısı bireylerin bağımlılığa yönelik davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Muğla Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM)'ne ayaktan alkol ve/veya madde bağımlılığına yönelik psikososyal destek almak için başvuran 18 – 65 yaş aralığındaki toplam 87 birey ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %82.8'ini erkekler, %44.8'ini “26 – 49 yaş grubu” ve %36.8'ini ilköğretim mezunu bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar arasında alkol/madde bağımlılığına merak ve özenti (%41,4) nedeni ile başlayanların oranı yüksektir. Alkol/madde bağımlılığına ilişkin kendi isteği ile tedavi olmaya karar verinler (%47.1) başta yer almaktadır. Çalışma kapsamında bireylerin alkol ve/veya madde kullanımına başlama nedeni ve alkol /madde kullanımı başlama yaşı ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve çalışma durumu değişkenine ($p > 0.05$) göre anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür. Alkol kullanım sıklığı ile yaş ($p < 0.05$), madde kullanım sıklığı ile cinsiyet, ve çalışma durumu ($p < 0.05$) değişkenleri anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda alkol/madde bağımlılığını önleme ve rehabilitasyon çalışmalarında tıbbi, psikolojik ve sosyal boyutlarının bir bütün olarak değerlendirilmesinin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: bağımlılık, alkol ve madde bağımlılığı, alkol kullanımı, madde kullanımı, alkol/madde kullanım davranışları

Abstract

Increasing substance use throughout the world and the resulting substance-related disorders cause increasingly widespread medical and psychosocial problems in society. In the advanced stages of substance addiction, the person's family, environment, social life and functionality deteriorate over time. The correct and effective use of social work interventions in addiction

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Gülay Günay danışmanlığında Ayşen Alış tarafından Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında sunulmuş olan “Alkol ve/veya madde bağımlısı bireylerin algıladıkları sosyal destek, yalnızlık ve sosyal uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

practices aimed at social processes reveals the importance of prevention and intervention processes in addiction treatment. This research aims to determine the addiction-related behaviors of individuals addicted to alcohol and/or substances. In this regard, a total of 87 individuals between the ages of 18 and 65 who applied to Muğla Crescent Counseling Center (YEDAM) to receive outpatient psychosocial support for alcohol and/or substance addiction were interviewed. 82.8% of the participants are men, 44.8% are in the “26 - 49 age group” and 36.8% are primary school graduates. Among the participants, the rate of those who started alcohol/substance addiction due to curiosity and enthusiasm (41.4%) is high. Those who voluntarily decided to seek treatment for alcohol/substance addiction are at the top (47.1%). Within the scope of the study, there was a relationship between the reasons why individuals started using alcohol/substances and gender and age variables ($p<0.05$), the age at which individuals started using alcohol and gender ($p<0.05$) variables, the frequency of alcohol use and age, education level and employment status ($p<0.05$). 0.05), substance use frequency and gender, age and education level ($p<0.05$) variables were found to show a significant difference. In line with these findings, it is seen that it is very important to evaluate the medical, psychological and social dimensions as a whole in alcohol/substance addiction prevention and rehabilitation studies

Keywords: addiction, alcohol and substance abuse, alcohol use, substance use, alcohol/substance use behaviors

1.GİRİŞ

Madde kullanımı ve bağımlılığı dünya genelinde ve ülkemizde toplumları biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarıyla etkileyebilen önemli halk sağlığı sorunlarının başında gelmektedir (Karatay ve Kubilay, 2004, s.58; Işık, 2018, s. 210; Turhan ve Ark, 2011, s.34; Yakar ve Pirinççi, 2019, s.58; Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2009, s.3; Lo ve diğerleri, 2020, s.2). Dünya’da yaygınlığını arttıran madde kullanımı madde akışı trafiğinde stratejik bir noktada yer alan ülkemiz açısından madde kullanım riskini arttırmaktadır (Altıntaş ve diğerleri, 2004, s. 108). Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC, 2019, s.7-8) tarafından dünya genelinde, 271 milyon kişinin 2016 yılında uyuşturucu ve uyarıcı madde kullandığını, 35 milyon kişinin ise uyuşturucu kullanım bozukluğuna sahip olduğunu rapor etmiştir. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA, 2021, s.12) tarafından yayınlanan araştırma raporuna göre, yaklaşık 83 milyon yetişkinin (15-64 yaş arası nüfusun %28,9’u) yaşamları boyunca en az bir kez yasa dışı uyuşturucu kullandığını ileri sürmektedir. Özellikle ergen ve genç nüfus için tehdit oluşturan bağımlılık; koruyucu, önleme ve müdahale çalışmalarının gerekliliğini gösterirken, toplumu etkileyen önemli hastalıklar arasında yer almaktadır (Özbay ve diğerleri, 2018, s.82).

Bağımlılık en genel şekli ile bir nesneye, kişiye, varlığa karşı duyulan istek veya bir diğer anlamıyla ise iradenin kontrol altına alınmaması durumudur. İnsan beyni ile ilişkili patolojik bir davranışın ortaya çıkmasıdır. Bağımlılık bireylerin durdurulamayan istek duyumunun, ruhsal, fiziksel sağlığına ve sosyal yaşamına zarar vermesine rağmen, sürdürülmesi durumudur (Uzbay, 2009, s.5). Bağımlılık, kişinin davranış yapısında zayıf özdenetim içermesi, olumsuz geri bildirimlere rağmen kullanmaya devam etmesi, kontrol dışı şekilde ortaya çıkması, hayatının odağı haline gelerek kişinin yaşayışının ve başa çıkma şeklinin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi durumudur (Di Clemente, 2016, s.4). Madde bağımlılığı ilaç niteliğine sahip maddenin beyni etkilemesiyle alakalı olarak, maddenin keyif verici etkisini duyumsamak ve yokluğuyla birlikte huzursuzluk yaşamaktan kaynaklı devamlı ve periyodik şekilde madde alma isteği ve bazı davranış bozukluklarıyla karakterize edilen bir beyin hastalığı olarak tanımlanmaktadır (Uzbay ve Yüksel, 2003, s.487). Bağımlılık yapıcı maddeler ise kafein, tütün,

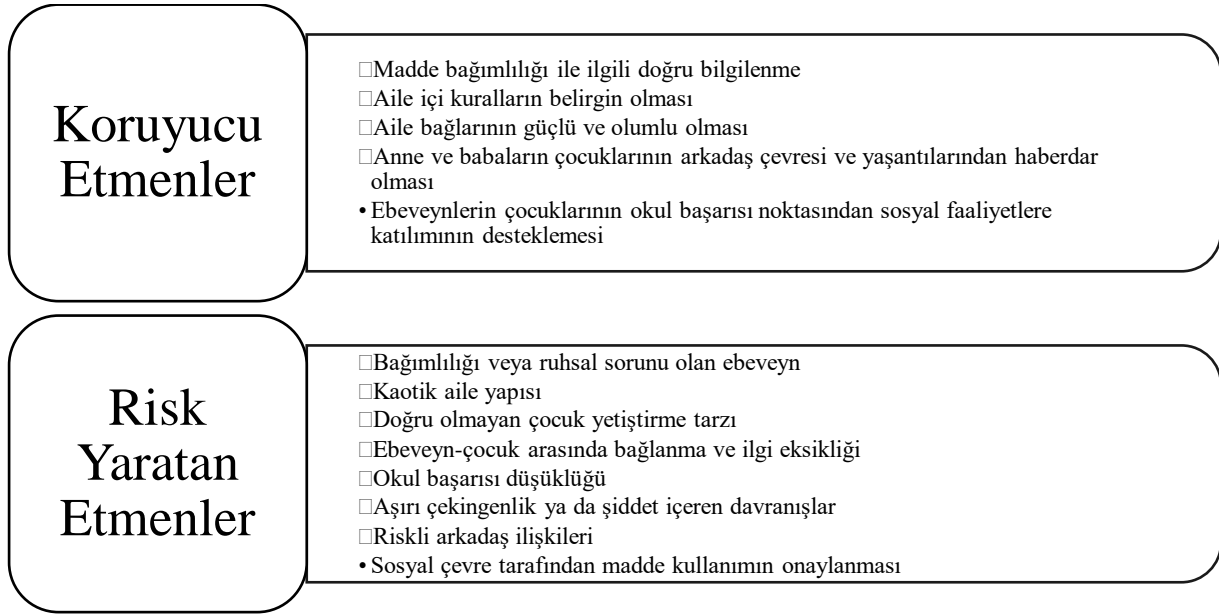
alkol, morfin ve türevleri, benzodiazepinler, barbitüratlar, amfetaminler, esrar, eroin, kokain, KHAT, uçucu solventleri ve bonzai vb. olurken bunların bir kısmı sinir sistemini uyuştururken bir kısmı da uyarıcı özellikler göstermektedir (Kılıç, 2006: 56).

1.1. Bağımlılık Tanı Ölçütleri

Madde kullanım bozukluğu tanı ölçütleri DSM-V’de 11 maddeden oluşmaktadır. Maddenin kullanımı ile 12 aylık süre içinde belirtilen 11 maddeden en az iki ve daha fazlasının gelişmiş olması gerekmektedir. Maddelerden 1-4. madde bozulmuş kontrolü, 5-7.madde sosyal bozulmayı, 8-9. madde maddenin riskli kullanımını, 10-11. Madde ise farmakolojik durumu göstermektedir (Göker ve diğerleri, 2015, s.134).

1.2. Alkol ve Madde Bağımlılığı Etiyolojisi

Madde kötüye kullanımı, tedavi edilmediği takdirde ölümcül olabilen potansiyel olarak kronik bir hastalık olarak kabul edilir. Çocuklar ve genç ergenler arasında madde kötüye kullanımının yaygınlığı ve bozukluğu ergenlik yıllarında hızla ilerlemesi ile ilgili son zamanlardaki endişeler, erken madde kullanımının başlamasıyla ilişkili çevresel, psikolojik ve sosyolojik faktörleri belirleme girişimlerine yol açmıştır (Lifrak ve diğerleri, 1997, s.933). Bağımlılığın gelişmesinde etkili olan koruyucu ve risk yaratan etmenler Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Bağımlılıkta koruyucu ve risk yaratan etmenler (Ögel, 2018a, s.11).

Literatürde madde bağımlılığı etiyojisine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların birçoğu birden fazla etkenin bağımlılığın gelişmesine yol açtığını ortaya koymaktadır (Leigh, 1985, s 4, Darbro ve Malliarakis, 2012, s.45; Bahar, 2018, s.1; Özmen ve Kumbaç, 2013, s.366; Sahu ve Sahu, 2012, s.54-55, Maniglio, 2011, s.216; Weinberg, 2001, s.344).

Madde bağımlılığında risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimi, kişilik özellikleri ve sosyal risklerin birleşimi, riskli bölgede yaşamak ve sosyal sistemlerin etkisi bağımlılığın etiyojisinde tartışılan başlıklardır. Sonuç olarak madde bağımlılığında sadece tek bir etken üzerinde odaklanılması kısa dönemde etkili olsa da uzun dönemde relaps (nüks) noktasında sağlık çalışanları açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Polat, 2014, s.143). Bu bağlamda bağımlılıkla mücadelede tıbbi, psikolojik ve sosyal boyutların ele alınması, bu faktörlerin

birbiri ile ilişkide olduğu ve bağımlılığın gelişmesinde bir faktörün diğerinden daha etkili olduğunu belirtmek çoğu zaman yanlış bir yaklaşımdır (Aktürk, 2019, s.26).

1.3. Bağımlılık Tedavisi

Madde bağımlılığı çeşitli özellikleriyle diğer hastalıklardan ayrılmaktadır. Diğer psikolojik rahatsızlıklardan farkı kişinin kendi seçtiği bir davranış olmasıdır. Bağımlılığı bir davranış problemi olarak ele almak tedavide önemli bir etkidir (Polat, 2014, s.143). Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi kullanılan maddenin türüne, kullanım süresine, bireysel özelliklere göre değişiklik gösterir. Tedavi toplum içinde farklı öğelerden oluşan bir bütün olarak ele alınmalı, tedavinin başlangıcından toplumsal uyuma kadar bütün olanaklar sağlanmalıdır. Tedavi programı içinde biyolojik ilaç tedavisi, ruhsal tedavi, bireyin toplumla bütünleşmesini, uyumunu, çalışmasını düzenleyen girişimler yer alırken, bu girişimler bir bütün olarak sürdürülür ve izlenir (Köknel, 1998, s.251-253).

Türkiye’de bağımlılık tedavisinde başvurulacak birçok tedavi merkezi bulunmaktadır. Bunlar Sağlık Bakanlığına bağlı tedavi merkezleri, üniversite hastanelerine bağlı tedavi merkezleri, kamu ve üniversiteye bağlı hastane merkezleri, belediyelere ve STK’lara bağlı bağımlılık merkezleri ve özel tedavi merkezleridir. Bağımlılık alanında tedavi hizmeti sunan ruh sağlığı meslek elemanları ise Psikiyatri Hekimi, Pratisyen Hekim/Aile Hekim, Psikolog/Klinik Psikolog, Hemşire/Psikiyatri Hemşiresi, Sosyal Hizmet Uzmanı, Psikolojik Danışmanlardır.

Bağımlılık bireyin fizyolojik ve psikolojik süreçlerinin yanı sıra sosyal işlevselliği üzerinde de olumsuz etkilere sahip olabilmektedir. Tıbbi anlamda alkol-madde kullanım bozukluğu tanısı konulan bireylerde biyopsikososyal anlamda iyilik halini sağlamak amacıyla alkol-maddeden vücut arındırılmakta (detoksifikasyon) ve bağımlılıkla ilgili psiko-eğitimler verilmektedir. Arındırma sürecinin ardından bedensel, ruhsal, sosyal, mesleki ve eğitsel anlamda rehabilitasyon desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin alkol-madde olmadan toplumla bütünleşmeleri, sosyal beceri kazanması ve baş etme stratejileri güçlendirilmektedir (Şamar ve Buz, 2022, s.230).

Görüldüğü üzere madde bağımlılığı biyopsikososyal bir süreci olan, bütün toplumu etkileyen bir halk sağlığı sorunudur. Bireye sadece tıbbi tedavinin uygulanmasının yetmediği aynı zamanda tedaviye bireyi ve aileyi de dahil ederek uygulanacak psiko-sosyal desteğin, rehabilitasyon sürecinde açılacak bağımlılık arındırma ve tedavi merkezlerinin önemini ortaya koymaktadır (Özbay ve diğerleri, 2018, s.112).Tüm bu bilgiler ışığında araştırmanın konusu alkol ve/veya madde bağımlısı bireylerin bağımlılık davranışlarının incelenmesi olarak belirlenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni Muğla’dır. Araştırmanın evreninin Muğla ili olarak seçilmesinin nedeni araştırmacının yaşamını bu ilde sürdürmesi ve katılımcılara rahatlıkla ulaşabilmesidir. Araştırma evrenine Muğla ilinde yaşayan alkol ve/veya madde bağımlısı bireyler seçilmiştir. Örneklem ise Eylül 2020- Aralık 2021 tarihleri arasında Muğla Yeşilay Danışmanlık Merkezine (YEDAM) ayaktan alkol ve/veya madde bağımlılığına yönelik psikososyal destek almak için başvuran olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 87 birey oluşturmaktadır.

2.2. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmada veri toplama aşamasına geçmeden önce Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 07/02/2020 tarih ve 2020/02-15 sayılı Etik Kurul izni

alınmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve araştırma formunun nasıl doldurulacağına yönelik bilgilendirme sonrası çalışmayı kabul eden kişiler çalışmaya dahil edilmiştir.

2.3. Araştırma Toplama Araçları

Bu çalışmada kişisel bilgi formu, alkol/madde bağımlılığına yönelik davranışlara ilişkin form ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Çalışmada yer alan bireyler hakkında bilgi edinebilmek amacıyla yöneltilen cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile yapısı, yaşanılan yer, ikamet türü, birlikte yaşanılan kişi/kişiler gibi sorulardan oluşmaktadır.

Katılımcıların Bağımlılık Davranışına Yönelik Bilgi Formu: Araştırmaya katılan katılımcılar hakkında genel bilgiler edinebilmek amacıyla araştırmacı tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulmuş olan formdur. Cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, yaşanılan yer, ikamet türü, birlikte yaşanılan kişiler, aile yapısı, alkol/madde başlama nedeni, alkol başlama yaşı, madde başlama yaşı, bağımlılık öyküsü, kullanılan madde, farklı madde kullanımı, tercih edilen öncelikli madde, alkol kullanım sıklığı, madde kullanım sıklığı gibi bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, katılımcılara “Tedavi olmaya nasıl karar verdiniz?”, “Tedavi Geçmişi (Ayaktan)”, “Tedavi Geçmişi (Yatarak)”, “İntihar etme düşüncesi oldu mu?” “Alkol/madde kullanımı nedeniyle yasal problem yaşadınız mı?” gibi sorular yöneltilmiştir.

2.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada toplanan veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Veriler istatistik programına aktarıldıktan sonra ön kontroller yapılmıştır. Daha sonra sıklık ve yüzde dağılım tabloları oluşturulmuştur. Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve çalışma durumu ile alkol/madde kullanım davranışları arasında bir ilişkinin varlığına Ki-Kare testi ile bakılmıştır. İyi-uyum testi olan Ki-kare testi; değişkenin kategorilerindeki gözlenen sayıların, bu kategorilerdeki beklenen sayılardan farkının anlamlılığını belirlemeye yönelik parametrik olmayan istatistik analizlerinden biridir (Büyüköztürk, 2016, s.145). Ancak serbestlik derecesi birden büyük olduğu durumlarda, beklenen değeri 5’ten küçük olan hücre sayısı %20’inin üzerinde ise örneklem sayısını arttırmak mümkün olmadığından yorumlar sadece frekans tabloları üzerinden yapılmıştır.

3. BULGULARI

3.1. Demografik Bilgiler

Tablo 1’de katılımcılara yönelik tanımlayıcı bilgilerin dağılımı yer almaktadır. Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmanın örneklemini 15’i (%17,2) kadın, 72’si (%82,8) erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların 24’ü (%27,6) 25 yaş ve altı, 39’u (%44,8) 26 ve 40 arası, 24’ü (%27,6) 41 yaş ve üstüdür. Katılımcıların 32’si (%36,8) ilköğretim, 31’i (%35,6) ortaöğretim, 24’ü (%27,6) yükseköğretim mezunudur. Katılımcıların 53’ü (%60,9) çalışmakta, 22’si (%25,3) çalışmamakta, 12’si (%13,8) emeklidir. Katılımcıların 56’sı (%64,4) çekirdek aileye, 15’i (%17,2) geniş aileye, 16’sı (%18,4) parçalanmış aileye sahiptir. Katılımcıların 28’i (%32,2) ilde, 53’ü (%60,9) ilçede, 6’sı (%6,9) köyde ikamet etmektedir. Katılımcıların 79’u (%90,8) konutta, 7’si (%8,0) kurumda, 1’i (%1,1) gecekonduda yaşamaktadır. Katılımcıların 19’u (%21,8) anne ve baba, 5’i (%5,7) anne, 2’si (%2,3) baba, 19’u (%21,8) eş, 23’ü (%26,4) eş ve çocuk, 13’ü (%14,9) yalnız, 1’i (%1,1) büyük ebeveyn, 1’i (%1,1) yakın akraba, 1’i (%1,1) arkadaş ile birlikte yaşamaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	(n)	(%)
Cinsiyet	Kadın	15	17.2
	Erkek	72	82.8
Yaş	25 yaş ve altı	24	27.6
	26 ve 40 arası	39	44.8
	41 yaş ve üstü	24	27.6
Eğitim Durumu	İlköğretim	32	36.8
	Ortaöğretim	31	35.6
	Yükseköğretim	24	27.6
Çalışma Durumu	Çalışıyor	53	60.9
	Çalışmıyor	22	25.3
	Emekli	12	13.8
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	56	64.4
	Geniş Aile	15	17.2
	Parçalanmış Aile	16	18.4
Yaşanılan yer	İl	28	32.2
	İlçe	53	60.9
	Köy	6	6.9
İkamet Türü	Konut	79	90.8
	Kurum (hastane, bakımevi)	7	8.0
	Gecekondu	1	1.1
Birlikte Yaşanılan Kişiler	Anne ve baba	19	21.8
	Anne	5	5.7
	Baba	2	2.3
	Eş	19	21.8
	Eş ve çocuk	23	26.4
Yalnız	13	14.9	

Büyük ebeveyn	1	1.1
Yakın akraba	1	1.1
Arkadaş	1	1.1
Yurt	3	3.4

Katılımcıların tedaviye başlamalarına ilişkin bilgiler incelendiğinde; %47,1'inin kendi isteğiyle, %42,5'inin ailesinin isteğiyle, %10,3'ü ise hem ailesinin ve hem de kendi isteğiyle tedavi olmaya karar verdiğini belirtmiştir. Katılımcıların yarıya yakını (%49,4) ayaktan tedavi olmadığını, %32,2'si ise bir defa, %13,8'i iki defa, %4,6'sı üç defa ayaktan alkol tedavisi olduğunu ifade etmiştir. Bu bulguların yanı sıra katılımcıların %72,4'ü yatarak tedavi olmadığını, %17,2'si bir defa, %4,6'sı iki defa %3,4'ü üç defa, %2,3'ü altı defa yatarak tedavi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar arasında intihar etme düşüncesinde olmayanların oranı (%54.0) oranı intihar etme düşüncesi olduğunu (%48,3) belirtenlerin oranından yüksektir. Katılımcıların %54,0'ü alkol/madde kullanımı nedeniyle yasal problem yaşadıkları görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Bağımlılığa İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	(n)	(%)
Tedavi olmaya nasıl karar verdiniz?	Kendi İsteğimle	41	47.1
	Ailemin İsteğiyle	37	42.5
	Kendim ve Ailemin İsteğiyle	9	10.3
Tedavi Geçmişi (Ayaktan)	Yok	43	49.4
	Bir defa	28	32.2
	İki defa	12	13.8
	Üç defa	4	4.6
	Altı defa	2	2.3
Tedavi Geçmişi (Yatarak)	Yok	63	72.4
	Bir defa	15	17.2
	İki defa	4	4.6
	Üç defa	3	3.4
	Altı defa	2	2.3
İntihar etme düşüncesi oldu mu?	Evet	42	48.3
	Hayır	45	51.7
Alkol/madde kullanımı nedeniyle yasal problem yaşadınız mı?	Evet	47	54.0
	Hayır	40	46.0

3.2. Katılımcıların Demografik Değişkenlerle Bağımlılık Durumlarının Karşılaştırılması

Tablo 4’de katılımcılara ait demografik bilgileri alkol/madde başlama nedeni ile karşılaştırılmıştır. Tablo 4’e göre kadın (%46,7) ve erkek (%40,3) katılımcıların büyük bir çoğunluğu alkol ve/veya madde kullanımına başlama nedeninin merak ve özenti olduğunu ifade etmişlerdir. Yaş değişkenine göre, 25 yaş ve altı (%58,3), 26 ve 40 arası (%33,3), 41 yaş ve üstü (%37,5) yaş grupları arasında yer alan; eğitim durumu değişkenine göre ilköğretim (%40,6), ortaöğretim (%45,2) ve yükseköğretim (%41,4) eğitim durumuna sahip, çalışma durumu değişkenine göre çalışanlar (%39,6), çalışmayanlar (%50,0), emekli (%33,3) olan katılımcıların büyük bir çoğunluğunun alkol ve/veya madde kullanımına başlama nedeninin merak ve özenti olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların alkol ve/veya madde kullanımına başlama nedeninin, cinsiyet ($X^2=5.50$, $p>0.05$), yaş ($X^2=11.12$, $p>0.05$), eğitim durumu ($X^2=2.21$, $p>0.05$), çalışma durumu ($X^2=3.14$, $p>0.05$), değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Başlama Nedeni ile Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Başlama Nedeni								Toplam	
	Merak Özenti	ve	Arkadaş ve Akran Etkisi	ve	Aile İçi Baskı	Sorunlardan Kaçmak				
Cinsiyet	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Kadın	7	46,7	2	13,3	4	26,7	2	13,3	15	100
Erkek	29	40,3	23	31,9	6	8,3	14	19,4	72	100
Toplam	36	41,4	25	28,7	10	11,5	16	18,4	87	100
Yaş	$X^2 = 5.50$ $sd= 3$ $p= 0.14$									
25 yaş ve altı	14	58,3	9	37,5	0	0,0	1	4,2	24	100
26 ve 40 arası	13	33,3	10	25,6	7	17,9	9	23,1	39	100
41 yaş ve üstü	9	37,5	6	25,0	3	12,5	6	25,0	27	100
Toplam	36	41,4	25	28,7	10	11,5	16	18,4	87	100
Eğitim Durumu	$X^2 = 11.12$ $sd= 6$ $p= 0.09$									
İlköğretim	13	40,6	11	34,4	3	9,4	5	15,6	32	100
Ortaöğretim	14	45,2	7	22,6	3	9,7	7	22,6	31	100
Yükseköğretim	9	41,4	7	28,7	4	11,5	4	18,4	24	100
Toplam	36	41,4	25	28,7	10	11,5	16	18,4	87	100
Çalışma Durumu	$X^2 = 2.21$ $sd= 6$ $p= 0.90$									

Çalışıyor	21	39,6	17	32,1	6	11,3	9	17,0	53	100
Çalışmıyor	11	50,0	5	22,7	3	13,6	3	13,6	22	100
Emekli	4	33,3	3	25,0	1	8,3	4	33,3	12	100
Toplam	36	41,4	25	28,7	10	11,5	16	18,4	87	100

X² = 3.14 sd= 6 p= 0.79

*p<.05

Tablo 5'e göre alkole başlama yaşının, cinsiyet değişkenine göre kadın (%66,7) ve erkek (%76,4); eğitim durumu değişkenine göre ilköğretim (%71,9), ortaöğretim (%74,2) ve yükseköğretim (%79,2); çalışma durumu değişkenine göre çalışanlar (%75,5), çalışmayanlar (%72,7), emekli (%75,0) katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 18 yaş ve altı olduğu görülmektedir.

Katılımcıların alkol başlama yaşının, cinsiyet (X²=0.62, p> 0.05), eğitim durumu (X²=0.39, p> 0.05), çalışma durumu (X²=0.63, p> 0.05) değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Alkol Başlama Yaşı ile Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Alkol Başlama Yaşı					
	18 yaş ve altı		19 yaş ve üstü		Toplam	
Cinsiyet	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Kadın	10	66,7	5	33,3	15	100
Erkek	55	76,4	17	23,6	72	100
Toplam	65	74,7	22	25,3	87	100
Eğitim Durumu	X² = 0.62 sd= 1 p= 0.43					
İlköğretim	23	71,9	9	28,1	32	100
Ortaöğretim	23	74,2	8	25,8	31	100
Yükseköğretim	19	79,2	7	20,8	24	100
Toplam	65	74,7	22	25,3	87	100
Çalışma Durumu	X² = 0.39 sd= 2 p= 0.82					
Çalışıyor	40	75,5	13	24,5	53	100
Çalışmıyor	16	72,7	6	27,3	22	100
Emekli	9	75,0	3	25,0	12	100
Toplam	65	74,7	22	25,3	87	100

$$X^2 = 0.63 \text{ sd} = 2 \text{ p} = 0.97$$

*p<.05

Tablo 6'ya göre, katılımcıların 44'ü madde kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Kadın (%33,3) ve erkek (%30,6) katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanımını başlama yaşının 19 yaş ve üstü olduğunu belirtmiştir. Eğitim durumu değişkenine göre ilköğretim (%28,1), ortaöğretim (%25,8) ve yükseköğretim (%41,7) mezunu katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanımına başlama yaşının 19 yaş ve üstü olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışma durumu değişkenine göre çalışanlar (%30,2), çalışmayanlar (%40,9), emekli (%16,7) katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanımına başlama yaşının 19 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların madde kullanımını başlama yaşının, cinsiyet ($X^2=0.31$, $p > 0.05$), eğitim durumu ($X^2=2.14$, $p > 0.05$), çalışma durumu ($X^2=8.73$, $p > 0.05$) değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Madde Kullanımı Başlama Yaşı ile Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Madde Kullanımı Başlama Yaşı							
	Kullanım yok		18 yaş ve altı		19 yaş ve üstü		Toplam	
Cinsiyet	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Kadın	8	53,3	2	13,3	5	33,3	15	100
Erkek	36	50,0	14	19,4	22	30,6	72	100
Toplam	44	50,6	16	18,4	27	31,0	87	100
Eğitim Durumu	$X^2 = 0.31 \text{ sd} = 2 \text{ p} = 0.86$							
İlköğretim	17	53,1	6	18,8	9	28,1	32	100
Ortaöğretim	16	51,6	7	22,6	8	25,8	31	100
Yükseköğretim	11	45,8	3	12,5	10	41,7	24	100
Toplam	44	50,6	16	18,4	27	31,0	87	100
Çalışma Durumu	$X^2 = 2.14 \text{ sd} = 4 \text{ p} = 0.71$							
Çalışıyor	27	50,9	10	18,9	16	30,2	53	100
Çalışmıyor	7	31,8	6	27,3	9	40,9	22	100
Emekli	10	83,3	0	00,0	2	16,7	12	100
Toplam	44	50,6	16	18,4	27	31,0	87	100
$X^2 = 8.73 \text{ sd} = 4 \text{ p} = 0.07$								

*p<.05

Tablo 6'ya göre, Kadın (%53,3) ve erkek (%48,6) katılımcıların büyük bir çoğunluğu alkol kullanım sıklığının ayda birkaç kez olduğunu belirtmiştir. “41 yaş ve üstü” (%62,5) yaş grubunda yer alan katılımcıların, “25 yaş ve altı” (%20,8) ve “26 ve 40 arası” (%30,8) yaş grubunda yer alan katılımcılara oranla alkol kullanım sıklıklarının (haftada birkaç kez) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İlköğretim (%43,8), ortaöğretim (%45,2) ve yükseköğretim (%62,5) mezunu katılımcıların büyük bir çoğunluğu alkol kullanım sıklığının ayda birkaç kez olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışan (%54,7) ve çalışmayan (%45,5) katılımcıların büyük bir çoğunluğu ayda birkaç kez alkol kullanırken emeklilerin (%66,7) büyük bir çoğunluğunun haftada birkaç kez alkol tükettikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların alkol kullanım sıklığının ($X^2=10.01$, $p<0.05$) demografik değişkenlerden yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Buna göre “41 yaş ve üstü” yaş grubunda yer alan katılımcılar diğer gruplara göre alkol kullanım sıklığı daha yüksektir. Katılımcıların alkol kullanım sıklığının, cinsiyet ($X^2=0.12$, $p> 0.05$), eğitim durumu ($X^2=6.19$, $p> 0.05$), çalışma durumu ($X^2=6.57$, $p> 0.05$) değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Alkol Kullanım Sıklığı ile Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Alkol Kullanım Sıklığı						Toplam	
	Ayda kez	birkaç	Haftada birkaç kez	Her gün				
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Cinsiyet								
Kadın	8	53,3	5	33,3	2	13,3	15	100
Erkek	35	48,6	27	37,5	10	13,9	72	100
Toplam	43	49,4	32	36,8	12	13,8	87	100
Yaş	$X^2 = 0.12$ $sd= 2$ $p= 0.94$							
25 yaş ve altı	15	62,5	5	20,8	4	16,7	24	100
26 ve 40 arası	21	53,8	12	30,8	6	15,4	39	100
41 yaş ve üstü	7	29,2	15	62,5	2	8,3	24	100
Toplam	43	49,4	32	36,8	12	13,8	87	100
Eğitim Durumu	$X^2 = 10.01$ $sd= 4$ $p= 0.04^*$							
İlköğretim	4	43,8	11	34,4	7	21,9	32	100
Ortaöğretim	14	45,2	12	38,7	5	16,1	31	100
Yükseköğretim	15	62,5	9	37,5	0	00,0	24	100
Toplam	43	49,4	32	36,8	12	13,8	87	100
Çalışma Durumu	$X^2 = 6.19$ $sd= 4$ $p= 0.19$							
Çalışıyor	29	54,7	16	30,2	8	15,1	53	100

Çalışmıyor	10	45,5	8	36,4	4	18,2	22	100
Emekli	4	33,3	8	66,7	0	00,0	12	100
Toplam	43	49,4	32	36,8	12	13,8	87	100

$$X^2 = 6.57 \text{ sd} = 4 \text{ p} = 0.16$$

*p<.05

Tablo 7'ye göre, katılımcıların 44'ü (9 kadın (%60), 35 erkek (%48,6)) madde kullanmadıklarını beyan etmişlerdir. Kadın (%26,7) ve erkek (%33,3) katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanım sıklığının haftada birkaç kez olduğunu belirtmiştir. "25 yaş ve altı" (%20,8) ve "26 ve 40 arası" (%30,8) yaş grubunda yer alan katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanım sıklığının haftada birkaç kez olduğunu belirtmiştir. "41 yaş ve üstü" yaş grubunda yer alan katılımcıların yarı yarıya sadece birkaç kez (%8,3) ve haftada birkaç kez (%8,3) olduğunu ifade etmiştir. Madde kullanan ilköğretim (%37,5), ortaöğretim (%32,3) ve yükseköğretim (%25,0) mezunu katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanım sıklığının haftada birkaç kez olduğunu ifade etmiştir. Madde kullanan çalışan (%34,0) ve çalışmayan (%40,9) katılımcıların büyük bir çoğunluğu madde kullanım sıklığının haftada birkaç kez olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların madde kullanım sıklığının yaş ($X^2=10.01$, $p<0.05$) ve çalışma durumu ($X^2=15.74$, $p<0.05$) değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Buna göre "25 yaş ve altı" yaş grubunda yer alan katılımcılar diğer gruplara göre madde kullanım sıklığı daha yüksektir. Katılımcılardan emeklilerin çalışan ve çalışmayanlara oranla madde kullanım sıklıklarının en düşük (hiç) olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların alkol kullanım sıklığının, cinsiyet ($X^2=3.45$, $p> 0.05$), eğitim durumu ($X^2=6.25$, $p> 0.05$) değişkenine göre anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Madde Kullanım Sıklığı ile Karşılaştırılması

Demografik Değişkenler	Madde Kullanım Sıklığı													
	Hiç		Sadece kez		1-2 kez		Ayda birkaç kez		Haftada birkaç kez		Her gün		Toplam	
Cinsiyet	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Kadın	9	60,0	0	0,0	2	13,3	4	26,7	0	0,0	15	100		
Erkek	35	48,6	6	8,3	4	5,6	24	33,3	3	4,2	72	100		
Toplam	44	50,6	6	6,9	6	6,9	28	32,2	3	3,4	87	100		
Yaş	$X^2 = 3.45 \text{ sd} = 4 \text{ p} = 0.49$													
25 yaş ve altı	5	20,8	1	4,2	1	4,2	17	70,8	0	0,0	24	100		
26 ve 40 arası	19	48,7	3	7,7	5	12,8	9	23,1	3	7,7	39	100		
41 yaş ve üstü	20	83,3	2	8,3	0	0,0	2	8,3	0	0,0	24	100		

Toplam	44	50,6	6	6,9	6	6,9	28	32,2	3	3,4	87	100
Eğitim Durumu	X² = 33.66 sd= 8 p= 0.00*											
İlköğretim	17	53,1	2	6,3	1	3,1	12	37,5	0	0,0	32	100
Ortaöğretim	16	51,6	1	3,2	2	6,5	10	32,3	2	6,5	31	100
Yükseköğretim	11	45,8	3	12,5	3	12,5	6	25,0	1	4,2	24	100
Toplam	44	50,6	6	6,9	6	6,9	28	32,2	3	3,4	87	100
Çalışma Durumu	X² = 6.25 sd= 8 p= 0.62											
Çalışıyor	27	50,9	1	1,9	4	7,5	18	34,0	3	5,7	53	100
Çalışmıyor	7	31,8	4	18,2	2	9,1	9	40,9	0	0,0	22	100
Emekli	10	83,3	1	8,3	0	0,0	1	8,3	0	0,0	12	100
Toplam	44	50,6	6	6,9	6	6,9	28	32,2	3	3,4	87	100
X² = 15.74 sd= 8 p= 0.05*												

*p<.05

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada alkol ve/veya madde bağımlısı bireylerin bağımlılık davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamına Muğla Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM)'ne ayaktan alkol ve/veya madde bağımlılığına yönelik psikososyal destek almak için başvuran bireyler arasından olasılıksız örnekleme yöntem ile seçilen ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan bireyler alınmıştır. Elde edilen sonuçların, bu alanda yapılan çalışmalarla benzerliklerinin yanı sıra farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Bulgulardaki karşılaşılan farklılıkların yaşam tarzları, kültürel yapı, bireylerin sosyo-ekonomik düzeyi, bağımlı olunan maddenin cinsi ve süresinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada madde kullanımına başlama yaşının cinsiyet, eğitim durumu ve çalışma durumu değişkenlerinde fark etmeksizin bireylerin büyük bir çoğunluğunun 19 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Bulgulardan elde edilen sonuç doğrultusunda maddeye başlama yaşının 19 yaş ve üstü olması, kişinin ailesinden uzak kaldığı üniversite yaşantısını ve maddeye ulaşımın kolay olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda ise; Yüncü ve diğerleri (2014, s.46) ilk maddeye başlama yaşını 14.2±1.9 olarak, Bilgiç ve diğerleri (2019, s.463) 13,1 olarak bulmuşlardır. Öte yandan Bulut ve diğerlerinin (2006, s.65) gerçekleştirdikleri çalışmada, ilk madde kullanımına başlama yaşı ortalamasını 22.44 (SS±7.15) yıl olduğu görülmüştür. Erbay ve diğerleri (2016, s.600) alkol ve madde bağımlılığına başlama yaş ortalamasının kendi çalışmalarında 18.15 olarak belirlemişlerdir. Sehliskoğlu ve diğerleri (2022, s.50) madde kullananlarının çoğunluğunun yirmi yaş altında madde kullanmaya başladığını tespit etmiştir. Genel Nüfusta Tütün, Alkol ve Madde Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranış Araştırma Raporunda ise en yoğun madde kullanımı

olan yaş grubunun 15-34 yaş grubu (%65) ve maddeyi ilk kullanım yaş ortalamasının ise 19 olduğu saptanmıştır (NARKO, 2018). Literatüre göre madde kullanımına başlama yaşının da farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Çalışmaların yılları dikkate alındığında alkol ve/veya madde kullanımına başlama yaşının 20 yaşların altına düştüğü görülmektedir. Çalışmalar arasında ortaya çıkan farklılıklar örneklem gruplarının demografik özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi yaşanan bölgelerin genel özellikleri (turizm, göç vb. gibi) de etkili olabilir.

Araştırmada katılımcılar alkol kullanımına başlama yaşının cinsiyet, eğitim durumu ve çalışma durumu değişkenlerinde fark etmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun 18 yaş ve altı olduğu görülmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda ise; Bulut ve diğerleri (2006, s.65) ilk alkol kullanımına başlama yaşı ortalaması 24.03 yıl olarak saptamıştır. Özkan (2002), lise öğrencilerinde alkole başlama yaşı 14,2+2,1 yıl olarak bulmuştur. NARKO (2018, s.6) tarafından yapılan çalışmada ise alkollü içecekleri ilk kez deneme yaşı ortalaması 19,94 olarak ölçülmüştür. Pektaş ve diğerleri (2001, s.28-29) alkole başlama yaşı erkeklerde 20.5, kadınlarda 25.8 bulunurken, iki değişken gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularından yola çıkarak alkol kullanımına başlama yaşının diğer çalışmalardan farklı çıkma nedeninin bireylerin yetiştiği aile yapısı, alkol kullanımının yaygınlığı ve sosyokültürel faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcılar alkol/madde kullanımına başlama nedenine ilişkin kadın ve erkeklerde birinci sırada merak ve özentisi yer alırken kadınlarda ikinci sırada aile içi baskı, erkeklerde ikinci sırada arkadaş ve çevre etkisi yer almaktadır. Yaş, eğitim durumu, çalışma durumu değişkenlerine ilişkin katılımcıların büyük bir çoğunluğu merak ve özentisi olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda ise; Gerçek ve diğerleri (2010, s.7) üniversite öğrencilerinin alkole başlama nedenlerini; çevre etkisi, özentisi, merak, arkadaş etkisi olarak bulmuştur. Üniversite öğrencileriyle yapılan diğer bir çalışmada ise maddeye başlama nedenlerinin başında arkadaş çevresi, sıkıntılarını unutmak, maddeden haz ve zevk almak bulgularını saptamıştır (Duran, 2019, s.55). Polis kayıtları üzerinden olgusal bir incelemede ise uyuşturucu madde kullanımına yönelim nedenleri, ailevi, rol modellere öykünme, arkadaş ortamı, sosyal çöküntü, eğlence amaçlı, merak, hastalık bahanesi ve sosyal medya/internet üzerinden kolay erişim olarak tespit edilmiştir (Bahar, 2018, s.1). Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezinde (AMATEM) madde bağımlılığı tedavisi görmüş, tekrar madde kullanmaya başlayan ve yatarak tedavi için ikinci kez AMATEM'e başvuran bireylerle yapılan çalışmada maddeye ilk başlama nedeni olarak arkadaş etkisi, merak, yeni bir şey deneme arzusu ve akraba çevresinin yönlendirmesinin olduğunu belirtmişlerdir (Sevin ve Erbay, 2019, s.693). Nitekim bu çalışmadan elde edilen bulguların yapılmış olan diğer çalışmaların bulguları ile paralellik göstermesi, alkol/madde kullanımına başlama nedeninin büyük olasılık içinde bulunan sosyal çevreden etkilendiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına göre kadın ve erkek katılımcıların büyük bir çoğunluğu alkol kullanım sıklığının ayda birkaç kez olduğunu belirtmiştir. "41 yaş ve üstü" yaş grubunda olan katılımcılar, "26 ve 40 arası" ve 25 yaş ve altı yaş grubunda yer alan katılımcılara oranla alkol kullanım sıklıklarının (haftada birkaç kez) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu katılımcıların büyük bir çoğunluğu alkol kullanım sıklığının ayda birkaç kez olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışan ve çalışmayan katılımcıların büyük bir çoğunluğu ayda birkaç kez alkol kullanırken emeklilerin büyük bir çoğunluğunun haftada birkaç kez alkol tükettikleri anlaşılmaktadır. Bulgular sonucunda emeklilerin alkol kullanım sıklığının çalışan ve çalışmayanlara göre daha fazla olduğu, bunun nedeninin ise hayatında meydana gelen boşluğu alkole doldurdukları nedenini düşündürmektedir.

Bulgular doğrultusunda, alkol kullanım sıklığı, yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Alkol kullanımında yaş yükseldikçe alkol kullanım sıklığı artmaktadır. 41 yaş ve üstü, 25 yaş ve altı, 26 ve 40 arası yaş gruplarına göre daha sık alkol tüketmektedir. Madde kullanım sıklığı yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Madde kullanım sıklığı yaş düştükçe artmaktadır. 25 yaş ve altı, 26 ve 40 arası ve 41 yaş ve üstü yaş grubunda bulunanlara göre daha sık madde kullanmaktadır. Alan yazında yapılan çalışmalar ise; Alkol bağımlılığı nedeniyle hastaneye başvuru yapan hastaların yaş ortalamasının madde bağımlılığı nedeniyle başvuranların yaş ortalamasından anlamlı olarak yüksek olduğu, alkol bağımlılarının madde kullanım süreleri, alkol dışı madde bağımlılarının madde kullanma sürelerinden anlamlı ölçüde uzun bulunmuştur. Alkol kullanımının sosyal olarak kabul görmesi ve görülen zararın ileriki yaşlarda ortaya çıkması nedeniyle alkol bağımlılarının tedaviye daha ileri yaşlarda başvurdukları şeklinde açıklanmaktadır (Bulut ve diğerleri, 2006, s.68). Bir başka yapılan çalışmada ise alkol kullanma durumlarının yaş grupları arasında herhangi bir etkiye sahip olmadığı ancak 25- 34 yaş grubunun %23,42 oranla bireylerin alkol kullanım durumu dağılımına etkisi olduğu bulgulanmıştır (Özcan ve Sever, 2017, s. 274). Madde bireylerin bağımlılık süreçlerinde ailenin etkisine yönelik yapılan çalışmada ise madde kullanım sıklığı ile madde kullanım yaşı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Göker ve diğerleri, 2015, s.132).

Araştırmada madde kullanım sıklığı çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışanlar, çalışmayan ve emeklilere göre daha sık madde kullandığı ve en düşük madde kullanım sıklığına sahip katılımcılar emekliler olduğu bulunmuştur. Literatürde bağımlılık ve işsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Henkel, 2011, s.13; Compton ve diğerleri, 2014, s.356). Sonuçlarla benzer olarak uyuşturucu madde bağımlıları ile yapılan çalışmada, çalışma durumuna ilişkin olarak katılımcıların %67,8'i bir işte çalıştığını, %32,2'si ise herhangi bir işte çalışmadığını ya da yasal olmayan işlerde çalıştığını tespit edilmiştir (Çevik ve Kızmaz, 2021, s.480). Elde edilen bulgulardan farklı olarak, Türkiye'de 2020 yılında madde bağımlılığına yönelik tedavi gören kişilerin %17,6'sının işsiz olduğu, %44,1'inin düzenli bir işinin olmadığı, %33,1'inin düzenli bir işi olduğu, %4'ünün öğrenci olduğu bulunmuştur (TUBİM, 2021, s. 90).

Gerçekleştirilen araştırmanın çıktılarına göre alkol/madde bağımlısı bireylerin sosyal destek, yalnızlık ve sosyal uyum düzeyinin bağımlı bireylerin tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinde önemli bir etken olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Bağımlılığa yönelik farkındalık temelli düzenlenecek eğitim programları ile toplum bilinçlendirilerek, eşitlikçi tutum ve bakış açısı kazandırılması,
- Çalışmanın Muğla ili sınırları içinde ve 87 kişi ile yapılması sınırlılığını oluşturmaktadır. İleride yapılacak çalışmaların kadın katılımcılar özelinde yapılması ve örneklem sayısının artırılması,
- Bağımlılık tedavi süreçlerinde gerçekleştirilirken, tıbbi, psikolojik ve sosyal destek müdahale yöntemlerinin multidisipliner yaklaşımın uygulanması,
- Dezavantajlı bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, bağımlılık alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlarda istihdamının artırılması,
- Yapılan çalışmanın bağımlılık şiddetinin fazla olduğu yataklı tedavi sürecinde olan kişiler ile nitel araştırma yöntemiyle uygulanması,
- “Çevresi içinde birey” anlayışı doğrultusunda tedavi sürecinde bağımlı bireyin sosyal destek sistemlerinin devreye sokulması,
- Bağımlı bireylerin yaşadığı sosyal sorunların tespit edilerek, uyum sürecine destek olacak kurum ve STK'ların aktif bir şekilde rol alması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktürk, İ. (2019). "Toplum, İnsan ve Bağımlılık" bağımlılıkta sosyal hizmet uygulamaları, Yeşilay Yayınları, Ankara, 17-28.
- Altıntaş, H., Temel, F., Esin Benli, D., Çınar, G., Gelirer, Ö., Gün, F. A. & Kundakçı, N. (2004). Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumları. *Journal of Dependence*, 5, 107-114.
- APA (American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) (2014). DSM-5 Çeviri: Köroğlu E. DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı,5. Baskı. Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- APA (American Psychiatric Association) (2021). 13 Principles of effective drug addiction treatment. <https://www.psychiatry.org/patients-families/addiction/what-is-addiction>, Erişim Tarihi: 10.09.2021
- Bahar, A. (2018). Uyuşturucu madde kullanımının nedenleri ve bağımlılık oluşum sürecinde iletişimsel yaklaşımların rolü ve önemi: Polis kayıtları üzerinden olgusal bir inceleme. *Istanbul University Journal Of Communication Sciences*, (55), 1-36.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum. (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Compton, W. M., Gfroerer, J., Conway, K. P., & Finger, M. S. (2014). Unemployment and substance outcomes in the United States 2002–2010. *Drug and alcohol dependence*, 142, 350-353.
- Darbro, N., & Malliarakis, K. D. (2012). Substance abuse: Risks factors and protective factors. *Journal Of Nursing Regulation*, 3(1), 44-48.
- Di Clemente, C.C. (2016), Bağımlılık ve değişim. Çeviren Ezgi Yıldırım ve Hanife Uğur Kural, Ankara: Nobel Yayınları.
- Duran, R. (2019). Gençlerin madde kullanma nedenleri ve alınması gereken tedbirler: Gümüşhane Üniversitesi örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- EMCDDA European Monitoring Centre For Drugs And Drug Addiction (2021). European Drug Report. Belgium: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13838/TDAT21001 ENN.pdf>, Erişim Tarihi: 20.01. 2021.
- Gerçek, Ç. G., Gümüş, G., Demir, S., Deniz, M., Sürücü, Z. P., Konuk, M. & Mayda, A. S. (2010). Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanımı sıklığı ve kullanmaya başlama nedenleri. *Düzce Medical Journal*, 12(3), 7-14
- Göker, Z., Üneri, Ö., Dinç, G., Güney, E. & Bozkurt Hekim, Ö. (2015). Çocuk ve ergenlerde madde kullanım bozukluğuna yeni bir bakış: DSM-5'in getirdikleri Esra Güney. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 22(2), 131-139.
- Henkel, D. (2011). Unemployment and substance use: a review of the literature (1990-2010). *Current Drug Abuse Reviews*, 4(1), 4-27.

- Işık, A. (2018). Türkiye’de madde bağımlılığıyla mücadelede bir sosyal politika uygulaması olarak okul sosyal hizmetinin önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 208-228.
- Karasar, N. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi (Yirmi Yedinci Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Karatay, G. & Kubilay, G. (2004). Sosyoekonomik Düzeyi Farklı İki Lisede Madde Kullanma Durumu ve Etkileyen Faktörler Belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2), 57-60.
- Kargın, M. & Hiçdurmaz, D. (2018). Madde kullanım bozukluğu olan bireylerde sosyal işlevsellik, algılanan esenlik ve stresle başa çıkma. *Bağımlılık Dergisi*, 19 (2), 35-39
- Kılıç, F. S. (2016). Bağımlılık ve uyarıcı maddeler. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 1(38), 55-60.
- Köknel, Ö. (1998). Bağımlılık. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Koroğlu, E. (2015). Klinik Psikopatoloji. Hyb Yayıncılık.
- Leigh, G. (1985). Psychosocial factors in the etiology of substance abuse. *Alcoholism And Substance Abuse: Strategies For Clinical Intervention*, 3-48.
- Lifrak, P. D., Mckay, J. R., Rostain, A., Alterman, A. I. & O'brien, C. P. (1997). Relationship of perceived competencies, perceived social support, and gender to substance use in young adolescents. *Journal Of The American Academy Of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(7), 933-940.
- Lo, T. W., Yeung, J. W. ve Tam, C. H. (2020). Substance abuse and public health: A multilevel perspective and multiple responses. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17(7), 2610.
- Maniglio, R. (2011). The role of child sexual abuse in the etiology of substance-related disorders. *Journal Of Addictive Diseases*, 30(3), 216-228.
- NARKO, (2018). Genel nüfusta tütün, alkol ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış araştırma raporu. Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. Ankara.
11. Kalkınma Planı. (2019-2023). RG: 23.07.2019, S:30840-mükerrer. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190723M1-1.htm>, Erişim Tarihi: 02.01.2022.
- Ögel, K. (2018a). Bağımlılık ve tedavisi temel kitabı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özbay, Y., Yılmaz, S., Büyüköztürk, Ş., Aliyev, R., Tomar, İ. H., Eşici, H. & Akyıldız, F. D. (2018). Substance dependence: Reinforcing the individual for A clean life. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, 5, 81-130.
- Özmen, F. ve Kubanç, Y. (2013). Liselerde madde bağımlılığı mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları. *Electronic Turkish Studies*, 8(3), 357-382.
- Polat, G. (2014). Madde Bağımlılığı tedavisinde sosyal hizmet mesleği. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 30(2), 143-148
- Sahu, K. K. Ve Sahu, S. (2012). Substance abuse causes and consequences. *Bangabasi Academic Journal*, 9(12), 52-59.

- Sehlikoğlu, K., Özkan, Ö. L., Sehlikoğlu, Ş., Eğilmez, O. B. & Kafadar, H. (2022). Madde kullanımını nedeniyle denetimli serbestlik tedbiri olan bireylerin sosyodemografik, klinik ve suç özelliklerinin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 27(1):42-51
- Sevin, Ç. ve Erbay, E. (2008). Madde Bağımlılarının tedavi sonrası sosyal yaşama uyumları ve sosyal hizmet uygulamaları. *Bağımlılık Dergisi*, 9(1), 1-11.
- Sevin, M. D. ve Erbay, E. (2019). AMATEM’de ikinci kez tedavi gören madde bağımlılarının madde kullanımına ilişkin yaşam deneyimleri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(5).
- Şamar, B. ve Buz, S. (2022) Bağımlılık rehabilitasyonunda sosyal hizmet uygulamaları: Erenköy BAHAR Modeli. *Bağımlılık Dergisi*, 23(2), 221-232
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı. (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkez). (2019). Türkiye’de genel nüfusta tütün, alkol ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış araştırması, <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE%20GENEL%20N%C3%9CFUSTA%20T%C3%9CT%C3%9CN%20ALKOL%20VE%20MADDE%20KULLANIMINA%20Y%C3%96NEL%C4%B0K%20TUTUM%20VE%20DAVRANI%C5%9E%20ARA%C5%9ETIRMASI.pdf>. Erişim tarihi: 25.06.2021
- Turhan, E. , İnandı, T. , Özer, C. & Akoğlu, S. (2011). Üniversite öğrencilerinde madde kullanımını, şiddet ve bazı psikolojik özellikler. *Turkish Journal of Public Health* , 9 (1) , 33-44 .
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2009). Madde kullanımını ve bağımlılığı ile kaçakçılığının önlenmesi alanlarında tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri, Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Özeti. Ankara: <https://www.aasw.asn.au/document/item/8308> , Erişim Tarihi: 20.09.2021.
- United Nations Office On Drugs And Crime (UNODC) (2020). World Drug Report Booklet 2: Global Overview of drug demand and drug Supply. <https://wdr.unodc.org/wdr2020/index2020.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2021.
- UNODC. (2019). World Drug Report 2019. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime. <https://wdr.unodc.org/wdr2019/en/exsum.html>, Erişim Tarihi: 25.01.2022.
- Uzbay, İ. T. (2009a). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21(22), 5-16.
- Uzbay, T. & Yüksel, N. (2003). Madde kötüye kullanımı ve bağımlılığı. Ankara: Çizgi Tıp Kitapevi. Uzbay İT, Yüksel N. Madde Kötüye Kullanımı ve Bağımlılığı. Yüksel, N. (editör) Psikofarmakoloji, , Değiştirilmiş 3. baskı, Ankara, Çizgi Tıp Yayınevi, 2003: 485- 520
- Weinberg, N. Z. (2001). Risk factors for adolescent substance abuse. *Journal of Learning Disabilities*, 34(4), 343-351.
- WHO [World Health Organization ICD-11 For Mortality And Morbidity Statistics] (2021). Disorders due to substance use or addictive behaviours. <https://İcd.Who.İnt/Browse11/Lm/En#/Http://İd.Who.İnt/İcd/Entity/1602669465> , Erişim Tarihi: 13.12.2021

- Yakar, B. ve Pirinççi, E. (2019). Bir üniversite hastanesi polikliniğine başvuran hastaların sigara ve alkol bağımlılık düzeylerine etki eden faktörler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 14 (2) , 57-65.
- Yılmaz, S., Kalyoncu, A., Pektaş, Ö., Mırsal, H. ve Beyazyürek, M. (2000). Bağımlılık tedavi kliniklerinde sosyal hizmet uygulamaları. *VI. Anadolu Psikiyatri Günleri* (S. 309-313). Erzurum: Bilimsel Çalışmalar Kitabı.
- Yüncü, Z., Saatçioğlu, H., Aydın, C., Özbaran, B., Altıntoprak, E. & Köse, S. (2014). Bir şehir efsanesi: Madde kullanmaya başlama yaşı düşüyor mu? *Literatür Sempozyum*, 1(4), 43-50.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUAL DIFFERENCES IN THE
PERCEPTION OF HUMOR (GELOTOPHOBIA: HUMOR PHOBIACY,
GELOTOPHILIA: HUMOR FONDNESS, KATAGELASTICISM: HUMOR ABUSE)
AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING**

**MİZAH ALGISINDA BİREYSEL FARKLILIKLAR (GELOTOFOBİ: MİZAH
FOBİSİ, GELOTOFİLİA: MİZAHA DÜŞKÜNLÜK, KATAGELASTİCİSM: MİZAH
SUİSTİMALİ) VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ İLİŞKİSİ**

Temel Alper KARSLI¹, Pınar DURSUN KARSLI²

¹Afyon Kocatepe University, Department of Psychology, ORCID: 0000-0002-4837-6213

² Afyon Kocatepe University, Department of Psychology,
ORCID: 0000-0002-1451-0998

Abstract

Although humor and laughter are generally viewed as positive means in many societies (“laughter is the best medicine”), research has revealed that there are some personality traits or attitudes that value humor negatively (see Ruch et al., 2014). In this context, Ruch and Proyer (2009) propose three essential dispositions or attitudes that allow examining differences, such as laughing at others, being laughed at, and worrying about being laughed at. The first of these, gelotophobia (composed of the Greek words telos- laughter, phobia-fear), refers to the fear of being laughed at, while gelotophilia (derived from the Greek words telos - laughter and philia - love) refers to joy or laughter. It means the pleasure of being laughed at and, finally, of laughing at others, also called katagelasticism (from the Greek katagelao - to laugh). People with gelotophobia are afraid of being laughed at and are extremely sensitive to being ridiculed. They need to appreciate the positive aspects of laughter due to misinterpretation of the content of the laughter and their inability to distinguish harmless jokes from bad jokes (Platt et al., 2010). Gelotophiles enjoy being laughed at and seek out situations where they can easily share their embarrassment and misfortune with others, often at their own expense (Proyer et al., 2010). However, this is not a sign of insecurity or low self-esteem, as described in the style of self-defeating humor (see Martin et al., 2003). In contrast, people with gelotophilia confidently describe unfortunate or funny experiences that have happened to them and enjoy being laughed at. The latest tendency is katagelastics, who like to laugh at others and look for situations where they can laugh at others, such as in practical joking (Proyer et al., 2013). They enjoy making fun of people in social conversations and taking advantage of people who have experienced embarrassing situations or misfortunes. They see their actions as a right because they think people can easily defend themselves if they hurt (Ruch & Proyer, 2009). There is no comprehensive conceptualization study regarding these three attitudes towards humor in our country. Therefore, the aim of this study is to review the relationship between humor and psychological well-being by addressing individual differences regarding humor and to introduce these new concepts to our country's literature.

Keywords: Humor, humor attitudes, psikolojik iyi oluş

Özet

Pek çok toplumda, mizah, gülme ve kahkaha çoğunlukla olumlu ve keyif veren birer araç olarak görülse de (“kahkaha en iyi ilaçtır”), araştırmalar, mizaha olumsuz değer veren bazı kişilik

özellikleri ya da tutumlar olduğunu ortaya koymuştur (bkz. Ruch ve ark., 2014). Bu bağlamda, Ruch ve Proyer (2009) başkalarına gülmeye, kendisine gülünmesine ve kendisine gülünmesinden endişe etmek gibi farklılıkların incelenmesine olanak tanıyan, üç temel eğilim olduğunu iddia etmektedirler. Bunlardan ilki, gelotofobi (Yunanca telos - kahkaha ve phobia - fobi - korku kelimelerinden gelir), kendisine gülünme korkusunu ifade eder, gelotofilia (Yunanca telos - kahkaha ve philia - aşk kelimelerinden gelir) kendisine gülünme sevincini ya da keyfini ifade eder, ve son olarak da katagelasticism (Yunanca katagelao'dan - gülmek) olarak adlandırılan başkalarına gülmekten keyif alma anlamına gelir. Gelotofobisi olanlar, kendilerine gülünmesinden korkan, bundan rahatsızlık duyan, alay edilmeye karşı aşırı bir duyarlılık gösteren kişilerdir. Kahkahanın içeriğinin yanlış yorumlanması ve zararsız şakaları kötü şakalardan ayırt edememeleri nedeniyle gülmenin olumlu yönlerini takdir edemezler (Platt ve ark., 2010). Gelotofiller, kendilerine gülünmesinden hoşlanan ve utançlarını ve talihsizliklerini çoğunlukla kendi pahasına başkalarıyla kolayca paylaşabilecekleri durumları arayan bireylerdir (Proyer ve ark., 2010). Ancak bu, kendini yıkıcı mizah tarzında tanımlandığı gibi güvensizliğin veya düşük özgüvenin bir işareti değildir (bkz. Martin ve ark., 2003); aksine, gelotofililer olanlar, başlarına gelen talihsiz veya gülünç deneyimleri güvenle anlatır ve kendilerine gülünmesinden zevk alırlar. Son eğilim ise, başkalarına gülmeyi seven ve “eşek şakası” yapmak gibi, başkalarına gülebilecekleri durumlar arayan katagelastikçilerdir (Proyer ve ark., 2013). Sosyal konuşmalar sırasında insanlarla alay etmekten ve utanç verici durumlar veya talihsizlikler yaşayan insanlardan faydalanmaktan hoşlanırlar. Eylemlerini bir hak olarak görürler çünkü insanların incinmeleri halinde kendilerini kolaylıkla savunabileceklerini düşünürler (Ruch ve Proyer, 2009). Mizaha yönelik bu üç tutum ile ilgili ülkemizde kapsamlı bir kavramsallaştırma çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle bu derleme çalışmasının amacı, mizaha yönelik bireysel farklılıkları ele almak ve mizah ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi gözden geçirmek ve bu yeni kavramlar ülkemiz literatürüne kazandırmaktır.

Anahtar kelimeler: Mizah, mizah tutumları, psikolojik iyi oluş

1. INTRODUCTION

Humor is one of the language practices we use most in our daily lives. The concept of humor, which has found its place in almost all social sciences such as literature, history, art, sociology and psychology, has started to be re-examined in psychology within the scope of the positive psychology movement that emerged with postmodernism in the last two decades (see Martin, 2004; Ruch, 2009). As is known, positive psychology argues that the characteristics that make human life valuable should be re-emphasized and the course of psychology should be restructured on these characteristics (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). In other words, positive psychology argues that the purpose of psychology is not only to emphasize and correct the negative but also to reveal and spread the positive and even to rebuild society through positive traits. These values and character strengths positively relate to psychological health and well-being (Martin, 2004; Papousek, 2018). Indeed, humor does not have a single and homogeneous structure. For this reason, different well-being variables are associated with different humor styles or types. In general terms, hypotheses about the mechanisms linking humor to psychological health include the idea that humor buffers against the consequences of stressful events and facilitates social relationships by increasing social support. In other words, humor is used to cope with stress and clean the air, soften the atmosphere, strengthen communication, increase empathy, socialize, and promote positive emotions (Martin, 2011).

Laughing is universal and is the first vocalization experience after crying. This experience involves a complex series of actions in various brain regions in the cerebral cortex. The perceptual process starts with five senses, including visual and auditory perception, language

comprehension, social cognition, and logical reasoning. When humor is perceived, these cognitive structures stimulate the emotional area with positive feelings such as joy, amusement, and mirth. With the release of many biochemical molecules, the autonomic nervous system, the endocrine system, the brain stem, motor regions, and the respiratory system activate that, triggering the expression of laughter and smiling. However, the most critical prerequisite for humor to emerge is the perception of incongruity between two stimuli (Martin, 2011). There must be an element that disrupts the harmony. This unusualness, oddness, or incongruity is easily perceived, even by infants, and turns into an act of laughter and smiling. Indeed, developmentally, there is evidence that infants laugh at stimuli consciously as early as four months of age (McGhee, 1979). In the first years of life, laughing includes physical games and turns into mental games as the individual matures. Instead of playing with concrete objects, the individual starts to play clever games at the mental level, such as thoughts, words, ideas, emotions, memories, and even political discourse. Nevertheless, in the games of both periods - childhood and adulthood- one is never alone. Therefore, humor is always an act done with or to someone else, like laughing with or laughing at someone. This act of laughter can be moral or immoral but always requires a social context to exist (see Martin, 2011). However, some individuals do not appreciate or tolerate humor in later years. Individual differences exist in how people deal with humor, ridicule, and laughter or being laughed at. Ruch and Proyer (2008a, 2009a) argue that there are three basic attitudes or personality traits toward laughing and being laughed at (i.e., fearing being laughed at, enjoying being laughed at, and the last one enjoying laughing at others). Thus, this article aims to examine various aspects of humor and the attitudes towards humor and laughter that have recently started to be investigated in Turkey and to try to relate these attitudes with the concept of well-being.

1.1. Historical Background in the West and Turkish Humor Understanding

While humor and laughter are universal experiences, each society has a different relationship with humor. Due to the scholastic understanding in the medieval period in the West, laughter was forbidden and condemned in the public sphere until the 18th century. There is no distinction between laughing with and laughing at; humor was seen as mockery or scorn. Occasionally, the Aristocracy utilized offensive or aggressive humor that they could use to criticize the lower classes. It took until the 20th century for humor to emerge as an umbrella term, incorporating today's positive characteristics. With the birth of the bourgeoisie, the experience of laughter was taken away from the Aristocracy. At the beginning of the 20th century, it was discovered that it increased communication as a means of socialization and had properties such as softening the mood and clearing the air. Humor has been given an exaggerated meaning and has become a tool of sociopolitical propaganda, especially in the US. During the Cold War, it was said that communism had a rigid, cold, humorless style. Thus, US presidents were always asked to be humorous during the election process. In short, the fact that humor changed between the 17th and 20th centuries, first banned and then overemphasized, is essential evidence for intercultural differences in the understanding and response to humor.

In Turkish culture, on the other hand, humor has never been an experience that was first banned and then overemphasized as in the West. The roots for understanding a sense of humor and humor appreciation in Turkish culture can be traced back to oral tales and stories originating in Middle Asia's Turkish culture, Anatolian Turkish culture, and Tasawwufi Islamic perspective. For example, the characters and plays primarily from *Nasreddin Hodja* (a 13th-century satirical Sufi philosopher), *Hacivat and Karagöz* (intelligent vs. fool characters of shadow plays since the 16th century), *Keloğlan* (The bald boy tales), *Meddah* (single stand-up shows—verbal humor since the 16th century), and *Orta Oyun* (first comedy plays since the 17th century; for an overview see (Ergün, 2004; Özdemir, 2010) come to mind. One might argue that the joint

feature of these plays is that the characters are honest, naïve, modest, wise, and self-confident. They generally present or portray themselves as foolish, allowing the audience to make fun of them. Only later, for example, by using their wisdom, do they confront the audience or show them their weaknesses or reasons for being ridiculed and, thus, puzzle them. One example is the story that *Nasreddin Hodja* always sat backward on his donkey. When people tried to humiliate him, he replied self-confidently and ironically along the lines of “It is not that I am sitting backward on the donkey; I am just more interested in where I have been coming from than where I am going to, my friends” or “It is not that I am sitting backward on the donkey, the donkey is facing the wrong way.” Hence, there seems to be a specific tradition in Turkish culture on how to deal with ridicule and being laughed at. For *Nasreddin Hodja*, one might argue that he used humor (e.g., in the form of irony or sarcasm) to teach people lessons in critical thinking and employ a phenomenological approach very similar to the Socratic attitude. These anecdotes, riddles, and stories regarding interpersonal relationships in private or public, socioeconomic, and daily political life in the 13th century have been passed on from generations and form one core of contemporary Turkish humor expression (Özdemir, 2010). Thus, the cultural roots of how people in the Turkish culture engage in humor seem to mostly depend on putting oneself down while maintaining self-confidence and self-acceptance. Nevertheless, the protagonist can still mock or enjoy life’s absurdity, mainly using humor’s power to help cope with stress. Anatolian Turkish culture, which is extremely rich, is one of the cultures that makes the most prosperous use of humor.

2. DIFFERENT APPROACHES TO HUMOR

2.1. Humor Styles

Martin et al. (2003) introduced a 2×2 model of humor functions used in everyday life derived from extensive research on the relationship between humor and well-being. The classification system differentiates between whether humor is used to enhance the self or to enhance one’s relationships with others (intrapersonal vs. interpersonal) and whether humor is potentially deleterious or detrimental to the self and others or potentially benign and benevolent to the self and others. The model consists of four dimensions or humor styles, namely, the *affiliative humor* style which includes the benign use of humor to enhance one’s relationship with others and refers to the “[...] non-hostile, tolerant use of humor that is affirming of self and others and presumably enhances interpersonal cohesiveness and attraction” (Martin et al., 2003, p. 53). *Self-enhancing humor* covers the beneficial use of humor to enhance the self: “[...] the humorous outlook on life, and use of humor in emotion regulation and coping” (Martin et al., 2003, p. 71). The self-enhancing humor style correlates positively with high self-esteem, extraversion, well-being, and psychological health. *Aggressive humor* is one of the two detrimental humor styles (together with self-defeating humor); it is characterized by teasing or poking fun at others by using sarcasm and putting down or humiliating others in public, which may also be shared with katagelasticians who use their humor to laugh at others (be it aggressive or otherwise) and who have a heightened sensitivity to aggression in humor (Samson & Meyer, 2010). *Self-defeating humor* refers to the use of “[...] excessively self-disparaging humor, attempts to ingratiate oneself or gain the approval of others by doing or saying funny things at one's own expense” and greater expressions in self-defeating humor correlate negatively with self-esteem, well-being, emotional stability, and greater psychological distress including depression, anxiety, and hostility (Martin et al., 2003, p. 54).

2.2. Humor Attitudes (Gelotophobia, Gelotophilia, Katagelasticism)

Ruch and Proyer (2008a, 2009a) argue that interindividual differences in the way people deal with ridicule and being laughed at could be described by three attitudes, namely, (a)

gelotophobia (the fear of being laughed at; gelos = Greek for laughter); (b) gelotophilia (the joy in being laughed at); and (c) katagelasticism (the joy in laughing at others; katagelao = Greek for laughing at).

The prime concern of gelotophobes is being laughed at and ridiculed by others. They attribute laughter to themselves and display enhanced sensitivity towards laughter by others. Gelotophobes feel unease or discomfort when they believe that they are being laughed at and mostly interpret laughter as a sign of humiliation or a means to disparage them. Furthermore, they have difficulty differentiating between playful teasing and mean-spirited ridicule. They misinterpret facial expressions and sounds as expressing different types of laughter (Hofmann et al. , 2015; Platt et al., 2013; Ruch et al. , 2009).

Gelotophiles actively seek and establish situations in which they can make others laugh at their expense. They readily share embarrassing moments and misfortunes they experience with others and enjoy the joint laughter (Proyer et al., 2010; Ruch & Proyer, 2009a). They confidently tell others about their misfortunes or humiliations. Moreover, they are not ashamed of it.

Katagelasticists enjoy laughing at others and experience pleasure in mocking or teasing others. They are convinced that those who do not like being ridiculed, should just fight back. In line with their motto “an eye for an eye, a tooth for a tooth”, they do not feel guilty when laughing at others (Ruch & Proyer, 2009a), but think it is part of daily life.

2.3. The Relationship between Humor Styles and Humor Attitudes (Gelotophobia, Gelotophilia, Katagelastism)

Since these humor attitudes mentioned above are relatively new concepts, a limited number of studies display consistent results. For example, Chen et al. (2013) found that gelotophobia (phobia of being laughed at) was negatively associated with affiliative (using humor to socialize) and self-enhancing (humorous view of life) humor styles, gelotophilia (enjoying being laughed at) was positively associated with self-defeating (seeking approval) and affiliative humor styles, and katagelasticism traits were positively associated with aggressive and self-defeating humor styles. Ruch et al. (2009) found a robust negative relationship between gelotophobia and affiliative and self-enhancing humor styles and a positive relationship with self-defeating humor styles in two samples (undergraduate students and adults). Similarly, Dursun et al. (2020) found that gelotophobia was negatively associated with affiliative and self-enhancing humor styles, while gelotophobia was positively associated with self-defeating and affiliative humor. Katagelasticism was only associated with aggressive humor.

Taken together, people with gelotophobia (fear of being laughed at) are overly sensitive and suspicious about being the butt of jokes and also use humor less to cope with less stress and less to lighten the mood or increase communication. However, one of the most valuable functions of humor is to accept life with its contradictions. Being able to laugh at the oddities, quirks, exciting events, or misfortunes that we experience or happen to us allows us to be resilient and flexible in the face of such events. Therefore, this aspect of humor is one of the most significant stress-coping methods we have developed. Similarly, jokes are sometimes used to increase social communication, soften serious and tense situations, and increase group cooperation and cohesion. Individuals with gelotophobia cannot use these two aspects of humor. On the other hand, based on the results of the positive correlations with self-defeating and affiliative humor types in those with gelotophilia, we can think that individuals with these attitudes use their desire to tell about the misfortunes and strangeness that happened to them both to socialize, to soften the environment and to relieve tension. However, sometimes they

act too altruistically while doing so. As for the katagelastics, it is evident that their actions, such as sarcasm, mockery, and ridicule, are associated with aggressive humor.

3. THE RELATIONSHIP BETWEEN HUMOR APPROACHES AND PSYCHOLOGICAL HEALTH/WELL-BEING

Most of the empirical research on humor done particularly in Turkey has used the adapted version of the Humor Styles Questionnaire (HSQ; Martin et al., 2003) that covers adaptive (affiliative, self-enhancing) and maladaptive humor styles (aggressive, self-defeating). Consistent findings revealed that people who use self-defeating humor have lower self-esteem, decreased psychological well-being, emotional instability, and more psychological distress, including depression, anxiety, and hostility (Martin et al., 2003). Increased use of self-destructive humor style and decreased use of self-enhancing and participatory humor styles are associated with increased depressive symptoms (Frewen et al., 2008). A self-enhancing humor style is positively associated with high self-esteem, extraversion, well-being, and psychological health (Martin et al., 2003). Turkish studies on humor styles demonstrate that males have higher scores in aggressive and self-defeating humor (e.g., Başak & Can, 2014; Tümkaya, 2011). Self-enhancing and affiliative humor are positively and robustly associated with well-being indicators such as greater life satisfaction and positive affect, low shyness, low loneliness, less judgmental views, low state-trait anxiety, and higher levels of social support and self-esteem (e.g., Aydın, 2015; Başak & Can, 2014; Bilge & Saltuk, 2007; Çeçen, 2007; Özdemir et al., 2011; Özyeşil, 2012; Tümkaya, 2011). All these results confirm that a sense of humor is not a unitary construct that includes both positive and negative aspects.

Limited research on humor attitudes displays that, for example, according to the results of Proyer et al. (2012) research on the relationship between perceived parenting styles and humor attitudes, it was found that the parents of those with gelotophobia were distant, cold, and punitive and had higher control needs. The individuals with gelotophobia stated they played games to a limited extent as children and rarely played games with their parents. The parents of those with gelotophilia did not have a clear pattern with their parents. The parents of katagelastics, similar to gelotophobia, were found to be punitive (especially fathers). This study supports that parenting styles show characteristics of gelotophobia and katagelasticism. Punitive katagelastics punish their peers with their pranks, while parents who worry about pranks have gelotophobic children. There is strong evidence that those with high katagelastic scores from an early age (6 years old) are more prone to bullying behaviors, while those high in gelotophobia are more likely to be victims (Platt et al. , 2009); Proyer et al. , 2013). In addition, katagelasticism was found to be positively associated with psychopathic personality traits (Proyer et al. , 2012).

In terms of big-five personality traits, those with gelotophobia scored lower on extraversion, conscientiousness, and agreeableness and higher on emotional instability/neuroticism (Proyer & Ruch, 2010). Those with gelotophilia are positively associated with extraversion and low neuroticism, while katagelasticism is negatively associated with softness and self-control (Chen et al., 2013; Proyer & Ruch, 2010). Concerning character strengths, those with gelotophobia are positively associated with humility and prudence and negatively associated with hope, pleasure, curiosity, love, and courage. Especially those with gelotophobia feel shy, anxious, timid, and insecure (Proyer & Ruch, 2009).

Dursun et al. (2020) and Carretero-Dios et al. (2010) obtained similar results in their study. According to these results, there is a strong association between gelotophobia and all markers of psychological distress in the symptom checklist, including sensitivity in interpersonal relationships, anxiety, depression, somatization, obsessive-compulsive symptoms, paranoid

ideation, and psychoticism. Therefore, gelotophobic people not only feel social resentment but also social anxiety the fear of being evaluated negatively in social circles, which is likely to cause them to avoid social contact and may lead to increased suspicion and hostility towards people. These traits are associated with loneliness, alienation, and hypersensitivity to ridicule. Those with gelotophilia did not score significantly on the symptom screening list, suggesting they are a relatively healthy group regarding psychological health and well-being. As in gelotophobia, those who were katagelastic had significant scores on the entire symptom checklist, especially hostility and paranoid ideation. Besides, katagelastics also have higher scores on anxiety and depression. Therefore, behind the aggressive humor they use, there are depressive and anxious feelings that might increase their rage.

In conclusion, those with gelotophobia and katagelastic traits constitute a more risky group in terms of psychological health. Katagelastics are more prone to externalizing disorders such as hostility, paranoia, and psychopathic tendencies. At the same time, those with gelotophobia are more prone to internalizing disorders such as anxiety, depression, social phobia, and high sensitivity in interpersonal relationships. Those with gelotophilia are a healthier group in terms of psychological health. However, more research is necessary for further conceptualization.

4. DISCUSSION AND RECOMMENDATIONS

We all know what it is like to experience humor. Depending on how amusing we perceive the stimulus, it might cause us to smile, chuckle, or bust out of convulsive laughter. Because humor is familiar, enjoyable, and playful, social sciences hold many empirical questions behind this experience. In other words, humor serves several emotional, social, and cognitive functions, leading to a tremendous scientific investigation. The basic background of the perception of humor is the need to laugh, which is a biological instinct. Laughter is a universal tendency. It is the first vocalization experience after crying. A tiny difference between two stimuli, a discrepancy that breaks the sequence, evokes laughter. Our senses easily detect this stimulation and trigger even a baby to laugh. The laughing, which is based on psychomotor games in the first years of life, becomes refined as the individual becomes socialized and begins to play cognitively with ideas. The more mature and better able to control his or her impulses, the more mentally he or she chooses and creates the means of laughter. Humor is a rich subject in content, scope, and reactions. That is why it finds a place in all social sciences. In recent years, humor's adaptive or functional aspect has been a topic of positive psychology. Humor has many functions to cope with stress, such as softening the environment, strengthening communication, increasing socialization and positive emotions (Martin, 2011).

Historically, humor was first banned in the West and then used only as an offensive tool used by an elite class to control the lower classes. 18. after the 20th century, it was discovered that humor could have positive aspects, and from the 20th century onwards, it reached a usage close to its current meaning. Today, humor is considered one of the most important values. In Turkish culture, on the other hand, humor has never been seen to drift as much as in the West. Humor has always been the center of attention in daily life, art, literature, and politics. As an essential part of oral literature, many characters, especially the *meddah* and *Orta Oyun*, have revealed the existence of generations and the relationship of Anatolian people with humor.

Recently, Ruch and Proyer have categorized humor reactions or attitudes towards humor. These are gelotophobia, gelotophilia, and Katagelastic attitudes, as described above. Gelotophobia is the attitude of being offended or hypersensitive in the face of humor or jokes, gelotophilia is the attitude of being able to tell even the misfortunes that have happened to us confidently, and finally, Katagelastic attitude, that is, the attitude of quickly telling the misfortunes that have happened to others and enjoying embarrassing them. As they are still new concepts, studies are

limited. However, the overall results from the studies suggest that gelotophobic and Katagelastik attitudes are negatively associated with markers of psychological health and well-being, whereas gelotophilic attitudes are relatively positively associated. On the other hand, gelotophilic attitudes are similar to the frequent use of humor in Turkish society, i. e., being open to self-deprecation and confidently enjoying entertaining others (even at their own expense). However, more research is needed to clarify these responses toward laughter and humor. As a result, the perception of humor is not a one-dimensional or unitary structure; humor has both positive and negative aspects, and reactions or attitudes towards humor also differ. Positive aspects of humor and attitudes are positively related to psychological well-being indicators. Thus, when humor is used appropriately, it also buffers the individual's psychological health.

5. REFERENCES

- Aydın, A. (2015). Identifying the relationship of teacher candidates' humor styles with anxiety and self-compassion levels. *Eurasian Journal of Educational Research*, 59, 1–16. <https://doi.org/10.14689/ejer.2015.59.1>
- Basak, B. E., & Can, G. (2014). The relationships between humor styles, shyness and automatic thoughts among university students. *Education and Science*, 39, 365–376. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.2619>
- Bilge, F., & Saltuk, S. (2007). Humor styles, subjective well-being, trait anger and anxiety among university students in Turkey. *World Applied Sciences Journal*, 2, 464–469.
- Chen, H. C., Chan, Y. C., Ruch, W., & Proyer, R. T. (2013). Being laughed at and laughing at others in Taiwan and Switzerland: A cross-cultural perspective. In J. R. M. Davis, & J. V. Chey (Eds.), *Modern and contemporary approaches to humour in China. Vol. 2 of Humour in Chinese life and letters*. (pp. 215–229). Hong Kong, China: Hong Kong University Press.
- Dursun, P., Dalgat, İ., Brauer, K., Yerlikaya, E., & Proyer, R. T. (2020). Assessing dispositions towards ridicule and being laughed at: Development and initial validation of the Turkish PhoPhiKat-45. *Current Psychology*, 39, 101-114. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9725-2>
- Ergün, P. (2004). Altay Destanlarında ve Anadolu Türk Masallarında Tastarakay-Keloğlan . *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 18, 37-45.
- Frewen, P. A., Brinker, J., Martin, R. A., & Dozois, D. J. (2008). Humor styles and personality-vulnerability to depression. *Humor*, 21(2), 179-195. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2008.009>
- Hofmann, J., Platt, T., Ruch, W., & Proyer, R. T. (2015). Individual differences in gelotophobia predict responses to joy and contempt. *Sage Open*, 5. <https://doi.org/10.1177/2158244015581191>
- Martin, R. A. (2004). Sense of humor and physical health: Theoretical issues, recent findings, and future directions. *Humor*, 17, 1-20. <https://doi.org/10.1515/humr.2004.005>
- Martin, R. A. (2011). *The psychology of humor: An integrative approach*. Academic press.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the

- Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48–75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)
- McGhee, P. E. (1979). The role of laughter and humor in growing up female. In *Becoming female: Perspectives on development* (pp. 183-206). Springer US.
- Özdemir, N. (2010). Mizah, eleştirel düşünce ve bilgelik: Nasreddin Hoca [Humor, critical thinking and the wisdom: Nasreddin Hodja]. *Milli Folklor*, 22(87), 27-40.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z., & Receptoğlu, E. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişki [The relationship between primary school teachers' coping styles with stress and humor styles]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 17, 405-428.
- Özyeşil, Z. (2012). The prediction level of self-esteem on humor style and positive-negative affect. *Psychology*, 3, 638–641. <https://doi.org/10.4236/psych.2012.38098>
- Papousek, I. (2018). Humor and well-being: A little less is quite enough. *Humor*, 31(2), 311-327. <https://doi.org/10.1515/humor-2016-0114>
- Peterson, C., & Seligman, M. E. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification* (Vol. 1). Oxford University Press.
- Platt, T., Hofmann, J., Ruch, W., & Proyer, R. T. (2013). Duchenne display responses towards sixteen enjoyable emotions: Individual differences between no and fear of being laughed at. *Motivation and Emotion*, 37, 776–786. <https://doi.org/10.1007/s11031-013-9342-9>
- Platt, T., Proyer, R. T., & Ruch, W. (2009). Gelotophobia and bullying: The assessment of the fear of being laughed at and its application among bullying victims. *Psychology Science Quarterly*, 51, 135–147.
- Proyer, R. T., Estoppey, S., & Ruch, W. (2012). An initial study on how families deal with ridicule and being laughed at: Parenting styles and parent-child relations with respect to gelotophobia, gelotophilia, and katagelasticism. *Journal of Adult Development*, 19, 228–237. <https://doi.org/10.1007/s10804-012-9150-6>
- Proyer, R. T., Flisch, R., Tschupp, S., Platt, T., & Ruch, W. (2012). How does psychopathy relate to humor and laughter? Dispositions toward ridicule and being laughed at, the sense of humor, and psychopathic personality traits. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35, 263–268. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2012.04.007>
- Proyer, R. T., Meier, L., Platt, T., & Ruch, W. (2013). Dealing with laughter and ridicule in adolescence: Relations with bullying and emotional responses. *Social Psychology of Education: An International Journal*, 16, 299–420. <https://doi.org/10.1007/s11218-013-9221-y>
- Proyer, R. T., Platt, T., & Ruch, W. (2010). Self-conscious emotions and ridicule: Shameful gelotophobes and guilt free katagelasticists. *Personality and Individual Differences*, 49, 54–58. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.03.007>
- Proyer, R. T., & Ruch, W. (2010). Enjoying and fearing laughter: Personality characteristics of gelotophobes, gelotophiles, and katagelasticists. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 52, 148–160.
- Proyer, R. T., & Ruch, W. (2009). How virtuous are gelotophobes? Self- and peer-reported character strengths among those who fear being laughed at. *Humor: International Journal of Humor Research*, 22, 145–163. <https://doi.org/10.1515/HUMR.2009.007>

- Ruch, W. (2009). Fearing humor? Gelotophobia: The fear of being laughed at. Introduction and overview. *Humor: International Journal of Humor Research*, 22, 1–25. <https://doi.org/10.1515/HUMR.2009.001>
- Ruch, W., Altfreder, O., & Proyer, R. T. (2009). How do gelotophobes interpret laughter in ambiguous situations? An experimental validation of the concept. *Humor*, 22, 63–89. <https://doi.org/10.1515/humr.2009.004>
- Ruch, W., Beermann, U., & Proyer, R. T. (2009). Investigating the humor of gelotophobes: Does feeling ridiculous equal being humorless? *Humor*, 22, 111–143. <https://doi.org/10.1515/HUMR.2009.006>
- Ruch, W., & Proyer, R. T. (2008a). The fear of being laughed at: Individual and group differences in gelotophobia. *Humor: International Journal of Humor Research*, 21, 47–67. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2008.002>
- Ruch, W., & Proyer, R. T. (2008b). Who is gelotophobic? Assessment criteria for the fear of being laughed at. *Swiss Journal of Psychology* 67, 19–27. <https://doi.org/10.1024/1421-0185.67.1.19>
- Ruch, W., & Proyer, R. T. (2009a). Extending the study of gelotophobia: On gelotophiles and katagelasticians. *Humor: International Journal of Humor Research*, 22, 183–212. <https://doi.org/10.1515/HUMR.2009.009>
- Ruch, W., & Proyer, R. T. (2009b). Who fears being laughed at? The location of gelotophobia in the Eysenckian PEN-model of personality. *Personality and Individual Differences*, 46, 627–630. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.01.004>
- Seligman, M. E. P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Tümkeya, S. (2011). Humor styles and socio-demographic variables as predictors of subjective well-being of Turkish university students. *Education and Science*, 36, 158–170.

KAMUDA ÇALIŞAN SPOR UZMANLARININ KARIYER PLANLAMASI, ÖRGÜTSEL AİDİYETİ

Hüseyin Buğra DALDALLI (Birinci yazar)¹, Prof. Dr. Hayri DEMİR (İkinci yazar)²

¹Spor Uzmanı, Gençlik ve Spor bakanlığı, Kamu,

ORCID numarası 0009-0006-6076-2316

² Konya Selçuk Üniversitesi,

Özet

Giriş

Bu çalışmada, yönetim kavramının tarihçesi, evrimi ele alınmaktadır. İnsanların sosyal ihtiyaçları doğrultusunda aşiret, kabile, boy, ulus ve devlet gibi sosyal ve siyasal kurumlar aracılığıyla yönetim ihtiyaçlarını karşıladığı belirtilmektedir. Yönetim, insanlar aracılığıyla işlerin yürütülmesi olarak tanımlanırken, daha geniş bir anlamda önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için kaynakların organize edildiği bir süreç olarak açıklanmaktadır. Yönetim bilimi, strateji, davranış ve sebep-sonuç ilişkilerine dayanarak yönetim olgusunu farklı boyutlarıyla inceleyen bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır.

Yönetim biliminin gelişim sürecini anlatırken, özellikle sanayi devrimi, ticari faaliyetlerin ilerlemesi, Machiavelli'nin görüşleri, Prusya'da Kameral Bilimler Kürsüsü'nün ortaya çıkışı gibi dönemsel etkileri vurgulamaktadır. Klasik yönetim anlayışının ortaya çıkışıyla birlikte, örgütlerin karmaşıklığına uyum sağlamak için öncelikle mekanik bir iş görme mantığı benimsendiği ifade edilmektedir. Spesifik olarak kamu kurumunda özgün ve literatürden yararlanarak ölçek oluşturma çalışması yapılmıştır. Bahse konu gelişmeler literatürel olarak değerlendirilerek modern öngörü, şartlar göz önüne alınarak yapılmıştır.

Neo-klasik yaklaşım, insan ilişkileri, iş doyumunu gibi faktörleri vurgulayarak klasik yönetim anlayışını geliştirmiştir. Ardından modern yönetim yaklaşımları, sistem yaklaşımı ve durumsallık yaklaşımı olarak adlandırılan yeni bakış açılarıyla yönetim düşüncesine katkıda bulunmuştur.

Yöntem

Spor uzmanlarının kariyerlerini etkileyen var olan nedenler ve gerçekte olması ihtimal dahilindeki öngörülere perspektif sistematik şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır. Örgütü bütün olarak ele alarak iç ve dış etkileşimlere odaklanılmıştır. Durumsallık yaklaşımı, katılımcıların kendi yapısına, çevresine en uygun yönetim modelini uygulamasını savunarak, çeşitli faktörlerin etkisi altında değişen örgüt yapılarına yaklaşımı sorgulanmıştır.

Bulgular

Kişisel Bilgi Anketi	
No	Soru
1	Eğitim durumunuz? ( ) İlköğretim ( ) Orta Öğretim ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora
2	Cinsiyetiniz? ( ) Kadın ( ) Erkek
3	Yaşınız? ( ) 22-30 ( ) 31-41 ( ) 41-50 ( ) 51 ve yukarısı
4	Kurumunuzdaki hizmet yılınız? ( ) 1-3 Yıl ( ) 4-6 Yıl ( ) 7 Yıl ve yukarısı

İş Doyumu Ölçeği (MDÖ)						
No	Aşağıda, iş doyumunuzu belirleyecek bazı sorular verilmiştir. Soruların yanındaki bölgede size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.	Her Zaman	Sık Sık	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
1	Bir kez daha dünyaya gelseniz aynı mesleğe girmek ister misiniz?					
2	Yaptığınız işi önemli ve anlamlı buluyor musunuz?					
3	Mesleğinizi başkalarına önerir misiniz?					
4	Keşke başka bir iş yapan insan olsam dediğiniz oldu mu?					
5	Mesleğinizin gelişmenize olanak verdiğini düşünüyor musunuz?					
6	İş yerinize hevesle gelir misiniz?					
7	İşiniz ile ilgili yeni bir şey öğrenmeye çalışır mısınız?					
8	İş yerinizde aldığımız eğitime uygun bir iş yapıyor musunuz?					
9	İş günü sonunda kendinizi mutsuz ve bıkkın hissediyor musunuz?					
10	Fırsatınızı bulduğunuz an başka bir işe geçmeyi düşünür müsünüz?					
11	Erken emekli olup bir köşeye çekilmeyi düşünür müsünüz?					
12	Meslektaşlarımızla karşılaştığımızda onların işlerini nasıl yaptıklarını sorar mısınız?					
13	Mesleki bilginizi artırmak için seminerlere, kongrelere katılır mısınız?					
14	İş yerinizde bazı engeller çalışma isteğinizi engeller mi?					
15	İşinizin yeteneklerinize uygun olduğunu düşünüyor musunuz?					
16	Mesleğinizle ilgili yayınları ezberler misiniz?					
17	Mesleğinizi yürütürken karşılaştığımız engellerle mücadele ediyor musunuz?					
18	İşinizin ilginçliklerine uygun olduğunu düşünüyor musunuz?					
19	Mesleğinizi değiştirmeyi düşündüğünüz anlar oldu mu?					
20	Meslek bilginizi artırmaya yönelik girişimlerde bulunuyor musunuz?					

Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)						
No	Aşağıda kariyer seçim becerilerinize ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Verilen bu düşüncelerden size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Emin Değilim	Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Yeni iş ortamlarına alışmakta oldukça başarılıyım.					
2	Kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim.					
3	Kariyer hedeflerimi gerçekleştirmede önüme çıkabilecek engellerin üstesinden gelebilirim.					
4	İşle ilgili yeni görevler almaktan keyif duyarım					
5	İş dünyasındaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim					
6	İş yaşamının artan taleplerine kolayca uyum sağlayabilirim					
7	Diğer insanlar kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca alışabildiğimi söyler.					
8	Kariyerimdeki başarıyı benim çabalarım belirleyecektir.					
9	Kariyerimle ilişkili planlarım tam olarak gerçekleşmediğinde üzülmem yerine hemen kendimi toplama eğilimindeyim.					
10	Kariyerim üzerinde çok az kontrole sahibim.					
11	Kariyerimdeki başarılar üzerinde çok az kontrole sahibim.					
12	Kariyerim hakkında düşündüğümde heyecanlanırım.					
13	Kariyerim hakkında düşünmek bana ilham verir.					
14	Kariyerim hakkında düşünmek canımı sıkır.					
15	Benim için kariyer hedefleri belirlemek çok zordur.					
16	Yeteneklerimi özel bir kariyer planıyla ilişkilendirmek zordur.					
17	Mesleki ilgilerimin farkındayım					
18	Kariyer hayallerimi takip etme konusunda oldukça azimliyim.					
19	İleride mesleğimde başarılı olup olmayacağımdan emin değilim.					
20	Doğru mesleği bulmak çok zordur.					
21	Kariyerimi planlamak son derece doğal bir iştir.					
22	Kariyerimle ilişkili doğru kararları alacağıma kesinlikle eminim.					
23	İş piyasasındaki eğilimleri anlamakta çok iyiyim.					
24	İş piyasasındaki eğilimleri anlayamıyorum.					
25	Gelecekte mesleklerde meydana gelecek değişimi tahmin etmek çok kolaydır.					

20 soruluk MDÖ ve 25 soruluk KARGEL ölçeği literatürde taranarak tezin amacına uygun geliştirmiştir.

Sonuç

Yönetim ve çalışan düşüncesinin evrimini sosyal, tarihsel ve teknolojik faktörlerle ilişkilendirerek tek kadro bağlamında tartışılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalarda anket yöntemi uygulanmıştır. Paylaşılan ölçekler literatür taraması yapılarak örneksel düzlemimiz GSB çalışanları SU üzerine yoğunlaşmıştır. Sorular modern ve klasik teoremler üzerinde anlık durum gelecek perspektif sunacak şekilde hazırlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelime: Spor Uzmanı, Kamu, Örgütsel Aidiyet, İş Doyumu

Introduction

In this study, the history and evolution of the concept of management are addressed. It is emphasized that throughout history, people have fulfilled their management needs through social and political institutions such as tribes, clans, communities, nations, and states, in line

with their social needs. While management is defined as the execution of tasks through people, it is explained as a process where resources are organized to achieve predetermined goals in a broader sense. The science of management has emerged as a discipline that examines the phenomenon of management in different dimensions based on strategy, behavior, and cause-and-effect relationships.

The developmental process of the science of management is narrated, highlighting periodical influences such as the industrial revolution, the advancement of commercial activities, Machiavelli's views, and the emergence of the Chair of Cameral Sciences in Prussia. With the emergence of classical management understanding, it is stated that a mechanistic logic of performing tasks was initially adopted to adapt to the complexity of organizations. Specifically, a study was conducted to create a scale using specific and literature-based measures in a public institution. These developments are evaluated in the literature, and a modern foresight has been made, taking into account the conditions.

The neo-classical approach has developed the classical management understanding by emphasizing factors such as human relations and job satisfaction. Subsequently, modern management approaches have contributed to management thinking with new perspectives called system approach and contingency approach.

Method

Existing reasons influencing the careers of sports experts and a prospective perspective systematically reflecting possibilities have been attempted to be portrayed. The organization is considered as a whole, focusing on internal and external interactions. The contingency approach questions the approach to various organizational structures influenced by different factors, advocating that participants apply the most suitable management model for their structure and environment.

Findings

Kişisel Bilgi Anketi	
No	Soru
1	Eğitim durumunuz? ☐ İlköğretim ☐ Orta Öğretim ☐ Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
2	Cinsiyetiniz? ☐ Kadın ☐ Erkek
3	Yaşınız? ☐ 22-30 ☐ 31-41 ☐ 41-50 ☐ 51 ve yukarısı
4	Kurumunuzdaki hizmet yılınız? ☐ 1-3 Yıl ☐ 4-6 Yıl ☐ 7 Yıl ve yukarısı

İş Doyumu Ölçeği (MDÖ)						
No	Aşağıda, iş doyumunuzu belirleyecek bazı sorular verilmiştir. Soruların yanındaki bölgede size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.	Her Zaman	Sık Sık	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
1	Bir kez daha dünyaya gelseniz aynı mesleğe girmek ister misiniz?					
2	Yaptığınız işi önemli ve anlamlı buluyor musunuz?					
3	Mesleğinizi başkalarına önerir misiniz?					
4	Keşke başka bir iş yapan insan olsam dediğiniz oldu mu?					
5	Mesleğinizin gelişmenize olanak verdiğini düşünüyor musunuz?					
6	İş yerinize hevesle gelir misiniz?					
7	İşiniz ile ilgili yeni bir şey öğrenmeye çalışır mısınız?					
8	İş yerinizde aldığınız eğitime uygun bir iş yapıyor musunuz?					
9	İş günü sonunda kendinizi mutsuz ve bıkkın hissedersiniz mi?					
10	Fırsatınızı bulduğunuz an başka bir işe geçmeyi düşünür müsünüz?					
11	Erken emekli olup bir köşeye çekilmeyi düşünür müsünüz?					
12	Meslektaşlarınızla karşılaştığınızda onların işlerini nasıl yaptıklarını sorar mısınız?					
13	Mesleki bilginizi artırmak için seminerlere, kongrelere katılır mısınız?					
14	İş yerinizde bazı engeller çalışma isteğinizi engeller mi?					
15	İşinizin yeteneklerinize uygun olduğunu düşünüyor musunuz?					
16	Mesleğinizle ilgili yayınları ezberler misiniz?					
17	Mesleğinizi yürütürken karşılaştığınız engellerle mücadele ediyor musunuz?					
18	İşinizin ilgilerinize uygun olduğunu düşünüyor musunuz?					
19	Mesleğinizi değiştirmeyi düşündüğünüz anlar oldu mu?					
20	Meslek bilginizi artırmaya yönelik girişimlerde bulunuyor musunuz?					

Kariyer Geleceği Ölçeği (KARGEL)						
No	Aşağıda kariyer seçim becerilerinize ilişkin bazı ifadeler yer almaktadır. Verilen bu düşüncelerden size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.	Kesinlikle Karınyorumum	Karılıyorumum	Emin Değilim	Karılıyorumum	Kesinlikle Karınyorumum
1	Yeni iş ortamlarına alışmakta oldukça başarılıyım.					
2	Kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim.					
3	Kariyer hedeflerimi gerçekleştirmede önüme çıkabilecek engellerin üstesinden gelebilirim.					
4	İşle ilgili yeni görevler almaktan keyif duyarım					
5	İş dünyasındaki değişikliklere kolayca uyum sağlayabilirim					
6	İş yaşamının artan taleplerine kolayca uyum sağlayabilirim					
7	Diğer insanlar kariyer planlarımdaki değişikliklere kolayca alışabildiğimi söyler.					
8	Kariyerimdeki başarıyı benim çabalarım belirleyecektir.					
9	Kariyerimle ilişkili planlarım tam olarak gerçekleşmediğinde üzülmek yerine hemen kendimi toplama eğilimindeyim.					
10	Kariyerim üzerinde çok az kontrole sahibim.					
11	Kariyerimdeki başarılar üzerinde çok az kontrole sahibim.					
12	Kariyerim hakkında düşündüğümde heyecanlanırım.					
13	Kariyerim hakkında düşünmek bana ilham verir.					
14	Kariyerim hakkında düşünmek canımı sıkır.					
15	Benim için kariyer hedefleri belirlemek çok zordur.					
16	Yeteneklerimi özel bir kariyer planıyla ilişkilendirmek zordur.					
17	Mesleki ilgilerimin farkındayım					
18	Kariyer hayallerimi takip etme konusunda oldukça azimliyim.					
19	İleride mesleğimde başarılı olup olmayacağımdan emin değilim.					
20	Doğru mesleği bulmak çok zordur.					
21	Kariyerimi planlamak son derece doğal bir iştir.					
22	Kariyerimle ilişkili doğru kararları alacağıma kesinlikle eminim.					
23	İş piyasasındaki eğilimleri anlamakta çok iyiyim.					
24	İş piyasasındaki eğilimleri anlayamıyorum.					
25	Gelecekte mesleklerde meydana gelecek değişimi tahmin etmek çok kolaydır.					

The 20-item MDÖ (Management and Employee Thought) and the 25-item KARGEL scales were developed by reviewing the literature in line with the aim of the thesis.

Conclusion

The evolution of management and employee thinking has been attempted to be discussed within the framework of a single cadre by associating it with social, historical, and technological factors. Surveys were conducted in these studies. The scales shared were focused on the organizational commitment (SU) of GSB (Public Administration Agency) employees in our sample dimension, and they were prepared to provide a perspective on the current situation and the future based on both modern and classical theorems.

Keyword: Sports Expert, Public, Organizational Belonging, Job Satisfaction

**EVALUATION OF THE PERFORMANCE CRITERIA OF FIVE STAR HOTELS IN
CAPPADOCIA WITH ENTROPY AND CRITIC METHODS**

**ENTROPİ VE CRITIC YÖNTEMLERİYLE KAPADOKYA BÖLGESİNDEKİ BEŞ
YILDIZLI OTELLERİN PERFORMANS KRİTERLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gül SENİR¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ÇKKV Teknikleri,

0000-0001-5454-2321

Özet

Küreselleşen dünyayla birlikte kişilerin gelir miktarının artması, yaşam koşullarının iyileşmesi, eğitim seviyelerinin yükselmesi ve teknolojik imkanların gelişmesi ile turizmde de bir artış ortaya çıkmaktadır. Müşterilerin otellerde konaklama ihtiyaçlarının artmasıyla birlikte, konaklamaya imkan sağlayan otel sayıları da artmaktadır. Bu artışla birlikte müşteriler konaklamak istedikleri otelin performansını değerlendirirken zorlanmaktadır. Teknolojinin sunmuş olduğu kolaylıklar sayesinde müşterilerin birçoğu, otellerin araştırmasını internet siteleri aracılığıyla yapmaktadır. İnternetteki sitelerde bulunan müşteri yorumları otel performans değerlendirmesinde müşterilere büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Değerlendirme yapılan kriterlerin önem düzeyleri müşteriye göre değişmektedir. Bazı müşteriler genel değerlendirme kriterlerini dikkate alırken, bazıları temizlik, fiyat-performans gibi alt değerlendirme kriterlerini dikkate alarak otel değerlendirmesini yapmaktadır. Çalışmanın amacı Kapadokya Bölgesi'ndeki beş yıldızlı otel işletmelerinin performans değerlendirilmesinde kullanabilecek kriterlerin önem düzeylerinin iki farklı yöntemle bulunması ve karşılaştırma yapılmasıdır. Bunun için Türkiye'de sıklıkla kullanılan Trivago internet sitesinden veriler alınmış, kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesinde çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemlerinden ENTROPİ ve CRITIC yöntemleri kullanılmıştır. ENTROPİ yöntemine göre beş yıldızlı otel işletmelerinde performans kriterlerinin değerlendirilmesinde en önemli bulunan kriter "özellikler" iken; CRITIC yöntemine göre en önemli bulunan kriter "fiyat dengesi" olmuştur. Çalışma sonuçlarına göre müşteri memnuniyetini sağlayabilmek için Kapadokya bölgesinde yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin yöneticilerinin belirlenen kriterlerin önem düzeylerine göre işletmelerinde gerekli gördükleri düzenlemeleri yapmaları beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Otel İşletmeleri, Müşteri Memnuniyeti, ENTROPİ, CRITIC.

Abstract

With the globalizing world, there is an increase in tourism as people's income increases, living conditions improve, education levels increase and technological opportunities develop. As customers' need for accommodation in hotels increases, the number of hotels that provide accommodation is also increasing. With this increase, customers have difficulty evaluating the performance of the hotel they want to stay in. Thanks to the convenience offered by technology, many customers research hotels through websites. Customer comments on internet sites provide great convenience to customers in hotel performance evaluation. The importance levels of the evaluated criteria vary depending on the customer. While some customers take general

evaluation criteria into consideration, some evaluate the hotel by taking into account sub-evaluation criteria such as cleanliness and price-performance. The aim of the study is to find and compare the importance levels of the criteria that can be used in the performance evaluation of five-star hotel establishments in the Cappadocia Region, using two different methods. For this purpose, data was taken from the Trivago website, which is frequently used in Turkey, and ENTROPY and CRITIC methods, which are among the multi-criteria decision making (MCDM) methods, were used to determine the importance levels of the criteria. According to the ENTROPY method, the most important criterion in evaluating performance criteria in five-star hotel establishments is "features"; According to the CRITIC method, the most important criterion was "price balance". According to the results of the study, in order to ensure customer satisfaction, the managers of five-star hotel establishments in the Cappadocia region are expected to make the necessary arrangements in their establishments according to the importance levels of the determined criteria.

Keywords: Hotel Management, Customer Satisfaction, ENTROPY, CRITIC.

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyayla birlikte kişilerin gelir miktarının artması, yaşam koşullarının iyileşmesi, eğitim seviyelerinin yükselmesi ve teknolojik imkanların gelişmesi ile turizmde de bir artış ortaya çıkmaktadır (Sürücü, Yavuz ve Öztel, 2020: 23). Müşterilerin otellerde konaklama ihtiyaçlarının artmasıyla birlikte, konaklamaya imkan sağlayan otel sayıları da artmaktadır. Bu artışla birlikte müşteriler konaklamak istedikleri otelin performansını değerlendirirken zorlanmaktadır. Teknolojinin sunmuş olduğu kolaylıklar sayesinde birçok kişi, otellerin araştırma sürecini internet aracılığıyla yapmaktadır. İnternetteki müşteri yorumları otel performans değerlendirmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır (Çelik ve Aydoğan, 2021:163). Örneğin 2012’de TripAdvisor’ın 1700’den fazla katılımcı ile yapmış olduğu çalışmaya göre katılımcıların % 64’ü tatil planlarını yaparken internet sitelerindeki yorumları dikkate almaktadır (Civelek, 2013: 273). Değerlendirme yapılan kriterlerin önem düzeyleri müşteriye göre değişmektedir. Bazı müşteriler genel değerlendirme kriterlerini dikkate alırken, bazıları temizlik, fiyat-performans gibi alt değerlendirme kriterlerini dikkate alarak otel değerlendirmesini yapmaktadır (Çaylak, 2019: 66).

Bu doğrultuda çalışmanın amacı Kapadokya bölgesinde yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin performans değerlendirilmesinde kullanılabilecek kriterlerin önem düzeylerinin bulunması ve iki farklı yöntemle elde edilmiş olan kriterlerin önem düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Bu amaçla Türkiye’de sıklıkla kullanılan Trivago internet sitesinden 2022 yılının Şubat ayına ait veriler alınmış, kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesinde ÇKKV yöntemlerinden ENTROPİ ve CRITIC kullanılmıştır. Otellerin performans değerlendirmesinde çok sayıda kriterin değerlendirilmesi gerektiğinden, bu gibi problem türlerinin çözümünde ÇKKV yöntemlerinden faydanabilmektedir. Literatürde ÇKKV yöntemleri kullanılarak otel seçimiyle ilgili yapılmış olan çalışmaların yoğunluğu (Çaylak, 2019; Çelik ve Aydoğan, 2021; Doğan ve Gencan, 2013; Ecemiş ve Yaykaşlı, 2018; Ergül, Uluçay ve Yavuz, 2021; Fatih, Açıkgözoğlu ve Yaman, 2009; Kwok ve Lau, 2019; Murat ve Çelik, 2007; Noyan, Gavcar ve Gavcar, 2018; Ülen ve Gülmez 2016; Yu, Wang, J., Wang, J. Q., ve Li 2018) göze çarparken, ÇKKV yöntemleriyle otellerin performans değerlendirilmesinde kullanılabilecek kriterlerin belirlenmesine yönelik yapılmış olan çalışmaların oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın literatürdeki bu eksikliğe katkı sağlayacağı ayrıca ENTROPİ ve CRITIC yöntemlerinin kullanılması ile yapılan bu uygulamanın literatüre farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir. Çalışmanın giriş bölümünden sonraki ikinci bölümünde literatür taraması, üçüncü bölümünde araştırmanın

yöntemi, dördüncü bölümünde bulgular yer almakta olup, sonuç bölümü ile de çalışma tamamlanmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Türkçe ve İngilizce kaynakların incelenmesi ile oluşturulan literatür taraması Tablo 1’de verilmektedir. Tablo 1’deki çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların otel seçiminde kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi ve otel alternatiflerinin değerlendirilmesiyle seçimine yönelik olarak yapıldığı görülmektedir.

Tablo 1 Literatür Özeti

Yazar/Yıl	Amaç	Yöntem	Bulgular
H. Uygurtürk ve H. Uygurtürk (2014)	Antalya’da bulunan 5 yıldızlı otel işletmelerinde belirlenen kriterlerin önceliklendirilmesi ve müşteriler için otellerin tercih edilme sıralamalarının belirlenmesi	AHS, VIKOR	AHS yöntemine göre “denize uzaklık” en önemli kriter olarak belirlenmiş, tercih sıralamasında “Otel E” en iyi alternatif olarak belirlenmiştir.
Göral (2015)	AHP temelli TOPSIS yöntemiyle Konya’da en yüksek memnuniyeti sağlayabilen otelin belirlenmesi	AHP, TOPSIS	Sonuçlara göre Konya’da “C kodlu” otel en uygun otel ve “fiyat/fayda” kriteri en önemli kriter olarak belirlenmiştir.
Sarıçalı ve Kundakcı (2016)	Otel seçiminde kriter ağırlıklarının bulunmasında AHP, alternatiflerin değerlendirilmesinde COPRAS yönteminin kullanılması	AHP, COPRAS	Çalışmada en önemli kriter “otelin denize olan uzaklığı”, en iyi alternatif “(A7-Side)”, en kötü alternatif “(A2-Bodrum)” olarak bulunmuştur.
Karaath (2016)	Türkiye’nin 2003-2014 yıllarındaki turizm performansının ÇKKV yöntemleri ile kıyaslanması	ENTROPİ, GRİ İLİŞKİSEL ANALİZ	En önemli kriter “iç hat yolcu sayısı”, önemi en az olan kriter “toplam doluluk oranı”dır. Yıllar itibariyle turizm performansının arttığı ve 2005 yılının performans açısından 9. sırada ve 2006 yılının ise 10. sırada yer aldığı belirtilmiştir.
Summak, Sunar ve Coşkuner (2017)	12 üniversite öğrencisinin Antalya Lara’daki 5 yıldızlı otellerden kendilerine en uygun olan oteli belirlemeleri	AHS	Kriterler önem derecelerine göre sıralandığında; “temizlik” en önemli kriter, alternatifler arasından en uygun otel olarak “Fame Residence Lara & Spa” seçilmiştir.
Korucuk, Akyurt ve Turpcu (2019)	Otelerde hizmet kalitesi faktörlerinin belirlenerek, kriterlerin önem derecelerinin ağırlıklandırılması	ENTROPİ	Sonuçlara göre üç yıldızlı otel işletmelerinde “temizlik” en önemli kriter iken en az önemdeki kriter “servis ve iş esnekliği kalitesi” olarak belirlenmiştir.
Akyurt (2019)	Otel seçim kriterlerinin belirlenmesi ile en ideal dört yıldızlı otel seçiminin belirlenmesi	AHP, MAUT	“Fiyat durumları” ve “otellerin hizmet kalitesi” en önemli kriterler, Ordu ilindeki 4 yıldızlı oteller için “A1”

				seçeneği en ideal otel olarak belirlenmiştir.
Roy, Kumar Sharma, Kar, Kazimieras Zavadskas ve Saparauskas (2019)	Hindistan’da COPRAS modelinin otel değerlendirme ve seçiminde uygulanması	WIRN, COPRAS		Elde edilen sonuçlara göre “harcama getirisi” en önemli kriter, “H18” kodlu otel ise en iyi alternatif olarak bulunmuştur.
Akyurt (2020)	İslami otellerde konaklayan turistlerin beklentilerini karşılayacak önemli kriterlerden birinin belirlenmesi	AHP		Sonuçlara göre, “helal gıda sertifikası” İslami otel kriterlerinde en önemli kriter olarak bulunmuştur.
Kılıcı, Özdağoğlu ve Güler (2020)	İzmir’deki termal turizm işletmelerinin hizmet kalitesi boyutlarının AHP ile önceliklendirilmesi, TOPSIS yöntemi ile termal otellerin değerlendirilmesi	AHP, TOPSIS		AHP sonucunda genel bulgulara göre hizmet kalitesi için en önemli kriter “güvenilirlik”, akademisyenlere göre “profesyonellik”, termal otellerde çalışan personele göre “güvenilirlik”, müşterilere göre “güvence” olarak belirlenmiş; genel değerlendirme açısından “A4”, akademisyenler açısından “A1”, çalışan açısından “A6” ve müşteriler açısından “A1” oteli ilk sırada yer almıştır.
Sürücü vd. (2020)	Bulanık TOPSIS yöntemi ile termal otel seçiminin incelenmesi	Bulanık TOPSIS		Bulgulara göre; “ücret” (oda fiyatı) en önemli kriter iken, “alternatif dokuz” (A9) en başarılı otel olarak belirlenmiştir.
Akyurt (2021)	ENTROPİ yöntemi ile hizmet kalitesi faktörlerinin ölçümü ve otel işletmeleri açısından öneminin ortaya konulması	ENTROPİ		Hizmet kalitesi kriterlerinden “temizlik” kriterinin en önemli kriter olduğu belirtilmiştir.
Sezgin ve Yurtlu (2021)	Turistlerin otel tercihinde çok kriterli karar verme yöntemlerinden yararlanılması	AHS, GAIA Düzlemi		Belirlenen kriterlerden en önemlisi “temizlik” kriteri, yedi alternatif arasından ise “Otel 5”in en uygun otel olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1’e göre literatürde yapılan çalışmalarda otel seçiminde kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi ve otel alternatiflerinin performans açısından değerlendirilmesiyle birlikte seçimi için farklı ÇKKV yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Literatürde yapılmış olan çalışmalarda özellikle uzmanların görüşünün alındığı subjektif yöntemlerden olan AHP ve AHS yöntemlerinin daha çok tercih edildiği dikkat çekmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu kısımda çalışmadaki veri seti, analiz yöntemleri ve kullanılan göstergeler ile ilgili bilgi verilmiştir.

3.1. Veri Seti

Türkiye’de sıklıkla kullanılan “Trivago” internet sitesinden otel, konaklama ve meta arama alanlarında internetle ilgili hizmetler ve ürünler konusunda uzmanlaşmış bir Alman teknoloji

şirketidir. Trivago'nun 2022 yılının Şubat ayına ait olan otellerin performansının değerlendirilmesi için kullanılan veriler alınmış olup; Kapadokya bölgesindeki beş yıldızlı otellerin performansının değerlendirilmesinde kullanabilecek kriterlerle ilgili bu veriler analiz için çalışmada kullanılmıştır.

3.2. Kullanılan Analiz Yöntemleri

Çalışmada ÇKKV yöntemlerinden faydalanılmıştır. ÇKKV yöntemleri, amaçların belirlenmesi sonrasında birden fazla kriter ile birden fazla alternatifin belirlenip seçim, sıralama ve sınıflama yapılmasına olanak veren analitik yöntemlerdir (Vassilev, Genova ve Vassileva, 2005: 4).

Kapadokya bölgesinde yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin performansının değerlendirilmesinde kullanabilecek kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi için ENTROPİ ve CRITIC yöntemleri kullanılmıştır. ENTROPİ yöntemi subjektif bir değerlendirmeye gerek kalmaması ve yöntemin uygulama adımlarının oldukça kolay olması sebebiyle tercih edilirken, CRITIC yöntemi de kriterlerin standart sapmalarının ve kriterler arası korelasyonun bir arada kullanıldığı objektif bir ağırlık bulma gerçekleştirmesi nedeniyle tercih edilmiştir.

3.2.1. Entropi Yöntemi

ENTROPİ yöntemi literatürdeki ağırlık hesaplama yöntemlerinden objektif olanlar kategorisinde yer almaktadır (Ayçin, 2019: 122).

Yöntemdeki değişkenler aşağıdaki gibidir:

A_i : i . karar alternatifi ($i = 1, 2, \dots, m$)

C_j : j . değerlendirme kriteri ($j = 1, 2, \dots, n$)

z_{ij} : j . değerlendirme kriterine göre i . alternatifin değeri

P_{ij} : j . değerlendirme kriterine göre i . alternatifin aldığı normalize değer

H_j : Entropi değeri

w_j : j . değerlendirme kriterinin ağırlığı ($j = 1, 2, \dots, n$)

ENTROPİ yöntemi 6 adımdan oluşmaktadır.

1: Bütün alternatiflerin ve kriterlerin bulunduğu karar matrisi düzenlenir. Karar matrisi eşitlik 1'de verilmektedir:

$$E = [Z_{ij}]_{m \times n} = \begin{bmatrix} z_{11} & z_{12} & \dots & z_{1n} \\ z_{21} & z_{22} & \dots & z_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ z_{m1} & z_{m2} & \dots & z_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

2: Matrisdeki değerler, eşitlik 2 (fayda yönlü kriterler) ve eşitlik 3 (maliyet yönlü kriterler) ile standart hale getirilir. Eşitlik 2 ve 3'teki r_{ij} değerleri, karar matrisindeki Z_{ij} değerinin standartlaşmış formudur.

$$r_{ij} = \frac{z_{ij}}{\max_j(z_{ij})} \quad (2)$$

$$r_{ij} = \frac{\min_j(z_{ij})}{z_{ij}}, \quad \min_j(z_{ij}) \neq 0 \quad (3)$$

3: Eşitlik 4 yardımı ile standartlaştırılan değerler normalize hale getirilir. Eşitlik 4'teki t_{ij} değeri r_{ij} değerinin normalize edilmiş şeklidir.

$$t_{ij} = \frac{r_{ij}}{\sum_{i=1}^m r_{ij}} \quad (4)$$

4: Her bir kriterin entropi değeri (H_j) eşitlik 5 ile hesaplanır.

$$H_j = -\frac{\sum_{i=1}^m t_{ij} \ln(t_{ij})}{\ln(m)} \quad (5)$$

5: Son olarak kriterlerin her birinin ağırlığı (w_j) bulunur.

$$w_j = \frac{1-H_j}{\sum_{j=1}^n (1-H_j)} \quad (6)$$

3.2.2. CRITIC Yöntemi

ÇKKV problemlerinde, kriter ağırlıklarının objektif bir şekilde bulunması amacıyla geliştirilmiştir (Ayçin, 2019: 76).

Yöntemdeki değişkenler aşağıdaki gibidir:

A_i : i . karar alternatifi ($i = 1, 2, \dots, m$)

S_j : j . değerlendirme kriteri ($j = 1, 2, \dots, n$)

z_{ij} : j . değerlendirme kriterine göre i . alternatifin değeri

z_j^{max} : j . kritere göre karar alternatiflerinin aldığı maksimum değeri

z_j^{min} : j . kritere göre karar alternatiflerinin aldığı minimum değeri

r_{ij} : j . değerlendirme kriterine göre i . alternatifin aldığı normalize değer

σ_j : j . kriterin standart sapma değeri ($j = 1, 2, \dots, n$)

y_{jk} : j ve k kriterlerinin birbirlerine göre korelasyon katsayıları

w_j : j . değerlendirme kriterinin ağırlığı ($j = 1, 2, \dots, n$)

CRITIC yöntemi 3 aşamadan oluşmaktadır (Madić ve Radovanović, 2015).

1: Bütün alternatifler ve kriterlerin bulunduğu karar matrisi düzenlenir. Karar matrisi eşitlik 1'de verilmektedir:

$$C = [Z_{ij}]_{m \times n} = \begin{bmatrix} Z_{11} & Z_{12} & \dots & Z_{1n} \\ Z_{21} & Z_{22} & \dots & Z_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ Z_{m1} & Z_{m2} & \dots & Z_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

2: Matrisdeki değerler, eşitlik 2 (fayda yönlü kriterler) ve eşitlik 3 (maliyet yönlü kriterler) ile normalize edilir.

$$r_{ij} = \frac{z_{ij} - z_j^{min}}{z_j^{max} - z_j^{min}} \quad (2)$$

$$r_{ij} = \frac{z_j^{max} - z_{ij}}{z_j^{max} - z_j^{min}} \quad (3)$$

3: Kriterlerin her birinin ağırlığı (w_j), kriterin standart sapması ve kriterlerin birbirlerine göre korelasyonlarına göre, eşitlik 4 ile bulunur.

$$w_j = \frac{s_j}{\sum_{k=1}^n s_k} \quad j= 1,2, \dots, n \quad (4)$$

Yukarıdaki eşitlikte yer alan, s_j değeri eşitlik 5 ile bulunur.

$$s_j = \sigma_j \sum_{k=1}^n (1-y_{jk}) \quad j= 1,2, \dots, n \quad (5)$$

3.3. Kullanılan Kriterler

Kapadokya bölgesindeki beş yıldızlı otel işletmelerinin performansının değerlendirilmesinde kullanılabilecek kriterler Tablo 2’de verilmiştir. Ele alınan sekiz kriter ÇKKV yöntemleri için karar kriterleri olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan Kapadokya bölgesindeki beş yıldızlı otel işletmelerinin bazılarında “kahvaltı” ve yemekler” kriterlerindeki veri eksikliğinden dolayı bu iki kriter kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışmaya verilerine ulaşılabilen sekiz kriter dahil edilmiş olup; bu kriterler konum (K1), odalar (K2), servis (K3), temizlik (K4), fiyat dengesi (K5); konfor (K6), özellikler (K7) ve bina (K8) olarak ele alınmıştır.

Araştırma kapsamına alınan kriterler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2 Karar Kriterleri

Kriter Kodları	Karar Kriterleri
K11	Konum
K21	Odalar
K31	Servis
K41	Temizlik
K51	Fiyat dengesi
K61	Konfor
K71	Özellikler
K81	Bina

3.4. Analiz İçin Alternatiflerin Belirlenmesi

Çalışmada Kapadokya bölgesinde yer alan beş yıldızlı kahvaltı dahil konseptli 21 otel işletmesine ulaşılmış olup, bu otellerin bazılarında veri eksikliği olması nedeniyle çalışmaya 14 tanesi dahil edilebilmiştir. Çalışmada, oteller ÇKKV yöntemleri için alternatifler olarak belirlenmiştir. Otellere verilen kodlar Tablo 3’teki gibidir.

Tablo 3 Alternatif Olarak Kabul Edilen Oteller

Oteller	Alternatif Kodu
---------	-----------------

1	A1
2	A2
3	A3
4	A4
5	A5
6	A6
7	A7
8	A8
9	A9
10	A10
11	A11
12	A12
13	A13
14	A14

4. BULGULAR

Kapadokya Bölgesi'nde yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin performans değerlendirmesinde kullanılacak kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesi için Trivago internet sitesinden 2022 yılı Şubat ayına ait veriler alınarak Tablo 4'te verildiği şekliyle karar matrisi düzenlenmiştir. Karar matrisindeki kriterlerden fayda temelliler "max" şeklinde, maliyet yönlüleri ise "min" olacak şekildedir. Buna göre kullanılan sekiz kriterden sadece bir tanesi min (K5), diğerleri ise max özellik göstermektedir.

Tablo 4 Karar Matrisi

Kriterler Alternatifler	K11 (max)	K21 (max)	K31 (max)	K41 (max)	K51 (min)	K61 (max)	K71 (max)	K81 (max)
A1	7,9	7,2	8,6	8	7,3	7,8	8,1	8,6
A2	9,2	8,7	8,7	8,8	8,5	8,6	8,2	8,3
A3	9,2	8,7	9,1	9,2	9	8,9	8,4	8,5
A4	9,2	9,3	9,5	9,6	9,2	9,3	8,2	9,3
A5	8,2	7,3	7,8	8	7,8	7,5	7,9	7,8

A6	9,3	9	9,4	9,4	9	9,2	8,3	8,9
A7	8,5	8,5	9	9,1	8,5	8,6	8,2	8,3
A8	8,9	8,5	9,2	8,9	8,7	8,6	8,2	8,4
A9	8,8	8,1	9	9,1	8,3	8,7	8,3	8,7
A10	9,3	8,9	8,9	9,3	7,5	9,1	8,3	8,8
A11	7,8	8,1	8,3	8,7	8,3	8,4	8	8,2
A12	7,9	7,9	7,8	8,6	7,8	7,9	8,1	7,4
A13	8,8	8,2	8,9	8,8	8	8,8	8,3	8,4
A14	9	8,5	9	9,1	8,7	8,6	8,2	7,9

ENTROPİ yöntemi ile Tablo 2'deki sekiz kriterin önem düzeyleri bulunmuştur. Kriterlerin önem düzeyleri Tablo 5'te verilmektedir. Önem düzeylerine göre kriterler şu şekilde sıralanmaktadır; (K71) özellikler, (K41) temizlik, (K81) bina, (K31) servis, (K61) konfor, (K11) konum, (K51) fiyat dengesi ve (K21) odalar şeklindedir.

Tablo 5 ENTROPİ Kriterlerin Önem Düzeyleri

	K11	K21	K3	K41	K51	K61	K71	K81
w_j	0,12494	0,12481	0,12499	0,12507	0,12484	0,12496	0,12534	0,12502

CRITIC yönteminin kullanımı ile kriterlerin önem düzeyleri bulunmuştur. Kriterlerin önem düzeyleri Tablo 6'da verilmektedir. Önem düzeylerine göre kriterler şu şekilde sıralanmaktadır; (K51) fiyat dengesi, (K81) bina, (K11) konum, (K71) özellikler, (K31) servis, (K21) oda, (K41) temizlik ve (K61) konfor şeklindedir.

Tablo 6 CRITIC Kriterlerin Önem Düzeyleri

	K11	K21	K31	K41	K51	K61	K71	K81
C_j	0,69952	0,46393	0,49230	0,45504	0,90862	0,37792	0,63474	0,72872

Çalışmada ÇKKV yöntemlerinden her iki yöntemle otel işletmelerinin performans değerlendirmesinde kullanılan kriterlerin önem düzeyleri hesaplanmış ve kriterlerin önem düzeylerinin yöntemlere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre ENTROPİ yöntemine göre “özellikler”, “temizlik” ve “bina” kriterleri ilk üç sırada yer alırken, CRITIC yöntemine göre ise “fiyat dengesi”, “bina” ve “konum” kriterleri ilk üç sırada yer alan kriterler olarak belirlenmiştir. Buna göre her iki yöntemde belirlenmiş ilk üç sırada yer alan ortak kriter “bina” kriteri olmuştur. Müşterilerin Kapadokya’da yer alan beş yıldızlı otel işletmelerinin performans değerlendirmesinde önemli buldukları kriterler içerisinde bina kriteri de sıralamada yerini almıştır.

5. SONUÇ

Günümüzde teknolojik imkanların gelişmesi müşterilerin daha seçici davranmasına neden olmaktadır. Özellikle turizm sektörü gibi seçeneğin çok fazla olduğu sektörlerde otel işletmelerinin başarılı olabilmesi için müşterilerin istek ve ihtiyaçlarını önemsemeleri gerekmekte ve otellerin müşterilerinin memnuniyetini sağlaması önem arz etmektedir.

Bu çalışma sonucunda Kapadokya bölgesindeki beş yıldızlı ve kahvaltı dahil konseptine sahip olup Trivago sitesinde yer alan otel yöneticilerinin, otel performanslarının geliştirilmesinde dikkat etmeleri gereken kriterler ortaya konulmuştur. Çalışmada Kapadokya bölgesinde yer alan Trivago sitesinde beş yıldızlı otel kategorisindeki 14 otelin internet sitesinde yapılan puanlamalarda kullanılan kriterler değerlendirilmeye alınmıştır. Bu kriterlerin önem düzeyleri literatürdeki yöntemlerden farklı olarak ENTROPİ ve CRITIC yöntemleri ile belirlenmiştir. ENTROPİ ve CRITIC yöntemleri kriterlerin objektif olarak ağırlıklarının bulunmasında kullanılması nedeniyle tercih edilmiştir. Kullanılan yöntemin sonuçlarına göre “özellikler” kriteri ENTROPİ yöntemine göre, “fiyat dengesi” kriteri ise CRITIC yöntemine göre en önemli bulunan kriterler olmuştur. Buna göre her iki yöntemle elde edilen kriterlerin önem düzeylerinin farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Otel performanslarının değerlendirilmesinde müşteriler tarafından “fiyat dengesi” kriterinin en önemli kriter olarak seçilmesi şaşırtıcı değildir. Günümüz ekonomik koşullarında müşterilerin bütçelerine uygun ve fiyat açısından kendilerine en uygun ekonomik oteli tercih etmeleri olağan bir durum olarak değerlendirilebilir.

Literatürde yapılmış olan diğer çalışmalarda da otellerin performans değerlendirilmesinde ve otel seçiminde özellikle ele alınan kriterlerin önem düzeylerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan Göral (2015); Akyurt (2019) ve Sürücü vd. (2020)'nin çalışmaları incelendiğinde otellerin hizmet kalitesinin değerlendirilmesinde en önemli kriterin “fiyat” kriteri olarak belirlendiği ve bu çalışmada da CRITIC yöntemiyle elde edilen kriterlerin önem düzeyi ile benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Bu çalışmada beş yıldızlı otellerin performans değerlendirmesinde kullanılabilecek kriterler değerlendirilmiş olup, gelecek çalışmalarda otel sayısının artırılmasıyla elde edilen sonuçlar karşılaştırılabilir. Ayrıca farklı yöntemler kullanılarak otel performans değerlendirmesinde kullanılabilecek kriterlerin önem düzeyleri belirlenebilir. Bununla birlikte Kapadokya bölgesindeki beş yıldızlı otel işletmeleri ele alınarak yapılan bu çalışma farklı illerde veya farklı bölgelerde ya da ülke genelinde uygulanarak genişletilebilir.

6. KAYNAKÇA

Ayçin, E. (2019). *Çok Kriterli Karar Verme Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Akyurt, H. (2019). Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Otel Seçimi Kriterlerinin Belirlenmesi ve En İdeal Otel Seçimi: Ordu İl Merkezindeki 4 Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Uygulama. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1320-1335.

Akyurt, H. (2020). Muhafazakar Turistler Açısından İslami Otel Seçim Kriterlerinin Önem Derecesine Göre Belirlenmesi: Antalya İli Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 141-158.

Akyurt, H. (2021). Entropi Yöntemi ile Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi: Ordu İli Dört ve Beş Yıldızlı Otelleri Üzerine Araştırma. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 451-462.

Çaylak, M. (2019). Topsis Yöntemi İle En Uygun Otel Seçimi. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 65-76.

Doğan, N., ve Gencan, S. (2013). Seyahat Acentası Yöneticilerinin Bakış Açısıyla En Uygun Otel Seçimi: Bir Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) Uygulaması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (41), 69-88.

Ecemiş, O., ve Yaykaşlı, Ö. G. M. (2018). Topsis Yöntemiyle Otel Seçimine Yönelik Bir Karar Destek Sistemi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(74), Temmuz 2018, 326-337.

Ergül, S. G., Uluçay, A., ve Yavuz, İ. M. (2021). Pandemi Koşullarında Otel Seçimiyle İlgili Topsis Tabanlı Bir Karar Verme Yaklaşımı. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (31), 951-956.

Fatih, E., Açıkgozöğlü, S., ve Yaman, F. (2009). Analitik Ağ Süreci (AAS) ve Web Sitelerinden Yararlanarak Otel Seçimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 187-207.

Göral, R. (2015). E-WOM'A Dayalı Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri İle En Uygun Otelin Belirlenmesi ve Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 1-17.

Karaatlı, M. (2016). Entropi-Gri İlişkisel Analiz Yöntemleri İle Bütünleşik Bir Yaklaşım: Turizm Sektöründe Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 63-77.

Kılıcı, L., Özdağoğlu, A., ve Güler, M. E. (2020). Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Termal Turizmde Hizmet Kalitesi Boyutlarının ve Otel Alternatiflerinin Önceliklendirilmesi. *Journal of Yaşar University*, 15(57), 143-159.

Korucuk, S., Akyurt, H., ve Turpcu, E. (2019). Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesinin Entropi Yöntemi İle Ölçülmesi: Giresun İlindeki Üç Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 697-709.

Kwok, P. K., & Lau, H. Y. (2019). Hotel Selection Using a Modified TOPSIS-Based Decision Support Algorithm. *Decision Support Systems*, 120, 95-105.

Murat, G., ve Çelik, N. (2007). Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi İle Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesini Değerlendirme: Bartın Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(6), 1-20.

Noyan, E., Gavcar, E., ve Gavcar, C. T. (2018). Tüketicilerin Otel İşletmesi Tercihlerinin VIKOR Yöntemi İle Sıralanması. *Publishing by Detay*, 1016, 191.

Roy, J., Kumar Sharma, H., Kar, S., Kazimieras Zavadskas, E., & Saporauskas, J. (2019). An Extended COPRAS Model for Multi-Criteria Decision-Making Problems and Its Application in Web-Based Hotel Evaluation and Selection. *Economic Research-Ekonomska istraživanja*, 32(1), 219-253.

Sarıçalı, G., ve Kundakçı, N. (2016). AHP ve COPRAS Yöntemleri İle Otel Alternatiflerinin Değerlendirilmesi. *International Review of Economics and Management*, 4(1), 45-66.

Sezgin, M., ve Yurtlu, M. (2021). Dijital Pazarlama Yöneticilerinin Bakış Açısıyla En Uygun Otel Seçimi: Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) ve PROMETHEE Yaklaşımı. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1756-1784.

Summak, M. E., Sunar, H., ve Coşkun, M. (2017). Otel Seçiminde Online Müşteri Deneyimlerine Dayalı Analitik Hiyerarşi Süreci Yönteminin Kullanılması: Booking.com Örneği. *In International Congress on Cultural Heritage and Tourism*, 829-837.

Sürücü, Ç., Yavuz, H., ve Öztel, A. (2020). Bulanık TOPSIS Yöntemi İle Termal Otel Seçimi: Afyonkarahisar Örneği. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 22-38.

Uygurtürk, H., ve Uygurtürk, H. (2014). Bütünleşik AHS-VIKOR Yöntemi İle Otel Seçimi. *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(10), 103-117.

Ülen, Ö. G. M., ve Gülmez, M. (2016). Konaklama İşletmelerinin Tercihinde Bir Araç Olarak AHP Yöntemi: Zincir Oteller Üzerine Bir Uygulama. *Verimlilik Dergisi*, (1), 85-102.

Vassilev, V. Genova, K., ve Vassileva, M. (2005). "A Brief Survey of Multicriteria Decision Making Methods and Software Systems". *Cybernetics and Information Technologies*, 5(1): 3-13

Yu, S. M., Wang, J., Wang, J. Q., & Li, L. (2018). A Multi-Criteria Decision-Making Model for Hotel Selection with Linguistic Distribution Assessments. *Applied Soft Computing*, 67, 741-755.

THE PROBLEM OF DEATH IN THE CONTEXT OF EXISTENTIAL PHILOSOPHY
VAROLUŐUŐU FELSEFE BAĞLAMINDA ÖLÜM SORUNU

Tuçe DOĞMUŞÖZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe Bölümü,
ORCID numarası: 0000-0003-4048-2131

Özet

Ölüm insanların anlamlandırmaya çalıştığı en önemli sorunlardan biridir. Bu anlamlandırma pratiği hemen hemen her dönemde yapılmıştır. Filozoflardan din ve bilim adamlarına teologlardan şairlere kadar birçok insan bu konu hakkında çeşitli değerlendirmeler yapmıştır. Ölüm bir bakıma insanın varoluş serüvenini ifade eder. Dolayısıyla insanın doğduğu anda başlayan bu serüveni ölümlü hali ile bir paradoks olarak devam etmektedir. Öyle ki varoluşçu felsefe için “ölüm” kavramı varoluşun bir parçası olarak kabul edilir ve onların bakış açısına göre bu durum aslında bir başlangıcı ifade eder. Böylece insanlar ölene kadar var olmaz, öldükten sonra da var olmaya devam eder. Bu bakımdan bakıldığı zaman da ölümü yaşamdan ayrı ele almak mümkün değildir. Çünkü bizi bekleyen başka bir yaşam her zaman ihtimaller dahilinde vardır. Ölüm konusunu felsefeden hele ki varoluşçu felsefeden ayrı düşünmek imkansızdır. Bu bağlamda ölüm konusunun varoluşçu felsefe bağlamında ne yansıttığını ortaya koyabilmek bu çalışmanın başlıca amacıdır. Dolayısıyla ilk olarak ana hatlarıyla, varoluşçuluğun ne olduğunu tartışmak gerekecektir. Bu doğrultuda varoluşçu felsefenin önemli düşünürlerini ve onların hangi yüzyıllarda ortaya çıktıklarını ele almak gerekecektir. Daha sonra ise varoluşçu felsefe bağlamında ölüm konusunun nasıl değerlendirildiği tartışılacaktır. Böylece bu çalışmada ilk olarak varoluşçu (egzistansiyalist) felsefenin ortaya çıkışı üzerinde durulacaktır. Ortaya çıkışının nedenleri aktarılırken bu çıkışa öncü olan isimlere de zaman zaman yer verilecektir. Ayrıca varoluşçu felsefenin önemli düşünürlerine yer verilirken, varlık felsefesinin ana çatısını kuran, varoluşçu filozofların da sıkça ele aldığı önemli kavramlar tartışılacaktır. Amacı, ölüm sorununun varoluşçu felsefe bağlamında ne atfettiğini açığa çıkarmak olan bu çalışmada, ağırlıklı olarak Soren Kierkegaard’tan aktarımlar yapılarak çalışma sürdürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Bireysellik, Hakikat, Ölüm, Paradoks, Varoluşçuluk.

Abstract

Death is one of the most important problems that people try to make sense of. This meaning-making practice has been done in almost every period. Many people, from philosophers to religious and scientists, from theologians to poets, have made various evaluations on this subject. In a way, death expresses the human existence adventure. Therefore, this adventure of man, which begins at the moment of his birth, continues as a paradox in his mortal state. So much so that for existentialist philosophy, the concept of "death" is accepted as a part of existence, and from their point of view, this situation actually represents a beginning. Thus, people do not exist until they die, but continue to exist after they die. From this perspective, it is not possible to consider death separately from life. Because there is always a possibility for another life waiting for us. It is impossible to consider the issue of death separately from philosophy, especially existential philosophy. In this context, the main purpose of this study is

to reveal what the subject of death reflects in the context of existential philosophy. Therefore, first of all, it will be necessary to discuss what existentialism is in general terms. In this regard, it will be necessary to discuss the important thinkers of existential philosophy and the centuries in which they emerged. Then, it will be discussed how the issue of death is evaluated in the context of existential philosophy. Thus, this study will first focus on the emergence of existentialist philosophy. While the reasons for its emergence are explained, the names that pioneered this emergence will also be included from time to time. In addition, while the important thinkers of existential philosophy will be included, the important concepts that form the main framework of existential philosophy and that are frequently addressed by existential philosophers will be discussed. In this study, whose aim is to reveal what the problem of death is attributed to in the context of existential philosophy, the study will be continued by quoting mainly from Soren Kierkegaard.

Keywords: Individuality, Truth, Death, Paradox, Existentialism.

1. GİRİŞ

İnsanlar yaşamları boyunca her zaman ölüm üzerine düşünüp bu sorunu anlamlandırmaya veya anlamaya çaba harcamışlardır. Felsefenin de ölüm kavramı üzerine yüklediği birtakım anlamlar mevcuttur. Ancak ölüm, varoluşsal bir problem olduğunu varsaydığımızda bu konunun varoluşçu felsefede nasıl ele alındığını tartışabilmemiz gerektiğini açık hale getirir. Öyleyse bu konunun anlaşılır kılınabilmesi için varoluşsal bir bakış açısının şart olduğunu belirtmek ve bu yönde hareket etmek gerekir.

Varoluşçu felsefenin kökleri çok eskilere götürülse de ilkin 19. yüzyılda özellikle Danimarkalı Soren Kierkegaard tarafından ortaya konulduğu ifade edilmektedir. Ardından iki savaş arası dönemde toplumsal koşullar ve yaşanan insani krizlerden ötürü varoluşçu felsefenin önemi bir hayli artmıştır. Dolayısıyla 20. yüzyıla tekabül eden bu süreçten şunu anlamak gerekir ki insanın karşı karşıya kaldığı sosyal felaketler varoluş ve buna bağlı olarak ölüm sorununun daha fazla gündeme gelmesini sağlamıştır. Çünkü bu yüzyılda insanların gündemini en çok meşgul eden şey ölüm olmuştur. Günümüzde de tüm dünyayı kasıp kavuran salgın sürecinde, ölüm, artık sıradan bir hal almış ve buna bağlı olarak bir varoluş sorunu olmaya devam etmiştir. Dolayısıyla 20. yüzyıl, varoluşçu felsefenin zirveye çıktığı zamana denk gelir demek mümkündür.

Elbette varoluş üzerine sorgulamanın ilk insandan beri mümkün olduğunu dolayısıyla insanın var olması ile birlikte varoluşun da başladığını ifade edebiliriz. Dolayısıyla literatür incelemesi yapıldığı zaman, varoluşçu felsefenin ortaya çıkış tarihine ait çeşitli sonuçlara ulaşabiliriz. Şöyle ki kimilerine göre varoluş meselesi, insanlığın varoluşunun en başlarından beri felsefenin içerisinde yer alıyordu. Savunulduğu yapılan bu tutumun öncüsü ise Sokrates'tir. Bir diğer yandan bakacak olursak, literatürde varoluş felsefesinin modern zamanlarda ortaya çıkabilecek bir durum olduğuna dair bir bakış açısı da gelişmiştir. İşte bunun başlangıcı ise, yukarıda da ifade edildiği gibi, Kierkegaard olduğuna dair güçlü bir kanaat oluşturmıştır.

Varoluşçu felsefede ölüm sorunu üzerine ciddi bir tartışma yürütülmektedir. Ölüm en genel anlamıyla bize insanın varoluş serüvenini aktarır. Öyleyse doğumla başlayan bu serüven ölümle bir paradoks haline girer. Varoluşçu felsefede "ölüm" varoluşun bir parçası olarak görülür. Dolayısıyla ölüm yaşamdan ayrı ele alınamaz.

Ayrıca varoluşçu felsefenin, ölüm sorunuyla ilgili bağlantısını kuracak birçok noktadan söz edebiliriz. Şöyle ki ölümün hakikatliğinden, adillikinden, bireyselliğinden ve bir sınırının olduğundan bahsederek, ölüm sorununu kavramlaştırıp özünde neyi ifade ettiğini daha anlamlı hale getiririz. Bu doğrultuda ölümün hakikatinden bahsederken, aslında ölümün, herkesin

nasıpleneceği zorunlu bir durumu içerisinde barındırdığını ve bu hakikatten kaçmanın mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Ölümün kimseye iltimas göstermemesi bir anlamda onun her bireye adil, eşit bir biçimde kendini gösterdiğini açığa serer. Böylece her bireyin sadece bir defalığına bu durumu yaşaması da ölümün bireyselliğini ele alır. Deneyimlenemeyen ölüm tek bir tecrübeye sabit tutulur. Ancak bu durum deneyimlenemediği için varoluşsal bir anlam taşımadığı anlamına gelmemelidir. Çünkü ölüm, varoluşla birlikte bir paradoks içerisinde yerini alır. Bunun yanında ölümün sınırlılık meselesi de ölümün bir son, bir sınır, bir bitiş anlamına gelmemesi olduğu manasına gelir. Şöyle ki ölüm bir bitişten veya bir sondan ibaret değildir. Varoluşçulara göre bu durum aslında bir başlangıçtır ve bizler ölene kadar var olmayız, öldükten sonra da var olabiliriz. Çünkü bizi bekleyen başka bir yaşam her zaman ihtimal dahilinde vardır.

Bu çalışma dört ana bölüme ayrılmaktadır. İlk olarak varoluşçu (egzistansiyalist) felsefenin ortaya çıkışı üzerinde durulmuştur. Ortaya çıkışının nedenleri aktarılırken bu çıkışa öncü olan isimlere de yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde varoluşçu felsefenin önemli düşünürleri işlenmiştir. Daha sonrasında ise varlık felsefesinin ana çatısını kuran, varoluşçu filozofların da sıkça ele aldığı önemli kavramlar tartışılmaktadır. Amacı ölüm sorununun varoluşçu felsefe bağlamında ne atfettiğini açığa çıkarmak olan bu çalışmada ağırlıklı olarak Soren Kierkegaard'tan aktarımlar yapılarak çalışma sürdürülmüştür. Ancak bunun yanında diğer varoluşçu filozofların ölüm üzerine düşüncelerine de yer verilmiştir. Kierkegaard'ın kendi benliğinin farkında olan insan için belirlediği ve sistematüğünü kurduğu varoluş alanlarından üçüncü bölümde bahsedilmiştir. Bu varoluş aşamaları "Estetik", "Etik" ve "Dini" olarak sıralanmaktadır. Son bölümde ise varoluşsal açıdan ölümün ne ifade ettiğı üzerinde durulmuştur. Ölümün varoluşsal bir problem olduğu dolayısıyla ölüm kavramının varoluşsal felsefe açısından ele alarak nasıl incelendiğı tartışılmıştır. Ayrıca yaşam ve ölüm kavramlarının paradoksal yapısı üzerine bütüncül bir ilişki kurmanın yaklaşımı tartışılmaktadır. Felsefe bağlamı açısından da paradoks kelimesinin nitelendirilmesi yapılmıştır. Sonuç olarak varoluşsal yaşantımızın doğal bir parçasını ifade eden ölüm hakkındaki düşünceler ve ölüme karşı bakış açıları, ölümün karşısındaki tavır ele alınarak tartışılmış ve devamında okuyucuya aktarılmıştır.

2. Varoluşçu (Egzistansiyalist) Felsefe

Varoluş üzerine sorgulamanın insanlığın var olması ile başladığı dolayısıyla ilk insandan beri varoluşun başladığını ifade etmek mümkündür. Varoluşçuluğun ortaya çıkışı üzerine incelemeler yapıldığı zaman ortaya çıkan sonuçlar arasında farklılıklar gözlemlenmektedir. Dolayısıyla varoluşçu düşünürlerin tablosunu oluşturmak oldukça zordur çünkü düşünüldükçe bu tabloya dahil olması gerektiğı isimler çoğalmaktadır. Öyle ki kimilerine göre varoluş meselesi ta en başlardan beri felsefenin içerisinde yer alıyordu ve bunun öncüsü Sokrates'tir. Literatürde bu durumun Sokrates'ten öncesine bile dayandığı görüşlerini görmek mümkündür. "Bunun bir sebebi, onlardan her birinin ölümün ve yaşamın anlamı, özgürlüğün ve seçimin önemi gibi modern varoluşçu temalardan birine ya da diğerine önem vermiş olmalarıdır" (Gündoğdu, 2007, s.96).

Ancak diğer yandan bakılacak olursa varoluş felsefesinin modern zamanlarda ortaya çıkabilecek bir durum olduğuna dair bir bakış açısı da gelişmiştir. Bu duruma göre varoluşçuluk (egzistansiyalizm) akımının 19. yüzyıl ile 20. yüzyılları arasında ortaya çıktığı düşünülmektedir. Özellikle de ilk olarak 19. yüzyılda Danimarkalı Soren Kierkegaard tarafından ortaya konulduğu ifade edilmektedir. "Kierkegaard modernleşen dünyanın, insanı kendi varoluşundan uzaklaştırdığını kavrayan düşünürlerin öncüsü olarak kabul edilebilir" (Uyanık, 2017, s.260). Ardından iki savaş arası dönemde toplumsal koşullar ve yaşanan insani

krizlerden ötürü varoluşçu felsefenin önemi bir hayli artmıştır. İlk varoluşçu filozof olarak düşünülen Soren Kierkegaard'ın ardından adını söyleyebileceğimiz önemli düşünürlerimiz vardır. Karl Jaspers, Gabriel Marcel, Jean Paul Sartre, Martin Heidegger, Albert Camus gibi filozoflar varoluşçu felsefeyi temsil eden önemli düşünürlerdir. Bu filozoflarımızın varoluşçu felsefeye önemli katkıları olmuştur. Dolayısıyla varoluşçu felsefede ölüm sorununa dair düşünceleri bu çalışmanın kapsamına da yön vermektedir. Onlar da varoluşçulukta ölüm sorununa ışık tutmakta ve bu bağlantıda varoluşçulukta ölüm sorunun altını çizmektedirler.

2.1. Varoluşçulukta Önemli Kavramlar

Varoluşçu filozoflar yaşam felsefesini savunurlar. Yaşam ve ölüm sorunu varoluş felsefesinde en önemli noktalardan biridir. Bunların ardından, hiçlik, korku, benlik, günah, yabancılaşma, özgürlük, kaygı, umut, kader, sorumluluk gibi konular da önemle ele alınarak işlenmektedir. Varoluşsal anlamda ölüm sorunu bu kavramlar üzerinden de değerlendirilmiştir.

Varoluşçulukta ölüm sorunu, varoluşun bir parçası olarak görülmektedir. Bu doğrultuda yaşamın özünü de oluşturan şey ölüm olarak karşılık bulmaktadır.

“Heidegger’in perspektifinden yaşamın ölüm aracılığıyla anlam kazandığı kuşku götürmez bir gerçektir. Bununla birlikte ölüme bakış açısı basit bir amaç (neden) -sonuç ilişkisi değildir. Ölüm insan yaşamının bir amacı değildir. Nitekim Heidegger’in insanı doğrudan ölümlü bir varlık yerine ölüm yönelimli bir varlık olarak almasının nedeni de var olmamanın anlamının sorgulanması aracılığıyla var olmanın anlamına ilişkin bir kavrayışa ulaşmaktır. Bu bağlamda ölümün insan varoluşunun ayrılmaz bir parçası oluşu ve bir başkasına devredilemezliği, ölümün insan için nasıl bir varoluşsal sorun haline geldiğini görmemize olanak sağlar” (Polat ve Aşkın, 2017, s.43-44).

Varoluşçu felsefeciler ölüm ve yaşam üzerine önemli tartışmalar yürütmektedirler ancak bu durum tüm varoluşçu filozofların aynı görüşü savunacak olduğu anlamına gelmemektedir. Şöyle ki:

“Heidegger’in ölümü bir olanak olarak kabul eden düşüncesine tam bir karşıtlıkla kendi ölüm düşüncesini kuran Sartre’a göre, ölüm tam anlamıyla absürttür. Dünyada olmanın nedensizliği gibi ölecek olmanın da bir nedeni yoktur. Bu nedenle ölüm olumsal bir olgudur ve saçmadır. Ölüm, yaşamın ortasında rastlantısal olarak aniden belirir ve insanın tüm olanaklarını olanaksızlığa uğratır” (Polat ve Aşkın, 2017, s.52).

Varoluş felsefesinde birey ön plandadır. “İnsan, sonsuzluk ile sonlunun, geçici ile kalıcının, özgürlük ile zorunluluğun bir sentezidir, kısaca bir sentezdir. Sentez iki terimin ilişkisidir. Bu görüş açısından ben, hâlâ var olmamıştır” (Kierkegaard, 1997, s.18).

Bireyin ontolojik olarak incelenmesi varoluş felsefesine dayanmaktadır. Varoluşçu felsefenin önemle üzerinde durduğu mesele bireyselliktir. “Kierkegaard’ın varoluş düşüncesinin temelinde insanın kendi benliğini oluşturma süreci yatar. Kierkegaard’ın beni, somut yaşamın içinde var olan bireydir. Yoksa Kierkegaard’ın beni, Alman idealizminde ortaya çıkan soyut, aşkın, metafiziksel bir ben değildir” (Çelebi, 2008, s.23).

Varoluşçular insanların daha önceden belirlenmiş belli başlı bir öze göre yaşamadıklarını ancak daha sonradan aldıkları kararlarla ya da uyguladıkları seçimlerle kendi özlere ulaştıklarını düşünürler.

Dolayısıyla diyebiliriz ki varoluşçuluk, insanların kendi iradeleri ve sorumlulukları doğrultusunda, kendi seçimleri sonucunda aldıkları kararlarla hayatlarını idame ettirmeleri üzerinedir. Öyle ki bireyin kendi kendini belirleyebilme çabası daha iyi ifade edilecek olursa; kendi özünü kurabilme çabası varoluşçuluğun sorunsallaştırdığı en önemli meselelerden

birisidir. Bireyin kendi özünü oluşturmasıyla birlikte kat ettiği yolda varacağı son nokta ise ölüm olarak adlandırılmaktadır. Varoluşçulara göre son nokta diye tabir ettiğimiz ölüm sadece bir hal değişikliğinden ibaret olan bir yaşam sürecidir. Dolayısıyla yaşam sona ermez sadece durum değişikliği yaşarız. Ölürüz ve başka bir hayatta yaşamaya tekrar devam ederiz. İşte bu durum tam anlamıyla ölümün, yaşamın bir parçası olduğunu ortaya koyar.

“Eğer kendim olursam, şimdiki benim hatırasının sürekliliği ile bağlantılı herhangi bir hayatta kalış biçimine dair makul bir umuda sahip olmasam bile, ki böylece benim için bu dünya olmayan başka bir dünya olamaz, dünyada kendimi kaybetmeden bu dünyada kendimi gerçekleştirmeyi ve ondan kaçmadan doğal sürecimin bir parçası olarak ölümü arzulayabilirim. Bu şekilde, ölüm yalnızca bir sınır değil ama bir ipucu ve kanıt olur. Ne de, bizatihi-varlık düzeyinde kendimi âdî çekmekten uzak tutabilirim; çünkü her zaman başkaları için acı vardır ve salt mutluluk gerçek varlığın bilincinde olmadığımız bir tür uyku halidir” (Blackham, 2005, s.58).

Varoluşçu bağlamda insanın kendi yaşantısından hiçbir umudu kalmaması umutsuzluk olarak tanımlanmaktadır. “Umutsuzluk, ilişkisi kendine ait olan bir sentezin içsel uyumsuzluğudur” (Kierkegaard, 1997, s.22).

Umutsuzluğun ölümle bağlantısında ise kişinin sürekli ölümü düşündüğü akla gelmektedir. Dolayısıyla umutsuzluk kavramı, ölüm sorununun bir parçası olarak görülür. “Ölüm en büyük tehlike olduğu sürece, yaşamdan bir şeyler beklenir, ama diğer tehlikenin sonsuzluğu keşfedildiği zaman, ölüm için umut beslenir. Ve ölüm umut olduğu sürece tehlike büyüdüğü zaman, umutsuzluk ölememenin neden olduğu umutsuzluktur” (Kierkegaard, 1997, s.25).

Kierkegaard ve diğer varoluşçular Tanrı’yı dışarıda aramamaktadırlar çünkü onlar Tanrı’yı içten bir kavrayışla algılamaktadırlar. Öyle ki kendilerini Tanrı ile bütünleştirmeye çalışmakta ve başkalarına ait bakış açılarını dikkate almamaktalar. Dolayısıyla kimsenin etkisinde kalmadıkları için kendi özgür iradeleri ile hareket etmenin gerekliliğini savunmaktadırlar. Bu anlamda özgürlük, inanç gibi sorunlar varoluşçuluk anlayışında önemli bir yer kaplamaktadır.

Bir başka bakış açısı sunacak olursak; Kierkegaard’a göre en iyi ateist bile dindar olabilir çünkü ona göre bu durumun tamamen tutkuyla, özgürlükle ve inançla alakası vardır. Şöyle ki sonuç itibarı ile ümit ediyor, yaşama bağlı bir biçimde iman ediyor ve ben bir ateistim derken bile buna inanarak, kalpten bu durumu yaşayabiliyor.

Tüm insanlar dünyaya geldikleri andan itibaren, ölüncüye değin her zaman kaygı ile yaşamaktadırlar. “Kaygı kavramına psikolojide hemen hemen hiç değinilmemiştir. Bu terimin "koru"dan ve korkuya bağlı, belirli bir nesnesi olan benzer kavramlardan tümüyle farklı olduğunu belirtmeliyim. Kaygı bu nedenle hayvanda bulunmaz; çünkü tin, hayvana yüklenmiş bir nitelik değildir” (Kierkegaard, 2018, s.64-65).

İnsanlar özgür yaşamaktadırlar. Fakat bu özgürlüğün, serbestlik hakkının getirdiği bir takım koşullar vardır. Birey özgür olduğu kadar günahkardır da.

“Günah umutsuzluktur ve günahın yoğunluğunu arttıran şey günahından umutsuzluğa düşmenin günahıdır. Yoğunluk artışından anlaşılan şeyin burada olduğu kolaylıklar görülmektedir; yüz riksdallık bir hırsızlıktan sonra gerçekleştirilen bin riksdallık bir hırsızlık gibi, burada başka bir günah söz konusu değildir; günahın sürekli durumu günahdır ve bu günah yeni bilinci içinde yoğunlaştırır” (Kierkegaard, 1997, s.141).

Şöyle ki özgürlük insanları günah işlemeye de yakın kılar. Ayrıca tüm insanlığı bekleyen bir gerçek olan ölüm de vardır. Bu günah işlemlerin sonucunda ölüncü bize ne olacak şeklindeki

düşünceler bize kaygının varlığını gösterir. “Günahından umutsuzluğa düşmek, günahın kendi sonucu içine kapandığını veya tutunmak istediğini ifade eder” (Kierkegaard, 1997, s.141).

“Özgürlük, kaygı olanak halindeyken, Yazgı'ya yenik düşer ve çöker. Bunun sonucu, özgürlüğün suçlu olduğuna yönelik açıklamayla ayağa kalkmasıdır. Kaygı, bireyin suçluymuş gibi görüldüğü en uç noktasında, henüz günah değildir. Dolayısıyla günah, ne zorunluluk, ne de bir ilinek olarak ortaya çıkar, Sağgörü'nün günah kavramına karşılık gelmesinin nedeni de budur” (Kierkegaard, 2018, s.137).

Dolayısıyla varoluşçuların üzerinde durduğu tüm bu sorunlar esasında çalışmalarının ana temasını oluşturmaktadır. Bu kavramlar üzerinden kurulan söylemler ile birlikte insana dayalı bir biçimde varoluşu sorgulamaktadırlar. Bu sorunların insanlar üzerinde bağlantısı oldukça kuvvetlidir. Tüm bahsedilen bu kavramlar tamamen her insanın varoluşu içerisinde sahip olduğu sorunları ele almaktadır.

2.2. Varoluşsal Evreler

Varoluşçu filozoflar sistem felsefesine karşı çıkmaktadırlar. Empirist ve maddeci felsefeye yakın görünürler ancak tamamı ile iç içe geçtikleri söylenemez. Varoluşçu felsefe somut felsefe olarak görülür dolayısıyla soyut kavramlara hiçbir zaman ilgi duymamaktadır. Varoluşçu felsefe bireye önem verir ancak varoluşçulara göre insanlar parçalara ayrılamaz. Şöyle ki birey her ne olursa olsun kategorilenemez ve hiçbir genellemenin içinde tutulamaz.

Soren Kierkegaard da bu konu ile bağlantısında insanların öncelikle kendi benliklerinin farkında olmaları gerektiğini savunuyor. Kendi benliğinin farkında olan insan için belirlediği ve sistematüğını kurduğu varoluş alanları vardır. Bu varoluş öğelerini “Estetik”, “Etik” ve “Dini” olarak sıralanmaktadır. “Kierkegaard’a göre bireyin duygularının öne çıktığı yaşam evresi estetik olanı iken etik evrede ise bireyin kendisinin dışındaki bireylerle kurduğu ilişki söz konusudur. Dinsel evre ise bireyin doğrudan Tanrı ile kurduğu bağı ifade eder” (Uyanık, 2017, s.264). “Kierkegaard’ın insanın varoluş yolculuğunu estetik ile başlatması anlamlıdır; çünkü Hegel gibi sanatı, tin serüvenin son aşaması olan mutlak tin içerisinde değil başlangıçta ele alır” (Mutlu, 2017, s.624).

“Kierkegaard’a göre bu alanlar, birbirlerini karşılıklı olarak dışlarlar ve hep birlikte başka olasılıklara yer vermezler. Yani insanlar için bu üç türlü varoluşun dışında başka bir yaşam biçimi yoktur. Kierkegaard’a göre her ne kadar bir zaman için bu alanlardan ikisine veya üçüne dayanarak yaşamını sürdürmek mümkün de olsa, eninde sonunda kişinin bu alanlardan birini seçmek zorunda kalacağı bir zaman gelecektir” (Akşit, s.133).

“Kierkegaard varoluş alanları ile insanların benlik ve varoluş düzeylerini, umutsuzluk biçimlerini ve derecelerini, Tanrı'yla olan ilişkilerini ve imanlarının derecelerini göstermeye çalışmıştır. Kierkegaard estetik varoluşta kişinin kendi zevkleri, etik varoluşta kişinin başkaları ve dinî varoluşta ise Tanrı için yaşadığını eserlerinde ifade eder. Bunun için de Kierkegaard, estetik aşamanın özelliklerini kendinde taşıyanları ‘estet’, etik aşamanın özelliklerini kendinde taşıyanları ‘trajik kahraman’ ve dinsel aşamanın özelliklerini kendinde taşıyanları da ‘iman şövalyesi’ olarak adlandırmaktadır” (Benek, 2022, s.23).

A- Estetik Varoluştan Ölüm Sorunu

Kierkegaard’a göre varoluş evresinin ilk kısmını estetik varoluş oluşturmaktadır. İsimlendirildiği gibi bu kavram, estetik olanı yani güzel olanı ve hazzı imgeler. Dolayısıyla estetik derken akla duysal kavramı gelmektedir. Öyle ki beş duyu organımızla algılayabildiğimiz dünya estetik dünya demektir. Kierkegaard da estetik kavramını gerçek manası ile hakkını vererek kullanmaktadır.

“Bireyin kendisi, çevresi ve Tanrı ile ilişkisini içeren yaşam evrelerini birbiriyle olan bağı analiz etmiş olan Kierkegaard için bireyin duygularının öne çıktığı yaşam biçimi estetik yaşam olarak tanımlanabilir. Ancak Kierkegaard’ın estetikten anladığıyla klasik felsefenin anladığı arasında fark vardır. Belki de Kierkegaard, estetik kavramını kendi gerçek anlamı içinde kullanır” (Uyanık, 2016, s.25).

Burada estetik derken bir ölçüden bahsetmeyiz dolayısıyla estetik varoluş bir ölçü değildir. Tam anlamıyla gamsız, sorumsuzca bir yaşamı takip eder. Hazzın peşinde koşan insan sorumluluğu düşünmeden ilerler. Her bireyin yaşadığı zorunlu evre olarak kabul edilen bu noktada ölümün de yaşamdan bir parça olduğu görülmektedir. Estetik varoluşta sorumluluk duygusu aranmaz. İnsanlar yaşamlarını yaptıkları işe göre biçimler. Bir şeyden medet ummaz gelişigüzel yaşarlar. Bu noktada estetik yaşam evresi ölüm hakkında bir kaygı gerektirmez. Bu evrede birey zevkin peşinde şimdiki anı yaşarken ölüme karşı bir hazırlık, kuşku veya kaygı da gütmez. Bireyin ölüme ve yaşama karşı bu denli gamsız, kedersiz ve hiçlik duygusu içerisindeki hali etik yaşamın bakış açısının tam zıttı tarafa işaret etmektedir.

B- Etik Varoluşta Ölüm Sorunu

“Etik yaşam evresinde bireyin kendisinin dışındaki bireylerle kurduğu ilişki söz konusudur” (Uyanık, 2016, s.25). Etik varoluş evresi en çok ikiliklerin olduğu evredir. Etik varoluşta toplumun bütün çıkarlarından faydalanan insandır. Evrensel, toplumsal ve diğer tüm normlar etik varoluşta kendini göstermektedir. Estetik varoluştan, etik varoluşa geçişi bir örnekle açıklayacak olursak evlilikten bahsedebiliriz. Evlilik son derece sorumluluk gerektiren, sosyal/toplumsal bir olaydır. Estetik varoluşta birey sadece o anı yaşamayı kabul ettiği için sever, birlikte olur ama asla evlenmeyi, nişanlanmayı düşünemez. Gelecekle ilgili hiçbir planda bulunamaz. Ancak etik varoluş evresi ile sorumluluk bilinci oluşur ve birey geleceği üzerinde planlamalar yapacak hale gelir. Bu anlamda evlilik konusu etik varoluşa geçerken en büyük aşama olarak gözükmektedir. Etik varoluşa geçtikten sonra birey toplumsal bir varlık olarak görülür.

“Kierkegaard bu varoluş evresini Hegel’in etiğe dair görüşlerini dikkate alarak oluşturur. Kierkegaard’a göre etik varoluş evresi toplumsal normları, gelenekleri, alışkanlıkları içerisinde barındırır. Toplumsal normlar bireyin gerçekleştireceği davranışları meşrulaştırmasına olanak sağlar. Oysa estetik varoluş evresindeki birey toplumsal normları özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle reddeder” (Oruç, 2022, s.67).

Estetik varoluştan etik varoluşa geçilen bu ince çizgide birey sorumluluk alma bilinci ile gelecekte gerçekleşmesi gereken olağan şeylere karşı bir bakış açısı kazanır. Daha iyi ifade etmek gerekirse fütursuz yaşamın yerini mesuliyet sahibi bir yaşam alır. Bu durumda toplumsal normlar, gelenekler-görenekler vs. birey üzerinde ehemmiyet kazanır. Tam da bu noktada ölüm sorununu ele almak yerinde olacaktır. Estetik varoluşta birey ölüm sorununa dikkat çekmeden, geleceği düşünmeden yaşar giderdi. Ancak etik varoluş evresinde ölüm de birey için bir önem arz etmeye başlar. Öyle ki ölüme karşı bir bakış açısı oluşur. Bu bakış açısına göre sorumluluk algısı oluşmuş birey, ölümün insan yaşamı için hayatın bir parçası olduğunu kabul eder ve ölümden sonraki zamana karşı hazırlık yapar. Dolayısıyla diyebiliriz ki varoluş evrelerinden biri olan etik varoluş ile birlikte birey de kendi olma sorumluluğunun farkına varır ve gelecekte onu bekleyen kaçınılmaz bir durum olan ölüme karşı net bir bakış açısı oluşur.

Etik varoluşta vurgulanması gereken önemli bir diğer nokta benin özgürlüğüdür. Şöyle ki birey estetik varoluşta yapamadığı bir şeyi etik varoluşta da gerçekleştiremeyecektir. Dolayısıyla etik varoluş için şunu söyleyebiliriz ki; estetik varoluşta içe dönüş yoktur, etik varoluşta da bu olmayacaktır.

“Etikle tartışamazsınız, zira saf kategoriler kullanır. Deneyime başvuramaz... Etikte rastlantı yoktur, bu nedenle bunu izleyen açıklamalar da yoktur. Saygınlık düşüncelerine kur yapmaz, kahramanın zayıf omuzlarına büyük bir sorumluluk yükü koyar; onun bu eylemde İlâhî takdir rolünü oynamak istemesine ilişkin düşüncesini küstahlık olarak ayıplar, ancak ayrıca onun acısına karşı da aynı şekilde davranmak istemesini de ayıplar” (Kierkegaard, 2002, s.161-162).

Etik varoluşta bir takım sorunlar vardır. Şöyle ki etik varoluş ile birlikte birey, hakikate ve özgürlüğe ulaşamamaktadır. Dolayısıyla bireyin iç dünyasında şu soru yer almaktadır: Bunlar nerede ortaya çıkacak? Elbette ki bu sorunun cevabı dini varoluş evresinde ortaya çıkmaktadır.

C- Dini Varoluş Evresinde Ölüm Sorunu

Kierkegaard’a göre birey ancak acılarından vazgeçerek dini varoluşa geçebilir. Fakat dini varoluşa ulaşabilmek hiç kolay olmamaktadır. Öyle ki dini varoluş, tekil bir imanı gerektirmektedir. Dini varoluşu estetik ve etik varoluşlarından ayıran en önemli etmen iman meselesidir. Burada gösterişten söz edilemez, olması gereken sadece kendi varoluşudur. Kierkegaard’ın da dini varoluşu seçmesi aslında gerçekten hakikati görmesi ve özgürlüğü ortaya koyması ile ilgilidir.

Dini varoluş noktasında etik, devre dışı bırakılmaktadır çünkü etik ve din hiçbir şekilde yan yana gelemez. Tam da bu noktada Kierkegaard’ın gösterdiği örneğe başvurulabilir. Kierkegaard, İbrahim peygamberin oğlunu kurban etmesini ele alır ve ona göre bu durumun etikle hiçbir bağlantısı yoktur. Öyle ki kendi oğlunun canına kıyılması etikle yan yana tutulamaz bir durumdur ve tamamen bir cinayet ve suçu işaret etmektedir. Dolayısıyla İbrahim peygamberin Tanrı için oğlunu kurban etmesi Kierkegaard tarafından “iman şövalyeliği” yapmakla ifade edilmektedir.

Dini varoluş evresinde, etik varoluş evresindeki gibi toplumsal normlar, gelenekler gibi daha çok dış dünya ile ilgili konulara pek yer verilmez çünkü bu evrede birey toplumdan uzaklaşır ve sadece iman ettiğine odaklanır. Bu noktada iman ve inanç ile birlikte hakikate ulaşma çabası yer almaktadır. Ölüm sorununu ele alacak olursak, birey yaşamın sona erdiği vakitte ne olacağı hakikatini bu noktada da hesap eder. Dini varoluş evresi iman ve inançla doğrudan alakalı olduğu için bu evre bireyin inancına göre ölümden sonraki dönemi de hedefler. Dolayısıyla ölüm sorunu bireyin dini evrede Tanrı ile kurduğu bağda ve inanç mekanizmasında saklı kalır.

2.3. Varoluşçuluk Ve Ölüm Sorunu

Yaşam ve ölüm birbirleri ile güçlü bağlantıları olan kavramlardır. İlk bakışta birbirlerinden farklı anlamlar atfettiği düşünülse de tamamen bütüncül bir bağlamı ifade etmektedir. Birbirleri üzerinde aynı amaçları kapsamakta ve bir paradoks halini almaktadırlar.

Paradoks kavramının felsefe ile doğrudan ilişkisi vardır ve varoluşçu felsefe bağlamında önemli bir yerde durmaktadır. Öyle ki paradoks kavramı için, varoluşçu felsefenin en önemli kavramlarından biri olduğunu söylemek yanlış sayılmaz. Var olmamız ve tekrar ölecek olmamız bir paradokstur. Varoluşçu felsefe açısından bu kavram yaşam paradoksu, ölüm paradoksu, evlilik paradoksu, eş veya aile arasındaki paradoks vb. işlenmektedir.

Ölüm insanın varoluşunun en gerçek yanı olarak kabul edilir. Ölüm aslında bir son anlamına gelmekten çok yeni bir hayata geçmeyi ifade etmektedir. Toplumsal açıdan bakıldığında zaman da ölüm ve yaşamın bir parçasını oluşturan doğum her zaman önemle karşılanan bir durumu ifade etmektedir. Bu durum her toplumda, her gelenekte ve her kültürde aynı özenle karşılanmaktadır. İnsan doğduğu andan itibaren ölüme doğru yol alacak biçimde hareket ederek ilerlemektedir. “Bir paradoks olarak insan ölmek için doğar ve ölüm olmazsa ‘ben’lik de ortaya

çıkamaz. O halde ölüm gelecekte olan bir sonu ifade ettiği gibi sonsuzluğa açılan bir kapı da olabilir” (Uyanık, 2020, s.838).

Bir bebeğin dünyaya gelmesi ve varoluşu her zaman sevindirici olmuştur. Büyük mutlulukla yapılan şen kutlamalar bu sevincin bir parçasını oluşturmaktadır. Ölüm ise doğum olayının tam zıttı olarak karşılanmaktadır. Bazen de ölen kişinin yaşına veya yaşantısına göre bu durum değişmektedir. Örnek verecek olursak toplumdaki dışlanan, suça karışmış kimsenin ölümü, etrafındaki insanları pek üzmez. Yaşı çok büyük olan insanların ölümü, “yaşayacağını yaşamış” tabiriyle aşırı üzüntüye mahal vermez. Ancak küçük bir çocuğun veya genç bir insanın ölümü veya arkasında bırakacağı evlatları olan anne - babaların ölümü etrafındakileri üzer ve bu kişilerin ölümü duyulan herkes tarafından çok acı verici olur. “Dolayısıyla insanın var olan durumundan farklı bir evreye geçmesinin bir bedeli veya sonucu olmak zorundadır” (Uyanık, 2017, s.261).

İnsanlar arasında ölüme karşı bakış açısı değişkenlik göstermektedir. Ölüme herkes aynı açıdan bakmadığı için ölüm herkes tarafından çok acı verici bir durum olarak karşılanmaz.

“Ölüme yönelik farklı yaklaşımlar söz konusu olsa da, ölüm gerçeği ister istemez insanın dikkatini kendi üzerine yönelterek, ‘Yaşam ile ölüm arasındaki ilişki nasıl anlaşılmalıdır?’ ‘Ölümün etkisi yaşamı anlamdan yoksun bir serüven haline getirmesinden mi ibarettir yoksa ölüm bir anlamlılık kaynağı mıdır?’ gibi varoluşsal nitelikteki sorularla kişiyi karşı karşıya getirmekte ve insan olmanın paradoksunu gözler önüne sermektedir: ‘Ölüm gerçeği’ ile ‘ölüme karşı koyma’ arzusu” (Koç, 2009, s.248).

“Kierkegaard’a göre ölüm korkusu umutsuzluğa kapılan bireyin tercihinin de sonucudur. Kendi kendisinin bütünüyle bilincinden olan birey, sadece iman ve günah arasında tercih yapar ve seçimleri doğrultusunda bir var oluş aşamasından geçer. Bu tercihte akılsal olan hiçbir şey yoktur. İman, insan aklına uymaz. Belki de uymadığı için inanmamız gerekir. Saçma, akıl dışı olan bu durum bağlılığı göstermektedir. Kierkegaard insanın paradoksluğunu bu noktadan ele almıştır” (Altunay, 2017, s.37-38).

Dolayısıyla bazı durumlarda ölüm insanları boşluğa düşürürken, kimi insanlar için çok korkunç bir hal almaz diyebiliriz. Öyle ki kimi insanlar ölümü annesine, babasına, çocuğuna veya sevdiği bir insana kavuşmak olarak görür. “Kimileri daha önce ölmüş sevilen bir kişiye kavuşma, onunla yeniden birleşme inancını dile getirmektedir” (Karakuş vd., 2012, s.44). Bu anlamda ölüm onları kaygılandıran bir unsur değildir ve bu şekilde varoluşunun farkında olan kimseler ölümün ardından yeni bir yaşama başlayacaklarını iyi bilirler. “Gerçekten ölüm karşısında insan hangi tavrı takınırsa takınsın hayat, ölümü her an içermekte ve yaşamaktadır” (Aydoğdu, 2016, s.128).

“Ölümün tanımı gibi ölüme karşı tutumlar da kişisel özelliklere, topluma, dine, kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik kişinin kendi dışındaki insanların ölümü veya kendi ölüm ihtimaline karşı da görülmektedir. İnsanlar çevrelerindeki bireylerin ölümleriyle ilgili olarak yaşadıkları yaşantılardan yola çıkarak, ölüme ilişkin tutumlarını geliştirmektedirler” (Karakuş vd., 2012, s.45).

Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz ki varoluşumuzda, ölüm ve yaşam bir döngü içerisinde hareket etmektedir. Geçmişten günümüze kadar her toplumda, doğum da ölüm de aynı özenle karşılanmaktadır. Doğumdan ölüme kadar sadece arasında geçmesi gereken bir süreç vardır. Canlılar doğar, yaşamını sürdürür ve sonra ölür. Ancak canlıların ölümü bir son, bir bitiş veya bir yok olma durumu değildir. Öyle ki ölüm yaşamın bir sonu değil başlangıcıdır aynı zamanda. İnsan öldüğü zaman başka bir hayata geçer ve orada yaşamını devam ettirir. İşte tam da bu kesişim noktası ölüm ve yaşam arası paradoks olarak nitelendirilmektedir. İnsanın doğumuyla

başlayan yaşamı, ölümüyle devam eder. Ölüm de yaşamın bir başlangıcı veya yaşamın bir devamı olarak görülmektedir. Dolayısıyla ölüm ve yaşam arasındaki paradoks varoluş felsefesinde en kilit nokta olarak görülmektedir.

Ölüm sorunu varoluşçuluktan ayrı ele alınamaz. Varoluşçulukta ölüm sorunu tamamen insanın kendi varoluşundan başlanarak ele alınmaktadır. Ölüm karşı konulması imkansız bir hakikati barındırır. Şöyle ki birey doğduğu andan itibaren varoluş süreci başlar. Bu varoluşu ölümle bir döngüye girer ancak burada ölümden kurtulması veya ondan kaçabilmesi imkansızdır. Ölüm bir tercih meselesi değildir. Şöyle ki ölüm, her bireyin varoluşunda yaşayacağı bir durumdur. Bu durumdan kaçabilmek, bunu yok saymak imkansızdan da ötede bir yerdedir.

Ölümün tüm bireyler tarafından yaşanılacak bir durum olması, aynı zamanda ölümün ne kadar adil, eşit bir biçimde olduğunu gösterir. Dünyaya gelmiş olan çok iyi, çok önemli insanlar vardır örneğin peygamberler, çok önemli düşünürler vs. Ölüm bu gibi insanlara bile iltimas göstermemiştir. Ölüm hiç kimseye ayrıcalık tanımaz. Bu anlamda varoluşçulukta ölüm sorunu için adil bir yaklaşımı savunduğunu söyleyebiliriz.

Dünyada varoluşu ile olan herkes geçirdiği her gün ile birlikte ölüme doğru ilerler. İnsanlar bir aile içerisinde varoluşunu sürdürür. Çok sevdiği insanlarla bir arada yaşar. Bazen gittiği her yere yanındakileri de götürmek ister. Ancak ölüm meselesi bu anlamda yalnız başına devam etmek zorundadır. Öyle ki birey tek başına bu durumu yaşar. Bir kişinin ölümü ile bütün bir dünyanın ölümünün aynı anda olması imkansızdır. Bir kazada aileniz ile birlikte ölseyiz bile her birinizin hissedeceği ölüm şekli veya ölüme bakışı birbirinden farklı olmaktadır. Bu durum da bize ölümün herkes için tamamen bireysel olduğunu göstermektedir.

“Yaşamın tamamlayıcı bir yönü olan ölüm, insanın yalnızca aklıyla bilmeye çalıştığı değil, tüm varlığıyla bildiği ‘kendine özgü’ kişisel bir gerçektir. ‘Ben öleceğim’ biçimindeki ölümün hakiki anlamı, dünyanın içindeki dışsal ve kamusal bir olgu değil, olanaklarımızın en içten ve mutlak olanıdır. Çünkü kimse benim yerime ölmemektedir” (Koç, 2009, s.259).

İnsanların ölümü bireysel olarak yaşamaları tek bir denemeyle gerçekleşir ve sonrası başka bir hayata geçiştir. Dolayısıyla da deneyimlenemeyen ölüm tek bir tecrübeye sabit tutulur. Ancak bu durum deneyimlenemediği için varoluşsal bir anlam taşımadığı anlamına gelmemelidir. Çünkü ölümün bu anlamda varoluşla birlikte bir paradoks içerisinde döngüye girdiğini ifade etmiştik.

Ölümün paradoksal oluşu, onun bir son olduğu anlamına gelmediğini açıklar niteliktedir. Ölüm sınırsaldır. Bir zamana kadar yaşayabilirsin ancak en nihayetinde ölüm varoluş içerisinde gerçekleşecektir. Bu yaşanılması mecburi bir durumdur. Bu durumda yeni bir hayata geçiş ile birlikte ölümün; bir son, bir sınır, bir bitiş olmayacağını göstermektedir. Şöyle ki ölüm bir bitişten veya bir sondan ibaret değildir. Varoluşçulara göre bu durum aslında bir başlangıçtır ve bizler ölene kadar var olmayız, öldükten sonra da var olabiliriz. Çünkü bizi bekleyen başka bir yaşam her zaman ihtimal dahilinde vardır.

3. SONUÇ

Ölüm varoluşsal bir problemdir dolayısıyla ölüm kavramını varoluşsal felsefe açısından ele alarak inceledik. Ölümün, insanın varoluş sürecini ortaya koyduğu bir gerçek. Dolayısıyla doğumla başlayan varoluş süreci ölümle hal değiştirmektedir. Bu paradoksal sürecin inşasını da bireyler oluşturmaktadır.

Ölüm kavramını ontolojik açıdan ele alan Kierkegaard’ın bakış açısını ortaya koyduktan sonra, diğer varoluş düşünürlerinden de aktarımlar yapılmıştır. Öyle ki varoluşçu düşünürler aynı amaç kapsamında çalışmalar koysa da birbirlerinden ayrılan, farklı yönlerde olan görüşleri

vardır. Örneğin Kierkegaard'ın, Heidegger'in ve Sartre 'nin ölüme karşı bakış açılarının birbirlerinden farklı olduğunu ortaya koyduk.

Kierkegaard'ın ortaya koyduğu varoluşsal aşamalarda bireyin kendisi, çevresi ve tanrısı ile kurduğu ilişkilerin aşamalarını ele aldık. Daha sonrasında ise varoluşçuluk çalışmalarının ana çatısını oluşturan temel kavramları ölüm bağlamında nasıl ifade edildiğini inceledik. Son olarak ölümün tam anlamıyla varoluşçuluk açısından neyi attettiğini, nasıl tartışıldığını inceledik. Çalışmanın da amacını oluşturan; varoluşsal anlamda ölüm sorununun ne olduğunun ve varoluşçu filozoflar tarafından nasıl ele alındığını aktardık.

Bu çalışmanın sonucu olarak söylenebilir ki; ölüm varoluşsal sürecimizin doğal bir parçasıdır. Kierkegaard'a göre de bireyin ölüme karşı bakış açısı esasında bireyin hayata karşı baktığı pencereye göre şekillenmektedir. Ölümün şeklini, ona karşı attettiğimiz duyguları, biçtiğimiz bakış açısını aslında biz insanlar belirleriz. Kendi özünü kurabilen, bulabilen ve bunu varoluşuna katabilen birey varoluşunun farkında olan bireydir. Dolayısıyla bu varoluşsal çerçeve içerisinde bireyin ölüme bakış açısı da tamamen onun algıladığı biçimdedir. Ölümden duyulacak haz da kaygı da bireyin elindedir. Birey ancak kendi varoluş farkındalığı içinde ölüm sorununa karşı net bir bakış açısı sunacaktır.

4. KAYNAKLAR

- Akşit, M. Varoluşsal Bir Problem Olarak Soren Kierkegaard'ın Felsefesinde Ölümün Anlamı. *III. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi - Bildiriler Kitabı II*, 131-139.
- Altunay, F. D. (2017). *Varoluşçu Felsefede Ölüm Kavramı*. [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Aydoğdu, H. (2016). Kierkegaard ve Heidegger'de Ölümün Eksistensiyal-Ontolojik Çözümlemesi. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27(27), 127-150. <https://doi.org/10.20981/kaygi.286906>
- Benek, E. (2022). *Kierkegaard'da İnsanın Varoluşu Bağlamında Umutsuzluk Problemi*. Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Blackham, H. J. (2005). *Altı Varoluşçu Düşünür* (Çev. Ekin Uşşaklı). Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- Çelebi, V. (2008). *J. P. Sartre Ve S. Kierkegaard'ın Varoluşçuluk Düşüncelerinin Karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Gündoğdu, H. (2007). *Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler*. 7(1), 95-131.
- Karakuş, G., Öztürk, Z., & Tamam, L. (2012). Ölüm ve Ölüm Kaygısı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 21(1), 42-79.
- Kierkegaard, S. (1997). *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*. (Çev. M. Mukadder Yakupoğlu). Doğu Batı Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2002). *Korku ve Titreme* (Çev. İbrahim Kapaklıkaya). İstanbul: Anka Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2018). *Kaygı Kavramı* (Çev. Türker Armaner). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Koç, E. (2009). Varoluşsal Bir Problem Olarak Ölüm Üzerine Bir Değerlendirme: Tolstoy'un İvan İlyiç'in Ölümü Adlı Eseri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 245-259.

- Mutlu, B. (2017). Kierkegaard'da 'Estetik'in Yeri ve Sınırları. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 620-650.
- Oruç, Y. (2022). Soren Kierkegaard'ta Bireysel Varoluş Ve Benlik. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 59-80.
<https://doi.org/10.29157/etusbed.994942>
- Polat, E., Aşkın, Z. (2017). Ölüm Kavramının Heidegger ve Sartre Felsefesindeki Yeri. *Kilikya Felsefe Dergisi* (1), 42-60.
- Uyanık, N. (2016). İnsanın Üç Yaşamı: Kierkegaard'ın Yorumu Çerçevesinde. *Genç Akademisyenler Sempozyumu* 2, 22-37.
- Uyanık, N. (2017). Kierkegaard'da Yabancılaşmanın Kökenleri. 6. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, 1, 259-276.
- Uyanık, N. (2020). Yaşam ve Ölümün Varoluşsal Sınırında Kierkegaard'da İnsan Kavramı. *Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları*, 1(1), 835-847.

**A NEW APPROACH IN MENTAL HEALTH: PHILOSOPHICAL COUNSELING
RUH SAĞALTIMINDA YENİ BİR YAKLAŞIM: FELSEFİ DANIŞMANLIK**

Hamise BALKİ DURUM¹

**¹Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Felsefe Bölümü,
ORCID No: 0000-0002-5167-5353**

Özet

Felsefi Danışmanlık son yüzyılda ortaya çıkan ve felsefenin pratik yönüne vurgu yapan yeni bir felsefe yapma metodudur. Bu metod sayesinde felsefe, hayatın içindeki insanla buluşarak onun ruhunu sağaltmada önemli bir pratik haline dönüşür. Bizde bu çalışmada Felsefi Danışmanlığın ne olduğunu ve nasıl ortaya çıktığını inceleyeceğiz. Bu çalışmayı yapmamızdaki amaç, günümüzde neredeyse unutulmuş felsefenin sağaltıcı işlevini, Felsefi Danışmanlık kavramı üzerinden yeniden gündeme getirmektir. Çalışmamız dünyada yeni bir alan olarak ortaya çıkan ancak ülkemizde pek bilinmeyen Felsefi Danışmanlık alanını tanıtmayı ve felsefenin en çok karşılaştığı ‘Neden felsefe?’, ‘Felsefe gündelik yaşamda ne işimize yarar?’ gibi soruların cevabını vermesi bakımından önemlidir.

Felsefi danışmanlık, Yunanca philo-sophia ile ima edilen bilgelik sevgisini pratiğe dökmeyi amaçlar. Bilgelik bir yaşam biçimidir, kendini hayata uydurmanın bir yoludur. Bilgelik olarak felsefe, her zaman somut bir bireysel yaşamdan doğmalı ve kişinin yaşamının, çıkmazlarının ve dünyasının incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmelidir. Felsefe aynı zamanda bir terapi yöntemidir öyle ki antik dönemlerde ruh konusuna yaklaşımı bakımından tıp sanatına benzetilir. Bugün psikoterapi denilen şey aslında Antik Yunan ve Roma’da felsefenin bir unsuru olarak kabul görür. Modern psikoterapi, özellikle Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), Sokrates’inde içinde bulunduğu, felsefi bir çevreden doğan antik bir terapötik gelenektir. Felsefi Danışmanlık hasta olmayan sağlıklı insanlarla ilgilidir bu sebeple Felsefi Danışmanlığın rolü, insanları iyileştirmek değil, daha çok onlara, içinde buldukları zor durumlarla başa çıkmaları için araçlar sunmaktır. Psikolojik bir hastalığı olmayan sağlıklı bir birey, içinde bulunduğu koşulları değerlendirmek ve hayatındaki anlamları, amaçları ve değerleri anlayabilmek istiyorsa felsefe onun için iyi bir kılavuz olacaktır. Felsefi sağaltım yoluyla akıl, ruh ve zihin, doğru düşünme ve eylemeye hazır hale gelir; genelleştirme ve sistemleştirme yapabilen özne, mantıklı düşünmeyi ve davranmayı öğrenerek sorgulanmış bir hayatın huzur, denge ve bütünlük gibi avantajlarını keşfeder.

Anahtar kelimeler: Felsefi Danışmanlık, Felsefi Sağaltım, Felsefi Terapi.

Abstract

Philosophical Counseling is a new method of philosophizing that emerged in the last century and emphasizes the practical aspect of philosophy. Thanks to this method, philosophy turns into an important practice in meeting people in life and healing their soul. In this study, we will examine what Philosophical Counseling is and how it emerged. Our purpose in doing this study is to bring up the therapeutic function of philosophy, which is almost forgotten today, through the concept of Philosophical Counseling. Our study is important in that it introduces the field of Philosophical Counseling, which has emerged as a new field in the world but is not well known in our country, and answers the questions that philosophy encounters most frequently,

such as 'Why philosophy?', 'What is philosophy useful for in daily life?' Philosophical counseling aims to put into practice the love of wisdom implied by the Greek philo-sophia. Wisdom is a way of life, a way of adapting oneself to life. Philosophy as wisdom must always arise from a concrete individual life and be realized through the study of one's life, its predicaments, and its world. Philosophy is also a method of therapy, so much so that in ancient times it was compared to the art of medicine in terms of its approach to the soul. What is called psychotherapy today is actually accepted as an element of philosophy in Ancient Greece and Rome. Modern psychotherapy, especially Cognitive Behavioral Therapy (CBT), is an ancient therapeutic tradition that emerged from a philosophical environment that included Socrates. Philosophical Counseling is about healthy people who are not sick, so the role of Philosophical Counseling is not to cure people, but rather to provide them with tools to cope with their difficult situations. If a healthy individual who does not have a psychological illness wants to evaluate the conditions she/he is in and understand the meanings, purposes and values in her/his life, philosophy will be a good guide for her/him. Through Philosophical Counselling, the mind, soul and mind become ready to think and act correctly; The subject, who is capable of generalization and systematization, learns to think and act logically and discovers the advantages of a questioned life such as peace, balance and integrity.

Keywords: Philosophical Counseling, Philosophical Treatment, Philosophical Therapy

1. GİRİŞ

Felsefe yüzyıllardır insanı düşünsel ve davranışsal açıdan yetkinleştiren bir etkinliktir. '*Philosophia*' kavramının kelime anlamı 'bilgi sevgisi, bilgeliğe çaba, bilgeliği isteme'dir. Antiklerin nazarında *Philosophia* kavramı felsefeyi açıklamak için yeterli görülmüştür. Platon, *Şölen* diyalogunda, *philo-sophos* figürü olan Sokrates'in, Poros (çare) ve Penia'nın (yoksulluk) oğlu Eros ile özdeşleşebileceğini göstermiştir. Eros, bütün varlıklarda özleyen, seven, arzu eden, hayata sürükleyen bir güçtür. Eros hem yoksulluğun, hem de bolluğun oğludur o; düşünür ve sanatçıyı hayatın içgüdüye bağlılığından kurtarıp, zamanın sınırlı ufuklarını aşarak yetkinliğe, bilge olmaya yükseltmiştir. Bu düşüncenin etkisi ile sonraki çağlarda felsefe, insanın varlığının derinliğinde ortaya çıkan, ona üstün ve kavrayıcı bir görüş sağlayan; böylece insan varoluşunun amaçları ve tehlikeleri hakkında fikir veren bir arama ve araştırma eylemi olarak anlaşılmıştır. Filozof ise kendi yaşam tarzında bilgece bir hayatın örneği ve bu hayatın eğitimcisi olarak kabul edilmiştir (Heimsoeth, 2011; 23-24). O halde, Andreas Mussenbrock'un da dediği gibi "kendini tanıma amacı taşıyan her türlü düşünme felsefedir. Bu açıdan bakıldığında her insan, kendi ve 'dünyadaki varoluşu' üzerine düşünmeye başladığı andan itibaren filozoftur" (Mussenbrock, 2013; 11).

Felsefe, düşünsel bir eylem ve deneyime dayanarak bilgeliğe varmayı hedeflediği için açıklamalar yapıp, teoriler kurmakla yetinmez o; varoluş bilincinin derinleşmesini, ilgilerin genişlemesini sağlayan kişisel, varoluşsal bir çaba sarf eder (Heimsoeth, 2011; 22). Felsefi düşüncenin işlevi, fikirleri ve hayatı yeniden düzenleme ve yeniden yorumlamadır. Yorumlama, her ne kadar felsefenin teori boyutuna göndermede bulunsa da düzenleme onun pratik boyutuna dikkat çeker: "Somut olarak, gerçek tarihsel işlevi açısından ele alınırsa, felsefe hiçbir zaman dünyayı incelemek ve insanların inançlarını anlamlı bir dünya görüşü içinde düzenlemek üzere sıfırdan hareket etmez. O, her zaman yeni hayat veya yeni fikirlerin kendisine meydan okuduğu var olan belli bir yorumdan ve işlerliği olan bir değerler bütününden hareket eder. Ve sözünü ettiğimiz meydan okuyucu ögeyi hesaba katmak üzere bu yorumu ve değerler sistemini yeniden kurar" (Randall vd., 2014; 81).

Görüldüğü üzere felsefe genel anlamda hem teorik hem de pratik bir etkinliktir. Ancak son yüzyıllarda felsefenin pratik yönü adeta yok sayılmış ve o belli bir zümre tarafından yapılan

teorik bir etkinlik olarak anlaşılmıştır. Biz bu çalışmada felsefenin unutulmuş pratik yönünü tekrar gündeme getirmek amacıyla onu bir uygulama ve terapi haline getiren Felsefi Danışmanlığı inceleyeceğiz. Bunu yaparken Felsefi Danışmanlığın ne olduğu, kimlere hitap ettiği, nasıl ortaya çıktığı gibi konuları ele alıp inceleyeceğiz. Bu çalışma, felsefi danışmanlık üzerinden Felsefe nedir? ve Felsefe Gündelik Hayatta Ne İşimize Yarar? gibi soruların cevabını vermesi ve ülkemizde yeni bir alan olarak ortaya çıkan Felsefi Danışmanlığı tanıtmaya açısından oldukça önemlidir.

2. FELSEFİ DANIŞMANLIĞIN NELİĞİ VE İŞLEVİ

Felsefe son zamanlarda oluşan mevcut algıdaki gibi yalnızca akademik bir disiplin değil aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Ancak Lou Marinoff'un tabiriyle "son yüzyılda tamamen fildişi kulenin gizemli kanadına sevk edilmiş olup teorik anlayışlara ağırlık vererek pratik uygulamadan yoksun bir hal almıştır" (Marinoff, 2012; 21). Bu durumu değiştirmek adına yapılması gereken felsefeyi, sokaktaki insanla buluşturmak ve onun hayatında felsefeye yer açmaktır. Bu da Felsefi Danışmanlığın vaadi olan yeni bir felsefe yapma tarzı ile mümkündür (Altunbaşak, 2019; 412). Bu iddia ile ortaya çıkan Felsefi Danışmanlık, ilk kez, Avrupa'da, 1981 yılında Alman filozof Gerd Achenbach tarafından, başlatılmıştır: "Felsefi uygulama terimi, 1981'de bu kurumun dünyanın ilk kuruluşuyla benim tarafımdan icat edildi. 1982'de ayrıca Bergisch Gladbach'ta-çok sayıda ulusal toplumun organizasyonu haline gelen Felsefi Uygulama Derneği (1997'den beri Uluslararası Felsefi Uygulama Derneği) kuruldu. Filozofun pratiğinde, felsefi yaşam danışmanlığı şu anda kendisini psikoterapi'ye alternatif olarak kurmaktadır. Sorunları ile endişeli ya da kendine işkence eden, hayatlarıyla 'başa çıkamayan' ya da bir şekilde 'sıkışmış' olduklarını düşünen insanlar için bir kurumdur.... Kısacası, filozofun pratiğini arıyorlar çünkü anlamak ve anlaşılacak istiyorlar" (Achenbach, 2010; 15). Achenbach'tan ilham alan Hollandalı filozoflar, 1984'te birbirlerini felsefi konuşma konusunda eğittikleri bir çalışma grubu kurmuş, Achenbach'ın metinleri üzerinde iki yıllık fiili eğitim ve çalışmadan sonra, Hollanda'da kendi uygulama yerlerini açmışlardır. Takip eden on yıl içinde Achenbach'ın fikirleri Avrupa'nın birçok ülkesine hatta kıta sınırlarının ötesine yayılmıştır. Kanada, Güney Afrika ve İsrail gibi dünyanın çok çeşitli yerlerinde felsefi uygulama yerleri açılmıştır (Schuster, 1991; 220). 1989'da yüzden fazla üyesi olan Hollanda Felsefi Uygulama Derneği kurulmuştur. 'Le Cabinet de Philosophie' adlı bir kuruluş, Paris'te yerel bir kafede Pazar günleri pratik felsefe tartışmaları düzenlemiş ve danışmanlıkla ilgili *Philos* adlı bir bülten yayınlamıştır. Birkaç felsefi danışmanın faaliyet gösterdiği İsrail'de, Ran Lahav tarafından Hayfa Üniversitesi'nde 1993'te düzenli olarak felsefi danışmanlık üzerine akademik dersler verilmeye başlanmıştır. ABD'de, Amerikan Felsefe Derneği tarafından resmen tanınmış olan Felsefi Danışmanlık ve Psikoterapi Derneği, artık Felsefi Danışmanlık üzerine odaklanmıştır (Lahav, 1996; 260).

Felsefi Danışmanlık Yunanca *philo-sophia* kelimesi ile ifade edilen bilgelik sevgisini pratiğe dökme çabasıdır. Ona göre, felsefe yapmak büyüme süreci, anlamların veya fikirlerin ışığında bireysel bir arayıştır. Bilgelik bir yaşam biçimidir, kendini hayata uydurmanın bir yoludur. Bilgelik olarak felsefe, her zaman somut bir bireysel yaşamdan doğmalı ve kişinin yaşamının, çıkmazlarının ve dünyasının incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle, bir felsefe dersinde veya soyut konular hakkında konuşulan sıradan bir sohbet, gerçek bir bilgelik arayışı (yani felsefe yapmak) yapmak imkânsızdır (Lahav, 1996; 276-277). Buradan da anlaşılacağı üzere Felsefi Danışmanlığın temeli, danışanın kendi kendini yani yaşamını veya dünyasını danışman aracılığıyla araştırmasıdır. Lahav'ın isimlendirmesiyle bu 'öz araştırma' işidir: "Felsefi danışmanlıktaki temel fikir; danışanın kendi yaşamını veya dünyasını felsefi öz-araştırma olarak adlandıracağım şey aracılığıyla araştırmasına ve böylece felsefi bir öz-anlayış geliştirmesine yardımcı olmak olduğunu öne sürüyorum" (Lahav, 1996; 262). Felsefi öz

araştırmanın amacı; danışanın yaşam görüşü, duyguları, davranışları, düşünceleri, umutları ve arzuları tarafından şekillendirdiği dünyasını keşfetmektir (Lahav 1996; 265). Lahav bu düşüncesini benzetmeler ile açıklar: “Felsefi kendi kendini incelemenin, bir tablonun sanat eleştirisine ya da bir satranç oyununun analizine benzediğini söyleyebiliriz. Tıpkı sanat eleştirmenin bir resimdeki çeşitli anlamları ressamın psikolojisine bakmadan incelemesi ve bir satranç analistinin tahtadaki belirli bir pozisyonun anlamını oyuncunun zihninde olup bitenden bağımsız olarak incelemesi gibi, felsefi danışman da danışanın derinlik psikolojisinden bağımsız olarak, onun varoluş biçiminin anlamlarını analiz etmesine yardımcı olur” (Lahav, 1996; 266).

Felsefi Danışmanlık tıbben sağlıklı, duygusal olarak kontrollü olduğu halde kafasına takılan bir soruyla ilgili kaygıları olan kişiler içindir. Marinoff’a göre, Felsefi Danışmanlık akli başında olanlar için bir terapidir. Ona göre, içinde bulunduğumuz şartları felsefi açıdan anlamlandırmak, tıpkı kasırganın merkezini bulmak gibidir: Etrafta dönüp duran onca şeye rağmen kişi sakin ve kontrollüdür (Marinoff, 2007; 22). Felsefi pratiğin danışanı, danışmanla, hayal kırıklıkları, öngörülemeyen veya beklenmedik deneyimler, diğer insanlarla yaşanan çatışmalar, kaderin getirdiği talihsizlikler ve başarısızlık deneyimleri gibi konularda görüşür. Bu görüşmeler önceden belirlenmiş belli bir tedavi yöntemine göre yapılmamakla birlikte, yöntemsiz de değildir. Felsefi düşünce patika yollarda hareket etmek yerine her durumda ‘doğru yolu’ arar; herhangi bir düşünce rutini kullanmaz. Danışman danışan ile aynı fikirde olmak zorunda kalmadan, diğerini onay ve kınama olmadan, nasıl takdir edeceğini bilen bir tutumda hareket eder. (Achenbach, 2010; 15-16). Felsefi danışmada danışman danışana herhangi bir filozof ile paralel düşüncelere sahip olması gerektiği biçiminde bir uygulamada bulunmaz. Achenbach burada şu örnekten hareket ederek konuyu açıklar: “Birisini tıbbi dersleri dinlemek için hasta olduğunda doktora gider mi? Bu yüzden danışana filozof tarafından bir şey öğretilmez, danışan akıllı kelimelerle beslenir; kesinlikle teoriler sunulmaz, bu yolda göz ardı edilenler için bir algılama alıp almadığı ve öğretip öğretildiği ile ilgilenmez; ayrıca olağanüstü durumlarda bile evde düşünmesi, hissetmesi ve yargılaması için talimat verilmez. Beraber düşünen ve aynı hisleri paylaşan biri olarak danışanı yalnızlığından çıkarabilir” (Achenbach, 2010; 17). Burada danışman, kendi anlayışını danışana aktararak probleme çözüm bulma yerine; danışana kendini açıklama fırsatı verir, sorunları diyalektik bir süreçte danışan ile birlikte düşünür ve çözüm yolu arar.

Felsefi Danışmanlık uygulayıcısı, genellikle yüksek lisans veya doktora derecesine sahip, felsefi geçmişi olan biri olmalıdır. Danışmanın rolü, felsefi bir ‘kendi kendini inceleme’ye eşlik ederek, danışanların kendileri ve dünyaları hakkında felsefi anlayışlarının gelişmesine yardımcı olmak ve sorunları ile kendi yollarıyla başa çıkmalarını sağlamaktır. Felsefi danışman, önceden tasarlanmış herhangi bir çözüm dayatmaksızın düşünme araçları sunarak, danışanın bireysel bir felsefi anlayış geliştirmesine izin verir (Lahav, 1996; 259-260). Danışmanın sunduğu şey analiz etme, sorgulama, gizli varsayımları tespit etme, tanımlama, ayırım yapma ve bağlantı kurma becerileri ve metodolojik araçları sağlamadır. Bu araçlar yardımıyla danışanlar, dünya görüşlerini gözden geçirerek eleştirel bir şekilde inceler (Lahav, 1993; 244). Felsefi Danışmanlığın amacı, varoluşsal sorunlara ortak olan tüm insanların terapi etmek ve sağaltım yoluyla onları eğitmektir. Felsefe, kişilerin potansiyel olarak zihinsel-ruhsal veya bedensel hasta olmalarını önlemek için, felsefe tarihi boyunca biriken ve birikmekte olan bilim, kültür, sanat, din, siyaset gibi kültürel öğeleri yeniden üretir; böylece insanın-insanlığın sağlığını düşünen ve buna göre davranan bireylerin oluşmasına yardım eder. Felsefi sağaltımın bir diğer amacı, sağaltım yoluyla insanları eğitmektir (Filiz, 2018; 31). Zihni, ruhu ve bedeni iyileştirmek, insanı bütün varoluşuyla eğitmek demektir. Bu sayede akıl, ruh ve zihin, doğru düşünme ve eylemeye hazır hale gelir. Sağaltım sayesinde genelleştirme ve sistemleştirme

yapabilen özne, mantıklı düşünmeyi ve davranmayı öğrenir (Filiz. 2018; 233-234). Felsefi danışmanlık alan kişiler bu sayede şahsi hayat felsefelerinden bazen de geçmişteki büyük düşünürlerden yola çıkarak, yüzleşmekte oldukları durumu yönetmek için plan oluşturabilir ve bir sonraki duruma daha sağlam adımlarla, ruhani ve felsefi açıdan bütünlük sağlayarak geçebilirler.

3. FELSEFİ DANIŞMANLIK VE TERAPÖTİK GELENEKLER

Filozoflar, eski çağlardan bu yana nasıl bir hayat yaşanacağı, nasıl mutlu olunacağı ve hayat kaygıları ile nasıl başa çıkılacağı gibi konularda rehberlik görevi üstlenmişlerdir. Modern filozoflarda bu tür konulara olan yaklaşım tavrı daha ilgisizdir. Bu sebeple insanlar filozofların verebileceği türden tavsiyelere ve sunabilecekleri çeşitli bakış açılarına hasret kalmıştır. Felsefe alanında son yıllarda yaşanan yeniden doğuş bu sebeptendir. Felsefi Danışmanlık'ta filozoflar bireysel ya da kurumsal danışanlar ve gruplar için rehber olarak yeniden ortaya çıkmıştır (Marinoff, 2007; 21). Son dönemlerde ortaya çıkan ve Felsefi Danışmanlık ile paralel düşüncelere sahip olan Klinik Felsefe'ye göre bir yaşam biçimi olarak felsefe; insanın bütün *daseininin* etkileyen ve ona nüfuz eden kapsayıcı bir yaşam pratiği ve evrensel bir duruştur. Antik Yunan'dan itibaren felsefe, sağlıklı olduğu kabul edileni sorgulayarak, temeldeki sorunu incelemeye yönelmiştir. Burada asıl hedef bu incelemenin kendisi değil; sorgulama ve inceleme sonucunda ulaşılan dönüşüm ve dönüşen yeni bir hayattır (Hasanoğlu vd, 2020; 9). Klinik felsefeye göre, felsefe bir terapi yöntemi olduğu için, felsefeciler alacakları psikopatoloji eğitimi sonrası, psikiyatrik tedavi birimlerinde yer almaya başlamalı veya psikoterapi eğitimi içinde felsefe ciddi bir biçimde yer bulmalıdır. Bu sayede, hastalık, acı, ölüm veya diğer sınır durumlarla karşılaşan ve felsefenin alanı içindeki sorularla boğuşan insan kendine bir muhatap bulmuş olacaktır. Ayrıca felsefe, refleksif bakış açısı geliştirmesi sebebiyle de psikiyatrist, psikolog veya psikoterapistlerin mesleki sorunları ile başa çıkabilmeleri noktasında da onlara yardımcı olabilecektir (Hasanoğlu vd, 2020; 10). Felsefi uygulamanın yaygınlaşması, akademik felsefe, psikiyatri ve psikoloji için bir tehdit değildir: "Psikiyatri ya da psikolojinin yerini almaya ya da onları bastırmaya çalışmıyoruz. Sadece felsefeyi, diğer yardımcı uzmanlıkların ortaklığıyla olması gereken yere koyuyoruz. Akademik (teorik) felsefeyi de yıkmaya çalışmıyoruz. Tam tersine, en saygın felsefe uzmanları uzmanlık eğitimi almaya hazırlanırken, geleneksel felsefe programlarından mezun oluyor" (Marinoff, 2007; 21).

Özgürlüğünü ilan edebilmek için başlangıçta içinden çıktığı felsefeyi reddeden psikoterapi, doksanlı yıllardan itibaren felsefe olmadan ne sağlam bir temele sahip olabileceğini; ne de insanı gerçekten anlayabileceğini fark etmeye başlamıştır (Hasanoğlu vd, 2020; 8). Felsefe, ilk ortaya çıktığı zamandan bu yana büyük oranda filozofun yaşamını dönüştürmekle ilgili olduğundan, bu yönüyle modern psikoterapi veya öz-yardım ile benzerdir. Bugün psikoterapi denilen şey aslında Antik Yunan ve Roma'da felsefenin bir unsuru olarak kabul edilmiştir (Robertson, 2021; 16). Modern psikoterapinin çağdaş ekollerinden olan Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), Sokrates'i de içine alan felsefi bir çevreden doğmuş, antik bir terapötik gelenektir. BDT'nin öncülerinden Albert Ellis ve Aaron T.Beck, yaklaşımlarının felsefi temeli olarak Stoacılığı göstermiştir. Ellis, BDT teorisinin büyük bölümünün psikolojiden ziyade felsefeden neşet ettiğini açıkça itiraf etmiştir (Robertson, 2021; 35).

Felsefi, psikolojik, psikoanalitik ve psikiyatrik uygulamaların farklarını anlamak için Ran Lahav'dan esinlenilmiş satranç oyunu benzetmesine bakmakta fayda vardır: Bir satranç oyununun ortasında olduğunuzu ve az önce hamle yaptığınızı düşünün. Psikoterapistiniz size bu hamleyi neden yaptığınızı sorar ve hamlenin olası psikolojik nedenini bulmak için soru sormaya devam ederek, kendi varsayımlarını haklı çıkarmak için size tüm hayat hikâyenizi anlattırabilir. Psikanalistinizde aynı şekilde sorular zinciri ile yine size tüm hayat hikâyenizi

anlattırabilir. Psikiyatriniz ise size bu hamleyi neden yaptığınızı sorar ve sizin verdiğiniz yanıtı göre, davranışınıza beyin hastalığı belirtisi olan bir teşhis koyar ve bu hastalığı bastırmak için ilaç tedavisine başlar. Felsefi danışmanın bunların aksine size ‘Bu hamle şu anda sizin için ne anlam, amaç ya da değer ifade ediyor?’, ‘Bir sonraki hamlenizi nasıl etkileyecek?’ ve ‘Bu oyundaki genel konumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz ve oyunu nasıl geliştirebilirsiniz?’ gibi sorular sorabilir (Marinoff, 2012; 33-34). Felsefi danışman diğerlerinden farklı olarak hamleyi yalnızca geçmişteki bir durumun etkisi gibi görmek yerine, oyunun kendi içindeki önemine ve ileride yaratacağı etkilere bakar. Psikoloji veya psikiyatrinin aksine Felsefi Danışmanlık hasta olmayan sağlıklı insanlarla ilgilidir. Bu insanlar büyük çoğunluğu oluşturduğu için o, neredeyse tüm insanlığı muhatap alır ve sorduğu sorular tüm insanlık için ortak ve evrenseldir. Bu sorulara verilen cevaplar neticesinde varılan nokta hayatın anlamlı hale getirilmesidir (Filiz, 2018; 247). Bu ise tıbbi alanların ve psikolojinin dışında felsefenin işidir dolayısıyla Felsefi Danışmanlık yeni bir terapötik alternatiftir denilebilir.

4. SONUÇ

Felsefe yüzyıllardır insanı sorgulamaya, düşünmeye ve bunlar neticesinde davranmaya yönlendiren bir etkinliktir. Kelime anlamı bilgelik sevgisi, bilgeliğe çaba ve bilgeliği isteme olan felsefe, her zaman bireysel bir yaşamdan doğmuş ve tüm insanlığı değiştirmek ve dönüştürmekle alakadar olmuştur. Dolayısıyla modern insanın rahatsız ruhunu dönüştürmek ve değiştirmek söz konusu olduğunda felsefe başvurulacak en kadim sağaltma yoludur denilebilir. Felsefi Danışmanlık, anlam arayışı içinde olan, dünyada kendini sıkışmış hisseden ve sorunlarıyla başa çıkamayan insanlar için yeni bir terapi yöntemi olarak sunulur. Felsefenin pratik yönüne ve sağaltıcı işlevine dikkat çeken bu yeni felsefe yapma metodu sayesinde, gündelik yaşamın dışına itilen ve neredeyse tamamen teorik bir etkinlik olarak anlaşılan felsefe, tekrar sokaktaki insanla buluşarak onun hayatında bir pratik haline dönüşür. Felsefenin terapötik bir etkinlik olarak ele alınması antik dönemlere dayanır. O dönemde felsefe, tıp bilimine benzetilmiş, bedeni sağaltmada tıba başvurulduğu gibi ruhu sağaltmada da felsefeye başvurulmuştur. Öte yandan bugün yaygın olarak kullanılan Psikoterapi, Bilişsel Davranışçı Terapi ve Varoluşsal Psikoterapi felsefeden doğmuştur.

Felsefi danışmanlık, felsefi öz inceleme yoluyla kişinin yaşam sorunlarını, ikilemelerini, çıkmazlarını ve çatışmalarını ele alan bir terapi metodudur. Felsefi Danışmanlıkta danışan, danışman aracılığıyla hayatını sorgulama ve kendini tanıma olanağı bulmaktadır. Danışman diğer geleneklerin aksine danışana hazır teoriler sunmaz, onu belli bir kalıba ya da görüşe göre davranmaya yönlendirmez. O, danışana rehberlik edip onu doğru düşünmeye ve eylemeye hazır hale getirerek, tüm varoluşuyla eğitime çabasındadır. Felsefi Danışmanlık sayesinde kişi mantıklı düşünme ve davranmaya hazır hale gelir böylece sorgulanmış bir yaşamın huzur, denge ve bütünlük gibi avantajlarını keşfeder. Bu sayede kendini geliştiren kişi, kendine daha anlamlı, daha derin, daha zengin ve daha iyi bir yaşam sağlama olanağı bulur. Bu sebeple Felsefi Danışmanlık yaygınlaştırılmalı ve felsefe klinikleri sayesinde onun sağaltıcı işlevi uygulanır hale getirilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Achenbach, Gerd, *Zur Einführung der Philosophischen Praxis*, Verlag Jürgen Dinter, Köln 2010.
- Altunbaşak İlker, Felsefi Danışmanlığı Felsefi Yapan Nedir?, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 27, 2019 Bahar, ss. 409-426.
- Filiz, Şahin, *Felsefi Sağaltım*, Pales Yayınları, İstanbul 2018.

- Hasanoğlu, Alper ve Bayoğlu, Özlem (ed.), *Klinik Felsefe*, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2020.
- Heimsoeth, Heinz, *Felsefenin Temel Disiplinleri*, çev. Takiyettin Mengüşoğlu, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2011.
- Lahav, Ran, What is Philosophical in Philosophical Counselling?, *Journal of Applied Philosophy* , Vol. 13, No. 3, 1996. Using Analytic Philosophy in Philosophical Counselling, *Journal of Applied Philosophy*, Vol. 10, No. 2, 1993
- Marinoff, Lou, *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak "Felsefe Terapisi"*, çev. Ezgi Başer, Profil Yayıncılık, İstanbul 2012., *Felsefe Hayatınızı Nasıl Değiştirir?*, çev. İstem Erdeneri, Pegasus Yayınları, İstanbul 2007.
- Mussenbrock, Andreas, *Felsefeyle Terapi Felsefe Yoluyla Kişisel Gelişim*, çev. Nafer Ermiş, Büyülüdağ Yayınları, İstanbul 2013.
- Randall, John Herman, Buchler Jr. ve Justus, *Felsefeye Giriş*, çev. Ahmet Arslan, BigBang Yayınları, 3. bs., Ankara 2014.
- Robertson, Donald, *Bilişsel Davranışçı Terapi Felsefesi-Rasyonel ve Bilişsel Psikoterapi Olarak Stoa Felsefesi*, çev. Feyza Elif Önder, Albaraka Yayınları, İstanbul 2021.
- Schuster, Shlomit C., Philosophical Counselling, *Journal of Applied Philosophy*, Vol. 8, No. 2, 1991.

NAĞILLARIN OXUSUNUN DÜZGÜN TƏŞKİLİ YOLLARI

AYNUR BƏDƏLOVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

XÜLASƏ

Nağıl oxumaq uşağın ədəbiyyata uzun səyahətinin vacib və məsuliyyətli mərhələlərindən biridir. Uşağın kitablarla tam tanış olması və onun poetik sözün gözəlliyini intuitiv hiss etmək qabiliyyətinin inkişafı bu dövrdə təhsilin keyfiyyətindən çox asılıdır. Məqalədə nağılların düzgün təşkil olunması yolları qeyd edilmiş və müxtəlif nağıllardan nümunələr üzərində izahlar verilmişdir. Nağıllar təbii, danışq nitqinə yaxın səslənmə ilə oxunmalı və bu şəkildə təşkil olunmalıdır. Nağılların oxusu zamanı oxu savadlılığı nəzərə alınmalıdır, səs tonu ritmik fasilələrlə müşayiət olunmalıdır. Personajların dialoqları və monoloqları, onların xarakterlərinin xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq oxu təşkil olunmalıdır. Bu zaman xarakter, davranış, görünüş, əxlaq və s. kimi səciyyəvi cəhətlərə diqqət yetirmək lazımdır. Nağıllar müsbət əxlaqi təlimlər üçün böyük potensiala malikdir. Nağılların gücü onların qələbəyə, həqiqətin təntənəsinə fəal, təsirli diqqət yetirməsi, əsas sonluğudur ki, bu da xüsusilə uşaqları və onların dünyagörüşünü cəlb edir.

Açar sözlər: nağıl, oxu, obraz, temp, tələffüz, intonasiya

ÖZET

Masal okumaq, bir çocuğun edebiyata olan uzun yolculuğunun önemli ve sorumlu aşamalarından biridir. Çocuğun kitaplara tam aşinalığı ve şiirsel sözün güzelliğini sezgisel olarak hissetme yeteneğinin gelişimi, büyük ölçüde bu dönemdeki eğitimin kalitesine bağlıdır. Makalede masalların doğru organize edilme yollarından bahsedilmekte ve çeşitli masallardan örnekler üzerinde açıklamalara yer verilmektedir. Masallar doğal, sohbet havasında okunmalı ve organize edilmelidir. Masal okurken okuma yazma becerisi dikkate alınmalı, ses tonuna ritmik duraklamalar eşlik etmelidir. Karakterlerin diyalogları ve monologları, karakterlerin özellikleri dikkate alınarak okunmalıdır. Bu zamanda karakter, davranış, görünüş, ahlak vb. gibi karakteristik yönlerine dikkat etmek gerekir. Masallar olumlu ahlaki öğretiler açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Masalların gücü, zafere aktif, etkili bir şekilde odaklanmaları, gerçeğin kutlanması, özellikle çocuklara ve onların dünya görüşlerine hitap eden ana sonudur.

Anahtar kelimeler: masal, okuma, görüntü, tempo, telaffuz, tonlama

Nağıl oxumaq uşağın ədəbiyyata uzun səyahətinin vacib və məsuliyyətli mərhələlərindən biridir. Uşağın kitablarla tam tanış olması və onun poetik sözün gözəlliyini intuitiv hiss etmək qabiliyyətinin inkişafı bu dövrdə təhsilin keyfiyyətindən çox asılıdır. Nəsr əsərlərinə müraciət məktəblilərin müasir tərbiyəsi şəraitində əsrlər boyu formalaşmış bəşəri dəyərlər sistemini, insanlar arasında humanist münasibətləri qoruyub saxlamaq imkanı açır. Dərsdə bədii mətnlərdən istifadə oxu dərslərini əhəmiyyətli dərəcədə zənginləşdirir, dərsləri təşkil etməyin yeni yollarını tapmağa imkan verir, şagirdlərlə müəllim arasında yaxşı münasibətlərin qurulmasına, şagirdlərdə folklor ənənələrinin bu kimi keyfiyyətlərinin inkişafına töhfə verir. Oxu ibtidai məktəbdə əsas humanitar fəndir, onun köməyi ilə təkcə fənnə aid olan problemləri deyil, həm də ibtidai sinif şagirdinin humanitar inkişafı vəzifələrini həll etmək mümkündür, bütün fənlər üçün ümumdür. Uşaqlara əsərlə işləməyi öyrətmək üçün xüsusi oxu bacarıqlarını

inkışaf etdirmək lazımdır. İbtidai siniflərdə formalaşan bu bacarıqlar ibtidai sinif şagirdlərinin müxtəlif janrlı ədəbiyyatı tam oxumaq, başa düşmək və oxumaqdan estetik həzz ala bilmələri üçün zəruri və kifayət edəcəkdir. Bunun üçün müxtəlif növ oxulardan istifadə olunur:

- ucadan oxumaq;
- aramla oxumaq;
- rollu oxumaq;
- səslə, səssiz oxumaq;
- ordan-burdan oxumaq və s.

Nağılların intonasiya ilə oxunması dinləyicilərlə birbaşa, məxfi ünsiyyətdir, onların düşüncə və hisslərini gündəlik həyata qaytarır. Nağıllar təbii, danışq nitqinə yaxın səslənmə ilə oxunmalı və bu şəkildə təşkil olunmalıdır. Nağılların oxusu zamanı oxu savadlılığı nəzərə alınmalıdır, səs tonu, ritmik fasilələrlə müşayiət olunmalıdır. Personajların dialoqları və monoloqları, onların xarakterlərinin xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq oxu təşkil olunmalıdır. Bu zaman xarakter, davranış, görünüş, əxlaq və s. kimi səciyyəvi cəhətlərə diqqət yetirmək lazımdır. Nağıllar dünyası kiçik yaşlı uşaqlar üçün gözəl və valehedicidir. Uşaqlar üçün nağılda mənimsənilmiş nağıl formasının özü, dilin ahəngliliyi, rəngarəngliyi, əyani vəsaitlərin parlaqlığı da maraq doğurur. Nağıllardakı obrazlar rəngarəngdir və əksər hallarda yaxşı, ədalətli, hörmətə və şərə layiq, acgöz, paxıl obrazlara aydın şəkildə bölünür. Nağıl obrazlarının və süjetinin təsir gücü elədir ki, azyaşlı məktəblilər artıq birinci oxunuşda nağıl personajlarını bəyəndiklərini və bəyənmədiklərini aydın şəkildə nümayiş etdirir, məzlumların, imkansızların tərəfini tamamilə tutur və onların köməyinə gələcək personajların axtarışında olurlar. Uşaqlar ədalətin qalib gəldiyinə ürəkdən sevinirlər: adi kasıblar bəladan qurtulur, pislər isə ölür, yəni şər cəzalandırılır, yaxşılıq qalib gəlir. Bu, ilk növbədə, nağılın böyük pedaqoji dəyəridir. Nağıl məktəblilərin dəyər mühakimələrini inkışaf etdirir: nağılı təhlil edərkən onlar dəfələrlə suallarla qarşılaşırlar: “İnsanlarda ən çox hansı (hansı keyfiyyətlər) qiymətləndirilir? Nəyə görə cəzalandırılırlar və nəyə görə mükafatlandırılırlar? Niyə bəzi nağıl qəhrəmanlarına hətta təbiət qüvvələri köməyə gəlir, bəzilərdən isə əksinə, üz döndərilir?” və s.

Nağıllar müsbət əxlaqi təlimlər üçün böyük potensiala malikdir. Nağılların gücü onların qələbəyə, həqiqətin təntənəsinə fəal, təsirli diqqət yetirməsi, əsas sonluğudur ki, bu da xüsusilə uşaqları və onların dünyagörüşünü cəlb edir. Nağılın süjeti real deyil, həyatdan uzaqdır, amma nəticə həmişə həyati əhəmiyyət kəsb edir: “Nağıl yalandır, amma içində bir eyham var! Yaxşı yoldaşlara dərs” nağılın koqnitiv tərəfi son dərəcə vacibdir. Xalq nağılında yaradıcının özü - xalq öz həyatını danışır. Odur ki, işdən, həyatdan, maddi məhrumiyyətlərdən, müsibətlərdən bəhs edən hekayənin ayrı-ayrı təfərrüatları müəyyən bir dövrdə insanların həyatının xüsusiyyətlərini, insanların düşüncə və arzularını təsəvvür etməyə imkan verir. Lakin əsas dəyər xalqın həyatında ayrı-ayrı məqamları göstərməkdə deyil, məhz xalqı təsvir etməyə yanaşmadadır. Nağılın içərisində istedadlı, zəhmətkeş, səxavətli, hiyləgər - hər cür obrazlara rast gəlirik. Nağıllar şagirdlərin nitqinin inkışaf etdirilməsi vasitəsi kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Nağılların mətni ardıcıl nitq bacarıqlarının inkışaf etdirmək üçün mühüm materialdır. Kiçik yaşlı məktəblilər nağıllara xas obrazlı ifadələri və obrazlı vasitələri (müqayisələri, epitetləri), habelə nağıllarda qəbul edilmiş nitqin özünəməxsus sintaktik quruluşunu, cümlə quruluşunu, rəvayətin canlılığını qoruyub saxlamaqla nağılları həvəslə danışirlər. Nağılların oxu mahiyyət etibarilə personajların həm daxili, həm xarici aləmini əks etdirəcək şəkildə həyata keçirilməlidir. Oxu zamanı intonasiya, səs, temp, tembr, diksiya xüsusilə diqqətlə nəzərdən keçirilməlidir. Cırıdan nağılına nəzər salaq:

Uşaqlar əlacsız qalıb onun da odununu dallarına götürdülər. Onlar bir xeyli getdikdən sonra axşam oldu. Qaranlıq qovuşdu, yolu azdılar. Meşədən çıxanda gördülər ki, bir tərəfdən işıq gəlir, o biri tərəfdə it hürür. Biri dedi: işıq gələn tərəfə gedək, o biri dedi: it hürən tərəfə. Bilmədiklər ha tərəfə getsinlər. Cırtdan nağılından bir nümunəyə nəzər salaq:

Cırtdanndedi:

- İt hürən tərəfə getsək, it bizi qapar. Işıq gələn tərəfə gedək, bəlkə yolu tapa bildik.

Uşaqlar işıq gələn tərəfə gedib bir divin evinə çıxdılar. Div onları görəndə sevinib öz-özünə dedi: "Yaxşı oldu. Gecə onları bir-bir yeyərəm." Uşaqlara bir az çörək yedirdib yatırdı. Gecədən bir az keçəndən sonra div uşaqların birini yemək istədi.

Uşaqların yatıb-yatmadığının bilmək üçün dedi:

- Kim yatıb, kim oyaq?

Bu sözü eşidəndə Cırtdan tez başını qaldırıb dilləndi:

- Hamı yatıb, Cırtdan oyaq [4].

Oxu zamanı rollu oxudan istifadə edilərsə nağıl şagirdlər tərəfindən daha böyük maraqla qarşılanacaq. Nağıldan göstərdiyimiz bu nümunədə Cırtdanın sözlərini şagirdlərdən biri, müəllifin sözlərini isə digər şagird səslə oxu vasitəsilə səsləndir bilər.

Nağılların sadə, aydın, zəngin dili şagirdlərin nitqini inkişaf etdirir. Nağılların tərbiyəvi əhəmiyyəti böyükdür. Nağıllar şagirdləri ciddi, təvazökar, ədalətli, mədəni, xeyirxah olmağa çağırır, şər qüvvələrə nifrət oyadır. Nağıllar üzərində iş real hadisələrin təsvir olunduğu hekayələrlə iş kimi aparılmalıdır. Nağıllardakı hadisələrin əfsanə, uydurma olduğu şagirdlərə deyilməməlidir. Müəllim uşaqlara başa salmalıdır ki, insanların nağıllarda yaratdığı bir çox əfsanələr indi həqiqətə çevrilmişdir. Nağıllar asan nəql edilir. Nəqlətmə bəzən müəllim tərəfindən yerinə yetirilir. Müəllimin ifasında söylənilən nağıl şagirdlərə güclü təsir edir. Seriya şəkillər üzrə, rollar üzrə nağılətmə şagirdləri daha çox maraqlandırır. Məqalələrin birində qeyd olunur: "Nağıllar şagirdlərin təfəkkürünün və nitqinin inkişafına güclü təsir göstərərək, onları düşünməyə, fakt və hadisələri tutuşdurmağa, fərqli və oxşar cəhətlərini müəyyənləşdirməyə istiqamətləndirir. Nağıllar bədii təxəyyülün, fantaziyanın genişlənməsinə əhəmiyyətli dərəcədə kömək edir, bu zəmində rabitəli nitqin inkişafı sürətlənir, şagird öyrəndiyi nağılı başqalarına danışmağa can atır" [2. səh.90].

Nağılların oxusu zamanı temp, tembr, diksiyaya xüsusilə diqqət yetirmək lazımdır. Nağılın personajları heyvanlar və quşlardısa onların qəzəblənməsi zamanı səs tonu yüksək olmalı, müəllif sözlərini daha aramla səsləndirmək əlverişlidir. Məlikməmmədin nağılına nəzər salaq:

"Məlikməmməd sıçrayıb taxçadakı şüşəni yerə çırpdı. Şüşənin içindən bir quş uçmaq istəyəndə, Məlikməmməd o saat onu tutdu. Div yerindən qalxıb yalvarmağa başladı:

-O quşa dəymə, dünyada nə istəyirsən sənə verim. O quşu öldürmə, o mənim canımdı.

Məlikməmməd qəbul etməyib dedi:

-Mənim elə axtardığım bu idi.

Sonra quşun başını üzüb yerə atdı. Həmə saat div gurultu ilə taxtdan düşüb öldü.

Məlikməmməd divi öldürdükdən sonra başını qızın dizinin üstə qoyub doyunca yatdı. Bir qədər keçdi, durub o biri otağa keçdi.

Məlikməmməd gördü ki, burda əvvəlkindən də gözəl bir qız oturub, bunun da dizi üstə bir div başını qoyub yatıb. Qız Məlikməmmədi görəndə dedi:

-Ey cavan, yazıqsan, qayıt qaç! Indicə div oyanar, səni parça-parça elər.

Məlikməmməd dedi:

-Qorxma, ay qız, bunu da öldürəcəyəm” [3].

Beləliklə, bütün deyilənlərə əsasən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, nağılların oxusu zamanı ilk növbədə ədəbi tələffüz qaydalarına riayət edilməlidir, nağıllar düzgün, şüurlu və ifadəli oxunmalıdır. Səs, temp, tembr, fasilə çalarlarına diqqət yetirilməlidir. Oxu zamanı nağıldakı qəhrəmanların təəssüratlarını düzgün çatdırmaq üçün diksiyaya önəm verilməlidir, həmçinin oxu təsirli olmalıdır. Sınıfdə oxu yerinə yetirilirsə qəhrəmanın hiss və həyəcanını düzgün çatdırmaq üçün müəllimin təkidi ilə nağıl səslı oxu vasitəsilə bir neçə dəfə təkrar oxunmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. N.B.Cəfərova.Oxu təliminin metodikası.ADPU nəşriyyat, Bakı, 2023 308 səh.
2. 4. Sumqayıt Dövlət Universiteti – “Elmi xəbərlər”– Sosial və humanitar elmlər bölməsi Cild 16 № 3 2020
3. https://az.wikisource.org/wiki/M%C9%99likm%C9%99mm%C9%99d_na%C4%9F%C4%B1%C4%B1
4. [https://mehriban-aliyeva.az/kids_oxu/845775]

HEKAYƏLƏRİN OXUSUNUN OBRAZLI DİL ÜZƏRİNDƏN TƏŞKİLİ YOLLARI

AYNUR BƏDƏLOVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

ORCID 0009000292886218

XÜLASƏ

Hekayə nəsr şəklində yazılan mətdir. Hekayənin oxunması zamanı da bir sıra şərtlərə əməl etmək lazımdır. Hekayə oxuyarkən ümumi ton və adi danışmaq nitqinin tonu müşahidə edilir. Hekayənin janr xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Hekayə və ya povest olması ilə bərabər eyni zamanda hekayənin realistik, yumoristik və s. olduğu da nəzərdə saxlanılmalıdır. Məqalədə hekayənin oxusunun düzgün təşkili yolları araşdırılmış və nümunələr üzərində izahlar verilmişdir. Məktəbin hər sinfi üçün oxu kitabları müxtəlif mürəkkəblikdə süjetli hekayələr təqdim edir, lakin onların əksəriyyəti quruluşca sadə mətnlərdir. Bu cür hekayələrdə olan məlumat, bir qayda olaraq, zehni cəhətdən zəif uşaqlar tərəfindən çox çətinlik çəkmədən qəbul edilir. Müəllimlər hesab edirlər ki, oxumağı öyrənmə müasir dövrümüzdə kommunikasiya vasitələrinin və internetin universal əlçatanlığı, sualı bədii ədəbiyyat oxumağın yeri və mənası, eləcə də bədii mətnin içərisindəki yeri öyrənmək məsələlərini də ortaya qoyur.

Açar sözlər: hekayə, oxu, janr, tələffüz, mətn, xüsusiyyət

ABSTRACT

A story is a text written in prose. During the reading of the story, it is necessary to follow a number of conditions. When reading a story, observe the general tone and the tone of ordinary conversation. Genre features of the story should be taken into account. Along with being a story or a narrative, the story can also be realistic, humorous, etc. should be considered. In the article, the ways of the correct organization of the reading of the story were investigated and explanations were given on the examples. Reading books for each grade of school present stories with plots of varying complexity, but most of them are simple texts in structure. The information contained in such stories, as a rule, is received without much difficulty by mentally retarded children. Teachers believe that learning to read in our modern age of universal accessibility of communication tools and the Internet, questions the place and meaning of reading fiction, as well as learning the place within a literary text.

Keywords: story, reading, genre, pronunciation, text, feature

GİRİŞ

Hekayə nəsr şəklində yazılan mətdir. Hekayənin oxunması zamanı da bir sıra şərtlərə əməl etmək lazımdır. Hekayə oxuyarkən ümumi ton və adi danışmaq nitqinin tonu müşahidə edilir. Hekayənin janr xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Hekayə və ya povest olması ilə bərabər eyni zamanda hekayənin realistik, yumoristik və s. olduğu da nəzərdə saxlanılmalıdır. Personajların xarakterini çatdırmaq üçün intonasiya zənginliyindən və müxtəlifliyindən istifadə etmək lazımdır. Tələffüzün aydın və yaxşı olması əsas şərtidir. Çatdırılan ifadəli səs anlaşıqlı nitqin açarıdır. Bunun üçün samitləri düzgün və təmiz tələffüz etmək lazımdır. Mühazirə materiallarında yazılır: “*Əsərin səslənən sözdə ifadə edilməsində başlıca məqsəd, hər şeydən əvvəl, mətdə təsvir olunanların dinləyicilər tərəfindən aydın təsvür edilməsinə nail*

olmaqdır. Əsərin ən xırda detalları belə dinləyicilərin xəyalında canlanmalı, onların qəlbində dərin iz buraxmalıdır” [1. səh 6].

Hekayə oxu dərsləri üçün əsas materialdır. Xüsusilə, məktəblərin 2-6-cı sinifləri üçün oxu dərslərində hekayələr digər janrlar ilə nisbətdə təxminən 50% təşkil edir. Hekayə qəhrəmanların həyatından epizod və hadisələri təsvir edən bədii məndir. Bu halda, təsvir edilən hadisə eyni vaxtda baş verə bilər və ya zamanla uzadıla bilər. Lakin, hər iki halda hekayə məhdud sayda personajlarla kiçik həcmdə təqdim olunur. Ədəbiyyatşünaslıqda hələ hekayənin elmi əsaslandırılmış tipologiyası yoxdur. Ədəbi təcrübədə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur: mövzuya görə (təbiət, uşaqlar, müharibə haqqında), hərəkətin baş verdiyi zamana görə (tarix haqqında hekayələr, bu gün haqqında), janr xüsusiyyətlərinə görə (yumoristik, satirik, dramatik), kompozisiyanın mürəkkəbliyinə görə (povest, gizli məna daşıyan hekayə) və s. növləri vardır. Cəlil Məmmədquluzadənin “Buz” hekayəsindən bir parçaya nəzər salaq:

Hacı Mirzə Səttar xalama baxıb gedəndən bir saat sonra gördüm ki, xalamın əri Məşədi Zülfüqar bir köhnə faytonda bir rus papaqlı kişi ilə gəlib yendilər. Bu rus papaqlı kişi rus həkimi imiş. Buradan mən anladım ki, xalamın işi xarəbdir. Mən də uzaqda durub həkimin xalama baxmağına tamaşa edirdim.

Xülasə, baxdı qurtardı və bilmirəm nə dedi, nə demədi və həkim faytona minib gedəndə xalamın əri tələsik mənə bir qəpik verdi və dedi:

-Bala, tez ol, durma, tez, tez bir qəpiklik buz al gətir, ver evə...

Və xalamın əri bu sözləri bir də təkid edəndən sonra anama xəlvətcə nəşə dedi. Evdən bir dənə boş dava şüşəsini əlinə alıb mindi faytona, həkimin yanına və sürüb getdilər. Və fayton istəyirdi uzaqlaşsa, atam evimizə tərəf ucadan dedi:

-Ay uşaq, bunu yaddan çıxartmayın [2].

Hekayəni oxuyarkən həyəcan və narahatlıqların oxu zamanı ifadə olunması oxunun düzgün təşkil edilməsinə dəlalət edir. Hər hekayənin oxusuna fərdi şəkildə yanaşılmalıdır. Hiss və həyəcanın oxu zamanı biruzə verilməsi həm də mətnin qavranılması və başa düşülməsi deməkdir. Məktəb şagirdləri üçün ən əlçatan hekayələr mürəkkəb semantik əlaqələri olmayan hadisələrin ardıcıl inkişafı ilə əlaqəli olan hekayələrdir. Beləliklə, hekayə mənaca tam olan və hekayə xarakteri daşıyan qısa nəsr əsəridir. Hekayə bədii əsərin parlaq nümunəsidir, buna görə də hekayələri oxuyarkən "Ədəbi əsər üzərində işləmə prosesi" mövzusunda müzakirə olunan bütün əsas iş növlərindən və üsullarından istifadə olunur. Hekayələrin oxusu zamanı dərslərin hansı şəkildə təşkil edilməsi üzərində dayanmaq:

Nitq məşqləri - Nitq məşqlərinin məqsədi oxu texnikasını inkişaf etdirmək və təkmilləşdirməkdir: səlislik, məlumatlılıq, düzgünlük, ifadəlilik. Müəllim dərslərin məqsəd və vəzifələrindən asılı olaraq müəyyən keyfiyyətləri inkişaf etdirmək üçün məşqlər seçir.

Ev tapşırığını yoxlamaq - Ev tapşırığının yoxlanılması əvvəllər oxunan materialı yeniləmək üçün həyata keçirilir, 7 dəqiqədən çox vaxt tələb etmir. Test üsullarından istifadə edilə bilər: sınaq, təkrar izahlar, seçmə oxu, söhbət, film lenti hazırlamaq və s.

Yeni materialın öyrənilməsi:

A) Əsərin qavranılması üçün hazırlıq işi.

Hazırlıq işinin məqsədi hadisələr, personajlar haqqında təsəvvür yaratmaq, maraq oyatmaqdır. Hazırlıq işi kimi aşağıdakılardan istifadə edilə bilər: söhbət, hekayə, tələbələrin sərbəst ifadələri, musiqi dinləmək, ekskursiya, filmlərin nümayişi, yazının kitablarına baxmaq və s.

B) Əsəri bütövlükdə oxumaq.

Hekayənin ilkin qavranılması uşaqlar mətni özlərinə oxumaqla və ya müəllimin oxuduğuna qulaq asmaqla həyata keçirilə bilər. Dərin emosional və dramatik hadisələrlə zəngin olan hekayələri müəllim ifadəli oxuduqda bütün siniflərdə daha yaxşı qavranılır. 2-ci sinifdən olan uşaqlar sadə tapşırığı yerinə yetirərkən təbiət haqqında hekayələr oxuya və öz üzərlərində işləyə bilərlər.

C) Əsərin ilkin qavrayışını yoxlamaq üçün qısa söhbət.

Məqsəd: hekayənin şagirdlərdə hansı təəssürat yaratdığını öyrənmək. Oxuduqdan sonra bu kimi suallar vermək məqsəduyğundur: Hekayədə hansı hissəni xatırladınız?, Personajlardan hansını və niyə xoşunuza gəldi?, Hekayədə nə xoşunuza gəldi?, Hekayə sizdə hansı əhval-ruhiyyə oyadır? və s.

D) İşin təhlili.

Təhlil prosesində hekayənin konkret məzmunu, kompozisiya, personajların davranış motivləri, xarakterik cəhətləri, ideoloji yönüm aydınlaşdırılır.

Hekayənin təhlili adətən süjetin təhlili ilə başlayır: hərəkətin inkişafı, personajların hərəkətləri. Qəhrəmanların davranışı, xarakteri sosial-psixoloji vəziyyətlə, tarixi şəraitlə bağlı nəzərdən keçirilir. Xarakterlərin dilinə səciyyəvləndirmə vasitəsi kimi, həmçinin, təbiət təsvirinə də fikir verilməlidir.

Ümumi söhbət.

Yekun söhbətdə hekayənin planı, onun əsas ideyası açılır, uşaqların hekayənin məzmununa öz münasibəti aydınlaşdırılır.

Oxu ilə bağlı təkrar hekayə və digər yaradıcılıq işləri.

Dərsin bu mərhələsinin məqsədi oxuduqlarınızla bağlı təəssüratlarınızı təkrar danışmaqla mənalı şəkildə çatdırmağı öyrətməkdir və o, müxtəlif ola bilər: ətraflı, yığcam, yaradıcı, film lenti tərtib etməklə, təqdim olunan şəkilləri şifahi şəkildə çəkməklə, hekayənin davamını yazmaq, oxuduqlarını öz təcrübənizlə əlaqələndirməklə və s.

Hekayələr oxumaq üçün dərsləri planlaşdırarkən, müəllim həm dərsin etik yönümünü, həm də oxunu müşayiət edən xüsusi fəaliyyət formalarını müəyyən edən işin məzmunundan çıxış edir.

Hadisələr artıq baş verənlərin təsviri ilə kəşidə, əlaqəsi olmayan və ya fərqli məzmunlu hekayələri başa düşmək daha çətindir. Buraxılmış keçidlər və süjetin inkişaf ardıcılığı ümumi kontekst əsasında bərpa olunur.

Ancaq başa düşmək üçün ən çətin hekayələr gizli mənalı olan hekayələrdir. Bu tipli əsərlərdə hadisələrin zahiri təzahürü, personajların hərəkətləri daxili məna ilə üst-üstə düşür. Məktəbin hər sinfi üçün oxu kitabları müxtəlif mürəkkəblikdə süjetli hekayələr təqdim edir, lakin onların əksəriyyəti quruluşca sadə mətnlərdir. Bu cür hekayələrdə olan məlumat, bir qayda olaraq, zehni cəhətdən zəif uşaqlar tərəfindən çox çətinlik çəkmədən qəbul edilir. Baxmayaraq ki, burada da məktəblilər hekayənin məzmununu bütövlükdə dərk edə bilmirlər, mətnin ayrı-ayrı informasiya vahidləri arasındakı semantik əlaqələrdən həmişə xəbərdar olurlar, əsas fikri müəyyən etməkdə çətinlik çəkirlər.

Ucadan oxu auditoriya üçün də ideal hesab oluna bilər. Müəllimlər təsdiq edirlər ki, oxumağa başlayandan uşaqlar əsas oxu növləri ilə tanış olmalıdırlar. Oxumağa başlayan insan qarşısına müxtəlif kommunikativ vəzifələr qoyur. Oxucunun qarşısına qoyduğu kommunikativ vəzifələrdən və onlara uyğun gələn üsullardan asılı olaraq oxu növlərə bölünür və fikrimizcə,

bədii mətnlərin oxusunun öyrədilməsinin ilk metodik addımı şagirdləri oxunun əsas növləri ilə tanış etməkdir. Şagirdləri əsas oxu növləri ilə tanış etdikdən sonra bədii mətnlərin oxusunun öyrədilməsində ikinci metodoloji addım oxumağın öyrənilməsi və ilk oxudan başlanılmasıdır.

Nəticə olaraq söyləmək olar ki, müəllimlər hesab edirlər ki, oxumağı öyrənmə müasir dövrümüzdə kommunikasiya vasitələrinin və internetin universal əlçatanlığı, sualı bədii ədəbiyyat oxumağın yeri və mənası, eləcə də bədii mətnin içərisindəki yeri öyrənmək məsələlərini də ortaya qoyur.

ƏDƏBİYYAT

1. Bakalavriat hazırlığı üçün İfadəli oxu fənn proqramı. Bakı,2021
2. . <https://portal.azertag.az/az/node/1648>
3. <http://anl.az/el/Kitab/2017/11/cd/Ar2017-1219.pdf>

**THE EFFICACY OF SMART ELECTRONIC SYSTEMS AND ITS ROLE AS
INNOVATIVE INSTRUCTIONAL DELIVERY TOOLS: A SURVEY FOR
EDUCATIONAL DEVELOPMENT**

¹Moses Adeolu AGOI, ²Oluwakemi Racheal OSHINOWO, ³Solomon Abraham
UKPANAHA, ⁴Oluwanifemi Opeyemi AGOI

¹Lagos State University of Education, Lagos Nigeria

ORCID ID: 0000-0002-8910-2876

²Lagos State University of Education, Lagos Nigeria.

ORCID ID: 0000-0003-0568-6446

³Lagos State University of Education, Lagos Nigeria.

⁴Obafemi Awolowo University, Osun Nigeria.

Abstract

The important role played by digital technologies in the growth and development of education cannot be under estimated. In recent years, many schools are deploying the use of smart electronic systems as catalyst to kick start a fresh enthusiasm for teaching digital age students. According to Halmstad University (2023), smart electronic systems are interactive electronic gadgets that understand simple commands issued by users and help in daily activities. Smart electronic systems have the potentials that drives smart classroom and allows better engagement between educators and the learners. It is therefore imperative for educators to develop and design their lessons using these innovative instructional delivery tools to enhance their students' performance and educational achievements. The paper describes various smart devices used for instructional delivery. Some of the benefits of using smart electronic systems in classroom and the challenges confronting its incorporation were also discussed in the paper write-up. Conclusively, recommendations were made.

Keywords: Smart Electronic Systems, Instructional Delivery Tools, Educational Development.

INTRODUCTION

Smart electronic solutions are drivers for better engagement between educators and learners.

When educators make use of modern electronic systems such as e-board, laptops, tablets and many more to facilitate classroom learning, the interest of the digital age students are aroused. The incorporation, implementation and uses of smart electronic initiatives in schools have helped teachers to design and better improve on their class lessons presentation and enhance students' engagement and better understanding of subject matters. Teachers are therefore

encouraged to effectively use the these new age electronic systems for optimal instructional delivery of their class lessons in order to kick start a fresh enthusiasm for learning among new age students and the learning activities.

RELATED LITERATURE

Instructional delivery is perhaps the most crucial activity which is carried out daily by an instructor. Halmstad University (2023) sees smart electronic systems as the interactive electronic gadgets that understand simple commands issued by its users during their daily routine activities. Agino-Obu & Onwugbuta-Enyi (2017) describe instructional delivery as the creative activity that involves the use of prior experience by instructors who combines materials, ideas, methods and media to help learners integrate learning and reinforce concepts. Moreira, et al. (2017) state that the use of smart electronic systems together with the Internet help to ease learners' effort and reduced time to get relevant information resources. The study of Mtega, et al. (2012) reveals that mobile phones can be used to facilitate teaching and learning process. The survey of Santamarta et al. (2015) highlights the enormous potential of using tablet PCs as an educational resource in classroom environment. According to Anshari, et al (2017) and Remon, et al. (2017), despite the numerous advantages of using smart electronic systems inside the classroom, there are several impediments that might hinder their uses. These include: distraction, exchange of unsolicited messages, exploring undesirable web locations during class lessons and plagiarism concerns.

Smart Devices used for Instructional Delivery

Educators are realizing that smart devices do not just capture students' attention but also improve their ability to grasp complex concepts during teaching and learning process. These devices include:-

1. Interactive whiteboards:

Interactive whiteboards are growingly becoming essential tools for instructional delivery in smart classrooms. When used for class lesson, teachers' presentation become more robust and insightful. Similarly, when a document or picture is displayed on the whiteboard, teachers can write on them giving additional information to the lesson using stylus. This information could include definitions, labels, supporting images which can be accompanied with audio and video.

2. Smart Projection Systems:

This technology turns any flat surface completely interactive. An example of smart projection system is the EyeRIS IX which is becoming popular in schools and higher institutions. When these devices are connected to voila and laptop, users are able to interact with flat surfaces; draw, label and enjoy the experience of seamless writing using the fingers or an ergonomic stylus.

3. Tablets and e-readers:

Harnessing the use of tablets and e-readers inside the classroom helps to engage students thereby making them more comfortable with the class lesson presentation in a more accessible format. These smart devices allow students to explore the class lesson contents more deeply, as links to additional reading material are in the content. Inferably, the use smart devices for instructional delivery help to improve students' learning experiences.

4. High definition document cameras:

a These smart devices can be used by teachers to display live dissection or worksheets on big screen. The technology allows active collaboration and discussion during teaching and learning in the classroom; annotations and group activities can be displayed with the camera instead of using sheets of paper.

5. Learning Management Systems:

This application software is used for documentation, administration and management of educational resources. The software can essentially be helpful in the delivery and reporting of educational courses, learning and development programs or conducting training programs, classroom attendance, creating assessments and grading respectively.

Benefits of using Smart electronic systems

Below are the key benefits of using smart electronic systems for instructional delivery. Viz:-

1. Engagement:

Studies have shown that the use of smart electronics systems in the classroom helps to keep students actively engaged. More so, gamified learning is more engaging and fun filled as learners can earn badges and go through competencies. Teachers are able to use interactive software to enable their students respond to the lessons digitally.

2. Collaboration:

The use of smart devices allows students to work together as a team. When students collaborate, they will be able to carry out their project or research work collectively thereby creating digitalized collection of their research work or documents in the same program.

3. Productivity:

The use of smart devices allows students to have instant access to educational resources thereby saving time, mental effort and physical space. Teachers can as well keep online calendar and activate timer in real-time.

4. Automation:

Automation is a key benefit of using smart electronics for instructional delivery. Teachers can upload their lessons into the learning management system (LMS) for students to access at their own convenient time. Online assessment has also made grading easier and parents are automatically alerted on their wards' educational progress.

Challenges of using Smart electronic systems

In reality, the use of smart electronic systems for instructional delivery in education is confronted with some challenges. These include:-

Sustainability:

Sustaining the usage and maintenance of most of these smart devices may sometimes not be realistic due to its high cost. The lack of sustainability of this smart educational technology would hinder students from achieving the set educational goals.

1. Equity:

There are challenges involve in the equitable access to some of these smart technology. I.e., students may not be able to do some of their given assignment after leaving the school environment because the needed equipments are relatively.

2. Cost:

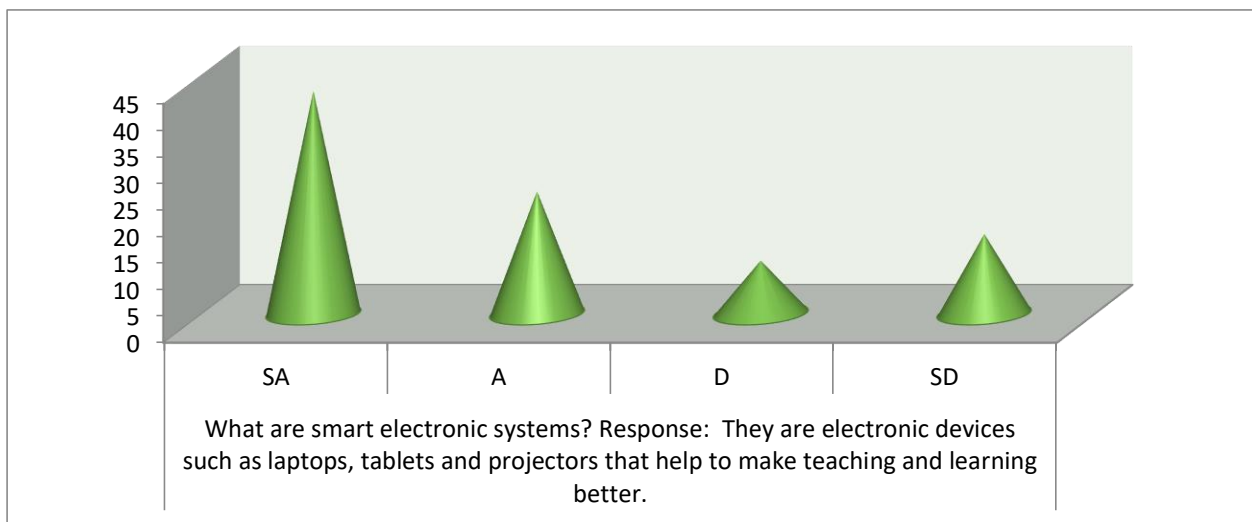
Smart devices are usually very expensive to purchase, install and maintain. It is not all schools that can afford the cost of buying these devices. More so, after purchasing the equipments, many schools may not be able to get over the budget.

MATERIALS AND METHODS

This paper is a descriptive survey on the use of smart electronic systems as innovative instructional delivery tool. The researcher randomly selected five schools from different local government areas in Lagos State, Nigeria. In order to gather information considered relevant for the paper write-up, carefully drafted questionnaires were administered and collected from students, teaching and non teaching staff and other IT professionals in the education sector using online Google form questionnaire instrument. The responses collated were subjected to reliability analysis. The result of 0.86 gave a good reliability index of the instrument. The entire exercise carried within fifty-three days before completion.

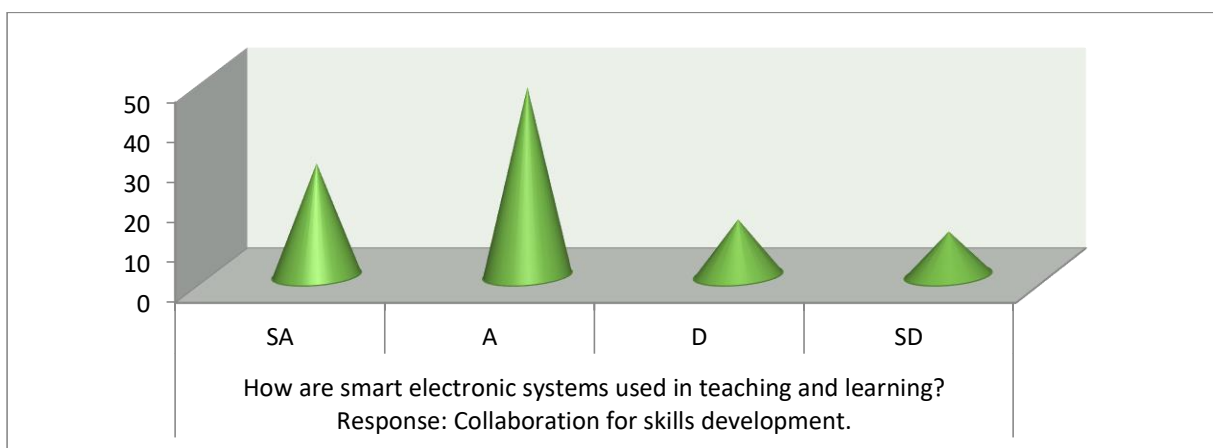
RESULTS AND DISCUSSION

Fig.1: Chat Analysis

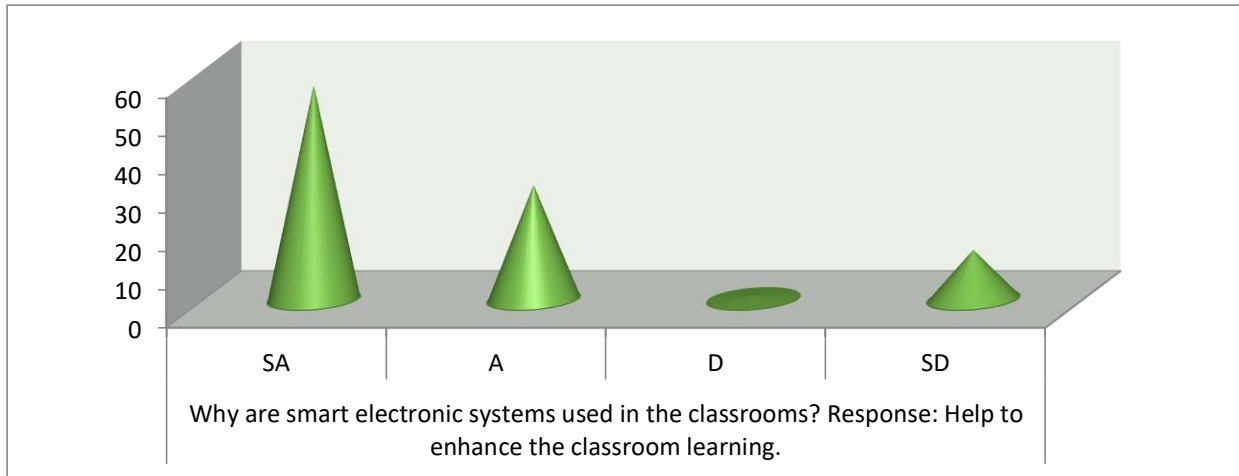
The graph plotted in figure 1 suggests that respondents are either student, teaching or non teaching staff, as they were able to mention some examples of electronic devices. Attempting to answer the question posted in figure 1, the respondents outlined some examples of electronic devices including laptops, tablets and projectors. According to the respondents, these devices help to make teaching and learning better.

Fig.2: Chat Analysis

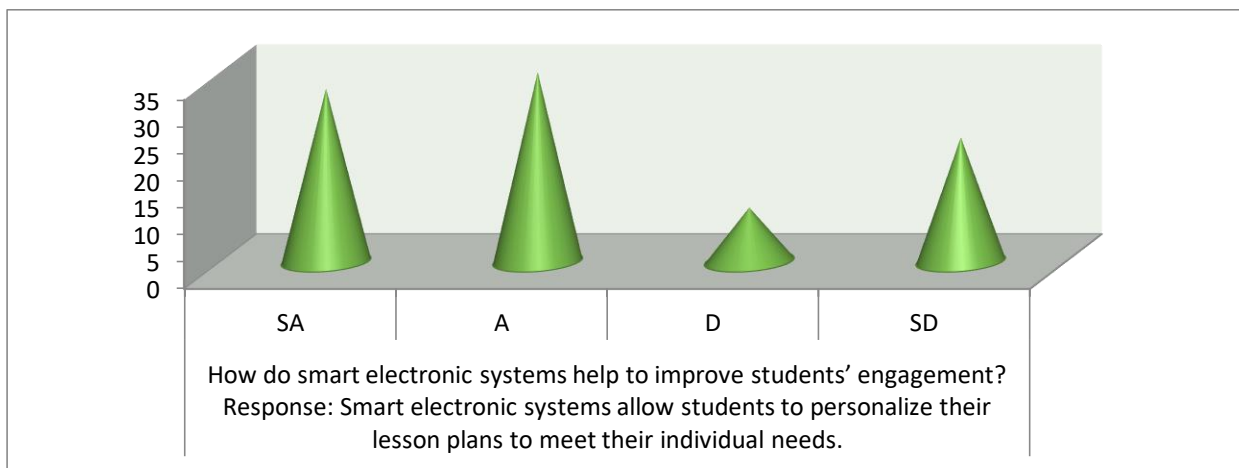
The chat analyses shown in figure 2 signifies that a huge amount of the respondents concur with the statement that smart electronics are basically used for collaboration purpose so as to enhance the planning of teachers’ lesson and skills development among students. The respondents also explain that the smart systems make incorporating data available for decision making purposes.

Fig.3: Chat Analysis

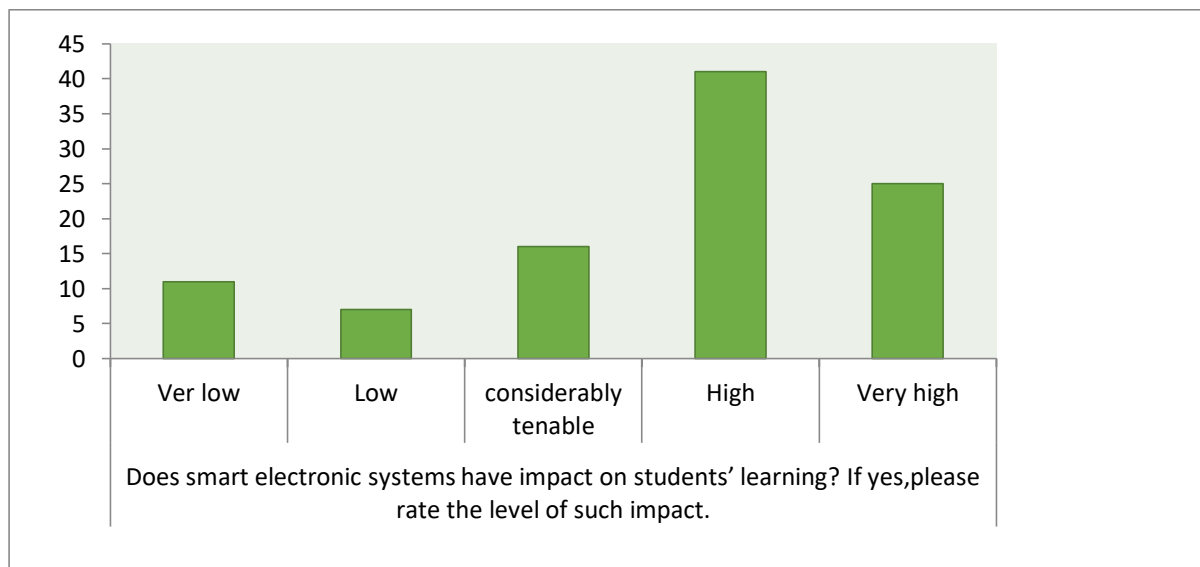
The chat analyses display in figure 3 reveal that a higher number of the respondents infer that smart electronic helps to enhance classroom learning when effectively used. According to the respondents, students can use interactive games via a smart device to reinforce lessons in subjects like math, phonetic, spelling and reading skills.

Fig.4: Chat Analysis

The graph plotted in figure 4 clearly indicates that the respondents generally agree that students’ engagement can be enhanced with the use of smart electronic systems. According to the respondents, smart electronic systems allow students to personalize their lesson plans to meet their individual needs. The respondents also noted that these smart devices are essentially used for playing games and online lessons thereby enabling collaborative activities thereby allowing students to share ideas and solve problems together.

Fig.5: Chat Analysis

The table seen in figure 5 indicates that the use of electronic systems as innovative instructional delivery tools cannot in any way be under mind. It can be deduced from the table that majority of the respondents rated the level of impact of smart electronic systems on students' learning is significantly 'High'. Besides the rating of the level of such impact, smart electronic systems allows students to design, build and carry out other educative tasks that would have been difficult to do without the use of these smart devices.

CONCLUSION

This paper is focused on the efficacy of smart electronic systems and its role as innovative instructional tools. The paper write-up highlights some of the benefits and challenges of using smart electronic systems in learning environments. The paper noted that the incorporation, implementation and uses of smart electronic initiatives have helped teachers to design and better improve on their class lessons presentation and enhance students' engagement and better understanding of subjects matter. Conclusively, the paper affirms that smart electronic systems have interactive features that can interpret and carryout simple instructional commands sent by its users.

RECOMMENDATION

Based on the discussion of this paper, the following recommendations were made. Viz:-

1. School managers should organize trainings for teachers on the use of smart electronics as this will help to facilitate students learning.
2. School heads/ curriculum/ time-table planners should allocated more time for practical sessions on learning how to learn with the use of smart electronic.
3. Ministries of Education and other stake holders in education should periodically organize workshops and seminars on skill acquisition of trending technologies/ smart electronics.

REFERENCE LIST

Agino-Obu, T.N & Onwugbuta-Enyi, J. (2017). Teaching and Measuring Teaching Performance in Science. Journal of Education and Science. Vol. 7(1). Pp. 178-188.

Anshari, M., Almunawar, M. N., Shahrill, M., Wicaksono, D. K. & Huda, M. (2017). Smart Phones Usage in the Classrooms: Learning Aid or Interference? *Education and Information Technologies*. Vol. 22. Pp. 3063-3079.

Halmstad University (2023). Technology Area Smart Electronic Systems. Extract from www.hh.se/english/research/our-research/research-at-the-school-of-information-technology/technology-area-smart-electronics-system, html/

Moreira, F., Ferreira, M. J., Santos, C. P. & Durao, N. (2017). Evolution and Use of Mobile Devices in Higher Education: A Case Study in Portuguese Higher Education Institutions between 2009/2010 and 2014/2015. *Telematics and Informatics*. Vol. 34(6). Pp. 838-852.

Mtega, W. P., Bernard, R., Msungu, A. C. & Sanare, R. (2012). Using Mobile Phones for Teaching and Learning Purposes in Higher Learning Institutions: The Case of Sokoine University of Agriculture in Tanzania. In 5th Ubuntu Net Alliance Annual Conference. Dares Salaam: UbuntuNet Alliance. Pp. 118-129.

Remon, J., Sebastián, V., Romero, E. & Arauzo, J. (2017). Effect of Using Smart Phones as Clickers and Tablets as Digital Whiteboards on Students' Engagement and Learning. *Active Learning in Higher Education*. Vol. 18(2). Pp. 173-187.

THE HISTORICAL PATH OF MIKAYIL RZAGULUZADE IN AZERBAIJANI
CHILDREN'S LITERATURE

AZERBAYCAN ÇOCUK EDEBİYATINDA MİKAYIL RZAGULUZADE'NİN
TARİHİ YOLU

AZƏRBAYCAN UŞAQ ƏDƏBİYYATINDA MİKAYIL RZAQULUZADƏNİN
TARİXİ YOLU

AYGUN AHMADOVA

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi (Ü. Hacıbeyov-68), 0000-0002-2464-2513

Özet

Edebiyat dünyasında 60 yıl üst üste faaliyet gösteren ve kendine özgü bir yaratıcı yol izleyen Mikayil Manat oğlu Rzaguluzade, 1905 yılında Bakü'de doğdu. Hayatı sosyalizmin inşasıyla ilgili olmasına rağmen yaratıcılığı karmaşık mücadelelerle doluydu ve bu yolun çelişkilerini ortaya çıkarmakta bazı zorluklarla karşılaştı. Edebiyat dünyasına şiirle gelen şairin yaratıcılığı çok yönlüdür. Şiir, şairin yaratıcılığının temel amacıdır. Dostluk ve yoldaşlık, barış ve özgürlük gibi nitelikler şairin yaratıcılığının bir parçasıdır. M.Rzaguluzade dünya klasiklerinin nadide örneklerini dilimize çevirerek milletimize kazandıran edebiyatçılarımızdandır. M.Rzaguluzade'nin sanat arkadaşlarıyla ilgili anıları edebiyatımızın mükemmel örneklerindedir. Özellikle A.Shaik ve S.Vurgun'la ilgili geniş çaplı anıları edebi görüşümüzün dürüstlüğü açısından oldukça önemlidir. M.Rzaguluzade'nin bir yazar olarak yeteneğinin gücü ve sanatsal gücü, antik epik poetikayı modern çağın estetik idealleriyle birleştirip birlik noktasını bulabilmesi ve edebiyata çok başarılı bir başlangıç yapabilmesidir. Modern edebiyatımızda "Dade Korkut" gelenekleri. M.Rzaguluzade'nin eserlerinde hümanizm, ahlâk ve nezaket daha çok ön planda olup, kurgu çalışmaları ciddi eğitici sonuçlarla tamamlanmaktadır. M.Rzaguluzade'nin yaratıcı yolu, 1940-1980'li yıllarda Azerbaycan edebiyatının yaratıcı yoludur. O, bu yolun tutarlı, vakur, mükemmel bir yolcusuydu. Onun edebi mirasını çağdaş Azerbaycan edebiyatı bağlamında araştırmak ve incelemek manevi zenginliğimize değerli bir katkıdır.

M.Rzaguluzade özgün eserinin yanı sıra çeviri konusunda da daha etkili çalışmıştır. Farsça ve Rusçayı çok iyi bildiği için Doğu ve Batı edebiyatının nadide örneklerini dilimize tercüme etti. 50'den fazla tercüme kitabı yayımlandı. M.Rzaguluzade, folklor ve klasik edebiyatın çocuk edebiyatında kullanılma biçimine özel önem veren yazarlarımızdan biriydi.

M.Rzaguluzade'nin "Çiçeğim" adlı şiiri Dünya Gençlik Festivali münasebetiyle yazılmış bir eser olup, tüm dünya gençliğinin dostluk, kardeşlik ve dayanışmasını yüceltir. Şair, dünyanın birleşmiş gençliğini rengarenk yaprakları olan bir çiçeğe benzetmektedir. Beş kıtanın gençliğini simgeleyen bu rengarenk çiçekler, büyük dostluğun birliği olarak verilen bir okyanusu birleştiriyor.

M.Rzaguluzade'nin 1940 yılında Moskova'da düzenlenen on günlük Azerbaycan edebiyatı etkinliği münasebetiyle yayımladığı 45 sayfalık "Azerbaycan şiiri" onun mükemmel bir edebiyat eleştirmeni olduğunu doğrulamıştır. Bu eserinde 12. yüzyıldan 20. yüzyılın 40. yılına kadar Azerbaycan şiirinin tarihi yolunun izini sürmüş, Khagani, Nizami, Fuzuli, Vagif, Zakir,

S.A.Şirvani'nin, Sabir'in Yüzyılımızın 20'li-40'lı yıllarından itibaren yazan ve yaratan ve şairlerimizin şiir mirasına değer verdi.

M.Rzaguluzade diğer alanlarda olduğu gibi çeviri alanında da geniş ve etkili faaliyetlerde bulunmuştur. Homer, Aristophanes, Heine, Puşkin, Lermontov, Schiller, Byron, Belinsky, Mayakovsky, Sereteli, Krylov, Gorky, Ushinsky, Tikhonov, Surkov, Brovka, Simonov, Marshak, Namık Kemal, Tofiq Fikret, Abay ve diğerlerinin eserleri çevirileri Azerbaycanlı okuyucular tarafından çevrilerek derin bir sempati kazanmıştır. Onun ünlü yazarlardan yaptığı çeviriler, yazarın Azerbaycan edebiyatına bıraktığı ilginç bir yaratıcı yol olmuştur.

Anahtar Kelimeler: *amaç, klasik, büyük hacim, tasvir, mücadele, estetik, anlatım*

Abstract

Mikayil Manatoglu Rzaguluzadeh, who has been active in the literary world for 60 consecutive years and followed a unique creative path, was born in Baku in 1905. Although his life was related to the construction of socialism, his work was full of complex struggles and he faced certain difficulties in revealing the contradictions of this path. The creativity of the poet, who came to the world of literature with poetry, is multifaceted. The main goal of the poet's work is poetry. Such qualities as friendship and companionship, peace and freedom are part of the poet's work. M.Rzaguluzade is one of our literary figures who translated rare examples of world classics to our people. M.Rzaguluzade's memories about his art friends are beautiful examples of our literature. In particular, his extensive memories of A.Shaik and S.Vurgun are very important in terms of the integrity of our literary vision. The strength and artistic power of M.Rzaguluzade's writing talent lies in the fact that he was able to combine the ancient epic poetics with the aesthetic ideals of the modern era, found the point of unity and gave a very successful start to literature. "Dada Gorgud" traditions in our modern literature. In M.Rzaguluzade's creativity, humanism, morality and kindness are more prominent, his artistic works are completed with serious educational results. The creative path of M.Rzaguluzade is the creative path of Azerbaijani literature in 1940-1980. He was a consistent, dignified and perfect traveler of this path. The study and research of his literary heritage in the context of contemporary Azerbaijani literature is a valuable contribution to our spiritual wealth.

M.Rzaguluzadeh worked more effectively on translation in addition to his original work. Because he knows Persian and Russian languages well, he translated rare examples of Eastern and Western literature into our language. More than 50 translated books have been published. M.Rzaguluzade was one of our writers who paid special attention to the use of folklore and classical literature in children's literature.

M.Rzaguluzade's poem "My flower" is a work written on the occasion of the World Youth Festival and glorifies the friendship, brotherhood, and solidarity of the world's youth. The poet compares the united youth of the world to a flower with colorful petals. Symbolizing the youth of the five continents, these colorful flowers unite an ocean given as a union of great friendship.

The 45-page "Azerbaijani poem" published by M.Rzaguluzade on the occasion of the ten-day Azerbaijani literature event held in Moscow in 1940 confirmed that he was an excellent literary critic. In this work, he traced the historical path of Azerbaijani poetry from the 12th century to the 40s of the 20th century, and noted the creativity of Khagani, Nizami, Fuzuli, Vagif, Zakir, S.A.Shirvani, and Sabir who wrote and created it. 20-40 years of our century. and appreciated the poetic heritage of our poets.

M.Rzaguluzade has performed extensive and efficient activities in the field of translation as well as in other fields. Translations of works by Homer, Aristophanes, Heine, Pushkin,

Lermontov, Schiller, Byron, Belinsky, Mayakovsky, Sereteli, Krylov, Gorky, Ushinsky, Tikhonov, Surkov, Brovka, Simonov, Marshak, Namik Kemal, Tofiq Fikret, Abay and others. It was translated by Azerbaijani readers and received deep sympathy. His translations of famous writers have been an interesting creative path of the author in Azerbaijani literature.

Keywords: *purpose, classic, large volume, description, struggle, aesthetic, expression*

Qocaman ədib M.Rzaquluzadənin öz müşahidələrindən çıxardığı bu nəticə tamamilə doğrudur ki, uşaqlar müasir elmin ən yeni kəşfləri ilə yaxından maraqlandıqlarına baxmayaraq, nağıllar dünyasının cazibəsindən də ayrıla bilmir, bu texniki tərəqqi zamanında da zümrüd quşunun və Məlikməmmədin sehirlə dünyasını sevir.

Bəkir Nəbiyev, akademik

Ədəbiyyat aləmində 60- il ardıcıl fəaliyyət göstərən, özünəməxsus yaardıcılıq yolu keçən Mikayıl Manat oğlu Rzaquluzadə 1905-ci ildə Bakıda doğulmuşdur. Onun həyatı sosializm quruculuğu ilə bağlı olmasına baxmayaraq yaradıcılığı mürəkkəb mübarizələrlə dolu olmuş və bu yolun ziddiyyətlərini ədib üzə çıxarmaq üçün müəyyən çətinliklərlə qarşılaşmışdır. Ədəbiyyat aləminə şeirlə gələn şairin yaradıcılığı çoxşaxəlidir. Poeziya isə şairin yaradıcılığının başlıca məqsəd yoludur. Dostluq və yoldaşlıq, sülh və azadlıq kimi keyfiyyətlər şairin yaradıcılığının bir hissəsidir. M.Rzaquluzadə Dünya klassiklərinin ən nadir nümunələrini dilimizə çevirib xalqımıza çatdıran ədəbiyyatşünaslarımızdandır. M.Rzaquluzadənin sənət dostları haqqında yazdığı xatirələr-memuarlar ədəbiyyatımızın kamil nümunələridir. Xüsusilə, A.Şaiq və S.Vurğun haqqında yazdığı iri həcmli xatirələri ədəbi fikrimizin dürüştəşməsində çox əhəmiyyətlidir.

M.Rzaquluzadənin yaradıcılıq yolu 1940-1980-ci illər Azərbaycan ədəbiyyatının yaradıcılıq yoludur. O, bu yolun ardıcıl, ləyaqətli, kamil yolçusu olmuşdur. Onun ədəbi irsinin çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı kontekstində araşdırılıb öyrənilməsi mənəvi sərvətimizə layiqli töhfədir.

M.Rzaquluzadə orijinal yaradıcılığı ilə yanaşı tərcümə ilə daha səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. O, fars dilini, rus dilini mükəmməl bildiyi üçün Şərqi və Qərbi ədəbiyyatının nadir nümunələrini dilimizə çevirmişdir. Onun 50 tərcümə kitabı çap olunmuşdur.

M.Rzaquluzadənin ilk mətbu şeri “Abdulla Şaiq” kitabçasında çap olunmuşdur. İlk məqaləsi isə “Maarif” işçisi jurnalında “Çocuq ədəbiyyatında üsul məsələsi” adı ilə dərc olunmuşdur. Bu illərdən başlayaraq dövrü mətbuatda şerlərini, məqalə və hekayələrini çap etdirsə də, 1943-cü ildə çapdan çıxan kitabı – “Qaranquş yuvası” poeması ilə ədəbi aləmdə özünü tanıtdı. Bundan əlavə M.Rzaquluzadənin 1940-cı ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan ədəbiyyatının on günlüyü münasibəti ilə çap etdirdiyi 45 səhifəlik “Azərbaycan şeri” onun kamil bir ədəbiyyatşünas olduğunu təsdiq etdi. O, həmin əsərdə XII yüzildən XX yüzilin 40-cı ilinə qədərki dövrdə Azərbaycan şerinin keçdiyi tarixi yolu izləmiş, Xaqani, Nizami, Füzuli, Vaqif, Zakir, S.Ə.Şirvani, Sabir və əsrimizin 20-40-cı illərindən yazıb yaranan şairlərimizin poetik irsini dəyərləndirmişdir.

M.Rzaquluzadənin yaradıcılığında təlim-təربiyə, mənəvi-əxlaq, məktəb və ailə məsələləri əsas rol oynayır. Lirik və satirik əsərləri uşaqların bədii-estetik təربiyəsinə xidmət edən didaktik şeirləri, poemaları, xalq yaradıcılığının motivləri əsasında yazdığı mənşum nağılları və hekayələri, əmək insanı ucaldır mövzusunda ərsəyə gətirdiyi maraqlı əsərlər, ədibin bədii irsinin milli məfkurəsi sayılır. M.Rzaquluzadə uşaq ədəbiyyatında folklordan və klassik ədəbiyyatdan istifadə qaydasına xüsusi diqqət yetirən yazıçılarımızdan olmuşdur. Maraqlı fikir irəli sürərək qeyd edirdi ki, xalqın yaradıcı xəyalının məhsulu olan nağıllar bu gün cürbəcür

şəkildə işlənib uşaqlara təqdim edilir. Uşaqlar isə bu nağılları oxuyur və sevir. Xalq təfəkkürünün məhsulu olan bu nağıllarda maraqlı hadisələr, sevimli qəhrəmanlarla dolu canlı bir aləm təsvir olunur. M.Rzaquluzadə Ə.Vəliyevin “Madarın dastanı”, Z.Cabbarzadənin “Tülkü və çoban” nağıllarını misal gətirərək, “Madarın dastanı”nağılını xalq nağıllarının əsas elementləri və motivlərinin təsiri ilə yaradılmış bir sənət nümunəsi kimi qiymətli olduğunu söyləyir. M.Rzaquluzadə bir çox yazıçılara folklordan istifadə edərkən klassik nağıllarımıza müasirlik elementləri daxil etməsini ciddi tənqid edir. O yazırdı: Belinski vaxtilə rus xalq nağıllarını təhrif edənlərə çox kəskin bir dillə demişdi: “Bacarırsınız özünüz yeni nağıl yaradın, bacarmırsınızsa, xalq nağıllarını korlamayın”.

Oxucuya nəcib hisslər aşılamağa çalışan şair, uşaqlara faydalı əməyin mənasını açmağa səy göstərir, gördükləri bu işlərdən zövq almağın yolunu onlara asan dillə əsərlərində istiqamət verir. Mikayıl Rzaquluzadə uşaq psixologiyasını dərinlən bildiyinə görə təsvir etdiyi hadisələrin təbii təzahürünü yazıçı məharəti ilə əks etdirir. Onun tərənnümündə təbiət olduqca gözəl və canlı görünür. Bununla yanaşı, yazıçının təsvir etdiyi uşaq obrazları təbiət hadisələrini maraqla izləyir, onun xassələrini dərinlən öyrənir. M.Rzaquluzadə xalq nağıllarına xas olan ümumi təsvirçiliyi bəzən çox ustalılıqla zənginləşdirir, konkret vəziyyət və anları təsvir etməyə üstünlük verir. Öz təsvirlərində portretlər yaradır, hadisələrin gedişini bir növ əyaniləşdirir.

M.Rzaquluzadənin öz hekayə və şeirlərində uşaqları Azərbaycan təbiətinin gözəllikləri, zənginlikləri, çöl heyvanları və quşlarının həyatı ilə tanış edir. M.Rzaquluzadə bu şeirlərində uşaqlara nəcib hisslər aşılayır, quşların həyat tərzini, yaşayışı haqqında maraqlı məlumat verir. Ümumiyyətlə, onun əsərlərində qurub-yaratmaq kimi nəcib arzular geniş təbliğ olunur. Mikayıl Rzaquluzadə yaradıcılığına həyata pədaoq gözünü ilə baxdığımızda, onun uşaq şeirlərinin, hekayələrinin hamısının tərbiyəvi əhəmiyyət daşıdığını görürük. Başqa sözlə desək, müəllif hansı mövzuda əsər yazırsa yazsın, hansı süjetdən istifadə edirsə etsin, onun yaradıcılıq nümunələri uşaqları zəhmətsevər, təmizkar, doğru yolda olmağa, vətəni dərin məhəbbətlə sevməyə, böyüklərə ehtiram göstərməyə, nəzakətli davranmağa, vaxtın qədrini bilməyə, dostluqda sədaqətə səsləyir. M.Rzaquluzadənin yazıçı kimi istedadının gücü və bədii qüdrəti onda idi ki, o qədim epik poetika ilə çağdaş dövrün estetik ideallarını bir-birinə qovuşdurmağı, onların vəhdət nöqtəsini tapmağı bacarmış və müasir ədəbiyyatımızda “Dədə Qorqud” ənənələrinin çox uğurlu başlanğıcını qoya bilmişdi. M.Rzaquluzadənin şeirlərində humanistlik, əxlaqilik, xeyirxahlıq daha qabarıq nəzərə çarpır, süjetli əsərləri ciddi tərbiyəvi nəticələrlə tamamlanır. M.Rzaquluzadə bir nasir kimi uşaqlara yeni bir söz deməyə, həyatı, hadisələri daha sadə və maraqlı şəkildə oxucularına çatdırmağa çalışan, yaradıcılıq axtarışlarına xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşan istedadlı yazıçıdır. Uşaqların və gənclərin tərbiyəsi işində onun hekayələrinin əhəmiyyəti böyükdür. Yazıçının nəsr dili oxucuların dili ilə desək bizə yalnız estetik zövq vermir, eyni zamanda həyatın adicə təzahüründə yazıçı gözəlliyin ölməzliyini, ədəbiliyini tərənnüm edir. Əsərlərindəki xan Çınarı biz hər baharda, hər payızda görürük, onu bizə ədibin əsərlərindəki canlı təsvirlər bizə göstərir. Müəllifin “İşıqlar yandı”, “Düşərgədə”, “Şahin”, “Ana ürəyi-dag çiçəyi”, “Babəkin andı” kimi hekayələri maraqlı nəsr əsərləridir. Doğma vətəni balaca uşaqlara sevdirmək M.Rzaquluzadə hekayələrinin əsas ruhunu təşkil edir. Doğrudur, M.Rzaquluzadə nəsrə daha çox meyl göstərsə də, onun şeirlərində uşaq aləmi, əməyə və birliyə maraqlı, yoldaşlıq, dostluq münasibətləri daha dolğun, təsirlidir. Mikayıl Rzaquluzadənin yaradıcılığı bütövlükdə uşaq və gənclərin təlim və tərbiyəsinə, ən vacibi isə onlara əməyi sevdirməyə xidmət edir. Təbiətin füsunkar gözəlliyini dərk etməyi, ondan zövq almağı, heyvanlar aləminin maraqlı sirlərini uşaq və gənclərə öyrətmək üçün M.Rzaquluzadə xeyli müşahidələr aparmış, bu problemin bədii həllini göstərərək, maraqlı əsərlər yazmağa müvəffəq olmuşdur. M.Rzaquluzadənin əsərlərinin qiymətli cəhətlərindən biri, həm də ən

vacibi, dilinin sadəliyi, səlisliyi və rəvanlığıdır. Uşaqların söz ehtiyatının çoxalmasında, lüğət fondunun zənginləşməsində onun hekayələri böyük əhəmiyyət kəsb edir.

M.Rzaquluzadənin “Mənim çiçəyim” şeiri Ümumdünya gənclər festivalı münasibətilə yazılmış və bütün dünya gənclərinin dostluq, qardaşlıq, həmrəylik münasibətini tərənnüm edən bir əsərdir. Şair həmrəy olan dünya gənclərini rəngbərəng ləçəkləri olan bir çiçəyə bənzədir. Beş qitə gənclərinin rəmzi olan bu rəngbərəng çiçəkləri böyük dostluğun vəhdəti kimi verilən bir okean birləşdirir.

1945-ci ildən bədii yaradıcılıqla ardıcıl məşğul olan M.Rzaquluzadə “Qaranquş yuvası” (1943), “Leyla” (1943), “Ağ durna” (1945), “El gücü” (1948), “İstək” (1949), “Dan söküləndə” (1952), “Ovçu Elişlə Qoçaq Aytəkinin nağılları” (1955), “Ölkənin çiçəkləri” (1962) kitablarını çap etdirdi. Bu kitablarda onun lirik və satirik əsərləri uşaqların bədii-estetik tərbiyəsinə xidmət edən didaktik şeirləri, poemaları, xalq yaradıcılığının motivləri əsasında yazdığı mənzum nağılları və hekayələri toplanmışdır. Yazıcının 60 illik yubileyi münasibətilə 1965-ci ildə “Nəsillərdən nəsillərə” adlı bir cildlik seçilmiş əsərləri çap olunmuşdur. 500 səhifəlik bu kitaba onun ən yaxşı əsərləri, dünya klassikasından tərcümə etdiyi nümunələr daxil edilmiş, həmçinin “Canlı xatirələr” bölməsində M.Qorki, A.Şaiq, M.Y.Lermontov, C.Cabbarlı, S.Vurğun, Y.Məmmədəliyev, V.Mayakovski, R.Rza, N.Rəfibəyli, M.Dilbazi haqqında xatirə və məqalələrinə yer vermişdir. 1970-80-ci illər M.Rzaquluzadə üçün daha uğurlu olmuşdur. Bu illərdə onun daha sambalı və məzmunlu kitabları - “Ürəkdə izlər” (1969), “Quş dili bilən Orxan” (1972), “Yaz günəşi” (1977), “İlin yazı-elin sazı” (1981) kitabları çapdan çıxdı.

M.Rzaquluzadə poeziyasında bədii təfəkkür vətən torpağına, onun əsrarəngiz təbiətinə məhəbbət və məftunluq hissi, yaşamaq və yaratmaq ehtirasının təbii tərənnümü, təbiətlə insan arasında ən gizli rabitəni görə bilmək, həyata və insana məhəbbət duyğularını zəngin ifadə üsulları ilə verə bilmək bacarığı onu oxucularına sevdiren ən mühüm keyfiyyətlərdir. Onun şeirlərində bədii sözün əlvan çalarlarına rast gəlirik. Bu dil bəzən onun hekayələrini mənsur şeir səviyyəsinə yüksəldir, ürəkləri oxşayır.

M.Hüseyn yazırdı: “Hər bir ədibin o birindən fərqi yalnız tip yaratmaqla, kompozisiya qurumunda, təsvir xüsusiyyətlərində, lirik ricətlərində, psixoloji təhlilində və sairədə deyil, həm də onun dilində olmalıdır, zira ədibin dili - ədibin varlığı deməkdir”.

M.Rzaquluzadə bu mənada öz sənətkar qabiliyyətini göstərə bilir. Ədibin dili elə bil ki, təbiətin dilidir. Bu dildə əyaniləşdirmək, konkretləşdirmək, təsəvvür yaratmaq, insan ruhunda təlatüm yaratmaq qabiliyyəti var ki, bu da təbii bir cazibə doğurur.

M.Hüseyn bu fikri daha gözəl deyir: “M.Rzaquluzadənin dilindəki sadəlik və qəhrəmana olan məhəbbət, oxucuya da sirayət edir”.

M.Rzaquluzadənin poeziyasında vətənə məhəbbət duyğuları “Vətən nəğməsi” şerində şairin vətənə olan məhəbbəti canlı və təsirli təşbehlərlə verilmiş Azərbaycan torpağının müqəddəsliyi fikri şairin əsas ideyasına çevrilmişdir. Şair böyük vətəndaşlıq duyğusu ilə vətən torpağını “Sönməz ata ocağı” adlandırır. “Ata ocağı” ifadəsi şeridə təsadüfi işlənməmişdir. Bu ifadədə müdrik bir ənənənin izləri görünməkdədir. Xalq arasında belə inam vardır ki, ata ocağını söndürmək naxələflik, atanın ruhuna biganəlik, bir sözlə, əsli-nəcabəti itirmək deməkdir.

Azərbaycan!..

Müqəddəs odlar yurdu, ey Vətən!

Ey dünyanın əbədi odu-nurlu çırağı!

Sən insana mehriban məskən oldun əzəldən,

Ey qəhrəman elmin sönməz ata ocağı!

... Azad görmək istəmiş mərd övladın hər zaman

Cavanşirin, Babəkin alnıaçıq elini

Səməndərtək yaradın alovlardan-odlardan

Qardaş ellər uzatdı sənə dostluq əlini!

Məhdud mənada “ata ocağı” ifadəsi bir evin işığıdırsa, geniş mənada bu ifadə böyük vətən anlayışı ilə bağlıdır.

Şair Azərbaycanı-doğma vətən! “ata ocağı” adlandırmaqla, vətənimizin “odlar yurdu” kimi şərəfli adını oxucularına xatırladır və vətən qarşısındakı borcumuzun nə dərəcədə böyük olduğunu yadımıza salır.

Sən ey şərqin üfüyündə azad həyat günəş!

Parla, ucal ellərə fərəh versin gələcək!

Başın üstə ucalan azadlığın bayrağı,

Daha da ucalaraq, daha da yüksələcək!

Şairin həssas və səmimi duyğuları o qədər həqiqidir ki, bütün varlığımızla bu duyğuların yaratdığı nidalara səs veririk.

Ömrünün çoxunu təbiət qoynunda keçirən şair, təbiəti insanın mənəvi aləmi və arzu-istəkləri, məhəbbəti ilə vəhdətə götürür. Təbiətlə insanı qarşılaşdırır, üz-üzə gətirir. İnsanın daxili aləmi təbiətdə füsunkarlığı ilə insan arzularında dilə gəlir.

Sərin – sərin meh əsəndə

Səhər – səhər

Üfüqləri bəzəyəndə

Al şafəqlər,

Ürəklərdə ilk duyğular

Dilə gələr

Bənövşələr açılanda.

Təbiət-onun bənövşələri, füsunkar gözəllikəri sakit və coşqun dənizlər, gömgöy səmalar, parlaq günəş insanı, həyatı sevməyə, onun qüdrətini bilməyə çağırır.

Təbiət şairin təsvirində bəzən coşqun, təlatümlü, fırtınalıdır, bəzən də onun fikrində sakit və laldır.

Satirik şeirləri. Ciddi şeirlərində həyatdakı müsbət, işıqlı ideyaları konkret bədii vasitələrlə təsdiq edən şair, öz satiralarında bu ideyaların antipotlarını ifşa edir, müsbət fikri tənqid olunan hədəflərin hər zaman yanında olur.

Onun tənqid hədəfləri zahiri gözəlliyə aludə olanlar (Kamal və Camal), nadanlıq və cəhalət (“Adam-alim”), əqidəsizlik (“Məsləkbaz timsah”), natəmizlik (“Tovuz və dəniz”), öz nöqsanını görməmək (“Uşaq, at və həyat”), kobudluq (“Qorucu”) və sair kimi normal əxlaqa zidd məsələlərdir.

Şairin “Kamal və Camal” satirasında zahiri gözəlliyi məqsəd hesab edən, ona aludə olub mənəvi kamilliyi unudanları tənqid hədəfinə çevirmişdir. “Kamal və Camal” satirasında göstərir ki, naz-nemət içərisində yaşayan bir gözəl, nəhayət həyatdan doyur, guya fədakarlıq etmək istəyərkən, zahirən gözəl olmayan, mənəvi kamillik dərəcəsinə görə isə misilsiz bir insan olan filosofa ərə getmək istəyir. Filosof dünya görmüş müdrik bir insan olduğu üçün gözəlin mənasız təklifi qarşısında əyilmir. Gözəlin fikrincə əgər filosofa ərə gedərsə, onlardan olan uşaq gözəllikdə ona, ağılda isə atasına çəkər. Filosof isə ona belə cavab verir:

Düzü, qorxuram ki,

O yazıq səhvən

Hüsnü məndən ala,

Kamalı səndən!

Şair bu əsərdə mənəvi gözəlliyi daha uzun ömürlü sayır.

“Uzun və böyük” satirasında şair xalq rəvayətindən istifadə edərək incə bir mətləbə işarə vurur. “Böyüklük” anlayışı insanın mənəvi aləminin zənginliyi, əzəməti ilə bağlıdır. Bədəcə uzun olanlar yox, ağılca dərin olanlar böyük hesab edilənlərdir.

Qoy bilsin – eşitsin uzun yazanlar,

Uzunla

Böyüyün

Böyük fərqi var!

M.Rzaquluzadənin satiralarında rədd və inkar edilən sifətlərin əksinə olaraq mərdlik, yaxşılıq, gözütöxlük, mənəvi təmizlik, təvazökarlıq kimi gözəl sifətlər təbliğ edilir.

“Az ver,

Çox yalvar –

Çox ver,

Az yalvar”

Deyib babalar ...

Nə ver! Nə yalvar

Uşaq şeirləri. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının xəzinəsini ölməz əsərləri ilə zənginləşdirən və bu sahədə çalışan yazıçılarımızdan M.Ə.Sabirin, A.Səhhətin, S.S.Axundovun, A.Şaiqin, M.Müşviqin, R.Rzanın, M.Dilbazinin və başqalarının xidməti xüsusilə böyükdür.

Mikayıl Rzaquluzadə uşaq ədəbiyyatı yaradıcılığı sahəsində həm bədii, həm də elmi – nəzəri əsərləri ilə müntəzəm iştirak etmişdir. Onun “Şura cocuq ədəbiyyatı uğrunda”, “Azərbaycan şura cocuq ədəbiyyatının nəaliyyətləri”, “Folklor və cocuq ədəbiyyatı”, “Uşaqlar üçün və uşaqlar haqqında ədəbiyyat” və başqa bu kimi qiymətli məqalələri hələ vaxtilə geniş oxucu kütləsinin diqqətini cəlb etmişdir.

M.Rzaquluzadə uşaqlar üçün yazdığı əsərlərində konkretliyi və aydınlığı saxlayır, uşaqlarla onların dilində danışır, fakt və hadisələri uşaqların yaşlarına uyğun surətdə ifadə edir. Az sözlü misralar, qoşa misralar da, müvəffəqiyyətlə seçilmiş qafiyələr onun uşaq şeirləri üçün xarakterik cizgilərdəndir.

M.Rzaquluzadə gözəllik duyğusunun təsir gücünə inandığı üçün əsərlərində ondan istifadə etməyə çalışır. Şairin fikrincə gözəllik yalnız əməklə bağlı veriləndə uşaq onu tez başa düşür və asanlıqla mənimsəyir. Şair belə qənaətə gəlir ki, əsil gözəllik əmək və zəhmətlə bağlı gözəllikdir. Zəhmətlə qazanılan çörək dadlı olur. Dediklərimizə nümunə olaraq “Ən dadlı meyvə” şeirini misal göstərə bilərik.

Ən dadlı meyvə nədir,

Ən dadlı meyvə, ancaq

Sən öz zəhmətinlə

Yetirdiyin meyvədir...

M.Rzaquluzadənin əsərlərinin maraqlı cəhətlərindən biri də odur ki, onun hər bir şeirində bir konkretlik var. Hər şeiri bir ideyanın dəqiq ifadəsinə həsr edilir. “Ölkəmizin çiçəkləri” şeirinə nəzər salaq. Burada vətənin müqəddəsliyindən, onun geniş qoynunda məskən salmış uca dağların, bərəkətli torpağından söhbət açılır. Böyük Fizulinin, Sabirin, Vurğunun adını çəkən şair onların unudulmaz əsərlərini öyrənməyə tövsiyyə edir və sonra da sanki uca səslə belə deyir:

Ölkəmizin çiçəkləri,

Ay qızlar, ay uşaqlar

Bu əziz ana Vətən,

Bu qəlbi odlu diyar

Mərd – igid babalardan

Qalıb sizə yadigar.

Sizdən də gələcəyə

Qalacaqdır yadigar.

M.Rzaquluzadə uşaqlarımız üçün gözəl əsərlər yaradan bir şair kimi tariximizin, keçmişimizin, qəhrəmanlığımızın şahidi olan bir salnaməçiyə bənzəyir. O, zəngin adət və ənənələrimizin, incəsənətimizin, folklorumuzun dərin bilicisi və eyni zamanda xalqımızın inqilabi salnaməsini yazan istedadlı bir sənətkardır.

M.Rzaquluzadə başqa sahələrdə olduğu kimi, tərcümə sahəsində də geniş səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. Homer, Aristofan, Heyne, Puşkin, Lermontov, Şiller, Bayron, Belinski, Mayakovski, Sereteli, Krılov, Qorki, Uşinski, Tixonov, Surkov, Brovka, Simonov, Marşak, Namiq Kamal, Tofiq Fikrət, Abay və başqalarının əsərləri onun tərcüməsində Azərbaycan oxucularının dərin rəğbətini qazanmışdır. Tanınmış yazıçılardan etdiyi tərcümələr ədibin Azərbaycan ədəbiyyatına qoyub getdiyi maraqlı yaradıcılıq yolu olmuşdur.

Ədəbiyyat

- 1.Ə.Əzizov Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının inkişaf yolları. Bakı, Gənclik, 1968.
- 2.Belinski V.Q. Seçilmiş məqalələr. Bakı, Uşaqgəncnəşr, 1948.
- 3.M.Rzaquluzadə. İki dünyanın uşaqları. Bakı, 31may, 1961.

**IDEA-CONTENT AND HISTORICAL PERIOD OF EPICS IN ANCIENT AND
MEDIEVAL LITERATURE**

**ANTİK VE ORTA ÇAĞ EDEBİYATINDA DESTANLARIN FİKİR İÇERİĞİ VE
TARİHSEL DÖNEMLERİ**

**QƏDİM VƏ ORTA ƏSRLƏR ƏDƏBİYYATINDA DASTANLARIN İDEYA-
MƏZMUNU VƏ TARİXİ DÖVRÜ**

AYGUN AHMADOVA

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi (Ü. Hacıbeyov-68), 0000-0002-2464-2513

Özet

Bütün milletlerin edebiyatında olduğu gibi Azerbaycan edebiyatının da temeli daha çok kolektif yaratıcılık olmasına rağmen, ağızdan ağza, nesilden nesile sözlü olarak aktarılan ve giderek değerlendirilen çeşitli ilkel şarkılar, masallar, efsaneler ve atasözleri vardır. yetenekli kelime ustaları tarafından.

13 yüzyılda Azerbaycan şiiri yeni bir zirveye ulaştı. Molla Kasım'ın şiirleri, Gazi Burhaneddin'in Divan'ı, Nesimi'nin eserleri, Destani-Ahmed Harami, Ali'nin "Gisseyi-Yusif" destanı, Âşık Paşa'nın "Keribnâme"si ve son olarak İzzeddin Hasanoğlu'nun Azerbaycan dilinde yazdığı eserleri Azerbaycan şiirinde yeni bir aşamaya girmiştir. Azerbaycan edebiyatı tarihindeki kahramanlık destanları manevi ve manevi bir öze sahip olduğundan hem çocuk edebiyatında hem de genç neslin manevi gelişiminde büyük eğitici öneme sahiptir.

"Kitabi-Dede Korkut" destanı 1815 yılında bilim dünyasına tanındı. 2019 yılına kadar "Kitabi-Dada Korkud"un iki el yazması bilim tarafından biliniyordu. Bunlardan biri, Alman oryantalist Friedrich von Dietz tarafından İstanbul'dan Almanya'ya götürülen ve Dresden şehir kütüphanesine bağışlanan, bir önsöz ve on iki kıtadan (destandaki tek tek hikayelere kıtalar denir) oluşan Dresden nüshasıdır. diğeri ise 1950'lerde Vatikan'da bulunan bir önsöz ve altı boyutlu kopyadır. Alman oryantalist Friedrich von Dietz tarafından Dresden kütüphanesinde keşfedildi. Bu destanlar farklı dönemlerde farklı şarkıcılar tarafından yaratılmıştır.

Sesi uzak asırlardan gelen, parlak ışığı tarihe geçmiş, Türkçe konuşan halkların edebiyat tarihinde yenilmez bir kitap vardır: "Kitabi-Dade Korkut". Bu kitaba Azerbaycan sözlü ve yazılı edebiyatının dedesi denilebilir. "Kitabi-Dade Gorgud" kompakt olduğu kadar anıtsaldır.

Azerbaycan sözlü halk edebiyatının en ünlü eserlerinden biri olan "Koroğlu" destanı, "Koroğlu" destanının müstakil beyitleri 17-18. yüzyıllara aittir. Yüzyıllardır bu yaşanıyor. Bu anlamda "Keroğlu" özgün kompozisyona sahip bir eserdir. Bu eserin her bir kolu başlı başına tükenmiş ve tamamlanmış bir destan olmakla birlikte, diğer dallarla ortak bir ana hat etrafında birleşerek büyük, anıtsal bir destan oluşturmaktadır. Çalışmanın yalnızca bir dalının bu genel araştırmaların biraz dışında olduğu görülmektedir. Bu hedef, "Keroğlu'nun Darbend ziyaretinin" hedefidir. Koroğlu'nun kelimenin en geniş anlamıyla Koroğlu olduğunu gösteren temel etkenlerden biri de Azerbaycan halkının kadim inançları, Mısır kılıcı, gücü, şiir yeteneği ve ölümsüzlüğü, su ve ateşle ilişkilendirilen Kirat'tır. Ulus. Koroğlu destanında 7770 deli

vardır. Azerbaycan'da uzun zamandır kutsal kabul edilen 7 sayısının üç tekrarından oluşan bu sayı, bereket ve sonsuzluğun sembolüdür.

13 yüzyılda yazılmış bir eser olan "Destani-Ahmed Harami", çeşitli olayları anlatan meclislerden oluşmaktadır. Destani Ahmedi Harami'nin eseri hem Mesnevi Eski Anadolu Türkçesinin hem de Azerbaycan Türkçesinin dil özelliklerini içermektedir. Eserde çok sayıda eruz yanlısının bulunması Türkçenin eruzla tam olarak uyarlanmadığını göstermektedir. Her ne kadar Türkiye ve Azerbaycan'da bazı çalışmalar yapılmış ve eserin tamamı yayımlanmışsa da bu mesnevinin dil özellikleri bugüne kadar ele alınıp derinlemesine araştırılmamıştır. Talat Onay, eserin tek nüshasını 1928'de yayımladı. 1946'da bazı eklemelerle yeniden basıldı. Eser 1632 ayet oluşmaktadır.

Anahtar kelimeler: kolektif, kadim anıt, sonuç, kahramanlık, destan, yükseliş

Abstract

As in the literature of all peoples, the basis of Azerbaijani literature is more collective creativity, but it is a variety of primitive work songs, tales, legends, proverbs, proverbs, which are passed down orally from mouth to mouth, from generation to generation, and are gradually refined by skilled wordsmiths. etc. works.

In the 13th century, Azerbaijani poetry reached a new peak. Molla Gasim's couplets, Gazi Burhaneddin's Divan, master Nasimi's works, Dastani-Ahmed Harami, Ali's epic "Gisseyi-Yusif", Ashiq Pasha's "Qaribnama", and finally the works written in Azerbaijani by Izzeddin Hasanoglu brought Azerbaijani poetry to a new stage. Heroic epics in the history of Azerbaijani literature are of great educational importance, both in children's literature and in the spiritual development of the young generation, as they have a spiritual and moral essence.

"Kitabi-Dada Gorgud" epic became known to the world of science in 1815. Until 2019, two manuscripts of "Kitabi-Dada Gorgud" were known to science. One of them is the Dresden copy, which consists of a prologue and twelve stanzas (individual stories in the saga are called stanzas), taken from Istanbul to Germany by the German orientalist Friedrich von Dietz and donated to the library of the city of Dresden, and the other is a preface found in the Vatican in the 1950s. and is a copy of six sizes. It was discovered by the German orientalist Friedrich von Dietz in the Dresden library. These epics were created by different singers at different times.

There is an invincible book in the history of the literature of Turkic-speaking peoples, whose voice comes from distant centuries and has crossed the history with its bright light - "Kitabi-Dade Gorgud". This book can be boldly called the grandfather of Azerbaijani oral and written literature. "Kitabi-Dade Gorgud" is as monumental as it is laconic.

"Koroglu" epic - one of the most well-known works of oral folk literature of Azerbaijan, the separate couplets of the epic "Koroglu" occur in the 17th-18th centuries. In this sense, "Koroglu" is a work with an original composition. Although each of the branches of this work is an exhausted, completed epic by itself, they are united with other branches around the common main line, creating a big, monumental epic. Only one branch of the work seems to be slightly outside of these general works. This goal is the goal of "Koroglu's visit to Darbend". One of the main factors that show that Koroglu is Koroglu in the broadest sense of the word is related to Kirat, Egyptian sword, strength, power, poetic skill and immortality, water and fire, which are related to the very ancient beliefs of the Azerbaijani people. There are 7770 madmen in the "Koroglu" saga. This number, consisting of three repetitions of the number 7, which has been considered sacred in Azerbaijan for a long time, is a symbol of abundance and infinity.

"Dastani-Ahmad Harami", a perfect work of art, written in the 13th century, consists of assemblies in which various events are described. Dastani Ahmadi Harami's work includes the language features of both Masnavi Old Anatolian Turkish and Azerbaijani Turkish. The presence of many eruz errors in the work shows that Turkish is not fully adapted to eruz. Some studies have been conducted both in Turkey and Azerbaijan, and although the work has been published in full, the language features of this masnav have not been discussed or extensively researched so far. Talat Onay brought out the only copy of the work in 1928. In 1946, it was republished with some additions. The work consists of 1632 verses.

Key words: collective, ancient monument, result, heroism, epic, rise

Bütün xalqların ədəbiyyatında olduğu kimi, Azərbaycan ədəbiyyatının əsasını daha çox kollektiv yaradıcılıq xüsusiyyətinə malik olub, ancaq şifahi surətdə ağızdan-ağıza, nəsil-dən-nəsilə keçərək gələn, məharətli söz ustalarının ifasında getdikcə cilalanan müxtəlif ibtidai əmək nəğmələri, nağıl, əfsanə, atalar sözləri, məsəllər və s. əsərlər təşkil edir.

Bu gün bizim əlimizdə bu dövr ədəbiyyatının öz vaxtında qələmə alınmış yazılı abidəsi yoxdur. Lakin bu heç də o demək deyildir ki, ədəbiyyatın bu dövrü haqqında heç bir təsəvvür əldə etmək mümkün deyildir. Uzaq keçmişdə yaşamış ulu babalarımızın təsərrüfat həyatı ilə çox yaxından bağlı olan bir sıra qədim janrların, formaların, hətta süjet, motiv və surətlərin izləri, bəzən də doğrudan-doğraya nümunələri şifahi ənənə yolu ilə zəmanəmizə qədər gəlmişdir. Bir tərəfdən bu zəngin xəzinəyə, digər tərəfdən qədim Azərbaycan haqqında az-çox məlumat vermiş olan antik müəlliflərin əsərlərinə, o biri tərəfdən də şifahi ədəbiyyat xəzinəsindən çox məharətlə istifadə etmiş Nizami kimi klassiklərə istinad edərək ədəbiyyatımızın bu dövrü haqqında təxmini də olsa danışmaq olar. Arxeoloji qazıntılar nəticəsində əldə edilmiş maddi mədəniyyət qalıqlarından, qədim kitabə və abidələrdən, antik müəlliflərin əsərlərində təsadüf edilən məlumatlardan, xüsusilə inqilabdan sonrakı illərdə aparılan tədqiqatlardan aydınlaşır ki, Azərbaycan Şərqi ən qədim mədəniyyətə malik ölkələrindən biridir.

XI yüzillikdən başlayaraq Təbriz, Şirvan, Urmiya, Marağa, Gəncə, Naxçıvan, Beyləqan və s. elm və mədəniyyət mərkəzlərində görkəmli sənət adamları və söz ustaları yetişmişdir. X-XI əsrlərdə şəhərlərdə və sarayda yaranan yazılı ədəbiyyatdan elm mənasıyla fərqli olan şifahi xalq ədəbiyyatı da inkişaf edirdi. Biz bu əsrlərdə yaşayan şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinin izlərinə Nizaminin, Xaqaninin əsərlərində, tarix kitablarında təsadüf edirik. Xaqani və Nizami tez-tez atalar sözlərindən istifadə etmişlər. Onların əsərlərində Hər kəsin tüstüsü öz bacasından düz çıxar. Ev oğrusunu tutmaq olmaz. "Vaxtsiz banlayan xoruzun başını kəsərlər" kimi bu gündə işlənməkdə olan atalar sözlərinə təsadüf edirik.

Əfzələddin İbrahim Xaqani 1120-ci ildə Şamaxı şəhərində anadan olub. İbrahim ibtidai təhsil və tərbiyəsini əmisi Kafiəddin Ömər Osman oğlunun yanında almışdır. Gənc İbrahim ara-sıra şeirlər də yazırdı. Onun şairliyə olan meylini və bu sahədəki istedadını görəndə Kafiəddin Xaqaninin «Həssani-Əcəm» adlandırır, (Həssan VII əsrdə yaşamış məşhur ərəb şairidir) onu şeirlər yazmağa ruhlandırır. Əmisi vəfat edəndə Xaqaninin 25 yaşı var idi. Artıq onun şeirləri çox yayılmışdır.

Məliküm-şüəra Əbül-Üla Gəncəvi onu Şirvanşahlar sarayına aparıb, ona «Xaqani» təxəllüsü verir. Sarayda ancaq fars dilində yazılmış şeirlər qəbul edilirdi. Çox çəkmədi ki, Xaqanidə saraya qarşı narazı fikirlər doğdu. Şair saraydakı vəziyyətini «Töhfətül-İraqeyn» əsərində belə təsvir edir:

Mən mənə yaradan tutiyəm, əfsus,

Şirvan qəfəsində olmuşam məhbus.

Şamaxı - bu gözəl, bu geniş diyar,

Nə üçün gözümdə zindana oxşar.

Vətənim mənə, ah, bir zindan olmuş,

Hər tüküm canıma zindanban olmuş.

Xəqani yaradıcılığında insana məhəbbət hissi zəngindir. Humanizm, vətənpərvərlik yalnız Xaqani ədəbi irsində deyil, dövrün bütün mütərəqqi şairlərinin yaradıcılığı üçün də səciyyəvidir.

XIII yüzillikdə Azərbaycan dilli şeir yeni yüksəliş məqamına çatdı. Molla Qasımın qoşmaları, Qazi Bürhanəddinin «Divan»ı, ustad Nəsiminin əsərləri, «Dastani-Əhməd Hərami», Əlinin «Qisseyi-Yusif» dastanı, Aşıq Paşanın «Qəribnamə»si, nəhayət İzzəddin Həsənoğlunun azərbaycanca yazdığı əsərlər Azərbaycan şeirini yeni mərhələyə çatdırdı.

«Dastani-Əhməd Hərami» Azərbaycan dilli poema janrının ilk nümunələrindən biri kimi diqqəti cəlb edir. Poemada Güləndam surəti dövrünün qadına münasibətindən fərqli olaraq qəhrəmanlıq dastanlarında rastlaşdığımız igid qadın obrazlarına məxsus məziyyətləri, həmçinin orijinal və yeni boyaları ilə seçilən bir qəhrəmandır.

Azərbaycan şairlərindən Zülfüqar Şirvani, Övhədi Marağalı, Mahmud Şəbüstəri, Əssar Təbrizi bu dövrdə divan ədəbiyyatı ənənələrini davam və inkişaf etdirirdilər.

Azərbaycanın ictimai, siyasi və mədəni həyatında XV-XVI əsrlər yeni mərhələdir. Bu dövrdə Şirvan şahlığı, Qaraqoyunlu, Ağqoyunlu dövlətləri zəminində Şah İsmayıl Xətəinin rəhbərliyi ilə Səfəvi dövləti yaranmışdır. Şah İsmayıl Xətəi istedadlı şair, mədəniyyət hamisi idi. Səfəvi dövlətinin bütün mədəni yüksəlişinin başında durmaqla yanaşı, incəsənətin və ədəbiyyatın çiçəklənməsinə böyük qayğı göstərirdi. «Dəhnamə» poeması məhz bu ruhda yazılmışdır. Füzulinin simasında isə Azərbaycan ədəbiyyatı yeni, daha yüksək mərhələyə qalxdı. Füzuli «Leyli və Məcnun» dastanı ilə Azərbaycan dilində yeni bir ədəbi məktəbin əsasını qoydu.

Dastanlar qədim və orta əsrlərdə nağıl, oğuznamə, hekayət, boy, qol, səfər və s. adlarla yayılmışdır. Lakin bunlar öz şəkil xüsusiyyətləri ilə digər ədəbi növlərdən fərqləndiyinə görə sonrakı mərhələlərdə «dastan», daha geniş əhatə dairəsinə görə sonrakı mərhələlərdə «epos» adlanmışdır. Dastanda şeirlə nəsr birləşir, bütöv bir süjetə xidmət edir. Dastanın ümumi məzmunu nəsrə, qəhrəmanların düşüncələri, hiss və duyğuları daha emosional təsir gücünə malik olan şeirlə ifadə olunur. Aşıqlar dastan söylədikləri zaman şeiri müvafiq musiqi havası üstündə oxuduqdan sonra onu xüsusi bir tonla təkrar edir. Bu da dastanın ideya və bədii-estetik baxımdan anlaşılması üçün faydalıdır.

Azərbaycan dastanları öz məzmun və mündəricəsinə görə əsasən üç növə bölünür: məhəbbət dastanları, məişət dastanları və qəhrəmanlıq dastanları. Azərbaycan dastanları, xüsusilə onların səciyyəvi nümunələri üç tərkib hissədən ibarətdir: ustadnamə, dastanın əsas tərkib hissəsi və duvaqqapma.

Dastanda qəhrəmanın həyat yolu çox erkən başlayır. Bir çox dastanların əvvəlində gələcəkdə doğulacaq qəhrəmandan bəhs edilir. Qəhrəman dünyaya gəlir, çox sürətlə böyüyür. Bundan sonra kiçik qəhrəmanın başına gələn hadisələr nağıl olunur. Qəhrəmanın həyatı ilə bağlı hadisələr, onun mübarizəsi əvvəlcə fərdi səciyyə daşıyır, get-gedə ictimai məzmun alır.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində qəhrəmanlıq dastanları mənəvi-əxlaqi mahiyyətə malik olduğuna görə istər uşaq ədəbiyyatında, istərsədə gənc nəslin mənəvi inkişafında böyük tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edir.

DƏDƏ QORQUD DASTANI. Türk dilli xalqların ədəbiyyat tarixində səsi uzaq əsrlərdən gələn gur işığı ilə tarixləri yarıb keçən yenilməz bir kitab var – “Kitabi-Dədə Qorqud”. Bu kitabı cəsarətlə Azərbaycan şifahi və yazılı ədəbiyyatının babası adlandırmaq olar. “Kitabi-Dədə Qorqud” lakonik olduğu qədər də monumentaldır; artıq sözdən, xaric səsdən uzaq öz qurğusunun siqləti ilə torpağın dərinliyinə işləyən öz dadı-duzu, şirinliyi ilə əcdadlarımızın zəngin idrak və təxəyyülünün məhsulu olan möhtəşəm bir abidədir. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı elm aləminə 1815-ci ildə bəlli olmuşdur. 2019-cu ilədək “Kitabi-Dədə Qorqud”un elmə iki əlyazması məlum idi. Bunlardan biri – alman şərqşünası Fridrix fon Dits tərəfindən İstanbuldan Almaniyaya aparılmış və Drezden şəhərinin kitabxanasına bağışlanmış bir müqəddimə və on iki boydan (dastandakı ayrı-ayrı əhvalatlar boy adlanır) ibarət olan Drezden nüsxəsi, o biri isə XX əsrin 50-ci illərində Vatikanda tapılmış bir müqəddimə və altı boydan ibarət nüsxədir. Alman şərqşünası Fridrix fon Ditsin Drezden kitabxanasında aşkara çıxarmışdır. Bu dastanlar ayrı-ayrı ozanlar tərəfindən ayrı-ayrı vaxtlarda yaradılmışdır. Boyların əksəriyyəti bütün dünya xalqlarının qəhrəmanlıq eposlarında olduğu kimi epik qəhrəmanların daxili və xarici düşmənlərə qarşı apardıqları müharibələrdən bəhs olunur əsas boyları təxminən X-XI əsrlərlə səslənir. Dastanların əsas süjeti aşağıdakı on iki boyda əks olunmuşdur: “Dirşə xan oğlu Buğacın boyu”, “Salur Qazanın evinin yağmalandığı boy”, “Bayburanın oğlu Bamsı Beyrək boyu”, “Qazan bəyin oğlu Uruz bəyin dustaq olduğu boy”, “Duxa Qoca oğlu Dəli Domrulun boyu”, “Qanlı Qoca oğlu Qanturalı boyu”, “Qazılıq Qoca oğlu Yeynəyin boyu”, “Basat Təpəgözü öldürdüyü boy”, “Bəkil oğlu Əmranın boyu”, “Salur Qazan dustaq olub oğlu Uruz çıxardığı boy”, “İç Oğuz Dış Oğuz asi olub Beyrək öldüyü boy”.

Adət-ənənələrin öyrənilməsində mənbələrdən biri də “Kitabi Dədə Qorqud” hesab olunur. “Kitabi Dədə Qorqud” da əks olunan adət-ənənələrin əksəriyyəti müasir dövrdə heç bir dəyişiklik etmədən istifadə olunur.

AD QOYMA. İnsan oğlu yarandığı gündən onun ən ali məqsədi nəsil artırmaq və yetişdirməkdir. “Kitabi Dədə Qorqud”dakı Oğuz tayfalarında nəsil artırmağa böyük önəm vermişlər. Dastanda belə bir hissəyə rast gəlinir. Belə ki, övladlı şəxsləri qızılı, ağ rəngli otağa dəvət etmiş, övladları olmayanları isə qara otaqda oturtmuşlar ki, “Allah-Taala qarğıyıbdır, biz dəxi qarğayız”.

Doğum mərasimləri içərisində “Ad qoyma” mərasimi mövcuddur. “Kitabi Dədə Qorqud” dastanında ad qoyan şəxs el ağsaqqalı hesab olunan Dədə Qorquddur. Dastanda adlar adətən gəncin göstərdiyi hünər ilə əlaqəli olur. Bu o deməkdir ki, uşaq doğulduğu an ona ad qoyulmur. Yalnız göstərdikləri igidlikdən sonra ona ad verilir. Bunu “Dastan”ın birinci, üçüncü və səkkizinci boylarında görmək olar. Məs. Buğac, Basat və s. hünərləri ilə ad qazanan şəxslərdir.

TOY MƏRASİMLƏRİ. Toy “Kitabi Dədə Qorqud”da əks olunan adətlərdən biridir. “Beşikkərtmə” adətində Dastanda rast gəlinir. “Bayandır xanın məclisində bütün bəylər əl açıb Baybörə bəy üçün oğlan diləyərək, Baybörə bəy onlardan qız üçün dua etmələrini istəmişdi. Bəylərin duasından sonra Baybican deyir ki “Əgər mənim oğlum olsa Baybörənin qızı ilə evləndirəcəyəm”

Validənləri sağ ikən övladlarını görmək arzusu “Dastanda” öz əksini tapır. Altıncı boyda Qanlı Qoca evləndirmək istədiyi oğluna deyir: “Yaranlar atəm öldi, mən qaldım. Yerini-yurdum tutdun. Yarınki gün mən öləm, oğlum qala. Bundan yegrəgi yoxdur ki, gözüm görərkən oğul, gəl səni evərayım.”

YAS MƏRASİMLƏRİ. Əski dünyagörüşünə uyğun olaraq yaranan adətlərdən biridə yas mərasimi ilə əlaqəli adət-ənənələrdir. Yas mərasimində dünyanı dəyişən şəxsin arxasında qoyduğu ağrı ilə şivən qoparılır, ağılar deyilir. “Kitabi Dədə Qorqud”da bu cür ağılara,

şivənlərə rast gəlirik. "Bamsı Beyrək" boyunda deyilir. Beyrək kafirlərə əsir düşərkən, adaxlısı Banıçıçək şivən qoparır, zar-zar ağlayır. "Vay al duvağın yiyəsi, vay alnım, başım umuru".

1952-ci ildə E.Rossi Vatikan kitabxanasında əsərin yeni bir nüsxəsini tapıb italyanca tərcüməsi ilə birlikdə nəşr etdirmişdir. "Kitabi-Dədə Qorqud" Türkiyədə ilk dəfə 1916-cı ildə Kilisli Müəllim Rifət, Azərbaycanda isə 1939-cu ildə akademik H.Araslı tərəfindən nəşr olunmuşdur. Sonralar əsər ingilis, alman və fars dillərinə tərcümə edilmiş, İngiltərədə, İsveçrədə, Amerika Birləşmiş Ştatlarında və İranda çapdan çıxmışdır. 1951-ci ildə "Kitabi-Dədə Qorqud" Azərbaycanda və Türkmənistanda "xalq düşməni" elan edilərək oxunmasına qadağa qoyulmuşdur. "İnkişaf etmiş" Sosializm cəmiyyətində və Feodalizm dövründən qalmış sənət nümunəsinə yer verilmirdi. Lakin "Kitabi-Dədə Qorqud" eposu Azərbaycanda 1957-ci ildə, Türkmənistanda 1980-ci ildə bəraət qazanaraq oxucu kütləsinin ixtiyarına verilmişdir.

Dədə Qorqud dastanlarının bədii xüsusiyyətlərindən danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, bütün obrazlı ifadələr canlı danışq dilindən alınmışdır. Təbiətdən alınan müqayisələr, təşbehlər son dərəcə maraqlı və sadədir. Dədə Qorqud dastanları sonrakı xalq yaradıcılığı inkişafına böyük təsir göstərməklə bərabər, yazılı ədəbiyyatda müəyyən izlər buraxmışdır.

Dədə Qorqud boylarının əsas mahiyyətini yurdun və xalqın qorunması, xeyir qüvvələri təmsil edən qədim oğuzların yadelli işğalçılara – şər qüvvələrə qarşı ölüm-dirim savaşı, öz əhəmiyyətini indi də itirməyən bir çox əxlaqi-didaktik görüşlər təşkil edir. Keçən yüzilliyin 50-ci illərində sovet totalitar rejiminin ideoloji basqısı altında "Dədə Qorqud" eposu milli ədavəti qızıqdıran bir ədəbi abidə kimi qadağan edilmiş, yalnız 60-cı illərin əvvəllərində "bəraət" ala bilmişdir.

KOROĞLU EPOSU. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının ən görkəmli əsərlərindən biri olan «Koroğlu» eposunun ayrı-ayrı qoşmalarının XVII-XVIII əsrlərdə təsadüf edilməkdədir.

Məlum olduğu kimi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində üç böyük həcmli dastan vardır: «Dədə Qorqud» boyları, «Əsli və Kərəm», «Koroğlu».

Bunlardan «Əsli və Kərəm» dinin və din xadimlərinin azad sevgiyə mane olduqlarını, müxtəlif millətdən olub, bir-birini sadə, təmiz bir məhəbbətlə sevən iki gəncin məhv olduqlarını təsvir edən məhəbbət dastanıdır. Təəssübkeşi din nümayəndəsi olan keşiş Əslini qaçırır. Kərəm onun ardınca düşür. Obalar, oymaqlar, kəndlər, şəhərlər gəzir. Dastan bizə hər yerdə «Dədə Qorqud» boyları isə belə deyildir. Burada 12 müstəqil dastan vardır. Bu dastanların əksəriyyəti bir-birilə əlaqədar olsalar da, hər biri öz-özlüyündə müstəqil dastanlardır. Bunların arasında hətta xronoloji əlaqə də yoxdur. Bəzi hallarda isə bu boylar arasında ziddiyyətlər, uyğunsuzluqlar da vardır. Bir boyda öldürülmüş düşmən sonrakı boyda yenə də iştirak edir. Yaxud, II boyda adlısanlı bir qəhrəman kimi təsvir edilən surət XI boyda yenidən anadan olur və s.

«Koroğlu» bu mənada orijinal bir kompozisiyaya malik bir əsərdir. Bu əsərin qollarının hər biri öz-özlüyündə bitkin, tamamlanmış bir dastan olsa da, başqa qollarla da ümumi ana xətt ətrafında birləşir, böyük, monumental bir epos yaradırlar. Əsərin yalnız bircə qolu bu ümumi işlərdən bir qədər kənar qalmış kimi görünür. Bu qol «Koroğlunun Dərbənd səfəri» qoludur. Ümumiyyətlə, dastana görə Koroğlunun uşağı olmur. Buna görə də əsərin «Eyvazn Çənlibelə gətirilməsi» qolu Nigarın övlad həsrəti ilə başlayır. O, dəlilərin qurmuş olduqları bir məclisdə güzgüyə baxır, yaşının keçmiş olduğunu görərək özünün məşhur qoşmasını deyir:

Qəm-qüssəm başımdan aşıb,

Mən tək dərdə dalan yoxdur.

Ah çəkməkdən bağrım bişib,

Bircə yada salan yoxdur.

Necə baxım ev-eşiyə,

Yaralı könlüm üşüyə,

Toz bürümüş boş yeşiyə,

Şirin layla çalan yoxdur.

Bu sonsuzluq, övladsızlıq dərdi Koroğlunu da sarsıdır. Onun da yeganə şəxsi dərdi, kədəri, həsrəti, niskili budur. Bu həsrəti aşırıq Cünunun gedib türkmən tayfasında Eyvazı tapması, Koroğlunun min bir əziyyətlə onu atasından alıb Çənlibelə gətirməsi ilə bitir. Nigar Eyvazı köynəyinin yaxasından keçirərək oğulluğa qəbul edir.

Eposun qədim mövzuları ilə daha çox səsləşən hissəsi birinci qoludur. Bu qolda atların doğulması və tərbiyəsi, Misri qılınc, Qoşa bulaq məsələsi xüsusilə maraqlıdır.

Məlum olduğu üzrə Qırat və Dürat dəniz ayğırından, başqa sözlə deyilsə, sudan əmələ gəlmişlər. Koroğlunun özünə də qüdrət, qüvvət və aşırıqlıq məharəti, ölməzlik verən yenə də Qoşa bulağın suyu olmuşdur. Qıratın alovdan iki qanadı var imiş. Misri qılınc göydən düşmüş ildırım parçasından düzəlmişdir. Qoşa bulağın suyunu coşdurub daşıran isə yenə də ulduzların toqquşmasından əmələ gələn od, işıq imiş.

Beləliklə, Koroğlunun sözün geniş mənasında Koroğlu olmasının məlum edən əsas amillərdən Qırat, Misri qılınc, güc, qüvvət, şairlik məharəti və ölməzlik, su ilə, od ilə əlaqədardır ki, bu da Azərbaycan xalqının çox qədim etiqadları ilə bağlıdır. «Koroğlu» eposunun qadın surətləri xüsusilə maraqlıdır. Burada Məhbub xanım, Şuşi xanım, Ruqiyyə xanım kimi ağıllı, tədbirli Telli xanım kimi igid, qorxmaz, qəhrəman qız surətləri vardır. Çənlibeldə hətta Dəllək Əhmədin arvadı Pəricahan kimi həmişə kişi paltarında gəzən, dəlilər kimi silah gəzdirən, at minib dəlillərlə birlikdə döyüşlərdə iştirak edən qadınlar da az deyildir. «Həmzə İslam» variantına görə hətta Keçəl Həmzə ona «xanım» deyib müraciət etdikdə o hirsələnir: «Mənə niyə xanım deyirsən? Mən kişiyəm!» deyə qılınc çəkib hücum edir.

Qadın surətləri içərisində ən çox diqqəti cəlb edən, əlbəttə, Nigardır. O bəzən Telli Nigar adlandırılır, bəzən övlad həsrəti ilə ağlayan nisgilli bir gəlin kimi təsvir edilir, bəzən yaxşı bir məsləhətli, ağ saçlı bir müqəbbir olur, bəzən də yeri gəldikdə qılınc qurşanıb Koroğlunu əvəz edən bir qəhrəmana çevrilir. Dəlilər onu hətta Koroğlunun özündən də çox sevir, hörmət bəsləyirlər. «Həmzənin Qıratı aparması» qolunda Koroğlu dəliləri özündən incidir. Onlar hətta Çənibeli tərək etmək qərarına gəlirlər. Onları sakitləşdirən yenə də Nigar olur. Özü də onların tərəfinə keçib Koroğlunu danlayır.

Binadan gözəl olmayan,

Telin qədrini nə bilir?

Çöldə gəzən boz sərçələr,

Gülün qədrini nə bilir?

Bu sərt, lakin səmimi məzəmmət Koroğlunu ayıldır. O öz səhvlərini başa düşür. Utandığından dəlilərin üzünə baxa bilmir. Qırat əldən getmiş, dəlilər üz döndərmiş, hətta Nigar da ondan küsmüşdür. Bu kədərlə Koroğlu, başqa bu tipli qəhrəmanlıq eposlarında da olduğu kimi, üç günlük «qəhrəman yuxusu»na gedir. Tədbirli Nigar gözəl bir şənlik məclisi düzəldir. Koroğlunu dəlillərlə barışdırır. Bu, Koroğluya yeni bir qüvvət verir. O:

Ah çəkərəm, hərdən köysüm ötürərəm,

Yola düşüb mətləbimi bitirrəm.

Yə ölərəm, ya Qıratı gətirrəm,

Ayı dolansa da, ilə qoymaram.

Nigar ömrünün sonuna qədər Koroğludan ayrılmır. Son qolda qoca Koroğlunun yeganə təsəllisi, kədərlərini, dərdlərini unuduran, onu yeni mübarizəyə ruhlandırان, artıq tövbə edib tullamış olduğu Misri qılıncı da yenidən ona verən yenə də Nigar olur. Bir sözlə, Koroğlu Çənlibelin atasıdırsa, Nigar da anasıdır.

«Koroğlu» eposu Azərbaycan aşıqlarının yaradıcılıq məhsuludur. Lakin epos əsrləri aşaraq gəldiyi kimi, ölkələri də aşaraq yayılmış, bir sıra xalqlarda yeni variantlar, versiyalar yaratmış, sevilmiş, şöhrətlənmişdir.

«Koroğlu» dastanında 7770 dəli var. Azərbaycanda uzun müddət müqəddəs sayılan 7 rəqəminin üç dəfə təkrarından ibarət olan bu say çoxluq, sonsuzluq rəmzidir. «Dədə Qorqud» dastanlarında fəlsəfi düşüncələr xarakterizə edilir. Və mənəvi əxlaqi dəyərlər diqqət mərkəzində durur. Dədə Qorqud xalqdır, xalqın düşüncəli tərəfidir. «Koroğlu dastanı»nda isə, feodalizm qurluşuna qarşı aparılan xarakterik və sərbətsiz mübarizələr əsərin başlıca ideyasıdır.

DASTANI ƏHMƏDİ HƏRAMİ. Milləti bəlli olmayan «Dastani-Əhməd Hərami» XIII yüzillikdə Azərbaycan türkcəsi ilə yazılmışdır.

Hərami sözü bu dastanda mənfi mənə daşıyır. Cəlalilər dövründən fərqli olaraq həramiyə və dəliyə dərin bir nifrət var. Çünki Əhməd Hərami və onun əlaltıları məzlum kütlələr tərəfindən elin, obanın səadəti naminə çarpışan Koroğlu dəlillərindən əsaslı şəkildə fərqlənirlər. Onlar ancaq oğurluq, quldurluq düşünürlər. Həramiləri də Bağdada gətirib çıxardan da məhz bu qüvvədir.

Əsərin yeganə nüsxəsini 1928-ci ildə Tələt Onay ortaya çıxarmışdır. 1946-cı ildə isə bir az əlavələrlə təkrar nəşr edilmişdir. Əsər 1632 misradan, 816 beytdən ibarətdir. Əruz, mefəilün, feul naxışlarından ibarətdir. Klassik məsnəvi tərzində yazılmışdır. İlk və son səhifələrində problemlərin olması əsərin müəllifini bəlli etmir. Lakin əsərin quruluşu onun savadlı və istedadlı biri tərəfindən yazıldığını göstərir.

Müəllifi bəlli olmayan bu əsər əruz vəznində, sadə və aydın bir dildə yazılmışdır. Lakin bu vəzn şeiri özünə tam tabe edə bilməmişdir. Azərbaycan şeirinin milli bədii-poetik əsasını dəyişdirməmişdir. Ona görə heca vəznə şeir kimi də oxunur. Əsərin dili ümumiyyətlə oğuz türkcəsi, Azərbaycan ləhcəsidir... Təbii ki, bugünkü dil və üslubla müqayisə oluna bilməz. Bununla belə, o, yeddinci əsrin sonlarına qədər tamamilə orijinal dil və üslub daşıyır.

Əsərin süjet xətti şər qüvvələrin təmsali olan Əhməd Hərami ilə xeyir qüvvələrin rəmzi kimi təsvir olunan Güləndam arasındakı konflikt üzərində qurulmuşdur.

Güləndamla Əhmədin evlənmə səbəbi Güləndamın atası olur. O, Əhmədin pis əməllərin sahibi olduğunu bilmir. Əsərdə nağıl və dastanlar üçün səciyyəvi olan məzmun və forma xüsusiyyətləri diqqəti cəlb edir. Əsərin baş qəhrəmanı adından da görüldüyü kimi quldurluqla məşğul olan, həyatda şər qüvvələri təmsil edən Əhməd Həramidir. Əhməd Həraminin başlıca düşməni Bağdad sultanının qızı mübarizliyi, igidliyi ilə seçilən Güləndamdır. Güləndam Bağdad sultanının xəzinəsini oğurlamağa cəhd edən Əhməd Həramini yaralayır, doqquz yoldaşını öldürür, xəzinəni ələ keçirməyə imkan vermir. Beləliklə, o, özünə Əhməd Hərami kimi qisas almaq arzusu ilə alışıb-yanan, təhlükəli bir düşmən qazanır. Bu hadisədən sonra Güləndam üçün çətin günlər başlayır.

Əhməd Güləndamı Kırma apararkən yolda qızı yandırır ondan qisasını almaq istəyir, lakin odun toplayıb Güləndamı yandırmaq istərkən yoldan keçən Xoca Rüstəm Güləndamı xilas edir. Tale Güləndamı Şiraz sarayına gətirib çıxarır. Şiraz banisi Güləndamı gülər üzlə qarşılayır və ona sahib çıxaraq oğlu ilə evlənməsini təklif edir.

Güləndam üzü gülsə də, içində bir qorxu hissi onunla bir yaşayır. O, özündən çox Güləfruxu düşünür. Əhməd Həramidən qorunmaq üçün 40 pilləli bir saray tikdirir. Böyük bir qoruma saraya keşik çəkir. Lakin Əhməd Hərami soraqlaşır Şiraz sarayına gəlib çıxır. O, sehr ilə keşikçiləri öldürüb, Güləndam otağına girir. Güləndam ölüm ayağında olsa belə, Güləfruxu oyatmır. Həraminin onu öldürəcəyindən qorxur. Bütün cəsarətini toplayaraq Əhmədi itələyib 40 pilləkəndən aşağı salır. Əhməd ölür. Şiraz əhli son dərəcə sevinir. Dastan xalq ədəbiyyatından bəhrələnmişdir və nikbin sonluqla bitir. Poema iki aşiqin qələbəsi ilə tamamlanır. Əsərdə hadisələr Kırım, Şiraz və Bağdadda vaqeə olur.

Bir yerdə də Gürcüstanın adı çəkilir. Ümumiyyətlə, bu əsər mənəvi dil və üsulca «Kitabi-Dədə Qorqud»a çox yaxındır.

Poemada hadisələr altı məclisdə verilir. XIV əsrdə yaranan Yusif Məddahın «Vərqa və Gülşə»si, XV əsr şairi Şəmsin «Yusif və Züleyxa» da məclislər şəklində qurulub. Bu da təsdiq edir ki, əhvalatı məclislərə bölüb vermək həmin dövr epik şeiri üçün ənənəyə çevrilmişdir. Həm də bunun əsas səbəbi nağıl və dastanları xalq içində yaymaq, «dinləyici» yığmaq arzusundan irəli gəlir. Hər məclisin axırında da dinləyicilərinə müraciət olunur.

Gəlin barı, bu gün şöhrət qılalım,

Məani kanının dürrün bulalım,

Gəlin bu üçüncü məclisə biz,

Xəbərimdən eşidin çün xəbər siz.

Bu gün də şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri var ki, «Dastani-Əhməd Hərami»ni xatırladır.

XIII yüzillikdə yazılmış, kamil sənət əsəri olan “Dastani-Əhməd Hərami” məsnəvisi quruluşca müxtəlif hadisələrin təsvir olunduğu məclislərdən ibarətdir. Dastani Əhmədi Hərami əsəri həm məsnəvi əski Anadolu türkcəsinin, həm də Azərbaycan türkcəsinin dil xüsusiyyətlərini özündə ehtiva edir. Əsərdə çoxlu əruz xətlərinin olması türkcənin əruza tam uyğunlaşmadığını göstərir. Həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda bəzi araşdırmalar aparılıb və əsər tam şəkildə dərc olunsada, bu məsnəvinin dil xüsusiyyətləri indiyədək nə müzakirəyə nə də geniş tədqiqat işinə yer verilməmişdir.

Əsərdə Güləndamın keçirdiyi həyəcanlar, doğmalarından ayrılıq həsrəti, zəmanədən şikayəti “Yalvarış” adlı şeirdə təsirli bir dillə ifadə olunur:

Görün imdi bana netdi zamanə,

Əlimi aldı uş, atdı yabanə.

Nədir bunca bənə cövrü cəfalar,

Məgər qəhr üçün bəslədi anə.

Suçum nədir, cəb netdim, nə qıldım,

Qara bağrım bənim qərq oldu qanə.

Hənuz dəxi qızıl gül qönçəsindən

Açılmadan nə tez döndü xəzanə.

Cəfa imiş bu dünyanın vəfası

Ki, bin yaxşı işi dəyməz yamanə.

Görün bu çərxi-gərduni ki, bəni

Sapana qoyuban atdı yabanə.

Tədqiqatçıların fikrincə “Dastani Əhmədi Hərami” dastan deyildir. Şümkü əsər mənfi qəhrəmanın adı ilə bağlıdır. Yazıldığı dövr üçün xarakterik olan mənfi obrazın mənfi, müsbət obrazın müsbət olaraq göstərildiyi bir əsərdir. Dastanın sonrakı illərində obrazların xarakterində müsbət vəya, mənfi dəyişikliklər olmur. Məsnəvi üslubunda yazılsa da, əslində xalq dastanı xüsusiyyətlərinə malikdir. Buna rəğmən maraqlı, kəsintisiz oxunula biləcək kitabdır. Əsərin süjet xətti şər qüvvələrin təmsali olan Əhməd Hərami ilə xeyir qüvvələrin rəmzi kimi təsvir olunan Güləndam arasındakı konflikt üzərində qurulmuşdur.

Ədəbiyyat

1. “Koroğlu” dastanı, “Çıraq nəşriyyatı”, Bakı-2006, 542 s.
2. Dədə Qorqud sözü. “Maarif nəşriyyatı”, Bakı-1999, 348 s.
3. “Ozan” (Elm və sənət toplusu), “Zərdabi nəşr” Bakı-2020, 136 s.

**THEME AND IDEA CHARACTERISTICS OF ZIYA GOYALP'S POEMS
ZIYA GÖYALP ŞEİRLƏRİNİN MÖVZU VƏ İDEYA XÜSUSİYYƏTLƏRİ**

Ulker BAXSIYEVA

**ADPU-nun Filologiya fakültəsi, Ədəbiyyatın Tədrisi Texnologiyası Kafedrasının Baş
Müəllimi. Azərbaycan, Bakü**

ORCID ID 0000-0002-5994-2356

Özet

Ziya Göyalp türk ədəbiyyatının tanınmış simalarından olmuşdur. Ziya Göyalpın zəngin şeir yaradıcılığının ana xəttini turançılıq və türkçülük ideyalarının təbliği təşkil edir. Şairin yaradıcılığı türk xalqının milli-mənəvi oyanışında böyük təsir gücünə malik olmuşdur. Onun müxtəlif şeirlərinin toplandığı “Kızıl elma”, “Yeni hayat”, “Altun işık” adlı şeir kitabları, “Türkçülüyn əsasları”, “Türkləşmək, İslamlaşmaq, müasirləşmək”, “Türk türəsi”, “Malta məktubları” və s. əsərləri, müxtəlif mətbu orqanlarda dərc etdirdiyi elmi, ictimai, ədəbi məqalələri Z. Göyalpın böyük yaradıcılıq irsinə sahib olduğunu göstərir. Məqalədə Ziya Göyalpın “Türk milletindenim! İslam ümmetindenim! Avrupa medeniyetindenim!” məşhur devizinin onun şeir yaradıcılığına necə təsir etməsi məqamları təhlil obyektinə çevrilmişdir. Həmçinin Z. Göyalpın şeirlərinin əsas ideyalarından biri olan, türk xalqlarının milli dəyərlərə əsaslanaraq müasirləşib və inkişaf etməsi məsələləri də təhlil olunmuşdur.

Anahtar kelimələr : Ziya Göyalp, Türk, mövzu, ideya, yaradıcılıq

Summary

Ziya Goyalp was one of the famous figures of Turkish literature. The main line of Ziya Goyalp's rich poetry creation is the promotion of the ideas of Turanism and Turkism. The poet's work had a great impact on the national-spiritual awakening of the Turkish people. His various poems are collected in poetry books called "Gold apple", "New life", "Gold light", "Basics of Turkism", "Turkification, Islamization, Modernization", "Turkish Type", "Maltese Letters", etc. His works, scientific, social and literary articles published in various press bodies show that Z. Goyalp has a great creative heritage. In the article, Ziya Goyalp said, "I am from the Turkish nation! I am from the Islamic community! I'm from European civilization!" How the popular motto affects his poetry has become an object of analysis. Also, one of the main ideas of Z. Goyalp's poems, the issue of modernization and development of the Turkish people based on national values, was also analyzed.

Key words: Ziya Goyalp, Turk, topic, idea, creativity

GİRİŞ

Ziya Göyalp Türk ədəbiyyatında bütün mənəviyyatı, ruhu ilə Türk millətinə bağlı olan, türkçülük ideyalarını inkişaf etdirən simalardan biri olmuşdur. Bildiyimiz kimi, Z. Göyalp yaradıcılığı yaşadığı dövrün ictimai-siyasi hadisələri ilə birbaşa əlaqəli şəkildə inkişaf edirdi. Belə ki, XX əsrin əvvəllərində Türkiyədə ictimai-siyasi vəziyyət son dərəcə qarışıq idi. Bütün dünyanı öz gücü, qüdrəti ilə lərzəyə salan Osmanlı imperiyası XIX əsrdən etibarən zəifləməyə

başlamışdır. Bu prosesin sürətlənməsində imperiya daxili siyasi çəkişmələrlə yanaşı , Avropa və Rusiya kimi böyük dövlətlərin təsirləri də mühüm rol oynamışdır. Osmanlı imperiyası dörd əsrdə qazandığı torpaqlarını son iki əsrdə itirməyə başlamışdı . XX əsrin əvvəllərində Balkan müharibəsi , qeyri-müsəlman xalqların öz azadlıqları uğrundakı mübarizələri , qiyamları , Birinci dünya müharibəsinin acınacaqlı təsirləri Osmanlı İmperatorluq rejiminin parçalanmasını daha da sürətləndirmişdir . Həmin dövrdə xalq arasında hakim olan Osmanlıçılıq ideologiyası artıq Türkcülük ideologiyası ilə əvəzlənməyə başlanmışdır. Osmanlı torpaqlarında yaşayan qeyri- müsəlmanların xəyanəti türk xalqına artıq anlatmışdı ki, dövlətin yeganə nicat yolu qanı bir,canı bir olan türk millətindədir. Bunun üçün də insanları bir-birinə bağlayan dil ,din , əxlaq, mədəniyyət kimi ortağ dəyərlərin vacibliyi əsas götürülürdü . Bu dövrdə türkcülük ideyalarının xalq arasında bu qədər geniş şəkildə yayılıb qüvvətlənməsi onu bir milli hərəkat səviyyəsinə çevirmişdi .Milli hərəkatın bu şəkildə geniş yayılması xalq arasında, xüsusilə gənclər arasında bir neçə nəslin əsl türkçü,əsl vətənpərvər patriot kimi yetişməsinə səbəb olmuşdur.Həmin dövrdə ölkədə imperiya əleyhinə müxtəlif gizli təşkilatlar fəaliyyət göstərirdi. Siyasi rejim əleyhinə qadağan olunmuş kitablar gənclər arasında sürətlə yayılmağa başlamışdır. Onlar Qərb siyasi modelini ölkəyə tətbiq etməyə çalışırdılar. Ziya Göyalp da imperatorluq rejimindən cümhuriyyət rejiminə keçid dövründə yazıb yaradan, Türkcülük ideyalarının təbliğində öndə gedən simalardan biri olmuşdur. Ziya Göyalpın atası Tofiq Əfəndi dövrünün tanınmış , açıqfikirli ziyalılarından olmuşdur. Milli türk mədəniyyətini qoruyaraq ,qərb mədəniyyətinin müsbət keyfiyyətlərini qəbul etməyin tərəfdarı olan Tofiq Əfəndini oğlunun düzgün istiqamətdə təhsil alması hər zaman düşündürmüşdür. Bu səbəbdən də Tofiq Əfəndi Ziya Göyalpı həm ərəb,fars dilləri , həm klassik ədəbiyyat , həm qərb ədəbiyyatı ,həm İslam dini , həm fransız dili , həm yunan fəlsəfəsi , həm digər dünyəvi elmlər kimi kompleks təhsil sistemini mənimsətməyi məqsəduyğun hesab etmişdir . O, oğlunu hərtərəfli şəxsiyyət olaraq yetişdirmək istəmişdir. Bütün bunlarla yanaşı Ziya Göyalpın əsl türk milli- mənəvi dəyərlərinə bağlı türkçü kimi yetişməsinə arzu etmişdir. Çox təəssüf ki, Ziya Göyalp 1890-cı ildə ,14 yaşında ikən özünün mənəvi dayağı hesab etdiyi atasını itirmişdir. Tofiq Əfəndiyə oğlu ilə bağlı arzularını görmək qismət olmamışdır.Lakin Ziya Göyalp atasının arzularını gerçəkləşdirərək, onun doğru istiqamət kimi müəyyənləşdirdiyi yolu davam etdirmişdir .

YÖNTEM

Ziya Gökalp türk ədəbiyyatı tarixində böyük şair ,ictimai xadim ,görməli filosof ,pedaqoq ,turançılıq konsepsiyasının əsasını qoymuş böyük türkçü alim kimi öz möhrünü vurmuşdur. Ziya Göyalp sənəti müxtəlif istiqamətli və zəngin bir yaradıcılıqdır . Belə ki , onun müxtəlif şeirlərinin toplandığı “Kızıl elma” , “ Yeni hayat” , “Altun işıq” adlı şeirlər kitabları, ”Türkcülüynün əsasları” , “Türkləşmək ,İslamlaşmaq ,müasirləşmək”, ”Türk türəsi” , “Malta məktubları” və s. əsərləri, müxtəlif mətbu orqanlarda dərc etdirdiyi elmi,ictimai ,ədəbi məqalələri Z.Göyalpın böyük yaradıcılıq irsinə sahib olduğunu göstərir.Ziya Göyalpın “Türk milletindenim ! İslam ümmetindenim ! Avropa medeniyetindenim !” məşhur devizi Türk ədəbiyyatşünaslığı tarixinə qızıl hərflərlə yazılmışdır.Ziya Göyalp müasirləşmək deyəndə görünüşcə avropalılara oxşamağın , yaşayış tərzindən bənəməyin , Avropa milli-mənəvi dəyərlərini qəbul etməyin tərəfdarı olmamışdır. Avropa mədəniyyətinin müsbət keyfiyyətlərini qəbul etməyi nəzərdə tutmuşdur. Bunu daha çox Avropa elmini , tərəqqisini mənimsəməklə dəstəkləmişdir.Ziya Göyalpı görə, Türk xalqı öz milli- mənəvi dəyərlərini, milli mədəniyyətini qorumağıdır, lakin Avropa elminin müsbət keyfiyyətlərini qəbul edərək müasirləşməyi də zəruri hesab etmişdir. Ziya Göyalpın atası Tofiq Əfəndinin bu fikirləri “gençlerimiz bir taraftan Fransızcaı ,bir taraftan da Arapça ve Farsçayı iyi öğrenmeli , bu sayede hem Batı ilimlerine ,hem de Doğu bilginlerine bütünüyle vakıf olmalı ,sonra da

bunları kıyaslama ve uzlaştırma yoluyla milletimizin muhtaç olduğu büyük hakikatleri meydana çıkarmalıdır.”(7,339) Ziya Göyalp düşüncəsinin mayasını,bünövrəsini təşkil etmişdir. Bu istiqamətdə püxtələşən Ziya Göyalp “Türk millətindənəm ,İslam ümmətindənəm və Avropa mədəniyyətindənəm” fikrinə belə aydınlıq gətirmişdir: ”Türkçülərin gəyesi müasir (çağdaş Avropai) bir İslam Türklüğüdür . Türkçülüğün millet mefkuresi Türkçülükse ,ümmet mefkuresi de İslamçılıqdır. Türklerin hepsi İslam olduğu için Türkçülər hiçbir zaman İslam ümmətçiliğine aykırı bir his beslemeyeceklerdir. Türkleşmək ,İslamlaşmaq mefkureleri arasında bir çatışma olamadığı gibi ,bunlarla muasırlaşmaq ihtiyacı arasında da bir uyumsuzluq olamaz .Bugün , bizim için muasırlaşmaq demək ,Avrupalılar kimi zırhlar , otomobiller , teyyarələr yapıp istifadə etmək deməkdir.Muasırlaşmaq ,şəkilce və yaşayış tarzi ilə Avrupalılara bənzəmək demək değıldir. Asrılıq ihtiyacı ,bize Avropadan yalnız ilmi əməli fənlərin alınmasını əmrədiyor.Avrupada dindən və milliyətdən doğan , binaenaleyh bizdə də bu kaynaklar da aranması lazım gələn birtəkmən mənəvi ihtiyaclarımız vardır ki , bunların Batıdan alınması gərəkmez . Şu halde yeni mefkurenin üç əmacı vardır : Türklük ,İslamçılıq ,Muasırılıq Türkçülüğün gəyesi bir Türk harsı yaratmaqdır. Bu mefkure ,İslamçılıq və Batı mədəniyyəti ilə tamamlanır.Şu halde hər Türkün inancları şu tarzda ifadə olunmalıdır : “Türk millətindənəm! İslam ümmətindənəm ! Avropa mədəniyyətindənəm !”(7.344)

BULGULAR

Ziya Göyalp yaradıcılığının ilk dönəmindən başlayaraq Turançılıq konsepsiyasını təbliğ etdiyini görürük. O, hər zaman türk dünyasının gələcəyinə böyük inam hissi ilə yanaşmışdır. Turan əllərinin bölünməzliyini hər zaman təbliğ etmişdir. Z.Gökalp təfəkküründə vətən məfhumuna başqa prizmadan yanaşılmışdır. Onun fikrincə Vətən bütün türk xalqlarının yaşadığı Turan elidir. Ziya Göyalp türklərin kültür baxımından birləşərək böyük Turan yaratması ümidilə hər zaman yazıb- yaratmışdı. Türk torpağı Atilla, Çingiz xan, Oğuz xan və s. kimi qüdrətli sərkərdələr yetişdirmiş torpaqdır. Ziya Göyalpa görə genində, qanında belə qəhrəmanlıq nümunələri olan bir xalq yenidən həmin zirvələrə qalxmağa qadir ola bilər. Z.Gökalpın “Turan” şeiri 1910-cu ildə Selanikdə “Gənc qələmlər” məcmuəsində nəşr olunmuşdur. Ziya Göyalp hansı ictimai- siyasi şərait nəticəsində bu şeiri yazma səbəbini belə ifadə etmişdir : “ Ben lisan meselesini kafi görməyərək , Türkçülüğü bütün mefkureləri ilə bütün programıyla ortaya atmaq lazım gəldiyini düşündüm .

Bu fikirləri ihtiva edən Turan manzumesini yazaraq nəşrettim . Bu manzume tam zamanında intişar etmişdi .Çünkü Osmanlıçılıqdan , İttihad-i İslamçılıqdan memləket için təhlükələr doğacağını gören gənc ruhlar , kurtarıcı bir mefkure arıyorlardı . Turan manzumesi bu mefkurenin ilk kıvıncımı idi. Ondan sonra mutəmadiyən bu manzumedeki fikirləri şərh və təfsir etməklə uğraşdım.” (7. 343) Z.Gökalp “Turan” şeirində avrupalıların türklərə olan ögey münasibətinə də toxunmuşdur. Sezar , İsgəndər kimi xristian sərkərdələrini şəərəflə nümayiş etdirən avrupalılar Atilla , Oğuz xan ,Çingiz xan kimi türk sərkərdələrin adını isə tarixdə heç yad etməmişlər . Bütün əqidəsi , ruhu türkçülük eşqi ilə alışmış yanan Z. Göyalp bu məsələdə susma mövqeyində dayana bilməzdi .Əlbəttə ki , bu haqsızlıq Ziya Göyalpın bir Türkçü alim olaraq etirazına səbəb olmuşdur . Avrupalılar öz tarixlərində türkləri həmişə barbar kimi, sivilizasiyadan kənar qalmış xalq kimi təqdim etmişlər. Halbuki Şərq, eləcə də, türk mədəniyyəti dünyada mədəniyyətin ilkin beşiyi olmuşdur. Qərbin özü Şərq mədəniyyətinin təsiri əsasında inkişaf etmişdir.”Turan” şeirində Z.Göyalp bu məsələlərə tarixi həqiqət və ən əsası turançılıq mövqeyindən yanaşır.

Sahifelerde degil , çünkü Atilla ,Cengiz

Zaferle ırkımla tetviç eden bu nasiyeler

O tozlu çerçevelerde, o iftira amiz
Muhit içinde görünmekte kirli ,şermende
Fakat şerefle numayan Sezar ve İskender!
Nabızlarımda evet ,çünkü ilm için mübhem
Kalan Oğuz Hanı kalbim tanır tamamiyle
Damarlarımda yaşar şan-ü ihtişamıyla
Oğuz Han ,işte budur gönlümü eden mülhem.
Vatan ne Türkiyedir Türklere , ne Türkistan ,
Vatan ,büyük ve müebbet bir ülkedir, Turan!

Dahi şəxsiyyətin turançılıq, türkçülüklə bağlı fikirlərini təhlil etdikdə maraqlı bir nüansın şahidi oluruq. Belə ki 1910-cu ildə yazdığı Turan şeirində Z. Göyalp israrlı şəkildə qətiyyətlə

-

“ Vətən nə Türkiyədir Türklere , ne Türkistan ,

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir, Turan!” deyirdisə ,1918-ci ildə “Yeni həyat” kitabında nəşr etdirdiyi “Vatan” şeirində vətən anlayışına fərqli yanaşmanı müşahidə edirik . Ziya Göyalp əvvəllər idealistcəsinə düşünərək böyük Turan yaratmağa israrlı idi. Lakin 1912-1913-cü ildə Balkanlardakı məğlubiyyətdən sonra Vətən deyəndə faktiki Türkiyə ərazisini , başqa sözlə dil, din, əxlaq, məfkurə, adət-ənənə baxımdan eyni olan Türk millətini ,xalqını nəzərdə tuturdu. Z.Göyalpın Turançılıq görüşlərindəki bu məqamlar Türkiyə ədəbiyyatşünaslığında təhlillərdə də öz əksini tapmışdır. Görkəmli türk ədəbiyyatşünası N.S.Banarlı da bu məsələyə xüsusi diqqət ayırmış və fikirlərini belə ifadə etmişdir : “Bu yeni Vatan manzumesində Gökalp ,artık, Türkiye hudutları dışındaki eski ,yeni, kaybedilmiş ülkeleri ve bunların hepsinin ve hepsindeki Türklerin bir araya gelmesiyle gerçekleşecek Turan mefkuresini bir tarafa bırakır. Yeni Vatan manzumesinde , hudutları içinde dil , mefkure ve din birliğiyle birleşmiş , yekpare ve çalışkan bir millet düşünür. Yeni Vatan , bu milletin huzur içinde yaşadığı yerdir; milli ve medeni hedefli, büyük sanayi ile meşgul olduğu , orada tersaneler , fabrikalar kurduğu yerdir .” (1,1114)

SONUÇ , TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Osmanlı imperiyasının o zamankı çətin durumu Z.Göyalpı narahat etdiyi kimi fikirlərində də, müəyyən dəyişikliklərə səbəb olmuşdur .Belə ki , turançılığı mütləq mənada təbliğ edən şair türk sevgisini bəzi hallarda Türkiyə sevgisi ilə əvəz etməyə məcbur olmuşdur. Məsələn, o zaman Yahya Kamal “Vatan ne bir felyesofon fikridir, ne de bir şairin duyğusu... Vatan gerçək ve hakiki bir yerdir.Onun her maddesini her halini sevenler,vatanı seve bilir” deyirdi.Ziya Göyalp əvvəllər bu fikirlə razılaşmasa da, daha sonrakı illərdə Y.Kamalın bu fikirləri ilə barışmalı olmuşdur.

Lakin 1920-ci ildə Maltada sürgün həyatı yaşayan Z.Göyalp üçüncü dəfə “Vətən şeirini” yazmışdır. Bu şeirin məzmunu əvvəl yazdığı Vətən şeirinin məzmunundan tam fərqlənirdi. Həmin dövəndə ingilis, fransız, italyanların birləşmiş qoşunları Türkiyənin bir hissəsini işğal etmişdilər. Artıq Anadolu ərazisi itirilmə təhlükəsi altında idi. Osmanlının böyük ərazilər itirərək Anadoluya sığışdığı dövrdə Ziya Göyalpın millilik ideologiyasını təbliğ etməsinin millət üçün böyük önəmi var idi. Z.Göyalp Anadolunun avropalılar tərəfindən işğal olunmasına göz yuma bilməzdi. Turançılıq ideyasının təbliğatçısı olmuş, ifrat türkçü olmuş

Z.Göyalp hər zaman əsərlərində türk torpaqlarının itirilməsinə kəskin etiraz etmişdir, bununla barışmamışdır.Bu ictimai-siyasi proseslər onun yaradıcılığına da təsir etmişdir.

Bir ülke ki toprağında başka ilin gözü yok ,
Her ferdinde mefkure bir ,lisan ,adet ,din birdir.
Mebusanı temiz ,orda Boşoların sözü yok,
Hüdudunda evlatları seve seve can verir,
Ey türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

Z. Göyalp Osmanlının belə bir ağır dönəmində başqa bir möhtəşəm şeiri olan “Çobanla bülbül” şeirini ərsəyə gətirmişdir. Şeirin məzmunu əvvəl Türklərin məğlub obrazının təsirini bağışlayırsa ,sonda nikbinlik ruhu hakim olur. Ziya Göyalp Türklərin düşmənlə ən çətin mübarizədə belə son ana qədər mübarizə əzmini itirməmə xarakterini genetik kod hesab etmişdir.Təbii ki , Əhməd bəy Ağaoğlu Z.Göyalpın həmin keyfiyyətlərini belə xarakterizə edirdi : “Ən çətin və qaranlıq zamanlarda o , daim ətrafına inam və ümid saçmışdır . Balkan müharibəsinin zillətləri , dünya müharibəsinin fəlakətləri əsnasında , mən onu gələcəyə dərin ümidlərlə bağlı gördüm .Türkün ölməyəcəyinə onun qədər inanmış adama hələ ki, təsadüf etmədim.”

Ziya Göyalp türk millətinin gələcəyinin yaxşı olacağına həmişə ümidlə yanaşmış və türk millətinə hər zaman güvənmişdir .Özünün dediyi kimi ,” Ümit benim ruhumun zaruri ihtiyacıdır .Bir nebat nasıl gidasız , havasız ve ziyasız duramazsa , benim ruhum da ümitsiz yaşayamaz . Maddi kuvvetlerin yapamadığı işlerde ruhi kuvvetler muvaffak olur .Ruhi kuvvetlerin en tesirlisi ümittir .Ümit altın gibidir , hiç bir mühitte paslanmaz .Ümit elmas gibidir ,hiçbir kesici madde onu kesemez .Ümit ruhun gençliğidir . Bu memleket bilhassa ümitle kurtulacaktır.” (7.341)

Ziya Göyalp türk dünyasının elə görkəmli simalarındandır ki, onun yaradıcılığı nəinki öz zamanında , neçə illər keçsə belə öz aktuallığı ilə seçilmişdir. Ziya Göyalp yaradıcılığı hər zaman böyük oxucu kütləsini özünə cəlb etmişdir.

KAYNAKLAR

- 1.N.S.Banarlı . Resimli Türk edebiyatı tarihi 2cildde, (II cild). İstanbul.1998.
2. Z.Gökalp .Türkleşmek , islamlaşmak, müasirləşmək. Ankara. Emel matbaacilik sanayi.1976.
3. Z.Göyalp .Türkçülüyn əsasları . Bakı .1991.
4. Z.Gökalp.Türk töresi.Istanbul.2013.
5. Z.Gökalp.Altın ışık.İstanbul.2005.
- 6.İ.H.Baltacıoğlu .Ziya Gökalp .İstanbul .1966.
- 7.A.Kabaklı .Türk edebiyatı .İstanbul.Acar matbaacılık A.Ş. 1997.

THE INFLUENCE OF THE NATIVE LANGUAGE ON THE STUDY OF A FOREIGN
LANGUAGE

ANA DİLİN YABANCI DİL ÖĞRENİMİNE ETKİSİ

ELLADA HAJIYEVA

Kıdemli Öğretmen, Azerbaycan Teknik Üniversitesi (AzTU), Azerbaycan,
<https://orcid.org/0009-0003-6247-6864>

Özet

Bu makale, anadilin ikinci bir dil öğrenme üzerindeki etkisini ve karşılaştırmalı öğrenme koşullarını ele almaktadır. Yabancı bir dil öğrenirken ana dilin çok fazla etkisi vardır. İkinci bir dil öğrenme süreci, konuşmacının zihnindeki iki dil sisteminin etkileşimi sorunuyla ilgilidir. Öğrencilerin tüm zihinsel süreçleri, zihinsel aktiviteleri ana dilleri, fonetik, gramer ve sözcük yapısı ile yakından ilişkilidir. Beynin nasıl çalıştığını anlamaya yönelik yaklaşımlardan biri de biliştir. Bunu, ister birinci ister ikinci dil olsun, insanların dilleri nasıl öğrendiğini anlamak için kullanabiliriz. Bilişsel teorinin temel ilkelerinden biri, insanların zaman içinde geliştirilmesi gereken sınırlı bilişsel yeteneklerle doğduğudur. Dolayısıyla ana dil, bilişsel gelişimde ana faktördür. Araştırmalara göre, ana dillerinde eğitim alan dil öğrencileri, sadece ikinci bir dilde eğitim alan diğer öğrencilere kıyasla kavramları daha iyi anlamakta ve eleştirel düşünme becerilerini daha hızlı ve kolay bir şekilde geliştirmektedir. Kuramcılar, bilişsel yeteneklerin gelişiminin dilin gelişimiyle birlikte gerçekleştiğine inanmaktadır. İnsan beyni ilerledikçe sürekli gelişim, edinim yöntemleri de sürekli değişmektedir. Zamana ayak uydurmalı, mevcut bilgiyi deneyimle birleştirmeli ve zamanın gelişimine uyum sağlayan ikinci bir dil edinmenin yolunu sürekli keşfetmeliyiz.

Anahtar kelimeler: ana dil, etkileşim, öğrenme süreci.

Abstract

The article deals with the influence of the mother tongue on learning a second language and its comparative learning conditions . The mother tongue has a lot of influence when learning a foreign language . The process of learning a second language is related to the problem of interaction of two language systems in the mind of the speaker. All mental processes of students, their mental activity are closely related to their native language, its phonetic, grammatical and lexical structure. One approach to understanding how the brain works is cognition. We can use it to understand how people learn languages, whether it's a first or a second language. A basic tenet of cognitive theory is that people are born with limited cognitive abilities that must be developed over time. So the mother tongue is the main factor in cognitive development. Based on research, the language learners who are taught in their mother tongue comparatively understand concepts better and develop critical thinking skills more quickly and easily than other learners who are taught only in a second language. The theorists believe that the development of cognitive ability comes along with the development of language. Continuous development as the human brain progresses, acquisition methods are constantly changing. We must keep up with the times, combine existing knowledge with experience, and constantly explore the way of acquiring a second language that adapts to the development of the times.

Keywords: mother tongue, interaction, learning process.

INTRODUCTION

Researchers emphasize the role of the mother tongue in teaching second languages, but some of them are supporters of it, while others are opponents. The preservation of native languages and cultures has always been relevant. From this point of view, the use of the mother tongue in their teaching through the comparison of foreign languages is of special importance. This paper proposes a comparative approach that aims to compare students' native language with their target language. It is believed that this approach facilitates the conscious and effective acquisition of language phenomena by foreign language learners. Studies show that thanks to the comparative approach, students' knowledge of the mother tongue is improved, the process of language acquisition is stimulated, and teaching materials are understood more quickly. The article discusses experiences related to the topic and gives general recommendations on English language acquisition.

THEORETICAL FRAMEWORK

Throughout the history of foreign language teaching methodology, the most important methodological principle of teaching has been the consideration of students' native language. Probably, there was no other principle to which the attitude was so contradictory: it became the only and leading one, as, for example, in the period of spreading the grammar-translation method, or it was excluded partially or completely, as, for example, in the direct, audiovisual methods and their subsequent modifications.

Nowadays, the principle of taking the mother tongue into account is not debatable, it is recognized by many. Shcherba insisted on the necessity of creating comparative grammars for teaching purposes, considering them more effective. They allow to better understand the nature of the phenomena that make up the language content of learning, to identify phonetic, grammatical and lexical difficulties that students may encounter. Studying a foreign language, a person has to reorganize his way of seeing the world of things, events, facts and, accordingly, to perceive, learn the sounds, forms, words, word combinations, syntactic models necessary for this purpose. Hence the conclusion that the study of a foreign language, focused solely on comparing it with the native language, somewhat disrupts the natural process of comprehension of foreign language culture. This principle is based on two opposite tendencies, which can be conventionally characterized as positive and negative. These are the phenomena of transfer and interference. Obviously, if in the process of teaching a foreign language we can draw certain parallels with the native language, establish common patterns, the learning process will be less complicated. The positive influence of the native language on the formation of similar language and speech skills is called transfer.

Nevertheless, when learning a foreign language, we often encounter such linguistic phenomena that either have no analogues in the native language or are used in different ways. In this case, the negative phenomenon of interference arises. In the process of learning, the target language and the mother tongue come into close contact. Since Azerbaijani and English are not closely related languages, there are significant divergences between the systems of these languages. Consequently, the question arises about the correct use of native and foreign languages and the inadmissibility of excessive or, on the contrary, insufficient use of the native language. Typological comparison of native and foreign languages helps to better understand the causes of those errors that are a consequence of native language interference, and correctly determine the tasks that students have to solve when mastering the patterns of a foreign language. In order to express a thought in a foreign language, it is not enough to know only a certain number of

English words, it is necessary to have at least an elementary understanding of the syntactic structure of sentences and be able to construct them independently. Without the ability to construct sentences from individual words, it is impossible to express a thought either orally or in writing. By studying English syntax, students learn how to construct English sentences of various constructions, how to distinguish one construction from another, and how to use one or another construction appropriately to express their thoughts. However, many syntactic constructions in English are different in structure from the same constructions in the learners' native language. This divergence in the syntactic structure of Azerbaijani and foreign languages makes it difficult to learn the latter. Under the influence of these factors, various mistakes are made: - errors in the construction of affirmative sentences, errors in the construction of questions, errors in the spelling of similar words. These are the most common mistakes, however, there are many differences in the rules of English and Azerbaijani, which lead to all kinds of errors. In order to minimize this negative phenomenon, it is necessary not only to skillfully and competently correct emerging errors, but, above all, to anticipate such errors and prevent their occurrence in advance.

At the stage of explaining new material, learners should be involved in active actions of comparing different linguistic phenomena of their native and foreign languages, as well as similar but not identical phenomena within the target language; provide a sufficient level of training and automation of skills. This principle can be effectively used only if the teacher, in addition to the foreign language, knows the native language of his/her students. The mother tongue principle also does not work fully in international classrooms where students speaking different languages are gathered. This is why international textbooks are good in mixed language classrooms. Recently, there has been a tendency to involve domestic authors and methodologists in writing the components of QMK for international foreign language textbooks. Such experience already exists with the textbooks of Cambridge University Press, with German textbooks published with the assistance of the Goethe German Cultural Center (Goethe Institut), etc.

Nowadays, it is practically impossible not to take into account and use the mother tongue when learning a foreign language. It happens unintentionally, spontaneously, naturally. At the initial stages of teaching a foreign language we speak to students in their native language (Azerbaijani), explain all the rules in Azerbaijani, try to draw analogies with the Azerbaijani language, use exercises based on the native language. In the upper grades we compare the native and the studied languages, compare phenomena, structures and constructions. It goes without saying that pupils already speak and write in a foreign language for most of the lesson, but their native language cannot be ignored. Explanation of grammatical structures, lexical units, 6 Education: past, present, future phraseologisms, translation methods - all this cannot but be based on pupils' native language. The principle of mother tongue consideration is applied in different areas: bilingual education, specially organized approaches to learning a foreign language based on mother tongue consideration, various exercises, games and translations focused on comparing the mother tongue with a foreign language. We can observe a number of pros and cons of this principle noted by various methodologists and linguists in their works.

However, nowadays we use it almost everywhere, and the role of mother tongue in learning a foreign language is undoubtedly very, very great. In view of the above, we can conclude that the mother tongue plays a significant role in learning a foreign language. In today's globalized society, the dialogue of cultures is more important than ever, which makes us change our attitude to a foreign language country and its linguistic phenomena. In the course of learning a foreign language, the learner, relying on the native language, forms his own independent language system, which has the main features of the native language and the studied non-native

language, i.e. foreign language. The learner, relying on his/her native linguistic and cultural experience, progressively, step by step, towards mastering the system of the non-native language.

LITERATURE:

1. R. Eschag. The influence of native language on foreign language acquisition. Learning motivation of schoolchildren // Young Scientist. - 2017. - №7. - C. 511-517.
2. E. Protasova. Methodology of teaching preschoolers a foreign language: textbook. // Humanitarian ed. center VLADOS, Moscow, 2010.

Publication address: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/392139-vlijanie-rodnogo-jazyka-na-izuchenie-inostran>

**FEATURES OF THE USE OF ONE-MEMBER SENTENCES IN NEWSPAPER
TITLES AND ADVERTISEMENTS**

PHD. KHAYALA HAMIDOVA

**Azerbaijan State Pedagogical University, Foreign Languages Department,
0009-0004-8189-77-41**

Annotation

Introduction

The development of linguistics in modern times leads to the need for domestic and foreign scientists to consider newspaper titles as an object of study. One of the main features of the newspaper language is that the headings of newspaper texts are expressed by different types of infinitive constructions.

In the British press, titles expressed by infinitive constructions begin with the pronoun “dog” and are expressed by the impersonal type of singular sentences. O.V.Hofman paid attention to the location of impersonal sentences in the semantic plan in different languages. It is already known that in both Azerbaijani and English, impersonal sentences are characterized as a single type of sentence.

Some researchers divide single sentences used in English into two semigroups:

* Absolute-impersonal sentences with a structure like” It is cold”

• "It is necessary/ difficult to... occasional-impersonal sentences expressed by the "model".
[Hoffman 2006,90]

Key words: infinitival construction, modal impersonal sentences, elliptical methods, occasional impersonal sentences

According to the author's idea, the second group of impersonal sentences shows the individual aspects of the units manifested in the lexical and grammatical nature of the constructions in question. This group of impersonal sentences differs from absolute impersonal single sentences in that they have a more complex sentence structure. this difference is also manifested in semantics. So, in absolute impersonal singular sentences, a situation is expressed in which, as a subject, it is impossible to capture this or that person in the grave or attribute an event. It is late. And in occasional impersonal sentences, the expressed action or situation can be attributed to one or another person. it is difficult for people ..... in its example, the use of the preposition “for” expresses semantics about a particular person.

One of the aspects that is noticeable in comparable constructions is that the impersonal sentence nucleus consists of a lexical - semantic predicative member. In occasional impersonal sentences, the nucleus denotes unfinished semantics, an incomplete concept. in the system of formation of occasional impersonal sentences, linguistic savings are the main goal. As a result, a complete complex sentence turns out to be compact, with a concrete structure. For example: the sentence” It is necessary that you should read the article " is a news branch sentence in its structure. However, when reducing this sentence to a more specific form, a complex

complement is used instead of a branch sentence, and the third type of definition is translated into Azerbaijani as a combination of words. "It is necessary for you to read the article."

Depending on the semantic member of impersonal sentences beginning with the formal pronoun "it", sentences used as headings of newspaper texts are divided into two groups: modal-impersonal sentences and evaluative impersonal sentences. In the titles of the first type of structural-semantic nuclei, various shades of subjective modality are expressed. The second group of impersonal sentence nuclei, on the other hand, expresses the author's evaluative attitude to the action, in which the infinitive is called. Among the title constructions expressing the modal attitude of the speaker to the action, sentences expressed by an infinitive are divided into two semantic semigroups: 1) sentences denoting the possibility, impossibility of Action; 2) sentences denoting the necessity or necessity of action.

Modal meanings denoting the possibility and impossibility of action are "possible/impossible" and.s. it is used with adjectives and has a predicative function. For example: It is possible look cool. (The Independent, 5 March, 2009). In titles, modal expressions are more often used, denoting necessity, importance. It is time to learn about fats of life. (The daily mail, may 10, 2009). In the predicative member function of the title, "necessary, important, worth, time, turn" is used as the existing semantic group of impersonal sentences. Sentences with "Time" are more common among single-sentence impersonal sentences, through which the author makes his own judgments. John Birgham: It is time to recognize the value of sixth form colleges and create more of them.(The Independent May 7, 2008). If the author expresses the idea in general, including even himself, then in this case possessive pronouns are used, the basis of which is in the plural of the first person. It is time to reclaim our rivers. Among such sentences, there are also common question sentences that attribute action to result, used with "time". "Is it time to change your image?" (The Guardian, 7 February, 2008)

Single-core sentences with common question constructions, used with time become titles in newspaper texts, basic information is interpreted and more related to community truth. Is it time to stop home gravy train?(The Daily express, 28 January, 2011). In such sentences, the stated idea is attributed to all readers, therefore, an answer is not required, and textual elements that actualize the personal semantics of the idea are not involved.

Among the impersonal sentences in the British press that evaluate an action expressed by an infinitive, the titles expressed by the adjective "late" are used with the reinforcing adverb "too". "It is too late to start breeding eagles."(The Daily Mail, 19 July, 2009) . sometimes these sentences are expressed by the negation pronoun "never". In this case, those sentences express a positive meaning. for example: It is never too late to exercise.(The Guardian, 13 June, 2009). In the article we are talking about older people and they are advised to engage in physical labor, that is, sports.

Thus, our analysis shows that in the modern British press, impersonal sentences are more effective, being expressed with the pronoun "dog", and acquire the characteristic of modality. It should be noted that, using the potential capabilities of the infinitive, the authors are able to figuratively and more comprehensively present to the reader the events taking place in society, in the process of communication.

In modern times, advertising is widely used in trade and service relations. Advertising is an economic, social and communication process, the connection with which is ensured with society. In advertising texts, single sentences are used to provide information about a commodity or service. Single-sentence sentences are a special structural-semantic type of

simple sentences. Single-compound sentences exist within the framework of membership sentences and are compared with double-compound sentences according to these signs: logical, structural, semantic and grammatical.

The structural signs of single-component sentences lie in the fact that their predicativity is expressed by only one member, and the presence of a second main member is not implied. These signs are also reflected in the ways of expressing the senior members of the sentence, in the degrees of syntactic membership, in the number of secondary members. As we have already mentioned, according to structural features, one-member sentences are divided into sentences formed on the basis of subject and on the basis of news.

A sentence with a certain person is a type of sentence with a single subject, the subject of which is real, but not expressed in a traditional subject. The actualization of the predicative signs of the semantic subject occurs due to the news form. News form-expressed by the verb form, expressed in the singular and plural of the first and second person in the present and Future Tense.

Indefinite personal sentences are completely free sentences due to their structural-semantic differences. Structural compositions are reflected in their semantics. As long as the action takes a concrete approach to the one who executes it, then the sentence with an indefinite person allows you to form all the attention on the character of the executor of the action. A word that has a plural form in the subject function means uncertainty, not the plural of the subject. These types of sentences are widely used in colloquial speech. In book, scientific, business styles, detailed explanations were necessary for this, these sentences are almost not used. Let us take for an instance a sample from Azerbaijani advertisement : ***Rahatlıq yaradın! Evinizə sevinc gətirin! Azad nəfəs alın! Euromate! Delta Bank! Kiçik kreditlər ödəyin!***

In common-person sentences, News forms expressed by the sum of the second person are also used. For example: TOYOTA LAND CRUISER. Conquer the world together!

Impersonal sentences are such a type of singular sentences that are never expressed in the form of a subject, even if the executor of the action is real or Unreal. The relevance of the predicative sign occurs due to the lexical meaning of the main member and the impersonal form. Completeness is also possible at this time to be processed in a subjective sense.

The existence of impersonal constructions is the result of the development of abstract thinking. So, in these sentences, an abstract idea of a specific executor performing certain actions is clearly felt.

A.M.Peshkovsky connects the development of impersonal sentences with the general trend of the language-the suppression of the verb. [68, 345] for example: environmentally friendly! Naturally! For life! Indesit! Vseqda na visote! and.s.

The main member of Infinitival (infinitive) sentences is expressed by an infinitive that does not depend on one or another member of the sentence, denoting possible, necessary, inevitable situations. Infinitive sentences cannot contain an impersonal verb or an impersonal predicative word. So, in the course of their existence, the infinitive takes a dependent position and becomes the dependent side of the main member of the impersonal sentence. Let's compare the given commercials: Tochio Exclusive! Giving your best! Or Tochio Exclusive! Give your best!

The semantic features of infinitive sentences lie in the potential actions expressed by them - desirable or undesirable, possible or impossible, necessary and expedient. For Example: Nissan Nout! There is room for a brilliant decision!

The length of advertising texts occurs due to the activation of free syntactic connections. Expressiveness is based on grammatical structures, but does not create compatibility with the corresponding lexemes. For example: jewelry shop "jewelry". Do you like it? Make a gift! Apparently, all three sentences in the text of this advertisement are single sentences. The first sentence is a nominative sentence, expressed by the third type of definite word combinations, and by the communicative type it is a transport sentence. The second sentence is a verb-based singular question sentence that is said with an appeal to the second person singular. The third singular sentence is the imperative sentence. If we expand this sentence, say, "you love me, give me jewelry as a gift!" it will have its shape.

The elliptical method brought to science a huge number of types of structures that act as clichés in language and become solid. This includes, on the one hand, single-sentence sentences (common person, impersonal sentence), and on the other hand, incomplete sentences. For Example: Hummer. There are no such. (Niçego podobnogo). Upsarin Upsa. It is with you at the right time. (or he will be with you at the right time) (the semantic features of the infinitive sentences on budet ryadom V are in the potential actions expressed by them - desirable or undesirable, possible or impossible, necessary and expedient. For Example: Nissan Nout! There is room for a brilliant decision!

Infinitive sentences are synonymous with impersonal sentences, but differ from them in structure. It is in impersonal sentences that lexical units such as "it is necessary, it is not, it is important, it is necessary" are used, expressing modality.

Advertising is the length of the text sarbest syntactic, in which the activation of the scales occurs. The mathematical structure of expressiveness is suspended, but does not create compliance with muvafik leksemlemler. Parable: "jewelry"our jewelry. Love it? And give good tidings. As Geryundyuyu, this ad is a tekttebli cluster with hem yuch cluster that participates in mytninde. The first is chumla yuchünchu nev themyini cez birlashmashmali Ilya performed adlik chumladir communicative nevyunya gera nakli chumladir. The second sentence is a verb-based singular question sentence that is said with an appeal to the second person singular. The third single sentence is the command sentence. "You love me, zinatt Al-shalar Khadiya and others!" - olachak, who has the form.

Semischyk designlararyn müstelif nevlardin burakshylmyshhyssin izakhina aesain grammatical formanin variativ and berp olmasi mueyyun and Taz create. In the work of gera and metnalak, a two-masher and a keyri-clear idea is formed. (1) parables: the company "Alfa-inform" [none other than us] creates contradictions in the verbalization of the subject xeber. You can check out the below menu items for free depending on your location.

This video is unavailable.

* The other person is not mevcud.

This is not a fault, just an accident that was not intentional

The name of the function used for labeling, advertising, advertising is mahsullaryn kefiyatini, prestigini, tanyymasyn tamin. Parable: everything will be "Coca-Cola!", "his sentence", "everything will be as Coca-Cola promised. Always "Coca-Cola". Every occasion that Coca-Cola gives is a holiday.

The names of the products and trade brands are special microtextler. This textler is highlighted by the Birmingham company "olarak", advertising agent" arasından", aka" sextan " varligina.

Azerisport.az he reports that he has spread information about it. Heer one, you must have your experience for ferclilia advertises olunma. This is a constant meditation and well-being of Jesus

xemin kompanyanın. Belə, biznesin məqsədi, reklamın maksimum effektivliyi, bir sözlə, bir metodun çatdırılmasıdır. Bu buna görədir ki reklamlar doğru qeydlərə uyğun olaraq yazılmır. Uzun cümlələr. Hər bir reklam mətni yazılmalıdır ki ədəbi dilə uyğun olsun. Bu baxımdan, cümlənin bəzi hissələri birləşdirilən cümlələr yazılmalıdır. [Sanikevich D. A. coursework on the topic "one-part sentences in advertising text"]

In nominative sentences, the main member is expressed as a subject and denotes a thing. the main form of the main member and the minimal composition of the sentence are expressed in the nominative case of the noun, and in rare cases-in pronouns or Numbers

Literature

1. Clark S., Gallop S. fonetika və fonologiyaya giriş. Oxford, 1990, 400 s.
2. Gilman D. S., Thurston H. T., Colby F. M. yeni beynəlxalq ensiklopediya "Paul Hermann". Nyu York.
3. Norin A. G. Britannica ensiklopediyasında "Skandinaviya dilləri". 1911, S.237-269.
4. [https:// <url> / bibliofond. az](https://bibliofond.az)In infinitive sentences, however, the elements that express this modality are expressed through the infinitive itself or through adverbs. (3)

“ XARİBÜLBÜLÜN QƏRƏNFİLƏ MÜJDƏSİ “ KİTABI HAQQINDA
DÜŞÜNCƏLƏRİM

Assoc. Prof. VAGIF ISRAFILOV

ADPU, Azərbaycan dilçiliyi kafedrası, ID 0009-0007-0407-75-81

Annotasiya

Almaz Həsərət və Gülnarə Musayevanın birlikdə yazdıqları “ Xarıbülbülün qərənfilə müjdəsi “ kitabı bu günümüz üçün yazılmış ən aktual kitablarındanır. Müəlliflər kitabda Azərbaycanımızın dilbər guşəsi olan Qarabağımızın təbiəti , tarixi, dini abidələri , adət-ənənələri ilə bağlı bədii düşüncələrini bölüşmüşlər.

Kitabda müəlliflər Almaz Həsərət və Gülnarə Musayeva 44 günlük Vətən Müharibəsində Qarabağımızın bütöv azad olunmasını və Ali baş komandan İlham Əliyevin torpaqlara səfərlərini ardıcılıqla qeyd etmişlər.

Kitab Qarabağ zəfərlərimizin rəmzi olan Xarıbülbülün 20 Yanvar şəhidlərinin simvolu olan Qərənfilə müjdəsi olmaqla şəhidlərimizin ölməz ruhu ölməz məhəbbətlər ifadəsidir.

Kitabın əsas müəlliflərindən olan Gülnarə Musayevanın qardaşı 20 Yanvar qırğımında şəhid olmuşdur. Müəllif yazır: “ Ruhunuz şad olsun, intiqamımız alındı “ bu ifadə şəhidlərimizin əziz ruhu haqqında deyilmişdir.

Kitab Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr edilmişdir. Dövlətçilik tariximizdə əbədi iz qoymuş, azərbaycanlı olması ilə həmişə fəxr etmiş, milli qürur və dövlətçilik tariximizin bünövrəsi qoymuş Heydər Əliyev bütün dünyada müstəqil Azərbaycanın yaradıcısı kimi edilir. Bu böyük və əvəzolunmaz dahi şəxsiyyət müasir Azərbaycanın qurucusu və memarıdır. Onun ideası və amalı nəticəsində bütöv və qüdrətli Azərbaycan 44 günlük savaşa zəfər qazanmış , cənab prezident İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşmişlər .

Prezident İlham Əliyev 2023 –cü ilin mayın 10-da ümummilli lider Heydər Əliyevin doğum günündə Şuşadan Azərbaycan xalqına müraciət edərkən demişdir ki “ Zəfərimiz bizim çiyinimizə böyük məsuliyyət qoyur. Biz hamımız bu zəfərə hazır olmalıyıq.

Həqiqətən 27 sentyabr 2020-ci il Azərbaycan xalqını zəfərə aparan gün oldu. Insanlardan hər şeyi almaq olar, amma şücaətliyini , vətənpərvərliyini şərəfini almaq olmaz. Kitabda topçu Vüsalın şəklinə baxanda Türkün Çanaqqala savaşı yada düşür. Onun duruşu, mərdliyi , əsl döyüşçü olduğu gözümüz önündə canlanır.

Ulu Öndər vətən torpağı ilə bağlı çıxışları gənclərimizə stimül verdi, onlar bu döyüşdə əsil qəhrəmanlıq göstərdi və düşməne həyat dərsi verdi. Anım günü yürüşü zamanı Prezident və vitse-prezident Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə Anım yürüyüşü keçirildi. 2783 şəhidlərimizin şəkilləri başlar üzərində qaldırıldı. Cənab Prezident “ Əziz Şuşa, sən azadsan! “ deməklə dünyaya mesaj verdi. Onun fikirləri xalqımız üçün örnək olmuşdur .

“ Xarıbülbül festivalında “ çıxış edən Prezident İlham Əliyev Cıdır düzündə müqəddəs Şuşa şəhərində bu festival münasibətilə Azərbaycan Xalqını ürəkdən təbrik etdi və dedi: “ Uzun fasilədən sonra bu il birinci dəfə keçirilən “ Xarıbülbül musiqi festivalı “ şəhidlərimizin əziz xatirəsinə həsr olunub.

44 günlük Vətən müharibəsində Prezident Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev rəhbərliyi ilə Qəhrəman Azərbaycan ordusu Ermənistanın işğal altında olan torpaqlarımızı azad etməyə və ərazi bütövlüyümüzü bərpa etməyə müvəffəq oldu. Şuşada Vaqif Poeziya günlərinin açılışı oldu. Cənab Prezident həm 1982-ci ildə və 39 il sonra yenə də Vaqif Poeziya günlərinin açılışında iştirak edərək çıxış etdi. Xalqımız bu torpaqlarda əbədi yaşayacaqlarını qeyd etdilər.

Artıq 44 günlük savaştan sonra qələbəmiz Zəfərimizlə başa çatdı və Qarabağımıza qayıdış başladı, bu gündə davam edir. Azərbaycanın üçrəngli bayrağı Qarabağımızda dalğalanır və əbədi dalğalanacaq !

Hər iki müəllif əməkdar müəllim Almaz Həsərət və Gülnarə Musayevanın “ Xarıbülbulün qərənfilə müjdəsi “ kitabı zəfərimizin rəmzi olanda Xarıbülbulün 20 Yanvar Şəhidlərinin simvolu olan qərənfilə müjdəsi olmaqla şəhidlərimizin ruhuna hədiyyədir.

Açar sözlər: müjdə, tariximiz, azad olunma, abidələr, əbədi iz

Annotation

Almaz Hasrat and Gulnara Musayeva's book "Kharibulbul's Carnation Gospel" is one of the most relevant books written today. In the book, the authors shared their artistic thoughts about the nature, history, religious monuments and traditions of our Karabakh, which is the charming corner of our Azerbaijan.

In the book, the authors Almaz Hasrat and Gulnara Musayeva mentioned the complete liberation of our Karabakh during the 44-day Patriotic War and the visits of Supreme Commander-in-Chief Ilham Aliyev to the lands.

The book is the gospel of Garanfil, the symbol of the martyrs of January 20, the symbol of our Karabakh victories, and the immortal soul of our martyrs is an expression of immortal love.

The brother of Gulnara Musayeva, one of the main authors of the book, was martyred in the January 20 massacre. The author writes: "May your soul be happy, our revenge has been taken" this phrase is said about the dear soul of our martyrs.

The book is dedicated to the 100th anniversary of the Great Leader Heydar Aliyev. Heydar Aliyev, who left an eternal mark in the history of our statehood, who was always proud of being an Azerbaijani, who laid the foundation of our national pride and statehood history, is recognized all over the world as the creator of independent Azerbaijan. This great and irreplaceable genius is the founder and architect of modern Azerbaijan. As a result of his idea and implementation, whole and powerful Azerbaijan won victory in the 44-day war and united closely around Mr. President Ilham Aliyev.

Addressing the people of Azerbaijan from Shusha on May 10, 2023, on the birthday of national leader Heydar Aliyev, President Ilham Aliyev said that "Our victory puts a great responsibility on our shoulders.

Key words: gospel, our history, deliverance, monuments, eternal footprint

İstifadə Olunmuş Edəbiyyat

1. Almaz Həsərət , Gülnarə Musayeva Xarıbülbulün qərənfilə müjdəsi. Bakı 2023.
2. Eldar Əhədov “Xarıbülbul”, Bakı. 2023
3. https://az.m.wikipedia.org/wiki/Garabag_C4%9F
4. <https://az.m.wikipedia.org/wiki/Hadrut>

**AN ANALYSIS OF GENDER DISCRIMINATION IN PASHTUN CULTURE UNDER
ISLAMIC TEACHINGS**

NASEEM AKHTER

**Associate Professor, Department of Islamic Studies
Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan**

Abstract

The Pashtun culture is not an exception to the widespread problem of gender discrimination that exists in many communities around the world. With an emphasis on its modern expressions and an investigation of its conformity with Islamic teachings, this abstract provides an overview of the research on gender discrimination within the framework of Pashtun culture. The Pashtun people have a rich and diverse cultural history, and they are mostly found in the border areas of Pakistan and Afghanistan. The Pashtunwali code, which has influenced gender roles and relationships, is one of the many traditional rules and practises that have historically defined Pashtun culture. The rights and opportunities that are accessible to men and women differ significantly as a result of this. Pashtun culture is changing in many ways in the modern day as cultures change and become more globalised. Many variables, such as the availability of education, exposure to many viewpoints, and the growing importance of women in a variety of areas, have an impact on this transition. The aforementioned modifications have prompted discussions over the conformity of these practises with Islamic principles and have brought gender discrimination issues to light. Islamic teachings place a strong emphasis on the core ideas of justice and equality for men and women, as seen in the Quran and Hadith. On the other hand, gender inequality in Pashtun culture frequently seems to go against these ideas. To learn more about how cultural practises and religious beliefs relate to or differ from gender equality, this study explores how Islamic teachings are interpreted and used in Pashtun society.

Further the purpose of this study's conclusions is to provide light on the mechanisms underlying gender discrimination in Pashtun culture, how it has changed through time, and how it relates to Islamic beliefs. In the end, this research aims to add to the current conversation on gender equality and offer guidance on how to balance local customs with religious principles in a way that advances social justice both inside and outside of the Pashtun area.

Keywords: Gender Discrimination, Pashtun Culture, Contemporary Society, Islamic context

**THE SOCIOECONOMIC IMPACT OF DOWRY IN PESHAWAR
(A COMPARATIVE ANALYSIS FROM ISLAMIC PERSPECTIVE)**

NASEEM AKHTER

**Associate Professor, Department of Islamic Studies
Shaheed Benazir Bhutto Women University, Peshawar, Pakistan**

Abstract

In this study, the socioeconomic implications of dowries in Peshawar, Pakistan, are compared and analysed within the Islamic framework. Many societies, particularly Pakistani society, have a custom known as the "dowry," wherein the bride's family presents the groom's family with money or goods. Islamic law does not require dowries, but even so, it views them as a significant financial strain on families and a sign of the bride's status and value.

This study demonstrates how dowries have a big socioeconomic influence on Peshawar households. In especially for families with low incomes, dower can result in debt, poverty, and social marginalisation. Inequality between genders and violence against women can also be caused through dower.

Additionally, the research work reveals that the general population is ignorant of the drawbacks associated with dowries. Despite the fact that it is not, a lot of individuals think that dowries are required by religion. Families who are having financial difficulties paying the dowry also lack social and legal help.

Keywords: socioeconomic implications, Dowry, Peshawar, Islamic teachings

HISTORY OF CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT

GITA OKTAVIA ROSITA¹, MUHAMMAD USMAN ARIFFIANTO², KHOLIMAH³,
AGUNG⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahmann Wahid Pekalongan Indonesia, ORCID: 0009-0006-0780-4556

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, ORCID: 0009-0007-6448-8411

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, ORCID: 0009-0001-1927-1308

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, ORCID: 0009-0000-2707-4059

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, ORCID: 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

This research aims to examine the history of classical economic thought. This research is library research with a qualitative approach. The data sources used in this research come from various literature journal articles that are relevant to the research topic. The data analysis method used is content analysis of the literature sources used in the research. The results of this research is classical economics is generally regarded as the first modern school in the history of economic thought. The main thinkers and developers of this school include Adam Smith, Jean Baptiste Say, David Ricardo, Thomas Malthus and John Stuart Mill. This school was prominent until the mid-19th century, and was then replaced by neoclassical economics, which was born in Great Britain in 1870. The classical school emerged in the late 18th and early 19th centuries during the industrial revolution. The idea espoused by the classical school that output and price equilibrium can only be achieved if the economy is at full employment can only be achieved through the operation of free market mechanisms. In the history of economic theory, classical economics is typically recognized as the first modern school. The Wealth of Nations had a significant impact since it contributed to the systematic and independent development of economics as a subject. According to classical economics, the free market will govern itself if no one interferes. This is what Adam Smith referred to as the "invisible hand" in metaphor, which would steer markets toward their equilibrium without outside intervention. The main problem of classical economics is a problem consisting of three main problems of classical economic theory, namely production, distribution, and consumption.

Keywords: history, economic, and classical

INTRODUCTION

In the history of economic theory, classical economics is typically recognized as the first modern school. Adam Smith, Jean Baptiste Say, David Ricardo, Thomas Malthus, and John Stuart Mill are some of the principal theorists and innovators of this school. This school was dominant until the middle of the 19th century, when neoclassical economics, which was created

in Great Britain in 1870, took its place. Numerous academics disagree on what really constitutes classical economics, especially with regard to the years 1830–1870 and the development of neoclassical economics during this time. Ricardian economics, the school of thought founded by David Ricardo, James Mill, and their forebears, is the branch of economics to which the word "classical economics" originally belonged. Later on, though, the phrase came

to be used to describe all of Ricardo's adherents. The classical school of economics is thought to have started with Adam Smith's publication of *The Wealth of Nations* in 1776.⁵ In the history of economic theory, classical economics is typically recognized as the first modern school. *The Wealth of Nations* had a significant impact since it contributed to the systematic and independent development of economics as a subject. According to classical economics, the free market will govern itself if no one interferes. This is what Adam Smith referred to as the "invisible hand" in metaphor, which would steer markets toward their equilibrium without outside intervention.

MATERIAL AND METHODS

The research method used in this article is to use descriptive methods, namely through data collection techniques through literature studies and reference analysis. The literature study method, is a series of activities related to library data collection methods, reading and recording and managing research materials, where data and information sources are managed on various sources that have been collected on literature studies related to the history of classical economic thought.

RESULTS AND DISCUSSION

History of classical economic thought The term classical was first introduced by Karl Max, which was expanded by John Maynard Keynes, because the idea of individualism, no different from hedonism, had been discussed since ancient Greece. The classical school emerged at the end of the 19th century during the industrial revolution.

Beliefs of adherents of the classical school of thought:

1. The market will have the ability to self-correct or self-adjust or self-regulate.
2. Market law from Jean Baptiste Say, supply will create its own demand, always applies to the economy as a whole.
3. Price and wage levels in the economy are quite flexible, so they can quickly adjust to conditions.

Adam Smith is considered a milestone in the birth of modern economics because his work entitled *The Wealth of Nations* raised economic freedom and the invisible hand so that the economic system runs well.

Classical Economic System And Its Characters

Characteristics of the classical economic system:

1. The economy has a free enterprise system, meaning it automatically returns to equilibrium position by itself.
2. In the system, the government does not intervene. The role of government is to enforce the law and build economic supporting infrastructure.
3. Sellers and buyers automatically form a market price for goods the.

4. Wage levels are determined based on the law of demand and the law of supply of energy work.

Adam Smith (1723-1790)

Adam Smith was born in Scotland in 1723. Smith's works other than *The Wealth of Nations*, is *The Theory of Moral Sentiments* published in 1759 and notes from when he was a student in 1763, namely *Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms*. Smith was one of the pioneers of the capitalist economic system. this economic system appeared in the 18th century in Western Europe and in the 19th century became famous there.

Smith's thoughts include:

1. Strongly supports minimal government interference as possible economy. There is an invisible hand that brings the economy to life balance.
2. Smith believed that population growth would increase output per capita by expanding the division of labor.
3. Smith supported international free trade between countries. Free trade will benefit England because it will allow companies to get cheaper goods from abroad. This in turn will reduce the production costs of exported goods.
4. Smith rejected monopoly power that would destroy the market.
5. Establish a tax system to finance public expenditure. Smith argued that taxes must be proportional.
6. The need for capital accumulation by saving and investing capital as an important key to economic growth. Capital investment as the best way to obtain maximum profits and create prosperity for the people. Smith emphasized the importance of accumulation capital to achieve economic growth and prosperity.
7. The population will increase along with higher wage levels subsistence wage level. The population will remain constant if subsistence wages are stationary.

Jeremy Bentham (1748 -1832)

Jeremy Bentham was born in London in 1748. Bentham is known as an expert philosopher and social reformer. His contribution to economics is about satisfaction (utility).

Bentham's work entitled *Introduction to The Principles of Morals and Legislation*, which implies that the principle of satisfaction (utilitarianism) is a principle moral. According to Bentham, what should be done is to maximize happiness and minimize sadness. Bentham's thoughts in the book *Defense of Ursury* published in 1787 about interest rates. Bentham stated that there was no need to regulate prices because of usage money rather than the price of goods. Bentham also argued that prohibitive laws the practice of usury because there is a group of people who agree to pay interest rates so high that it is difficult to assume that usury is a violation.

Thomas Robert Malthus (1766-1834)

Malthus was born in England in 1766. In 1805, Malthus became the first professor of political economy at the East India Company Colledge at Haileybury,

Hertfordshire, England.

Malthus's first work, *An Essay on the Principle of Population*, was published in 1798. Malthus made the famous prediction that the population would overpower the food supply, leading to a reduction in the amount of food per person. Land is the main production factor whose number is fixed, while humans develop according to a geometric series and economic growth according to an arithmetic series. So that in the future various problems will arise in society, namely because of the impact of population pressure. Malthus explains that to overcome this problem is to carry out control or monitoring population growth. The solution offered is to postpone age at marriage and reducing the number of children. *Principles of Political Economy* is another work, written by Malthus in 1820. Malthus argued that capitalist income was greater than investment. Capitalists prefer to save their income rather than invest in it. So Malthus proposed that the state change the distribution of income, so that people capitalists receive a smaller income and landowners receive a lot of income.

Jean Baptiste Say (1767 – 1832)

Say comes from France, which really worships Adam Smith. He was instrumental in doing the codification of Smith's thinking and summarized in his book *Traite d'Economie Politique* in 1803, and supported the ideology of *laissez faire*. Say's greatest contribution to the classical school was 'every offering will create its own demand' or known as supply creates its own demand. This opinion is often called Say's Law. Say's Law is based on the assumption that Production value always equals income. Thus, in a state of balance, production tends to create its own demand.

1. Say built new ground in the classical economic model in four areas, that is: Arrange theory testing with facts and observations. According to Say, theories and models must be continually tested in the face of facts and observation.
2. Construct a subjective utility theory as a replacement for the labor theory of value. Say states that in determining the price or value of goods or services is the utility, right? the cost.
3. Say introduced the term entrepreneur. Entrepreneurs are economic agents who seek maximum profit by searching for great opportunity.
4. Say's market law is the basis for macro models in business fluctuations and economic growth.

Robert Owen (1771 – 1858)

Owen was a social practitioner and economic reformer who was born in England in 1771. Owen was a utopian socialist. Owen's main contribution was behavioral. Human society is not fixed or absolute and humans have free will to organize themselves into whatever form of society they desire.

1. Owen's work published in 1813, *A New View of Society, an Essay on the Formation of Human Character*, states that the social environment influences the formation of human character.
2. Owen also established a general public fund, to which his workers donated one-sixth

of his wages and these funds are used to maintain facilities free healthcare.

3. Owen also stopped working children under the age of 10 at his company, and they are provided with free education.

4. Owen was the originator of the birth of communities. The community produces goods for their own living needs and buy as little as possible from outside.

David Ricardo (1772-1823)

David Ricardo is an English political economist who was born in 1772. Ricardo is considered to make economics a solid science that involves precision math calculations. Mathematics to solve economic problems was then followed by John Maynard Keynes, Paul Samuelson, Milton Friedman so that econometric models became popular. Ricardo's famous theory is the theory of comparative advantage. Trading depends on comparative advantage or relative efficiency rather than absolute advantage. Countries will tend to sell goods that are relatively more efficient in their production. So that through specialization, each country will gain benefits from trade overseas. Ricardo's most famous work is *Principles of Political Economy and Taxation* which was published in 1817. In this book, Ricardo argued that government spending is wasteful, and hinders capital accumulation as well growth in labor demand. Ricardo also put forward a theory of income distribution which contains three elements that is:

1. Rental theory. The theory of rent put forward by Ricardo refers to Malthus's theory, namely differential rent theory. Rent comes from differences in soil fertility. When the land as fertility decreases, differential rent will increase.
2. Theory of wages. According to Ricardo, workers' wages depend on subsistence needs namely the minimum requirements needed for workers to survive.
3. Profit theory. Profit or profit is the residue after capitalists pay wages their workers and pay rent to landowners.

Antoine Augustin Cournot (1801-1877)

Cournot was born in France in 1801. Cournot was one of the founding fathers economic mathematics to analyze economic problems. His work is entitled *Recherches sur les principes mathématiques de la Théorie des richesses* or *Reseraches into the Mathematical Principles of The Theory of Wealth* published in 1838.

The analytical progress promoted by Cournot concerns the development of concepts and micro analysis model, namely:

1. Demand analysis
2. Analysis of cost and production determination by the company
3. The first analysis of how markets achieve equilibrium
4. Cournot was the first to distinguish between variable costs and fixed costs.
5. Cournot's view of how monopolists should behave to maximize profits
6. Only with perfect competition will sellers not be able to change the market price by

changing the quantity supplied.

Cournot explains these concepts through mathematical calculations. Form specific functional or translating qualitative analysis into mathematical language implemented it.

John Stuart Mill (1806 – 1873)

Mill was born in London in 1806. Mill was an active writer. His work is A System of Logic was published in 1843, On Liberty was published in 1859, which is the defense of individual freedom against all efforts to level society, Essay on Some Unsettled Questions of Political Economy published in 1844, as well Principles of Political Economy With Some of Their Applications to Social Philosophy appears in 1848. Mill's famous concept in economics is about returns to scale, the idea of elasticity of demand, the existence of trade-offs resulting in mismatches in an economy, as well as opportunity costs. Mill offers a new ideology in modern economics, where market laws must be respected, to understand the forces of supply and demand, the forces of trade and think how things will happen without forgetting the role of government and without forgetting the people who are at the center of these systems and goals.

Classic economic problems

There will be issues with the economic system itself based on the traits of the classical economic system, including:

1. Production issues

The creation of a product is the first fundamental economic conundrum. In order to avoid overproducing or underproducing in the market, producers—in this case, companies—must accurately forecast the goods and services that consumers will require as well as the quantity that will be produced. manufactured to ensure that the market is free from surplus or deficiency. This causes the production problem to consider the production projection more.

2. Distribution issues

Secondly, managing and resolving distribution issues and guaranteeing that commodities are supplied to customers in a quantity, on schedule, and with safety in mind. Goods can be delivered to customers in the proper amount, on schedule, and with no risk to quality.

3. Economi issues

The hardest issue to solve is whether a product will be effectively used and eaten as needed, or if it will be wasted because the market doesn't need it or because the product is too expensive for the average consumer. Therefore, consumers also need to be able to grow their income in order to be able to buy the sold and necessary commodities, therefore the problem is not just with producers since they are confused about production.

CONCLUSION

Classical economics is generally regarded as the first modern school in the history of economic thought. The main thinkers and developers of this school include Adam Smith, Jean Baptiste Say, David Ricardo, Thomas Malthus and John Stuart Mill. This school was prominent until the mid-19th century, and was then replaced by neoclassical economics, which was born in Great Britain in 1870.

The classical school emerged in the late 18th and early 19th centuries during the industrial revolution. The idea espoused by the classical school that output and price equilibrium can only be achieved if the economy is at full employment can only be achieved through the operation

of free market mechanisms. The main problem of classical economics is a problem consisting of three main problems of classical economic theory, namely production, distribution, and consumption.

BLIBIOGRAPHY

Atmanti, H. D. (2017). Study of the Classical School of Economic Thought Theory and its Relevance to the Indonesian Economy. *Journal of Economics & Business*. 2(2).

511-524.

Hasan, Muhammad., Dkk. (2020). *History of Economic Thought*. Bandung: CV. MEDIA SAINS INDONESIA.

Pujiati, Amin. (2011). TOWARDS IDEAL ECONOMIC THINKING: A PHILOSOPHICAL AND EMPIRICAL REVIEW. *Economic Focus*. 10(2). 114-124

CONCEPT OF CONSUMPTION

BAYU DIAN ASMORO WIBOWO¹, IZZATI ROHMANIYAH², NAILY TAUFIQOH³,
M. ARIS SAFII⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, K.H. Abdurrahman State Islamic
University Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0009-8448-5108

²Faculty of Economics and Islamic Business, K.H. Abdurrahman State Islamic
University Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0009-6793-9630

³Faculty of Economics and Islamic Business, K.H. Abdurrahman State Islamic
University Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0006-9522-5983

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, K.H. Abdurrahman State Islamic
University Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-4882-5218

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, K.H. Abdurrahman State Islamic
University Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

Consumption behavior is the study of how individuals and communities choose, buy, and use goods and services. It is influenced by various factors, including cultural, social, personal, and psychological. This research aims to find out how consumption behavior in an Islamic perspective within the scope of macroeconomics. This research uses a qualitative method in the form of searching for meaning, understanding, understanding, about a phenomenon or problem that takes sources from books, scientific studies and other relevant data (library research). The results of this study reveal that consumption in the Islamic view is not only to meet the unlimited needs of life, but is guided by the Al-Quran and Al-Hadith to help humans achieve prosperity, both in this world and in the hereafter. Consumer welfare can be improved by consuming more goods that are beneficial and halal, while reducing goods that are harmful or haram.

Keywords: Consumption behavior, Islamic Economics, Maslahah

INTRODUCTION

Consumption is one of the important elements in macroeconomic studies. It is closely related to the way individuals and households use their economic resources to fulfill their needs and wants. Conventional consumption theory is a key cornerstone in conventional macroeconomics. It highlights consumer behavior and explains how consumer decisions affect the economy as a whole. In this theory, consumption is understood as the use of income by individuals or households to purchase goods and services. Consumption theory in Islamic economics has different fundamentals compared to conventional economics. Islamic consumption theory emphasizes the importance of fair income distribution and ethics in consumption. Consumption in Islam must achieve maslahah by consuming halal goods.

The main purpose of consumption is to fulfill human needs and desires. In Islam, the purpose of consumption for a Muslim is as a means to support worship to Allah SWT. The consumption function in economics consumption is the main means through which people obtain the goods and services they need to live and improve their quality of life. the consumption function in

economics is important because it affects the level of aggregate demand and overall economic growth.

Behavior is the way individuals show their responses or reactions through physical actions or attitudes and not just words or speech. Consumption behavior is influenced by various factors, including cultural, social, personal, psychological factors.

MATERIALS AND METHODS

This writing uses qualitative research methods in the form of searching for meaning, understanding, understanding, about a phenomenon or problem that takes sources from books, scientific studies and other relevant data (library research). The author conducts research by collecting supporting data, reviewing and elaborating all sources that are representative and relevant to the issues discussed with the process of data analysis and scientific studies.

RESULTS AND DISCUSSION

1. Consumption Theory (Convenient Macro and Islamic Macro)

The word consumption comes from the English word "consume" or "consumption," which means to spend or use. According to the Indonesian dictionary, consumption refers to the use of manufactured goods, foodstuffs, and the like, which basically means using the value or benefits of these goods. Sukirno (2000) defines consumption as expenditures made by households on final goods and services with the aim of meeting the needs of the person doing the work. o

There are several opinions of economists in defining consumption theory, namely, John Maynard Keynes who developed a theory called Keynes Consumption Theory which is also known as the Absolute Income Hypothesis. According to Keynes, the level of household consumption depends entirely on the level of income generated. Meanwhile, James Dusenberry stated that the consumption level of an individual or society is influenced by the highest income a person or society has ever had. (Salwa, 2019).

In the concept of conventional economics, consumption behavior is a series of actions and activities carried out by a person in order to find, choose, buy, use, and evaluate goods and services to meet needs and desires. Meanwhile, Islam regulates various aspects of human life, including consumption behavior, with the rules contained in the Qur'an and as-Sunnah. Sharia teachings in consumption theory include halal and haram consumption, prohibition against waste (ishraf) which includes excessive behavior and excessive luxury, social consumption, and other normative values.

This is the fundamental difference between the philosophical basis of Islamic and conventional demand theory, where Islam always relates to need fulfillment activities. In Islam, every action that involves fulfilling needs must be intended as worship. (Furqon, n.d.)

2. Purpose and Function of Consumption

Purpose of Consumption

The purpose of consumption in conventional economics is to fulfill the unlimited needs of life, with the intention of achieving maximum satisfaction, even though the available income is limited.

Unlike the purpose of consumption in Islam which is based on guidelines in the Al-Quran and Al-Hadis which provide clear instructions to Muslims. Based on these guidelines, economic activity in Islam has the purpose of helping humans achieve prosperity, both in this world and

in the hereafter. Consumption in Islam reminds Muslims to always remember Allah SWT as the Giver of Rizki, so that they do not overdo it, do not be greedy, and do not consume the haram. (Syamsiyah, 2023)

Consumption Function

In conventional economics, the concept of consumption function is described in a mathematical equation, namely $Y = C + S$, where Y is total income, C is consumption, and S is the remaining income that is not used or saved as savings. Thus, it can be concluded that the amount of consumption is influenced by how much income a person has. When income increases, consumption also tends to increase, and this is considered an indicator of increased welfare. This approach in conventional economics encourages the view that income level is the main measure of welfare, so individuals tend to try to increase their income in various ways.

In an Islamic perspective, the consumption function is also associated with the concept of *maslahah*, which reflects efforts to achieve goodness, benefits, and blessings in every act of consumption. This is closely related to the Islamic principles conveyed by the Prophet Muhammad. In Islam, a person's wealth is basically the source of food that is used, clothes that are worn until they are damaged, and what is given (*diinfaqkan*) and will accumulate for long-term or eternal good. Thus, in Islamic economics, in addition to personal consumption expenditure and savings, there is an additional element in the form of *zakat*, *infaq*, and *sadaqah* (ZIS) which can be symbolized by Z . So, it can be written into the equation $Y = C + S + Z$ or $Y = Cz + S$ (Y is income, C is consumption, Z is *zakat/infaq/sedekah*) which reflects that in the Islamic economy, income is not only used for personal activities but also to share with those in need to achieve mutual prosperity. (Ramdania et al., 2020)

3. Consumption Behavior

Definition of Consumption Behavior

Consumption behavior is part of the act of consumption. Consumption behavior is an activity or action that is directly involved in obtaining, consuming, and spending products or services, including decision-making steps before and after this action is taken.

In this case, it is possible to choose between two ways: the good way and the bad way. The first way is an action that is good and in accordance with what is considered right by society and the second is an action that is not good or not in accordance with these norms. Good actions are usually based on the principle of truth and adherence to the rules, be it the applicable law or the principles in Islamic teachings. Meanwhile, bad actions are usually driven by desire alone without considering the boundaries that have been set in the rules. (Suharyono, 2018).

Factors that Influence Consumer Behavior

Kotler revealed that consumer behavior is influenced by various factors, namely: cultural, social, personal, and psychological.

a. Cultural Factors

Culture strongly influences what we want and how we act. As we grow, we learn about values, views, preferences and ways of acting through a process of socialization involving family and other social institutions. Culture includes things like sub-cultures and social status within society.

b. Social Factors

This factor consists of groups that influence a person's attitudes or actions, either directly or indirectly. In addition, family also has the ability to significantly influence buyer behavior. The family is considered a very important part of society and is a group that has the most influence.

c. Personal Factors

This factor relates to personal things that affect a person, such as age, occupation, financial circumstances, lifestyle, personality, and views about oneself. All these factors influence what a person buys and how they behave.

d. Psychological Factors

This factor focuses more on the psychological conditions that exist in individuals which include: motivation, perception, learning process, and beliefs and attitudes that reflect a person's view of a particular idea or object in their life. (Septiana, 2015).

Consumption Behavior in Islamic Economics

In terms of consumption, Islam does not advocate the fulfillment of unlimited desires. The Islamic principle is to fulfill human needs hierarchically, including necessities, pleasures, and luxuries.

Islam teaches about the limits in the consumption of goods and services, which are explained in the Qur'an and hadith. Consumer welfare can be improved by consuming more goods that are beneficial and halal, while reducing goods that are harmful or haram. Islam prohibits trying to legalize what has been forbidden and forbidding what has been legalized. In the Qur'an Surah Al-Ma'idah verses 87-88 are mentioned:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرَمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (87)

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ (88)

"O you who believe, do not forbid what is good which Allah has made lawful for you, and do not transgress the limits. And eat lawful food again good from what Allah has rezkikan to you, and fear Allah that you believe in Him" (Qs. Al- Ma'idah: 87-88). Then in the Qur'an Surah Taha verse 81

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِيَّ وَمَنْ يَحِلِّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى

"Eat of the good sustenance We have given you, and do not overstep your bounds so as to cause My wrath to fall upon you. And whoever My wrath falls upon, then surely he perishes" (Qs. Taha: 81).

According to Al-Ghazali, the welfare of a society depends on achieving and maintaining five basic goals: (1) religion (al-dien), (2) life or soul (nafsi), (3) family or offspring (nashl), (4) property or wealth (maal), and (5) reason or intellect (aql). He emphasized that in accordance with the instructions of revelation, the main goal is to achieve goodness in the world and the hereafter (maslahat al-din wa al-dunya). (Suharyono, 2018).

In economics, the main role of consumption is to encourage production and distribution. The principle of consumption in Islam is based on:

a. Principle of fairness

This condition has two important meanings in terms of seeking food and drink in a way that is legal and not against the law.

b. Hygiene Principles

This second requirement emphasizes that the food or drink that is allowed must be of good quality and suitable for consumption, not containing impurities or disgusting materials that can disturb the appetite. (Septiana, 2015)

c. Simplicity Principle

This principle directs human actions in terms of food and drink not to exceed limits, which means not to be excessive in consuming them

d. Principle of Generosity

By adhering to the teachings of Islam, there will be no risk or sin when consuming halal economic goods that have been given by Allah out of His goodness.

e. Principle of Morality

Ultimately, a Muslim's consumption behavior should always reflect the moral values found in Islam, and not only aim to fulfill all material needs. (Ghafur, 2016).

CONCLUSION

The word consumption comes from the English word "consume" or "consumption," which means to spend or use. According to the Indonesian dictionary, consumption refers to the use of manufactured goods, foodstuffs, and the like, which basically means using the value or benefits of these goods. The fundamental difference between the philosophical basis of Islamic and conventional demand theory is that Islam always relates to need fulfillment activities. In Islam, every action that involves fulfilling needs must be intended as worship.

The purpose of consumption in Islam is based on the guidelines in the Al-Quran and Al-Hadith which provide clear instructions to Muslims. Based on these guidelines, economic activity in Islam has the aim of helping humans achieve prosperity, both in this world and in the hereafter. In the Islamic perspective, the function of consumption is also associated with the concept of *maslahah*, which reflects efforts to achieve goodness, benefits, and blessings in every act of consumption.

Consumption behavior is an activity or action that is directly involved in obtaining, consuming, and spending products or services, including decision-making steps before and after this action is taken. Factors that influence consumer behavior include cultural, social, personal, and psychological. Consumption behavior in Islamic economics is found in Al-Qur'an letter Al-Maidah verses 87-88 and letter Taha verse 81. The principles of consumption in Islam are based on the principles of justice, cleanliness, simplicity, generosity, and morality.

BIBLIOGRAPHY:

Furqon, I. K. (n.d.). CONSUMPTION THEORY IN ISLAM.

Ghafur, A. (2016). CONSUMPTION IN ISLAM. *Iqtishodiyah*, II(II).

Ramdania, W., Irawati, N., & Nurrohman. (2020). THE CONCEPT OF CONSUMPTION AND WELFARE IN THE PERSPECTIVE OF ISLAMIC ECONOMICS. *Islamic Economics*, VII.

Salwa, D. K. (2019). CONSUMPTION THEORY IN ISLAMIC ECONOMICS AND ITS IMPLEMENTATION. *Journal of Islamic Economics*, 3, 172-189. <https://doi.org/10.33507/lab.v4i01>

Septiana, A. (2015). Analysis of Consumption Behavior in Islam. *DINAR*, 1(2).

- Suharyono. (2018). CONSUMER BEHAVIOR IN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE (Vol. 4, Issue 2).
- Syamsiyah, N. (2023). Sources of Islamic Macroeconomics. 31-39.
- Wahyuni, S. (2013). Consumption and Production Theory in the Perspective of Islamic Economics. *Accountable Journal*, 10, 74-79.

**THE HISTORY OF THE ESTABLISHMENT, FUNCTION AND OBJECTIVES
OF SHARIA PAWNSHOP AS AN ECONOMIC DRIVER IN INDONESIA**

FIFI AFISTA¹, NURUL KHOLISHA², TAHANI SALSABILA³, ADE GUNAWAN

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-6652-2974

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0005-1845-5673

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0006-6985-6415

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-8479-0641

ABSTRACT

The establishment of Sharia pawnshops in Indonesia can be traced back to the early 2000s when the government recognized the need for Islamic financial institutions to cater to the growing Muslim population. These institutions aim to provide financial services that comply with Sharia principles, such as the prohibition of interest and the promotion of ethical investments. The function of Sharia pawnshops is to provide loans to individuals and businesses by accepting valuable assets, such as gold, as collateral. These assets are evaluated by appraisers to determine their worth, and loans are disbursed based on a certain percentage of the asset's value. The repayment period and terms are agreed upon between the lender and borrower, and failure to repay the loan results in the forfeiture of the collateral. The objectives of Sharia pawnshops are twofold. Firstly, they aim to provide accessible and affordable financial services to individuals who may not have access to traditional banking institutions. This includes low-income individuals and those without a credit history. Secondly, Sharia pawnshops aim to promote financial inclusion by incorporating Islamic principles into their operations, thus catering to the needs of Muslim consumers who seek Sharia-compliant financial services. The establishment, function, and objectives of Sharia pawnshops have contributed significantly to the Indonesian economy. They have provided a viable alternative to conventional pawnshops and banks, promoting financial inclusion and empowering individuals and businesses to access capital. Furthermore, Sharia pawnshops have played a crucial role in supporting economic growth by providing financial services based on ethical principles. In conclusion, the establishment, function, and objectives of Sharia pawnshops have made a significant impact on the Indonesian economy. By providing accessible and affordable financial services based on Islamic principles, Sharia pawnshops have become an important economic driver, promoting financial inclusion and supporting economic growth.

The author uses the descriptive research method. This method will allow the researcher to gather and analyze relevant secondary data in line with the research objectives. Although this research does not involve direct data collection from the field, the descriptive method and the use of secondary data analysis will provide a comprehensive understanding of Sharia Pawnshop in Indonesia.

Keywords: Sharia Pawnshop, Sharia Principles, Borrowing, Economy.

1. INTRODUCTION

Sharia Pawnshop, also known as Pegadaian Syariah, is a financial institution that operates in accordance with Islamic principles. It has gained significant popularity and growth in Indonesia in recent years. Sharia Pawnshop offers a range of financial services, including collateral-based loans, gold trading, and asset management, all conducted in compliance with the principles of Sharia. The establishment of Sharia Pawnshop in Indonesia can be traced back to the early 2000s when the government recognized the need to provide Islamic financial services to the Muslim population. Since then, Sharia Pawnshop has played a crucial role in promoting financial inclusion and economic empowerment among Muslims, as well as catering to the growing demand for Sharia-compliant financial services.

The basic concept of Sharia Pawnshop revolves around the principles of fairness, transparency, and avoidance of interest (riba). Unlike conventional pawnshops, Sharia Pawnshop does not charge interest on loans, as it is considered prohibited in Islam. Instead, the institution charges a service fee based on the value of the pledged asset. Sharia Pawnshop serves as an economic driver in Indonesia by providing accessible and affordable financial services to individuals and small businesses. It offers

an alternative source of funding for those who may have limited access to formal banking institutions, helping to bridge the gap in financial inclusion.

Additionally, Sharia Pawnshop plays a significant role in poverty alleviation by providing microcredit facilities to small and medium-sized enterprises (SMEs) and entrepreneurs, thereby stimulating economic growth and job creation. With the advancement of technology, Sharia Pawnshop has also adapted to the use of digital technology. Digital banking services and mobile applications have made it easier for customers to access Sharia Pawnshop services anytime and anywhere. This has increased operational efficiency and expanded the reach of Sharia Pawnshop services to remote areas.

Sharia Pawnshop, also known as Pegadaian Syariah, has become an integral part of the financial system in Indonesia. In recent years, the growth and popularity of Sharia Pawnshop have shown great potential as a financial instrument that meets the needs of Muslim communities who desire services that align with Sharia principles. The history of Sharia Pawnshop in Indonesia can be traced back to 2004, when the government issued a law that allowed the establishment of Sharia financial institutions. Since then, Sharia Pawnshop has grown rapidly and has a wide branch network throughout Indonesia. Sharia Pawnshop operates based on Sharia principles, such as justice, transparency, and the prohibition of riba (interest). This means that all transactions and activities of Sharia Pawnshop must comply with Islamic rules. For example, in lending, Sharia Pawnshop does not charge interest but applies profit-sharing (mudharabah) or lease (ijarah) as compensation for the use of pledged assets.

The main objective of Sharia Pawnshop is to meet the needs of Muslim communities for financial services that align with Sharia principles. Additionally, Sharia Pawnshop also plays a role in promoting financial inclusion and economic empowerment. By providing easier and more affordable access to financial services, Sharia Pawnshop helps individuals and small and medium-sized enterprises (SMEs) to develop their potential and improve economic well-being.

In recent years, the growth of digital technology has further enhanced the accessibility and efficiency of Sharia Pawnshop services. Customers can now conveniently access services, such as online asset valuation, loan applications, and repayments, through digital platforms. This

digital transformation has expanded the reach of Sharia Pawnshop, attracting a wider customer base and contributing to its continued growth and success. In conclusion, Sharia Pawnshop has emerged as a prominent financial institution in Indonesia, offering Sharia-compliant financial services and contributing to financial inclusion and economic development. Its adherence to Islamic principles, combined with its accessibility and affordability, has made it an attractive option for individuals and businesses seeking financial solutions aligned with their religious beliefs.

In this journal, we will further discuss the history, principles, functions, and role of Sharia Pawnshop as an economic driver in Indonesia. We will explore the implementation and challenges faced by Sharia Pawnshop, as well as the potential for growth and its impact on financial inclusion and economic development in Indonesia.

1. RESEARCH METHOD

This research will utilize a descriptive research method. This method will allow the researcher to gather and analyze relevant secondary data in line with the research objectives:

1. Secondary Data Collection:

a. Literature Review: The researcher will gather information from relevant literature sources such as books, journals, and scholarly articles that discuss Sharia Pawnshop in Indonesia. These sources

will provide an in-depth understanding of the concept, history, principles, and role of Sharia Pawnshop in the Indonesian economy.

b. Secondary Data Analysis: The researcher will analyze available secondary data. This data will provide information on the growth and socio-economic impact of Sharia Pawnshop.

2. Data Analysis:

a. Content Analysis: The data obtained from the literature review and secondary data will be analyzed using content analysis. The researcher will identify and categorize information relevant to the background of the problem, Sharia principles applied, the role of Sharia Pawnshop in financial inclusion, and its impact on economic empowerment.

3. Conclusion and Interpretation:

Based on the data analysis, the researcher will draw conclusions and provide relevant interpretations. These conclusions will encompass a deeper understanding of the background of the problem, the Sharia principles applied in Sharia Pawnshop, the institution's role in financial inclusion, and its impact on economic empowerment in Indonesia.

In this research, the author utilizes the descriptive research method. This method allows the researcher to gather and analyze relevant secondary data in line with the research objectives. Although this research does not involve direct data collection from the field, the descriptive method and the use of secondary data analysis provide a comprehensive understanding of Sharia Pawnshop in Indonesia. Therefore, this research provides significant and in-depth information about the practices of Sharia Pawnshop in Indonesia.

2. RESULTS AND DISCUSSION

1) Results:

Based on the analysis of secondary data, it was found that the presence of Sharia Pawnshop in Indonesia has significantly contributed to the development of Islamic finance in the country.

The number of Sharia Pawnshops has been increasing steadily over the years, indicating a growing demand for Sharia-compliant financial services. One of the key findings is that Sharia Pawnshop offers an alternative financing option for individuals who are unable to access conventional banking services. This is particularly beneficial for individuals who do not meet the strict eligibility criteria set by conventional banks, such as those with low credit scores or lack of collateral. Furthermore, Sharia Pawnshop operates based on the principles of Islamic finance, which prohibit the charging of interest (riba) and the engagement in unethical business practices. Instead, they provide financing by accepting valuable assets as collateral, such as gold, jewelry, or electronic gadgets. The assets are evaluated, and a predetermined value is assigned, which serves as the basis for determining the loan amount.

The objectives of Sharia Pawnshop are as follows, providing financing services in accordance with Islamic financial principles: Sharia Pawnshop aims to provide financing in accordance with Sharia principles, such as the prohibition of riba (interest) and unethical business practices. Thus, they offer an alternative financing option that aligns with the beliefs and values of Islam, enhancing financial inclusion: Sharia Pawnshop plays a role in improving financial inclusion in Indonesia by providing accessible and affordable financing for individuals from segments of society that are underserved by conventional banks. This helps individuals who previously had limited access to financial services to meet their financial needs, driving economic growth: Through the provision of financing, Sharia Pawnshop acts as an economic driver by providing financial support to individuals and small and medium-sized enterprises (SMEs). This contributes to economic growth in Indonesia by providing the necessary financing to develop businesses and create employment opportunities, increasing awareness and understanding of Sharia finance: Sharia Pawnshop also aims to increase awareness

and understanding of Sharia finance among the public. By providing financing services in accordance with Sharia principles, they play a role in educating the public about the concepts and benefits of Sharia finance (Usaha et al., 2019).

Thus, the objectives of Sharia Pawnshop are to provide financing in accordance with Islamic financial principles, enhance financial inclusion, drive economic growth, and increase awareness and understanding of Sharia finance in Indonesia.

The analysis also revealed that Sharia Pawnshop has played a crucial role in promoting financial inclusion in Indonesia. By providing accessible and affordable financing options, it has empowered individuals from lower-income segments of society to meet their financial needs and improve their economic well-being.

1) Discussion:

In general, the definition of pawnshop business is the activity of pledging a valuable item to a specific party, with the aim of obtaining a certain amount of money, and the pledged item will be redeemed according to the agreement or contract between the customer and the pawnshop institution. Sharia Pawnshop is a State-Owned Enterprise (BUMN) that operates the pawnshop system in accordance with Islamic law. According to Article 1150 of the Civil Code, pawn is defined as a right acquired by a creditor over a movable property, which is delivered to them by a debtor or another person on their behalf, and which gives the creditor the power to obtain repayment from the property in priority to other creditors, except for the costs of auctioning the property and the expenses incurred to protect it after it has been pawned, which shall be given priority (Islam et al., 2021).

In general, the definition of pawnshop business is the activity of pledging a valuable item to a specific party, with the aim of obtaining a certain amount of money, and the pledged item will

be redeemed according to the agreement or contract between the customer and the pawnshop institution. According to the Sharia principles, pawnshop is a state-owned enterprise (SOE) that conducts pawn systems in accordance with Islamic law. According to Article 1150 of the Civil Code, pawn is defined as a right acquired by a creditor over a movable property, which is delivered to him by a debtor or another person on his behalf, and which gives power to the creditor to collect the payment from the property in advance of other creditors, excluding the costs of auctioning the property and the costs incurred to save it after it has been pawned, which must be prioritized.

According to its history, Pegadaian Negara was transformed into a State-Owned Enterprise under the scope of the Ministry of Finance based on Government Regulation No. 176/1961. Then, based on Law No. 9/1969, Presidential Instruction No. 17/1969, Government Regulation No. 17/1969, and Minister of Finance Decree No. Kep. 664/MK/9/1969, the form of Pegadaian changed to become a Government Agency (PERJAN). However, after the issuance of Government Regulation No. 10/1990, PERJAN was transformed into a Public Corporation (PERUM) Pegadaian (Rahmi, 2015).

The findings of this research highlight the importance of Sharia Pawnshop in Indonesia's financial landscape. The growth of Sharia Pawnshops indicates a rising demand for Sharia-compliant financial services, driven by individuals who are underserved by conventional banks. The adherence to Islamic finance principles, such as the prohibition of interest, ensures that Sharia Pawnshop operates in a manner that aligns with the values and beliefs of the Muslim population in Indonesia. This has contributed to the increased acceptance and popularity of Sharia Pawnshop as a viable alternative to conventional financing options.

The role of Sharia Pawnshop in promoting financial inclusion is also noteworthy. By providing accessible and affordable financing options, it has helped individuals from lower-income segments

of society to overcome financial barriers and realize their economic potential. This has a positive impact on poverty reduction and overall economic development in the country. According to the Circular Letter of the Financial Services Authority Number 53/SEOJK.05/2017 on the Implementation of Business Entities or Legal Entities in Accordance with the Sharia Principles, with the mandate of Article 13 paragraph (5), Article 17 paragraph (3), Article 21 paragraph (2), Article 22 paragraph (4), and Article 27 paragraph (3) of the Financial Services Authority Regulation Number 31/POJK.05/2016 on Pawnshop Business (State Gazette of the Republic of Indonesia Year 2016 Number 152, Supplement to the State Gazette of the Republic of Indonesia Number 5913), it is necessary to regulate the implementation provisions regarding the operation of pawnshop companies that conduct business activities based on sharia principles in the Circular Letter of the Financial Services Authority (OJK, 2017).

You are certainly curious about the origins of the establishment of Pegadaian Syariah, one of the oldest sharia pawnshops in Indonesia. In January 2003 the Sharia Pawnshop first operated in Jakarta under the name Sharia Pawn Service Unit (ULGS) Dewi Sartika Branch. Not long after, ULGS also opened in several big cities such as Surabaya, Makassar Semarang, Surakarta and Yogyakarta. In the same year four Pegadaian branch offices in Aceh were also converted into Sharia Pegadaian.

With more than 17 years of experience, Pegadaian Syariah has served more than 5 million customers. This company has also received many awards, both from the government and sharia

banking associations, for its performance and contribution to the development of sharia banking in Indonesia.

As one of the leading sharia financial institutions in Indonesia, Pegadaian Syariah has a strong vision and mission to advance the community's economy. Pegadaian Syariah's vision is to become the most valuable financial services company in Indonesia and become the community's main choice of financial inclusion agent. Pegadaian Syariah strives to be a trusted partner for the community in meeting the needs of sharia financial services. Pegadaian Syariah has a mission, namely first to provide optimal benefits and profits for all stakeholders by developing its core business. Pegadaian Syariah strives to provide added value for customers and stakeholders through developing superior products and services, then secondly expanding the reach of MSME services through Ultra Micro synergy to increase the value proposition to customers and stakeholders. Pegadaian Syariah is committed to supporting the growth of MSMEs in Indonesia by providing easy, fast and affordable access to financing, and thirdly, providing excellent service with customer focus through simpler and digital business processes. Pegadaian Syariah continues to innovate and optimize business processes to provide the best experience for customers. Reliable and up-to-date information technology. Pegadaian Syariah utilizes the latest technology to support company operations and provide easy access to information for customers and strong risk management practices. Pegadaian Syariah implements good risk management to maintain the continuity of the company's business.

Sharia pawnshops provide several benefits for their customers. First, the gold pawning process at Pegadaian Syariah is very easy and fast. Customers do not need to go through a complicated process to get a loan. Simply by bringing gold to the Sharia Pegadaian, customers will get a cash loan quickly

ULGS or another term for the Sharia Pawn Service Unit applies the Sharia Pawnshop operating concept which refers to a modern administration system, namely the principles of rationality, efficiency and effectiveness which are aligned with Islamic values. The operational functions of Sharia Pawnshops are carried out by the Sharia Pawnshop Branch offices/Sharia Pawnshop Service Units (ULGS). And ULGS is an independent business unit that is structurally separate from conventional pawnshop businesses.

Pegadaian Syariah also provides gold and silver pawn services based on rahn contracts. Rahn contracts also make it easier for customers to pawn gold or silver at a value according to their needs and get loans with 0% interest and low administration fees. After paying off the loan, the customer can take back the collateral.

Pegadaian Syariah provides a variety of sharia-based products and services to meet customer needs. Some of Pegadaian Syariah's main products and services include the first being Gold Pawning - customers can pawn gold bars or gold jewelry as collateral to obtain a cash loan. Pegadaian Syariah accepts gold in grades 18K, 22K and 24K. The loan term is 2 months and can be extended, then secondly there is the Gold Savings product, customers can save gold bars or gold jewelry to be managed and stored safely in the Pegadaian Syariah safe. The gold stored will be valued based on market price and customers can withdraw their gold at any time. Third, there is the Sharia Pegadaian Micro Financing product type which provides micro financing with vehicle BPKB or building SKKP as collateral. The loan period is 6-24 months with a loan ceiling of up to IDR 200 million, then the fourth product is Gold Savings. Customers can buy gold bullion periodically according to their ability and store it at a sharia pawnshop. The gold purchased will be valued based on market price. Customers are free to withdraw gold at any time and get a bonus in the form of a gold certificate.

Sharia pawnshops play a significant role in the Indonesian economy. Here are some discussions regarding Sharia pawnshops for the Indonesian economy:

1. **Financial Inclusion:** Sharia pawnshops have played a role in promoting financial inclusion in Indonesia. By providing accessible and affordable financial services, Sharia pawnshops are able to provide access to capital for individuals and businesses who previously had difficulty accessing financial services from conventional banking institutions. This helps to drive economic growth through broader economic empowerment.
2. **Financial Alternatives:** Sharia pawnshops also provide important financial alternatives for individuals and businesses. In situations where individuals or businesses are unable to meet the credit requirements of banks, Sharia pawnshops can be a solution by accepting valuable assets as collateral for loans. This helps reduce dependence on bank credit and expands access to capital.
3. **Boosting Micro and Small Businesses:** Sharia pawnshops also support the growth of micro and small businesses in Indonesia. In many cases, micro and small businesses do not have access to adequate financial services from conventional banking institutions. Sharia pawnshops provide opportunities for these businesses to obtain the necessary capital for development and growth.
4. **Sharia-Based Financing:** Sharia pawnshops also offer Sharia-compliant financing options for individuals and businesses who want to transact in accordance with Sharia principles. This is important for individuals and businesses who want to conduct their financial activities in line with their religious beliefs and values.
5. **Social Impact:** In addition to economic impact, Sharia pawnshops also have significant social impact. By providing financial access to individuals and businesses who were previously marginalized, Sharia pawnshops help reduce economic inequality and improve the overall welfare of society.

Overall, Sharia pawnshops play a crucial role in the Indonesian economy by providing inclusive financial access, alternative financing options, and supporting the growth of micro and small businesses. In the context of Sharia finance, Sharia pawnshops also offer Sharia-compliant financing choices. With their contribution, Sharia pawnshops help drive more inclusive and sustainable economic growth in Indonesia.

1. CONCLUSIONS

In conclusion, it can be concluded that Sharia Pawnshop plays a vital role in the financial landscape of Indonesia. Its rapid growth indicates an increasing demand for financial services that adhere to Sharia principles. The presence of Sharia Pawnshop provides an alternative financing option for individuals who are not served by conventional banks, operating in line with the values and beliefs of the Muslim community in Indonesia. Sharia Pawnshop also contributes to promoting financial inclusion by providing accessible and affordable financing, assisting individuals from low-income segments of society in overcoming financial barriers and realizing their economic potential. This has a positive impact on poverty reduction and overall economic development in the country.

However, there are still challenges and areas for improvement. Further efforts can be made to enhance financial literacy and awareness among individuals utilizing Sharia Pawnshop services. This will help them make informed financial decisions and effectively manage their assets and liabilities. Overall, the presence of Sharia Pawnshop has had a significant impact on the development of Islamic finance and financial inclusion in Indonesia. Moving forward,

continued efforts are needed to address challenges and enhance the accessibility and effectiveness of Sharia Pawnshop services.

However, it is important to note that there are still challenges and areas for improvement. For instance, further efforts can be made to enhance financial literacy and awareness among individuals, especially those who are utilizing Sharia Pawnshop services. This will enable them to make informed financial decisions and effectively manage their assets and liabilities.

In conclusion, the presence of Sharia Pawnshop in Indonesia has had a significant impact on the development of Islamic finance and financial inclusion. It provides an alternative financing option for individuals who are underserved by conventional banks and operates based on the principles of Islamic finance. Moving forward, continued efforts should be made to address challenges and further enhance the accessibility and effectiveness of Sharia Pawnshop services.

The author hopes that this sharia pawning practice can be a solution for people who need money loans without having to fall into loan sharks or online loans with high interest rates. With this sharia pawn, people can get money loans quickly, easily and lawfully. Hopefully this sharia pawnshop can continue to develop and serve people in need.

2. ACKNOWLEDGMENTS

Based on the above conclusion, the author recommends that the next writer:

1. Conduct more in-depth and comprehensive research on Islamic pawnshops. The journal can make a valuable contribution by exploring various aspects of Islamic pawnshops, including the Shariah concepts used, operational mechanisms, comparisons with conventional pawnshops, and their impact on society.
2. Provide more detailed explanations about the loan application process in Islamic pawnshops, including the requirements that borrowers must fulfill and the necessary documentation. This information will help readers understand the steps to be taken if they want to use Islamic pawnshop services.
3. Provide information about the risks associated with Islamic pawnshops, such as default risks for borrowers or risks of depreciation in the value of pawned items. Giving advice on how to manage these risks will be a valuable addition for readers.

Thank you for the opportunity to provide suggestions, and hopefully these recommendations will be beneficial for the next writer in developing the material on Islamic pawnshops.

REFERENCES

- Islam, U., Antasari, N., Ekonomi, F., Bisnis, D. A. N., & Syariah, J. E. (2021). *Pegadaian syariah*.
- OJK. (2017). *SEOJK No 53/SEOJK.05/2017 Penyelenggaraan Usaha Perusahaan Pegadaian yang menyelenggarakan kegiatan usaha berdasarkan Prinsip syariah*. 1–22.
- Rahmi, N. (2015). Akad Murabahah dalam Investasi Logam Mulia Pada Pegadaian Syariah Banjarmasin. *At-Taradhi*, 6(2), 163–172.
- Usaha, M., Kecil, M., Menengah, D. A. N., & Kota, D. I. (2019). *1 1718*. 6(8), 1718–1732.
- Sari, M., & Sudardjat, I. (2013). Persepsi masyarakat tentang gadai emas di Pegadaian Syariah Cabang Setia Budi Medan. *Jurnal Ekonomi dan Keuangan*, 1(2), 14873.

<https://www.idngrafis.com/2019/08/type-images-formats.html?url=aHR0cHM6Ly9kb2NzLmdvb2dsZS5jb20vdWM/ZXhwb3J0PWRv>

[d25sb2FkJmlkPTFsdk44ZnZmWMTM5ekFSR2JIakdFb1NMZVFSSmVkZmM0dg==#golink](#)

Nugraha, An Agung, 2004. "Gambaran Umum Kegiatan Usaha Pegadaian Syariah",
<http://ulgs.tripod.com>

Abdul Ghafur Anshori, Gadai Syariah Di Indonesia, 2006

<https://www.pegadaian.co.id/profil/visi-dan-misi>

<https://www.pegadaian.co.id/profil/penghargaan>

ECONOMIC PRACTICES DURING THE TIME OF THE KHULAFUR RASYIDIN

RAFI PRASOJO¹, DWI SINTIA RAHMAWANTI², NAILIS SUROOYA³

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman

Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0006-9708-9575

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman

Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0001-1082-2353

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman

Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0009-2946-4240

ABSTRACT

The aim of this research is to describe economic practices during the time of the Rasyidin Khulafaur. This research is library research with a qualitative approach. The data sources used in this research come from literature journal articles that are relevant to the research topic. The data analysis method used is content analysis of the literature sources used in the research. This Islamic economic practice developed when the Prophet Muhammad migrated to Medina. Since the death of the Prophet Muhammad, economic practices were continued during the time of the Rasyidin Khulafaur. After the Prophet died, the Muslims appointed Abdullah bin Abu Quhafah al-Tamimi as the first caliph. During his leadership, Abu Bakar faced many problems in his country's life, including the existence of apostate groups, the emergence of false prophets, and dissidents paying zakat. During the time of Umar bin Khattab, for the first time, a change of leadership was carried out through direct appointment. Umar bin Al-Khathab was one of the most successful caliphs in Islamic history, this can be seen from the progress of the country and the welfare of the people during his leadership, both from an economic perspective. , political, social, national security and defense, as well as the development of science and technology. Due to his success, Westerners nicknamed Umar the Saint Paul of Islam. Caliph Uthman's government developed the economic system that was implemented by Caliph Umar. There were four trade contracts made by Caliph Uthman with the conquered countries in order to develop their potential.

Keywords: Islamic economic Practices, Government, Khulafaur Rasyidin

INTRODUCTION

The development of Islamic economics began with the development of the Islamic religion brought by the Prophet Muhammad. This Islamic economic practice developed at that time Rasulullah saw migrated to Medina. It was there that he began to organize the government and economic system for the country. Since the death of the Prophet Muhammad, economic practices have followed continued during the time of the Rasyidin khulafaur, namely Abu Bakr

as-Siddiq, Umar bin Khattab, Uthman bin Affan, and Ali bin Abi Talib. Khulafaur Rasyidin is substitute for the Messenger of Allah in matters of Muslim life who are very fair and wise. In carrying out their duties, the caliphs are always on track the truth and always get guidance from Allah SWT. Fourth Caliph This then continued the struggle of the Prophet Muhammad in the economic sector in different ways and cannot be separated from the principles of Islamic teachings, namely the Al-Qur'an and Al-Hadith (Ariana, 2016).

RESEARCH METHOD

Adjusted to the background and research to be studied, the authors chose to use qualitative research methods. Based on the opinion of Creswell JW, qualitative research uses a perspective based on the results of research by the author, through data collection and interpretation through direct contact in the field. Therefore, it is said that qualitative research relies heavily on the researcher himself, starting from describing, explaining, and interpreting information and everything available (Tehubijuluw & Sugiarto, 2014). The author uses qualitative methods when conducting research, in order to find information about economic practices during the time of the Khulafaur Rasyidin in relation to existing data sources, data collection methods, and data analysis.

RESULTS AND DISCUSSION

Research results

The results of the research that has been done by the author are This Islamic economic practice developed when the Prophet Muhammad migrated to Medina. It was there that he began to organize the government and economic system for the country. Since the Prophet's death, economic practices were continued during the time of the Rashidun khulafaur, namely Abu Bakar as-Shiddiq, Umar bin Khattab, Uthman bin Affan, and Ali bin Abi Talib. Khulafaur Rasyidin was the successor of the Prophet Muhammad in matters of Muslim life who was very fair and wise. In explaining it, the caliphs were always on the right track and always received guidance from Allah SWT. The Fourth Caliph then continued the struggle of the Prophet Muhammad in the economic sector in different ways and cannot be separated from the principles of Islamic teachings, namely

Al- Al-Qur'an and Al-Hadith (Mudhiiah, 2015).

1. Economy during the time of Abu Bakar As-Siddiq (537-634M) Abu Bakr's Period After the death of the Prophet Muhammad, the Muslims appointed Abdullah bin Abu Quhafah al-Tamimi as the first caliph. Abu Bakr's reign did not last long, only about two years starting from 11 H-13 H. In running the wheels of economic governance, Abu Bakar places more emphasis on paying zakat considering that Zakat is one of the most important things in Islam as a socio-economic instrument. The results of the zakat collection are then used as state income and stored in BaitulMal to be distributed directly to the Muslims until there is nothing left.

General policy of caliph abu bakar RA in the field of Economics:

- a. Enforce the law by fighting those who do not want to pay zakat
- b. Do not make akhli Badr (people who fought jihad in the Badr war) as state officials
- c. Not giving priority to badar experts in the distribution of state assets
- d. Manage mining goods (rikaz) consisting of gold, silver, bronze, iron and steel so that they become a source of state income
- e. Determine employee salaries based on the characteristics of each area of authority

f. Do not change the policy of the Prophet Muhammad regarding the jizyah issue.

Application of the Principle of Equality in the Distribution of National Wealth. In his efforts to improve the welfare of society, Caliph Abu Bakar RA implemented economic policies as did Rasulullah SAW. He pays attention to the accuracy of Zakat calculations. The results of zakat calculations are used as state income which is stored in the Baitul Mal and distributed directly to the Muslims.

Death of Kholifah Abu Bakar RA.

Al-Waqidi and Al-Hakim narrated from Aisyah, she said "the beginning of my father's illness was when he took a shower on Monday 7 Jumadil Akhir. Then he felt cold all day. He had a fever for 15 days which made him unable to attend congregational prayers. My father died on the evening of Tuesday, 22 Jumadil Akhir, at the end of the 13th year of AH at the age of 63 years.

2. Economy during the Time of Umar bin Khattab (584-644 H)

During the time of Umar bin Khattab, for the first time, leadership changes were carried out through direct appointment. This is based on the results of deliberations between friendly leaders. This decision was then well received by the Muslims in the Persian kingdom, including Iraq. Due to his success, Westerners nicknamed Umar the Saint Paul of Islam.

Then Umar bin Khattab formed the police service and the labor service as follows:

- a. Establishment of the Baitul Mal institution
- b. Department of Military Services
- c. Department of justice and executive
- d. Department of Islamic education and development
- e. Department of social security

The majority of al-kharaj tax revenue sources come from areas of the former Roman and Sasanid (Persian) empires and this requires a detailed administrative system for assessment, collection, and distribution of income obtained from taxes on these lands.

- a. Iraq territories conquered by force belonged to the Muslims and this ownership was indivisible.
  - b. Kharja is charged on all land falling under the first category, even though the land owner converted to Islam.
  - c. Former land owners were given ownership rights as long as they paid kharja and jizyah.
  - d. Land that is not occupied or cultivated by Muslims is treated as ushr land
  - e. In Sawad, kharja is charged at one dirham and one rafiz
  - f. In Egypt, based on the Amar agreement, each land owner was charged a tax of two dinars
  - g. The Treaty of Damascus (Syria) contained cash payments, land distribution with Muslims, the tax burden for each person is one dinar and one radiua of produce per radius of land.
- During the time of Rasulullah Saw, the number of horses in Arabia was still very small,

especially horses owned by Muslims because they were used for personal needs and jihad. In Hudaibiyah they had about two hundred horses. Before Islam came, every tribe or group living in rural areas usually paid taxes (ushr) on buying and selling (maqs). The amount is ten percent of the value of the goods or one dirham for each transaction. However, after Islam arrived and became a sovereign state on the initiative to encourage trade by eliminating import duties between provinces within his territory and entering into agreements signed by him together with the tribes subject to his rule. None of the people of the book paid alms for their livestock except Christians; Bani Taghlib whose entire wealth consists of livestock. They pay twice what the Muslims pay. During the time of the prophet and throughout the reign of al-Khulafa ar-Rashidun, foreign currency coins of various weights were known in the Arabian Peninsula, such as the dinar, a gold coin, and the dirham, a silver coin. As stated above, government policy relating to state revenues is to distribute all income received. During his reign, Caliph Umar bin Al-Khattab classified state income into four parts,

namely:

- a. Zakat and ushr income.
- b. Khums and alms income
- c. Kharaj, fai, jizyah, 'ushr (trade tax) income, and land rent.

Among the expenditure allocations from the Baitul Mal assets, pension funds are the most important state expenditure. The next priority is national defense funds and development funds.

As has been explained, Caliph Umar placed pension funds in first place in the form of a monthly ration (arzaq) in 18 H, and then in 20 H in the form of an annual ration (atya).

3. Economy during the Era of Uthman bin Affan (577-656 H)

After Umar's reign, it was continued by Utsman Bin Affan who was the third caliph after

the death of Umar bin Khatab. Utsman occupied the government for 12 years starting from 13 H- 24 H. In the first six years of this leadership, many countries were controlled, such as Kabul, the Balkans, Sistan, Grozni, and Kerman. Entering the second half of his leadership, namely the second six years of Utsman bin Affan's reign, there were no significant changes in the economic situation. The various policies issued by Caliph Utsman turned out to benefit his family (which gave the impression of nepotism) and had given rise to the seeds of deep disappointment among the majority of Muslims. The construction of roads, the formation of a permanent police organization and the formation of a naval fleet. In terms of zakat management, Caliph Utsman bin Affan delegated the finances of estimating the zakat assets to their respective owners (Muhtadi et al., 2023).

4. Economy during the time of Ali bin Abi Thalib (600-661 H)

After the murder of Utsman bin Affan, Ali bin Abi Thalib who was killed, Ali served for 6 years starting from 35 H- 40 H. After being appointed as the fourth caliph by all Muslims, Ali bin Abi Thalib immediately took action such as dismissing corrupt officials, reopening plantation land that had been given to Utsman's favorite people, and distributing annual tax revenues according to the provisions set by Umar bin Khatab.

The economic policy of Ali bin Abi Thalib is as follows:

- a. Prioritize the principle of equality in the distribution of state assets to the community.
- b. Establish a tax on garden owners and allow zakat to be collected on fresh vegetables

- c. Payment of employee salaries using a weekly system.
- d. Carry out market control and eradicate cunning traders, hoarding of goods and the black market.
- e. Compensation rules for workers if they damage goods.

CONCLUSIONS

This Islamic economic practice developed at the time of the prophet's hijrah to Medina. Since the Prophet died, economic practices were then continued during the Khulafaur Rasyidin period. After the Prophet died, the Muslims appointed Abdullah bin Abu Quhafah Al-Tamimi to be the first caliph. In his leadership, Abu Bakar faced many problems in the life of his country, including the existence of apostate groups, the emergence of false prophets, and dissenters from paying zakat. During the time of Umar bin Khattab for the first time, the change of leadership was carried out through direct appointment, Umar bin Khattab was one of the most successful caliphs in Islamic history, this can be seen from the progress of the country and the welfare of the people at the time of his leadership both in terms of economics, politics, social, security and national defense, as well as the development of science and technology, for this success, westerners dubbed Umar as the Saint Paul of Islam, the reign of Caliph Utsman developed an economic system that

had been run by Caliph Umar. There were four trade contracts made by Caliph Utsman with the conquered countries in order to develop the potential of natural resources. Ali bin Abi Thalib immediately took actions such as dismissing corrupt officials, reopening plantation lands that had been given to Utsman's favorite people, and distributing annual tax revenues in accordance with the provisions set by Umar bin Khattab.

BIBLIOGRAPHY:

- Ariana, R. (2016). KONSEP EKONOMI PADA MASA KHULAFUR RASYIDIN Perkembangan. 6(2000), 1–23.
- Mudhiyah, K. (2015). Analisis Sejarah Pemikiran Ekonomi Islam Masa Klasik. Iqthishadia, 8(2), 189–210.
- Muhtadi, R., Luthfi, F., Jasri, Rukmana, A. Y., Hamilunniám, M., Mutmainah, L., Wahidah, R, W.,
- Nugroho, L., & Sunjoto, A. R. (2023). MENELUSURI JEJAK SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM.
[https://books.google.co.id/books?hl=id&lr=&id=gvLMEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA47&dq=info:hm3vFX2-](https://books.google.co.id/books?hl=id&lr=&id=gvLMEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA47&dq=info:hm3vFX2-bBoJ:scholar.google.com/&ots=eVkeIscqko&sig=oDkNuAU6ao3f3burw7JSWTseHD0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- bBoJ:scholar.google.com/&ots=eVkeIscqko&sig=oDkNuAU6ao3f3burw7JSWTseHD0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

HISTORY OF NEO-CLASSICAL, CAPITALISM, SOCIALISM, KEYNESIAN
ECONOMIC THOUGHT

MUHAMMAD SATRIO JULIYANTO¹,
RAFI ALKAF ASY SYAFI², MUH FATKHURROZI³,
MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0007-5627-2127

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0009-9485-0041

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0008-2716-4271

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-6168-0439

ABSTRACT

In the history of economic thought, there have been several major approaches that have influenced the development of the world economy. Neo-classical emerged as a continuation of classical theory, which emphasized the role of free markets and competition in regulating the economy. that emphasized the role of free markets and competition in regulating the economy. Capitalism, which is based on neo-classical ideas, makes private ownership and free markets the main pillars, enabling significant economic growth. as the main pillars, allowing for significant economic growth, but also creating inequality. creates inequality. Socialism, on the other hand, emphasizes collective ownership of resources and more equitable distribution. It aims to address the inequalities that arise under capitalism. However, socialist practices vary and often involve a mix of market and planning elements. of markets and planning. Keynesianism emerged as a reaction to the Great Depression and focuses on the role of the role of government in regulating the economy through fiscal and monetary policy to achieve economic stability. This theory provides the basis for government intervention in response to recession and address economic instability. In conclusion, neo-classical economic thought, capitalism, socialism, and Keynesianism have all had a significant impact on the development of the world economic system. economic system. An understanding of this diversity of views helps us to detail different approaches in organizing the economy and addressing the problems that arise. It is important to continue to study and understand the role of each of these approaches in the context of global economic development. context of global economic development.

Keyword; *Economy, Neo-Classical, Capitalism, Sosialism, Keynesian*

1. INTRODUCTION

Neo-classical economic thinking emerged from many weaknesses in thinking radicalism and conservatism. Radicalism feeds the fear of property confiscation personal, while conservatism is considered contrary to democracy and modernization. Until the first half of the 19th century,

classical economics was still able to survive because it had not increasing poverty and no economic downturn. Neoclassical economics began to develop and replace classical economics after political economists classics used the work of Karl Marx to fight capitalism and initiate socialization to the thoughts of Adam Smith and David Ricardo. Changes in the direction of economic thinking as well emerged with the beginning of a diverse working class. Apart from that, there are social problems. This is a consequence of industrialization and also gives rise to demands for government intervention improve education, security, public health, and job security. Laissez-faire policies began to fall out of use. In 1871, neoclassical economic theory developed by three economists, namely Carl Menger (1840-1941) from Austria, W. Stanley Jevons (1835-1882) from England and Leon Walras (1834-1910) from Switzerland. The third has developed classical economics which changed the focus of political economy no longer focuses on distribution and economic growth. A new concentration was held on individual consumer behavior and on participating companies in competition in the market. Capitalist economic system, is an economic system that was born and developing in Europe. This economic system is individualistic in the sense of giving the broadest freedom of individual ownership. Capitalist economic system too trying to separate economic life from religious life. So there isn't any the role of religion in regulating human economic life. On its way the system The capitalist economy creates a gap between the rich and the poor. Rich people with lots of capital become richer, while poor people become richer helpless. The socialist economic system emerged in the late 18th and early 19th centuries as a reaction to the economic and social changes brought about by the industrial revolution. Revolution This industry did provide blessings for factory owners at that time, but in On the other hand, workers are actually getting poorer. In the 1840s, the term communism began to appear to refer to the militant left wing of socialism. This term usually referred to the writings of Etienne Cabet with his theories about ownership general. This term was later used by Karl Marx and Friedrich Engel describes a movement that defends the class struggle and carries out the Revolution to create a society of cooperation. Karl Marx is Son of Hirschel and Henrietta Marx. He was born in Trier, Germany, in 1818. Marx dreamed of a classless society. The materialist dialectical theory became a method standards that must be carried out to achieve these goals. Keynesianism, or Keynesian economics or Keynesian Theory, is a theory economics based on the ideas of the 20th century British economist, John Maynard Keynes. Theory it promotes a mixed economy, in which both the state and the private sector plays an important role. The rise of Keynesian economics marked its end laissez-faire economics, an economic theory based on the belief that markets and the private sector can run itself without state interference. will make consumers feel satisfied and will come back to buy the refill perfume (Allysa et al., 2018).

2. RESEARCH METHOD

using literature research methods with a brief summary of the approach used in conducting literature research. includes the collection and analysis of written work relevant to our specified research topic. we search and review existing literature, such as scientific journals, books, articles, and other sources related to the topic we are researching. After that, we analyze and organize the information found to identify patterns, trends, or findings that are relevant to the research objectives. General methods of literature research provide an overview of the approaches used in literature research and can help in understanding the focus and results of our research.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Research results

The results of the research conducted by the author are Neo-classical, Capitalist, Socialist, and Keynesian Economics is an economic system that has occurred in each period. the economic system has its own advantages and disadvantages.

3.2. Discussion

History of Neo-Classical Economic Thought

Neoclassical economics is the term used for various approaches to economics focusing on the determination of prices, output, and income distribution in markets through supply and demand, often mediated through the hypothetical maximization of utility with limited income of individuals and of profits with limited costs of firms using available information and factors of production, in accordance with rational choice theory. Neoclassical economics rests on three assumptions, although certain branches of neoclassical theory may have different approaches:

1. -People have rational preferences between identifiable and value-related outcomes
2. -Individuals maximize utility and firms maximize profits.
3. -People act independently on the basis of complete and relevant information.

Neoclassical organization theory was developed on the basis of classical theory. Neoclassical organization theory modifies, adds to, and in many ways extends the classical theory. Neoclassical organizational theory is defined as an organization as a group with a common goal. If the classical theory focuses a lot on structure, order, formal organization, economic factors and rationality of goals, neoclassical theory emphasizes the importance of social aspects in work or informal organizations and psychological aspects (emotions). The development of neoclassical theory began with the inspiration of the experiments conducted at Hawthorne, as well as the writings of Hugo Munsterberg. The neoclassical approach is also found in books on human relations such as Gardener and Moore, *Human Relations in Industry* and so on. As a widely recognized originator of industrial psychology, Hugo Munsterberg wrote his most prominent book, *Psychology and Industrial Efficiency*, in 1913. This book was an important bridge between scientific management and the further development of neoclassical theory that developed around the 1930s. Munsterberg basically emphasized the differences in individual characteristics within organizations. The Hawthorne experiment began in 1924 at Western Electric Company's Hawthorne plant in Cicero, Illinois, near Chicago, and was sponsored by the National Research Council. Hawthorne's study showed how the activities of cohesive work groups greatly affect organizational operations. Hawthorn's discoveries, however, added essential new dimensions to organization theory. Finally, Hawthorne's experiments show how the activities of cohesive work groups greatly affect the organization.

Capitalism System of Economic Thought

Historically, the development of capitalism was part of the individualism movement. This movement also had an impact in other fields. In the field of religion, this movement led to reformation. In terms of reasoning, it gave birth to natural science. In public relations, it gave rise to the social sciences. In the economic field, it gave birth to the capitalism system. Therefore, the Capitalist civilization is legitimate. It implies that capitalism is a comprehensive social system, more than just a particular type of economy. This system developed in England in the 18th century and then spread widely to Northwest Europe and North America (Ebenstein & Fogelman, 1994: 148). The history of capitalism cannot be separated from Europe, where capitalism was born and developed. The year 1648 (the year of the Treaty of Westphalia) is considered the birth of the modern state system. The treaty ended the war. Thirty years (between Catholics and Protestants in Europe) and established an independent state system based on the

concept of sovereignty and rejected submission to the political authority of the Pope and the Roman Catholic Church (Papp, 1988: 17). This was the beginning of secularism. Since then the rules of the game of life have been released from the church (which is the representative of God), with the assumption that the state itself knows best the needs and interests of its citizens so that the state is the one who deserves to make rules for its life, while God (religion) is recognized but limited to the Church (human relationship with God). The basic principle of secularism is to place humans (state / kingdom) as the maker of rules or laws. The next problem is who or what is authorized to make rules that ensure the creation of a peaceful, tranquil and stable life. In fact, Europe until the 19th century was an empire ruled by emperors, kings and aristocrats. Until then, the political role of the people was minimal or even non-existent. The people passively obeyed the king and the laws made by the king, without involving themselves in the political process (decision-making). And it turned out that the king was always unable to fulfill the interests and needs of his citizens fairly and thoroughly. Furthermore, there were three important developments that influenced the changing situation in Europe, namely: Industrial Revolution (1760 - 1860), French Revolution (1775 - 1799) and Literacy (19th century). These three events led to the emergence of popular involvement (beyond the king and the nobility) in politics (the regulation of people's affairs) (Robert & Lovecy, 1984: 7). The industrial revolution gave rise to a middle class that had economic power, so that with this power they demanded a balanced degree of political power.

The French Revolution led to demands for nationalism (the idea that the people can rule themselves, not be ruled by others), liberalism (the idea that political authority must first be authorized by consensus and not hereditarily, and is limited by law and constitution) and equality (the idea that political participation is not only at the level of the aristocratic elite, but is open to all citizens). Social progress, in the form of a number of improvements in economic, intellectual, socio-cultural and political conditions that occurred in Western Europe between the 18th and 19th centuries, can be seen as a cause of the development of democracy, where democracy limits arbitrariness and encourages humans to be more perfect and fair in organizing their lives (Palma, 1990: 17). From this we can say that in the 19th century there was a political transition in Western Europe from traditional dynastic autocracy to modern liberal democracy.

History of Socialism Economic Thought

The socialist economic system is an economic system that is fully regulated by the state. The socialist economic system is also known as a centralized economic system, because everything must be regulated by the state and also commanded from the center. The socialist economic system is an economic system that wants the prosperity of its people and is carried out evenly so that no more economic oppression occurs (Effendi, 2019). The socialist economic system does not mean that it does not provide individual freedom in economic activities, individuals are still given freedom in carrying out economic activities but are very limited, as well as with very large government interference. The characteristics of the socialist economic system are that it prioritizes togetherness or collectivity, the government has a very large role, human nature in this system is determined by production patterns, individual property rights are not recognized (Tho'in, 2015). Socialism as an economic system in one command, places the position of the state as the center of economic activity. The state is very powerful in joint ownership of all factors of production, production is carried out in accordance with needs, as well as strict economic planning to produce and distribute goods and services needed by the community (Santoso, 2011). The socialist economic system developed by Karl Max requires the maximization of the role of the state. The state must control all sectors of the economy to ensure justice to the people from production, consumption to redistributing it to the workers, so that they also enjoy the results of the business. The market in the socialist paradigm must be

maintained so that it does not fall into the hands of greedy capital owners who monopolize and exploit labor power where the government is generally authoritarian, the poor cannot act as a decisive subject, but rather as an object for the implementation of economic activities (Hidayat, 2014).

Socialism is an economic system that gives considerable freedom to everyone to carry out economic activities but with government intervention. The government enters the economy to regulate the country's economic life and the types of economies that control the lives of many people are controlled by the state such as water, electricity, telecommunications, and so on. In a socialism or socialist economic system, the market mechanism in terms of supply and demand for prices and quantities still applies. The government regulates various things in the economy to ensure the welfare of the entire community. Socialist Economics is part of Political Economy. Political Economy is included in the sciences of society. The problem that is made a problem in a science is very important for scientific work, investigation, teaching and learning. The correct determination of the problem of a science has a decisive meaning for its implementation based on that science. Socialism emerged in the late 18th and early 19th centuries as a reaction to the economic and social changes brought about by the industrial revolution. The industrial revolution was indeed a blessing for factory owners at the time, but on the other hand the workers were getting poorer. As the idea of a capitalist industrial system spread, so did the reaction in the form of socialist ideas. Although many earlier thinkers also expressed ideas similar to socialism, the first thinker who could possibly be dubbed a socialist was François Noël Babeuf whose thoughts emerged during the French revolution. He strongly championed the doctrine of class struggle between capital and labor which was later championed more vigorously by Marxism. Socialist thinkers after Babeuf turned out to be more moderate and they are usually called utopian socialists, such as de Saint-Simon, Charles Fourier, and Robert Owen. They were more moderate in the sense that they did not overemphasize class conflict and violent struggle but emphasized cooperation over competition. Saint-Simon argued that the State should regulate production and distribution, while Fourier and Owen believed that small collective communities should play a major role. Because of this, communistic settlements were established based on this latter concept in several places in Europe and the United States, such as New Harmony (Indiana) and Brook Farm (Massachusetts). After these utopians, there were thinkers whose ideas were more political, such as Louis Blanc. Blanc himself later became a member of the French provisional government in 1848. provisional government of France in 1848. On the other hand, there were also anarchists

History of Keynesian Economic Thought

Keynesian economics is a macroeconomic theory of total spending in the economy and its effects on output, employment, and inflation. It was developed by British economist John Maynard Keynes in the 1930s in an attempt to understand the Great Depression. The central belief of Keynesian economics is that government intervention can stabilize the economy. Keynes' theory was the first theory to sharply separate the study of economic behavior and individual incentives from the study of broad aggregate variables and constructs. Based on it and then use it to get the maximum profit (Kamiruddin, 2018). In a socialist country, his theory, Keynes advocated increased government spending and decreased taxes to stimulate demand and pull the global economy out of the Depression. Furthermore, Keynesian economics is used to refer to the concept that optimal economic performance can be achieved and economic downturns can be prevented by influencing aggregate demand through economic intervention by the government. Keynesians believed that such intervention could achieve full employment and price stability.

The Thought of J.M. Keynes

John Maynard Keynes was a British economist who was famous for his modern economic model. He was an adherent of mercantilist economic theory, where most of his theories focused on the efforts of the country's government to maintain economic stability. He was an employee at the British Treasury who came up with several ideas about the modern economic system which until now his work is used as an international economic guide. The idea originated at the end of World War I, which began with Keynes' disagreement with the punishment imposed by the league of nations against Germany for all war losses which led to the repayment of all losses and debts of the German state to the victorious countries of World War I including Britain.

Keynes thought that the sentence would be difficult for Germany to fulfill and it would make the economies of other countries collapse and Germany itself would be miserable to fulfill the sentence.

itself would also be miserable to fulfill the sentence. This was later proven by the collapse of the European economy and the Second World War. Keynes thought that Germany's continued production in an effort to pay war debts was hurting its own industry. The state also needed to make investment efforts as a preventive effort so that its economy would not collapse. As an economist who based his theory on mercantilist theory, Keynes emphasized all forms of efforts to stabilize the country's economy on government policies. Keynes mentioned that the government, in order to avoid and deal with crises that can strike at any time, needs to make a form of investment in the form of public facilities. However, this is not always successful, because the increase in the value of investment that is not followed by an increase in consumption capacity as fast as the production process will also cause an economic crisis. So this needs to be balanced with the ongoing economic strength in a certain period of time. The relationship between investment and consumption is described by Keynes in a cyclical economic model where both are rooted in income. On the other hand, Keynes also tried to explain the flow of government investment which then moves towards savings. Saving can be referred to as investment when it is associated with interest. So if savings are sufficient to make an investment, then interest will tend to fall and can result in a new form of profitable investment. However, if savings cannot meet investment requirements, then interest will rise and tend to attract people to save their money.

4. CONCLUSIONS

In the history of economic thought, there are several major approaches that have influenced the development of the world economy. Neo-classical emerged as a continuation of classical theory that emphasized the role of free markets and competition in regulating the economy. Capitalism, which is based on neo-classical ideas, makes private ownership and free markets the main pillars, allowing for significant economic growth, but also creating inequality. Socialism, on the other hand, emphasizes collective ownership of resources and more equitable distribution. It aims to address the inequalities that arise in capitalism. However, socialist practices vary and often involve a mix of market and planning elements. Keynesianism emerged as a reaction to the Great Depression and focuses on the role of government in regulating the economy through fiscal and monetary policies to achieve economic stability. This theory provides the basis for government intervention in response to recessions and addressing economic instability. In conclusion, neo-classical economic thought, capitalism, socialism, and Keynesianism have all had a significant impact on the development of the world economic system. Understanding this diversity of views helps us to detail the different approaches in organizing the economy and addressing the problems that arise. It is important to continue to study and understand the role of each of these approaches in the context of global economic development.

5. ACKNOWLEDGMENTS

Based on the conclusions above, the author believes that there are many other factors that cause this can be used to understand the neo-classical economic systems of capitalism, socialism and Keynesian. Therefore, it is hoped that research will be carried out by other parties Future researchers can continue this research regarding material by using other contexts or analyzing other factors.

6. REFERENCES

- Aprilya, N. W. (2018). Ekonomi Sosialisme dan Kapitalisme. *Journal UIN Makasar*, 8(2), 1–6.
- Saverus. (2019). SISTEM EKONOMI SOSIALISME. *Jurnal Kajian Pendidikan Ekonomi Dan Ilmu Ekonomi*, 2(1), 1–19. http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-84865607390&partnerID=tZOtx3y1%0Ahttp://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=2LIMMD9FVXkC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Principles+of+Digital+Image+Processing+fundamental+techniques&ots=HjrHeuS_

**MAISIR IN THE DIGITAL AGE: AN ANALYSIS OF THE PHENOMENON OF
CRYPTOCURRENCY GAMBLING AND ITS IMPLICATIONS**

**MUNINGGAR¹, NAFISAH ASNAL MUNA²,
SHAFIYYA ZAHRA³, WIWIT ANISA⁴,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, ADE GUNAWAN⁵**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: [0009-0001-3495-2152](https://orcid.org/0009-0001-3495-2152)

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Waid Pekalongan, Indonesia ORCID: [0000-0002-7956-3302](https://orcid.org/0000-0002-7956-3302)

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: [0000-0003-2288-6861](https://orcid.org/0000-0003-2288-6861)

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: [0009-0006-1615-5690](https://orcid.org/0009-0006-1615-5690)

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: [0000-0002-6168-0439](https://orcid.org/0000-0002-6168-0439)

⁶Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: [0000-0001-8479-0641](https://orcid.org/0000-0001-8479-0641)

Abstract

The purpose of this study is to analyze the phenomenon of cryptocurrency gambling in the digital era and analyze the implications or consequences that arise from these cryptocurrency gambling activities. This type of research uses a qualitative approach. The results of this research use literature studies, which are sourced from books and journals related to the phenomenon of cryptocurrency gambling and its implications. The results of this research conclude that maysir and cryptocurrency have a close relationship, Cryptocurrency contains elements of maysir because of the intention to gain profits from highly speculative price speculation where this activity is considered a form of gambling. Cryptocurrency has several types, one of the most famous types of Cryptocurrency is bitcoin, the value of bitcoin is quite large compared to other cryptocurrencies. Not only does it contain elements of maysir, Cryptocurrency also contains elements of Gharar because of its fluctuating prices, inadequate security, a form of digital currency that is unclear and cannot be seen physically and allows fraud to occur. If left unchecked, the magnitude of harm in cryptocurrency will certainly not have a good impact on social and environmental aspects. This requires a challenge to avoid it, namely by prioritizing a cautious attitude to avoid elements of maysir or gambling that occur. Like using bitcoin as a transaction tool or commodity, then weighing it in terms of the risks obtained, whether it is greater than the benefits generated, if the profits are large but the risk of losses is greater, then it must be considered further. Gambling or maysir in Islamic law is strictly prohibited. Cryptocurrency is not only prohibited by Islam, it also has consequences that can arise from cryptocurrency activities which are very detrimental to its users. The fluctuating value of cryptocurrency, cryptocurrency gambling activities can cause gambling players to pay attention to drastic price changes because it can result in financial losses. Crime and fraud, in

the digital world such as cryptocurrency, there is great potential for committing crimes and fraud such as identity theft, investment scams, and cyber attacks, and there are many other possible consequences that could occur. This research comprehensively analyzes the relationship between cryptocurrency gambling in the digital era and the elements of Maisir contained.

Keywords: Cryptocurrency, Bitcoin, Gharar, dan Maisir

ECONOMIC THOUGHT OF CLASSICAL MUSLIM SCIENTISTS

(ZAID BIN ALI, ABU HANIFAH, ABU YUSUF, ABU UBAID)

ELDA PURWANTI¹, KHULAE LATUDIL AZZAH², LUTFIYANTI³

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan ORCID:0009-0001-8042-8589

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan ORCID:0009-0007-2014-4238

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan ORCID:0009-0009-5430-7589

ABSTRACT

This research aims to analyze the economic ideas of classical Muslim scientists, some of which may still be used today. History is a science that frees itself to be interpreted by anyone who researches it. Through historical writing, one researcher and another can differ in interpreting various historical moments that have occurred. So it is not uncommon for us to come across various historical articles that do not seem to completely display the historical facts that occurred in the field. One thing we need to pay attention to is the advancement of Islamic civilization through the mastery of knowledge which today seems to be obscured.

The results of this research show that the ideas of classical scientists are still used today, although some have changed with the times, such as Zaid Bin Ali's thoughts, selling on credit at a higher price than cash, Zayd bin Ali allows the sale of things. It's just that Zayd bin Ali does not allow the price for deferred payments to be higher than cash payments, such as additional payments when postponing loan repayment. According to Abu Hanifah's thoughts, there are several things, namely salam contracts, honey zakat and hawalah contracts. Just like the thoughts of Abu Yusuf and Abu Ubaid, they are still used today in different versions according to the times. Even though classical economic thought during the time of the Prophets and Khulafaurrasyidin has developed with the times, it is still based on the basic principles of Islam using the Al-Quran, Hadith, Ijma or Qiyas.

Keywords: economics, history, classical scientists, development.

1. INTRODUCTION

After Rasulullah SAW died, Islamic economics has been practiced for more than 1000 years and then developed in various models that differ from time to time in each country or society. Islamic economics, which was developed by Muslim scholars and scholars known as classical Islamic economics figures, has from time to time experienced its triumphs and setbacks. Several prominent Muslim intellectual figures who have contributed to developing Islamic economics are such as Zaid Bin Ali, Abu Yusuf, Abu Hanifah, Abu Ubaid.

Zayd Bin Ali Zayd bin Ali was the initiator of selling on credit at a higher price than the cash price. Zayd bin Ali allowed the sale of this. It's just that Zayd bin Ali does not allow the price of deferred payments to be higher than cash payments, such as additional payments in postponing loan repayment, because additional deferrals are usury.

Imam Abu Hanifah was born in Kufa in 80H during the time of Caliph Abdul Malik bin Marwan. He was born with the name Nu'man bin Thabit bin Marzuban, of Persian descent. Abu Hanifah originally came from Kabul, the current capital of Afghanistan, but his grandfather Marzuban converted to Islam during the time of the caliph Umar ibn Khattab which finally made him move to Kuffah and settle there. Abu Hanifah has a very intelligent and wise personality, and Imam Abu Hanifah loves the Al-Qur'an so much that he often reads the Al-Qur'an and studies its contents followed by studying hadith and fiqh.

Abu Yusuf (113-182 H/731-798 AD) was a fukaha who was actually born during the Umayyad era, but began working with recognized quality during the Abassiyah era. The full name of Abu Yusuf is Imam Abu Yusuf Ya'qub bin Ibrahim bin Habib al-anshari al-jalbi al-Kufi al-Baghdadi. He was called alanshari because his mother was a descendant of one of the companions of the Prophet Muhammad, Sa'ad Al-Anshari. He was born in the city of Kufa. In his childhood, Imam Abu Yusuf had a strong interest in science, especially in the science of hadith. Abu Yusuf gained various knowledge from many great scholars, such as Abu Muhammad Atho bin as-Saib Al-Kufi. His education started by studying hadith from several figures. He is also an expert in the field of fiqh, he studied from a teacher named Muhammad Ibnu Abdur Rohman bin Abi Laila who is better known as Ibn Abi Laila. For seventeen years Abu Yusuf never stopped studying with Abu Hanifa, he was also known as one of the one of Abu Hanifa's leading disciples. The books that Abu Yusuf has written include :

- a. the book al-Atsar
- b. Ibni Abi Hanifa wa Laila's book of ikhtilaf
- c. Buku ar-Radd ala al-Siyar Auza`i d. Buku al-Kharaj.

Abu Ubaid al-Qasim bin Salam bin Malang bin Zaid al-Harawi al-Azhabi alBaghdadi, is none other than the long name of a Muslim intellectual figure known by his short name Abu Ubaid. He comes from Byzantine descent, because his father was from the Maula group who were of Azad ethnicity. He was born in 157 AH in a city located in the northwest of Afghanistan, precisely in the city of Khurasan, an area called Hara. After fully absorbing knowledge in their homeland at the age of 20, the two Abus began their educational journey in cities such as Basyrah dome and Baghdad.

2. RESEARCH METHOD

About the classical economic thinking of Muslim scientists in relation to existing data sources, data collection methods, and data analysis. This research method was carried out based on literature study with various journal and book references as well as several updated articles. Library research is research carried out by collecting data and theoretical foundations by studying books, scientific works, results of previous research, related journals, related articles and sources related to research in accordance with the research being studied.

3. RESULTS DISCUSSION

3.1 Research resultsFrom the explanation above, it can be concluded from the paper 'Economic Thought of Classical Muslim Scientists Zaid Bin Ali, Abu Hanifah, Abu Yusuf, Abu Ubaid', namely that the first Economic Thought of Zayd Bin Ali was the initiator of selling on credit at a higher price than the cash price. Abu Hanifah's thoughts agree with other scholars regarding the six conditions for greetings. The first condition is that the price of the goods must be known, the second is that Abu Yusuf was the first person to introduce the concept of taxation in his work entitled Al-Kharaj. This book was written to serve as a guide in regulating the baitul mal system and sources of state income such as al-kharaj, al-'ushr, and al-jizyah. Likewise with how

to distribute these assets and how to avoid manipulation. And finally, Abu Ubaid's thoughts are contained in the Book of Al Amwal, which is a masterpiece about economics created by Abu 'Ubaid which emphasizes several issues regarding taxation, law, as well as administrative law and international law. The Al-Amwal Book comprehensively discusses the Islamic public financial system, especially in the field of government administration. This book also contains the history of Islamic economics during the first two centuries of the Hijriyah, and is a summary of the original Islamic traditions of the Prophet, his companions and followers regarding economic issues. Abu 'Ubaid, in the Book of Al-Amwal, quotes many economic views and treatments from previous imams and scholars.

3.2 Discussion

Zayd Bin Ali's Economic Thought Zayd bin Ali was the initiator of selling on credit at a higher price than the cash price. Zayd bin Ali allowed the sale of this. It's just that Zayd bin Ali does not allow the price for deferred payments to be higher than cash payments, such as additional payments in postponing loan repayment, because additional deferrals are usury. In principle, transactions of goods or services are halal if they are based on mutual consent and are permitted, as Allah SWT says in Surah AnNisa' Verse 29: "O you who believe, do not consume each other's wealth in a false way, except by means of trade between you, and do not kill yourselves, surely Allah is Most Merciful towards you.

During his time, Zayd bin Ali had begun to develop the process of buying and selling goods using a credit system or deferred payment transactions. At that time the higher price is determined by the seller, if the buyer postpones payment in installments then it is compensation to the seller, because the seller makes payments easier for the buyer. This transaction is valid and justified as long as the transaction is based on the principle of mutual consent between the two parties.

Imam Abu Hanifah is known as a madzhab leader in matters of fiqh. So there were no specific policies or ideas regarding economics offered by Abu Hanifah, but he expressed many opinions in the muamalat contracts from a fiqh perspective. Some of Abu Hanifah's economic thoughts are as follows:

Abu Hanifah's thoughts which will be discussed first are regarding greetings. Abu Hanifah agrees with other scholars regarding the six conditions for greetings. The first condition is that the price of the goods must be known, whether in money or other valuables. Second, you must know the exact price. Third, handing over the price as trader's capital must be done at the contract ceremony. Fourth, the merchandise must be in the hands of the trader. Fifth, the value of merchandise can be estimated from its size, length, weight and characteristics. Sixth, determining the time of delivery of goods. Apart from these six conditions, there are several other conditions which are debated by all scholars, but Abu Hanifah requires these things. With the aim of protecting economic actors from losses from greeting contracts, Abu Hanifah requires these conditions.

Imam Abu Hanifah's economic thought which will be discussed next is zakat on honey. Abu Hanifah and his students said that zakat must also be paid from honey, as long as the beehive is not located on kharaj land. Likewise, their principle is that kharaj and 'ushr cannot coincide. Zakat on honey is also required for honey produced in barren land. Abu Hanifah's basis for requiring zakat on honey is a hadith narrated by Ibn Majjah. From Amr bin Syu'aib from his father, from his grandfather, from Abdullah bin Amr, from the Prophet SAW that he had collected one tenth of zakat from honey.

Abu Hanifah has the idea that zakat must be issued to anyone who has honey with a miqdar equal to the miqdar of zakat on agricultural products, namely one tenth.

a. Hawalah contract

The basis of this contract is hadith and ijma' which have been agreed upon by scholars including Abu Hanifah. Hadith narrated by muttafaqun alaih. From Abu Hurairah RA said: Rasulullah SAW said: delaying payment of a debt for a rich person is an injustice and if it is transferred from you to a rich person, then he must accept the handover. 87 Rukun hawalah according to Abu Hanifah is the consent of the muhil: "I transfer debt to so and so." As well as qabul from muhal and muhal alaih with the words: "I accept, I am pleased with it or so on. 88 The reason why Abu Hanifah requires the blessing of muhal and muhal alaih is because hawalah is a muamalah with muhal alaih by transferring obligations to him.

Abu Yusuf was the first person to introduce the concept of taxation in his work entitled Al-Kharaj. This book was written to serve as a guide in regulating the baitul mal system and sources of state income such as al-kharaj, al-'ushr, and al-jizyah. Likewise with how to distribute these assets and how to avoid manipulation, injustice, and how to realize these assets can be used for the common good. In the book AlKharaj, there is a discussion of public economics, which focuses on taxation and the role of the state in development. Abu Yusuf highly upholds the values of justice, fairness and conformity to the ability to pay taxes, as well as the importance of accountability in managing state finances. In this case, the state has an important role in providing the public facilities needed by the people.

The book Al-Kharaj is dominated by Abu Yusuf's thoughts on economics. This book is based on a selection of the majority of issues discussed in the book, namely taxes, jizyah, and is inspired by explanations of several issues that explain government administration. Apart from that, kharaj is defined as property issued by the land owner to be given to the state. In Abu Yusuf's time, there was a growing assumption that if there were few goods available then the price would be expensive and if there was a lot available then the price would be cheap. But he rejected society's assumptions. According to him, not always a small supply of goods (supply) causes prices to be expensive, likewise a large supply of goods causes prices to be cheap. Because in reality prices do not depend on demand (supply) alone but also depend on the power of supply (demand). Therefore, an increase or decrease in prices is not always related to an increase or decrease in demand for goods.

In Abu Yusuf's time, there was a growing assumption that if there were few goods available then the price would be expensive and if there was a lot available then the price would be cheap. But he rejected society's assumptions. According to him, not always a small supply of goods (supply) causes prices to be expensive, likewise a large supply of goods causes prices to be cheap. Because in reality prices do not depend on demand (supply) alone but also depend on the power of supply (demand). Therefore, an increase or decrease in prices is not always related to an increase or decrease in demand for goods.

4. CONCLUSIONS

The conclusion from the explanation above is that Islamic economics emphasizes economic concepts that are in accordance with the rules of Allah SWT in the Koran and also refers to the hadith of the Prophet, such as those in the thoughts of classical Muslim scientists in the time of Rsulluah.

5. ACKNOELEDGMENTS

Based on the conclusions above, it is hoped that it can be understood well, and it is hoped that in the future someone will continue research on classical Muslim economic thought in depth.

6. REFERENCES

Hidayat, F., & Dkk. (2019). *Pemikiran Ekonomi Islam Imam Abu Hanifah & Abu Yusuf*. 3, 1.

Maruta, H. (2013). *Sejarah Pemikiran Ekonomi Islam Abu Yusuf*. *Jurnal Ilmiah Ekonomi Kita*, 2(2), 607–618.

Safitri, J., & Fakhri, A. (2017). Analisis Perbandingan Pemikiran Abu ‘ Ubaid Al-Qasim dan Adam Smith Mengenai Perdagangan. *Millah*, 17(1), 85–98.
<https://doi.org/10.20885/millah.vol17.iss1.art5>

Wicaksana, A., & Rachman, T. (2018). 濟無No Title No Title No Title. In *Angewandte Chemie International Edition*, 6(11), 951–952. (Vol. 3, Issue 1).
<https://medium.com/@arifwicaksanaa/pengertian-use-case-a7e576e1b6bf>

**ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS
(AM. SYAIUDDIN, M. DAWAM RAHARJO DAN KUNTOWIJOYO)**

**NUR NABILA¹, RIZKAFAIZA², MUHAMMAD HADZIQ ULIL ABSHOR³,
ARDIYANSAH ILHAM⁴, ARIS SAFI'I M.E.I⁵,**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ID ORCID : 0009-0005-2503-0091

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ID ORCID : 0009-0009-9356-1838

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ID ORCID : 0009-0008-2495-1739

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ID ORCID : 0009-0008-2485-1711

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ID ORCID : 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

This paper is made to fulfill the assignment of the History of Islamic Economic Thought course. The purpose of this study is to describe the discussion of economic thought of Indonesian Muslim scientists (AM. Syaifuddin, Muhammad Dawam Raharjo, Kuntowijoyo). This research method uses literature review studies sourced from journals and websites. The results of research on the economic thought of Indonesian Muslim scientists (AM. Syaifuddin, Muhammad Dawam Raharjo, Kuntowijoyo) are as follows, Islamic economic thought which includes the thought of AM. Syaifuddin, Muhammad Dawam Raharjo, and Kuntowijoyo, it can be concluded that the three figures have a significant contribution in developing Islamic economic thought. They discuss various aspects of the economy, including the principles of sharia, wealth distribution, and social responsibility in the context of Islamic economics. Syaifuddin emphasized the importance of applying Islamic economic principles in daily practice, focusing on justice and social welfare. Muhammad Dawam Raharjo developed an inclusive concept of Islamic economics, accommodating the economic diversity of society. Meanwhile, Kuntowijoyo accentuates the aspects of spirituality and ethics in Islamic economics, emphasizing the importance of integrity and morality in economic transactions. Overall, the Islamic economic thought of these three figures provides a strong foundation for building an economic system that is fair, sustainable, and based on Islamic moral values.

Keywords: *Thought, Economics and Islam*

INTRODUCTION

Economic thinking has been known since ancient Greece. Thoughts about economics at that time were often associated with a sense of justice, appropriateness or propriety which needed to be taken into account in order to create a just and equally prosperous society. One thing that

is discussed in discussions about economic thought is that academics often neglect to see the contributions of Muslim intellectuals' thought. This is because western economic thinkers do not explicitly state that their references come from classical Islamic scientific books. Josep Schumpeter called it the "Great Gap" in the 500-year history of economic thought. . The history of economic thought first appeared in the 4th century BC and revived again in the 13th century AD when Thomas Aquinas emerged from the Scholastic school. The existence of the "Great Gap" makes the economic thoughts of Muslim scholars less well known, even though the 6th century AD 12 AD was the peak of Islamic civilization which produced many works by Islamic scholars in various scientific fields, such as in the fields of philosophy, statehood, medicine and economics.

Apart from the "Great Gap" factor above, the decline in Islamic economic thought is thought to be due to colonialism. In the early 19th and 20th centuries, Muslim countries faced serious political and social challenges, namely the struggle to free themselves from the shackles of colonialism. The thoughts or ideas in the economic field that emerge are about political ideology and societal ideals. There has been no attempt to formulate comprehensive Islamic economic thinking. Islamic economic thought at that time was pragmatic and adaptive. A new chapter in the development of Islamic economic thought emerged in 1976 when the International Conference on Islamic Economics was held in Jeddah. The conference, which was attended by Muslim figures, aimed to explore Islamic values in developing the world economy. These figures of Islamic thought include AM. Syaifuddin, M. Dawam Raharjo, dan kuntowijoyo.

MATERIAL AND METHODS

The writing method uses library research or literature reviews sourced from journals and e-books regarding the history of Islamic economic thought.

Islamic economic thought according to AM. Syaifuddin

1. Biography of AM. Syaifuddin

AM. Syaifuddin was born in Kudukeras Village, Babakan District. Cirebon Regency on August 8 1940. After taking Madrasah Diniyah and general education, he obtained a Bachelor's degree in Social Economics from IPB in 1966 and a Doctorate in Agricultural Economics from Justua Liebig University. West Germany, 1973. Since he was young, he has been active in the management of PII and HMI as well as other social organizations. He founded and managed various non-governmental organizations, including the Institute for Religious and Philosophical Studies, the Agribusiness Development Center. Small Business Development Institute, Women's

Resource Development Center, Rahmi Foundation. Indonesian Muslim Foundation, Islamic Hospital Foundation, and others. In the professional field, he was Chair of the IPB Social Economics Department. Expert Staff of the Marketing & Cooperatives Bureau of Bappenas, Advisor to Bank Indonesia Head Office in the Small Entrepreneur Development Project in collaboration with the World Bank. As a lecturer he is active in education, research and community service activities. He once served as Chancellor of Ibnu Khaldun University, Bogor. His next position was as Chairman of the Ibnu Khaldun Bogor Education Foundation. Head Professor of the Postgraduate Faculty of IPB and Member of the TNPP Cooperative Department.

2. Basic values of the economic system

a. Basic Value of Ownership

AM. Syaifuddin formulated several provisions regarding ownership as a basic value in the Islamic economic conception. The basic value of ownership has several provisions, namely: first, ownership lies in having benefits and not absolute control of economic resources. A Muslim who does not produce benefits from the sources mandated by Allah will lose the right to those resources. Second, ownership is limited to the lifetime of the person living on earth, and when the person dies, it must be distributed to his heirs according to Islamic provisions. Third. Individual ownership is not permitted for sources involving the public interest. These resources become public or state property. These public resources include drinking water sources, forests, the sea and its contents, air and outer space.

b. Basic Value of Balance

According to A.M. Syaifuddin, the basic value of balance is a basic value whose influence can be seen in various aspects of Muslim economic behavior, for example simplicity, save money, and avoid waste. This concept of balance is not just a scale of the goodness of the results of efforts directed at this world and the hereafter, but is also related to individual interests (freedom) with the public interest which must be maintained. "Just growth can be seen in the economic life of society and the balance between rights and obligations. The concept of the value of simplicity applies in economic behavior, especially in moving away from consumerism.

c. Basic Value of Justice

According to A.M. Syaifuddin, the word most frequently mentioned in the Qur'an after "Allah" and "science", is "justice". The word justice is mentioned more than 100 times. Shows how this basic value has great weight in Islam, both in relation to socio-political and socio-economic aspects. Justice means the policy of allocating a certain amount of output from economic activities to those who are unable to enter the market or cannot afford it in accordance with market forces. The explanation of this verse shows that the distribution of income and wealth must be equal for all humans even though it is clearly known that there are differences in physical, mental abilities, knowledge and skills of humans in carrying out economic activities. The basic characteristics of the value of justice above show us that an economic society must have the characteristics of prosperity in justice and prosperity according to Islamic law.

3. Instrumental Values of the Islamic Economic System

Prohibition of Usury

Regarding the issue of usury and interest, AM. Syaifuddin views interest as usury. According to him, a usurious economic system will only lead society to economic damage and crisis. The ribawi economic system is a disaster for humanity, which not only destroys faith and morals, but also destroys the economic and social life of society caused by greed, avarice, egoism, cheating and speculative. AM. Syaifuddin believes that Islam will not be established with the implementation of a ribawi economic system anywhere. Islam is a complete system, so when it prohibits the practice of usury, Islam will enforce its entire system without disturbing economic, social and humanitarian growth without exception. In banking, for example, the elimination of all forms of usury is carried out not by closing existing banks, but by ridding these banks of usury practices.

a. Zakat

AM. Syaifuddin, zakat is an instrumental value of Islamic economics. Zakat plays an important and significant role in the distribution of income and wealth and has a real influence on consumption behavior. AM. Syaifuddin is of the view that zakat should be used as an instrument

in economic development, especially in areas that already have a widespread zakat implementation system. All financing provided in the first strategy is absolutely carried out using the PLS principle which guarantees fairness in the distribution of risks and profits. In contrast to the interest system which can multiply money artificially, the PLS system guarantees synergy between the movement of money and real economic development. This guarantees that the application of PLS principles in the economy as a whole will provide derivative contributions in the form of employment and increasing people's income. The spirit that must be realized is the role and function of zakat which is very constructive for the interests of the state and wider society because it can be used as the main instrument of a country's fiscal policy.

Islamic Economic Thought of Muhammad Dawam Raharjo

1. Biography of Muhammmad Dawan Raharjo

Muhammad Dawam Rahardjo was born in Baluwarti Village. Solo, Central Java, on April 20 1942 Dawam Rahardjo was the eldest of eight children, the son of Muhammad Zuhdi Rahardjo and Muthmainnah. Dawam Rahardjo's childhood activities began with an introduction to religious knowledge, such as reciting the Koran and memorizing several letters in Juz Amma from his family environment. He also studied the basics of religious education, such as Arabic and Fiqh. Tafsir and Hadith. He also deepened his knowledge of recitation at the Krapyak Islamic Boarding School for one month.

His education began at Madrasah Bustanul Athfal Muhammadiyah (equivalent to kindergarten) Kauman. Then he continued his education at Madrasah Ibtidaiyah Muhammadiyah at the Solo Grand Mosque. When he continued elementary school at the Logi Wetan People's School, Dawam was immediately placed in class 2. At that time, he also attended Madrasah Al-Islam in the afternoon, where Amien Rais also studied. After graduating from elementary school. Dawam continued his education at SMP 1 Solo and graduated in 1957, and continued his education at Manahan High School and graduated in 1961

After graduating from high school, Dawam had the opportunity to join AFS (American Field Service) and become a student at Borach High School, Idaho. United States for one year. Upon returning from America, he continued his education at the Faculty of Economics, Gadjah Mada University and obtained a bachelor's degree in 1969. Dawam's academic career continued to skyrocket. Since 1993 he has been appointed as Professor of Development Economics, Muhammadiyah University of Malang, and became the 45th Chancellor of the University of Bekasi. Apart from that, he is also listed as one of the chairs of ICMI throughout Indonesia, Chair of the Institute for the Study of Religion and Philosophy (ELSAF), and Chair of the Ulumul Qur'an Science and Culture Journal.

2. Results of Islamic Economic Thought of Muhammad Dawam Raharjo

According to Dawam, as stated in the book *Islamic Economic Architecture* (2015), Islamic economics is currently considered to still be too focused on financial and banking discourse with the trademark sharia. The presence of sharia finance or sharia banks has indeed become a symbol of the revival of the sharia economy. Apart from that, Islamic banks also tend to adopt conventional banking techniques, and relax the basic principles of sharia law. For this reason, the Islamic economic system should ideally be developed with an institutional economic epistemology. With epistemology, the operational concept of Islamic economics is no longer limited to the financial sector alone. Meanwhile, the hadith also regulates the existence of waqf institutions that are directly related to the real sector. According to Dawam, zakat and waqf are actually instruments for solving poverty problems. Apart from encouraging the development of zakat and waqf institutions, Dawam also believes that cooperatives are the right solution to

realize the sharia economic mission. For Dawam, Islamic economic discourse is very possible to be realized in a democratic country like Indonesia. The development of zakat, infaq, alms and waqf collection institutions as well as cooperatives can be important capital towards strengthening the sharia economy.

a. Islamic Economics

There are three possible interpretations of the term Islamic economics. Firstly what is meant is an economy based on Islamic values or teachings. If that is what is meant then the impression will arise that Islamic teachings have their own understanding of what economics is. This will of course be followed by the question, what is meant by economics according to Islamic teachings. The second thing referred to is the Islamic economic system. The system concerns regulation, namely the regulation of economic activities in a society or country based on a certain method or method. Therefore the system is normative. The third is the Islamic economy or perhaps more precisely the economy of the Islamic world. This kind of thinking develops and has a pragmatic attitude. as did the Islamic organization OKI. While developing Islamic economic theory, the OKIO took the initiative to advance the economy of the Islamic community. Efforts made in the field of trade between Islamic countries and investment are especially prominent in the establishment of Islamic development banks.

The economy is essentially all activities related to production, distribution and consumption among society. But what is produced and distributed Our common understanding is the production and distribution of material goods and services. The question that arises is whether this economic understanding is also limited by an understanding of material wealth. Of course, a Muslim can comment that Islamic teachings do not only concern worldly matters, but also spiritual matters, not only material but also spiritual. Does our definition of economics want to change the target of economic activity which for Muslims also includes spiritual or spiritual production because according to Islam human needs are not only material needs? However, what is clear in Islamic teachings is that there are doctrines that need to be developed regarding economic life, namely worship, the afterlife and good deeds.

b. Zakat and the Development of Muslim Self-Help

Zakat is also a form of relationship between the rich and the poor by transferring assets from the rich to give to the poor. Based on the provisions of nishab and haul and given to those who are entitled to receive it, namely 8 asnaf (groups) as stated in Surah at-Taubah: 60, while "shadaqah" itself is a voluntary gift, without any provisions regarding nishab, haul and asnaf although in general the target is guided by paragraph 60 of the at-Taubah letter above. For Dawam Rahardjo, the implementation of zakat which is carried out conventionally is that which is given in the form of direct gifts from muzakki (zakat obligatory) to mustahik (who are entitled) or what is commonly called a gift. This model of zakat distribution has both negative and positive impacts, the negative aspect is that apart from the amount not being large, the recipients tend to use it for consumptive purposes. This can be done by distributing it in the form of loans, either with a profit sharing system or without interest. This type of zakat is nothing new. A profit sharing system from a form of lent zakat is an alternative that may be more acceptable, because such a system, in the opinion of today's people, is in accordance with the provisions of the sharia. The zakat management development model above seems to be able to stimulate the emergence of a new model for better zakat distribution, namely the distribution of zakat by credit. In this way, what is given is a "fishing rod" and not a "fish". So national zakat administration regulations are needed so that they can be organized and also a distribution model that can stimulate mustahik to utilize zakat funds productively, and this means the zakat management process.

c. BMI Bank Interest Problem

Avoid the interest system because loan interest is usury which is prohibited in the Koran. Lending and borrowing itself is not prohibited, but the party lending the money is prohibited from charging additional fees for the loan. If someone lends a certain amount of money, then he has the right to receive the money back in full and the person who borrowed it is obliged to return the money in full as it was originally. The problem is, is it ethical if someone uses the borrowed money for business and the business makes a profit, even though when it is borrowed the owner cannot use the money himself? The Koran and Hadith do not provide answers to the more specific cases above. In essence, loan interest is not permitted, both for the collector and for the person being charged. If only it stopped there. So Muslims cannot utilize loan funds from their business activities. In the past, many Muslims thought that banks were haram. It turns out that modern Islamic jurists do not say that. They explained that the existence of banks was not prohibited, what was prohibited was the interest system.

Economists and legal experts created a banking model that did not practice usury. The usury system in the alternative model is replaced by a profit sharing system. So additional loans are permitted, otherwise no one would be willing to lend money, especially large amounts, to other people for business purposes, except to relatives, close friends or other people with the intention of helping. If so, then lending and borrowing is not a business and funds cannot be used as an instrument for business and economic development.

Kuntowijoyo's Islamic Economic Thought

1. Biography of Kuntowijoyo's

Kuntowijoyo was born in Sorobayan, Bantul. Yogyakarta, on September 18 1943. He was the son of H. Abdul Wahid Sosroatmojo and Hj. Warasti, a family steeped in Muhammadiyah traditions. Even though he was born in Yogyakarta, Kuntowijoyo spent most of his time in Klaten and Solo. His father was a puppeteer and macapat reader, while his great-grandfather was a khatath (writer of the Al-Qur'an manuscripts by hand). This position had an influence on him, especially his literature. Since childhood, Kunto grew up mostly in rural Klaten, with his grandfather, a Demang in the Ngawonggo area. Little Kunto grew up between two worlds, namely the natural world of Javanese traditions on the one hand, and Islamic discipline on the other hand, Javanese Islam (before Kunto was on campus). So, actually Kunto was raised by three worlds at once, namely the Javanese world (where he was born), the Islamic world (the religion he believes in), and the campus world (the place of his education). It was in the campus world (Faculty of Social and Cultural Sciences, Gajah Mada University, Yogyakarta), Kunto began to come into contact with theoretical models (social sciences, culture. So, Kunto's three worlds are: Javanese, Arabic and Western. Jowo digowo, Arabic cultivated, Western treated (Javanese were brought. Arabic [the origin of the Islamic religion] is studied, and Western is guarded. According to Nurcholish Madjid's perspective, Kunto's three worlds are a triadic knitting between three dimensions: Indonesianness (Java).

After graduating from college in 1969, Kunto, already known as a talented young writer, became a lecturer at his alma mater, UGM. In the same year, Kunto married Susilarningsih, who later gave birth to two sons, Punang and Alun. In 1973, Kunto's opportunity to deepen his knowledge of history finally brought Kunto to America. For 6 consecutive years, Kunto successfully completed his master's at the University of Connecticut, then continued to Columbia University to obtain a doctorate in History. His master's thesis was completed on December 11, 1974 with the title American Diplomacy and the Indonesian Revolution then translated into Indonesian with the title American Diplomacy and the Indonesian Revolution

1945-1949: Torn Images, published in his book entitled Peasant Radicalization (1993), pages 186-235. Then in 1980. Kuntowijoyo completed his dissertation on Madura which was then translated in 2002 into Social Change in Agrarian Society: Madura. The original title of Kunto's dissertation was: Social Change in Agrarian Society: Madura 1850-1940, published in 1985 by Columbia University. Kunto also had the opportunity to carry out a number of research studies in the Netherlands, during this time Kunto was known as a historian, as well as an expert in social sciences and culture. Kunto seems to be more familiar with scientific works, as well as essays that are increasingly establishing himself, in the scientific arena of history, social sciences, and the study of Islamic issues.

2. Results of Kuntowijoyo's Islamic Economic Thought

a. Prophetic Economic System or Islamic Economic System

In the concept of prophetic economics, Kuntowijoyo formulates it through three pillars, namely humanization as ontology, liberation as epistemology and transcendence as axiology.

Through these three pillars of prophetic economics, we can know that a prophetic ideal is derived from the historical mission of Islam as the rukhul Islam or the spirit of Islam as contained in Surah Al Imran verse 110. Starting from his concern over the idea of the Islamization of knowledge which tends to be reactive, Kuntowijoyo offers a new attitude regarding the relationship between religion (Islam) and science. This scientific endeavor has three aspects, namely first, Islamic scholarship as a scientific process that moves from the text of the Koran to the human social and ecological context. Based on this idea he put forward, Kuntowijoyo also invited Islamic intellectuals to replace the Islamization of knowledge with Islamic scholarship. With the basic capital of Islamic rukhul and postulates from the Al-Qur'an and Sunnah, we can then build prophetic economics. Which ultimately leads us to the conclusion that the difference between Islamic scholarship and the Islamization of knowledge following Kunto lies in several things.

Second, the Islamization of science is more reactive and normative (returning context to the text) and pays less attention to actual empirical conditions. Third, Islamic scholarship (in its form as ISP) places more emphasis on wanting to provide ethical direction for the transformation of empirical conditions.

b. Study of the Prophetic Economic Approach

Reading Kuntowijoyo's writings, there is at least the view that a prophetic economy must also be built or at least colored by religious ethical principles, and oriented towards its three supporting pillars, namely humanization. In this paradigm level, economists who support prophetic economics have not said a word, or are even still offering what they see as future possibilities. The majority of supporters of prophetic economics agree on the basic pillars or philosophical foundations of this prophetic economic system, but when questioned further; What and how is prophetic economics? This is where differences occur, so that some people classify prophetic economics as an integral part of the Islamic economic system, because it is built on the philosophical foundation and paradigm of the Al-Qur'an and Sunnah system or other names for Islamic economics. If you look closely, it is this historical approach that is very strong in Kuntowijoyo's various writings. Kunto really appreciates Javanese wisdom and culture.

On the other hand, according to a number of groups, Kuntowijoyo also borrowed the term "economic indigenization" from Dewan Raharjo. This idea is a counter strategy to the dominance and hegemony of mainstream economics which has long been 'perched' in the minds of Indonesian economic scientists. Kuntowijoyo is suspected of wanting to make science

imprisoned again in the power of religious dogma as happened in the past (the Middle Ages). The facts show that some adherents of the idea of integrating religion with social sciences tend to think normatively, idealistically. This way of thinking is clearly not constructive, it will even kill the development of social science itself. Social science will emerge in its absolute glory. In the Indonesian context, this effort to produce social scientists who depart from the roots of tradition and the historical realities of society is what Kuntowijoyo has in mind. Regarding the formulation of a prophetic economic approach, for us Kuntowijoyo's ideas are still vague.

CONCLUSION

Islamic economic thought which includes the thoughts of AM. Syaifuddin, Muhammad Dawam Raharjo, and Kuntowijoyo, it can be concluded that these three figures have significant contributions in developing Islamic economic thought. They discuss various aspects of the economy, including the principles of sharia, wealth distribution, and social responsibility in the context of Islamic economics. Syaifuddin emphasized the importance of applying Islamic economic principles in daily practice, focusing on justice and social welfare. Muhammad Dawam Raharjo developed an inclusive concept of Islamic economics, accommodating the economic diversity of society. Meanwhile, Kuntowijoyo highlights the spirituality and ethical aspects of Islamic economics, emphasizing the importance of integrity and morality in economic transactions. Overall, the Islamic economic thought of these three figures provides a strong foundation for building an economic system that is just, sustainable and based on Islamic moral values. By understanding their contributions, society can develop a more inclusive and equitable economy, in line with the principles of Islamic economics.

REFERENCES

- Abidin, Muhammad Zainal. 2016. "Pembangunan Ilmu." 257.
- Aji, Cahyono Bayu, Muhammad Yafiz, and Sukiati. 2017. "Pemikiran Ekonomi Islam Indonesia (Studi Pemikiran Cendekiawan Muslim Indonesia Era Pra-Kemerdekaan-Orde Baru)." *Al Muamalat Jurnal Hukum Ekonomi Syariah* 2(2):35–51.
- Nur, Ma'mun Efendi. 2018. "Dakwah Sosial Ekonomi Dalam Pandangan Dawam Rahardjo." *Jurnal Ilmu Dakwah* 37(1):1. doi: 10.21580/jid.v37.1.2597.
- Zakiyyudin, A. 2015. "Studi Analisis Pandangan a.M. Saefuddin Tentang Realisasi Nilai-Nilai Dasar Sistem Ekonomi Islam Di Indonesia." 17–94.

**THE EXISTENCE OF ISLAMIC ECONOMICS AND ECONOMIC PRACTICES
DURING THE TIME OF THE PROPHET MUHAMMAD**

**ROSSIDAH RIHADATAUL AISI¹, RINA TRI ASTUTI²,
ANGGI PERMATASARI³, TRIANA DANI MAULANA⁴**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, <https://orcid.org/0009-0000-6361-6193>

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, <https://orcid.org/0009-0004-5979-4092>

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, <https://orcid.org/0009-0005-7611-3380>

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia, <https://orcid.org/0009-0004-3569-3123>

ABSTRACT

The purpose of this paper is to study the habits and methods of Islamic economics during the time of the Prophet. Islamic principles from the Koran and hadith serve as the foundation for the economic system known as Islamic economics. To realize civil society, Islamic economics is practiced. The economic system has been changed so that everyone can benefit from it as a result of the Prophet Muhammad who was a role model for everyone in various aspects of life. The Prophet Muhammad was the leader and prophet of Allah in the pre-Islamic period. He also modified the country's economic and financial structure in accordance with the teachings of the Koran and Sunnah of the Prophet Muhammad. In addition, the Prophet Muhammad was the first pioneer in implementing Islamic economic policies.

Keywords: *Economic practice, policy implementation, development history*

INTRODUCTION

Islamic economics is a system of science that highlights economic issues. Just like other conventional economic concepts. Only in this economic system, Islamic values become the foundation and basis in every activity.

The development of Islamic economics is something that cannot be separated from the development of Islamic history. Islamic thought began when the Prophet Muhammad SAW was chosen as the Messenger. The Prophet issued a number of policies concerning various matters relating to social issues, in addition to legal, political, and commercial or economic issues.

The life of Rasulallah and the Muslim community during his time was the best example including in the economic field. In the Mecca period, the Muslim community had not had time to build an economy, because that period was full of struggles to defend themselves from the intimidation of the Quraish people. It was only in the Medina period that the Rasulallah led himself to build the Medina community so that it became a prosperous and civilized society. Although the economy at his time was relatively simple, but he has shown the principles that m principles for economic management.

Islamic economic thought emerged along with the revelation of the Qur'an and the life of the Prophet at the end of the 6th century AD to the beginning of the 7th century AD. The implementation of the Islamic economic system has existed and implemented by the Prophet Muhammad as a role model for Muslims. Even the Arabs have been famous as a nation of traders before the period of the Prophet Muhammad Saw.

MATERIAL AND METHODS

The writing method uses library research or literature reviews sourced from journals and e-books regarding the history of Islamic economic thought.

Economic System at the Time of Rasulullah SAW

The life of the Prophet and the Muslim community during his time is the best example, including in the economic field. In the Mekkah period, the Muslim community has not had time to build an economy, because it was full of struggles to defend themselves from the intimidation of the Quraish people. It was only in the Medina period that Rasulullah build the Medina community so that it became a prosperous and civilized society. Although the economy at his time was relatively simple, but he has shown the basic principles for economic management. The general character of the economy at that time was its high commitment to ethics and norms and its great concern for justice and equitable distribution of wealth. Economic endeavors were to be conducted ethically within the framework of Islamic sharia while economic resources were not to be accumulated by a few but were to flow to the welfare of the entire Ummah. The market occupies an important role as an economic mechanism, but the government and society also act actively in realizing welfare and upholding justice. Market economic activities were relatively prominent at that time, where to keep market mechanisms within the framework of Islamic ethics and morals the Prophet established Al-Hisbah (MUBAROK, 2021).

In the economic system at the time of the Prophet, Islam recognized private ownership, in earning a living Muslims were obliged to earn a living that was halal and in a fair way. During the time of the Prophet, the prohibition of interest on money or usury was also introduced, as was common among Jews in Medina. Islam truly opposes unfair practices in the economy (HIMAESYA, 2023).

Before Islam came, the situation in Yathrib was very uncertain because it did not have a sovereign leader. The law of its government was never established and the people lived in uncertainty. Therefore, several groups of Yathrib residents met the Prophet Muhammad who had the nature of Al-Amin (trustworthy) to become a leader. In historical records, the meeting took place twice, namely in the year 12 of Prophethood known as the First Baiat Aqabah and the year 13 of Prophethood known as the Second Baiat Aqabah On the basis of the two Baiats and after receiving the command of Allah SWT, the Prophet Muhammad Saw emigrated from the city of Mekkah to the city of Yathrib in accordance with the agreement, in this very fertile city Rasulullah was warmly welcomed and appointed as the leader of the city of Yathrib which has since changed its name to the city of Medina. In a short time Rasulullah had become the leader of a small community whose numbers continued to grow until the Prophet became the leader of the Medina nation. After leading, the Prophet immediately made changes in organizing the life of the people of Medina based on Qur'anic values.

Therefore, Rasulullah slowly overcame various major problems without relying on financial factors. In this case, the Prophet took the following steps.

1. Building the mosque

Upon the Prophet's arrival in the city of Medina, his main task was to build a mosque which is the main and most important principle in the formation of Muslim society.

2. Rehabilitating the muhajirs

After establishing the mosque, the next task undertaken by the Prophet was to improve the social and economic level of life of the muhajirs (residents of Makkah who migrated to Medina).

3. Making the state constitution

In the constitution of Medina, the government emphasized the rights, obligations and responsibilities of every citizen, both Muslim and non-Muslim, as well as the defense and security system of the state. In accordance with Islamic principles, everyone is prohibited from carrying out activities that can disrupt the stability and life of humans and nature.

4. Creating peace within the state

For domestic peace, Medina was declared a place of non-violence, between its two Harrahs (volcanic mountainous areas around Medina), its grasslands were not to be cut, its trees were not to be cut down, and it was not allowed to bring in weapons for fights, violence, or warfare.

5. Issuing rights and duties for its citizens

Rasulallah issued a charter which meant that Medina had full sovereignty as a state. All colors of the country local, immigrants, Jews and others get protection. Meanwhile, their rights, obligations and responsibilities as citizens have been clearly defined.

6. Establishing medina's defense system

Another important task was to maintain Medina's security against external enemies. The Prophet also prohibited any individual from bringing in weapons for the purpose of violence or warfare around the city of Medina.

7. Laying the foundations of the state financial system

After making efforts and stability in the social, political and defense and security fields, the Prophet laid the foundations of the state financial system in accordance with the provisions of the Qur'an (MUBAROK, 2021).

The Development of Economic Thought During the Time of Rasulallah

The development of thought during the time of the Prophet was as follows:

1. Fiscal policy during the time of the Prophet Muhammad.

At the time of the Prophet Muhammad, the thoughts and mechanisms of political life in the Islamic state were sourced and based on the values of aqidah. The birth of fiscal policy in the Islamic world is influenced by many factors, one of which is because fiscal is part of public economic instruments. For this reason, factors such as social, cultural and political factors are included. The challenge of the Prophet Muhammad PBUH was very large where he was faced with an uncertain life from both internal and external groups, in the internal group the Prophet Muhammad PBUH had to solve the problem of how to unite the ansar and the muhajirin after the hijrah from mecca to madinah. While the challenge of the external group is how the Apostle can compensate for the ronrongan of the quraisy infidels. However, the Prophet can overcome all his problems thanks to the help of Allah SWT.

In simple terms, fiscal policy during the Prophet's time was described in the following system;

1. The Prophet Muhammad (SAW) fraternized the Muhajirin with the Ansar. In the sense that they were reunited with the original indigenous people.
2. The Ansar were encouraged by the Prophet to open up jobs for the Muhajirin, thereby increasing state revenues by implementing muzara'ah, musaqah, and mudharabah contracts.
3. The tax policy on traders from outside Medina led to price stability and reduced inflation.
4. The state budget arrangement carried out by the Prophet Muhammad was careful, effective and efficient, causing budget deficits to rarely occur despite frequent wars.

2. Elements of Fiscal Policy at the Time of the Prophet Muhammad SAW

Seeing the uncertain conditions like this, the Prophet made efforts known as fiscal policy. He as a leader in Medina is by doing economic elements. Among them are as follows:

a) Economic System

The economic system implemented by the Prophet was rooted in Quranic principles. The Quran is the main source of Islamic teachings has set various rules. The most basic principle of Islam is that the supreme power belongs to Allah alone and every human being is created as a khalifah on earth.

b) Finance and Taxes

In the early years since its declaration as a State, Medina had virtually no sources of State revenue or expenditure. All State duties were carried out on a cooperative and voluntary basis. The Prophet himself was the head of the State who was also the president of the supreme court, the grand mufti, the supreme warlord, and the person in charge of the administration of the State. He did not receive a salary from the State or the community, except for small gifts, generally in the form of foodstuffs.

3. Sources of State Revenue during the period of Islamic rule in Medina (623 AD) or 1 Hijri,

state revenues and expenditures were almost non-existent. The Prophet was the head of state. Leader in the field of law, leader and responsible for administration. The situation began to change, after the revelation of Surah Al-Anfal (spoils of war). At the time of the battle of Badr in the year 2 Hijri, since then the state began to have revenue from the spoils of war (ghanimah) called khums (one-fifth), in the form of horses, camels, and other movable goods obtained in the war.

4. State Expenditure during the Reign of the Prophet Muhammad.

In terms of state expenditure, records of detailed expenditure during the Prophet's time are not available, but that does not mean that it leads to the conclusion that the state financial system that existed at that time did not work properly and correctly. During the reign of the Prophet, state finances were used for certain things.

5. Baitul Mal

Next to this, the Prophet was the first head of state to introduce a new concept in the field of state finances in the seventh century, namely all the results of state collection must be collected first and then spent according to state needs. The status of the collected property belongs to the state and not to individuals. The collection place is called baitul maal or state treasury (MUBAROK, 2021).

The factors that cause as a driver of the new development of Islamic economic thought are among others:

- 1) First, the emergence of the so-called petro dollar economic power. Petro dollars are dollars generated from the oil industry which at that time was popular.
- 2) Second, the emergence of awareness about the rise of Islam in the 14th century hijri that occurred in the Islamic world, in the 1970s.
- 3) Third, the emergence of a new generation of Muslim intellectuals who received modern education, both in Western countries and in Islamic countries (Rosyda, 2021).

The policies used during the time of the Prophet

some of the main principles of Islamic economic policy described in the Qur'an as follows:

- a. Allah SWT is the supreme ruler as well as the absolute owner of the entire universe.
- b. Man is only the khalifah of Allah SWT on earth, not the real owner.
- c. All that is owned and obtained by humans is by the grace of Allah SWT.
- d. Wealth must rotate and should not be hoarded.
- e. Economic exploitation in all its forms is usury that must be eliminated.
- f. Implementing the inheritance system as a medium of wealth redistribution that can eliminate various individual conflicts.
- g. Establishing various forms of charity, both compulsory and voluntary, for individuals who have a lot of wealth to help the poor members of society (MUBAROK, 2021).

CONCLUSION

Development of Islamic Economic Thought Islamic Economic Thought began when Muhammad SAW was appointed as an Apostle. Rasulullah SAW issued a number of policies concerning various matters relating to social issues other than legal issues (fiqh). politics (siyasah), as well as financial or economic issues (muamalah). The economic problems of the people became the concern of Rasulullah SAW because economic problems are a supporting pillar of faith that must be paid attention to.

REFERENCES

- HIMAESYA. (2023). PERJALANAN EKONOMI DARI ZAMAN RASULLALLAH MENUU ZAMAN KEJAYAAN. HIMAESYA. <http://himaesya.trunojoyo.ac.id/2021/05/10/perjalanan-ekonomi-dari-zaman-rasulullah-menuju-zaman-kejayaan/#:~:text=Dalam sistem ekonomi pada masa,oleh orang yahudi di Madinah>
- MUBAROK, M. S. (2021). *No Title BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM.* file:///C:/Users/asus/Downloads/EBOOK-Buku Ajar Sejarah Pemikiran Ekonomi Islam.pdf
- Rosyda. (2021). *PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM PADA MASA PERADABAN ROSULULLAH SAW.* <https://www.gamedia.com/literasi/sejarah-pemikiran-ekonomi-islam/>

**FACTORS THAT TRIGGER UNEMPLOYMENT AND INFLATION ON
GOVERNMENT POLICY IN INDONESIA**

**DINA AMBARWATI¹, BERLIAN EKA NURSABRINA²,
NAILIL MUFIDAH QOSIM³, M. ARIS SAFII⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0008-3297-5175

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-7162-4588

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-5370-5042

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-4882-5218

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

Unemployment is one of the problems caused by the problems caused by the economy in Indonesia by labor imbalance which shows that the number of workers is supplied exceeds the quantity of labor demanded. High unemployment rate if this occurs, it will reflect the good and bad of the economy of a country or region. Apart from that, one of the problems that is very important for a country or country to pay attention to in this area, the problem of unemployment will have an impact on various crimes, social politics and poverty. Apart from that, inflation is also a problem that is often a topic of discussion in economic circles. Inflation can be influenced by various factors, for example high public consumption patterns. Indonesia's economy will decline if inflation is not controlled properly. To control the rate of inflation is necessary forecast of inflation rate in Indonesia. The results can be used as information for the government to prepare government policies to reduce inflation remained relatively stable. The research method used is descriptive qualitative with secondary data sources.

Keywords: Unemployment, Inflation, Economic.

1. INTRODUCTION

Unemployment and inflation are two major economic problems facing every public economy. These two economic problems can have several negative economic, political and sosial impacts. To avoid the many possible dangerous effects that arise, many economic policies must be implemented. The analysis in this paper aims to explain the types of unemployment and inflation problems facung the world and what froms of government policy can be taken to overcome these problems. Apart from that, there are other important things that will be explained in this paper.

This is a government policy to control the money supply. Basically, this paper will discuss several things related to unemployment and inflation, including explaining the basic meaning

of unemployment and inflation, then the factors that can influence the occurrence of unemployment and inflation, the types of unemployment that exist in Indonesia and government policies that can be taken to correct problems that occur, such as fiscal policy and monetary policy.

2. RESEARCH METHOD

Researchers use qualitative methods when conducting research, to find information about unemployment and inflation in Indonesia. Secondary data sources, data collection methods and data analysis are part of the qualitative descriptive research method that researchers used for this research. Analysis obtained based on journals, articles, books and the internet in the form of government and company documentation, government publications, and analysis suggests that unemployment plays a role in the continuation of inflation and vice versa.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1 Unemployment

Definition of Unemployment

Unemployment in the macroeconomic definition is the portion of the workforce who currently do not have a job. According to Sukirno, unemployment is a situation where someone in the world of work wants to get a job, but they cannot work. Unemployment is a phenomenon that occurs in all developing countries, including Indonesia. Unemployment includes people who are looking for work, or setting up a business, or feel that getting a job is impossible, or already have a job but have not yet started working. Basically, unemployment means loss of output and misery for people who do not work (human misery) and is a form of waste of economic resources (Murapi et al., 2021). Unemployed are people who do not work at all, people who are looking for work, or work less than two days a week. Technically, unemployment is all people who do not work for a certain period of time (labor force age), either in the sense of earning a wage or working independently, and are then actively looking for work. Meanwhile, according to international standards, unemployment is a person who has been classified in the workforce who is actively looking for work that earns a certain level of wages, but does not match what is desired (Kemiskinan & Provinsi, 2016).

Causes and Trigger Factors of Unemployment

A country that wants to change must increase its level of education. Education plays an important role in creating capable human resources. The more capable human resources there are, the higher the unemployment rate. However, this disease continues to spread in several countries due to many factors that influence it. Reducing the number of unemployed requires the cooperation of educational institutions, the community and other stakeholders. The following are several factors that cause unemployment:

1. There are very few suitable job opportunities for job seekers.
2. Job seekers lack skills. The large number of unskilled human resources is one of the reasons for the increase in unemployment in Indonesia
3. Lack of information, inaccessibility to information about The company that owns it lacks workers.
4. Unequal employment opportunities, there are many job opportunities in the city and the job market is not very stable.

5. The government's efforts to achieve this are still not optimal in terms of training to improve soft skills, a culture of laziness still infects job seekers who easily give up looking for job opportunities. According to Sukimo (2006), the causes of unemployment can be classified into three types, namely:

1. Temporary unemployment is unemployment that occurs during The economy has reached full employment.
2. Structural unemployment due to internal changes in the structure or composition of the economy.
3. Technological unemployment due to the substitution of human labor with machines and chemicals due to technological developments.

The problem of unemployment has always been a difficult problem to solve in every country. Because the population is increasing every year, this will lead to an increase in the number of people looking for work, and along with that, the workforce will also increase. If labor cannot be absorbed into work, they will be classified as unemployed (Khodijah, 2007).

Type of unemployment

1) Types of Unemployment Based on Cause:

a. Normal or Frictional Unemployment Normal or Frictional Unemployment is unemployment that applies at the full employment level. Full employment opportunity is a situation where around 95 percent of the workforce is fully involved at all times at work. Then unemployment of 5 percent is called natural unemployment. These unemployed people are not because they don't have a job, but they are looking for work. which is better or according to your wishes.

b. Structural Unemployment Structural unemployment is unemployment caused by structural changes in the economy.

c. Conjunctural Unemployment Conjunctural Unemployment is unemployment caused by excessive natural unemployment and this is caused by a decrease in demand for agreat. The decline in demand for agreat causes companies to reduce the number of workers or go out of business, resulting in an unemployment conjuncture.

d. Technological Unemployment

Technological unemployment is unemployment caused by the use of machines and other technological advances.

2) Types of Unemployment Based on Their Characteristics:

a. Open unemployment

Open unemployment is unemployment that occurs as a result of additional job opportunity growth being lower than labor force growth. As a result, many workers cannot find work. According to the Central Statistics Agency (BPS), open unemployment is people who have entered the world of work but do not have a job and are looking for work, and who already have a job but have not yet started working.

b. Hidden Unemployment

Hidden unemployment is a situation in which a type of economic activity is carried out by an amount of energy that exceeds what is needed.

c. Seasonal Unemployment

Seasonal unemployment is a situation of unemployment at certain times of the year. This unemployment usually occurs in the agricultural sector. Farmers will be unemployed while waiting for the planting season and during the gap between the planting season and the harvest season.

d. Half Unemployed

Underemployment is a situation where someone works below normal working hours. According to the Central Statistics Agency (BPS), in Indonesia normal working hours are 35 hours a week. So, workers who work less than 35 hours a week are included in the underemployed group (Soejoto, n.d.).

Government Policy in Handling Unemployment

Every citizen has the right to work and a living that is worthy of humanity in accordance with UUD 45 article 27 paragraph 2.

There are several government policy solutions in dealing with unemployment, including:

1) The government provides assistance with insight, knowledge and entrepreneurial spirit skills to Small and Medium Enterprises (UKM) in the form of technical and management guidance, providing long-term soft capital assistance and market expansion. As well as providing special facilities so that they can grow independently and compete reliably in their fields. Encourage the formation of joint business groups and a business environment that supports and encourages the realization of small and medium entrepreneurs who are able to develop businesses, master technology and market information and improve SME partnership patterns with BUMN, BUMD, BUMS and other parties.

2) Immediately carry out improvements, construction and development of areas, especially underdeveloped and remote areas as a priority by building transportation and communication facilities. This will open up employment opportunities for the unemployed at various types and levels. Hope for the development of the potential of the territory of the Unitary State of the Republic of Indonesia (NKRI), both natural resource potential and human resources.

3) Immediately build social institutions that can guarantee the lives of the unemployed. Like PT Social Security for Workers (PT Jamsostek). By building this institution, every unemployed person in Indonesia will be well recorded and receive special technical and detailed attention.

4) Immediately simplify licensing and increase security because there are too many types of licensing that hinder investment, both foreign investment and domestic investment. This needs to be immediately discussed and simplified so that stimulate the growth of a conducive investment climate for
create jobs.

5) Developing the Indonesian tourism and culture sector (especially areas whose potential has not yet been explored) by carrying out promotions in various countries to attract foreign tourists, inviting investors to participate in the construction and development of tourism and culture which will later absorb a lot of energy. local work.

6) Carry out a synergy program between BUMN or BUMS that have related businesses or production results that will fill each other's needs. With this synergy, production process activities will become more efficient and cheaper because raw material procurement can be done jointly. For example, PT Krakatau Steel can synergize with PT. PAL Indonesia to supply raw material needs in the form of steel plates.

7) By slowing down the rate of population growth (minimizing marriage at an early age) it is hoped that this can reduce the growth rate of the new workforce or streamline the transmigration system by allocating dense populations to sparsely populated areas with the government facilitating the agricultural, plantation or livestock sectors.

8) Selecting Indonesian Workers (TKI) who will be sent abroad. Strict selection is needed for sending migrant workers abroad. It is best to seek skilled personnel. That matter can be carried out and initiated by the Central and Regional Governments.

9) The curriculum and national education system (Sisdiknas) must immediately be improved. The education system and curriculum greatly determine the quality of competency-oriented education. Because most of the unemployed are college graduates who are not ready to face the world of work.

10) Immediately develop marine and agricultural potential. Because Indonesia has a strategic geographical location, most of which consists of seas and islands which have great potential as a maritime and agricultural country. Indonesia's maritime and agricultural potential needs to be managed well and professionally in order to create productive employment opportunities (Pengangguran, 2013).

3.2 Inflation

Understanding Inflation

Inflation is an economic event that usually occurs even though we never want it to happen. Milton Friedman said "inflation can occur anywhere and at any time is a monetary phenomenon". It is considered a monetary phenomenon due to the decrease in the unit value of a commodity. Inflation is the process of increasing the price of goods in general on a continuous basis (Nopirin, 1987). According to Boediono, inflation is the tendency for prices to increase overall and continuously (Boediono, 1984).

From the definition of inflation above, it can be concluded that inflation is an increase in the price of an item that does not only occur in one or two types of goods but also in many different types of goods. Price increases occur continuously throughout the year for a certain period. If the increase in an item occurs only once, it is not called inflation, even though the percentage increase is quite large. Price increases are seasonal, for example before Eid al-Fitr, Christmas and New Year, this alone and without other influences cannot be called inflation. Such price increases are not considered a problem to be solved. Inflation and price increases are not necessarily the same magnitude and may not increase simultaneously.

Causes and Trigger Factors of Inflation

There are two types of causes of inflation:

1. The emergence of strong public demand for commodities.
2. Production costs increase. Inflation due to an increase in production costs is called cost inflation (Maritim, 2011).

Initially, demand inflation occurred due to an increase in demand for total assets, for example increased public spending financed by printing money or increased private investment spending due to cheap credit, while production was already at full employment. If full employment is achieved, the subsequent increase in demand will cause prices to increase and then inflation will occur.

In contrast to demand-pull inflation, cost inflation is often characterized by: Rising prices and falling production. This condition originates from a decrease in total supply due to increased production costs. These two types of inflation are rarely encountered in practice in the form of pure inflation. In general, inflation occurs in many countries in the world and is a combination of both. There are two types of inflation and often the two strengthen each other (Nopirin, 1987).

According to Didik Eko Putro, Achmad Fageh there are 2 causal factors inflation is:

1. Demand Pull Inflation

This inflation occurs when the economy spends a number of goods and services exceeding production capacity. This inflation is a common occurrence in developing countries where there are opportunities for intense work that can produce high-income degrees and so causes excessive expenditure of the economy's production capacity for goods and services.

2. Wage Push Inflation

This inflation occurs if there is an increase in effective demand, while the economy is in full employment status and the price mechanism is working perfectly. Inflation is reflected in the wage behavior of components related to price costs and especially wage behavior. Unions' strong negotiating position on wages has made them successful by demanding pay rises even when the job market suffers from unemployment. If salary is a component of production costs, it is high enough that it will trigger quite large costs (Putro & Fageh, 2022).

3. Government Policy in Handling Inflation

The Islamic approach to defeating inflation, Islam encourages the government to implement inflation control policies by:

- 1) Ethical appeal, encouraging people to save money when shopping
- 2) Encouraging an increase in national output
- 3) Direct grants to the community, such as BLT (Direct Assistance cash)
- 4) Improve infrastructure such as roads and others.
- 5) Create regulations that encourage economic growth small communities Inflation continues.

Policies that can be implemented include:

1. Monetary policy The functions of this monetary system are:

- a. Organizing an effective payment flow mechanism so that this mechanism can be implemented quickly, accurately and at relatively low cost.
- b. Act as an intermediary to encourage economic growth.
- c. Maintaining stable interest rates through monetary policy.

2. Tax policy The aim of tax policy in Islam is to create economic stability and high economic growth and equal distribution of income as well as other goals in Islamic rules. There are three ways to do this:

- 1) Regulate government income and expenditure.
- 2) Increase tax rates. If taxes are increased, of course there will be money. Public spending will fall, as will prices reduce.

3) Providing government loans.

3. Non-monetary policy, this can be done in three ways, that is:

1) Increase production, even as the money supply increases.

2) Wage policy. The government submitted a petition to the labor union. Employees cannot ask for a salary increase when inflation continues without being accompanied by an increase in output. compared to Price Monitoring, so that the price of goods does not rise too high, the Government can exercise control and, if necessary, set a price.

3) Consolidate, namely by reducing fractions rupees(Maritim, 2011).

1. CONCLUSIONS

One of the causes and triggers of unemployment is education. Education plays an important role in creating capable human resources. The government must also have a policy in dealing with unemployment, one of which is that the government provides assistance with insight, knowledge and entrepreneurial spirit skills in the form of technical and management guidance. price increases that occur continuously throughout the year for a certain period are called inflation. There are two causes and factors that trigger inflation, namely the emergence of strong public demand for commodities and increasing production costs.

4. ACKNOWLEDGMENTS

Based on the conclusions above, the authors suggest that the government should be able to overcome unemployment what happens in Indonesia is by opening up unemployment opportunities or provide employment opportunities. In facing poverty in the global era more creative, innovative and exploratory efforts are needed. Besides that, globalization opens up opportunities to increase community participation Indonesia is superior in being more exploratory. In facing the times future globalization will inevitably involve improving the quality of human resources within knowledge, insight, skills, mentality and morality whose standards are global standards.

5. REFERENCES

Boediono. (1984). *Ekonomi Makro: Seri Sinopsis Pengantar Ilmu Ekonomi*.

Kemiskinan, T., & Provinsi, D. I. (2016). *Pengaruh indeks pembangunan manusia dan pengangguran terhadap kemiskinan di provinsi banten*. 6(2), 236–255.

Khodijah, I. (2007). *FAKTOR-FAKTOR YANG MEMPENGARUHI PENGANGGURAN DAN INFLIKASINYA TERHADAP INDEK PEMBANGUNAN DI INDONESIA*. 22–38.

Maritim, G. (2011). 8 “GEMA MARITIM” Vol 13 No. 1 Pebruari 2011. 13(1), 8–12.

Murapi, I., Ayu, D., Astarini, O., & Subudiartha, I. N. (2021). *Tingkat Pengangguran Akibat Covid-19 di Provinsi Nusa Tenggara Barat*. 2(1). <https://doi.org/10.30812/rekan.v2i1.1116>

Nopirin. (1987). *Ekonomi Moneter buku dua*.

Pengangguran, M. (2013). *STRATEGI DAN KEBIJAKAN PEMERINTAH DALAM MENANGGULANGI PENGANGGURAN* Yulna Dewita Hia. 1(2).

Putro, D. E., & Fageh, A. (2022). *Kebijakan Fiskal Pemerintah Dalam Mengatasi Inflasi Pada Masa Pandemi Covid-19 Dalam Perspektif Ekonomi Islam*. 8(03), 3487–3493.

Soejoto, A. (n.d.). *Pertumbuhan Ekonomi Dan Pengangguran Terhadap Kemiskinan Di Jawa Timur*. 1–15.

**HISTORY OF MERCANTILIST AND CLASSICAL ECONOMIC THOUGHT
(ADAM SMITH)**

**RIEMA AINUN NISSA¹, DWI AYU SEPTIYANI², MUTHIA HUSNA QOLBY³,
IBRAHIM ABDU SALAM⁴, MUHAMMAD ARIS SYAFI'I M.E.I⁵**

¹Faculty of Economics and Islamic Bussiness, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID : 0009-0005-4198-2631

²Faculty of Economics and Islamic Bussiness, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID : 0009-0000-1569-666X

³Faculty of Economics and Islamic Bussiness, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID : 0009-0006-4070-889X

⁴Faculty of Economics and Islamic Bussiness, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID : 0009-0008-8315-5521

⁵Head of the Sharia Economics Department, Faculty of Economics and Islamic
Bussiness, State Islamic University K.H Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ABSTRACT

Mercantilism is an economic theory where the welfare of a country depends on two things, namely how much assets are stored and how extensive the trade network is. This research aims to explain the history of mercantilist economics, the figures of mercantilist economic thought and the classical economic history of Adam Smith. This research method is through studies or library research in the form of articles, e-books, and websites regarding the history of mercantilist and classical economic thought (Adam Smith). The theory of mercantilism states that the welfare of a country is only determined by the amount of assets or capital stored by the country concerned and the volume of global trade. There are several figures of the mercantilist school, namely Jean Bodin, Thomas Mun, Jean Baptist, Sir Williarn Petty, and David Hume. The three main schools of thought of mercantilism are the Balance of Trade and the Mechanism of Precious Metal Flows, as well as Protection and the Quantity Theory of Money. The main focus of Adam Smith's classical economic thought is the "improvement" of the individual through simplicity and good behavior. This theory advocates natural freedom or liberalism, self-interest, and competition. Classical economic theory is considered the basis for the emergence of capitalist economics, where government intervention is only a small part in

the interests of the state or government, besides that there are four general principles of classical economics and other thoughts of Adam Smith.

Keywords: Mercantilism, Classical, Adam Smith.

INTRODUCTION

Mercantilism is an economic theory in which a country's prosperity depends on two things: how much assets it holds and how extensive its trade network is. The economic concept of mercantilism developed from the 16th century to the 18th century, which was at the beginning of the modern period when citizens' awareness of the state began to emerge. A state that embraced mercantilism would take full control of the economy and increase its influence by

defeating its competitors. This led to the direct monopolization of trade in colonies by the state and the proliferation of wars over territory.

Mercantilism itself was first introduced by Victor de Riqueti and Marguis de Mirabeau in 1763. The concept became known when Adam Smith explained the contribution of mercantilism in economics in the book *The Wealth of Nation*. They viewed that the state must be present in the economy, to ensure that all transactions that occur provide benefits and welfare for the state and the people.

The concept of mercantilism was introduced in the early modern period when citizens' awareness of the state began to emerge. It was taught massively, giving rise to a great awareness to improve the welfare of the country. The state would intervene in the economy, implement protections, and monopolize trade in colonies to ensure all profits went to the mother country. This kind of thinking was motivated by the emergence of the power of European countries due to the exploration and opening of trade routes throughout the world. Each felt the need to increase its wealth, power and sovereignty by becoming the master of the world economy.

MATERIALS AND METHODS

This research method is through studies or library research in the form of articles, e-books, and websites regarding the history of mercantilist and classical economic thought (Adam Smith). This method is used to explain the history of mercantilist economics, the figures of mercantilist economic thought and the classical economic history of Adam Smith.

RESULTS AND DISCUSSIONS

1. History of Mercantilist Economic Thought

The term "Mercantilism" comes from the word Merchant which means "merchant". According to mercantilism, every country that wants to develop must trade with other countries and for the adherents of mercantilism, the source of the country's wealth is from foreign trade, and money is the result of trade surpluses which are the source of power (Herlambang, 2021). so it can be said that mercantilism is an economic theory which states that the welfare of a country is only determined by the amount of assets or capital stored by the country concerned and the volume of global trade is very important.

The purpose of mercantilism itself is to create a victorious country, a victorious country is a rich country (has a lot of gold). Mercantilism also has several characteristics, including:

1. Static perception of economic growth
2. Doctrine of state power
3. regulation of economic activity
4. Restrictions on precious metals trade
5. Monopoly in trade
6. Regulation in shipping
7. Territorial development of colonial territories

In its development, the mercantilist economic system that implemented the above ciri-ciri was deemed unsuitable for implementation, because :

- a. The realization that commercial activities and economic activities in general are not absolute, automatic zero-sum-games.

- b. The need for freedom of initiative on the part of entrepreneurs to conduct and develop business according to supply and demand.
- c. Awareness of the middle class to gain freedom in carrying out economic activities in any sector.

European countries that embraced mercantilism at the time included: Portugal, Spain, England, France and the Netherlands. At that time, not only trade and the economy advanced rapidly, but progress in economic writing also advanced both in terms of quantity and quality. An atmosphere of mutual need was created between the state and the traders. Kings built, maintained, and guaranteed the safety of roads for land and water traffic and abolished special duties. The government encouraged business groups by providing subsidies and monopoly rights.

The ideology of mercantilism was dominantly propagated throughout the European school system in the early modern period (16th to 18th centuries, an era when state consciousness had begun to emerge). For the first time, the state intervened in regulating the economy, which led to the birth of the capitalist system. The need for markets taught by mercantilist theory led to wars among European countries and the era of European imperialism finally began.

The period of mercantilism is characterized as one in which each person became his or her own economic expert. These individual opinions are difficult to generalize. From their writings, Adam Smith wrote his famous book "The Wealth of Nations", which contains nations, especially Europeans who are rich and prosperous, and explains what is the source of the wealth of nations

With dominant government intervention, protectionism and colonial politics, it was shown that the balance of foreign trade was favorable. Economic ideas were born in the mercantilists due to the division of labor that arose in society, the technical division of labor and the territorial division of labor that would encourage international trade.

Mercantilist economic thought was a policy that strongly protected domestic industry but there were controlled restrictions on foreign trade activities, population

policies that encouraged families with many children, domestic industrial activities with low wage rates. Industrial protection encourages domestic competition, and low wage rates encourage exports.

There are three main ideas of mercantilism, namely the balance of trade and the Precious Metal Flow Mechanism, protection and the Quantity Theory of Money. These three ideas are centered on one mercantilist doctrine, namely a favorable balance of trade.

The essence of mercantilist thought is:

- a. Gold and silver in particular were the most favored forms of wealth, hence they prohibited the export of precious metals.
- b. Countries should encourage exports and cultivate wealth to the detriment of other countries.
- c. In the export-import policy, it is believed that development must be achieved and managed by way of achieve the largest possible surplus from receipts from exports of goods that exceed expenditures on imports of goods.
- d. Colonization and Ponopolization of trade must be strictly enforced to maintain the permanence of the colonists' submission and dependence on the mother country.
- e. Opposition to duties, taxes, and internal restrictions on the mobility of goods
- f. A strong central government must be established to ensure the policy of mercantilism

g. The importance of high population growth accompanied by high human resources to fulfill military interests and strong mercantilist management.

2. Figures of Mercantilist Economic Thought

Here are some of the figures of mercantilist economic thought

1) Jean Bodin (1530-1596)

a French scientist, he is said to be the first person to systematically present the theory of money and prices.

Thomas Mun (1571-1641)

a wealthy merchant from England. He wrote a lot about foreign trade. One of his famous works is *England's Treasure by Foreign Trade*. He also argued that to increase the wealth of the country in the usual way is to trade.

2) Jean Baptist Colbert (1619-1683)

A chief minister in France in the field of economics and finance during the reign of King Louis XIV. His policy objectives were more directed towards the power and glory of the state than to increase individual wealth.

3) Sir William Petty (1623-1687)

A lecturer at Oxford University and wrote extensively on political economy. He thought that work was more important than land resources.

4) David Hume (1711-1776)

He was a friend of Adam Smith, they often discussed his trades on the economy, one of his books entitled "*Balance of Trade*", which talks about prices that are partly influenced by the amount of money.

3. History of Classical Economic Thought (Adam Smith)

Adam Smith was a great thinker and scientist born in Kirkcaldy on the east coast of Scotland with Edinburgh in June 1723. As a supporter of natural liberty, he believed in a frugal but strong government. According to Adam Smith, there are three purposes of government, namely:

- a. To raise the country from a low base to the highest level of prosperity by peaceful means.
- b. To impose low taxes
- c. Provide fair and tolerant services

Adam Smith believed that humans are greedy, selfish, and selfish by nature. This thinking has been known since the time of Ancient Greece and Plato. He thought that these traits would spur economic growth and overall development. He emphasized that economic growth is not only government policies, a competitive business environment and sound business management, but also savings and thrift. He also explained the need

for capital investment and labor-saving machinery as vital elements in raising the standard of living in society.

In international trade, Adam Smith defended free trade and free markets. This he assured about economic freedom would help free the world from mercantilism and excessive state intervention. From the explanation above, it can be concluded that the main focus of Adam Smith's thought is the "improvement" of individuals through simplicity and good behavior.

In the History of Classical Economic Thought, the Classical School emerged in the range of 1780-1850. This classical school of thought can be considered the basis for the emergence of capitalist economics, where government intervention is only a small part in the interests of the

state or government. Classical economic thought advocates natural freedom or liberalism, self-interest, and competition. The principle of regulating economic life is based on market mechanisms and price theory is a central part of their thinking with income distribution determined by market mechanisms.

According to Skoulsen (2009), classical economic thought basically advocates natural freedom or liberalism, self-interest, and competition. The following is an explanation of the classical school according to Skoulsen :

- i. Freedom is the right to produce and exchange (trade) products, labor, and capital.
- ii. Self-interest is the right to do one's own business and help the self-interest of others.
- iii. Competition is the right to compete in the production and trade of goods and services.

In brief, the essence of the classical economic model developed by Adam Smith and other classical figures from generation to generation consists of 4 general principles, namely:

- a) Thrift, hard work, good self-interest and generosity towards others are policies that must be supported.
- b) Government should limit its activities to local regulation, strengthening private property rights and defending the country from attack.
- c) In Economics, the state should adopt a policy of Laissez Faire nonintervention (Free trade, low taxes, and minimal bureaucracy).
- d) The classic standard of gold or silver will prevent the state from depreciating the currency

Adam Smith's other thoughts include :

- a. Strongly support the minimum possible government intervention in the economy.
- b. The need for specialization or division of labor so that labor productivity increases.
- c. Smith supports international free trade between countries.
- d. Smith rejected monopoly power that would damage the market.
- e. Establish a tax system to finance public expenditure.
- f. The need for capital accumulation by making savings and capital investment as an important key to economic growth.

CONCLUSION

Based on the results of the analysis and discussion, it can be concluded that Mercantilism comes from the word Merchant which means "trader". The theory of mercantilism states that the welfare of a country is only determined by the amount of assets or capital stored by the country concerned and the volume of global trade. There are several figures of the mercantilist school, namely Jean Bodin, Thomas Mun, Jean Baptist, Sir Williarn Petty, and David Hume. There are three main ideas of mercantilism, namely the Balance of Trade and the Mechanism of Precious Metal Flows, Protection and the Theory of the Quantity of Money. While classical economic thought put forward by Adam Smith, the main focus is the "improvement" of individuals through simplicity and good behavior. This theory advocates natural freedom or liberalism, self-interest, and competition. In addition, there are three objectives of government, four general principles of adam smith's classical economics and several other thoughts of Adam Smith. Classical economic theory is considered the basis for the emergence of a capitalist economy, where government intervention is only a small part of the interests of the state or government. The emergence of theories of economic growth has its own weaknesses and advantages.

The goal of each theory is to improve the economy for the better. There is no bad economic theory because basically economic theory will continue to change following the needs and circumstances in each country itself.

BIBLIOGRAPHY

Herlambang, A. N. (2021). *Konsep Pemikiran Ekonomi Merkantilime*.

Mubarok, M. S. (2021). *SEJARAH PEMIKIRAN Ekonomi Islam* (1st ed.; M. T. Abadi, Ed.). Jawa Tengah: CV. EUREKA MEDIA AKSARA.

Skousen, M. (2012). *Sejarah Pemikiran Ekonomi. Sang Maestro Teori-Teori Ekonomi Modern*. Terj. Tri Wibowo Budi Santoso. Jakarta: Prenada.

Pressman, S., & Santoso, T. W. B. (2000). *Lima puluh pemikir ekonomi dunia*. Murai Kencana.

**THE CONCEPT OF MONEY, USURY AND INTEREST IN ISLAMIC
MACROECONOMIC PERSPECTIVE**

**HILDA ADISTYA¹, MATHRAF AZ-ZANJI², MILA MINKHATUL MAULA³, M.
ARIS SAFII⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0008-5662-9912**

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahma
Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0009-5872-8364**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahma
Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0006-8685-9618**

**⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahma
Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-4882-5218**

**⁶Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756**

ABSTRACT

In the early days, before the creation of money, economic activities or business transactions were carried out through barter or commonly called barter trade. In the exchange process, goods and services were exchanged directly with other goods and services that were mutually needed by the parties involved. At the macro level itself, the parties involved in the production of goods and services can easily and smoothly exchange goods and services by using money as an intermediary. Meanwhile, the domestic sector that receives income in the form of money uses the money to buy goods and services produced by the commercial and manufacturing sectors. It is the changes in these cash flows that cause changes in prices and/or production quantities, for example. It also affects saving behavior, investment and the business cycle. The method in this study is to use a type of qualitative descriptive research. The purpose of this study is to understand and explore the concept of money in Islamic macroeconomics that does not contradict Islamic law.

Keywords: Money, Islamic Macroeconomic, Economic, Interest

INTRODUCTION

Money is a tool and support in life. Some argue that money is the lifeblood of the economy. Because in today's modern society, economic mechanisms based on economic activities such as buying and selling, renting, export-import, and others require money as a means of smoothness in achieving goals. All levels of society, from the lower to the upper levels, cannot be separated from the use of money. In the early days, before the creation of money, economic activities or business transactions were carried out through barter or commonly called barter trade. In the exchange process, goods and services were exchanged directly with other goods and services that were mutually needed by the parties involved.

In an increasingly modern economy, money has a very important role in all community activities. Finance has become a necessity, even money is a determining factor in the stability and development of the domestic economy. But that doesn't mean the barter system is gone, it is still used at certain levels of trade, such as trade between countries and areas of rural life.

At the macro level itself, the parties involved in the production of goods and services can easily and smoothly exchange goods and services by using money as an intermediary. Meanwhile, the domestic sector that receives income in the form of money uses the money to buy goods and services produced by the commercial and manufacturing sectors. It is the changes in these cash flows that cause changes in prices and/or production quantities, for example. It also affects saving behavior, investment and the business cycle.

MATERIALS AND METHODS

The method in this study is to use a type of qualitative descriptive research. The purpose of qualitative descriptive research is to analyze data (in the form of words, images, or actions) obtained by describing or explaining the situation or condition under study in the form of narrative description, not in the form of numbers or statistics.

The purpose of this study is to understand and explore the concept of money in Islamic macroeconomics that does not contradict Islamic law. The data source comes only from secondary data, namely data sources obtained through literature review, reading books, journals, and documentation results that are relevant and related to this research.

RESULTS AND DISCUSSION

A. What is Money?

1. Definition of Money

Money is something that is used as a basis or standard for measuring the usefulness of a good or service, and money is a medium of exchange for goods. Therefore, society generally receives money in return for goods sold or services rendered. In ancient times, money still existed in the form of goods such as salt, shellfish, and various agricultural products. In addition, the shape is not unique. Today, most money used in various countries is paper and metal money, with a special unique shape.

2. Money Development Stage

The development of money from ancient times to the present can be divided into four stages, namely the stage before barter, the barter stage, the stage of goods money, the metal stage. The details are as follows:

1) Stage before barter

At this stage, society is not yet familiar with exchanges, because each person is trying to meet his own needs. What he got was used to meet his needs.

2) Barter stage

At this stage, society is faced with the fact that what they produce on their own is not enough to meet their needs. So, they look for people who are willing to exchange their goods for other goods they need to get goods that they cannot produce themselves. That is called barter, which is the exchange of one object for another.

3) Stage of goods money

The difficulty that humans experience in exchange is that it is difficult to bring together people who need each other at the same time. This difficulty encourages society to do Barter system by defining certain goods as goods of exchange, such as animal skins, cloth, and salt. Objects meant by medium of exchange are objects that are accepted by the general public. The items chosen are valuable items (hard to get or expensive) or items that are mainly needed for daily life.

4) Stage of coins

The next stage of development is coins. Metal was chosen as currency because it is popular among the public, durable (not easily damaged) and of high value. In addition, this metal is easily moved and easily broken down without reducing its value. Metals that meet these requirements are gold and silver (Achmadi, n.d.).

3. Types of money

Money used as a tool for various daily activities is divided into several types. This division is based on different uses and purposes according to the needs of each entity that requires it. The types of money seen from various sides are as follows:

1) Based on material or materials

If we look at the materials used to make money, then the types of Money are divided into two types, namely:

- a. Coins: coins that are usually formed of metal, aluminum, copper, brass, gold, silver, bronze or other metallic materials. The currency in Indonesia consists of small denominations.
- b. Banknotes: money made of paper or other materials. This type of Money is made of high-quality paper that is waterproof, not easily torn or faded.

2) Based on value

This type of money is viewed based on the value contained in the money, both its intrinsic value and face value. This type of money is divided into two types, namely:

- a. Full bodied money: is money whose absolute value is equal to its face value. For example, gold and silver coins, where the value of the materials used to make the money is equal to the face value written on the money.
- b. Representative full bodied money: is money whose absolute value is less than its face value. For example, the intrinsic value of a banknote is usually much less than its face value.

3) Based on the institution or institutions

The meaning of based institution is the body that issues or issues money. The types of money issued by the institution are as follows:

- a. Currency: is money issued by the central bank of a country, the issuing bank in Indonesia is Bank Indonesia.
- b. Current Account: This is money issued by commercial banks such as cheques, giro, traveler's cheques and credit cards.

4) By region

This type of money can be seen in areas or regions where the money is legitimate. This means that a certain type of currency can only apply in one particular region and cannot apply in another region or apply in all regions.

Types of currencies by region are:

- a. Local currency: is the currency prevailing in a particular country. such as the rupiah in Indonesia or the baht in Thailand.
- b. Regional currency: is the currency prevailing in a specific region that is broader than the local currency, such as the European region where the euro is generally applicable.
- c. International money: money used between countries. for example the US dollar which is the international payment standard (Arif, 2010).

B. The Concept of Money in Islamic Macroeconomics

1. The concept of money in the perspective of Islamic economics There are differences in the concept of conventional economics with Islamic economics, in order to make it easier to understand the concept of Islamic economics, a comparison is made of the differences between the two concepts which can be detailed as follows:

1) Time value of money and Economic value of time

In conventional theory, money is seen as something very valuable and can grow over time. The concept of time value of money was born from this assumption. Time value of money is the value of money that can increase and decrease over time. But according to Islamic understanding, the concept of Economic value of time is a concept where time has economic value, not money that has the value of time. And the economic value of time can be

interpreted as maximizing the monetary value of these funds immediately. The principle based on Time value of money is calculated based on interest, while the principle based on Economic value of time uses a ratio.

2) Money as Flow concept and Stock concept

The concept of money as a flow concept is something that flows. So money is like water. When the river flows, the water is clean and healthy. Money circulating in production creates economic prosperity and health for the community. Conversely, if money is withheld, this can cause the wheels of the economy to stop, which can lead to crises or other economic diseases.

In Islamic teachings, money must circulate continuously in order to generate greater profits. Therefore, the money must be used for investment in the real sector. If the savings are not invested in the real sector, it will not produce anything. According to Islamic teachings, money that is deposited is subject to zakat.

Meanwhile, money as a stock concept is something that stands still. This is not in accordance with Islamic principles because in Islam money must move or circulate and Islam prohibits the hoarding of wealth.

3) Money as Public goods and Private goods

Money is public goods, which means that money is a public asset, while private goods are private goods, which means goods or personal property. That is, if the money is still circulating in the community and has not settled in the community, it can be said to be public goods. And if it has reached the community and settled, it is said to be private goods or private property (Ulya, 2021).

Whereas in the view of Islam teaches that money is public goods that must be distributed for the sake of general welfare (wealth distribution) so

that the social class does not lean to one party only. In Islamic macroeconomics, the concept of money has several features that differ from the conventional economic system. The following are some of the main concepts of money in Islamic macroeconomics:

1. Money as a medium of exchange

In the economy of money is a medium of exchange used by humans to exchange goods and services. Imam Al-Ghazali argued that money is like a mirror that is colorless but can reflect all colors. Like money, money is not a price, but money can reflect all prices. Money was not created for individuals, money was created to be circulated, to be an intermediary (medium of exchange) for humans.

2. Money as a unit of account Money is one of the standards of price measurement, namely as a means of measuring the value or price of goods and services. In addition, money can also measure the price comparison of a commodity with other commodities. Money is one of the things that is needed in the economy. This need is also explained in QS. An-Nisa' (4):40. This verse explains that there is a need for measures in everything. Money acts as a general price measuring stick and measure of value in the economy. Like the standard application of meters to measure distance or amperes to measure voltage. Money is an essential tool for the calculation or pricing of anything in the economy for both producers and consumers.

3. Money as a store of value

Money is one way to store wealth. This means that people who earn money sometimes do not spend it all at once, but set aside the money to be used when they feel the need to buy the necessary goods or services, or save with the intention of using their savings for unexpected things, such as illness or facing unexpected things. Saving money is not the same as hoarding money. Saving money is allowed in Islam, but it must also be part of investment. Money that is saved and then not channeled into the real sector is tantamount to hoarding money.

4. Money as a deferred payment (Standard of Deferred Payment)

Buying and selling transactions (whether large, small or individual companies) are not always done in cash, but are often done using an installment system. This changes the function of money from a means of payment to a standard of deferred payment. This function of money refers to lending and borrowing transactions, where money is used to calculate the amount of loan payments. From a non-Islamic perspective, money lending often comes with an interest system to repay the debt. This is used in some way to gain an advantage in late payment (Asra, 2020). And it is clear that

the interest system is prohibited in Islam, so in the delay of payment it is not allowed to use interest (riba).

5. Money as a source of inflation

In Islamic macroeconomics, excessive spending and money creation without a solid foundation can lead to inflation. Therefore, it is important to maintain the stability of the value of money so as not to disrupt the economy.

6. Money as a wealth redistribution tool

In Islamic macroeconomics, money can also be used as a wealth redistribution tool. Islamic principles of zakat and sadaqah encourage individuals and institutions to distribute their wealth to the poor with the help of money.

C. Riba and Interest in Islamic Macro Concepts

Riba in Arabic means addition (Az-Ziyadah), flourishing (an-nuwuw), increasing (al-irtifa') and enlarging (al-'uluw) (Nurhidayat, 2018). While riba is terminologically defined as exaggerating the profit (property) of one party over the other party in a transaction of buying and selling or exchanging similar goods without the return of the excess amount. In other words, usury is understood as the payment of a debt that must be repaid by a person who owes more than the loan amount in exchange for payments that are due (Badruzaman, 2019).

Ibn al-Arabi al-Maliki in his book *Ahkam Qur'an* states that riba mentioned in the Qur'an is an addition without substitution or compensation justified by Shari'a.

While Imam Nawawi explained that one type of riba that is forbidden in the Qur'an and as-Sunnah is to increase one's wealth because of the element of time. Yusuf Qardawi has a slightly different opinion. Usury means "any loan that is conditional on an obligation to deliver an obligation" (Huda & Dkk, 2018). In general, riba is classified into two groups, namely usury for accounts receivable and usury for sale and purchase. Riba receivables are divided into usury qardh and riba jahiliyah. While riba buying and selling is divided into two riba fadhil and riba nasi'ah (Nurhidayat, 2018).

a. Usury Accounts Receivable

- 1) Riba qardh is a certain profit or excess charged to the debtor (Muqtharidh).
- 2) Riba jahiliyah is a debt that is paid in excess of its principal due to the inability of the borrower to repay his debt at the specified time.

b. Riba Sale and Purchase

- 1) Riba Fadhl is an exchange between similar goods with different rates or doses, while the goods to be exchanged are included in the type of ribawi goods.
- 2) Riba Nasi'ah is the postponement of the delivery or acceptance of the type of ribawi goods exchanged for other types of riba goods. Riba in nasi'ah arises because of differences, changes, and additions between what is given now and what will be given later (Rahim, 2021).

Interest is an additional fee charged in a loan transaction and is calculated from capital without taking into account the use of capital within a certain upfront calculation period and is usually based on a percentage. In daily banking activities there are 2 kinds of interest given to customers, namely:

1. Deposit interest is interest paid as an incentive or compensation to customers who deposit their money with the bank. Deposit interest is a fee that must be paid by banks to their customers. For example, current account services, savings interest, deposit interest, and others.
2. Loan interest is the interest received by the borrower or the price that must be paid by the borrower's customer to the bank. For example, credit interest. These two types of interest are the main components of conventional bank fees and income. Deposit interest is a fee that must be paid to customers, while loan interest is income received from customers. Deposit interest, mutual loan interest, both affect each other. For example, if the interest on savings is high, automatically the loan interest will also rise, and vice versa (Rahim, 2021). According to Agustianto, riba is at the heart of the capitalist economic system. The Qur'an itself discusses usury and interest in the context of microeconomics and macroeconomics. Discussing riba in a macroeconomic

context means considering the impact of riba on the economy of society as a whole (as a whole) rather than on individuals or business entities (institutions). In this capitalist system, the interest rate is central to the economic system. Very few aspects of the economy can be separated from the bank interest lending system (credit system). Starting with local transactions in every economic structure of a country to international trade.

In his view, the impact of the usury economic system is very harmful to the economy. First, the ribawi economic system has caused many economic crises throughout history since 1930 until now. Second, in the usury economic system, the gap in economic growth of the world community continues to widen, resulting in the rich getting richer and the poor getting poorer. Third, interest rates also affect investment, production, and growing unemployment. The higher the interest rate, the lower the investment. When investment decreases, production also decreases. When production declines, unemployment increases. Fourth, economic theory also teaches that interest rates cause significant inflation. Inflation reduces purchasing power and pushes people into poverty. Fifth, the ribawi economic system also pushes developing countries into a debt trap, making it difficult to pay not only the principal but also the interest. Sixth, in the context of Indonesia, the impact of interest has an impact on the depletion of APBN funds. Interest charges the state budget to pay bond interest to conventional banks supported by BLBI. SBI also pays interest beyond bond interest. This high interest payment is what makes our state budget in deficit every year. To replace the instruments of “interest” (usury) and elements of speculation (maisir) in supporting the operational system of Islamic financial institutions, several contracts have been established, both related to efforts to collect funds or

financing such as mudharabah, musharakah, murabahah, salam, istishna', ijārah and so on. These contracts are meant not only as a substitute for “formalities” to the interest and usury. However, in these contracts, there are higheconomic values when viewed from a macroeconomic perspective. Therefore there are several reasons why usury instruments should be replaced with these contracts. These contracts are basically based more on underlying transactions, meaning a transaction that requires the existence of goods, the real sector. With

this contract, it is expected that monetary flows can be balanced with the real sector. Because, when the flow of monetary (money) and the flow of goods are balanced, the economy will be stable. This can suppress the inflation rate and there is no economic bubble. But if money grows out of balance with the amount of goods, there will be inflation or there will be a big economic bubble and if the bubble bursts, there will be a monetary crisis.

Profit-sharing agreements such as mudharabah and musharakah, both of which certainly require the use of money for the real sector. Because, in these two contracts, of course the party who lent the money will use it for business purposes whose results will be shared with the owner of capital (money). Akad murabahah, in practice ideally requires the presence of goods. Logically, these goods will not be realized without involving elements of production. Its own production will require labor. The availability of goods is a consequence of the production process.

In addition, production encourages the entrepreneurial spirit. This, of course, does not apply if only money is borrowed. Because of its reality, money can be used for various purposes such as paying debts and even for speculative activities such as buying and selling money and others, so it will not be a driver for three things such as production, entrepreneurship and labor (Ghofur, 2016).

CONCLUSION

Money is something that is used as a basis or standard for measuring the usefulness of a good or service, and money is a medium of exchange for goods.

Therefore, society generally receives money in return for goods sold or services rendered. Money functions as a means of payment that can be used to pay off debts or pay other financial obligations. Money allows efficient and easy transactions to be carried out. In economic systems, money allows comparison of values between different types different goods and services. The concept of money is not just limited to physical forms such as coins and paper. In today's digital age, money can also be electronic in bank accounts or digital wallets. In Islam, the use of money must comply with the principles of sharia principles that prohibit riba and unfair transactions. Therefore, in the Islamic financial system, there are financial instruments that are in accordance with sharia principles, such as mudharabah or profit-sharing contracts.

BIBLIOGRAPHY

- Achmadi, G. (n.d.). Mengenal Seluk Beluk Uang. Yudhistira Ghalia Indonesia.
- Asra. (2020). Dampak perubahan jenis dan fungsi uang bagi perekonomian menurut perspektif ekonomi Islam. *J-EBIS (Jurnal Ekonomi Dan Bisnis Islam)*. 5(1). 29–31.
- Badruzaman, D. (2019). Riba Dalam Perspektif Keuangan Islam. *Jurnal Al Amwal*. 1(2). 49–69.
- Ghofur, A. (2016). Konsep Riba Dalam Al-Qur'an. *Economica: Jurnal Ekonomi Islam*. 7(1). 1–26.
- Huda, N., & Dkk. (2018). *Ekonomi Makro Islam: pendekatan teoritis*. Kencana.
- Nurhidayat, A. (2018). Perbandingan Konsep Riba dan Bunga Bank Menurut Ibnu Qayyim Al Jauziyyah dan Fazlur Rahman.
- Rahim, A. (2021). Konsep Bunga Dan Prinsip Ekonomi Islam Dalam Perbankan Syariah. *Al-IQTISHAD: Jurnal Ekonomi*. 1(2). 185–201.
- Ulya, H. N. (2021). *Ekonomi Makro Islam: Pendekatan Teori Makro Ekonomi Konvensional dan Islam*. Penerbit NEM.

MULTIDIMENSIONAL TAWHID AS A PHILOSOPHY & ISLAMIC ECONOMIC
FORMULATION

AGILIA FEBIANTI¹, NELY HIKMAWATI²,
ZIDAN KAFABIH³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0006-4338-5619

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0005-4591-0491

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID:0009-0003-8718-1288

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain multidimensional monotheism as a philosophy & formulation of Islamic economics by formulating the following questions: first, how is Islam and monotheism theology? What is philosophy? Second, how is monotheism a fundamental foundation of Islamic teachings? Third, what about theological monotheism, cosmological monotheism and anthropological monotheism? Fourth, what about cultural monotheism, future monotheism and monotheism as a way of life in Islam?.

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data).

Findings: First, Islam as a religion (din) has two dimensions, namely belief ('aqidah) and something that is practiced. The theology of monotheism is the basis of all Islamic religious teachings and practices in various human aspects, both social, political, economic, cultural, legal and religious.

Second, the main foundation of all Islamic teachings is monotheism. Tauhid is the basis of all concepts and activities of Muslims, both economic, political, social and cultural. In the Qur'an it is stated that monotheism is the fundamental philosophy of Islamic economics. The concept of monotheism, which is the philosophical basis, teaches two main teachings in economics. (1) All resources that exist in nature are creations and belong to Allah absolutely (absolutely and essentially). (2) God provides abundant natural resources to meet human needs. Humans who act as caliphs can utilize these vast resources for their daily needs.

Third, Tauhid theology is essentially a divine teaching which confirms that God is only one, in fact, because of that, theology is also a path to God Himself. That one God is essentially the God of all religions and mankind. Cosmological monotheism emphasizes that there is a principle of unity and harmony in cosmological life, all of which reflects perfect beauty and eternity. Anthropology is divided into two sub-fields, namely physical anthropology and

cultural anthropology. The reality of human life is a created reality, not a creator. Humans exist because they were created by God.

Fourth, theologically, culture is actually an extension of God's verses contained in the values that exist in life. The future is a plan and goal that humans want to achieve, something that is full of complexity and mystery. That's why a strategic design is needed to achieve this. Tawhid as a way of life is also a way of thinking, namely uniting and integrating science and technology in a unified paradigm of thinking for the welfare of life together.

Originality/value: This paper provides a comprehensive description of Multidimensional Tauhid as a Philosophy & Formulation of Islamic Economics.

Keywords: Theological Monotheism, Multidimensional Monotheism, Islamic Economic Formulation, Islamic Economic Philosophy

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF SOCIO-DEMOGRAPHIC
CHARACTERISTICS ON THE EFFECT OF POSITIVE PSYCHOLOGICAL
CAPITAL ON JOB SATISFACTION IN WORKING LIFE

ÇALIŞMA HAYATINDA POZİTİF PSİKOLOJİK SERMEYENİN İŞ TATMİNİNE
ETKİSİNDE SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Fatma Coşgun ANDIÇ¹ Arzu KARACA²

¹Bilim Uzmanı, ORCID ID: [0000-0002-6693-651X](https://orcid.org/0000-0002-6693-651X)

²Prof. Dr., Munzur Üniversitesi, İşletme, Sağlık Yönetimi,

ORCID ID: [0000-0003-1469-3357](https://orcid.org/0000-0003-1469-3357)

Özet

Bu araştırmanın amacı, çalışma hayatında pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkisini ortaya koymanın yanı sıra kişilerin sosyo-demografik özelliklerinin bu ilişkide fark yaratıp yaratmadığını araştırmaktır. Araştırmanın evrenini 2021-2022 yıllarında Bursa ilinde otomotiv sektöründe çalışanlar oluşturmuştur. Araştırmada online anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Pozitif Psikoloji Sermaye Ölçeği” ve “Minnesota İş Tatmini Ölçeği” kullanılmıştır. 318 katılımcıdan toplanan veriler istatistik paket programı ile analiz edilerek bulgulara yönelik sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sonucunda çalışanların iyimserlik, psikolojik dayanıklılık, umut ve öz yeterlilik algıları ile iş tatmini düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca yaş, medeni durum, çalışma yılı ve işyerinin sunduğu imkânlardan memnuniyet derecesi gibi sosyo-demografik faktörlerin bu ilişki üzerinde farklılıklar yarattığı gözlenmiştir. Bulgular doğrultusunda yöneticilere ve sonraki araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Pozitif psikoloji, pozitif psikolojik sermaye, pozitif psikolojik sermayenin alt bileşenleri, iş tatmini

Abstract

The aim of this research is to reveal the effect of positive psychological capital on job satisfaction in working life, as well as to investigate whether people's socio-demographic characteristics make a difference in this relationship. The population of the research consisted of employees in the automotive industry in Bursa in 2021-2022. Online survey method was applied in the research. “Positive Psychology Capital Scale” and “Minnesota Job Satisfaction Scale” were used as data collection tools in the study. The data collected from 318 participants were analyzed with a statistical package program and conclusions and suggestions were made regarding the findings.

As a result of the research, it was determined that there was a weak positive relationship between employees' optimism, psychological resilience, hope and self-efficacy perceptions and their job satisfaction levels. In addition, it has been observed that socio-demographic factors such as age, marital status, years of employment and degree of satisfaction with the opportunities offered by the workplace create differences in this relationship. In line with the findings, suggestions were made to managers and subsequent researchers.

Keywords: Positive Psychology, Positive Psychological Capital, Subcomponents of Positive Psychological Capital, Job Satisfaction

1. GİRİŞ

İşletmelerde değişim halindeki çalışma hayatı, yönetimi dikkat ve özen gerektiren insan kaynağı üzerinde baskı, stres ve ruhsal sorunlara neden olmaktadır. Bu durum zaman zaman çalışanlarda performans düşüklüğü, işletmeye aidiyette azalma, işinden tatmin olamama, işini kaybetme düşüncesi gibi psikolojik tutum ve davranışların gelişmesine sebep olmaktadır. İnsan sermayesinin doğru tespiti, uygun yönetimi ve çalışanların işletme açısından verimli, işletmeye bağlı, işi konusunda memnuniyet dolu yani pozitif örgütsel davranışlara sahip olması, işletme başarısı için oldukça önemlidir (Akdemir ve Açan, 2017). Bu bağlamda iş görenlerin pozitif psikolojik sermayelerinin iş tatminlerine olumlu etki etmesini sağlamak amacıyla işletmelerin çalışanların pozitif psikolojik sermayelerini geliştirmeye yönelik tedbir almaları gerekmektedir.

Pozitif psikolojik sermaye konusunda yapılan çalışmalar sonucunda varılan ortak kanaat şöyledir; işletmeler bakımından sürdürülebilir bir büyümenin ve gelişmenin sağlanması için ihtiyaç duyulan performansın elde edilmesinde psikolojik sermayenin önemli bir rolü vardır. Başka bir açıdan pozitif psikolojik sermaye, sürekli yenilenen dünya şartlarında işletmelerin yönetim aşamalarına ilişkin hedeflenen adımları gerçekleştirme, farklı bakış açıları ortaya koyma ve geliştirmede önemli faydalar sağlamaktadır (Luthans ve ark., 2008).

Pozitif psikolojik sermayeyle ilişkisi bulunduğu düşünülmektedir araştırmalara konu olan, iş doyumu, işten ayrılma niyeti, iş performansı, örgütsel adalet, örgütsel aidiyet, örgütsel sinizm (bireyin örgütüne olan olumsuz tutumu) gibi önemli örgütsel davranış değişkenleri pozitif psikolojik sermaye çalışmalarına değer katmaktadır (Akdemir ve Açan, 2017).

İnsan kaynağının iş tatminini yükseltmek için pozitif psikolojik sermaye faktörünün yükseltilmesi, iyileştirilmesi gerekmektedir. Çalışanların umut bileşeni, iyimserlik bileşeni, öz yeterlilik bileşeni ve psikolojik dayanıklılık bileşeni algıları geliştirilerek, çalışanlardaki iş tatmin düzeyleri yükseltilebilir.

Bu araştırma literatürdeki diğer araştırmalarla paralellik göstermiştir ve onları desteklemiştir. Gerçekleştirilen araştırmalara katkı sağlaması ve daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutacak olması sebebiyle önemlidir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Seligman ve Csikszentmihalyi pozitif psikoloji konusunu; olumlu bireysel tecrübe, pozitif kişilik özellikleri ve hayatın kalitesini yükselten, yaşam içinden çıkılmaz ve anlamsız olduğunda kişiyi anlamsızlıklara karşı ayakta tutan pozitif yaklaşımların bilimi olarak ifade etmişlerdir. Pozitif psikolojinin maksadı madalyonun öbür tarafıyla birey davranışının olumlu tarafıyla alakadar olmak ve olumsuzluğun incelendiği kadar olumlunun da irdelenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Gable ve Haidt, 2005). Pozitif örgütsel davranışın parçası olan pozitif psikolojik sermaye insanların sıkıntılı, sorunlu taraflarına odaklanmak yerine, onlar

açısından iyiye ve mutlu oldukları yönlerine odaklanmanın gerektiğini vurgulamaktadır. Pozitif psikolojik sermayenin, pozitif örgütsel davranışın bir parçası olduğu araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (Luthans, 2002).

Psikolojik sermaye kavramı ise işletmelerin kritik sermayesi olan iş görenlerinin performanslarını yükseltme çabasıyla, iş görenlerin iyileştirilebilen, yenileştirilebilen ve seviyesi tespit edilebilen psikolojik sermaye kapasiteleri ile bağlantılı faaliyetler şeklinde açıklanabilir (Luthans ve Jensen, 2002).

Pozitif örgütsel davranış kapsamında evrilen psikolojik sermaye; zorlu işler karşısında başarıya ulaşmak için kendine güven duyma, amaçlarına ulaşmada gayret ve kararlılık sergileme, bugün ve yarında başaracağına dair umut besleme, engellere karşın vazgeçmeden başarıya ulaşma faktörleri ile açıklanabilen, çalışanın gelişimine ait pozitif psikoloji şeklinde ifade edilmektedir (Luthans, 2004). Psikolojik sermaye, işletmede çalışanların ortaya koyduğu davranış, iş performansı, iş tatmini, iş stresi ve örgütsel bağlılık gibi faktörlerle bağlantılıdır (Sümer, 2012).

Youssef ve Luthans (2007) pozitif psikolojik sermayeyi oluşturan; umut boyutu dayanıklılık ve iyimserlik bileşenlerinin, performans, iş doyumunu, iş hayatındaki mutluluk ve işletmeye aidiyete pozitif katkılarının bulunduğunu tespit etmişlerdir. İnsan sermayesine ve örgütsel davranışlara güncel yaklaşım kazandıran pozitif psikolojik sermaye umut bileşeni, öz yeterlilik bileşeni, iyimserlik ve psikolojik dayanıklılık bileşeni dört ana alt bileşenden meydana gelmektedir (Erkuş ve Fındıklı, 2013). İşletmelerinde pozitif ortam oluşturarak iş görenlerden yüksek seviyede performans bekleyen yöneticiler, iş görenlerinin üstün ve eksik yönlerini, karakterlerini de gözeterek tespit etmeli, iş görenlerinin pozitif ve negatif davranış değişkenlerini anlamalı ve bu değişkenlerin işe olan etkisini tespit ederek “*psikolojik sermayelerine*” yatırım yapmalıdırlar (Keleş, 2011).

Yarına ve başarabileceklerine ilişkin umut dolu ve iyimserlik taşıyan, olumsuz durumlarda bile beklenen/kabul gören pozitifliği sunan iş görenlerin yer aldığı bir işletme ortamında, iş yapma performansı, işletmeye aidiyet, iş tatmini gibi pozitif sonuçların yüksek düzeyde, stres, iş bulma, işletmeden ayrılma isteği gibi negatif sonuçların düşük seviyede gerçekleşmesi istenir.

Psikolojik sermaye kavramı kişisel yeterlilik, işe ve işletmeye yönelik olumlu beklentiler ve koşullara uyumluluk ile ilişkilendirilebilen bir kavramdır. Psikolojik sermaye iş görenin iş tutumuna etkisi açısından oldukça önem taşımaktadır (Akçay, 2012).

Pozitif psikolojik sermayenin örgütsel ardıllarla olan ilişkisi temel alınarak gerçekleştirilen literatür taraması sonucu pozitif psikolojik sermayeyle iş tatmininin kayda değer seviyede ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Erkuş ve Fındıklı, 2013). Pozitif psikolojik sermayenin alt bileşenlerinden umut ve iyimserlikle iş tatmininin olumlu yönlü ilişkisi bulunmuştur (Erkuş ve Fındıklı, 2013). Gerçekleştirilen bir çalışmada pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine pozitif olarak etki ettiği, ilaveten iş tatminiyle umut ve dayanıklılığın birbiriyle olumlu ilişkisi bulunduğu görülmüştür (Larson ve Luthans, 2006). Luthans ve arkadaşları (2008) üç bağımsız grup üzerinde gerçekleştirilen çalışmada psikolojik sermayeyle iş tatmininin olumlu ilişki içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir çalışmada psikolojik sermaye bileşeni iyimserlik alt boyutunun iş tatminine olumlu yönlü tesir ettiği tespit edilmiştir (Youssef ve Luthans, 2008).

Yerli ve yabancı literatür taramasında pek çok araştırmada çalışanların sahip olduğu pozitif psikolojik sermayelerinin iş tatminleri üzerindeki etkisinin farklı mesleklerde ve farklı çalışma koşullarında ortaya koyulmaya çalışıldığını görmek mümkündür. Literatür taramasında otomotiv sektöründeki durumunun daha önce araştırılmadığı dikkat çekmiştir. Ayrıca pozitif psikolojik sermayenin iş tatmini üzerindeki etkisinde sosyo-demografik faktörlerin fark yaratıp

yaratmadığının bilinmesi yöneticilerin geliştireceği yönetim stratejileri açısından önemli olduğu düşüncesiyle bu konunun da araştırılmasının gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda aşağıda detayları verilen bir alan araştırması yapılarak literatürdeki bilgi eksikliğinin dolmasına katkı sunulmaya çalışılmıştır.

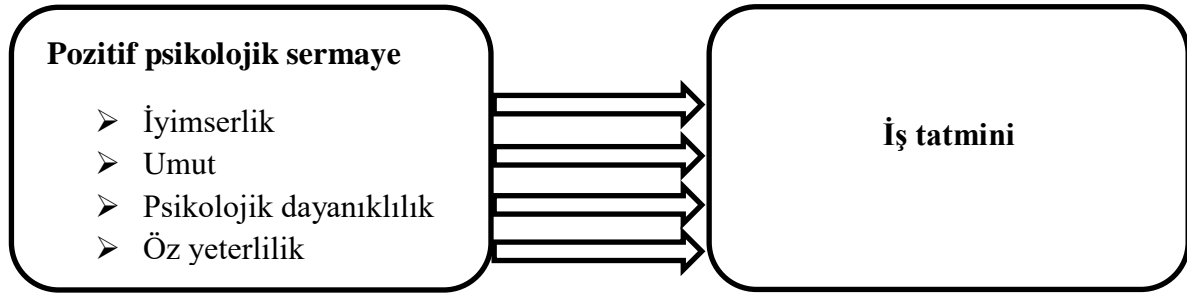
3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Önemi ve Katkısı

Bu araştırma çalışma hayatında pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkilerini ortaya çıkarması ve literatürdeki araştırmalarla örtüşmesi bakımından önemlidir. Yapılan literatür araştırmasında 250 üzerinde araştırmanın örnekleme incelenmiş ve otomotiv sektörü çalışanları üzerinde herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle yeni bir çalışma alanı üzerinde uygulanması ve literatürle uyumlu sonuçlar ortaya çıkarması bakımından katkı sağlamıştır.

3.2. Araştırmanın Modeli

Araştırma otomotiv sektör çalışanlarının pozitif psikolojik sermaye ve alt bileşenlerine yönelik algıları ile iş tatmin düzeylerinin ölçülmesi, bunlar arasındaki ilişkiler ve bunları etkileyen faktörlerin araştırılması temelinde oluşturulmuştur.

Şekil 1. Araştırma modeli

3.3. Araştırmanın Evreni, Örnekleme ve Sınırlılıkları

Araştırmanın evreni otomotiv sektörü iş görenlerinden meydana gelmektedir. Araştırmanın örneklemini ise kolayda örnekleme metoduyla ulaşılan 500 otomotiv sektörü çalışanı oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan anket formu, Ağustos 2021- Nisan 2022 arasında online ortamda iletilmiş ve 318 katılımcıdan geri dönüş alınmıştır.

Araştırma, sadece Bursa ilindeki otomotiv sektörü çalışanlarına uygulanmıştır. Ankete katılımda kişilerin gönüllülüğü esas olması sebebiyle sadece katılım sağlamak isteyen çalışanlardan veri toplanabilmiştir. Bu sınırlılıklara karşın araştırma sonucu ulaşılan kıymetli bilgilerle literatüre katkı sağlayacağı düşünüldüğünden önemlidir.

3.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Veri toplama tekniğinde anket yöntemi tercih edilmiştir. Anket formu üç bölümdür. Birinci bölümde yapılan araştırma hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış, gönüllü katılımları

onanmış ve katılımcılar hakkında demografik bilgilerine ulaşmaya yönelik sorular sorulmuştur. Ayrıca “Psikolojik sermaye ölçeği” ve 20 soruluk “Minnesota İş Tatmin Ölçeği” yer almıştır.

3.4.1. Psikolojik sermaye ölçeği

Pek çok pozitif psikolojik sermaye araştırmalarında; Luthans, Youssef ve Avolio (2007)’nin geliştirdiği “Pozitif Psikolojik Sermaye Ölçeği” “umut” alt boyutu, Synder ve arkadaşları (1996) tarafından çalışılan “iyimserlik” alt boyutu, Scheier, Carver ve Bridges (1994)’ın çalıştığı “Life Orientation Test” ile, “psikolojik dayanıklılık” alt boyutu, Wagnild ve Young (1993)’un “Resilience Measure ölçeği” ile “öz yeterlilik” alt bileşeninin tespit edilmesi, Chen, Gully ve Eden (2001)’in “General Self-Efficacy ölçeği” dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. İyimserlik, umut, psikolojik dayanıklılık ve öz yeterlilik 4 alt boyutundan her bir boyutun 6 ifadesi olan ve 6’lı Likert (1: “Kesinlikle katılmıyorum”-6: “Kesinlikle Katılıyorum”) şeklinde puanlanan bir ölçektir. Ülkemizde (Çetin ve Basım, 2012) tarafından dilimize uyarlanmış haliyle çalışma yapılmıştır.

3.4.2. İş tatmini ölçeği

Bu araştırmada Weiss ve arkadaşlarının (1967) hazırladığı, “Minnesota İş Tatmini Ölçeği” ile çalışılmıştır. Araştırmacılar tarafından iş görenlerin iş tatminlerine yönelik tespitlerde çok tercih edilen ve çalışanların işine yönelik çok sayıda faktöre yer vermesi açısından popüler olan bir ölçektir. Ölçek 5’li Likert tipli ve “1: Hiç Memnun Değilim-5: Çok Memnunum” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte, içsel iş tatmini 12 ifadeyle dışsal iş tatmini ise 8 ifadeyle ölçülmeye çalışılmıştır. İçsel iş tatmini, çalışanın yeteneklerini gösterme düzeyi, hedefine varma sonucu duygusu, otoritesini sağlama, bireysel iş yapabilme, sorumluluk ve inisiyatif, toplumdaki konumu, yaratıcılığdır. Dışsal iş tatmini yükselme, maaş, kabul görme, örgüt politikalarıdır (İbrahimli, 2020).

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma bulguları “Statistical Package for Social Science for Windows (SPSS) 24.0 paket programı” ve “AMOS 24.0 paket programı” ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizine başlamadan, veri setinin normal dağılım sergileyip sergilemediği analiz edilmiş ve uygulanan “One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test” sonucunda bütün veri setlerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle verilerin analizinde normal dağılım testleri uygulanmıştır.

Araştırma bulgularının analizinde;

- Katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları ve ortalama ve standart sapma değerleri,
- Psikolojik sermaye ölçeği ve iş tatmini ölçek güvenilirliğinin tespitinde, tüm alt ölçeklerin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı,

- Psikolojik sermaye ölçeği ve iş tatmini ölçeğinin geçerlik çalışması kapsamında, tüm ölçekler için açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.
- Katılımcıların psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılım seviyelerinin tespiti için ortalama ve standart sapma değerleri incelenmiştir.
- Katılımcıların psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılım seviyeleri arasındaki ilişkileri tespit etmek için korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır.

3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri

Araştırmada yer alan anket formu sorularının güvenilirlik ölçümünde Alfa Değeri (Cronbach Alpha) ve madde toplam korelasyonları değerleri kullanılmıştır.

24 sorudan meydana gelen “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” sorularının “*iç tutarlılığı ve güvenilirliğini*” tespit etmek için ilk olarak alfa katsayısı sonuçlarına ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen analizle ölçeğin tamamının α değeri 0.912 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda ölçek güvenilirdir (Tablo 1). Tespit edilen alfa (α - Cronbach's Alpha) katsayısı kapsamında ölçeğin güvenirliliği yüksek seviyededir.

Tablo 1. Psikolojik sermaye ölçeğinde alfa katsayı değerleri

	Ölçek Ortalaması (madde madde çalışıldığında)	Ölçek Varyansı (madde madde çalışıldığında)	Düzeltilmiş madde- toplam puan korelasyon	Alfa katsayısı (madde madde çalışıldığında)
S 1	112,65	117,602	,466	,911
S 2	110,64	122,552	,397	,912
S 3	111,18	117,454	,477	,910
S 4	112,52	118,232	,482	,911
S 5	111,03	117,419	,544	,908
S 6	111,14	116,723	,535	,908
S 7	110,59	120,948	,475	,909
S 8	110,85	119,519	,496	,909
S 9	112,36	111,707	,635	,906
S 10	110,58	120,636	,483	,909
S 11	110,62	121,580	,556	,908
S 12	110,64	121,904	,557	,909
S 13	111,03	119,867	,490	,909
S 14	110,84	118,560	,638	,907
S 15	110,79	119,599	,627	,907
S 16	110,64	120,477	,574	,908
S 17	110,81	119,348	,650	,907
S 18	110,78	119,512	,619	,907
S 19	110,43	121,690	,586	,908

S 20	110,64	119,917	,631	,907
S 21	110,53	119,966	,616	,907
S 22	110,62	118,267	,655	,906
S 23	110,70	117,524	,653	,906
S 24	110,63	118,934	,607	,907

N= 318   (α) = 0.912   Değişken Sayısı = 24

24 sorudan meydana gelen “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” sorularının “*iç tutarlılığı ve güvenilirliğini*” tespit etmek için ilk olarak alfa katsayısı sonuçlarına ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen analizle ölçeğin tamamının α değeri 0.912 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda ölçek güvenilirlidir. Ölçeğin güvenilirliğinin tespiti esnasında alfa değeri ile ölçeğin **toplam puan korelasyon** sonuçları da bulunur (Şencan, 2005; Büyüköztürk, 2011) ve değerin 0,30’dan büyük olmalıdır. Tablo 1.’e göre 0,39’dan küçük değildir. Bu nedenle madde-toplam puan korelasyon değerleri kapsamında da ölçek içeriği güvenilirlidir.

Ayrıca “*psikolojik sermaye ölçeği*”nin alt boyutları için Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde, iyimserlik alt bileşeni için α değeri 0.778, psikolojik dayanıklılık alt bileşeni için α değeri 0.741, umut alt bileşeni için α değeri 0.837 ve öz yeterlilik alt bileşeni için α değeri 0.925 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. İş tatmini ölçeği alfa katsayı değerleri

	Ölçek Ortalaması (madde madde çalışıldığında)	Ölçeğin Varyansı (madde madde çalışıldığında)	Düzeltilmiş madde- toplam puan korelasyon	Alfa katsayısı (madde madde çalışıldığında)
S 1	69,26	198,566	,761	,961
S 2	68,98	200,037	,747	,961
S 3	68,93	198,723	,769	,960
S 4	68,44	205,194	,682	,962
S 5	69,21	196,907	,772	,960
S 6	69,38	193,732	,813	,960
S 7	69,04	199,200	,706	,961
S 8	68,53	207,669	,607	,962
S 9	68,73	201,597	,738	,961
S 10	68,74	200,875	,737	,961
S 11	68,72	198,832	,808	,960
S 12	69,16	193,614	,820	,960
S 13	69,63	196,259	,705	,962
S 14	69,51	197,203	,694	,962
S 15	69,16	196,400	,812	,960
S 16	69,00	201,795	,649	,962
S 17	68,67	209,520	,637	,962
S 18	69,12	197,578	,824	,960
S 19	68,81	196,947	,856	,959
S 20	68,96	198,058	,826	,960

N= 318   (α) = 0.963   Değişken Sayısı = 20

Toplam 20 ifadeden oluşan “*İş Tatmini Ölçeği*”nin α değeri 0.963 tespit edilmiştir. Bu nedenle ölçek güvenilir (Tablo 2). Tespit edilen alfa (α - Cronbach's Alpha) katsayısı sebebiyle ölçek yüksek düzeyde bir güvenilirliği içermektedir. Ölçeğin toplam puan korelasyon değerlerine de

bakıldığında 0,60'dan az değeri bulunmadığı görülür. Bu bakımdan madde-toplam puan korelasyon değerleri açısından da soru listesi güvenilir tespit edilmiştir.

Ölçeklerin geçerliliklerinin tespitini sağlamak için gerçekleştirilen faktör analizi neticesinde ölçeklerin yapısal geçerliliği değerlendirilmiştir. Ölçeğin yapısal geçerliliğini tespit edebilmek için öncelikle açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen bulguların faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinde KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Barlett testleri gerçekleştirilmektedir. KMO değerinin 0,5'in üstünde tespit edilmesi, Barlett testinin ise anlamlı çıkması gerekmektedir (Kalaycı ve ark., 2006). Dolayısıyla, faktör analizi neticesinde ulaşılan maddelere yönelik faktör yüklerinin 0.40 ve üzerinde olması istenmektedir (Büyüköztürk, 2011).

“Psikolojik Sermaye Ölçeği” için uygulanan faktör analizi neticesinde ölçek sorularının “Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri” 0,875 olarak tespit edilmiştir. 0,50 üzerinde tespit edilen KMO değerinin anlamı ölçeğin faktör analizi açısından uygunluğunu belirtir.

Faktör analizi kapsamında ikinci basamak Barlett testi değeridir. “Psikolojik Sermaye Ölçeği”nin Barlett significant değeri ($p = 0,000 < 0,01$; $\chi^2 = 4963.133$) anlamlı olarak tespit edilmiştir.

Faktör analizi neticesinde 24 sorudan meydana gelen “Psikolojik Sermaye Ölçeği”nin 4 boyuttan oluşmaktadır ve “Psikolojik Sermaye Ölçeği”ne ait ifadelerin faktör yükleri Tablo 3'te ifade edilmektedir. 24 ifade toplam varyansın % 63.228'sini ifade etmektedir.

Tablo 3. Psikolojik sermaye ölçeği soru listesinin faktör analizi değerleri

	Öz Yeterlilik	Umut	Psikolojik Dayanıklılık	İyimserlik
Soru 21	,839			
Soru 24	,830			
Soru 20	,807			
Soru 22	,796			
Soru 23	,752			
Soru 19	,737			
Soru 14		,768		
Soru 15		,752		
Soru 18		,627		
Soru 13		,555		
Soru 17		,477		
Soru 16		,456		
Soru 12			,752	
Soru 8			,693	
Soru 11			,672	
Soru 7			,636	
Soru 9			,622	
Soru 10			,420	
Soru 1				,788
Soru 3				,769
Soru 4				,678
Soru 5				,617
Soru 6				,598
Soru 2				,409

Toplam Varyans 63.228
KMO: ,875
App. Chi-Square : 4963.133
Sig.: 0.00
df: 276

4. BULGULAR

Bu çalışmanın içeriğini ankete katılanların demografik bilgileri, psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeğine katılma seviyelerinin analizi oluşturmaktadır. İlaveten bu araştırma ile katılanların psikolojik sermaye ölçeğine ve iş tatmini ölçeğine katılma seviyelerinin, katılanların demografik bilgileri bakımından sonuçları ve ölçeklere katılma seviyeleri arasındaki etkileşiminin analizi gerçekleştirilmiştir.

4.1. Demografik Bulgular

Ankete katılım sağlayanların sosyo-demografik nitelikleri analiz edildiğinde,

Tablo 4. Ankete katılanların demografik özellikleri

ÖZELLİKLER	N	%
Cinsiyet		
Kadın	178	56,0
Erkek	140	44,0
Medeni Durum		
Bekâr	118	37,1
Evli	200	62,9
Öğrenim Durumu		
Lisans	229	72,0
Yüksek Lisans	79	24,8
Doktora	10	3,2
Çalışılan Kurumun İmkânları		
Zayıf	3	0,9
Orta	43	13,5
İyi	225	70,8
Çok İyi	47	14,8
Yaş		
25 Yaş ve Altı	18	5,7
26-35 Yaş Arası	204	64,2
36-45 Yaş Arası	87	27,3
46 Yaş ve Üstü	9	2,8
Çalışma Süresi		
5 Yıl ve Altı	83	26,1
6-10 Yıl Arası	95	29,9
11-15 Yıl Arası	91	28,6
16-20 Yıl Arası	38	11,9
21 Yıl ve Üstü	11	3,5
Gelir Düzeyi		
5.000 TL ve Altı	18	5,7
5.001 TL-10.000 TL Arası	122	38,3
10.001 TL-15.000 TL Arası	124	39
15.001 TL ve Arası	54	17

Araştırmadaki katılımcılar cinsiyet faktörü açısından analiz edildiğinde; 178 katılımcının (%56) kadın, %64,2'sinin 26 ve 35 yaş arasında olduğu ve 200 kişi (%62,9) evlidir. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde; %72'si (229 kişi) lisans mezunudur. Katılımcıların %70,8'i çalıştıkları kurum tarafından sunulan imkânların iyi derece de olduğunu ifade etmişlerdir.

4.2. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve Alt Boyutları ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Düzeyler

Likert tipi ölçeğin aritmetik ortalamaların değerlendirilmesinde derecelendirme ölçeği olarak; “Aralık Genişliği = Dizi Genişliği / Grup Sayısı” formülünden faydalanılarak, $5/6=0,83$ olarak puan aralıkları belirlenmiştir (Tekin, 1996). Buna göre belirlenen puan aralıkları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. 6’lı likert tipi ölçek için puan aralıkları

(6) Kesinlikle Katılıyorum	5,20 – 5,00
(5) Katılıyorum	4,36 – 5,19
(4) Bazen Katılıyorum	3,52 – 4,35
(3) Kararsızım	2,68 – 3,51
(2) Katılmıyorum	1,84 – 2,67
(1) Kesinlikle Katılmıyorum	1,00 – 1,83

Bu kapsamda araştırmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ana ölçeğine ve “Psikolojik Dayanıklılık”, “İyimserlik”, “Umut” ve “Öz Yeterlilik” alt boyutlarına katılma seviyeleri ortalama ve standart sapma değerleri bakımından incelendiğinde;

Tablo 6. Psikolojik sermaye ölçeği ve alt boyutlarına katılma seviyeleri

Ölçekler	Ortalama Katılma Seviyesi ($\bar{x}$)	Standart Sapma
Psikolojik Sermaye Ölçeği	4,82	0,47
İyimserlik	4,26	0,71
Psikolojik Dayanıklılık	4,85	0,53
Umut	4,97	0,52
Öz Yeterlilik	5,20	0,58

Katılımcıların psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri incelendiğinde $\bar{x}:4,82\pm0,47$ ortalama ile katılımları “katılıyorum” düzeyinde gerçekleşmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında “öz yeterlilik” alt boyutuna en yüksek düzeyde katılım $\bar{x}:5,20\pm0,58$ ortalama ile “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde, “iyimserlik”, “psikolojik dayanıklılık” ve “umut” alt boyutlarında ise “katılıyorum” düzeyinde olmuştur. Genel olarak psikolojik sermaye ölçeği ve alt boyutlarında katılım yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

Katılımcıların iş tatmini ölçeğinde bulunan ifadeler katılma seviyeleri tespit edilirken en yüksek “Çok Memnunum” ve en düşük “Hiç Memnun Değilim” seviyesinde 5’li likert tipi ölçek şeklinde cevaplar incelenmiş, ölçek ifadelerini cevaplayan katılımcıların cevaplarının toplam değerleri dikkate alınmıştır. Buna göre ölçekten alınacak en düşük puan 20 ve en yüksek puan ise 100 olarak dikkate alınacaktır. İş tatmini ölçeğinden alınacak puanların yükselmesi, iş tatminin artması şeklinde yorumlanabilir.

Bu kapsamda araştırmaya katılanların “İş Tatmini Ölçeği” ifadelerinde katılma düzeyleri toplam değer ve standart sapma değerleri kapsamında incelendiğinde;

Tablo 7. İş tatmini ölçeğine katılım düzeyleri

Ölçek	Toplam Katılım Düzeyi ($\bar{x}$)	Standart sapma
İş Tatmini Ölçeği	72,63	14,82

Katılımcıların iş tatmini ölçeğine katılma düzeyleri incelendiğinde toplam katılım $\bar{x}:72,63\pm14,82$ düzeyinde, ortalamanın üstünde gerçekleşmiştir. Buna göre katılımcıların iş tatmini düzeylerinin “yüksek” olduğu söylenebilir.

4.3. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanların Cinsiyetleri Açısından Farklılıkları

Bu çalışmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne katılma seviyelerinin, katılanların cinsiyetleri açısından farklılıkları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların cinsiyetleri açısından farklılıkları

Ölçekler	N	$\bar{x}$	Ss	Levene Testi			t Testi	
				F	p	sd	t	P
Psikolojik Sermaye Ölçeği								
Kadın	178	4,79	,46	,738	,391	316	-1,084	,279
Erkek	140	4,85	,48					
İyimserlik								
Kadın	178	4,26	,68	1,001	,318	316	-,088	,930
Erkek	140	4,27	,75					
Psikolojik Dayanıklılık								
Kadın	178	4,80	,56	1,937	,165	316	-1,668	,096
Erkek	140	4,90	,48					
Umut								
Kadın	178	4,95	,52	,025	,873	316	-,971	,333
Erkek	140	5,01	,52					
Öz Yeterlilik								
Kadın	178	5,17	,57	2,395	,123	316	-1,003	,317
Erkek	140	5,23	,61					
İş Tatmini Ölçeği								
Kadın	178	73,91	13,94	3,784	,053	316	1,736	,084
Erkek	140	71,00	15,82					

Independent Samples T-Test, * $<0,05$, ** $<0,01$

Araştırmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne yönelik bakış açılarının, katılanların cinsiyet faktörüne göre değişimini belirlemek için gerçekleştirilen t testi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılanların cinsiyetleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (t:1.736; p:0.084>0.05). Bununla birlikte psikolojik sermaye alt boyutlarında da katılımcıların cinsiyet faktörü bakımından istatistiksel anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Çalışanların iş tatmini ölçeğine katılma düzeylerinde katılımcıların cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (t:-1.084; p:0.279>0.05).

4.4. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin

Katılanların Medeni Durumları Açısından Farklılıkları

Bu çalışmada katılımcıların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne katılma seviyelerinin, katılanların medeni durumları açısından farklılıklarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların medeni durumları açısından farklılıkları

Ölçekler	N	$\bar{x}$	ss	Levene Testi			t Testi	
				F	p	Sd	T	P
Psikolojik Sermaye Ölçeği								

Bekâr	118	4,73	,47						
Evli	200	4,87	,46	,232	,631	316	-2,475	,014*	
İyimserlik									
Bekâr	118	4,26	,65						
Evli	200	4,26	,75	3,474	,063	316	-,041	,968	
Psikolojik Dayanıklılık									
Bekâr	118	4,76	,51						
Evli	200	4,90	,54	,165	,685	316	-2,372	,018*	
Umut									
Bekâr	118	4,90	,55						
Evli	200	5,02	,50	1,843	,176	316	-1,993	,047*	
Öz Yeterlilik									
Bekâr	118	5,03	,64						
Evli	200	5,30	,53	,703	,402	316	-4,037	,000**	
İş Tatmini Ölçeği									
Bekâr	118	71,07	15,71						
Evli	200	73,55	14,27	1,528	,217	316	-1,437	,152	

Independent Samples T-Test, * $<0,05$, ** $<0,01$

Araştırmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne yönelik bakış açılarının katılanların medeni durum değişkeni kapsamında değişkenliğin tespiti amacıyla gerçekleştirilen t testi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılanların medeni durumları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (t:-2.475; p:.014<0.05). Tespit edilen farklılık evli katılımcılar açısından anlamlıdır. Buna göre evli çalışanların “psikolojik sermaye ölçeği”ne katılma seviyeleri bekâr iş görenlerden daha fazla tespit edilmiştir.

353

Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlarından psikolojik dayanıklılık, umut ve öz yeterlilik alt boyutlarında katılımcıların medeni durumları açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Alt boyutlarda bulunan farklılıkların tamamında evli çalışanların alt boyutlara katılma düzeyleri bekâr çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Çalışanların iş tatmini ölçeğine katılma seviyelerinde katılanların medeni durumları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t:-1.437; p:.152>0.05).

4.5. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanların Yaşları Açısından Farklılıkları

Bu çalışmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne katılma seviyelerinin, katılanların yaşları açısından farklılıklarına Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların yaşları açısından farklılıkları

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Psikolojik Sermaye Ölçeği										
1.25 Yaş ve Altı	18	4,53	,45							
2.26 ve 35 Yaş Arası	204	4,83	,47	G. Arası	1,954	3				
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	4,88	,46	G. İçi Toplam	69,182	314	,651	2,956	,033*	1-2
4.46 Yaş ve Üstü	9	4,70	,37		71,136	317	,220			1-3
Toplam	318	4,82	,47							1-4
İyimserlik										
1.25 Yaş ve Altı	18	4,51	,55		2,388	3	,796	1,560	,199	

2.26 ve 35 Yaş Arası	204	4,29	,72	G. Arası	160,237	314	,510			
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	4,18	,72	G. İçi	162,624	317				
4.46 Yaş ve Üstü	9	4,03	,71	Toplam						
Toplam	318	4,26	,71							
Psikolojik Dayanıklılık										
1.25 Yaş ve Altı	18	4,52	,61							
2.26 ve 35 Yaş Arası	204	4,86	,50	G. Arası	3,400	3	1,133	4,076	,007*	1,4-2
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	4,92	,56	G. İçi	87,307	314	,278			1,4-3
4.46 Yaş ve Üstü	9	4,51	,39	Toplam	90,707	317				
Toplam	318	4,85	,53							
Umut										
1.25 Yaş ve Altı	18	4,52	,56							
2.26 ve 35 Yaş Arası	204	4,95	,52	G. Arası	5,288	3	1,763	6,751	,000*	1-2
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	5,09	,46	G. İçi	81,982	314	,261			1-3
4.46 Yaş ve Üstü	9	5,16	,54	Toplam	87,270	317				1-4
Toplam	318	4,97	,52							
Öz Yeterlilik										
1.25 Yaş ve Altı	18	4,56	,56							
2.26 ve 35 Yaş Arası	204	5,20	,58	G. Arası	8,876	3	2,959	9,177	,000*	1-2
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	5,33	,49	G. İçi	101,228	314	,322			1-3
4.46 Yaş ve Üstü	9	5,09	,79	Toplam	110,103	317				1-4
Toplam	318	5,20	,58							
İş Tatmini Ölçeği										
1.25 Yaş ve Altı	18	71,38	13,89							
2.26 ve 35 Yaş Arası	204	71,91	16,27	G. Arası	428,099	3	142,700	,645	,587	
3.36 ve 45 Yaş Arası	87	74,41	11,52	G. İçi	69485,853	314	221,293			
4.46 Yaş ve Üstü	9	74,11	11,39	Toplam	69913,953	317				
Toplam	318	72,63	14,85							

One Way ANOVA, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların yaş değişkenine göre “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği” ölçeklerine yönelik algılarında anlamlı bir farklılığın tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılanların yaşları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (F:2.956; p:.033<0.05). Bulunan farklılık 25 yaş altındaki çalışanlar ile farklı yaş gruplarında olan çalışanların arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre 25 yaş ve altında olan çalışanların psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri diğer yaş gruplarındaki çalışanlara göre daha düşüktür. Çalışanların yaş değerleri yükseldikçe psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri artmaktadır.

Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlardan “Psikolojik Dayanıklılık” (F:4.076; p:.007<0.01), “Umut” (F:6.751; p:.000<0.01) ve “Öz Yeterlilik” (F:9.177; p:.000<0.01) ölçeklerinde katılımcıların yaşları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Alt boyutlarda tespit edilen farklılıklar genelde 25 yaş ve altında olan çalışanlar ile diğer yaş gruplarında bulunan çalışanlar arasında anlamlıdır. Genel olarak çalışanların yaş değerleri yükseldikçe alt boyutlara katılma düzeyleri artmaktadır.

İş tatmini ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılımcıların yaşları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (F:645; p:587>0.05). Çalışanların yaş değerleri yükseldikçe iş tatmini düzeyleri artmaktadır, fakat bu artış anlamlı bulunmamıştır.

4.6. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanların Öğrenim Durumları Açısından Farklılıkları

Bu çalışmaya katılanların “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne katılma seviyelerinin, katılımcıların öğrenim durumları bakımından farklılıkları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların öğrenim durumları açısından farklılıkları

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Psikolojik Sermaye Ölçeği										
1.Lisans	229	4,80	,44	G.	,384	2	,192	,855	,426	
2.Yüksek Lisans	79	4,85	,53	Arası	70,752	315	,225			
3.Doktora	10	4,97	,57	G. İçi	71,136	317				
Toplam	318	4,82	,47	Toplam						
İyimserlik										
1.Lisans	229	4,25	,69	G.	,491	2	,246	,477	,621	
2.Yüksek Lisans	79	4,26	,79	Arası	162,133	315	,515			
3.Doktora	10	4,48	,59	G. İçi	162,624	317				
Toplam	318	4,26	,71	Toplam						
Psikolojik Dayanıklılık										
1.Lisans	229	4,83	,51	G.	,390	2	,195	,680	,507	
2.Yüksek Lisans	79	4,88	,56	Arası	90,317	315	,287			
3.Doktora	10	5,00	,64	G. İçi	90,707	317				
Toplam	318	4,85	,53	Toplam						
Umut										
1.Lisans	229	4,94	,48	G.	1,168	2	,584	2,137	,120	
2.Yüksek Lisans	79	5,06	,61	Arası	86,102	315	,273			
3.Doktora	10	5,11	,68	G. İçi	87,270	317				
Toplam	318	4,97	,52	Toplam						
Öz Yeterlilik										
1.Lisans	229	5,19	,59	G.	,094	2	,047	,135	,874	
2.Yüksek Lisans	79	5,21	,58	Arası	110,009	315	,349			
3.Doktora	10	5,28	,62	G. İçi	110,103	317				
Toplam	318	5,20	,58	Toplam						
İş Tatmini Ölçeği										
1.Lisans	229	71,66	14,06	G.	963,706	2	481,853	2,201	,112	
2.Yüksek Lisans	79	74,59	17,07	Arası	68950,247	315	218,890			
3.Doktora	10	79,30	11,19	G. İçi	69913,953	317				
Toplam	318	72,63	14,85	Toplam						

One Way ANOVA, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği” ölçeklerine ilişkin algılarında anlamlı bir farklılığın tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılanların eğitim durumları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (F:855; p:426>0.05). Pozitif psikolojik sermaye ölçeğinin alt boyutlarında da çalışanların eğitim durumları açısından anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

İş tatmini ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılanların eğitim düzeyleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (F:2.201; p:112>0.05).

4.7. Psikolojik Sermaye Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanların Çalışma Süreleri Açısından Farklılıkları

Bu çalışmada “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” ve “*İş Tatmini Ölçeği*”ne katılan katılımcıların, çalışma süreleri bakımından farklılıkları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların çalışma süreleri açısından farklılıkları

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	P	LSD
Psikolojik Sermaye Ölçeği										
1.5 Yıl ve Altı	83	4,72	,43	G. Arası G. İçi Toplam	2,088 69,048 71,136	4 313 317	,522 ,221	2,367	,053	
2.6-10 Yıl Arası	95	4,81	,52							
3.11-15 Yıl Arası	91	4,91	,42							
4.16-20 Yıl Arası	38	4,89	,50							
5.21 Yıl ve Üstü	11	4,63	,34							
Toplam	318	4,82	,47							
İyimserlik										
1.5 Yıl ve Altı	83	4,30	,60	G. Arası G. İçi Toplam	1,569 161,055 162,624	4 313 317	,392 ,515	,762	,550	
2.6-10 Yıl Arası	95	4,28	,80							
3.11-15 Yıl Arası	91	4,28	,69							
4.16-20 Yıl Arası	38	4,17	,77							
5.21 Yıl ve Üstü	11	3,95	,62							
Toplam	318	4,26	,71							
Psikolojik Dayamlılık										
1.5 Yıl ve Altı	83	4,75	,55	G. Arası G. İçi Toplam	3,530 87,177 90,707	4 313 317	,883 ,279	3,169	,014*	5-1
2.6-10 Yıl Arası	95	4,83	,52							5-2
3.11-15 Yıl Arası	91	4,98	,48							5-3
4.16-20 Yıl Arası	38	4,88	,58							5-4
5.21 Yıl ve Üstü	11	4,54	,49							
Toplam	318	4,85	,53							
Umut										
1.5 Yıl ve Altı	83	4,84	,51	G. Arası G. İçi Toplam	3,331 83,939 87,270	4 313 317	,833 ,268	3,105	,016*	1,2-3
2.6-10 Yıl Arası	95	4,94	,56							1,2-4
3.11-15 Yıl Arası	91	5,08	,45							1,2-5
4.16-20 Yıl Arası	38	5,09	,53							
5.21 Yıl ve Üstü	11	5,04	,46							
Toplam	318	4,97	,52							
Öz Yeterlilik										
1.5 Yıl ve Altı	83	5,01	,63	G. Arası G. İçi Toplam	6,045 104,058 110,103	4 313 317	1,511 ,332	4,546	,001*	1,5-2
2.6-10 Yıl Arası	95	5,20	,60							1,5-3
3.11-15 Yıl Arası	91	5,29	,48							1,5-4
4.16-20 Yıl Arası	38	5,42	,54							
5.21 Yıl ve Üstü	11	5,00	,71							
Toplam	318	5,20	,58							
İş Tatmini Ölçeği										
1.5 Yıl ve Altı	83	71,59	16,09	G. Arası G. İçi Toplam	1459,997 68453,956 69913,953	4 313 317	364,999 218,703	1,669	,157	
2.6-10 Yıl Arası	95	70,31	16,95							
3.11-15 Yıl Arası	91	75,64	11,86							
4.16-20 Yıl Arası	38	73,02	13,11							
Toplam	318	73,02	13,11							

5.21 Yıl ve Üstü	11	74,18	10,73
Toplam	318	72,63	14,85

One Way ANOVA, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların çalışma süresi değişkenine göre “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” ve “*İş Tatmini Ölçeği*” ölçeklerine yönelik algılarında anlamlı bir farklılığı olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılımcıların katılma düzeyleri çalışma süreleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (F:2.367; p:.053>0.05).

Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlardan “*Psikolojik Dayanıklılık*” (F:3.169; p:.014<0.05), “*Umut*” (F:3.105; p:.016<0.05) ve “*Öz Yeterlilik*” (F:4.546; p:.001<0.01) ölçeklerinde katılımcıların çalışma süreleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur.

Psikolojik dayanıklılık alt bileşeni açısından 21 yıl ve daha fazla çalışanlar ile diğer sürelerde çalışanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 21 yıl ve daha fazla çalışanların psikolojik dayanıklılık algıları daha az sürelerde çalışanlara göre daha düşük bulunmuştur.

Umut alt boyutunda 5 yıl ve daha az sürelerde çalışanlar ve 6 ve 10 yıl arasında çalışanların umut algıları ile daha fazla sürelerde çalışanların umut algıları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre 5 yıl ve daha az sürede çalışanlar ve 6 ve 10 yıl arasında çalışanların umut algıları, daha fazla sürelerde çalışanlara göre daha düşüktür.

Öz yeterlilik alt boyutunda 5 yıl ve 5 yıldan daha az sürede çalışanlar, 21 yıl ve 21 yıldan daha fazla süre çalışanlar ile diğer sürelerde çalışanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre 5 yıl ve daha az çalışanlar ve 21 yıl ve daha fazla çalışanların öz yeterlilik algıları, diğer sürelerde çalışanlara göre daha düşüktür.

İş tatmini ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılımcıların çalışma süreleri bakımından istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (F:1.669; p:.117>0.05). Çalışanların çalışma süreleri yükseldikçe iş tatmini düzeyleri artmaktadır, fakat bu artış anlamlı bulunmamıştır.

4.8. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanların Geliri Açısından Farklılıkları

Araştırmaya katılanların “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” ve “*İş Tatmini Ölçeği*”ne katılma seviyelerinin, katılımcıların geliri açısından farklılıkları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların geliri açısından farklılıkları

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Standart Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Psikolojik Sermaye Ölçeği										
1.5000 TL ve Altı	18	4,71	,43							
2.5001-10000TL Arası	122	4,64	,48	G. Arası	7,615	3	2,538	12,548	,000**	4-1 4-2
3.10.001-15.000 TL Arası	124	4,93	,44	G. İçi Toplam	63,521 71,136	314 317	,202			
4.15.001 TL ve Üstü	54	5,02	,38							
Toplam	318	4,82	,47							
İyimserlik										
1.5000 TL ve Altı	18	4,48	,59		4,614	3	1,538	3,056	,029*	1-2

2.5001-10000TL Arası	122	4,11	,72	G. Arası	158,010	314	,503					1-3
3.10.001-15.000 TL Arası	124	4,35	,71	G. İçi	162,624	317						1-4
4.15.001 TL ve Üstü	54	4,33	,69	G. İçi								
Toplam	318	4,26	,71	Toplam								
Psikolojik Dayanıklılık												
1.5000 TL ve Altı	18	4,64	,64									
2.5001-10000TL Arası	122	4,68	,55	G. Arası	7,267	3						
3.10.001-15.000 TL Arası	124	4,97	,47	G. İçi	83,440	314	2,422	9,116	,000**			4-1
4.15.001 TL ve Üstü	54	5,00	,45	Toplam	90,707	317	,266					4-2
Toplam	318	4,85	,53									
Umut												
1.5000 TL ve Altı	18	4,83	,48									
2.5001-10000TL Arası	122	4,77	,56	G. Arası	11,157	3						
3.10.001-15.000 TL Arası	124	5,06	,44	G. İçi	76,112	314	3,719	15,343	,000**			4-1
4.15.001 TL ve Üstü	54	5,27	,43	Toplam	87,270	317	,242					4-2
Toplam	318	4,97	,52									
Öz Yeterlilik												
1.5000 TL ve Altı	18	4,89	,55									
2.5001-10000TL Arası	122	5,00	,62	G. Arası	12,528	3						
3.10.001-15.000 TL Arası	124	5,32	,52	G. İçi	97,575	314	4,176	13,438	,000**			1-3
4.15.001 TL ve Üstü	54	5,47	,45	Toplam	110,103	317	,311					1-4
Toplam	318	5,20	,58									
İş Tatmini Ölçeği												
1.5000 TL ve Altı	18	67,27	11,10									
2.5001-10000TL Arası	122	75,41	16,95	G. Arası	5805,686	3						
3.10.001-15.000 TL Arası	124	76,16	12,93	G. İçi	64108,267	314	1935,229	9,479	,000**			1-2
4.15.001 TL ve Üstü	54	77,16	11,17	Toplam	69913,953	317	204,166					1-3
Toplam	318	72,63	14,85									1-4

One Way ANOVA, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların gelir düzeyi değişkenine göre “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği” ölçeklerine yönelik algılarında anlamlı bir farklılığın tespiti için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılımcıların geliri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (F:12.548; p:.000<0.01). Bu farklılık 15.000 TL üzerinde geliri olan çalışanlar ile 10.000 TL altında gelir düzeyine sahip çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre 15.000 TL üzerinde gelir düzeyine sahip çalışanların psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri diğer gelir seviyelerindeki çalışanlara göre daha yüksektir. Çalışanların gelir düzeyleri yükseldikçe psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri artmaktadır.

Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlardan “İyimserlik” (F:3.056; p:.029<0.05), “Psikolojik Dayanıklılık” (F:9.116; p:.000<0.01), “Umut” (F:15.343; p:.000<0.01) ve “Öz Yeterlilik”

(F:13.438; p:.000<0.01) ölçeklerinde gelir seviyeleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

İyimserlik alt boyutunda 5.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip işgörenler ile diğer gelir düzeylerine sahip çalışanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. 5.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanların iyimserlik algıları diğer gelir düzeyindeki çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Gelir düzeyi yükseldikçe iyimserlik algısı azalmaktadır.

Psikolojik dayanıklılık alt boyutunda 15.000 TL üzerinde gelir düzeyine sahip çalışanlar ile 10.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 15.000 TL üzerinde gelir düzeyine sahip çalışanların psikolojik dayanıklılık algıları 10.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Umut alt boyutunda alt boyutunda 15.000 TL üzerinde gelir düzeyine sahip çalışanlar ile 10.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 15.000 TL üzerinde gelir düzeyine sahip çalışanların umut algıları 10.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öz yeterlilik alt boyutunda 5.000 TL altında gelir düzeyine sahip işgörenler ile 10.000 TL ve üzerinde gelir düzeyine sahip işgörenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 5.000 TL ve altında gelire sahip çalışanların öz yeterlilik algıları 10.000 TL ve daha fazla gelir seviyesine sahip çalışanlara göre daha düşük bulunmuştur. Çalışanların gelir düzeyleri yükseldikçe öz yeterlilik algıları yükselmektedir.

İş tatmini ölçeğinin geneline katılma seviyelerinde katılımcıların gelir düzeyleri bakımından istatistiki olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (F:9.479; p:.000<0.01). 5.000 TL altında gelir düzeyine sahip çalışanlar ile diğer gelir düzeylerine sahip işgörenler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 5.000 TL ve altında gelir düzeyine sahip çalışanların iş tatmini algıları, diğer gelir düzeylerine sahip çalışanlara göre daha düşük bulunmuştur. Çalışanların geliri arttıkça iş tatmini seviyeleri de yükselmektedir.

4.9. Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Seviyelerinin Katılanlara Sunulan Kurum İmkânlarının Düzeylerine Bakış Açılarını Açısından Farklılıkları

Araştırma katılımcılarının “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne katılma seviyelerinin, katılımcılara sunulan kurum imkânlarına bakış açılarına göre farklılıklarına Tablo 14’te yer verilmiştir.

Tablo 14. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerine katılma seviyelerinin katılanların sunulan kurum imkânlarının düzeylerine bakış açıları açısından farklılıkları

Boyutlar	N	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	P	LSD
Psikolojik Sermaye Ölçeği										
1.Zayıf	3	4,05	,56	G. Arası G. İçi Toplam	7,317	3	2,439 ,203	12,000	,000**	4-1 4-2 4-3
2.Orta	43	4,65	,54							
3.İyi	225	4,80	,43							
4.Çok İyi	47	5,12	,40							
Toplam	318	4,82	,47							
İyimserlik										
1.Zayıf	3	3,88	,76	G. Arası G. İçi Toplam	8,063	3	2,688 ,492	5,460	,001**	4-1 4-2 4-3
2.Orta	43	4,01	,84							
3.İyi	225	4,25	,67							
4.Çok İyi	47	4,58	,67							
Toplam	318	4,26	,71							
Psikolojik Dayanıklılık										

1.Zayıf	3	4,00	1,01							
2.Orta	43	4,67	,63	G. Arası	8,046	3	2,682	10,188	,000**	4-1
3.İyi	225	4,83	,49	G. İçi	82,661	314	,263			4-2
4.Çok İyi	47	5,15	,42	Toplam	90,707	317				4-3
Toplam	318	4,85	,53							
Umut										
1.Zayıf	3	4,16	,72							
2.Orta	43	4,75	,67	G. Arası	9,099	3	3,033	12,184	,000**	4-1
3.İyi	225	4,96	,47	G. İçi	78,170	314	,249			4-2
4.Çok İyi	47	5,30	,41	Toplam	87,270	317				4-3
Toplam	318	4,97	,52							
Öz Yeterlilik										
1.Zayıf	3	4,16	,57							
2.Orta	43	5,17	,59	G. Arası	6,325	3	2,108	6,380	,000**	4-1
3.İyi	225	5,16	,58	G. İçi	103,778	314	,331			4-2
4.Çok İyi	47	5,44	,49	Toplam	110,103	317				4-3
Toplam	318	5,20	,58							
İş Tatmini Ölçeği										
1.Zayıf	3	53,33	25,69							
2.Orta	43	63,53	15,52	G. Arası	9969,603	3	3323,201	17,408	,000**	4-1
3.İyi	225	72,41	14,05	G. İçi	59944,350	314	190,906			4-2
4.Çok İyi	47	83,23	9,60	Toplam	69913,953	317				4-3
Toplam	318	72,63	14,85							

One Way ANOVA, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların sunulan kurum imkânlarına bakış açıları düzeyleri değişkenine göre “Psikolojik Sermaye Ölçeği” ve “İş Tatmini Ölçeği”ne ilişkin tutumlarında kayda değer bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi bulgularına göre;

Psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma düzeylerinde katılımcıların sunulan kurum imkanlarına bakış açıları düzeyleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (F:12.000; p:.000<0.01). Bu farklılık sunulan kurum imkânlarının çok iyi olduğunu belirten çalışanlar ile sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre sunulan kurum imkânlarının çok iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanların psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri, sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlara göre daha yüksektir.

Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlardan “İyimserlik” (F:5.460; p:.001<0.01), “Psikolojik Dayanıklılık” (F:10.118; p:.000<0.01), “Umut” (F:12.184; p:.000<0.01) ve “Öz Yeterlilik” (F:6.380; p:.000<0.01) ölçeklerinde katılımcıların sunulan kurum imkanlarına bakış açısı bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur.

Psikolojik sermaye ölçeğinin bütün alt boyutlarında ortaya çıkan farklılıklar, sunulan kurum imkânlarının çok iyi olduğunu belirten çalışanlar ile sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre sunulan kurum imkânlarının çok iyi düzeyde olduğunu belirten işgörenlerin psikolojik dayanıklılık, iyimserlik, umut ve öz yeterlilik algıları, sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlara göre daha yüksektir.

İş tatmini ölçeğinin geneline katılma düzeylerinde katılımcıların sunulan kurum imkanlarına bakış açıları düzeyleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur (F:17.408; p:.000<0.01). Bu farklılık sunulan kurum imkânlarının çok iyi olduğunu belirten çalışanlar ile sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre sunulan kurum imkânlarının çok iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanların iş tatmin düzeyleri, sunulan kurum imkânlarının zayıf, orta ve iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanlara göre daha yüksektir.

4.10. Çalışanların Psikolojik Sermaye Ölçeği ve İş Tatmini Ölçeğine Katılma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

Katılımcıların “*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” ve “*İş Tatmini Ölçeği*”ne katılma seviyeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

“*Psikolojik Sermaye Ölçeği*” ve “*İş Tatmini Ölçeği*” ölçeklerine katılma düzeyleri arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analizi sonuçları Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Psikolojik sermaye ölçeği ve iş tatmini ölçekleri arasındaki ilişkilere ait korelasyon analizi sonuçları

		Psikolojik Sermaye Ölçeği	İyimserlik	Psikolojik Dayanıklılık	Umut	Öz Yeterlilik	İş Tatmini
Psikolojik Sermaye Ölçeği	Korelasyon Katsayısı (r)	1					
	P						
	N	318					
İyimserlik	Korelasyon Katsayısı (r)	,737**	1				
	P	,000					
	N	318	318				
Psikolojik Dayanıklılık	Korelasyon Katsayısı (r)	,866**	,533**	1			
	P	,000	,000				
	N	318	318	318			
Umut	Korelasyon Katsayısı (r)	,855**	,450**	,699**	1		
	P	,000	,000	,000			
	N	318	318	318	318		
Öz Yeterlilik	Korelasyon Katsayısı (r)	,772**	,272**	,607**	,677**	1	
	P	,000	,000	,000	,000		
	N	318	318	318	318	318	
İş Tatmini	Korelasyon Katsayısı (r)	,685**	,582**	,478**	,690**	,449**	1
	P	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	318	318	318	318	318	318

Çalışanların iş tatmini düzeyleri ile psikolojik sermaye ölçeği ve bütün alt boyutlarına katılma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler mevcuttur.

Buna göre çalışanların iş tatmini düzeyleri ile psikolojik sermaye algıları arasındaki ilişki doğru yönde ve orta düzeyde ($r: 0.685$; $p: 0.000 < 0.01$), iş tatmini düzeyleri ile iyimserlik algıları arasındaki ilişki doğru yönde ve orta seviyede ($r: 0.582$; $p: 0.000 < 0.01$), iş tatmini ile psikolojik dayanıklılık algıları arasında doğru yönlü ve zayıf ($r: 0.478$; $p: 0.000 < 0.01$), iş tatmini ile umut algılarının doğru yönlü ve orta seviyede ($r: 0.690$; $p: 0.000 < 0.01$) ve iş tatmini ile öz yeterlilik algılarının doğru yönlü ve zayıf düzeyde ($r: 0.449$; $p: 0.000 < 0.01$) olduğu ve istatistiki bakımından anlamlı bir ilişkinin varlığı bulunmuştur.

Araştırmanın bu aşamasında çalışanların psikolojik sermaye algılarının, çalışanların iş tatmin düzeylerini hangi seviyede yordadığı analiz edilmiştir. Bu sebeple değişkenler arasında regresyon analizi uygulanmıştır.

Regresyon analizi, aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenden birisinin bağımlı ve diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak ayrımı ile aralarındaki ilişkinin matematiksel eşitlik ile açıklanmasıdır. Regresyon analizi, bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha çok yordayıcı değişkene dayalı olarak, bağımlı değişkenin tahmin edilmesi sürecidir (Büyüköztürk, 2011).

Tablo 16. Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutları ile iş tatmini arasındaki ilişkilere ait regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	Standart Hata	B	T	p	R ²
İş Tatmini	*İyimserlik						
	*Psikolojik						
	Dayanıklılık						
	*Umut						
	*Öz Yeterlilik						
Sabit		-29,021	5,694		-5,096	,000	
İyimserlik		8,138	,913	,393	8,917	,000	
Psikolojik Dayanıklılık		-5,138	1,576	-,185	-3,261	,001	,577
Umut		17,465	1,641	,617	10,644	,000	
Öz Yeterlilik		,946	1,308	,038	,723	,470	

F:109.071 ; p:0.000<0.01

İşgörenlerin psikolojik dayanıklılık, iyimserlik, umut ve öz yeterlilik algılarıyla iş tatmini düzeylerinin ilişkisi pozitif yönlü ve zayıf seviyede anlamlı olarak tespit edilmiştir ($R=0.763$, $R^2=0.577$, $F_{(371-4)}=109.071$, $p=0.000<0.001$).

Bağımsız değişkenlerin iş tatmini üzerindeki etkisinin anlamlılığına yönelik regresyon katsayılarının t-testi sonuçları irdelendiğinde; iyimserlik algısının ($t=8.917$, $p=0.000<0.01$) iş tatmini üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin bulunduğu, psikolojik dayanıklılık algısının ($t=-3.216$, $p=0.001<0.01$) iş tatmini üzerinde negatif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğu, umut algısının ($t=10.644$, $p=0.000<0.01$) iş tatmini üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkide bulunduğu gözlenmektedir. Öz yeterlilik algısının ise ($t=0.723$, $p=0.470>0.05$) iş tatmini üzerinde anlamlı etkisi tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen bu araştırma ile pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkisi ve bu etki üzerinde sosyo-demografik faktörlerin fark yaratıp yaratmadığı test edilmiştir. Katılımcıların iş tatmini ölçeğine toplam katılım düzeyi $\bar{x}$ 72.63 yani ortalamanın üzerinde tespit edilmiştir. Otomotiv sektörü çalışanlarının iş tatmini seviyeleri yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmaya katılanların “pozitif psikolojik sermaye ölçeği” ve de “iş tatmini ölçeği”ne katılım seviyelerinin cinsiyet, yaş, eğitim ve çalışma yılı açısından analizi sonucunda istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Katılımcıların pozitif psikolojik sermaye ölçeğine katılım seviyelerinin medeni durumları açısından analizi sonucunda istatistiksel açıdan geçerli bir fark tespit edilmiştir. Evli olan iş görenlerin pozitif psikolojik sermaye ölçeğine katılma seviyeleri bekâr çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur. İş tatmini ölçeğine ise katılma seviyelerinde katılımcıların evli veya bekâr olmaları bakımından istatistiki açıdan geçerli bir farka rastlanmamıştır.

Katılımcıların psikolojik sermaye ölçeğinin geneline katılma düzeylerinde çalışma süreleri yönünden istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Çalışanların yaşı yükseldikçe psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri artmaktadır. Psikolojik sermaye ölçeği alt boyutlarından “Psikolojik Dayanıklılık”, “Umut” ve “Öz Yeterlilik” ölçeklerinde katılımcıların çalışma süreleri açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 21 yıl ve üzeri sürelerde çalışanların psikolojik dayanıklılık algıları daha az çalışanlara nispetle daha düşük bulunmuştur. Umut alt boyutunda 5 yıl ve 10 yıl arasında çalışanların umut algıları, daha fazla sürelerde çalışanlara göre daha düşüktür. Öz yeterlilik alt boyutunda 5 yıl ve daha az çalışanlar ile 21 yıl ve daha fazla çalışanların öz yeterlilik algıları, diğer sürelerde çalışanlara göre daha düşüktür. Araştırma bulgularına göre çalışılan süre arttıkça psikolojik dayanıklılığın azaldığı, umudun arttığı, öz yeterliliğin ise mesleğin ilk yıllarında yani tecrübesiz dönemde ve emekliliğe yakın yaşlanma döneminde düştüğü sonucuna varılmaktadır.

Katılımcıların psikolojik sermaye ve iş tatmini ölçeklerinin geneline katılımları bakımından katılımcıların gelir seviyeleri açısından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İş görenlerin gelir düzeyleri yükseldikçe psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri artmaktadır ve iş tatminleri yükselmektedir.

Sunulan kurum imkânlarının çok iyi düzeyde olduğunu belirten çalışanların psikolojik sermaye ölçeğine katılma düzeyleri ve iş tatmini seviyeleri, diğer iş görenlere göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle, işletmelerde yüksek iş tatmini için çalışanlara tatmin edici çalışma koşullarının sağlanması gerekliliği, elde edilen çıkarımlar arasındadır. Çalışanlara zaman zaman anket uygulanarak sunulan imkânların iş tatminleri üzerindeki etkileri kontrol edilebilir.

Çalışanların iş tatminleri ile pozitif psikolojik sermayenin bütün alt boyutlarına katılma düzeylerinde gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin varlığı bulunmuştur. Buna göre çalışanların iş tatmini düzeyleri ve psikolojik sermaye algıları arasında doğru yönlü ve orta seviyede, iş tatmini düzeyleri ile iyimserlik algıları arasında doğru yönlü ve orta düzeyde, iş tatmini düzeyleri ve psikolojik dayanıklılık algıları arasında doğru yönlü ve zayıf düzeyde, iş tatmini düzeyleri ile umut algıları arasında doğru yönlü ve orta düzeyde ve iş tatmini düzeyleri ile öz yeterlilik algıları arasında doğru yönlü ve zayıf düzeyde istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Bu çalışmada çalışanların pozitif psikolojik sermaye ve alt bileşenlerinin iş tatmini ile doğru yönde ve anlamlı ilişkisi tespit edilmiştir.

Pozitif psikolojik sermaye alt bileşenleri iyimserlik, umut, öz yeterlilik ve psikolojik dayanıklılığın iş tatminine etkisine yönelik gerçekleştirilen regresyon analizi neticesinde, işgörenlerin psikolojik dayanıklılık, iyimserlik, umut ve öz yeterlilik algıları ile iş tatmininin pozitif yönde ve zayıf kuvvette anlamlı bir ilişki geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bağımsız değişkenlerin iş tatmini üzerindeki etkisinin anlamlılığına ilişkin olarak regresyon katsayılarının t-testi sonuçları incelendiğinde;

- İyimserlik ile “İş Tatmini Ölçeği” arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki,
- Umut ile “İş Tatmini Ölçeği” arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki,
- Öz yeterlilik ile “İş Tatmini Ölçeği” arasında pozitif yönlü ve zayıf bir ilişki,
- Psikolojik dayanıklılık ile “İş Tatmini Ölçeği” arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu araştırma, ortaya çıkan psikolojik dayanıklılık alt boyutunun iş tatminiyle negatif yönde ilişkisi sebebiyle, literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmıştır. Otomotiv sektöründeki çalışanların psikolojik dayanıklılığı arttıkça iş tatminlerinin azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Dayanıklılık, çok sayıda riski barındıran faktörlerle kötü tecrübelerle karşı, olumlu bir neticeye

fayda sağlayan koruyucu etmenler, olgular ve işleyişlerdir (Hjemdal ve ark., 2006). Dayanıklı kişiler, engellerle ve problemlerle beraber de yol alıp, gelişme kaydedebilirler (Luthans ve Youssef, 2004). Psikolojik dayanıklılık ile iş tatmini arasında çıkan bu negatif yönlü ilişkiyi şu şekilde ifade edilebilir. Bütün dünyada Kovid-19 döneminde çalışanlar zorlu bir süreçten geçmiştir. Hayatın bütün aşamaları ve alanlarında yaşanan pandemi süreci beraberinde birçok zorluğu ve yeniliği de getirmiştir. Bu zorluklara ve değişen çalışma anlayışına adapte olan çalışanlar evden çalışmaya devam etmiştir. Çalışanların psikolojik açıdan rahatlamaları ve psikolojik dayanıklılıklarının artması neticesinde yeniden ofis ortamına döndüklerinde iş tatminleri ile arasında negatif yönde bir ilişki gelişmesi olağan görülmektedir.

Literatür taramasında psikolojik sermaye ile iş tatmininin ilişkisi, bu araştırmanın sonuçları ile de desteklenmiştir. Literatürdeki çalışmalardan bazıları ve sonuçları şu şekildedir. Akçay (2012)'in "*Pozitif Psikolojik Sermayenin İş Tatmini ile İlişkisi*" konulu çalışmasında makine sektöründe gerçekleştirilen araştırma neticesinde pozitif psikolojik sermaye ve iş tatmini arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Yücel (2019)'in "*Pozitif Psikolojik Sermayenin İş Tatminine Etkisi: Turizm Sektöründe Bir Araştırma*" adlı çalışmasında turizm sektörü çalışanlarının pozitif psikolojik sermaye ve al bileşenlerinin, iş tatmini ile anlamlı seviyede ve pozitif ilişkisi ortaya çıkarılmıştır.

Çetin ve Varoğlu (2015)'nin "*Psikolojik Sermaye, Performans, Ayrılma Niyeti ve İş Tatmini Etkileşimi: Cinsiyetin Düzenleyici Rolü*" araştırmasında Ankara'da özel bir firma çalışanlarının pozitif psikolojik sermayenin işten ayrılma niyetinde azalmaya ve iş tatmini konusunda artışa sebep olduğu sonucuna varılmıştır.

Doğan ve Aslan (2018) "*Psikolojik Sermaye, İçsel Motivasyon ve İş Tatmini İlişkisi*" çalışmasında banka çalışanları üzerinde yapılan araştırma sonucunda pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkisinin pozitif olduğunu ve içsel motivasyonun burada aracılık rolü üstlendiğini tespit etmiştir.

Akdemir ve Açıkan (2017) "*Psikolojik Sermaye ve İş Tatmini İlişkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*" konulu çalışmasında hava trafik kontrolörlerinin pozitif psikolojik sermaye alt bileşenlerinin iş tatmini ilişkisi pozitif yönlü ve anlamlı olarak bulunmuştur.

Çakmak ve Arabacı (2017) "*Öğretmenlerin Pozitif Psikolojik Sermaye Algularının İş Doyumları ve Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Etkisi*" adlı çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin psikolojik sermayelerinin iş tatmini ve işletmeye aidiyet seviyeleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir etkileşimin varlığı bulunmuştur.

Tetik ve arkadaşlarının (2017) pozitif psikolojik sermayenin iş doyumunu ve performansla ilişkili Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmaların meta analizi yapılmıştır. 2011 ve 2016 yıllarını kapsayan, psikolojik sermaye ve iş doyumunu konularının birlikte çalışıldığı 6'sı bildirdiden oluşan toplam 10 çalışma bulunmuştur. Bu çalışmaların "*Psikolojik sermaye ile iş doyumunu arasında pozitif ilişki vardır*" hipotezi kapsamında analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda orta düzeyli ve anlamlı ilişkinin varlığı bulunmuştur.

Pozitif psikolojik sermaye ve iş tatmini arasında pozitif yönde ve anlamlı olarak tespit edilen araştırma bulguları sonucunda işletmelerde yöneticilere, insan kaynakları birimlerine ve çalışanlara görevler düşmektedir. Pozitif psikolojik sermayenin gelişiminin sağlanması için önemi bütün işletme personeline kavranmalıdır.

İş görenlerin pozitif psikolojik sermaye seviyelerini yükseltmek amacıyla, çalışılan kurumlarda eğitici etkinlikler düzenlenebilir. Pozitif psikoloji ve pozitif psikolojik sermaye konusunda alanında yetkin eğiticiler nezaretinde belirli bir program takip edilerek eğitimler

verilebilir. Bu eğitimler düzenli periyodlarla tazeleme eğitimi şeklinde icra edilebilir böylelikle ulaşılan seviye korunmalı ve idamesi sağlanmalıdır. İş görenlerin pozitif psikolojik sermaye seviyelerinin yükseltilmesi ve çalışanların bu konunun önemini anlaması, gelişime istekli olması için eğitimin nazariyattan çok uygulamaya dönük olması faydalı olacaktır. İşletmede çalışanın karşı karşıya kaldığı sorunlar ve devreye sokabileceği pozitif psikolojik sermaye alt bileşenleri ile pratik yapmaları sağlanmalıdır. Yapılan pratiklerle çalışanlarda pozitif psikolojik sermaye ile iş tatmininde pozitif bir seviye yakalanması ve bu seviyenin nasıl muhafaza edileceği konusunda çalışan farkındalığı arttırılmalıdır. Çalışanlara iş tatmininin bireysel başarı, terfi, ücret dışında sağlıklarına da olumlu veya olumsuz etki ettiği ifade edilerek, iş tatmini seviyelerini yükseltme yönünde isteklendirilmeleri önemlidir. İşletmeler ise pozitif psikolojik sermaye ve iş tatmini konularının önemini kavrayarak işletme politikalarında önemle üzerinde durduklarında, bu iki olgunun birbirine olumlu etkisi sayesinde pozitif tutumları yüksek çalışanlar yaratacak ve işletmeye rekabet üstünlüğünü kazandıracaklardır. İşletmeler bu nedenle en başta işe alımlarda pozitif psikolojik sermayenin çalışan adayında varlığını tespit etmek amacıyla ölçme metotlarının geliştirilmesi, bu metotların insan kaynakları personeline etkin kullanılması sağlanarak pozitif psikolojik sermaye sahibi çalışanların istihdamı gerçekleştirilebilir.

Bu araştırmada pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkisinde sosyo-demografik faktörlerin etkisi incelenmiştir. Pozitif psikolojik sermaye ile iş tatmininin birbirlerini pozitif yönlü etkiledikleri tespit edilmiştir. Farklı sektör çalışanlarında daha fazla araştırma yapılmasının ve değişen dünya koşullarıyla evrilen çalışma anlayışının ve insan kaynağının sosyo demografik faktör değişimlerinin iş tatminine etkilerinin araştırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Akçay, V.H.**, 2012. Pozitif psikolojik sermayenin iş tatmini ile ilişkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 123-140.
- Akdemir, B., Açıkan, A.M.**, 2017. Psikolojik sermaye ve iş tatmini ilişkisini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8(2) , 57-79.
- Büyüköztürk, Ş.**, 2011. Veri analizi el kitabı. (13. Baskı), Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Çakmak, M.S., Arabacı, İ.B.**, 2017. Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye algılarının iş doyumları ve örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*,16(62), 890-909.
- Çetin, F., Basım, H.N.**, 2012. Örgütsel psikolojik sermaye: bir ölçek uyarlama çalışması. *Amme İdaresi Dergisi*, (45)1, 121-137.
- Çetin, F., Varoğlu, A.K.**, 2015. Psikolojik sermaye, performans, ayrılma niyeti ve iş tatmini etkileşimi; cinsiyetin düzenleyici rolü. *İş ve İnsan Dergisi*, 2(2), 105-113.
- Doğan, S., Aslan, M.**, 2018. Psikolojik sermaye , içsel motivasyon ve iş tatmini ilişkisi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 112- 125.
- Erkuş, A., Fındıklı, M.A.**, 2013. Psikolojik sermayenin iş tatmini, iş performansı ve işten ayrılma niyeti üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 42(2), 302-318.

- Gable, S.L., Haidt, J.,** 2005. What (and why) is positive psychology? *Review of General Psychology*, 9(2), 103-110.
- Hjemdal, O., Friborg, O., Stiles, T., Martinussen, M., Rosenvinge, J.,** 2006. A new scale for adolescent resilience: grasping the central protective resources behind 74 healthy development. *Measurement and evaluation in Counseling and Development*, 39(2), 84- 96.
- Kalaycı, Ş.,** 2006. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. 2. Baskı, Asil Yayın Dağıtım Ltd.Şti., Ankara.
- Keleş, H.N.,** 2011. Pozitif psikolojik sermaye: tanımı, bileşenleri ve örgüt yönetimine etkileri. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 343-350.
- Larson, M., Luthans, F.,** 2006. potential added value of psychological capital in predicting work attitudes. *Journal of Leadership and Organization Studies*, 13, 44-61.
- Luthans, F.,** 2002. Positive organizational behavior: developing and managing psychological strengths. *Academy of Management Executive*, 16, 57-72.
- Luthans, F.,** 2002. The need for and meaning of positive organizational behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 23(6), 695-706.
- Luthans, F., Wernsing, T.S., Avey, J.B.,** 2008. Can positive employees help positive organizational change? impact of psychological capital and emotions on relevant attitudes and behaviors. *Journal of Applied Behavioral Science*, 44(1), 48-70.
- Luthans, F., Jensen, S.M.,** 2002. Hope: a new positive strength for human resource development. *Human Resource Development Review*, 1, 304-322.
- Luthans, F., Youssef, C.M.,** 2004. Human, social and now positive psychological capital management: investing in people for competitive advantage. *Organizational Dynamic*, 33(2), 143-160.
- Sümer, I., Üner, S.,** 2012. Uluslararası pazarlamada psikolojik mesafe ile ürün stratejileri arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1):1-28.
- Şencan, H.,** 2005. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik. Şeçkin Yayıncılık, Ankara.
- Tekin, H.,** 1996. Eğitimde ölçme ve değerlendirme. Yargı Yayınları, (9.Baskı), Ankara.
- Tetik, H.T., Lale, O., Sevinç, K.,** 2018. Psikolojik sermaye ile iş doyumunu ve performans ilişkisi: Türkiye’de yapılan araştırmalar üzerinden bir meta analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(2), 289-314.
- Youssef, C., Luthans, F.,** 2007. Positive organizational behavior in the workplace: the impact of hope, optimism and resilience. *Journal of Management*, 33:5,774-800.
- Yücel, E.,** 2019. Pozitif psikolojik sermayenin iş tatminine etkisi: turizm sektöründe bir araştırma, *BMIJ*, 7(4): 1136-1154.

**INVESTIGATION OF THE CORPORATE IMAGE PERCEPTION OF A PUBLIC
UNIVERSITY IN TERMS OF THE DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE
EMPLOYEES**

**BİR KAMU ÜNİVERSİTESİNİN KURUMSAL İMAJ ALGISININ ÇALIŞANLARIN
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹**

Emrah KESKİN² Arzu KARACA³

²Bilim Uzmanı, Munzur Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon,

ORCID ID:0000-0002-2680-4950

³Prof. Dr., Munzur Üniversitesi, İşletme, Sağlık Yönetimi,

ORCID ID: 0000-0003-1469-3357

ÖZET

Günümüzde yaşanan ekonomik, teknolojik, kültürel ve bilimsel değişimler eğitim sektörünün yapısında ve sunumunda da önemli değişimler yaratmıştır. Eğitim sektöründeki kurumlar özellikle de yükseköğretim kurumları uluslararasılaşma eğilimine girmişlerdir. Yabancı uyruklu öğrenciler için cazip bir eğitim merkezi olma düşüncesi üniversitelere yeni görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Bu anlamda yükseköğretim kurumları taşıdığı büyük potansiyel nedeniyle son yıllarda önemli bir uluslararası rekabet alanı haline gelmiştir.

Küresel eğitim pazarında yer edinebilmek için yükseköğretim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Tam da bu noktada kurumsal imaj yönetimi üniversiteler için elzem ve öncelikli hale gelmelidir. Üniversitelerin üst yönetiminin ivedilikle YÖK'ün 2017'de yayınladığı Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi ile entegre olacak şekilde kurumsal imaj yönetimi faaliyetlerini planlayarak yürütmesi gerekmektedir. Olumlu ve güçlü bir üniversite kurumsal imajı yabancı öğrenciler için Türk yükseköğretim kurumlarını daha cazip hale gelmesine büyük katkı sunacaktır.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Munzur Üniversitesinin kurumsal imajının çalışanlar tarafından nasıl algılandığını ve kurumsal imaj algısını yordamada çeşitli demografik değişkenlerin rolünü ortaya koymaktır. Tanımlayıcı tasarımda olan bu araştırma, Munzur Üniversitesinde fiili olarak çalışmakta olan ve araştırmaya katılım göstermeyi kabul eden 169 çalışan ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme tekniği kullanılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik sorular ve "Kurumsal İmaj Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin analizi, varyans testi, t-testi ve korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada, çalışanların kurumsal imaj algılarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda, çalışanların kurumsal imaj algıları ile "eğitim durumu" ve "kurumdaki görevleri" değişkeni arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Son olarak eksik görülen yönlerle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

¹ Bu çalışma, danışmanlığını Prof.Dr. Arzu KARACA'nın yaptığı Emrah KESKİN'in Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İmaj, Kurumsal İmaj, Üniversite, Üniversite Çalışanı

ABSTRACT

The economic, technological, cultural and scientific changes experienced today have created significant changes in the structure and presentation of the education sector. Institutions in the education sector, especially higher education institutions, have tended to internationalize. The idea of being an attractive education center for foreign students has imposed new duties and responsibilities on universities. In this sense, higher education institutions have become an important international competitive area in recent years due to their great potential.

Higher education institutions have great responsibilities in order to gain a place in the global education market. At this point, corporate image management should become essential and a priority for universities. The senior management of universities must urgently plan and carry out corporate image management activities in order to integrate with the Internationalization Strategy Document in Higher Education published by YÖK in 2017. A positive and strong university corporate image will contribute greatly to making Turkish higher education institutions more attractive for foreign students.

In this context, the aim of this study is to reveal how Munzur University's corporate image is perceived by employees and the role of various demographic variables in predicting corporate image perception. This research, which has a descriptive design, was conducted with 169 employees who actually work at Munzur University and agreed to participate in the research. In the research, convenience sampling technique, one of the non-random sampling methods, was used. Data were collected with demographic questions and "Corporate Image Scale" created by the researchers. Data analysis was evaluated by variance test, t-test and correlation analysis. In the research, it was determined that employees' perception of corporate image was at a medium level. Additionally, as a result of the research, significant differences were found between employees' perceptions of corporate image and the variables "educational background" and "duties in the institution". Finally, suggestions were made regarding the missing aspects.

Key Words: Image, Corporate Image, University, University Employee

1. GİRİŞ

Üniversiteler, hızla değişen ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip ederek sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedirler. Öte yandan toplumsal sorunlara çözüm bulmak amacıyla araştıran, sorgulayan, analiz eden, çözümler üreten bilim insanlarını yetiştirme ve barındırma çabası içindedir.

Günümüzde yoğun rekabetin yaşandığı uluslararası eğitim sektöründe özellikle de yükseköğretim kurumlarının amaçlarına ulaşmalarının en etkili yollarından biri de olumlu, sağlam ve geliştirilebilir kurumsal bir imaja sahip olmak ve bu imajı dinamik şekilde yönetebilmektir. Bir kurumun içi ve dışındaki aktörlerce nasıl algılandığı olarak ifade edilen kurumsal imaj, söz konusu kurumun rekabet gücünü önemli ölçüde etkilemektedir.

Kurumsal imaj, hedef kitleleri üzerinde inandırıcı olması, güven yaratması ve bu güveni sürdürmesi gibi önemli işlevleri yerine getirmektedir. Böylece kurumlara rekabet gücü katarak uzun ömürlü, köklü bir kurum olmalarına katkı sunmaktadır. İşte bu doğrultuda üniversitelerin güçlü ve olumlu bir kurum imajına sahip olması oldukça önemlidir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı; Munzur Üniversitesinin kurumsal imajının görev yapan akademik ve idari personel tarafından nasıl algılanmış olduğunun belirlenmesi ve bu elde edilmiş olan sonuçlar neticesinde kurumsal imajının güçlenmesine katkı sağlayacak unsurların ortaya koymaktır.

Araştırma sonucunda Munzur Üniversitesinin iç paydaşlarının kurumsal imaj algıları belirlenmiş, üniversiteler arasındaki artan rekabette, üniversitenin imajının güçlendirmesine yönelik önerilerde bulunularak, kurumsal imajının olumsuz yönlerinin iyileştirilmesine yönelik bazı önerilerde de bulunulmuştur.

Kurumsal imaj; kurum çalışanlarının ve hedef kitlelerinin gözünde oluşan ve kuruma ruhunu veren, onu kuru ve soyut bir anlam kazandıran değerlerdir. Bütün kurumlar hakkında insanların zihninde oluşan düşünsel resimleri anlamına gelir. Kurumlar rakiplerinden sıyrılmak için amblem, logo, isim ve semboller oluşturarak kurumsal kimliklerini oluştururlar.

Kurumsal imaj, insanların, kuruluşun izlenimini veya kuruluşla doğrudan temas izlenimini kurum imajı olarak tanımlar. Günümüzde pozitif bir kurumsal imaj son derece rekabetçi bir ortamda kurumu rakiplerinden ayıran, kurum tarafından satılan mal veya hizmetleri için artı değer yaratan ve hedef kitle ile kurum arasında iki taraflı iletişimi sağladığından büyük bir pazarlama değerine sahiptir. Dürüst ve güvenilir kurumsal imaja sahip firmaların ürünleri ve hizmetlerine büyük talep vardır. Firmalar, gerekli nitelikli insan kaynağının bulunmasında, etik kaynaklarla etik memnuniyet ve finansal destek sağlanmasında önemli bir rekabet avantajı sağlar (Kaya, 2013).

Olumlu kurumsal imaj nitelikli çalışanlar için kurumu cazip hale getirecektir. İç imajın olumlu olması hem kaliteli insan kaynağını kuruma çekmenin yanı sıra mevcut çalışanların da motivasyonlarını, iş tatminlerini ve örgütsel bağlılık ve örgütsel vatandaşlık davranışlarını da artıracaktır. Olumlu ve güçlü kurum imajı çalışanlarda kurum kimliği gelişmesine katkı sunarak o kuruma ait olmaktan gurur duymalarını sağlayacaktır ve işten ayrılmayı da istemeyeceklerdir.

2. ÜNİVERSİTELERDE KURUMSAL İMAJ

Küreselleşme yükseköğretim sektöründe de hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Bugün artık üniversiteler hem ülke içinden hem de ülke dışından gençleri bünyelerine katmayı hedeflemektedirler. Kuşkusuz bu rekabete erken başlamanın kurumun imajını yeniden şekillendirmek veya mevcut imajını düzeltmesinden geçer (Duman, 2012). Rekabet savaşında güçlü olabilmek için eğitim kurumları marka yaratmaya ve imaj çalışmalarını önemsemektedirler ve bu yönde faaliyetler yürütmektedirler.

Bugün ülkemizdeki birçok üniversite, dünya çapında bilimsel açıdan başarılı olan üniversiteler listesine adını yazdırabilmek için akademik, bilimsel ve teknik alt yapılarına yatırım yapmaktadır. Ülkelerin geleceğini şekillendirmelerinde yüksek önem taşıyan üniversiteler, değişim ve rekabet baskısını hissetmeye başlamışlardır. Üniversiteler, eğitime erişimin artması ve teknolojinin sayesinde de eğitime erişimin daha kolay ulaşmanın sonucunda üniversiteler niteliklerini geliştirmeyi ve öğrencilerin kendilerini seçmelerine yönelik çalışmalar yapmaya özen göstermeye başlamışlardır (Kılıç ve Altay, 2018:671-672).

İmaj yönetimi açısından üniversite yöneticileri örgütsel imajın öncüllerini ve sonuçlarını anlaması önemlidir. Örgütsel imajın çıktılarını bilmek örgütsel imajın önemini anlamakta önemliyken; örgütsel imajın öncüllerinin bilinmesi ise imaj algısını geliştirmesi ve yönetilmesi açısından değerlidir (Aktaş, 2010).

Olumlu ve güçlü bir imaj için önceliğin üniversitenin iç paydaşları olan, akademisyenler, idari personel ve öğrencilere üzerine yoğunlaşmak gerekir. İç paydaşların ihtiyaçlarının iyi tespit edilerek onları tatmin etmek, motivasyonu ve iş tatminini artıracak kuruma karşı hissettikleri bağlılık ve aidiyeti artacaktır. Örgütsel bağlılığı yüksek kişilerin örgütün menfaatleri için beklenenin de üzerinde bir performans sergileyecekleri düşünülebilir.

3. Munzur Üniversitesinin Kurumsal İmajının İncelenmesi

3.1.Araştırmanın Amacı

1990'lı yıllarda, halkla ilişkiler çalışmalarının hız kazanması ile kurumsal imaj çalışmaları gündeme gelerek, alan yazında tartışılan bir konu olmuştur (Uluçay, 2012). Kurumsal imaj, iç ve dış paydaşlar üzerinde inandırıcılık ve güven yaratmak ile bu güveni sürdürmek gibi önemli bir işlevi yerine getirmekte ve kurumlara rekabet avantajı yaratarak uzun ömürlü olmalarına katkı sağlamaktadır.

Günümüzde kurumdan dış çevreye yansıyan görüntü olarak ele alabileceğimiz “Kurumsal İmaj” işletmeler için hayati önem taşımaktadır. Bu sayede oluşacak olumlu ve güçlü bir kurum imajı sayesinde çalışanlar daha mutlu, motive ve tatmin olmuş şekilde çalışırken aynı zamanda kurumun iç ve dış paydaşları da bu imaj algısından etkilenecektir.

Bilgi çağı olarak anılan günümüzde önceliği kar elde etmek olmayan eğitim kurumlarına ciddi yatırımlar gerçekleştirilmektedir. Bugün artık ülkemizde her ilde en az bir üniversite olmasının yanı sıra çok sayıda da vakıf üniversitesi faaliyetlerini yürütmektedir. Bu durum rekabetin giderek çetinleşmesine sebep olurken kurumların da bu bağlamda olumlu imaja sahip olma ve kaliteli hizmet sunmak için çaba sarf etmelerine yol açmaktadır. Günümüzde üniversiteler tanınırlıklarını artırarak, ülke ve dünya sıralamasında yer edinmeye çalışmakta bunun için de olumlu izlenim yaratmak ve daha fazla öğrenci çekebilmek için kurumsal imaj çalışmalarına ağırlık vermeye başlamışlardır. Son yıllarda yükseköğretim kurumları eskisi gibi öğrenci seçen pozisyondan uzaklaşarak artık tercih edilme ihtiyacı olan bir duruma evrilmiştir. Son yıllarda birçok bölümde ayrılan kontenjanlar dolmamaya yeterince öğrenci gelmemeye başlamıştır. Özellikle yeni kurulan ve gelişmeye çalışan üniversiteler yetkin, tecrübeli ve motivasyonu yüksek akademik kadro oluşturmakta zorlanmakta veya elinde tutamamaktadır. Yaşanan gelişmelerden bu denli etkilenen yükseköğretim kurumlarının kurumsal imaj, kurumsal itibar ve kurumsal kimlik çalışmalarına özen göstermesi gerekmektedir (Çiçek ve Almalı, 2020).

Bu bağlamda kurum imajının belirlenmesiyle ilgili yapılan araştırmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Elde edilen veriler ışığında yapılan uygulamalar ve tavsiyelerle üniversitelerin imajlarını pozitif çevirmesi veya mevcut pozitif imajlarının daha da güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Diğer tüm kurumlarda olduğu gibi, üniversiteler de kurumsal imaj yönetimi sürecini sağlıklı yürütebilmek ve doğru bir strateji belirleyebilmek için öncelikle içerde ve dışarda kurum imajının nasıl değerlendirildiğini bilmelidirler.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; akademisyenlerin ve idari personellerin Munzur Üniversitesinin örgütsel imajını nasıl algıladıklarının incelenmesidir. Munzur Üniversitesinin kurumsal imaj çalışmalarının iç paydaşlarından olan akademik ve idari personellerinin nasıl algılandıklarının tespit edilmesi ileri dönemlerde yapılacak kurumsal faaliyetlere de rehberlik edecektir. Kurumsal imaj doğrultusunda geliştirilecek olan kurumsal itibar sayesinde öğrenciler tarafından daha çok tercih edilen, güven duyulan, çalışmak için aranan, mevcut çalışanlarında yüksek örgütsel bağlılık duydukları bir kurum haline gelecektir.

3.2.Araştırmanın Katkısı

Toplumun geleceğinin şekillendirildiği üniversitelerde çalışanların kurumlarına karşı pozitif bir kurumsal imaj algısı taşıyor olmaları oldukça önemlidir. Bu sayede çalışmaktan tatmin olunan bir kurum haline gelinerek, örgütsel bağlılığı yüksek, örgütsel vatandaşlık davranışı sergilemeye istekli bir insan kaynağı oluşturulabilir.

Kurumsal imaj oluşturma noktasında yöneticilerin bu konulara dikkatini çekerek farkındalık oluşturulması önemlidir. Bu çalışmayla konuya dikkat çekmek ve öneriler sunmak amaçlanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın ana evrenini Munzur Üniversitesi'nde Ağustos-Eylül 2022 tarihi itibarıyla Aktuluk kampüsünde görev yapan 397 akademik ve 200 idari personel oluşturmaktadır. Örneklem seçilmesine gerek duyulmadan tüm ana evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma 169 katılımcıdan toplanan veriler ile gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Bu çalışma, Munzur Üniversitesi çalışanlarını kapsamaktadır. Kurum imajının önemli bir iç paydaşı olan öğrencileri kapsamıyor oluşu önemli bir kısıttır.

Araştırma öz-raporlama (self-report) yöntemine dayandığından, katılımcıların öz-farkındalık düzeyleri ve verdikleri cevapların doğruluk derecesi kesin biçimde ölçülememektedir. Araştırmaya katılanların anket formundaki ifadeleri anladığı ve doğru cevapladıkları varsayılmaktadır.

3.5. Veri toplama Aracı

Bu araştırmada anket yöntemi kullanılmış ve anketler yüz yüze anket ve online anket yöntemiyle doldurtulmuştur. Personellerin resmi kurum e-mail adreslerine hazırlanan anket formunun linki gönderilerek, gönüllü olarak araştırmaya katılmaları istenmiştir.

Araştırma ölçeği iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 8 ifade yer almaktadır. İkinci bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda Uluçay (2018), tarafından geliştirilen "Kurumsal İmaj Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek, iletişim faaliyetleri (4 ifade), yönetim kalitesi (9 ifade), çalışma ortamı (7 ifade), çalışanlar (10 ifade), ürün ve hizmet kalitesi (5 ifade), sosyal sorumluluk (5 ifade) boyutlarını kapsayan toplam 40 ifadeden oluşmaktadır.

Ölçek 1- Kesinlikle Katılmıyorum ....5- Kesinlikle Katılıyorum şeklinde derecelendirmesi yapılan 5'li likert tipi ölçektir.

3.6. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Güvenirlilik ve Geçerlik Analizleri:

Araştırmanın anket formunda yer alan soruların güvenilirliğinin ölçülmesinde Alfa Değeri (Cronbach Alpha) ve madde toplam korelasyonları değerleri kullanılmıştır. "Kurumsal İmaj Ölçeği" soru listesinin iç tutarlılığı ve güvenilirliğini ölçmek için öncelikle alfa katsayısı değerlerine bakılmıştır. Analiz sonucunda tüm ölçeğin α değeri 0.975 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1.) ölçek oldukça yüksek bir güvenilirliğe sahiptir.

Tablo 1. Kurumsal imaj ölçeğinin alfa katsayısı değerleri

	Ölçek Ortalaması (madde çıkarıldığında)	Ölçeğin Varyansı (madde çıkarıldığında)	Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon	Alfa katsayısı (madde çıkarıldığında)
S1	118,24	1050,030	,647	,974
S2	117,51	1040,216	,744	,974
S3	117,41	1035,054	,772	,974
S4	117,23	1035,726	,770	,974

S5	117,36	1032,087	,795	,974
S6	117,35	1021,252	,846	,973
S7	117,37	1026,388	,835	,974
S8	117,49	1024,763	,833	,974
S9	117,50	1029,835	,793	,974
S10	117,78	1029,089	,809	,974
S11	117,63	1020,710	,874	,973
S12	117,16	1045,885	,726	,974
S13	117,47	1038,441	,775	,974
S14	116,71	1054,659	,548	,975
S15	117,36	1058,196	,477	,975
S16	117,43	1040,997	,693	,974
S17	117,67	1048,709	,602	,974
S18	117,47	1031,144	,782	,974
S19	117,87	1043,471	,693	,974
S20	117,59	1020,327	,844	,974
S21	117,47	1025,810	,820	,974
S22	117,40	1036,837	,748	,974
S23	117,34	1035,417	,782	,974
S24	117,58	1035,126	,783	,974
S25	117,45	1031,832	,803	,974
S26	117,43	1037,890	,744	,974
S27	117,04	1048,058	,682	,974
S28	117,20	1038,150	,805	,974
S29	117,27	1042,937	,722	,974
S30	117,34	1031,477	,791	,974
S31	117,62	1073,344	,447	,975
S32	117,01	1070,143	,449	,975

S33	116,97	1056,850	,460	,975
S34	117,16	1055,433	,455	,975
S35	117,35	1047,824	,639	,974
S36	117,26	1052,396	,618	,974
S37	117,60	1044,812	,688	,974
S38	117,78	1052,827	,573	,975
S39	117,44	1048,844	,625	,974

N= 169 (α) = 0.975 Değişken Sayısı = 39

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için alfa değerinin yanında ölçeğin toplam puan korelasyon değerlerine bakılır (Şencan, 2005:257). Bu değer 0,30'dan büyük olması gerekir. Tablo 1'e bakıldığında 0,44'den küçük değer olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla madde-toplam puan korelasyon değerlerine göre de soru listesi güvenilirdir.

Araştırmada kullanılan ölçeğin yapısal geçerliliğini belirleyebilmek için öncelikle açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. "Kurumsal İmaj Ölçeği" için uygulanan faktör analizi sonucunda ölçek soru listesinin KMO değeri 0,951 bulunmuştur. KMO değerinin 0,50'nin üstünde olması ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Faktör analizine uygunluk konusundaki bir sonraki test Bartlett Testidir. "Kurumsal İmaj Ölçeği" soru listesinin Bartlett Sig. değeri ($p = 0,000 < 0,01$; $\chi^2 = 6270,020$) anlamlı çıkmıştır.

Faktör analizinin sonucunda 39 ifadeden oluşan "Kurumsal İmaj Ölçeği" soru listesinin 6 faktör altında toplandığı ve faktör yükleri Tablo 2.'de görülmektedir. Söz konusu 39 değişken toplam varyansın %71.490'ını açıklamaktadır.

Tablo 2. Kurumsal imaj ölçeği soru listesinin faktör analizi değerleri

	Çalışanlar	Yönetim Kalitesi	Sosyal Sorumluluk	Çalışma Ortamı	Ürün ve Hizmet Kalitesi	İletişim Faaliyetleri
Soru 23	,733					
Soru 24	,726					
Soru 27	,691					
Soru 22	,689					
Soru 25	,653					
Soru 21	,605					
Soru 28	,567					
Soru 26	,585					
Soru 30	,488					

Soru 29	,467					
Soru 5		,760				
Soru 11		,642				
Soru 8		,626				
Soru 13		,626				
Soru 7		,625				
Soru 6		,567				
Soru 9		,557				
Soru 12		,517				
Soru 10		,487				
Soru 37			,802			
Soru 38			,791			
Soru 36			,778			
Soru 39			,674			
Soru 35			,670			
Soru 15				,800		
Soru 17				,733		
Soru 14				,673		
Soru 16				,669		
Soru 19				,587		
Soru 20				,584		
Soru 18				,420		
Soru 3					,792	
Soru 2					,787	
Soru 4					,766	
Soru 1					,621	
Soru 31						,895
Soru 33						,768

Soru 32						,735
Soru 34						,673

Toplam Varyans 71.490
KMO: ,951
App. Chi-Square : 6270.020
Sig.: 0.00
N: 169

“Kurumsal İmaj Ölçeği” için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Toplanan veriler AMOS 24 paket programı ile incelenmiştir. Oluşturulan model sonrası Ki-Kare/sd değeri (2305.673/809=2.850) bulunmuştur. DFA’dan elde edilen diğer değerler de (CFI=.986, GFI=.964, RMSEA=.069) ölçeğin kabul edilebilir uyum içinde olduğunu kanıtlar. Analiz sonucu elde edilen değerlere ilişkin bilgiler, referans gösterilen kaynaklarla beraber Tablo 3.’de yer almaktadır.

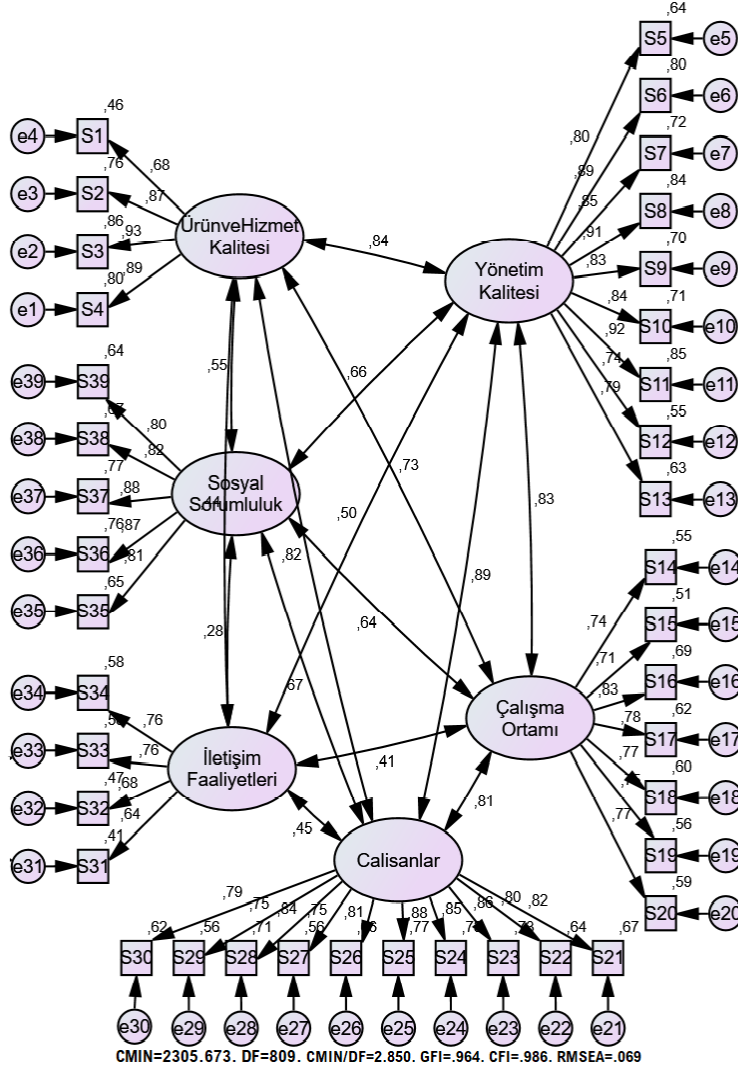
Tablo 3. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan indekslere ait uyum derecelerinin DFA sonuçları ile karşılaştırılması

İncelenen İndeksleri	Uyum	Mükemmel Değerleri	Uyum	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	Ölçüm Sonucu	Sonuç
X²/sd		$0 \leq X^2/sd \leq 3$		$3 \leq X^2/sd \leq 5$	2.850	Mükemmel Uyum
GFI		$.95 \leq GFI \leq 1.00$		$.90 \leq GFI \leq .95$	.964	Mükemmel Uyum
AGFI		$.90 \leq AGFI \leq 1.00$		$.85 \leq AGFI \leq .90$	.937	Mükemmel Uyum
CFI		$.97 \leq CFI \leq 1.00$		$.95 \leq CFI \leq .97$	.986	Mükemmel Uyum
NFI		$.95 \leq NFI \leq 1.00$		$.90 \leq NFI \leq .95$	.962	Mükemmel Uyum
IFI		$.95 \leq IFI \leq 1.00$		$.90 \leq IFI \leq .95$	.942	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA		$.00 \leq RMSEA \leq .05$		$.05 \leq RMSEA \leq .08$	.069	Kabul Edilebilir Uyum

Kaynak: (Sümer, 2000)

Elde edilen DFA sonuçlarına göre “Ürün ve Hizmet Kalitesi” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri sırayla .678, .873, .929, .893; “Yönetim Kalitesi” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri sırayla .803, .894, .849, .915, .834, .843, .925, .739, .792; “Çalışma Ortamı” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri sırayla .745, .714, .833, .785, .774, .748, .768; “Çalışanlar” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri sırayla .820, .799, .855, .853, .877, .811, .750, .840, .750, .787; “İletişim Faaliyetleri” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri sırayla .643, .683, .759, .761 ve “Sosyal Sorumluluk” alt boyutuna ait maddelerin faktör yükleri ise sırayla .806, .873, .879, .816 ve .800 olarak bulunmuştur. Modele ait son şekil, sayısal verileri ile Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 5.1. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği doğrulayıcı faktör analizine ilişkin model ve sayısal veriler

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Ankete katılanların tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde,

Tablo 4. Ankete katılanların demografik özellikleri

Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	59	34,9
Erkek	110	65,1
Medeni Durum		

Bekâr	51	30,2
Evli	118	69,8
Eğitim Durumu		
Lise	7	4,1
Ön Lisans	10	5,9
Lisans	57	33,7
Yüksek Lisans	29	17,2
Doktora	66	39,1
Yaş Aralığı		
18-25 Yaş Arası	9	5,3
26-33 Yaş Arası	22	13,0
34-41 Yaş Arası	72	42,6
42-49 Yaş Arası	40	23,7
50-55 Yaş Arası	17	10,1
56 Yaş ve Üstü	9	5,3
Çalışma Şekli		
Akademik Personel	89	52,7
İdari Personel	80	47,3
Yöneticilik Görevi		
Var	46	27,2
Yok	123	72,8
Akademik Ünvan		
Prof. Dr.	10	11,2
Doç. Dr.	14	15,8

Dr. Öğretim Üyesi	23	25,8
Öğretim Görevlisi	36	40,4
Araştırma Görevlisi	8	6,8

Çalışma Süresi		
1 Yıldan Az	7	4,1
1-5 Yıl Arası	36	21,3
6-10 Yıl Arası	64	37,9
11 Yıl ve Üstü	62	36,7

Araştırmaya katılanlar cinsiyetleri açısından incelendiğinde 110 kişinin ise (%65,1) erkek olduğu ve 118 kişinin (%69,8) ise evli olduğu gözlenmiştir. Eğitim durumları açısından ise %33,7'sini (57 kişi) lisans ve %39,1'inin (66 kişi) ise doktora mezunudur. Yaş dağılımlarına bakıldığında, %42,6'sının 34 ve 41 yaş arasında olduğu gözlenmiştir. Çalışma şekilleri incelendiğinde, 89 kişinin (%52,7) akademik personel olduğu anlaşılmaktadır. Çalışanların %37,9'unun 6 yıl ile 10 yıl arası süredir çalıştığı ve %36,7'sinin ise 11 yıldan fazla süredir çalıştığı belirlenmiştir.

4.2. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeği ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeyleri

Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanırken, kurumsal imaj ölçeği için aritmetik ortalama puanı üzerinden yapılan hesaplamalar temel alınmıştır.

Tablo 5. Personelin kurumsal imaj ölçeği ve alt boyutlarına katılma düzeyleri

Ölçek	Ortalama Katılım Düzeyi ($\bar{x}$)	Standart sapma
Kurumsal İmaj Ölçeği	3,09	0,84
Çalışanlar	3,17	0,94
Yönetim Kalitesi	3,06	1,05
Sosyal Sorumluluk	3,02	0,92
Çalışma Ortamı	3,05	0,91
Ürün ve Hizmet Kalitesi	2,91	1,00
İletişim Faaliyetleri	3,30	0,90

Katılımcıların kurumsal imaj ölçeğine katılma düzeyleri kararsız seviyesinde belirlenmiştir ($\bar{x}$:3.09). Katılımcılar kurumsal imaj ölçeği alt boyutlarının tamamında da kararsız yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.3. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, cinsiyetlerine göre farklılıkları Tablo 6.’de verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeğine ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılıkları

Ölçekler	n	$\bar{x}$	ss	Levene Testi		t Testi		
				F	p	sd	t	p
Kurumsal İmaj Ölçeği								
Kadın	59	3,26	0,94	3,977	,048	167	1,931	,055
Erkek	110	2,99	0,78					
Çalışanlar								
Kadın	59	3,37	1,02	2,266	,134	167	2,039	,043*
Erkek	110	3,06	0,88					
Yönetim Kalitesi								
Kadın	59	3,24	1,13	2,921	,089	167	1,616	,108
Erkek	110	2,96	1,00					
Sosyal Sorumluluk								
Kadın	59	3,15	0,91	,352	,554	167	1,310	,192
Erkek	110	2,96	0,92					
Çalışma Ortamı								
Kadın	59	3,16	1,00	3,761	,054	167	1,153	,250
Erkek	110	3,00	0,85					
Ürün ve Hizmet Kalitesi								
Kadın	59	3,08	1,16	2,924	,109	167	1,647	,101
Erkek	110	2,82	0,90					
İletişim Faaliyetleri								
Kadın	59	3,60	0,94	3,173	,077	167	3,266	,001**
Erkek	110	3,14	0,84					

Independent Samples T-Test, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre; çalışanların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ’ne katılma düzeylerinde, katılımcıların cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (t:1.931; p:0.055>0.05).

Kurumsal imaj ölçeğinin “Çalışanlar” (t:2.039; p:0.043<0.05) ve “İletişim Faaliyetleri” (t:2.690; p:0.001<0.01) alt boyutlarına katılma düzeylerinde, çalışanların cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ortaya çıkan farklılıklar kadın çalışanlar yönünde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kadın Katılımcıların çalışma ve iletişim faaliyetleri algıları, erkek personellere göre daha yüksektir.

4.4. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Yaşlarına Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, yaşlarına göre farklılıkları Tablo 7.’de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların yaşlarına göre farklılıkları

Boyutlar		n	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Kurumsal İmaj Ölçeği											
1.18-25 Arası	Yaş	9	2,47	,88							
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,35	,69							
3.34-41 Arası	Yaş	72	3,10	,79	G. Arası	6,653	5	1,331			
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,20	,94	G. İçi	114,363	163	,702	1,896	,098	
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,89	,75	Toplam	121,015	168				
6.56 Üstü	Yaş ve	9	2,84	1,06							
Toplam		169	3,09	,84							
Çalışanlar											
1.18-25 Arası	Yaş	9	2,33	,70	G. Arası	9,840	5	1,968			
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,41	,83	G. İçi	141,176	163	,866	2,272	,050	
					Toplam	151,016	168				

3.34-41 Arası	Yaş	72	3,17	,91					
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,35	1,04					
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,93	,79					
6.56 Üstü	Yaş ve	9	3,14	1,10					
Toplam		169	3,18	,94					

Yönetici Kalitesi

1.18-25 Arası	Yaş	9	2,33	1,21					
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,35	,92					
3.34-41 Arası	Yaş	72	3,14	,97	G. Arası	9,963	5	1,993	
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,13	1,16	G. İçi	176,223	163	1,081	1,843 ,107
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,82	,97	Toplam	186,185	168		
6.56 Üstü	Yaş ve	9	2,63	1,17					
Toplam		169	3,07	1,05					

Sosyal Sorumluluk

1.18-25 Arası	Yaş	9	3,00	1,10					
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,22	,62					
3.34-41 Arası	Yaş	72	2,96	,92	G. Arası	2,994	5	,599	
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,10	1,05	G. İçi	139,218	163	,854	,701 ,623
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,78	,83	Toplam	142,212	168		

6.56 Yaş ve Üstü	9	3,29	,84						
Toplam	169	3,03	,92						

Çalışma Ortamı

1.18-25 Arası	Yaş	9	2,52	,97					
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,32	,74					
3.34-41 Arası	Yaş	72	3,02	,90	G. Arası	5,387	5	1,077	
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,19	,95	G. İçi	134,185	163	,823	1,309 ,263
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,95	,76	Toplam	139,572	168		
6.56 Yaş ve Üstü	9	2,87	1,19						
Toplam	169	3,06	,91						

Ürün ve Hizmet Kalitesi

1.18-25 Arası	Yaş	9	1,94	1,05					
2.26-33 Arası	Yaş	22	3,19	,87					
3.34-41 Arası	Yaş	72	2,94	,91	G. Arası	11,368	5	2,274	
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,03	1,00	G. İçi	158,868	163	,975	2,333 ,045*
5.50-55 Arası	Yaş	17	2,84	1,13	Toplam	170,236	168		
6.56 Yaş ve Üstü	9	2,67	1,34						
Toplam	169	2,92	1,00						

İletişim Faaliyetleri

1.18-25 Arası	Yaş	9	2,61	,89	G. Arası	8,248	5	1,650	2,090 ,069
---------------	-----	---	------	-----	----------	-------	---	-------	------------

2.26-33 Arası	Yaş	22	3,44	,72	G. İçi	128,683	163	,789
					Toplam	136,931	168	
3.34-41 Arası	Yaş	72	3,31	,89				
4.42-49 Arası	Yaş	40	3,48	,94				
5.50-55 Arası	Yaş	17	3,32	,91				
6.56 Üstü	Yaş ve	9	2,81	,89				
Toplam		169	3,30	,90				

One Way ANOVA, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların yaş değişkenine göre “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeğine” katılma düzeylerinde, yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (F:1.896; p:0.098>0.05).

Kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarında sadece “Ürün ve Hizmet Kalitesi” alt boyutunda, katılımcıların yaşları açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir (F:2.333; p:0.045<0.05). Bulunan farklılık 18 ve 25 yaş arasındaki çalışanlar ile diğer yaş gruplarındaki çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Buna göre 18 ve 25 yaş arası çalışanların kurum hizmetlerinin kalitesi hakkındaki algıları, diğer yaş grubundaki çalışanların algılarına göre daha düşüktür.

4.5. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, medeni durumlarına göre farklılıkları Tablo 8.’da verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeğine ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların medeni durumlarına göre farklılıkları

Ölçekler	n	$\bar{x}$	ss	Levene Testi		t Testi		
				F	p	sd	t	p
Kurumsal İmaj Ölçeği								
Evli	118	3,04	,84	,007	,934	167	-1,207	,229
Bekar	51	3,21	,86					
Çalışanlar								
Evli	118	3,14	,94	,171	,680	167	-,718	,474
Bekar	51	3,25	,96					

Yönetici Kalitesi									
Evli	118	2,99	1,03						
Bekar	51	3,24	1,08	,262	,610	167	-1,404	,162	
Sosyal Sorumluluk									
Evli	118	3,03	,91						
Bekar	51	3,03	,95	,001	,969	167	-,017	,987	
Çalışma Ortamı									
Evli	118	3,03	,90						
Bekar	51	3,13	,93	,038	,847	167	-,679	,498	
Ürün ve Hizmet Kalitesi									
Evli	118	2,86	,96						
Bekar	51	3,05	1,10	1,605	,207	167	-1,133	,259	
İletişim Faaliyetleri									
Evli	118	3,21	,93						
Bekar	51	3,52	,79	1,404	,238	167	-2,102	,037*	

Independent Samples T-Test, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, medeni durum değişkenine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre; çalışanların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ne katılma düzeylerinde, katılımcıların medeni durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (t:-1.207 ; p:0.229>0.05).

Kurumsal imaj ölçeğinin “İletişim Faaliyetleri” (t:-2.102 ; p:0.037<0.05) alt boyutuna katılma düzeylerinde, çalışanların medeni durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ortaya çıkan farklılık bekar çalışanlar yönünde anlamlı bulunmuştur. Buna göre bekar Katılımcıların iletişim faaliyetleri algıları, evli personellere göre daha yüksektir.

4.6. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeği Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, eğitim durumlarına göre farklılıkları Tablo 9.’de verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların eğitim durumlarına göre farklılıkları

Boyutlar	n	$\bar{x}$	Stan.	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
----------	---	-----------	-------	-----------	-----------------	----	--------------	---	---	-----

Sapma

Kurumsal İmaj Ölçeği

1.Lise	7	2,60	,04							
2.Ön Lisans	10	2,82	,61	G.	18,337	4				4,5-1
3.Lisans	57	2,72	,71	Arası			4,584			4,5-2
4.Yüksek Lisans	29	3,31	,83	G. İçi	102,678	164	,626	7,322	,000	4,5-3
5.Doktora	66	3,41	,83	Toplam	121,015	168				
Toplam	169	3,09	,84							

Çalışanlar

1.Lise	7	2,44	,43							
2.Ön Lisans	10	2,86	,32	G.	28,878	4				4,5-1
3.Lisans	57	2,73	,85	Arası			7,219			4,5-2
4.Yüksek Lisans	29	3,41	,87	G. İçi	122,138	164	,745	9,694	,000	4,5-3
5.Doktora	66	3,58	,84	Toplam	151,016	168				
Toplam	169	3,18	,94							

Yönetici Kalitesi

1.Lise	7	2,73	1,24							
2.Ön Lisans	10	2,84	1,05	G.	23,633	4				4,5-1
3.Lisans	57	2,60	,88	Arası			5,908			4,5-2
4.Yüksek Lisans	29	3,31	1,01	G. İçi	162,552	164	,991	5,961	,000	4,5-3
5.Doktora	66	3,42	1,04	Toplam	186,185	168				
Toplam	169	3,07	1,05							

Sosyal Sorumluluk

1.Lise	7	2,71	,61	G.	7,816	4				
2.Ön Lisans	10	2,68	,99	Arası			1,954			
3.Lisans	57	2,82	,88	G. İçi	134,396	164	,819	2,384	,053	
				Toplam	142,212	168				

4.Yüksek Lisans	29	3,21	,98						
5.Doktora	66	3,22	,77						
Toplam	169	3,03	,92						

Çalışma Ortamı

1.Lise	7	2,65	,42							
2.Ön Lisans	10	2,81	,64							
3.Lisans	57	2,77	,74	G. Arası	11,902	4	2,975	3,822	,005	4,5-1
4.Yüksek Lisans	29	3,18	,94	G. İçi	127,670	164	,778			4,5-2
5.Doktora	66	3,34	,92	Toplam	139,572	168				4,5-3
Toplam	169	3,06	,91							

Ürün ve Hizmet Kalitesi

1.Lise	7	2,29	,04							
2.Ön Lisans	10	2,58	,80							
3.Lisans	57	2,45	,84	G. Arası	28,591	4	7,148	8,276	,000	4,5-1
4.Yüksek Lisans	29	3,25	,74	G. İçi	141,645	164	,864			4,5-2
5.Doktora	66	3,29	1,06	Toplam	170,236	168				4,5-3
Toplam	169	2,92	1,00							

İletişim Faaliyetleri

1.Lise	7	3,21	,50							
2.Ön Lisans	10	3,15	,85							
3.Lisans	57	3,17	,84	G. Arası	2,734	4	,683	,835	,505	4,5-1
4.Yüksek Lisans	29	3,33	,68	G. İçi	134,198	164	,818			4,5-2
5.Doktora	66	3,45	,97	Toplam	136,931	168				4,5-3
Toplam	169	3,30	,90							

One Way ANOVA, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların eğitim durumları değişkenine göre “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeğine” katılma düzeylerinde, eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (F:7.322; p:0.000<0.01). Bulunan farklılık eğitim durumları yüksek lisans ve doktora düzeyinde personel ile diğer eğitim düzeyindeki çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur.

Kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarının tamamında katılımcıların eğitim durumları açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bulunan farklılıkların tamamı yüksek lisans ve doktora mezunu çalışanlar ile diğer eğitim düzeylerindeki çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur.

4.7. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Kurumdaki Görevlerine Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, görevlerine göre farklılıkları Tablo 10.’da verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeğine ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların kurum görevlerine göre farklılıkları

Ölçekler	n	$\bar{x}$	ss	Levene Testi		t Testi		
				F	p	sd	t	p
Kurumsal İmaj Ölçeği								
Akademik Personel	89	3,44	,82	1,268	,262	167	6,195	,000**
İdari Personel	80	2,70	,70					
Çalışanlar								
Akademik Personel	89	3,60	,82	,104	,747	167	7,005	,000**
İdari Personel	80	2,70	,84					
Yönetici Kalitesi								
Akademik Personel	89	3,47	1,02	1,219	,271	167	5,725	,000**
İdari Personel	80	2,62	,90					
Sosyal Sorumluluk								
Akademik Personel	89	3,27	,82	1,880	,172	167	3,636	,000**
İdari Personel	80	2,77	,95					
Çalışma Ortamı								

Akademik Personel	89	3,32	,92	,971	,326	167	4,039	,000**
İdari Personel	80	2,77	,80					
Ürün ve Hizmet Kalitesi								
Akademik Personel	89	3,32	,98	1,079	,300	167	6,070	,000**
İdari Personel	80	2,47	,83					
İletişim Faaliyetleri								
Akademik Personel	89	3,48	,88	,210	,647	167	2,763	,006**
İdari Personel	80	3,11	,88					

Independet Samples T-Test, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, kurum görevleri değişkenine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre; katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ’ne katılma düzeylerinde, katılımcıların kurumdaki görev türleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (t:6.195; p:0.000<0.01). Buna göre kurumda görev yapan akademik Katılımcıların kurumsal imaj algıları, idari personellere göre daha yüksektir.

Kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarının tamamında katılımcıların kurumdaki görevleri açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bulunan farklılıkların tamamı akademik personeller yönünde anlamlı bulunmuştur. Buna göre kurumdaki akademik Katılımcıların alt boyutlara katılma düzeyleri idari personellere göre daha yüksektir.

4.8. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeği Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Akademik Unvanlarına Göre Farklılıkları

Bu kapsamda araştırmaya katılanların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, katılımcıların akademik unvanlarına göre farklılıkları Tablo 11.’de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların akademik unvanlarına göre farklılıkları

Boyutlar	n	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Kurumsal İmaj Ölçeği										
1.Profesör	10	3,48	,08	G. Arası	5,796	4	1,449	2,275	,068	
2.Doçent	14	3,60	,96		53,511	84	,637			

3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,29	,80	G. İçi Toplam	59,308	88		
4.Araştırma görevlisi	6	2,62	,80					
5.Öğretim Görevlisi	36	3,59	,61					
Toplam	89	3,44	,82					
Çalışanlar								
1.Profesör	10	3,86	,74					
2.Doçent	14	3,61	,11					
3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,47	,82	G. Arası	5,688	4	1,422	
4.Araştırma görevlisi	6	2,80	,57	G. İçi	54,572	84	,650	2,189 ,077
5.Öğretim Görevlisi	36	3,75	,69	Toplam	60,260	88		
Toplam	89	3,60	,82					

Yönetici Kalitesi								
1.Profesör	10	3,43	,26					
2.Doçent	14	3,56	,10					
3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,34	,05	G. Arası	7,105	4	1,776	
4.Araştırma görevlisi	6	2,56	,24	G. İçi	84,462	84	1,005	1,767 ,143
5.Öğretim Görevlisi	36	3,68	,79	Toplam	91,567	88		
Toplam	89	3,47	,02					
Sosyal Sorumluluk								
1.Profesör	10	3,46	,91	G. Arası	3,541	4	,885	
2.Doçent	14	3,53	,92		57,001	84	,679	1,305 ,275

3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,12	,62	G. İçi	60,542	88			
4.Araştırma görevlisi	6	2,73	,96	Toplam					
5.Öğretim Görevlisi	36	3,29	,84						
Toplam	89	3,27	,82						

Çalışma Ortamı

1.Profesör	10	3,39	,18						
2.Doçent	14	3,64	,93						
3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,14	,89	G. Arası	7,705	4	1,926		
4.Araştırma görevlisi	6	2,40	,06	G. İçi	67,825	84	,807	2,386	,058
5.Öğretim Görevlisi	36	3,43	,76	Toplam	75,529	88			
Toplam	89	3,32	,92						

Ürün ve Hizmet Kalitesi

1.Profesör	10	3,40	,36						
2.Doçent	14	3,48	,09						
3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,15	,11	G. Arası	5,096	4	1,274		
4.Araştırma görevlisi	6	2,58	,04	G. İçi	79,903	84	,951	1,339	,262
5.Öğretim Görevlisi	36	3,47	,65	Toplam	84,999	88			
Toplam	89	3,32	,98						

İletişim Faaliyetleri

1.Profesör	10	3,38	,24						
2.Doçent	14	3,75	,03						
3.Dr. Öğretim Üyesi	23	3,37	,84	G. Arası	7,066	4	1,766		
				G. İçi	61,659	84	,734	2,406	,056
				Toplam	68,725	88			

4.Araştırma görevlisi	6	2,58	,84
5.Öğretim Görevlisi	36	3,63	,64
Toplam	89	3,48	,88

One Way ANOVA, *<0,05, **<0,01

Katılımcıların akademik unvanları değişkenine göre “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeğine” katılma düzeylerinde, akademik unvanları değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (F:2.275; p:0.068>0.05). Kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarının hiçbirinde katılımcıların akademik unvanları açısından anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

4.9. Katılımcıların Kurumsal İmaj Ölçeği Ölçeğine ve Alt Boyutlarına Katılma Düzeylerinin Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Farklılıkları

Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, çalışma sürelerine göre farklılıkları Tablo 12.’de verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların kurumsal imaj ölçeği ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin katılımcıların çalışma sürelerine göre farklılıkları

Boyutlar	n	$\bar{x}$	Stan. Sapma	Var. Kay.	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	LSD
Kurumsal İmaj Ölçeği										
1.1 Yıldan Az	7	3,18	,87							
2.1-5 Yıl Arası	36	3,33	,83	G. Arası	2,988	3	,996			
3.6-10 Yıl Arası	64	2,98	,86	G. İçi	118,027	165	,715	1,393	,247	
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	3,06	,82	Toplam	121,015	168				
Toplam	169	3,09	,84							
Çalışanlar										
1.1 Yıldan Az	7	3,41	,94							
2.1-5 Yıl Arası	36	3,28	,91	G. Arası	1,883	3	,628			
3.6-10 Yıl Arası	64	3,05	,01	G. İçi	149,133	165	,904	,694	,557	
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	3,22	,90	Toplam	151,016	168				

Toplam	169	3,18	,94						
Yönetici Kalitesi									
1.1 Yıldan Az	7	3,11	,28						
2.1-5 Yıl Arası	36	3,44	,98	G. Arası	6,531	3	2,177		
3.6-10 Yıl Arası	64	2,95	,07	G. İçi	179,654	165	1,089	2,000	,116
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	2,96	,01	Toplam	186,185	168			
Toplam	169	3,07	,05						
Sosyal Sorumluluk									
1.1 Yıldan Az	7	3,09	,64						
2.1-5 Yıl Arası	36	3,27	,84	G. Arası	3,338	3	1,113		
3.6-10 Yıl Arası	64	2,89	,02	G. İçi	138,874	165	,842	1,322	,269
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	3,03	,86	Toplam	142,212	168			
Toplam	169	3,03	,92						
Çalışma Ortamı									
1.1 Yıldan Az	7	3,18	,89						
2.1-5 Yıl Arası	36	3,27	,96	G. Arası	2,293	3	,764		
3.6-10 Yıl Arası	64	2,98	,97	G. İçi	137,279	165	,832	,919	,433
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	3,00	,80	Toplam	139,572	168			
Toplam	169	3,06	,91						
Ürün ve Hizmet Kalitesi									
1.1 Yıldan Az	7	2,86	,15						
2.1-5 Yıl Arası	36	3,26	,95	G. Arası	5,441	3	1,814		
3.6-10 Yıl Arası	64	2,79	,88	G. İçi	164,795	165	,999	1,816	,146
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	2,85	,10	Toplam	170,236	168			
Toplam	169	2,92	,00						

İletişim Faaliyetleri									
1.1 Yıldan Az	7	3,46	,89						
2.1-5 Yıl Arası	36	3,38	,84	G. Arası	,608	3	,203		
3.6-10 Yıl Arası	64	3,24	,92	G. İçi	136,323	165	,826	,245	,864
4.11 Yıl ve Daha Fazla	62	3,31	,93	Toplam	136,931	168			
Toplam	169	3,30	,90						

One Way ANOVA, * $<0,05$, ** $<0,01$

Katılımcıların çalışma süreleri değişkenine göre “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeğine” katılma düzeylerinde, çalışma süresi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (F:1.393 ; p:0.247>0.05). Kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarının hiçbirinde katılımcıların çalışma süreleri açısından anlamlı farklılık görülmemiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim sektörü; günümüz dünyasına ayak uydurabilmek için hızlı değişen, sürekli kendini yenileyen, yarattığı doğrudan ve dolaylı etkiler bakımından her geçen gün önemi daha da artan çok dinamik bir sektördür. Kurumlar kuruluşlarının ilk dönemlerinde sancılı süreçlerden geçerek kurumsallaşmalarını tamamlar ve kurumsal örgüt yapıları oturarak kurumsal kültürleri yerleşir. Bu süreç kurumsal imajın geliştirilmesinde oldukça etkili ve önemlidir. Bu çalışma, 2008 yılında kurulmuş nispeten yeni bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. Ayrıca kurumsal imajın gelişmesinde üst yönetimin farkındalığı ve desteği çok önemlidir. Üst yönetim planlı bir imaj yönetimi sergilemezse kurumsal imaj zayıf ve olumsuz olarak algılanacaktır.

Toplumun geleceğinin şekillendirildiği üniversitelerde çalışanların kurumlarına karşı pozitif bir kurumsal iç imaj algısına sahip olmaları oldukça önemlidir. Bu sayede çalışmaktan tatmin olunan bir kurum haline gelinerek, örgütsel bağlılığı yüksek, örgütsel vatandaşlık davranışı sergilemeye istekli bir insan kaynağı oluşturulabilir. Üniversitenin çalışanları dışarıda üniversiteyi temsil etmekte ve ayna görevi görmektedir. Güçlü ve olumlu bir iç imaj üniversitenin dış imajına da büyük katkı sunacaktır. Bu bağlamda üniversite imajının bir parçası olan iç paydaş gruplarının imaj algılarının tespit edilmesi eğer zayıf ve olumsuz bir imaj algısı söz konusu ise bunun farkına varılarak üst yönetim tarafından yeniden imaj geliştirme çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Bu çalışma ile kurumsal imaj geliştirme noktasında yöneticilerin dikkatini iç paydaşlara çekerek farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda yürütülen bu alan çalışması ile nispeten yeni kurulan bir devlet üniversitesi olan Munzur Üniversitesinin akademik ve idari personellerinin kurumsal imaj algıları incelenmiştir. Bu amaçla hazırlanan anket yardımıyla 169 çalışandan veriler toparlanmış ve uygun istatistiki analizler yapılmıştır. Munzur Üniversitesinin kurumsal imaj çalışmalarının iç paydaşlarından olan akademik ve idari personellerinin nasıl algılandıklarının tespit edilmesi ileri dönemlerde yapılacak faaliyetlere de rehberlik edecektir. Kurumsal imaj doğrultusunda geliştirilecek olan kurumsal itibar sayesinde öğrenciler tarafından daha çok tercih edilen, güven duyulan, çalışmak

için aranan, mevcut çalışanlarında yüksek örgütsel bağlılık duydukları bir kurum haline gelecektir.

Aşağıda kısaca araştırmanın sonuçlarına madde madde yer verilmiştir.

- Yürütülen araştırma üniversite merkez kampüsündeki akademik ve idari personellerle yürütülmüş olup iç imaj noktasında en önemli aktörlerden biri olan öğrencileri kapsamamaktadır.
- Analizler sonucunda katılımcıların kurumsal imaj ölçeğine ve kurumsal imaj ölçeğinin alt boyutlarına katılma düzeylerinin “kararsız” seviyesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Kararsızlığın imaj algısını net olarak “olumlu” ya da “olumsuz” olarak değerlendirememekten mi yoksa katılımcıların doğru düşüncelerini işaretlemekten çekindiklerinden mi, verilerin üst yönetimle paylaşılacağı endişesinden mi kaynaklandığını net olarak bilebilmek mümkün değildir. Katılımcılar net bir şekilde kurumun imajına dair bir algıya sahip olamayabilirler. Bu durum yönetimin kurumsal imaj çalışmalarına yeterince önem göstermediğinin de bir göstergesi olabilir. Bunun yansısı bilindiği üzere kurum içinde yapılan bir anket çalışmasında üst yönetime bilgi taşıma, cezalandırılma vs. gibi art niyetli olunulabileceği gibi kaygılar ile gerçeği yansıtmayan cevaplarla doldurulması da mümkündür.
- Araştırmada katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeği” ve alt boyutlarına katılma düzeylerinin, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri açısından farklılıkları olup olmadığı analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, akademik unvan ve kurumda çalışma süreleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
- Katılımcıların “Kurumsal İmaj Ölçeğine” katılma düzeylerinde, eğitim durumu, görev türü değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bulunan farklılık eğitim durumları yüksek lisans ve doktora düzeyinde personel ile diğer eğitim düzeyindeki çalışanlar arasında anlamlı bulunmuştur. Ayrıca kurumda görev yapan akademik personellerin kurumsal imaj algıları, idari personellere göre daha yüksektir.
- Alt boyutlar açısından ise; kadın personellerin çalışma ve iletişim faaliyetleri algıları, erkek personellere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca 18 ve 25 yaş arası çalışanların kurum hizmetlerinin kalitesi hakkındaki algıları, diğer yaş grubundaki çalışanların algılarına göre daha düşük gözlenmiştir. Bekar personellerin iletişim faaliyetleri algıları, evli personellere göre daha yüksektir. Bulunan farklılıkların tamamı yüksek lisans ve doktora mezunu çalışanlar ile diğer eğitim düzeylerindeki çalışanlara göre düşük bulunmuştur. Kurumdaki akademik personellerin alt boyutlara katılma düzeyleri idari personellere göre daha yüksektir.

Bir organizasyonun kurumsal imajının hem mevcut hem de potansiyel iç ve dış aktörleri üzerinde uygulayabileceği çekim gücünün, satış büyümesi üzerindeki etkisinin yanı sıra memnuniyetin iyileştirilmesinin iyi bir tahminçisi olduğu yaygın olarak gösterilmiştir (Luque-Martínez vd., 2009). İş perspektifinden kurumsal imaj çalışmasına çok fazla araştırma odaklanmış olsa da şimdiye kadar üniversiteler gibi kar amacı gütmeyen kuruluşların imajıyla ilgili yönlere çok az ilgi gösterilmiştir (Arpan vd., 2003; Kazoleas vd., 2001). Üniversite eğitimi için kamu kaynaklarının artan sınırlaması ve üniversitelerin gelir elde etme yeteneklerini geliştirme ihtiyacı hakkındaki sosyal tartışma ile artan rekabet gücünün mevcut ortamı, imajı bu kurumlarda modern stratejik yönetimin önemli bir parçası haline getirmiştir (Luque-Martínez ve Del Barrio-García, 2009).

Bir çalışma birimi olarak öğretim kadrosuna ve idari personele odaklanma düşüncesi, birçok çalışmanın üniversite imajını öğrencilerin ve dış ilgi gruplarının bakış açılarından analiz edilmesinden dolayı alınmıştır (Arpan vd., 2003; Beerli vd., 2002; Belanger vd., 2002; Kazoleas

vd., 2001; Landrum vd., 1998; Soutar ve Turner, 2002), oysa görece az sayıda kişi (Jones, 2002; Treadwell ve Harrison, 1997) öğretim kadrosuyla çalışma yürütmüştür (akt: Luque-Martínez ve Del Barrio-García, 2009).

Yerli literatür incelendiğinde üniversitelerin kurumsal imajlarının incelendiği az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Yukarıda detaylıca anlatıldığı üzere üniversiteler için kurumsal imaj oldukça önemli olup bu alandaki çalışmaların artırılarak, tepe yönetiminin ilgisinin çekilmesi ve kurumun iç ve dış imajının oluşturularak iyi yönetilmesi için farkındalığın geliştirilmesi gerekmektedir. Araştırmalar kurumsal imajının algılanan kaliteyi doğrudan etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Ni vd., 2020) bu bağlamda eğitimin kalitesinin önemli öncüllerinden birinin öğrencilerin kurumsal imaj algıları olduğunu söylemek mümkündür.

Lymar ve Mohajerani (2013); araştırmalarında Umea Üniversitesi öğrencilerinin üniversite markasını nasıl algıladıkları ve marka imajının öğrencilerin üniversiteye katılımlarına ve bağlılıklarına (marka bağlılığı) olan etkisi ölçmüşlerdir. Araştırmada üniversitenin misyon, vizyon, mezuniyet sonrası beklenti, öğrenme çevresi, sosyal çevre, uygulama, eğitim faktörleri, fiziksel yeterlilik, logo ve dış ilişkiler gibi unsurlar incelemişlerdir. Araştırma sonucunda marka imajını ölçen faktörlerin tümü bazında üniversiteyi tercih etmede marka imajının çok güçlü bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak misyon, vizyon, sosyal çevre, uygulamalar, fiziksel yeterlilikler ve logo (estetik unsurlar) değerlendirmede katılım ve bağlılıkta öne çıkan faktörler olarak belirlenmiştir

Çetiner (2016), araştırmasında öğrencilerin Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi'nin kurumsal imajı algılarının orta düzeyde olduğu Kurumun öğrenciye verdiği destek ile öğrencinin örgütsel bağlılığı arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çoşkun (2010), Kütahya ilindeki üniversite-sanayi iş birliğinin arzu edilen ölçüye yaklaşmaması durumunun Dumlupınar Üniversitesi'nin sanayici gözündeki imajı açısından değerlendirilen ve Sanayi kuruluşlarının Dumlupınar Üniversitesi'ni nasıl algıladıkları, bu noktada üniversitenin eksikliklerinin belirlenmeye çalışıldığı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda Dumlupınar Üniversitesi'nin sanayi kuruluşları üzerinde oluşturduğu kurumsal imajı ortalamanın altında olduğu gözlenmiştir. Üniversitelerin önemli bir dış paydaşı olan sanayi dünyasının imaj algısını artırmak için üniversite yönetimlerinin çaba sarf etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Luque-Martínez ve Del Barrio-García (2009), çalışmalarında, üniversite imajını belirleyen ana boyutların belirlenmesi ve bu boyutların her birinin görece ağırlığının anlaşılması için bir metodoloji önermektedir. Elde edilen sonuçlar, öğretim ve araştırma kadrosunun oluşturduğu Granada Üniversitesi imajı üzerinde belirleyici etkiye sahip boyutların, önem sırasına göre, kurumun topluma hizmetleri, öğretim faaliyeti, idari yönetimi ve fiziksel ve teknolojik özellikleri olduğunu göstermektedir. Araştırmada spesifik olarak, imaj oluşumu üzerinde en fazla etkiye sahip yönlerin, Granada Üniversitesinin toplumda ve hatta internette kurumsal varlığı, üyelerine sunduğu kültürel olanaklar, idari süreçlerin yönetimindeki iyileştirme (örneğin; e-yönetimin tanıtılması, kullanım kolaylığı, üretilen bilgilere erişim vb.), mezunlar için iş bulma çabaları ve kurum içi eğitim olanakları olduğu gözlenmiştir (Luque-Martínez ve Del Barrio-García (2009).

Sonuçlar, kurumsal imajın en önemli bileşenlerinden biri olan iç imajın önemi ve rolünü netleştirmeye yardımcı olacak ve kamuoyunda, YÖK ve üniversite yönetimlerinde karar verme noktasında ve uygulamaları için bir referans olacak ayrıca öneriler sağlayacaktır.

Bu çalışma, üniversiteler için kurumsal imajın önemi ve önceliği noktasında iç müşterilerin etki mekanizmasını kanıtlamıştır, ancak teorik çalışmalar ve vaka seçimi açısından bazı

sınırlamaları da vardır. Bu konuda gelecekte daha derin araştırmalara ihtiyaç vardır. Başka araştırmacılara da birtakım öneriler verilecek olursa bu çalışma, nispeten yeni bir devlet üniversitesinde yürütülmüştür. Bu konuya ilgi duyan araştırmacıların geçmişi daha eskiye dayanan köklü üniversitelerin kurumsal imajlarını araştırmaları önerilebilir. Böylece güçlü bir kurumsal yapı ve kültüre sahip olan üniversiteler ile yeni kurulmuş daha kurumsallaşmasını tamamlayamamış üniversitelerin kurumsal imajlarını karşılaştırma imkanı doğacaktır. Munzur üniversitesiyle yakın tarihlerde kurulan aynı bölgedeki üniversitelerde de çalışma tekrarlanarak benzer yapıdaki kurumlar arasında benzerliklere ve farklılıklara bakılabilir.

Araştırmanın en önemli kısıtlarından biri de kurum imajının önemli bir i paydaşı olan öğrencilerinden veri toplanmamış olmasıdır. Diğer araştırmacılara öğrencilerin gözünden Munzur Üniversitesinin kurumsal imajının da araştırılarak tüm iç paydaşların birlikte imaj algısının değerlendirilmesi önerilebilir.

Ayrıca bu araştırmada anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Nitel verilerinde toplanacağı karma bir araştırma deseni kullanılarak araştırma yeniden tekrarlanarak iç paydaşların kurumsal imaj algıları daha derinlemesine incelenebilir.

Kurumsal imajın oluşumunda i imaj kadar dış imaj da önemlidir. Üniversiteler için potansiyel öğrenciler, veliler, sanayiciler ve iş dünyası mensuplarını ve toplumun tüm kesimlerini de kapsayan dış imaj aktörlerinin kurumsal imaj algılarının tek tek ve bir bütün olarak derinlemesine incelenerek, kurumsal imaj üzerindeki etki mekanizmalarının ortaya koyulacağı büyük çaplı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bu araştırmanın diğer üniversitelerde tekrarlanması ve elde edilen sonuçların karşılaştırılması da büyük önem taşımaktadır. Siyasi veya idari bir bakış açısıyla, bu araştırmanın sonuçları, nihai amacı i ve dış hedef kitlelerin memnuniyet derecesini iyileştirmek amacıyla, üniversite yöneticilerinin kurumun stratejik planlaması içinde kendi eylem hatlarını önceliklendirmeleri noktasında yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aktaş, İ.**, 2010, Üniversite-Kent İletişimi Bağlamında Üniversite İmajının Değerlendirilmesi: Erciyes Üniversitesi Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Arpan, L. M., Raney, A. A. ve Zivnuska, S.**, 2003. A Cognitive Approach To Understanding University Image. *Corporate Communications: An International Journal*, 8(2), 97-113. <https://doi.org/10.1108/1356328031047535>
- Coşkun, M.**, 2010, Kurumsal İmaj Bağlamında Üniversite Sanayi İş Birliği: Kütahya İlinde Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- etiner, N.U.**, 2016. Üniversitelerde Kurumsal İmaj Oluşumu: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi'nin Kurumsal İmajının Öğrenciler Açısında İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- iek, B. ve Almalı, V.**, 2020. Kurumsal Kimlik Oluşurmada Kurumsal İmaj Algısının Rolü: Örgüt Kültürünün Aracılık Etkisi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 27(2), 219-238.
- Duman, ř.**, 2012. İlköğretim Okullarında Kurumsal İmaj ve İmaj Yönetimi, *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- Kaya, B.İ.**, 2013. Üniversitelerde İmaj Pazarlaması: Bozok Üniversitesi'nin Kurumsal İmajının Öğrenciler Açısından Ölçülmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Kazoleas, D., Kim, Y. Moffitt, M.A.**, 2001. Institutional Image: A Case Study. *Corporate Communications: An International Journal*, 6(4), 205-216.
- Kılıç, A., Altay, Ş.**, 2018. Marka ve Marka Kişiliği Algısı: Bir Üniversite Örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 670-692.
- Luque-Martínez, T., Del Barrio-García, S.**, 2009. Modelling University Image: The Teaching Staff Viewpoint, *Public Relations Review*, 35(3), 325-327.
- Lymar, V., Mohajerani, K.**, 2013. Brand image of Umea University: A Quantitative Study Of The Effects on Students' Attachment And Commitmen. Umea Universitet.
- Ni, A., Zhang, C., Hu, Y., Lu, W., Li, H.**, 2020. Influence Mechanism of The Corporate Image on Passenger Satisfaction With Public Transport in China. *Transport Policy*, 94, 54-65.
- Sümer, N.**, 2000. Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar, *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şencan, H.**, 2005. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Uluçay, D.M.**, 2018. Üniversitelerde Kurumsal İmaj Ölçümü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 17-36.

**SUSTAINABILITY PATH AND THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL
ORGANIZATIONS: A RESEARCH PROPOSAL**

HALİL YORULMAZ

Istanbul Medipol University Vocational School

ORCID: 0000-0002-4497-323X

ABSTRACT

Today, organizational sustainability is the ultimate goal for companies. Organizational sustainability can be mentioned if sustainability spreads to all levels of the organization and guides its relations with the outside world. Organizational sustainability should be seen as a goal to be achieved not only by certain decisions taken by those who manage companies but also by the employees adopting sustainability and exhibiting sustainable behaviors. In this way, both the harmony of employees with their organizations and the possible effects of sustainability-themed non-governmental organizations (NGOs) should not be ignored. This study develops a research proposal designed with a perspective extending from the individual to the organization. The research model aims to investigate the effects of individuals' attitudes towards environmental problems transforming into sustainable behaviors with the positive moderator effect of NGOs and the effects of these behaviors on organizational sustainability with the positive moderator effect of person-organization fit.

Organizational sustainability literature mostly focuses on green management practices. The literature on NGOs, on the other hand, has more of a social perspective and focuses on environmental sustainability. There is a research gap regarding the attitudes of employees towards sustainability, sustainable behaviors, and their impact on organizational sustainability, which are the main components for the spread of sustainability to all levels of the organization. Although there have been studies on the effect of environmental attitudes on sustainable behaviors, there is a need for more studies in this field since overlapping results have not been obtained. Taking results from the literature one step further, empirically demonstrating the role of person-organization fit in the relationship between individuals' environmental behaviors and organizational sustainability and, in addition, clarifying the role of NGOs in this relationship will make important contributions.

The data will be collected through a survey using scales accepted in the literature. The empirical results of the research will make an original contribution to the literature. Additionally, empirically based suggestions will be made for government officials, company managers, and NGOs. Regulations will be proposed for the government levels to which NGOs are affiliated, especially to further support environmental NGOs to increase their numbers and facilitate their activities. For companies, human resources-based activities will be proposed to increase the harmony of employees with the company. Activity suggestions will also be made for NGOs to expand the focus of their work from the individual as a member of society to the employee as a member of the organization.

Keywords: organizational sustainability, environmental non-governmental organization, person-organization fit, environmental behavior, attitude towards environmental issues

IMPLICIT LEADERSHIP IN THE HOSPITALITY INDUSTRY: A STUDY IN THE
CAPPADOCIA REGION

KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE ÖRTÜK LİDERLİK: KAPADOKYA
BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

Turgut Emre AKYAZI¹

¹Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu,

ORCID No: 0000-0003-2800-7530

Özet

Bir işletmenin başarılı olma ihtimali, liderliğin oynadığı temel ve karmaşık role dayanmaktadır. Etkili liderlik gelişimi teşvik eder, yaratıcılığı tetikler ve kurumsal hedeflerin gerçekleştirilmesini garanti eder. "Örtük Liderlik Teorileri", takipçilerin liderleri neyin iyi bir lider yapacağına dair varsayımlara ve fikirlere dayanarak değerlendirmek için kullandıkları zihinsel modellerdir (Eden ve Leviatan, 1975; Epitropaki ve Martin, 2004). Örtük liderlik teorisinin temel ilkelerinden biri, bir lideri değerlendirirken takipçilerin mevcut durumda gerçek hayatta gördükleri liderliği diğer kişiden bekledikleri liderlikle bilişsel olarak karşılaştırdığını ifade eder. Algılanan liderlik, liderin gösterdiği ve astlarının gördüğü liderlik türüdür; beklenen liderlik ise liderin muhtemelen belirli bir davranış sergileyeceğine olan inançtır. Bu karşılaştırma sürecinin iki sonucu vardır: olumlu ve olumsuz. Olumlu sonuçlar, bir liderin takipçilerinin beklentilerini karşılayabilecek niteliklere sahip olmasıyla ortaya çıkar. Lider, takipçilerinin beklentilerini karşılayamadığı zaman olumsuz sonuçlar ortaya çıkar. Bu yaklaşımdan yola çıkarak bu araştırma, Kapadokya bölgesindeki çeşitli konaklama işletmelerinde çalışan kişilerin lider prototiplerini ortaya koymak ve prototipik özellikler ile mevcut yönetici nitelikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları analiz etmek amacıyla gerçekleştirilecektir. Araştırma verileri, Türkiye Kapadokya bölgesindeki toplam 9 otelin resepsiyon, yeme-içme, eğlence ve konaklama gibi çeşitli departmanlarında çalışan 200 katılımcıdan toplanacaktır. Veriler Kapadokya bölgesinde yer alan Ürgüp, Göreme ve Uçhisar beldelerinde faaliyet gösteren 4 yıldızlı ve 5 yıldızlı otellerden toplanacaktır. Veriler mutlak fark yöntemiyle analiz edilecek ve çalışma sonucunda çalışanların lider prototipleri ile mevcut liderlerinin özellikleri arasında bir uyum olup olmadığı tespit edilecektir. Çalışma bulgularına dayalı olarak olumlu ve verimli bir örgüt iklimi yaratmak için çalışanların lider prototiplerine ilişkin beklentilerinin nasıl karşılanacağına ilişkin önerilere yer verilecektir. Bu çalışma, turizm endüstrisindeki lider prototiplerini keşfetmeye yönelik ilk girişim olacağından turizm ve otelcilik literatürüne değerli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: örtük liderlik, lider prototipi, konaklama işletmeleri

Abstract

An organization's ability to succeed is based on the fundamental and intricate role that leadership plays. Proficient leadership fosters development, incentivizes creativity, and guarantees the accomplishment of organizational goals. "Implicit Leadership Theories" are mental models that followers use to assess leaders based on presumptions and ideas about what makes a good leader (Eden and Leviatan, 1975; Epitropaki and Martin, 2004). One of the fundamental tenets of implicit leadership theory states that when assessing a leader, followers

cognitively contrast the leadership they see in the scenario with the leadership they anticipate from the other person. Perceived leadership is the kind of leadership that a leader demonstrates and that subordinates see, whereas expected leadership is the belief that a leader will likely display a particular behaviour. There are two outcomes from this comparison process: positive and negative. Positive outcomes arise when a leader possesses the qualities needed to live up to the expectations of the followers; bad outcomes arise when a leader falls short of the followers' expectations. Based on this approach, this study will be conducted in order to explore the leader prototypes of employees working in various hospitality enterprises based in the Cappadocia region and find out the similarities and differences between the prototypical attributes and current manager qualities. Research data will be collected from 200 participants working in various departments such as reception, food and beverage, entertainment and accommodation in a total of 9 hotels in the Cappadocia region, Turkey. Data will be collected from 4-star and 5-star hotels operating in Ürgüp, Göreme and Uçhisar towns located in the Cappadocia region. Data will be analysed through absolute difference method and it is expected to reveal whether there is a match between employees' leader prototypes and the characteristics of their current leaders as a result of the study. Based on the study findings, recommendations will be included concerning how to meet employee expectations regarding the leader prototypes in order to achieve a positive and productive organizational environment. This study is expected to make valuable contributions to the tourism and hospitality literature since it will be the first attempt to explore leader prototypes in the tourism industry.

Keywords: implicit leadership, leader prototypes, hospitality industry

THE EFFECTS OF INTELLECTUAL CAPITAL AND DYNAMIC CAPABILITIES
ON COMPETITIVE ADVANTAGE

ENTELEKTÜEL SERMAYE VE DİNAMİK YETENEKLERİN REKABET
AVANTAJI ÜZERİNE ETKİLERİ

Gizem AVCI¹, Ali Şahin ÖRNEK²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon, ORCID: 0000-0003-2707-562X

² Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme, ORCID: 0000-0003-2217-6878

Özet

Çalışmanın amacı, entelektüel sermaye ile rekabet avantajı arasındaki ilişkide dinamik yeteneklerin aracılık rolünü belirlemektir. Aracılık rolünün tespiti için entelektüel sermaye ve rekabet avantajı değişkenleri arasındaki ilişkinin yanı sıra; entelektüel sermayenin, dinamik yeteneklerle (aracı değişken) olan ilişkisi ve dinamik yeteneklerin, rekabet avantajı ile olan ilişkisi de incelenmiştir. Bu bağlamda bağımsız değişken olan entelektüel sermayenin alt boyutlarının, bağımlı değişken olan rekabet avantajının alt boyutlarına olan etkisinde dinamik yeteneklerin aracı rolü ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada entelektüel sermaye üç boyutta (insan sermayesi, sosyal sermaye, yapısal sermaye); rekabet avantajı iki boyutta (stratejik rekabet, finansal rekabet); dinamik yetenekler ise üç boyutta (algılama yeteneği, kavrama yeteneği, sezme yeteneği) ele alınmıştır.

Yapılan çalışmada, Çanakkale ilinde faaliyet gösteren gıda firmasına ait olan üç şirketin beyaz yakalı çalışanlarına anket uygulanmıştır. Örneklem olarak bu gıda firmasının seçilmesinin nedeni; çok uluslu bir şirket olması ve ülkelerin kültürel yapılarındaki farklılığın işletmelere sağladığı avantaj ve dezavantajları analiz edebilmektir. Çalışmada belirtilen kavramları, aynı şirkete mensup çalışanların nasıl algıladıkları incelenmiştir. Bu firmadan 78 kişi ile yüz yüze görüşerek anket doldurulmuş, 45 kişiye mail yoluyla anketler ulaştırılmış ve anketler doldurulmuştur. Toplamda 123 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre entelektüel sermaye ile rekabet avantajı arasında, entelektüel sermaye ile dinamik yetenekler arasında ve dinamik yetenekler ile rekabet avantajı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Tüm bu bulguların ışığında entelektüel sermaye ile rekabet avantajı arasındaki ilişkide dinamik yeteneklerin aracılık rolü üstlendiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Entelektüel Sermaye, Dinamik Yetenekler, Rekabet Avantajı

Abstract

The aim of the study is to determine the mediating role of dynamic capabilities in the relationship between intellectual capital and competitive advantage. In addition to the relationship between intellectual capital and competitive advantage variables to determine the mediating role; the relationship between intellectual capital and dynamic capabilities (mediating variable) and the relationship between dynamic capabilities and competitive advantage were also examined. In this context, the mediating role of dynamic capabilities in

the effect of the sub-dimensions of intellectual capital, which is the independent variable, on the sub-dimensions of competitive advantage, which is the dependent variable, has been revealed. In the study, intellectual capital is divided into three dimensions (human capital, social capital, structural capital); competitive advantage in two dimensions (strategic competition, financial competition); dynamic abilities are discussed in three dimensions (perception ability, comprehension ability, sensing ability).

In the study, a survey was applied to the white-collar employees of three companies belonging to the food company operating in Çanakkale province. The reason for choosing this food company as a sample is; being a multinational company and being able to analyze the advantages and disadvantages that the differences in the cultural structures of countries provide to businesses. It was examined how employees of the same company perceived the concepts mentioned in the study. A survey was completed by meeting face to face with 78 people from this company, and a survey was sent to 45 people via e-mail and the surveys were completed. Data was obtained from 123 participants in total. The data obtained was analyzed with the SPSS program. According to the findings of the research, a significant and positive relationship was observed between intellectual capital and competitive advantage, between intellectual capital and dynamic capabilities, and between dynamic capabilities and competitive advantage. In light of all these findings, it has been determined that dynamic capabilities play a mediating role in the relationship between intellectual capital and competitive advantage.

Keywords: Intellectual Capital, Dynamic Capabilities, Competitive Advantage

IMPACTS OF IMPROVING THE QUALITY OF VOCATIONAL HIGHER
EDUCATION ON THE COUNTRY'S ECONOMY
MESLEKİ YÜKSEKÖĞRETİMDE EĞİTİM NİTELİĞİNİN ARTTILMASININ
ÜLKE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Meral NALÇAKAN¹, Meserret NALÇAKAN²

¹ Prof. Dr. Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık
Bölümü, <https://orcid.org/0000-0001-9736-3753>

² Doç. Dr. Eskişehir Teknik Üniversitesi, Ulaştırma Meslek Yüksekokulu-Ulaştırma
Hizmetleri Bölümü <https://orcid.org/0000-0003-0648-1311>

Özet

Eğitim, ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen başlıca göstergelerden biridir. Ülke ekonomilerinin en önemli ihtiyacı, kendini geleceğe dönük olarak yetiştirmiş insan ve değişimin gerektirdiği kalitedeki işgücüdür. Bilgi çağının gereği olarak nitelikli işgücünün sahip olduğu bilgi ve becerinin hem bireyin kendisine kattığı değer hem de ekonomik ve sosyokültürel yapıya katkısı çok önemlidir. Teknolojik gelişmelere ve sosyoekonomik değişimlere uyumlu bilgilerin üretilmesi ve üretilen bilgilerin işe yarar hale getirilebilmesi eğitim süreciyle başarılabilir. Yapılan bilimsel araştırmalar göre eğitim sürecinde elde edilebilecek faydanın bir insanın niteliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya çıkmaktadır. Uzun zamana yayılan eğitim süreci sonrasında bireylerden beklenen faydanın sağlanabilmesi için eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun bir şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir.

Ülkemizin eğitim sistemi temel olarak hem teknolojik gelişmeler hem de küreselleşmenin getirdiği değişime ve rekabete dayalı üretim sistemlerine ayak uyduracak şekilde bilgi üretmek ve ürettiği bilgileri hayata geçirmek konusunda yetersizlikler yaşamaktadır. Sorunun ortadan kaldırılmasına yönelik çözümlerin hayata geçirilmesi ise yükseköğretim eğitim süreçlerini ele alarak değil; okul öncesi dönemdeki eğitim sisteminin de ele alınmasını gerektirmektedir.

Ülkemizin ekonomik yönde gelişmesi için mesleki eğitime önemli oranda yer verilmektedir. Nitelikli işgücüne ihtiyacı olan sanayiden gelen taleplerin karşılanması mesleki ve teknik eğitimden geçmektedir. İşsizliğin düşürülmesinde kullanılacak çözüm araçlarından biri de mesleki eğitime yönelmektir. İş piyasasının beklediği ancak işgücünün yetersizliği nedeniyle beklentilerini karşılamadığı ve yeniden bir kez daha eğitime aldığı lise veya mesleki eğitim gören üniversite mezunları yerine; sanayiden gelen taleplerin dikkate alınarak beklentilere uygun bir eğitim almış mezunların verildiği sistem hedeflenmektedir.

Bu çalışmada; ülkemizde sürdürülebilir ekonomik gelişmenin, uluslararası pazarda rekabet gücünün ve ekonomiye katkısının artırılması için işgücünün niteliğinin iyileştirilmesine yönelik, mesleki yükseköğretim sürecinde yapılması gerekenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcük: Ekonomik gelişme, Mesleki Yükseköğretim, Nitelikli işgücü, Rekabet, Endüstri Beklentileri.

Abstract

Education is a key indicator that determines the level of development of countries. The most crucial need for national economies is a skilled workforce capable of preparing for the future and meeting the demands of quality required by transformation. The knowledge and skills possessed by a qualified workforce in the age of information contribute significantly to both the individual's self-worth and the economic and socio-cultural structure. The production of information adaptable to technological advancements and socio-economic changes, and the effective utilization of generated knowledge, can be achieved through the educational process. Scientific research indicates a direct correlation between the benefits attainable in the educational process and an individual's quality. To realize the expected benefits from individuals after an extended period of education, the education system must be designed in accordance with the requirements of the time.

Our country's education system faces deficiencies in generating and implementing knowledge that adapts to both technological advancements and the changes and competition brought about by globalization, which are fundamental to production systems. Resolving this issue requires addressing not only higher education processes but also the education system in the pre-school period.

Significant emphasis is placed on vocational education for the economic development of our country. Meeting the demands from industry for a qualified workforce relies on vocational and technical education. Turning to vocational education is one of the solutions that can contribute to reducing unemployment. The aim is to provide a system of education in line with expectations, taking into account the demands from the industry, as opposed to the current situation where the job market's expectations are not met due to insufficient workforce, leading to a need for further education for high school or vocational education graduates.

This study aims to identify the necessary measures in the vocational higher education process to enhance the quality of the workforce, contributing to sustainable economic development, international competitiveness, and economic growth in our country.

Keywords: Economic Development, Vocational Education, Skilled Workforce, Competition, Industry Expectations.

1. GİRİŞ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş aşamasında ekonominin sektörel yapısı da değişmektedir. Klasik tarım, sanayi/imalat ve hizmet sektörüne bir de “bilgi sektörü” eklenmiştir. Hizmet sektörünün büyümesi temelde bilgi temelli işlerden kaynaklanmakta, OECD ülkelerinde çalışan işgücünün üçte birinden fazlası bilgi faaliyetlerinde istihdam edilmektedir (Gültan, 2003, s. 19).

Bilgi; ekonominin itici gücü, üretim, istihdam ve katma değer en önemli kaynağı olarak görülmektedir. Bu değişimin emek süreci, iş, istihdam, mesleki yapılar ve çalışma ilişkileri açısından oldukça önemli sonuçları mevcuttur.

Mesleki eğitim, ekonomi ve iş piyasasındaki dönüşümlerden doğrudan etkilenen bir eğitim türüdür. Mesleki eğitimle ilgili tartışmaların odağını genellikle iş piyasasının beklentilerini karşılama düzeyi oluşturmaktadır. Eğitim ile ilgili sorunlar, ulusal düzeyde kendine özgü olabildiği gibi uluslararası düzeyde ortak sorunlar da olabilmektedir. Her ülke mevcut eğitim sistemine göre bu sorunlara çözümler üretmeyi denemektedir. Dolayısıyla bu sorunların ayrıntılı bir değerlendirmesi ve ülkelerin mesleki eğitime yaklaşımlarını da göz önünde bulundurarak ürettikleri çözümlerin bilinmesi, atılacak yeni adımlarda oldukça yol gösterici olacaktır (Özer, 2020c: 6).

Mesleki eğitim, geçmişte eğitim veya istihdam mantığı ile kurgulanabilmesine rağmen yeni koşullarda artık bu iki yaklaşım farkının ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Dolayısıyla yeni yaklaşım, her iki yaklaşımın güçlü yönlerini almaktadır. Bir başka deyişle yeni mesleki eğitimin hem iş piyasası hem de yükseköğretim ile ilişkilerinin güçlü olması gerekmektedir (Özer, 2020c: 13).

2. KÜRESEL GELİŞMELERİN MESLEKİ YÜKSEKÖĞRETİME ETKİLERİ

Dünyada, hemen hemen tüm ülkelerde yaşanan sanayileşme çabaları sonucu işgücü piyasası koşulları da değişikliğe uğramıştır. Bilgi ve teknolojiye hızla uyum gösteren işgücüne olan ihtiyaç, küreselleşme olgusu ve rekabete dayalı üretim yapılarının gereği olarak daha da artmıştır.

Gerek bilimsel gerek teknolojik gerekse sosyokültürel açıdan sürekli bir değişim ve gelişimin hakim olduğu dünyada, üniversitelerin misyonları da zaman içerisinde değişime uğramıştır. Tarihte yalnızca eğitim-öğretim misyonuyla kurulmuş olan ve çoğunlukla hukuk, tıp, ilahiyat gibi alanlarda eğitim veren ilk üniversiteler “birinci nesil üniversite”, zaman içinde eğitim-öğretime temel araştırma faaliyetlerini ekleyen ve Sanayi Devrimi’ne imkan sağlayan pek çok buluşu gerçekleştiren üniversiteler “ikinci nesil üniversite”, tüm bunlara uygulamalı araştırmaların ve endüstriyel yapılanmaların da dahil olmasıyla ortaya çıkan ve teknolojinin pazara sunulmasıyla katma değer yaratılması sürecinde aktif rol oynayan üniversiteler ise “üçüncü nesil üniversite” olarak adlandırılmaktadır (YÖK, 2021: iii).

İşgücünün niteliksel yapısı teknolojinin gelişimine ayak uydurmadığında ekonominin neredeyse tüm sektörlerinin ihtiyacı olan “nitelikli işgücü” talebini karşılayamamaktadır. İstihdam gücünü oluşturan ve oluşturacak olan insan kaynaklarının uygun eğitim alamaması, eğitim kalitesinin planlı bir eğitim sistemi yürütülerek geliştirilememesi sorunların kaynağını oluşturmaktadır.

Günümüzde “bilgi çağı”, “bilgi toplumu”, “bilgi ekonomisi” kavramları yaşamımızın içinde sürekli yer alan olgular haline gelmiştir. Ekonomide hem üretimin hem de istihdamın ağırlığını bilgi oluşturduğunda bilgi toplumundan söz edilebilecektir. Bilgi çağı ile birlikte işgücünde aranan ya da beklenen bilgi ve sorumluluk düzeyi de artış göstermiştir. Öyle ki; bilgi toplumunun temelinde kendini günün koşullarına uygun olarak yetiştirmiş insana; değişimin gerektirdiği kalitede emeğini sunan işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Böylelikle, ekonomide hem üretimin hem de istihdamın ağırlığını bilginin oluşturduğu bilgi toplumu da yaratılmış olacaktır. Toplumda mesleki ve teknik bilgiye sahip işgücünün önem kazanması, eğitim ve öğretim düzeyinin yükseltilmesini güdüleyen en önemli etkidir.

Yeni bir ürünün pazara çıkış sürecinde Ar-Ge çalışmaları, tasarım ve ürün geliştirme gibi aşamaların kat edilmesi gerekmektedir. Üniversite ve araştırma kurumlarında yapılan Ar-Ge çalışmaları ile elde edilen bilgi ve birikimin tasarım/ürün geliştirme süreçlerine aktarılabilmesi için üniversite ve sanayiye bir araya getirecek bir yenilik ekosisteminin oluşturulması gerekmektedir. Yenilik ekosistemini oluşturan ve aralarında etkileşim olan aktörler; özel sektör, eğitim sistemi ve kamu kesimi olarak gruplanabilir (YÖK, 2021: XII).

3. TÜRKİYE’DE MESLEKİ EĞİTİM VE İSTİHDAM İLİŞKİSİ

Diğer eğitim türlerinden farklı olarak mesleki eğitim, iş piyasası dinamikleri ve mekanizmalarından ayrı değerlendirilemeyecek bir eğitim türüdür. Dolayısıyla, mesleki eğitimde bir bütün olarak iyileşme yapılacaksa bu hem eğitimde hem de iş piyasasında iyileşmeyi gerektirmektedir (Özer, 2020b: 371).

Türkiye’de mesleki eğitime istihdam politikası olarak bakılmış ve beklentiler bu doğrultuda oluşturulurken bunun gereği ne iş piyasasında ne de yükseköğretim alanında yapılamamıştır. Hatta Türkiye’de mesleki eğitimle ilgili yıllardan beri yapılan tartışmalara bakıldığında sorunların çoğunlukla mesleki eğitimin kalitesi ile ilişkilendirildiği, dolayısıyla iş piyasasından kaynaklanan sorunların da eğitim hanesine yazıldığı görülmektedir. Mevcut durumda mesleki eğitimin, bu eğitimi bir eğitim mantığı ile kurgulayan ülkelerdeki gibi iş piyasası ile ilişkileri zayıf, ancak bu eğitimi bir istihdam mantığı ile kurgulayan ülkelerdeki gibi yükseköğretim ile ilişkileri de zayıf olmuştur. Katsayı uygulaması, mesleki eğitim ile yükseköğretim arasındaki zaten zayıf olan ilişkileri ise kopma noktasına getirmiştir (Özer, 2020b: 372).

2023 Perspektifi doğrultusunda, XI. Kalkınma Planı dönemi için belirlenen“insana yarar iş fırsatları sunan, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı; işgücü niteliğinin yükseltildiği, verimli ve etkin kullanıldığı; tam istihdam düzeyine ulaşmış; küresel rekabete uyumlu ve uluslararası çalışma standartlarında bir endüstri ilişkileri sisteminin esas olduğu; sosyal diyalog mekanizmalarının işletildiği ve çalışma barışını hedefleyen; düzgün işlerin norm olduğu; tüm çalışanların sağlık ve güvenliğini koruyucu ve geliştirici İSG faaliyetlerini sistematik bir şekilde yürüten bir işgücü piyasasına sahip olma” vizyonu çerçevesinde küresel gelişmeler de dikkate alınarak, Türkiye’nin kalkınma hedeflerini daha ileriye taşıyabilmek için İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı Özel İhtisas Komisyonu’nun amaçları şu şekilde belirlenmiştir(Kalkınma Bakanlığı, 2018: xi-xii):

- Özellikle gençler ve düşük eğitimli bireyler olmak üzere, işgücünün temel ve mesleki becerilerinin, işgücü piyasasının sürekli değişmekte olan ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirilmesine imkân sağlayacak politikaların oluşturulması.
- Dijital dönüşümün ve bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin işgücü piyasasını nasıl etkilediği ile bu etkilerin ne şekilde fırsata dönüştürülebileceğinin ortaya konulması.
- Özellikle son yıllarda yoğun bir şekilde Türkiye’ye göç eden bireylerin işgücü piyasasına entegrasyonunun nasıl sağlanacağını belirlenmesi.

İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı Özel İhtisas Komisyonu tarafından; daha çok ve daha iyi işler yaratan, değişen koşullara ve küresel piyasalara uyum sağlayabilen nitelikli bir işgücü piyasası oluşturmak vizyonu ile belirlenen hedefler şu şekildedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018: xiii):

- Dijitalleşmenin kurumsallaşması.
- Ekonomik ve teknolojik gelişmelerin işgücü piyasalarına yansımalarının belirlenmesi.
- Dijital dönüşüme uyum sağlayacak işgücünün yetiştirilmesi.
- Genç istihdamının desteklenmesi ve işsizliğin azaltılması.
- Kadınların işgücüne katılımlarının artırılması ve kadın istihdamının desteklenmesi.
- Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonunun sağlanması.

Yalnızca niceliksel iyileştirmelere odaklanan bir sistemde eğitim ve istihdam arasında kurulması beklenen bağlantının da kurulamaması, üniversite mezunlarının işsiz kalması gibi önemli bir problemi beraberinde getirmektedir. Nitekim 2021 yılı OECD verileri incelendiğinde 25-64 yaş aralığındaki yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı açısından Türkiye’nin %72,3 oranı ile en düşük istihdam oranına sahip OECD ülkesi olduğu görülmektedir. Benzer bir tablo aynı yaş grubundaki işsizlik oranlarında da karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, 25-64 yaş aralığındaki yükseköğretim mezunlarının %10 düzeyindeki işsizlik oranı ile bu eğitim düzeyinden mezun olanların işsizlik oranının en yüksek olduğu OECD ülkeleri arasında yer almaktadır (OECD, 2022b). Dolayısıyla nitelikle desteklenmeyen niceliksel artışlar, işgücü niteliği ile piyasanın talebi arasındaki eşitsizlikler ve dengesizliklerle

birlikte “diplomalı işsizler” grubunun giderek büyümesine yol açarken küresel düzeyde rekabet avantajı sağlayacak mesleklerin ve sektörlerin de gelişmemesi sonucunu doğurmaktadır (TEDMEM, 2023a: 123).

4. TÜRKİYE’NİN MESLEKİ YÜKSEKÖĞRETİMDE MEVCUT DURUMU

Genel eğitime göre çok daha pahalı olan mesleki eğitim alanına yönlendirilen imkanların verimli olabilmesi için, “ülkenin iş piyasası taleplerine yönelik eğitim programları uygulaması; mezunlarının eğitimleri doğrultusunda istihdam edilmeleri” gerekir.

YÖKSİS verilerine göre 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında 204 yükseköğretim kurumunda 3.801.294 örgün öğretim öğrencisi eğitim görmüştür. Öğrencilerin 3.160.953’ü devlet üniversitelerinde, 640.341’i vakıf üniversitelerinde eğitim almıştır. Vakıf meslek yüksekokullarında eğitim alan öğrenci sayısı ise 8.716’dır. Öğrenim türüne göre, öğrencilerin 3.290.309’u örgün eğitimde (%39,7), 471.328’i ikinci öğretimde (%5,7), 81.194’ü uzaktan öğretimde (%1), 4.454.128’i ise açık öğretimde (%53,7) öğrenim görmektedir. 2012-2013 akademik yılı ile karşılaştırıldığında 2020-2021 akademik yılında yükseköğretim mezunu sayısı 688.437’den 1.167.119’a yükselmiştir. On yıl içinde yükseköğretim mezunu sayısındaki en yüksek artış ön lisans mezunları (2,1 kat) ile uzaktan öğretim mezunlarında (3,6 kat) olmuştur. Yükseköğretim mezunu olan yetişkin nüfusun oranı OECD ortalamasında %41 iken Türkiye’de %24’tür. Buna göre, Türkiye’de her 4 yetişkinden yalnızca 1’i yükseköğretim mezunudur. 2021-2022 akademik yılında yükseköğretim mezunu olan 1.167.119 kişiden 575.654’ü (%49,3) lisans programlarından mezun olmuştur. Yükseköğretim mezunlarının %43,9’u ise ön lisans programlarından mezun olmuştur. Örgün eğitim programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre üniversitelerin dağılımı dikkate alındığında, 12 üniversitede 50 binden fazla öğrenci eğitim görmektedir; bu yükseköğretim kurumlarının tamamı devlet üniversitesidir. Kayıtlı öğrenci sayısı 5 bin ve altında olan yükseköğretim kurumu sayısı 53’tür. Bu kurumların 23’ü devlet üniversitesi, 30’u vakıf üniversitesidir. Dağılımdaki en yüksek oran %29,9 ile öğrenci sayısı 10 bin-25 bin arasında olan 61 üniversiteye, en düşük oran ise %5,9 ile 50 binden fazla öğrencisi olan 12 üniversiteye aittir. 2021 mali yılında yatırım bütçesi hariç olmak üzere aktif öğrenci başına yapılan cari harcama miktarı ortalaması 18.378 TL’dir. Öğrenci başına 25 bin TL ve üzeri harcama yapan üniversite sayısı 35’tir. 2021 yılında 125 üniversite, Ar-Ge, verimlilik artırma, ürün geliştirme, inovasyon vb. kapsamda endüstri ile ortak 7.880 proje yürütmüştür. Söz konusu projelerin toplam bütçesi yaklaşık 2,87 milyar TL’dir. Türkiye’de eğitimin iş yaşamından kopuk bir şekilde gerçekleşmesi: işgücü piyasasında *nitelikli işgücü açığı*, *niteliksiz işgücü fazlalığı* sorunu aynı zamanda yaşanmaktadır. İşgücünün piyasanın işgücü taleplerine göre yönlendirilememesi ve ihtiyaç olmayan alanlarda milyonlarca insanın eğitilmesi; verilen eğitimin içerik olarak iş yaşamının ihtiyaçlarını karşılayamamasına ve günceli yakalayamamasına neden olmaktadır. İş dünyasında işgücü talebinin tam, gerçekçi ve güvenilir biçimde tespit edilememesi, eğitim arzının tahminlere dayalı olarak yapılması sonucunu doğurmaktadır. Mezun olan gençler eğitim aldıkları alanlarda istihdam imkânı bulamazken bazı alanlarda kalifiye işgücü ihtiyacı had safhadadır. Bu ise eğitim arzının, işgücü talepleri ile buluşamamasının doğal bir sonucudur. Mesleki yükseköğretim kurumlarındaki eğitim hem toplumsal hem de bilimsel ve teknolojik gelişmelere açık ve uyumlu bir şekilde gerçekleştiğinde, ekonomik anlamda bir atılımın gerçekleşmesi de mümkün olacaktır. Dünya Ekonomik Forumuna göre (2020’li yıllarda) işgücü piyasasında kendisine iyi bir yer arayanların sahip olması gereken ilk üç beceri; “problem çözme”, “eleştirel düşünme” ve “yaratıcılık”tır. Ayrıca “duygusal zekâ” ve “bilişsel esneklik” gibi yeni beceriler de listede yer almaktadır (YÖK, 2022).

Türkiye'de eğitim harcamaları 2021 yılında 2020 yılına göre %27,1 artarak 344 milyar 341 milyon TL olmuştur. 2021 yılında bir önceki yıla göre eğitim harcamalarının en çok yükseldiği eğitim düzeyleri; %37,7 ile yükseköğretim ve %28,3 ile ortaokul olmuştur. Eğitim harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payı 2020 yılında %5,4 iken, 2021 yılında %4,8 olmuştur. Devlet eğitim harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payı ise 2020 yılında %4,0 iken, 2021 yılında %3,4 olmuştur. Eğitim harcamaları hizmet sunucularına göre değerlendirildiğinde; devlet eğitim kurumlarınca yapılan harcamaların %35,6'sını yükseköğretim, %22,3'ünü ortaöğretim oluşturmuştur. Özel eğitim kurumlarınca yapılan harcamaların, %39,5'i yükseköğretime, %34,4'ü ortaöğretime yapılmıştır. Öğrenci başına yapılan eğitim harcaması 2020 yılında 12 bin 311 TL iken, 2021 yılında 15 bin 500 TL olarak gerçekleşmiştir. Öğrenci başına en çok harcama yükseköğretime yapılmıştır. Eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde, 2021 yılında öğrenci başına harcamanın en yüksek olduğu eğitim düzeyi 28 bin 597 TL ile yükseköğretim olmuştur. Ortaöğretim düzeyinde 14 bin 467 TL Ortaokul Düzeyinde 12 bin 539 TL. İlkokul düzeyinde 11 bin 626 TL Okul öncesi düzeyinde 10 bin 696 TL olarak belirlenmiştir. Bu rakamlar OECD ülkeleri ortalaması incelendiğinde; ilköğretim kademesinde 2.980, ortaöğretim kademesinde 3.310 yükseköğretim kademesinde 4.340 ABD Dolar olarak belirlenmektedir (TÜİK-Eğitim,2023).

Türkiye, 85 milyon 279 bin 553 kişi nüfusu ile nüfus büyüklüğüne göre 194 ülke arasında 18. sırada yer alırken, dünya toplam nüfusunun %1,1'ini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler dünya nüfus tahminlerine göre ülkelerin toplam nüfusları içindeki 15-24 yaş grubu genç nüfus oranları incelendiğinde, Türkiye'nin 2022 yılında genç nüfus oranı 15,2 olmuştur Çalışma çağı olarak tanımlanan 15-64 yaş grubundaki nüfusun oranı,2007 yılında %66,5 iken2022 yılında %68,1 olmuştur. Diğer yandan çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı%26,4'ten %22'ye gerilerken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı ise %7,1'den %9,9'a yükselmiştir. İşsizlik oranı %10,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2022 yılında bir önceki yıla göre 337 bin kişi azalarak3 milyon 582 bin kişi olmuştur. . İşsizlik oranı erkeklerde %8,9 iken kadınlarda ise %13,4 olarak tahmin edilmiştir. İstihdam edilenlerin sayısı 2022 yılında bir önceki yıla göre 1 milyon 955 bin kişi artarak 30 milyon 752 bin kişi; istihdam oranı ise 2,3 puanlık artış ile %47,5 olmuştur. Bu oran erkeklerde %65,0 iken kadınlarda %30,4 olarak gerçekleşmiştir. İşgücü 2022 yılında bir önceki yıla göre 1 milyon 618 bin kişi artarak 34 milyon 334 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 1,7 puanlık artış ile %53,1 olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılma oranı erkeklerde %71,4, kadınlarda ise %35,1 olmuştur (TÜİK-Nüfus, 2023).

Eğitim Durumuna Göre İşsizlik Oranı (%)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Okuryazar Olmayanlar	6,3	5,3	5,7	5,8	5,8	9,2	9,1
Lise Altı Eğitimliler	9,4	10	10,2	9,8	10,1	13,2	12,7
Lise	11,9	12,4	13,4	13,3	13,1	16,1	15,6
Mesleki veya Teknik Lise	10,6	10,2	11,6	11,9	11,4	15,3	14,4
Yükseköğretim	10,6	11	12	12,7	12,4	13,7	12,8
Kaynak: https://www.cs.gb.gov.tr/media/86869/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2012-2023.pdf							

TÜİK, 2023.

Bir kişilik istihdam için ortalama yatırım, son on yılda, kurların etkisi; yatırım malları, diğer girdi fiyatları ve ekonomideki diğer faktörlerin etkisiyle yüzde 491,7 artmıştır. 2013'ün yılında

513,6 bin lira olan bu tutar, 2017’de 1 milyon lirayı aşmıştır. 2020’de 1 milyon 625 bin liraya çıkmış;2021’in ortalamasında 1 milyon 439,8 bin liraya gerilerken, 2022 yılı teşvik belgelerinde 2 milyon 475,6 bin liraya yükselmiştir. 2023 yılının ilk beş ay ortalaması ise 3 milyon lirayı geçmiştir. Güçlü bir ekonomide nüfusun çoğunluğunu gençlerin oluşturması bir üstünlüktür. Ancak istihdam olanaklarının sınırlı olduğu bir ülkede genç nüfus ciddi bir sorun kaynağıdır. İş arayan işsizleri kapsayan istatistiki verilere göre Türkiye’de 3 milyon 328 bin işsiz bulunmaktadır. Ortalama iş yaratma maliyeti dikkate alındığında işsizlerin tamamına istihdam yaratabilmek için 10trilyon 113 milyar 462 milyon TL’lik gerekmektedir. Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre gençlerde işgücüne katılma oranı, 2021 yılında %41,7 iken 2022 yılında %43,8 oldu. Genç erkeklerde işgücüne katılma oranı 2021 yılında %53,1 iken 2022 yılında %56,2, genç kadınlarda ise bu oran 2021 yılında %29,7 iken 2022 yılında %31,0 olmuştur. Gençlerde işsizlik oranı, 2021 yılında %22,6 iken 2022 yılında %19,4 oldu. Genç erkeklerde işsizlik oranı 2021 yılında %19,4 iken 2022 yılında %16,4, genç kadınlarda ise bu oran 2021 yılında %28,7 iken 2022 yılında %25,2 oldu. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2021 yılında %24,7 iken 2022 yılında %24,2 olmuştur. Genç erkeklerde *ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı* 2021 yılında %17,5 iken 2022 yılında %16,4, genç kadınlarda ise bu oran 2021 yılında %32,4 iken 2022 yılında %32,3 olmuştur. Mesleki eğitimin yürütüldüğü yükseköğretim kurumlarında öğrenci kontenjanlarının artırılması, mesleki eğitim açısından uygulama olanağı sağlayacak tesislerin yetersizleşmesine ve bu nedenle istenilen düzeyde uygulama yapılamamasına yol açmıştır. Eğitim kurumlarında araç, gereç, malzeme, bina eksikliği ve öğretim elemanı sıkıntısı artmıştır (TÜİK-Eğitim, 2023).

Türkiye’nin uzun dönemli rekabet gücü, ucuz, emek-yoğun, düşük beceri gerektiren ürünler yerine; daha çok, yüksek beceri sahibi işgücü ile, bilim ve teknoloji yoğun, yüksek katma değerli mal ve hizmetleri üretmesine bağlıdır. İnsan gücünün eğitimi, ilgi ve yeteneklerine göre; iş yaşamının beklentileri ile uyumlu olarak gerçekleştirildiğinde; kalkınmanın hızlandırılması ve istihdamın geliştirilmesi açısından büyük bir mesafe alınacaktır.

Yükseköğretim, ülkelerin iktisadi büyüme ve kalkınmasında oynadığı hayati rolün yanı sıra bireysel ve toplumsal kazançları da artırarak bireylerin ve toplumların yüksek refah seviyelerine ulaşmasını sağlar. Tamamlanan eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin istihdam koşullarının iyileşmesi, gelir düzeylerinin artması, işsizlik ihtimallerinin azalması gibi işgücüne yönelik pozitif çıktılar dünya genelinde geçerli olan bir durumdur. Bu bağlamda yükseköğretim, tüm eğitim sistemi içinde bireylere en yüksek getirisi olan eğitim kademesidir. Öyle ki, ortaöğretimde bir yıllık eğitimin dünya genelindeki bireysel getirisi ortalama %7 iken yükseköğretim için bu oran %17 olmaktadır. Benzer şekilde OECD genelinde ön lisans mezunu olmak, yetişkin bireylerin yıllık gelirini lise mezunu olmaya göre %20 artırmaktadır. Bu gelir avantajı, lisans mezuniyeti durumunda %44’e; yüksek lisans veya doktora mezuniyeti durumunda ise %88’e çıkmaktadır. Aynı verilere göre, yükseköğretim mezunu olmak önemli bir istihdam avantajı da sağlamaktadır. OECD ortalamasında, lise altı kademelerden mezun olan yetişkinlerin istihdam oranı %58 iken yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı %85 olmaktadır (TEDMEM, 2023b: 46).

5. SONUÇ

Mesleki Yükseköğretimin küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle tek pazar haline gelen ürün ve istihdam piyasasının ihtiyacı olan gelişime ve değişime açık bir yapıya kavuşturulması zorunludur.

Mesleki yükseköğretimin iyi bir eğitim planlaması ile öğretim elemanı, bina- araç- gereç ve finansman yetersizliği giderilerek, eğitim ve sanayi sektörü arasındaki iş birliği artırılarak ve

mezunların istihdam sorunu çözümlenerek, kalkınmada eğitimin üstlendiği rolü yerine getirmesi mümkün olacaktır.

Yeni mesleki eğitim hem eğitim hem de istihdam yaklaşımının güçlü yanlarını kendisinde barındıran daha dayanıklı bir mesleki eğitim olabilme yolunda ciddi bir dönüşüme doğru evrilmektedir. Eğitim ve iş piyasası arasındaki entegrasyonu farklı bağlamlarda değerlendiren kuramlar da yeni dönüşümün mezunlar ve iş piyasaları açısından oldukça olumlu olduklarını göstermektedir. Ancak yeni yaklaşımın gerçekleşme ölçeği, ülkelerin kendi koşullarına göre farklılıklar gösterebilmektedir (Özer, 2020c: 18).

Eğitimin uzun dönemde işsizlikle mücadelede en yapıcı politika olduğu kabul edilirken, onu işsizlik problemini tek başına çözebilecek sihirli bir çözüm olarak kabul etme yanılığısına düşmemek gerekir. Ekonomide işsizlik problemi yüksek boyutta ise; eğitim, işsizleri kuyruğun başına getirebilecek, ancak kuyruğun uzunluğunu etkilemeyecektir.

İstihdam sorunu, ekonomik boyutu ile ele alındığında; “istihdamın”, “sanayi ve hizmet sektörü ağırlıklı olarak yapılanması” halinde; istikrarlı büyümenin sağlanması, ulusal ve uluslararası rekabete açık üretimin gerçekleşmesi, ekonomide verimliliğin artması, uluslararası ticaretten yüksek oranda pay alınması ve ekonomik refahın yüksek düzeyde gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan gereklilikler uluslararası rekabette endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayacak faktör olarak insan kaynağını ya da iş gücünü görüyorsa yapılması gereken; yaşanan söz konusu rekabet şartlarında ülke ekonomisinin temel sektörleri olan mal ve hizmet üreticilerinin varlıklarını koruması ve rekabette üstünlük sağlayabilmesi için, yeni teknoloji üretmek ve teknolojilerin en rasyonel biçimde kullanılmasını sağlamayı başaracak eğitilmiş iş gücünü yetiştirmeyi başarmak olmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Bakır, N., (2023). “Beyaz yakalı işsizlikte artış hızlandı”, Dünya Gazetesi, 20.11.2023.
<https://www.dunya.com/kose-yazisi/beyaz-yakali-issizlikte-artis-hizlandi/711342>
- Gültaş, S. (2003). *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018a). XI. Kalkınma Planı (2019-2023) İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı ÖİK Raporu Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, (2018). XI. Kalkınma Planı (2019-2023) Mesleki Eğitimde Niteliğin Artırılması Çalışma Grubu Raporu Ankara.
- Özer, M. (2021). The new steps taken for improvement of vocational education and training in Turkey. *International Journal of Turkish Educational Sciences*, 9 (16), 1-16.
- Özer, M. (2021). Türkiye’de mesleki eğitimi güçlendirmek için atılan yeni adımlar. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (16), 1-16.
- Özer, M. (2020c). Mesleki eğitimde okuldan işe geçişi etkileyen yeni parametreler: Küresel dönüşümde yeni eğilimler. *İnsan ve Toplum*, 10(3), 1-27.
- Özer, M. (2020b). Türkiye’de mesleki eğitimde paradigma değişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 357-384.
- Özer, M. (2021). The new steps taken for improvement of vocational education and training in Turkey. *International Journal of Turkish Educational Sciences*, 9 (16), 1-16.

- Özer, M. (2020c). Mesleki eğitimde okuldan işe geçişi etkileyen yeni parametreler: Küresel dönüşümde yeni eğilimler. *İnsan ve Toplum*, 10(3), 1-27.
- Özer, M. (2020b). Türkiye’de mesleki eğitimde paradigma değişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 357-384.
- TEDMEM. (2023a). *2022 eğitim değerlendirme raporu* (TEDMEM Değerlendirme Dizisi 9). Ankara: Türk Eğitim Derneği.
<https://tedmem.org/yayinlar-detay/2022-egitim-degerlendirme-raporu>
- TEDMEM, (2023b). *Yeni bir eğitim anlayışı şart*, (TEDMEM Güncel Yayınlar Dizisi 9). Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.
<https://tedmem.org/storage/publications/July2023/sAHUNd6dqTgP7ajDWtZs.pdf>
- TEDMEM, (2023c). *Bir bakışta eğitim 2023: Türkiye üzerine değerlendirme ve öneriler*, *Türk Eğitim Derneği Yayınları*, Ankara.
<https://tedmem.org/storage/writes/November2023/kCGG0xg8T0MwPf7kdfbK.pdf>
- TÜİK, (2023). Eğitim İstatistikleri
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=e%C4%9Fitim>
- TÜİK, (2023). Nüfus İstatistikleri.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688>
- YÖK, (2022). Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu.
<https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2022/2022-universite-izleme-ve-degerlendirme-genel-raporu.pdf>
- YÖK, (2021). Üniversite Sanayi İşbirliğinin Geliştirilmesi Eylem Planı, (Editör: Çelik, M.), Ankara

**THE IMPORTANCE OF INTELLIGENT TRANSPORTATION SYSTEMS FOR
THE TRANSPORTATION SECTOR**
AKILLI ULAŞIM SİSTEMLERİNİN ULAŞTIRMA SEKTÖRÜ AÇISINDAN ÖNEMİ

Meserret NALÇAKAN

**Doç. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Ulaştırma Meslek Yüksekokulu-Ulaştırma
Hizmetleri Bölümü, orcid.org/0000-0003-0648-1311**

Özet

Uluslararası standartlarda kabul edilen şekliyle Akıllı Ulaştırma Sistemleri (AUS), karayolu ulaştırmasında ortaya çıkan bir kavramdır. AUS şehirlerarası ve şehir içi yollardan oluşan karayolu ağında yer alan altyapı ile üstyapının işletilmesi ve yönetimine yönelik bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı sistem mühendisliği uygulamalarıdır.

Akıllı Ulaştırma Sistemlerinin işleyişindeki stratejik planlama, sistem mimarisinin oluşturulması, teknolojilerin, verilerin ve iletişimin birden çok mod'da ve değişik yetki alanlarında birlikte çalışabilirliğin (inter-operabilite) sağlanması, gerçek zamanlı verilerin izlenmesi ile zamanlı ve doğru kullanıcı bilgileri de yer almaktadır.

Başka bir ifadeyle bir ulaşım yönetim sistemi olarak adlandırılan akıllı ulaşım sistemleri; ulaştırma sektöründe tüm alt modlarına yönelik olarak için hizmet vermektedir. Akıllı Ulaşım Sistemleri, “seyahat sürelerinin azaltılması, trafik güvenliğinin artırılması, mevcut yol kapasitelerinin optimum kullanımı, mobilitenin artırılması, enerji verimliliği sağlanarak ülke ekonomisine katkısı ve çevreye verilen zararın azaltılması gibi amaçlar doğrultusunda geliştirilen kullanıcı-araç-altyapı-merkez arasında çok yönlü veri alışverişi ile izleme, ölçme, analiz ve kontrol içeren sistemler” olarak tanımlanmaktadır.

AUS ulaştırma sektöründen otomotive, sağlıktan çevreye, haberleşmeden bilgi teknolojilerine kadar pek çok sektörü ilgilendiren ve bunlara katkı sağlayan yapısıyla disiplinler arası bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

AUS, toplumun ulaşım ihtiyaçlarını daha güvenli, hızlı, etkin ve verimli şekilde karşılamak için sürekli gelişim ve değişim göstermektedir. Bununla birlikte farklı alanlardaki teknolojik gelişmeler de ulaşım sektöründe uygulama alanı bulabilmektedir. Özellikle haberleşme teknolojilerinin gelişimi, otonom ve bağlantılı araçların kullanımını yaygınlaştırmaktadır.

Bu çalışmada bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişime paralel olarak AUS teknolojileri ve uygulamalarını ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Ulaştırma, Ulaştırma sektörü, Akıllı ulaşım sistemleri

Abstract

Intelligent Transportation Systems (ITS), as accepted in international standards, is a concept that emerged in road transportation. ITS is system engineering applications that use information and communication technologies for the operation and management of the infrastructure and superstructure in the highway network consisting of intercity and urban roads.

Strategic planning in the operation of Intelligent Transportation Systems, also include the creation of system architecture, ensuring interoperability of technologies, data, and communication in multiple modes and in different jurisdictions, monitoring real-time data and timely and accurate user information.

In other words, intelligent transportation systems, called as a transportation management system; provides services for all sub-modes in the transportation sector. Intelligent Transportation Systems are defined as "systems which are developed for the purposes such as reducing travel times, increasing traffic safety, optimum use of existing road capacities, increasing mobility, contributing to the country's economy by providing energy efficiency and reducing damage to the environment and include monitoring, measurement, analysis and control with multi-directional data exchange between user-vehicle-infrastructure-center".

ITS emerges as an interdisciplinary concept with its structure that concerns and contributes to many sectors such as, transportation, automotive, health, the environment, communications, and information technologies.

ITS constantly develops and changes to manage the transportation needs of the society in a safer, faster, more effective, and efficient way. In addition, technological developments in different fields can also find application area in the transportation sector. In particular, the development of communication technologies makes the use of autonomous and connected vehicles widespread.

In this study, we will discuss ITS technologies and applications in parallel with the rapid change in information and communication technologies.

Keywords: Transportation, Transportation sector, Intelligent Transportation Systems

1. GİRİŞ

Ulaştırma faaliyetlerinde altyapı ve altyapı işletmeciliği alanındaki gelişmeler sektörde gerçekleştirilen hizmetlere yönelik talebinin yükselmesini sağlamaktadır. Örneğin, en uygun altyapı standardı seçimi ve inşaatı ile hizmetinin ve onarımının yapılması sektörde planlı bir ulaştırma hizmeti gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Altyapı hizmetlerinin işaretleme ve sinyalizasyon kolaylıkları, modern telekomünikasyon teknolojilerinden yararlanılması, trafik ile ilgili düzenleme ve denetimin işlerlik kazanması sonucunda ulaştırma talebinde büyük bir ilerleme kaydedilmektedir.

Akıllı şehirler, her zaman disiplinler arası nitelikleri dikkate alan çağdaş yaklaşımları yansıtmak zorundadır. Şehirlerde trafik/yol, kargo/araç yoğunluğu, takip/planlama özellikle karayolu taşımacılığında karmaşık bir sorun alanı oluşturmaktadır. Gezi bilgisayarları, araç ve seyahat hakkında bilgi veriyor olsa da bu bilgiler trafik/yol durumu ile etkileşime girebildiği ölçüde, anlık bir seyahat akışı ve planı yapmak, böylece durumu güncellemek çok daha kolay olacaktır. Ancak, etkileşim derinliği günümüzde bile hala oldukça belirsizdir. Genel olarak, tek yönlü ve sınırlı bir bilgi akışı vardır ve bu etkileşimde eşzamanlı olarak bilgi edinmeye ve sistem içinde hızlıca değerlendirmelere odaklanılmıştır (Kocalar. 2023:75).

Türkiye’de kargo sektörüne bakıldığında da 35-40 yıllık genç bir sektör olmasına rağmen 25 bin araç ve 10 bin sabit merkez ve günde yedi milyon sevkiyat ile ciddi bir talebe cevap veriyor durumdadır. Aynı zamanda yaklaşık 80-90 bin kişilik bir istihdama sahip olan bu sektör, milli ekonomiye de önemli bir katma değer sağlamaktadır (Topal ve Şahin, 2019: 1).

Günümüzde kullanılan akıllı sistemler yardımı ile insanların trafikte fazladan zaman harcamalarını azaltacak şekilde yeniden düzenlemeler yapılmaktadır. Bu amaçla kavşaklardaki sinyalizasyon sistemleri trafik yoğunluğunu algılayacak şekilde geliştirilmektedir. Araç

yoğunluğu bulunan tarafa geçiş üstünlüğü verilecek şekilde uygun program yapısının belirlenmesi gerekmektedir. Akıllı trafik sinyalizasyon benzetim çalışması ile trafik akışı algılanmakta, trafik hacminin fazla olduğu yöne geçiş önceliği verilerek trafik akışı hızlandırılmaktadır. Böylece dört kavşaklı bir yol güzergâhında herhangi bir yönde araç bulunmuyor ve sadece ilgili yönde araç bulunması durumunda hiçbir bekleme durumu gerçekleşmeden sinyalizasyon sistemi çalışarak ilgili araç için yeşil ışığın yanmasını sağlamaktadır (Pamuk, 2021:313).

2. AKILLI ULAŞIM SİSTEMLERİNİN ÜLKE EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS); ulaşımdaki verimliliğin, güvenliğin, emniyetin ve hareketliliğin artırılması için algılama, analiz, kontrol uygulamalarının ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı sistemlerdir. AUS, ulaşımın ve ulaşımına dahil olan bütün etkenlerin (yol, altyapı, araç, kullanıcı) düzenlenmesi ve yönlendirilmesi için kullanılmaktadır (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018:3).

Akıllı Ulaşım Sistemleriyle trafik güvenliğini artırmak, seyahat sürelerini azaltmak, mevcut yol kapasitelerini daha etkin ve daha verimli kullanılmasını sağlamak, mobilitayı artırmak, enerji verimliliğini yükselterek ülkemizin ekonomisine katkı sağlamak ve çevreye verilen zararları azaltmak, erişilebilirliği merkeze almak, verimli, sürdürülebilir, akıllı ve entegre hareketliliği sağlamak amaçlanmaktadır. Tablo1.'de AUS uygulamalarına ilişkin başlıca amaçlar gösterilmektedir.

Tablo 1. Akıllı ulaşım sistemi (AUS)'nin amaçları

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 3.

Türkiye'de 2022 yılında bir önceki yıla göre motorlu kara taşıtlarıyla ilgili bilgiler şöyledir (TÜİK, 2022):

2022 yılında bir önceki yıla göre trafiğe kaydı yapılan taşıt sayısı %10,1 artarak 1 milyon 269 bin 912 adet olurken, trafikten kaydı silinen taşıt sayısı %17,1 azalarak 35 bin 585 adet olmuştur. Böylece 2022 yılında trafikteki toplam taşıt sayısında 1 milyon 234 bin 327 adet olarak gerçekleşmiştir. Aralık ayında geçen yılın aynı ayına göre trafiğe kaydı yapılan taşıt sayısı motosiklette %264,2, otomobilde %91,2, minibüste %84,0, kamyonette %43,2, traktörde %26,3, otobüste %24,3, kamyonunda %16,9 artarken özel amaçlı taşıtlarda %19,7 azalmıştır. Aralık ayı sonu itibarıyla trafiğe kayıtlı taşıtların %53,9'unu otomobil, %16,2'sini kamyonet, %15,6'sını motosiklet, %7,9'unu traktör, %3,5'ini kamyon, %1,8'ini minibüs, %0,8'ini otobüs ve %0,3'ünü özel amaçlı taşıtlar oluşturmuştur. Ocak-Aralık döneminde trafiğe kaydı yapılan 566 bin 280 adet otomobilin %70,1'i benzin, %18,0'ı dizel, %8,5'i hibrit, %2,0'ı LPG ve %1,4'ü

elektrikli. Aralık ayı sonu itibarıyla trafiğe kayıtlı 14 milyon 269 bin 352 adet otomobilin ise %36,9'u dizel, %35,1'i LPG, %26,8'i benzin, %0,9'u hibrit ve %0,1'i elektrikli.

İstanbul, toplam 4 milyon 940 bin 10 taşıtla en fazla aracın bulunduğu il iken, bu kenti 2 milyon 387 bin 460 taşıtla Ankara, 1 milyon 650 bin 646 taşıtla İzmir, 1 milyon 317 bin 564 taşıtla Antalya izledi. En az taşıtın bulunduğu iller ise 8 bin 802 taşıtla Hakkâri, 10 bin 251 taşıtla Tunceli, 16 bin 425 taşıtla Bayburt olmuştur. Trafiğe kayıtlı araçlar nüfusa göre değerlendirildiğinde, Türkiye'de yaklaşık 3 kişiye bir araç düşmektedir. Türkiye'de ortalama 6 kişiye 1 otomobil düşmektedir. Ankara'da geçen yıl sonu itibarıyla ortalama 3 kişiye bir otomobil; İstanbul'da ortalama 5 kişiye bir otomobil; İzmir'de ise ortalama 5 kişiye 1 otomobil; Hakkari'de 31 kişiye 1 araç; Şırnak'ta 18 kişiye 1 araç; Ağrı'da 17 kişiye ortalama 1 araç düşmektedir.

TÜİK'in belirlediği veriler çerçevesinde görüldüğü gibi önümüzdeki dönemlerde sadece karayolu araçlarından kaynaklanan yolcu ve yük taşımacılığında kaynaklanan talep artışı ile ulaştırma sektörünün enerji ihtiyacının artacağı dolayısıyla da karbondioksit emisyonlarında da artış olacağı açıkça görülmektedir.

Dünya genelinde artan teknoloji ile birlikte fosil yakıt kullanan araçların üretimi kolaylaşmış dolayısıyla motorlu araç kullanımı oranı günümüzde yüksek oranlara ulaşmıştır. Bununla birlikte karayollarında trafik hacmi artmıştır. Bu artış trafikte istenmeyen kazalara sebep olmaktadır. Trafik kazalarının önüne geçmek amacıyla trafikte çeşitli türlerde sinyalizasyon sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Ancak günümüzde uygulamaya giren trafik sinyalizasyon sistemleri, artan trafik yoğunluğunu düzene sokabilecek nitelikte tasarlanmadığından trafikte çok fazla duraklamalara neden olmaktadır. Bu durum motorlu araç sürücülerine hem vakit kaybettirmekte hem de daha çok yakıt sarfiyatına sebep olmaktadır. Fazladan yapılan yakıt sarfiyatı hem ülkemizin maddiyatına hem de canlılara ve çevremize zarar vermektedir (Pamuk, 2021:313).

AUS kapsamında üretilen hizmetler (Batır, 2019: 93-95):

Yolcu bilgisi

- Seyahat ön bilgisi
- Seyahat hizmetleri bilgisi
- Yolculuk halindeki bilgi
- Yolculuk öncesi yol rehberi ve navigasyon
- Yolculuk esnasında yol rehberi ve navigasyon
- Planlama desteği
- Akıllı durak ve mobil uygulamaların yaygınlaşması

Trafik yönetimi

- Trafik denetimi
- Kademeliendirme ile çakışma önleme
- Kaza yönetimi
- Şehir merkezine araç giriş kısıtlaması
- Ulaşım sisteminin bakım yönetimi

- Yüksek meşguliyetli araçlara şerit tahsisi
- İstek yönetimi
- İzleme ve yoğunluk takip

Araçlar

- Ulaştırma vizyonunun iyileştirilmesi
- Emniyet ve konfor
- Çarpmadan kaçınma
- Otomatik araç işlemi
- Çarpışmayı önleme sistemleri

Nakliye ulaşımı

- Ticari araç kabininde güvenlik izleme
- Ticari araç idari işlemleri
- Çoklu model veri yönetimi
- Ticari araç ön izni
- Tehlikeli nakliye araçlarının yönetimi
- Otomatik yol kenarı güvenlik denetimi
- Çoklu model merkezlerinin yönetimi ve kontrolü
- Nakliye ulaşımı filo yönetimi

Toplu taşıma

- Konforun artırılması
- Beklentiye duyarlı toplu taşıma
- Zamanın yoğunluğuna göre öncelik atama
- Toplu taşımanın yönetilmesi
- Diğer modlara kaydırma
- Modlar arası entegrasyonu artırma

Acil durum

- Acil durum uyarıları, kişisel güvenlik
- Kaza duyuruları, tehlikeli materyal
- Acil araç yönetimi

Ulaşım ile ilgili elektronik ödeme

- Ulaşım sisteminde elektronik ödeme sistemlerinin entegrasyonu
- Ulaşım sistemiyle ilgili elektronik finansal işlemler
- Ulaşım kartlarının ülke çapına ve modlara yayılması

Karayolu ile ilgili kişisel güvenlik

- Akıllı bağlantılar ve kavşaklar
- Yolcuların güvenliğinin artırılması
- Toplu ulaşım güvenliği
- Engelli vatandaşların yol güvenliğinin artırılması

Hava ve çevresel durumları izleme

- Çevresel faktörleri izleme
- Hava şartlarını izleme

Afet müdahale yönetim ve koordinasyonu

- Afet müdahale yönetimi
- Afet bilgi yönetimi
- Acil durum merkezlerinin koordine edilmesi

Ulusal güvenlik

- Stratejik özellik taşıyan yerlerin izlenmesi (petrol boru hattı)
- Şüpheli araçları izleme ve kontrol gibi ana başlıklar altında sunulan alanlarda verilmektedir

3. AKILLI ULAŞIM SİSTEMLERİNİN DÜNYA VE TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALARI

Dünyada ulusal AUS mimarisi geliştirme çalışmaları 1990'lı yıllarda başlamış ve ilk ulusal AUS mimarisi ABD tarafından 1996 yılında, Japonya tarafından 1999 yılında, Çin tarafından 2000 yılında, Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa'nın ilk AUS çerçeve mimarisi ise 2000 yılında yayınlanarak bu alandaki çalışmalara öncülük edilmiştir (Dilek, Talih ve Ceylan, 2023: 354).

Tablo 2. AUS Uygulamaları

Kaynak: <https://hgm.uab.gov.tr/akilli-ulasim-sistemleri-aus>

Tablo 2.'de Akıllı Ulaşım Sistemlerinin günümüzde yaygın kullanım alanları ve uygulamaları yer almaktadır.

AUS hizmeti, tanımlanmış alt sistemler ile kişisel bilgi erişim araçlarının belli bir uyum içinde birlikte ve koordineli çalışmasıyla gerçekleştirilir. Bahse konu alt sistemler; yönetim merkezlerinde, sahada ve taşıtlar üzerinde konumlandırılan çeşitli donanım ve/veya yazılım paketlerine (ekipman paketleri) denk gelmektedir. Her alt sistem bir yandan kendi sorumluluk alanındaki fonksiyonları yürütürken, diğer yandan farklı alt sistemlerle çeşitli ara yüzler üzerinden haberleşerek, koordinasyonu sağlayan fiziksel akışları destekler. Dolayısıyla, her uygulama dağıtık yapıdaki AUS bileşenlerinin oluşturduğu bir sistemler sistemidir. AUS kapsama alanı, yerine getirilecek hizmetin içeriğine bağlı olarak, ulusal, bölgesel ya da yerel ölçekte olabilir (Yıldırım, 2016:1).

Türkiye'de 1985'ten 1995'e kadar olan zaman aralığında, trafik yönetim sistemleri ve otomatik ücretlendirme sistemlerinin ortaya çıkışıyla akıllı ulaşım konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Sonraki on yıllık zaman diliminde ise elektronik ödeme sistemleri, trafik kontrol merkezleri ve değişken mesaj işaretleri, yol ağında akıllı sistemler olarak yerini almıştır. 2019 yılı sonlarına kadar elektronik denetleme sistemleri, adaptif kavşak kontrol sistemleri, otomatik araç sayımları, yolcu bilgilendirme sistemleri, AUS strateji belgesi ve eylem planı, e-Call (acil durum yönetim sistemleri), navlun ve filo yönetimi gibi bilgi ve haberleşme teknolojilerini içeren akıllı çözümlere şahit olunmuştur. 2020 yılı sonrasında ise Türkiye'de AUS'a ilişkin altın çağ olarak değerlendirilebilecek çalışmaların başladığı söylenebilir. Ulusal AUS Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı'nın 2020 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte, bu alanda ilerleme kaydedilmiş mevcut birçok faaliyetin yanında kooperatif AUS (K-AUS), Bir Hizmet

Olarak Hareketlilik (MaaS, Mobility as a Service), otonom hareketlilik gibi yenilikçi konular sektörün gündeminde yerini almıştır (Dilek, Talih ve Ceylan, 2023: 354-355).

AUS uygulamasının faydaları ve etki ettiği sektörler aşağıda yer almaktadır (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018:4):

- Mobiliteyi artırması ve toplum psikolojisine katkı sağlaması açısından Ulaştırma ve Sağlık sektörüyle;
- Trafik kazalarını ve buna bağlı ölüm ve yaralanmaları azaltması açısından Sağlık sektörüyle;
- Ulaşım zamanını azaltıp yakıt tasarrufu sağlaması, karbon salınımını azaltılması ve araç yıpranma süresini kısaltması açısından Ulaştırma, Enerji ve Otomotiv sektörüyle;
- Çevre kirliliğini azaltması açısından Çevre ve Sağlık sektörüyle;
- Alternatif enerji kaynaklarının kullanımı ile elektrikli araçların sayısı artacak ve petrol tüketimi buna bağlı olarak azalacaktır. Enerji ithal eden ülkemizde bütçe açığının bu azalmaya bağlı olarak azalması açısından Enerji ve Ekonomi sektörüyle;
- Akıllı yollar, kavşaklar ve en sonunda akıllı kentler ile inşaat sektörünü canlandırıp istihdamı artırması açısından Ulaştırma, Enerji, Otomotiv ve Haberleşme sektörüyle;
- Acil yönetim sistemleri açısından Sağlık sektörüyle;
- Araç-araç, araç-altyapı, araç-sürücü haberleşme sistemleri ile seyahat süresini azaltıp ulaşım kolaylığı sunması açısından Ulaştırma, Bilişim-Yazılım ve Otomotiv sektörüyle;
- Trafik güvenliğine ve toplu ulaşımına katkı sağlayan yazılımlar içeren Webmobil uygulamaları ihtiyacının oluşması açısından Bilişim-Yazılım sektörüyle;
- Kameralar, algılayıcılar ve benzeri uygulamalar yardımıyla araç, çevre ve altyapıdan elde edilen büyük verinin analizi ile ulaşım kolaylığı sağlaması açısından Ulaştırma sektörüyle;
- Kameralar, algılayıcılar ve benzeri uygulamalar yardımıyla araç, çevre ve altyapıdan elde edilen büyük verinin güvenliği (siber güvenlik) açısından Bilişim-Yazılım sektörüyle;
- Elektrikli ve hibrit araçların artışı ile akıllı enerji sistemlerine geçişi zorunlu kılması açısından Enerji
- Kameralardan ve benzeri uygulamalardan elde edilen verilerle suçluların ve suçun tespitinin yapılması açısından Güvenlik sektörüyle;

4. AKILLI ULAŞIM SİSTEMLERİNİN ULAŞTIRMA SEKTÖRÜ AÇISINDAN ÖNEMİ

Akıllı altyapı, akıllı araç, akıllı trafik yönetimi (akıllı kavşak yönetimi, elektronik denetleme vb.), akıllı ulaşım yönetimi (akıllı durak, akıllı toplu taşıma vb.), elektronik ödeme sistemleri ve uygulamaları AUS'nin alt uygulama bileşenleri olarak ele alınmaktadır. Akıllı Ulaşım Sistemleri, ulaşım yönetimi perspektifinden bakıldığında dört ana grupta toplanabilir. Bu gruplar (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018:3):

- ATIS: İleri Yolcu Bilgilendirme Sistemi
- ATMS: İleri Trafik Yönetim Sistemi
- APTS: İleri Toplu Ulaşım Sistemi
- EMS: Acil Durum Yönetim Sistemi'dir.

Son yıllarda, bilgisayar teknolojisindeki ilerleme ile birlikte ulaşım sektörünü de etkileyen Akıllı ulaşım sistemleri; trafik güvenliğinin artırılması, seyahat sürelerinin azaltılması, yol kapasitelerinin verimli kullanılması, hareketliliğin artırılması, enerjinin verimliliği ve iklim değişikliğine neden olan zararlı gazların çevreye salınımının azaltılması gibi amaçlar

doğrultusunda çok yönlü veri alışverişi ile izleme, ölçme, analiz ve kontrol mekanizmalarını içeren bilgiye dayalı sistemlerin ulaşımında kullanılmasını kapsamaktadır (Çapalı, 2023:1250).

AUS uygulamaları, karayolu ulaştırmasının altyapısını kuran, işleten ve kullanan kişilerin veya kurumların maruz kaldığı maliyetlerin azalmasını sağlayarak verimliliği arttırmakta, seyahat bilgileri ile etkin talep yönetimini bir araya getirerek seyahat seçeneklerini ve mobilityyi çoğaltmaktadır. AUS uygulamalarının toplumun genelini ilgilendiren ulaşım güvenliği ve emniyetine olan katkısı (Tufan, 2014:18):

- Karayollarında seyreden araçların diğer araçlarla, altyapı ile araç kullanıcıları arasındaki etkileşimi sırasında sürücüye yönelik yardımcı sistemler, trafik kazaları sırasında sağlık ve emniyet birimleri ile kazalara müdahalenin en kısa zamanda sağlanmasına yönelik sistemler örnek gösterilebilir.
- ABD’de ATDM (Active Transportation Demand Management-Aktif Ulaşım Talep Yönetimi) programı, trafik kazaları yönetimi, acil trafik operasyon yönetimi uygulamaları ve bağlantılı araç uygulamaları emniyetin iyileştirilmesine yardımcı birtakım uygulamalardan ibaret bir programdır. Bu program kapsamındaki uygulamalar ile birlikte emniyet kemeri kullanımının yaygınlaşması, alkollü araç kullanımının azaltılması, motorlu araç ve karayollarının iyileştirilmesi gibi tedbirlerle birlikte 2010 yılında otoyollarda gerçekleşen trafik kazaları ölüm oranı, 1980 yılındaki oranlara göre %35’den fazla azalma göstermiştir. Bu tür uygulamalar ile sadece araç içerisindeki yol kullanıcıları değil aynı zamanda yayaların da emniyetinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
- Özellikle tehlikeli yüklerin taşınması sırasında meydana gelebilecek olumsuz durumların engellenmesi adına da AUS uygulamalarından istifade edilebilmekte, tehlikeli yük taşıyan araçların ve taşıdıkları yüklerin izlenmesi, acil durumlarda bu araçların yönlendirilmesi için AUS uygulamaları geliştirilmektedir.
- Trafik halindeki karayolu kullanıcılarının kural ihlallerini tespit eden AUS uygulamaları, sürücülerin kurallara uyma davranışını geliştirmelerine yardımcı olurken muhtemel kazaların engellenmesine yardımcı olmaktadır. Karayolu üzerinde seyreden araçların maruz kalabileceği meteorolojik olayları haber veren, yol üzerindeki bozulmaları veya bakım işlemlerini önceden haber veren AUS uygulamaları ile de olası kötü durumlarla karşılaşılması önlenmektedir.
- AUS uygulamaları özellikle ticari araçlarda yolculuk süresinin azaltılmasını ve araçların rota takipleri yapılarak işletme maliyetlerini düşürülmesini sağlamaktadır.
- Ücret toplama sistemlerinin otomatik ve daha hızlı çalışır bir şekilde olmasını sağlayan AUS uygulamaları, ücret ödeme kuyruklarını kısaltmakta olup, kullanıcılara daha hızlı seyahat imkânını makul ücretler karşılığında sunabilmektedir.
- Fosil yakıt kullanımına dayalı olan karayolu ulaştırması sistemlerinde daha az enerji ile daha verimli seyahatin yapılmasına olanak sağlamasıdır. Böylece zararlı gaz emisyonları miktarı azaltılabilmekte ve kaynakların doğru kullanılması yoluyla çevre dengesi sağlanabilmektedir. Özellikle kent içindeki trafik sıkışıklığını yönetmekte kullanılan AUS uygulamaları ile kentte yaşayan insanların daha sağlıklı bir çevrede yaşamaları sağlanarak insanların yaşam kalitesinin artmasına yardımcı olmaktadır.
- İktisadi açıdan sağlayacağı başka bir fayda da teknolojiye dayalı bu sektörde faaliyet gösteren şirket sayısının artması ile birlikte, bu alandaki istihdamın artması ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi ile küresel ölçekte yeni pazarlara açılımın gerçekleşmesidir.

AUS uygulamalarının doğrudan ve dolaylı birçok faydası bulunmakla beraber, esas faydasının karayolu ulaştırmasının daha verimli, daha güvenli ve çevreye daha duyarlı hale getirilmesi olduğu görülmektedir.

Yeni kurulan veya faaliyete geçirilen demiryolu, metro, tramvay araçları, hatları ve istasyonların AUS ve uygulamalarını yaygın olarak barındırdığı görülmektedir. Fakat eski kurulan sistemlerin teknoloji farkı nedeniyle yeni sistemlere entegrasyonunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu da sistemlerin birlikte çalışabilirliği ve ulaşım modları arasında entegrasyonun sağlanması için engel oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerde; eski kurulan sistemler üzerinde modernizasyon çalışmalarının yapıldığı ve yeni nesil sistemlere uyumlandırma çalışmalarının ilgili kurumlarca yapıldığı bilgisi paylaşılmıştır (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 41).

AUS'un yolcu taşımacılığına yönelik olarak havayolu ulaşımındaki geldiği nokta; Havayolu taşımacılığında güvenlik ve emniyet konusu en üst seviyede ele alınmaktadır. Dolayısıyla havayolu ulaşımı için kullanılan tüm araçlar, sistemler ve 42 uygulamaların özellikleri uluslararası standartlar tarafından belirlenmektedir. Yapılan görüşmelerde ulusal havayolu ulaşımı yönetiminin ve sağlanan hizmetlerin belirlenen bu standartlara uygun olarak yapıldığı belirtilmiştir. Havaalanlarında yolcu güvenliğinin, emniyetinin ve hareketliliğinin sağlanabilmesi için AUS yaygın olarak kullanılmaktadır. Havaalanına ulaşımında ve havaalanı içerisinde hareket kısıtlılığı olan vatandaşlara yönelik hizmetler verilmektedir. Ulusal havayolu trafiği ve havaalanı trafiğinin yönetilmesi için hava trafik kontrol merkezlerinde uluslararası standartlara uygun sistemler ve araçlar bulunmaktadır. Ayrıca, havaalanlarında ve havayolu ulaşımında kullanılan sistemlerin, ulusal ve uluslararası havaalanları ile birlikte çalışabilir durumda olduğu ve entegrasyonun sağlandığı belirtilmiştir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 42).

AUS'un yolcu ve yük taşımacılığına yönelik olarak denizyolu ulaşımında geldiği nokta; Otomatik Tanımlama Sistemi (OTS) ile belirli tonajın üzerindeki gemilere ilişkin bilgilerin (Statik, dinamik, seyir kimliği, gittiği-geldiği liman vb.) kıyıda bulunan baz istasyonları aracılığıyla takibinin yapıldığı belirtilmiştir. Ek olarak, Gemi Trafik Hizmetleri Sistemi (GTHS) ve Gemi Trafik Yönetim Sistemi (GTYS) ile gemilerin trafik organizasyonunun sağlandığı ve gemilere bilgi hizmeti verildiği belirtilmiştir. Toplu taşıma hizmetine yönelik gerçekleştirilen düzenli seferlere ilişkin bilgilerin (gemi güzergâh bilgileri, gemi kapasiteleri vb.) Düzenli Sefer Bilgi Sistemi ile bakanlık tarafından tutulduğu bilgisi paylaşılmıştır. Düzenli seferlerin yapıldığı iskelelerde yolcuların seferler hakkında bilgilendirilmesi amacıyla VMS'lerin kullanıldığı belirtilmiştir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 42).

Karayolu ulaşım ağının AUS konusunda mevcut durumu; KGM tarafından AUS ve uygulamaları (sinyalizasyon sistemleri, yol ve hava durum kontrol sistemleri, ücret toplama sistemleri, araç algılayıcılar vb.), teknik dokümantasyon (AUS mimarisi, teknik raporlar ve şartnameler vb.), AUS merkezleri, haberleşme alt yapısı ve sistem kurulumu, planlama faaliyetlerinin yürütüldüğü belirtilmiştir. KGM tarafından; karayolu ağında birlikte işletilebilir, standartlara uygun, ihtiyaçlara hitap eden, en son yenilikleri kapsayan entegre bir Akıllı Ulaşım Sistemleri yapısını kurmak, hedefi belirlenmiştir. Mevcut karayolu ağında AUS'un yaygınlaştırılması için yapılan hazırlık ve planlama çalışmaları kapsamında 45 tanesi teknik şartname, sistem mimarisi ve uygulama planı, ülke raporları, teknik raporlar olmak üzere 62 adet teknik doküman hazırlanmıştır. (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018: 42).

Ülkemizin Akıllı Ulaşım Sistemleri'ne ilişkin vizyonu, "İleri bilişim teknolojileri ile Türkiye'de insan ve çevre odaklı ulaşım sistemi" olarak; bu vizyona ulaşmak için ortaya konulan misyonu ise "Ülkemizde tüm ulaşım modlarına entegre, güncel teknolojileri kullanan,

yerli ve milli kaynaklardan yararlanan, verimli, güvenli, etkin, yenilikçi, dinamik, çevreci, katma değer sağlayan ve sürdürülebilir akıllı bir ulaşım ağı oluşturmak” olarak belirlenmiştir. Tablo 3.’de yer aldığı gibi ise AUS için Ülkemizin AUS alanında yakın dönem hedeflerini kapsayan 5 stratejik amaç belirlenmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için ise 31 adet eylem oluşturulmuştur.

Tablo 3. Akıllı ulaşım sistemleri (AUS) stratejik amaçlar

Kaynak: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2018:62

AUS uygulamalarının sektörel dağılımı ve faydaları aşağıdaki gibidir (Tektaş ve Tektaş, 2019: 7-8):

- Trafik kazalarını azaltan ve buna bağlı ölüm ve yaralanmaları azaltması pek çok çalışmada ortaya konulmuştur. Bu nedenle, toplumsal moral değerlere ve sağlık sektörüne fayda sağlaması
- Mobilitiyi artırması ve toplum psikolojisine katkı sağlaması pek çok çalışmada ortaya konulmuştur. Bu nedenle hem ulaştırma hem de sağlık sektörüne fayda sağlaması
- Ulaşım zamanının azalmasından dolayı yakıt tasarrufu sağlandığı, karbon salınımının azaldığı, araç yıpranma süresinin kısaldığı pek çok çalışmada ortaya konulmuştur. Bu nedenle, hem ulaştırma hem enerji hem de otomotiv sektörüne fayda sağlaması
- Akıllı yollar, kavşaklar ve en sonunda akıllı kentler ile inşaat sektörünü canlandırıp istihdam arttıran yapısıyla hem ulaştırma hem enerji hem otomotiv hem de haberleşme sektörüne fayda sağlaması
- Çevre kirliliğini azaltması nedeniyle hem çevre hem de sağlık sektörüne fayda sağlaması
- Alternatif enerji kaynaklarının kullanımı ile elektrikli araçların sayısı artmaya ve petrol tüketimi buna bağlı olarak azalacaktır. Enerji ithal eden ülkemizde bu bütçe açığını azaltarak hem enerji sektörüne hem de ülke ekonomisine fayda sağlaması
- Acil yönetim sistemleri ile sağlık sektörüne fayda sağlaması
- Araç-araç, araç-altyapı, araç-sürücü haberleşme sistemleri ile seyahat süresini azaltıp ulaşım kolaylığı sağlayan ve bu itibarla hem ulaştırma hem bilişim-yazılım hem otomotiv hem de haberleşme sektörüne fayda sağlaması
- Trafik güvenliğine katkı sağlayan yazılımlar içeren Web-mobil uygulamalar ile bilişim-yazılım sektörüne fayda sağlaması
- Akıllı yollar, kavşaklar ve en sonunda akıllı kentler ile inşaat sektörünü canlandırıp istihdam arttıran yapısıyla hem ulaştırma hem enerji hem otomotiv hem de haberleşme sektörüne fayda sağlaması

- Elektrikli ve hybrid araçların artışı ile akıllı enerji sistemlerine geçişi zorlaması ve enerji sektörünün fayda sağlaması
- Kameralar ve benzeri uygulamalardan elde edilen big data analizi ile ulaşım kolaylığı sağlaması nedeniyle ulaştırma sektörüne ve bu verinin güvenliği için milli siber güvenlik sisteminin oluşumuna katkı sağlaması

Planlama ve uygulama süreçleri için sistematik bir temel gerektiren, büyük ve karmaşık yapılara sahip olmakla birlikte, yoğun bilgi teknolojisi unsuru içermesi nedeniyle AUS'un, başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için iyi yönetilmesi gerekmektedir. AUS'un başarılı uygulanması için yeni fonksiyonlar eklendikçe ve mevcut fonksiyonlarda değişim, büyüme ortaya çıktıkça entegrasyon amacıyla aşamalandırma ve planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. AUS gibi büyük ve karmaşık sistemlerin sahip olduğu ortak özellikler uyumluluk, genişletilebilirlik, birlikte çalışabilirlik, entegrasyon, standardizasyondur (Dilek, Talih ve Ceylan, 2023: 354).

5. SONUÇ

AUS, çok paydaşlı, çok modlu ve disiplinler arası iş birliği gerektiren yapısıyla, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyük bir ekosisteme sahiptir. Bu ekosistemdeki faaliyetlerin sayısının ve çeşitliliğinin, sürdürülebilir ulaşım ve yaşama ilişkin sorunlara sunduğu çözümler doğrultusunda artmasıyla, bu alana yönelik organize ve sistemli bir yönetim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'de AUS mimarisi ile ilgili çalışmalara 2014 yılında başlanmış, ancak belirli bir olgunluğa erişmesi 2020 yılı sonrasında olmuştur (Dilek, Talih ve Ceylan, 2023: 355).

Akıllı ulaşım sistemleri temelinde teknolojiye dayalı ve ulaşımı daha hızlı, daha güvenli, daha erişilebilir, daha sürdürülebilir ve daha verimli olarak sağlarken ülke ekonomisine ve çevreye verilerin zararı da azaltması hedeflenmektedir. Akıllı ulaşım sistemleri mimarisinin oluşturulmasındaki asıl amaç; endüstri 4.0 teknolojileri, mobil uygulamalar, artırılmış gerçeklik, nesnelerin interneti gibi son teknolojiler ile birlikte insan odaklı, sürdürülebilir ulaşım sistemleri tasarlamak ve uygulamaktır (Çapalı, 2023:1249).

Gelişmiş ülkeler tarafından AUS'un ekonomik yönden ciddi bir kaldıraç etkisine sahip olduğu tespit edilerek bu kapsamda yatırımlar yapılmaktadır. Ulaşımında büyük bir dönüşüme neden olan akıllı ulaşım sistemlerinin ana faydaları verimlilik artışı sağlaması, ekonomi ve istihdamda büyüme yol açmasıdır.

Ülkemizde ulaştırma alanına yönelik tüm modlara uygun ve uygulanabilecek Akıllı Ulaşım Sistemleriyle ilgili tüm altyapı ve işletmecilik faaliyetlerinin ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlar gözetilerek; ortaya çıkan talebi karşılamak üzere kaliteli, yaygın, düşük maliyetli ve gelişen teknolojilerle örtüşecek şekilde, birbirleriyle entegre edilerek stratejik amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemesi gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

Batır, T. (2018). Ulaştırma Sektöründe Akıllı Ulaştırma Sistemlerinin Etkinliğini Arttırmaya Yönelik Bir Model Önerisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çapalı B., "Akıllı Ulaşım Sistemleri Mimarisi: K-AUS için Öneri" El-Cezerî Fen ve Mühendislik Dergisi 2022, 9(4); 1249-1254.

- Dilek, E., Talih, Ö. & Ceylan, H. (2023), Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Mimarisinin Yaygınlaştırılması: Türkiye Önerisi, Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi Cilt:6, Sayı:2.
- Kocalar, A.C. (2023). Akıllı şehir lojistiği kapsamında akıllı ulaşım sistemleri (AUS) için sistem analizi. *Journal of Transportation and Logistics*, 8(1), 73-82. <https://doi.org/10.26650/JTL.2022.1226076>
- Pamuk, N. (2021). Trafik Sinyalizasyon Sisteminde Akıllı Kavşak Kontrolü. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (28), 312-319.
- Sarıkavak, Y. (2018). Demiryolu endüstrisinde akıllı ulaştırma sistemleri ve Türkiye'deki uygulama örnekleri. *Akıllı Ulaşım Sistemleri Ve Uygulamaları Dergisi*, 1(2), 22-32. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/549964>
- Tektaş M., Korkmaz K., Erdal H. (2016). Akıllı Ulaşım Sistemlerinin Geleceği Ekonomik ve Çevresel Faydaları. *Balkan Journal of Social Sciences* (Yayın No: 3374936)
- Tektaş, M. ve Tektaş, N. (2019), Akıllı ulaşım sistemleri (AUS) uygulamalarının sektörlere göre dağılımı. *Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 32-41.
- Topal, B. ve Şahin, H. (2019). Kurumsal Kargo Taşımacılığında Müşteri Memnuniyetinin Araştırılması. *Akıllı Ulaşım Sistemleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2 (2), 14-26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jitsa/issue/50153/605474>
- Tufan, H. (2014), Akıllı Ulaşım Sistemleri Uygulamaları ve Türkiye İçin Bir AUS Mimarisi Önerisi, Ulaştırma ve Haberleşme Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- TÜİK. (2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Motorlu-Kara-Tasitlari-Aralik-2022-49436>
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, (2018), Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi (2014-2023)
- Güncellemesi ve 2020-2023 Eylem Planı Hazırlama Projesi-Mevcut Durum Analiz Raporu, Ankara. <https://www.uab.gov.tr/uploads/announcements/ulusal-akilli-ulasim-sistemleri-strateji-belgesi-v/ulusal-akilli-ulas-im-sistemleri-strateji-belgesi-ve-2020-2023-eylem-planı.pdf>
- Yıldırım, İ. (2016). Afet Acil Durum Yönetimi ile İlgili Akıllı Ulaşım Sistemleri Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

**THE IMPORTANCE OF LOGISTICS ACTIVITIES FOR INTERNATIONAL TRADE
LOJİSTİK FAALİYETLERİN ULUSLARARASI TİCARET AÇISINDAN ÖNEMİ**

Meserret NALÇAKAN

**Doç. Dr. Eskişehir Teknik Üniversitesi, Ulaştırma Meslek
Yüksekokulu-Ulaştırma Hizmetleri Bölümü,
orcid.org/0000-0003-0648-1311**

Özet

Lojistik faaliyetler, uluslararası ticaret işlemlerini kolaylaştırarak; uluslararası ticaret ise lojistik faaliyetleri geliştirerek birbirleriyle karşılıklı olarak etkileşim içindedir. Özellikle ticareti yapılacak olan ürünlerin hızlı ve güvenilir bir şekilde taşınması ve depolanmasına ilişkin hizmetlerin yerine getirilmesi her iki faaliyet alanındaki karşılıklı ilişkilerin kesintisiz bir şekilde devam etmesini gerektirmektedir.

Üretici işletmelerin ürünlerini nihai tüketicilere hızlı ve düşük maliyetle güvenli bir şekilde taşıma isteği, çok sayıdaki işletmenin bir bağlantı içinde çalışmasını zorunlu hale getirmekte ve sonuçta etkili bir ulaşım ağı ve lojistik işleyiş ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası ticaretin yoğunlaşması üretici firmanın oldukça büyük ve sınırların ortadan kalktığı bir rekabet ortamına girmesine neden olmakta ve böylesine zorlu rekabet ortamında başarıyla ayakta kalabilmek için, iyi üretip, iyi pazarlamak yeterli olmamaktadır. Dünyanın her yerinde birbirine bir şekilde benzeyen, tüketicilere onların talep ettiği özellikte ürünler arz eden firmalar çoğalmakta ve rekabet artmaktadır. Fakat önemli olan konu, bu ürünlerin istenilen yer, miktar ve zamanda tüketiciyle buluşmasıdır.

Ülkelerin üretim süreçleri incelendiğinde üretim maliyetlerinin birbirine yakın değerlerde gerçekleştiği görülmektedir. Çok sayıda üretilen ürün ele alındığında ortaya çıkan maliyetlerin her üretim noktasında birbirine yakın düzeye ulaştığı görülmektedir. Ülkeler arasında ticaretin serbestleşmesi uluslararası ticaret yapan kuruluşları ve bu ticaretin içerdiği ürün ve hizmetlerine lojistik desteğini veren kuruluşları da etkilemektedir. Örneğin üretimde kullanılacak etkin ve verimli bir lojistik uygulama sayesinde işletmelerin rekabette öne geçmesi mümkün olacaktır.

Bu çalışmada bir yandan ulusal kuruluşlara dışarıya açılma, daha rahat işlem yapma, daha geniş pazarlara hitap etme şansı doğarken diğer yandan onları küresel rekabete açık hâle getiren uluslararası ticaretle lojistik faaliyetleri arasındaki karşılıklı ilişkiler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üretim, Lojistik Faaliyetler, Uluslararası Ticaret.

Abstract

Logistics activities, by facilitating international trade transactions, and international trade, by developing logistics activities, interact with each other. Particularly, providing services related to the fast and reliable transportation and storage of products to be traded requires the uninterrupted continuation of mutual relations in both fields of activity.

The desire of manufacturing enterprises to transport their products to consumers fast and safely at low-cost causes to be unavoidable to work in a connection with many enterprises, and as a result, an effective transportation network and logistics operation emerges.

The intensification of international trade causes the manufacturing company to encounter a very large and borderless competitive environment, and in order to survive successfully in such a compelling and competitive environment, it is not enough to produce and market well. Companies, which are similar to each other in some way and offer products to consumers with the features they demand, are increasing all over the world and competition is increasing. But the important thing is that these products meet the consumer at the desired place, quantity, and time.

When the production processes of the countries are examined, it is seen that the production costs are close to each other. Considering the large number of products produced, it is seen that the costs which are incurred are close to each other at each production point. The liberalization of trade between countries also affects institutions that trades internationally and institutions that provide logistics support for the products and services included in this trade. For example, it will be possible for enterprises to get ahead of the competition thanks to an effective and efficient logistics application to be used in production.

In this study, the interrelationships between international trade and logistics activities, which, on the one hand, provide national institutions the opportunity to expand abroad, conduct transactions more easily and appeal to larger markets, but on the other hand, make them open to global competition, will be discussed.

Keywords: Production, Logistics Activity, International Trade

1. GİRİŞ

Üreticiler tarafından üretim sürecine dahil olacak her türlü girdi ya da üretim faktörünün üretim noktalarına taşınması ve üretilen nihai ürünlerin de tüketicilere ulaştırılması ekonomik işleyişin temel alanı olarak lojistik yönetimi ve taşımacılık faaliyetlerini karşımıza çıkarmaktadır. Bu işleyişin planlama, yönetim, koordinasyon ve denetim gerektiren bir süreç olarak hayata geçirilen tüm faaliyetlerin her noktasında bu işleyişi sağlayacak ve aksatmadan yürütülmesini mümkün kılacak bilgi alışverişine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu faaliyetlerin sistemli bir şekilde gerçekleştirilmesi sadece ülke içinde değil ülkeler arasındaki bağlantıların ve ticari ilişkilerin kurulmasını ve uluslararası ticareti doğmasını sağlamıştır.

Artan küreselleşme ile uluslararası ticaretin bir fonksiyonu olarak gelişim gösteren lojistik, günümüzde ulaştırma, depolama, paketleme, gümrükleme, elleçleme, tedarik işlemleri ve pazarlama alt süreçlerini de kapsayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede nitelik olarak oldukça farklı alt bileşenlerden oluşmaktadır (Sanayi ve Tek. Bak., 2021: 7).

Uluslararası pazarlarda hammadde fiyatları yanında üretim maliyetleri de yaklaşık değerler olarak hesaplanmakta; birçok üründe, maliyetlerin her üretim noktasında birbirini yakalar noktaya geldiği görülmektedir. Böyle bir durumda üretimde kullanılacak yeni bir teknolojik yatırım veya lojistik uygulamalardan elde edilecek verim en önemli rekabet araçları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, lojistik ve bu faaliyetlerin belkemiğini oluşturan nakliye politikalarının ortaya çıkabilecek ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde, uzun vadeli stratejiler etrafında çözüme kavuşturulması öncelik taşımaktadır.

2. LOJİSTİK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Dünya ticaretinin serbestleşmesinin sonucu olarak uluslararası ticaret yapan kuruluşlar ve bu ticaretin içerdiği ürün ve hizmetlerin lojistik desteğini veren kuruluşların da süreçten etkilendiği görülmektedir. Bir yandan ulusal kuruluşlara dışarıya açılma, daha rahat işlem yapma, daha geniş pazarlara hitap etme şansı verirken, diğer yandan küresel rekabete açık hale getirmektedir. Küresel rekabette başarılı olmanın yolu da ancak üretim ölçeklerinin büyütülmesinden

geçmektedir. Üretimin sadece bölgesel veya ülke tüketimi için yapılması maliyet avantajı sağlayamamaktadır (Nalçakan, 2016:203).

Rekabetin kıyasıya yaşandığı ve küreselleşme etkilerinin fazlasıyla hissedildiği günümüz koşullarında, ülkelerin pazar payını arttırabilmesi uluslararası ticarete gerçekleştirilmesi gereken hizmetlerin yerine getirilmesi ile mümkündür. Söz konusu hizmetlerin en önemlilerinden birisi lojistik faaliyetler ve bu faaliyetlerin içinde önemli payı olan taşımacılık hizmetleridir. Türkiye Avrupa, Balkanlar, Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu arasında gerçekleştirilecek mal ve hizmet ticareti açısından bir koridor göreviyle coğrafi açıdan ve aynı zamanda üç tarafının denizle çevrili olmasının sağladığı üstünlüğüyle; mümkün olduğu kadar tüm ulaşım modlarını da etkin bir şekilde kullanılabildiğinden çok yönlü avantaja sahiptir.

Yüksek enerji maliyetleri, çevre etkilerine gösterilen duyarlılık, iç ve dış turizm etkinliğinin artış göstermesi, sanayi üretiminde en düşük düzeyde stok bulundurma eğilimi, üretim ölçeğinin kitlesel üretime uygun hale getirilmesi, lojistik faaliyetinin “doğru ürünü, doğru miktarda, doğru koşullarda doğru yerde, doğru zamanda, doğru müşteri için, doğru maliyetle gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Lojistik faaliyetlerin firmalara en büyük katkısı rekabet gücünü artırmasıyla ortaya çıkmaktadır. Nakliye, depolama, dağıtım ve benzeri lojistik faaliyetler firmalar için bir maliyet unsuru değil de firmaların başarısını arttıran birer aktivitedir. Küreselleşmeyle beraber rekabetin de sınırlarının ortadan kalktığı görülmektedir. Lojistik yönetimde verimliliğin arttırılması ve bunun için lojistik operasyonların en önemli kalemi olan taşımacılık faaliyetlerinin sistemli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle uluslararası ticaret söz konusu olduğunda taşımacılık ve gümrükleme ön planda olmak üzere depolama, paketleme gibi katma değer oluşturan sayısız faaliyet ve kavram da işin içine girmektedir. Ekonomik yapı içindeki İşletmelerin üretici güç olarak uluslararası rekabetteki başarısına bağlı olarak ülke ekonomilerinin de hedeflerine ulaşabilmesi mümkün olmaktadır.

2.1. Dış Ticaretin Gelişmesi

Geleneksel dış ticaret teorileri, temelde ülkelerin tükettikleri veya girdi olarak kullandıkları malların tamamının kendileri tarafından üretilmeyeceği hipotezi üzerine inşa edilmiştir. Ülkelerin ihtiyaç duydukları malların tamamını üretmeleri, faktör donanımları açısından farklılıklar göstermeleri sebebiyle mümkün olmayabilir. Bu durumda, iki çıkış yolu mevcuttur. Bunlardan ilki, bu olası malların tüketimini engellemek; diğeri ise bu olası malları diğer ülkelerden satın almaktır. Bir ülkenin ihtiyaç duyduğu bir malı tüm olanaklarını kullanması halinde üretmesi mümkün olmasına rağmen, bu girişimi ekonomik olmayabilir. Dolayısıyla olası bu malın uzmanlaşma ve kaynak donanımları nedeniyle daha ucuza ve daha kaliteli üretebilen bir ülkeden temin edilmesinin, her iki ülkenin de faydasına olacağı düşünülmektedir (Onursal, 2013: 38). Buna göre, ülkelerin birbiriyle ticaret yapmalarının temel nedenleri, ülkelerin üretimlerinin kendilerine yeterli gelmemesi, iç ve dış fiyat farklılıkları ve bazı malların sadece bazı ülkelerde üretiliyor olması olarak ifade edilebilir (Acar, 2021: 28-29).

Ülke ve işletme açısından dış ticarete yönelme nedenleri farklılık göstermektedir (Koban ve Keser, 2008: 12-13). Dış ticarete yönelme nedenleri genel olarak;

Ülke açısından;

- Rekabet gücünün arttırılması,
- Küresel pazarda meydana gelen dalgalanmalara karşı dengeyi koruyabilmek,
- Ülke ihtiyaçlarına göre birtakım malların üretiminin çok ya da az olması,

- -Yeryüzündeki dengesiz dağılımları sebebiyle doğal ve beşeri kaynakların ülkedeki yetersizliği,
- Ürünlerin ülkeler arasında nitelik ve kalite açısından farklılıkları,
- Devletin uluslararası piyasalara açılmayı teşvik etmek amacıyla, bazı malların üreticilerine yönelik destekleme politikaları,
- Sağlık ve çevre standartlarındaki artışa bağlı olarak yeni üretim tekniklerine ihtiyaç duyulması,
- Teknolojik gelişmelerle birlikte tasarlanıp üretilen yeni ve modern ürünlere talebin artması,
- İç pazara bağımlılığın azaltılması,
- Ticari blokların artmasıyla birlikte ticari ilişkilerde de artış,

İşletmeler açısından;

- Pazar payını arttırma,
- Gelişen teknolojilere sahip olma,
- Uluslararası rekabet ortamında yer edinme,
- Ölçek büyüklüğünü yakalama,
- Dış ülkelere yatırım yapma ve çok uluslu işletmeler kurabilme olanaklarına sahip olabilme,
- Üretim maliyetlerini azaltabilme,
- Global dünyadaki yeni fikir ve uygulamaları izleme,
- Ticari olarak saygınlık kazanma,
- Tek pazara sahip olmaktan ötürü oluşan riskleri ortadan kaldırma,

olarak sıralanabilir.

Dünya ticaret hacminin güçlü ulaşım ağına sahip ülkeler lehine gelişme sergilemesiyle mikro ekonomik açıdan işletmelerin karlılığı ve rekabet gücüne; makro ekonomik yönden ise büyümenin artması ve istihdam düzeyinin yükselmesine önemli etki yaratmaktadır. Bu da ulaştırma faaliyetlerinin öncelikli hale gelmesine yol açmaktadır.

2.2. Rekabette Yaşanan Gelişmeler

Lojistik sektörü genel olarak değerlendirildiğinde gerek dünyada gerekse de ülkemizde yüksek büyüme rakamlarına ulaşarak gelişen önemli sektörlerden biri durumuna gelmiştir. Gayri safi yurtiçi hasılda lojistik sektörünün payı %10 ile %20 arasında değişmektedir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, küreselleşme eğiliminin hızlanması, gümrük konularındaki yeni düzenlemeler, pazar dinamiklerinin değişmesi, müşteri taleplerindeki değişimler ve dış kaynak kullanımının artması, dünya pazarındaki rekabeti daha da zorlaştırmaktadır (Emirkadı ve Balcı, 2018: 131).

Ülkeler arası mal ve hizmet ticaretinin gelişimine ve rekabet edebilirliğine etkilerinin yanında lojistik sektörü istihdam açısından da ülke ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir. Ülke ekonomilerinde üretim ve tüketim kalıplarındaki farklılaşma ile uluslararası ticaretin artması ve ülke pazarlarının geleneksel yapısında yaşanan dönüşüm, eşzamanlı olarak meydana gelmektedir. Ülke ekonomilerindeki değişimler sermaye ve işgücünün hareketlerini etkilemekte ve rekabet gücünün artırılması yönündeki birleşmeleri desteklemektedir.

3. KÜREŞELLEŞMENİN LOJİSTİK SEKTÖRÜ ve ULAŞTIRMA HİZMETLERİNE ETKİLERİ

Artan küreselleşme ile uluslararası ticaretin bir fonksiyonu olarak gelişim gösteren lojistik, günümüzde ulaştırma, depolama, paketleme, gümrükleme, elleçleme, tedarik işlemleri ve pazarlama alt süreçlerini de kapsayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede nitelik olarak oldukça farklı alt bileşenlerden oluşmaktadır. Ulaştırma ve depolama hizmetleri ile GSYİH'nin değişimi birlikte incelendiğinde türev talep yapısıyla ulaştırmanın ekonomik aktivitelerdeki değişimleri izlediği görülmektedir (Sanayi ve Tek. Bak., 2021:7,9)

İşletmeler açısından üretim ve işletme maliyetleri içerisinde lojistik maliyetleri ve alt süreci olan taşımacılık maliyetleri öncelik kazanırken; tüketiciler açısından ise üretim ve hizmet kalitesine olan duyarlılık artış göstermektedir. Ancak günümüzde ürünü, kaliteli ve müşteri isteklerine uygun, tam zamanında üretmek de yeterli olmamaktadır. Ürün, müşteriye tam zamanında, sağlam ve doğru olarak ulaştırıldığında ekonomik bir değer kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ise lojistiğin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bir ülkede lojistiğin gelişmesi için, ulaştırma sektörüne dâhil ham madde ve ürün hareketleri ile ilgili tüm süreçlere bakılması, bu süreçlerdeki altyapının geliştirilmesi ve bu süreçler arası entegrasyonun sağlanması gerekir. Ulaştırma hizmetlerinin yanı sıra, iletişim ve bilişim, dağıtım merkezi, depo, antrepo, gözetim ve gümrükleme hizmetleri, sanayi bölgeleri ve siteleri ile serbest bölgelerin yer ve yerleşimleri lojistikte önem kazanmaktadır (Nalçakan, 2016:205).

Üretim ve pazarlama faaliyetlerinin birbirinden tamamen farklı faaliyetler olarak görülmemesi ve bu faaliyetler arasındaki ilişkinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İşletmelerin lojistik yönetimindeki başarısı bu faaliyetler arasındaki ilişkinin en iyi biçimde bütünleştirilebilmesine bağlıdır.

Mal ve hizmetlerin tedarik planlaması olarak da tanımlanan lojistik faaliyetlerde ortaya çıkan problemler üretim süreçlerinden son tüketiciye kadar tüm tedarik zincirinin etkilenmesine neden olmaktadır. Salgın süresince hükümetler tarafından uygulanan kısıtlamalar; limanlarda bekleme sürelerinin artmasıyla yığılmaya, sınır kapılarında uzun araç kuyruklarının oluşmasına ve havayolu yolcu seferlerinin durma noktasına gelmesine neden olmuştur. Bu çerçevede salgının lojistik sektörüne etkilerinin etkin bir şekilde irdelenebilmesini teminen lojistik süreçlerin en kritik bileşenlerinden ulaştırmanın türler ayrımında incelenmesi oldukça önemlidir (Sanayi ve Tek. Bak., 2021: 15).

4. ULUSLARARASI TİCARET AÇISINDAN LOJİSTİK FAALİYETLERİN ÖNEMİ

Uluslararası ticaret, küresel ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden birisidir. Ülkeler, küresel pazarlarda yerli ürünlerinin satışlarını arttırmak için ticaret yapmakta ve özellikle gelişmekte olan ekonomiler için dış ticaret, ekonomik büyümenin önemli bir aracı haline gelmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi doğal olarak, ihracatçı ülkenin üretim kalitesi ile rekabetçiliğine ve ithalatçı ülkenin ihtiyaçlarına bağlı olduğu gibi ticareti kolaylaştıran ve maliyetlerinin düşürülmesine de katkıda bulunan faktörlere de büyük ölçüde bağlıdır (Acar, 2021: ii).

Dünya ticaretindeki dönüşümlerle birlikte ülkelerin lojistik faaliyetlere bakış açısı hızla değişmektedir. Her ülke denizyolu, havayolu, demiryolu, karayolu ve boru hattı taşımacılık anlayışlarını uluslararası ticaretin bir parçası olarak yeniden ele almakta, kendisi için en yüksek katma değeri sağlayacak yatırımlara yönelmektedir. Bu yönelme, özellikle lojistik üsler adı verilen ve tüm taşıma türlerinin birbirine entegre olduğu uluslararası ölçekte faaliyet gösteren

lojistik merkezler olarak karşılık bulmaktadır. Rotterdam, Hong Kong, Singapur, Şanghai, Anvers, Hamburg, Marsilya ve Dubai gibi küresel lojistik üsler dünya ticaretinin ve Kıtalararası eşya trafiğinin ana arterleri durumundadır (Nalçakan, 2016:213).

2. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi sınırların değişmesi, ekonomik bütünleşme hareketlerinin yayılması ve 1980'li yıllar sonrası özellikle doğu blokunun yıkılışı, Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluşu ve küreselleşme sürecinin hızlanması ile birlikte yeni pazarlar ortaya çıkmıştır. Yeni teknolojilerle üretimin kalitesini arttıran, hızlandıran ve üretim maliyetlerini düşüren üreticiler, gelişen yeni iletişim sistemlerinin bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmasıyla birlikte uluslararası pazarlarda rekabet edebilir duruma gelmiştir. Dolayısıyla özellikle gelişmekte olan ülkeler için uluslararası pazarlar, üretim hacmi ve istihdamın artırabilmesine ve yeni rekabet alanları yaratarak verimliliğin artmasına olanak sağlamakta ve bu ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır (Acar, 2021: 24-25).

1990'lı yıllarda yoğunluk kazanan küreselleşme süreciyle birlikte uluslararası ticaret nispeten daha serbest bir yapıya kavuşmuş ve bu yapı içerisinde küresel rekabet artmıştır. Artan rekabet teknolojik yaşamda hızlı bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda bilgi ve iletişim teknolojilerinde toplumsal yaşamın her alanını etkileyen ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan bu gelişmelerle birlikte ticaret yapma biçimlerinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir (Artan, S. ve Diğerleri, 2021:104).

Lojistik sektörü en önemli bileşenlerinden olan taşımacılık faaliyetleriyle firmaların üretmiş oldukları nihai mal ve hizmetlerin ithalatını ve ihracatını gerçekleştirmeleri ve bu süreçteki ilgili işlemleri tamamlamaları sayesinde uluslararası ticareti kolaylaştırmaktadır. Uluslararası ticaret milli gelirin artışını ve yoksulluğun azaltılmasını sağlayarak ekonomik ve toplumsal gelişmeyi de sağlamaktadır. Üstelik ekonominin temel sektörleri olan tarım, enerji, ulaşım gibi birçok faaliyet alanı uluslararası ticaretin sağladığı sektörel bağlantılarla ilerleme sergilemekte; ülkelerin üretim olanaklarının gelişmesi mal ve hizmetlerin miktarındaki artışla beraber taşımacılık olanaklarının ve lojistik faaliyetlerinin de genişlemesine ve uluslararası ticaretin gelişmesine yol açmaktadır.

Lojistiğin sağladığı değerlere ve katkılara makro açıdan bakıldığında; ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel, stratejik, askeri ve politik vb. gibi alanlarda olduğu görülmektedir. Bu değer ve katkılara mikro açıdan bakıldığında da; milli gelirin yükselmesi, alım gücünün artması, istihdamın sağlanması, moral ve motivasyonun artması, eğitimin gelişmesi, jeostratejik ve jeopolitik önemin artması, ikili ve çoklu anlaşmalar, lojistik üsler, siyasi güç ve liderlik, stratejik ortaklık, rol modeli ve model ortaklığı, gelir dağılımında adaletin sağlanması, vergi ödemeleri, rekabet gücünün artması, sektörün ve ticari ilişkilerin gelişmesi ve büyümesi, ekonomik kalkınma, ihracat ve ithalatın gelişmesi, yurt içindeki yabancı sermayenin büyümesi, dış kaynak kullanımının artması, kültürel transferin sağlanması, barışı koruma, barışı kurma ve barışı kollama hareketi ile insani yardım faaliyetleri vb. gibi özelleşmiş alanlarda olduğu görülmektedir (MÜSİAD, 2013: 35).

5. TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI TİCARET AÇISINDAN LOJİSTİK FAALİYETLERİ

Bir ülkenin uluslararası alanda rekabet gücü, o ülkede faaliyet gösteren işletmelerin rekabet gücüne, işletmelerin rekabet gücü ise üretim ve ticaret işlemlerinin etkinliğine bağlıdır. Ekonomik faaliyetlerin devamı açısından üretim ve ticaret sistemlerinin mutlaka etkin lojistik sistemlerle desteklenmesi gerekir. Bu kapsamda, lojistik hizmetlerin etkinliğinin artırılması, lojistik maliyetin düşürülmesi, ticaretin geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması için özel sektörün desteklenmesi temel amaçtır. Lojistikte ulaştırma, depolama, envanter yönetimi ve gümrükleme alt maliyetleri göz önünde bulundurularak, transit taşıma süresinin kısaltılması, hasarsız teslim oranının yükseltilmesi, güvenilirlik ve hız unsurları öne çıkarılarak müşteri hizmet düzeyinin artırılması için gerekli önlemler alınacaktır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 44-45).

Türkiye'nin rekabet gücünü koruması ve gelişen dünya ticaretinden yüksek pay alabilmesi için, ulusal ve uluslararası yük taşımacılığı koridorlarının maliyet, hız ve kalite açısından küresel ve bölgesel kapsamda gelişen standartlarda veya bu standartların üzerinde etkinlik göstermesi gereklidir. Bu kapsamda, lojistik ve ulaştırma sektöründe teknolojik gelişim, dijitalleşme ve inovasyonun desteklenerek, etkin ve sürdürülebilir bir ulusal lojistik sisteme daha hızlı ve düşük maliyetlerle ulaşılabileceği gerekmektedir. Uluslararası Ulaştırma ve Ticaret Koridorlarının Güçlendirilmesi Uluslararası ulaştırma ve ticaret koridorlarının güçlendirilmesi için ticarete öncelikli ülke ve alanlar belirlenerek, ticaret koridorlarına ilişkin ulusal stratejiler oluşturulmalıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 45-46).

Türkiye'ye bugüne kadar biçilen "koridor ülkesi kavramı", "üç kıt 'anın birleştiği dünyanın en kritik kavşağı" olarak değiştirilmiştir. Kavşak anlayışı, Türkiye'nin ulaşım altyapısını doğu-batı kuzey güney eksenlerine göre yeniden ele alma imkânı doğmuştur. Türkiye'nin kavşak ülke olması; enerji, ulaşım ve haberleşme alanında ana düğüm konumu kazandırmaktadır (Ulaştırma Bakanlığı, 2011:34).

Türkiye coğrafi ve jeopolitik açıdan dünyanın en büyük ham petrol ve doğal gaz rezervlerinin bulunduğu Ortadoğu ve Orta Asya ülkeleri ile Avrupa'nın ham petrol ve doğal gaz ithal eden ülkeleri arasındaki jeopolitik konumu, Doğu'nun enerji kaynaklarının Batı'ya aktarılmasında köprü görevi yüklemektedir. Şöyle ki Türkiye, dünya doğal gaz rezervlerinin %72'sine, ham petrol rezervlerinin ise %73'ne komşudur (Ulaştırma Bakanlığı, 2011:119).

6. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ VE LOJİSTİK FAALİYETLERİN GÜNCEL DURUMU

Küresel lojistik pazar büyüklüğü 2022 yılında 10,68 trilyon ABD Doları olarak hesaplanmıştır. E-ticaret endüstrisinin gelişmesiyle lojistik hizmetlerine olan talep de artmıştır. Artan talep doğrultusunda küresel lojistik pazar büyüklüğünün 2032 yılına kadar yaklaşık 18,23 trilyon ABD Dolarına ulaşması bekleniyor. Pandeminin ardından Rusya ile Ukrayna arasındaki çatışma, küresel tedarik zincirinde tüm dengeleri değiştirirken, ticaret rotaları yeniden oluşturulmuş, tedarikte tek bir ülkeye bağımlı olmanın riskleri tespit edilmiş, lojistikte alternatif rotalara sahip olmanın önemi bir kez daha ortaya konmuştur. Lojistik sektöründe en fazla büyümenin gerçekleştiği alan denizyolunda görülmüştür, küresel ticaretin %80'den fazlasının yapıldığı denizyolunda pandemiyle birlikte ortaya çıkan darboğazlar, armatörleri harekete geçirmiştir. Havayolu taşımacılığına bakıldığında ise pandeminin ardından toparlanma eğilimi seyrini sürdürmüştür. Diğer yandan karayolu taşımacılığı ve demiryolu taşımacılığı için de

2022 yılı savaşın etkisinde geçmiştir. Pandemi döneminde Çin ile Avrupa arasındaki ticarete büyük pay alan demiryolu taşımacılığı savaşın sebebiyet verdiği yüksek tansiyondan nasibini almıştır. Küresel karayolu taşımacılığında da operasyonlar sık kullanılan güzergahların kapanması, sınır geçişlerinde aksaklıklar, uygulanan ambargolar, halihazırda karayolu taşımacılığının en büyük sorunu olan şoför eksikliğinin daha da içinden çıkılmaz hal alması ve artan maliyetler başta olmak üzere pek çok unsur sebebiyle sektöre uğramıştır (UTİKAD, 2022: 27-30).

Türkiye'nin küresel lojistik ağlarında pozisyonunu daha da güçlendirmesi, tercih edilebilir bir merkez olması için Orta Koridor'un işlerlik kazanması da oldukça önemlidir. Koridorda doğudan batıya kesintisiz erişimin sağlanması açısından kritik bir konuma sahip olan ülkemizin transit taşımacılığın geliştirilmesi dışında yapması gereken düzenlemelerden bazıları şunlardır (UTİKAD, 2022: 37):

- Bölgedeki ülkeler ile mevzuat ve altyapı uyumluluğunun sağlanması,
- Kars Lojistik Merkezi ile Ahılkelek arasında yeni hat yapımı,
- Ülkelerin gümrük sistemlerinin birbirine uyumlu hale getirilmesi,
- Marmaray'ın yük geçişleri için kapasitesinin artırılması,
- Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nden demiryolu geçişinin sağlanması.

Türkiye'nin dış ticaretini sektöre uğratan bir başka konu da sınır kapılarında yaşanan yoğunluklardır. Sektör üzerine büyük baskı oluşturan bu sorun operasyonları aksatmakta, maliyetleri ciddi oranda artırmaktadır.

2021 yılına ait Uluslararası Hizmet Ticareti verilerine göre "Taşımacılık" en büyük payı alarak ihracatta %70,2 oranında paya sahip olmuştur. "Taşımacılık" hizmet türünü %10,1 ile "Diğer İş Hizmetleri", %7,4 ile "Telekomünikasyon, Bilgisayar ve Bilgi Hizmetleri" takip etmiştir. (UTİKAD, 2022: 44).

Tablo 1. İthalat ve ihracatta taşıma türlerinin yıllara göre yüzdesel payları (değer bazında)

Yıl	Karayolu		Havayolu		Denizyolu		Demiryolu	
	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat
2012	20,26	33,35	12,23	14,40	66,31	51,57	1,21	0,67
2013	18,69	35,66	15,21	8,61	65,28	55,10	0,83	0,64
2014	18,23	35,29	12,07	9,01	69,11	55,11	0,59	0,59
2015	19,09	32,70	11,11	12,10	69,14	54,64	0,65	0,56
2016	19,16	31,62	12,83	12,54	67,22	55,39	0,80	0,45
2017	18,01	29,59	16,33	10,98	65,10	58,99	0,56	0,44
2018	17,88	28,00	14,40	8,25	67,09	63,31	0,62	0,44
2019	20,56	30,36	16,17	8,28	62,47	60,82	0,80	0,54
2020	21,14	31,61	19,82	7,58	57,96	60,04	1,08	0,77
2021	20,79	30,85	11,08	8,40	66,91	60,01	1,23	0,74
2022	20,17	31,27	13,09	8,20	65,74	59,56	1,01	0,98

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(UTİKAD, 2022: 46).

Tablo 1.'de Türkiye'nin ithalat ve ihracatta taşıma türlerinin yıllara göre yüzdesel payları değer bazında gösterilmektedir. Taşınan malların değeri bazında son 10 yıllık dönemde *denizyolu taşımacılığı* hem ithalatta hem de ihracatta en büyük paya sahiptir. 2012-2022 yılları arasında ithalatta denizyolu taşımacılığı en yüksek payını 2015 yılında %69,14 ile göstermişken bu pay 2022 yılında %65,74 olarak gerçekleşmiştir. İhracat taşımalarında 2012 yılından 2022 yılına kadar denizyolu payı en yüksek 2018 yılında %63,31 ile gerçekleşmiş, bu pay 2022 yılında %59,56 olmuştur. *Karayolu taşımacılığı* Türkiye'nin dış ticaret taşımalarında değer bazında ikinci sırayı almaktadır. 2022 yılında bu değer %20,17 olmuştur. Taşıma türleri arasında Türkiye'nin dış ticaret faaliyetlerinde değer bazında üçüncü sırada *havayolu taşımacılığı* gelmektedir. İthalatta havayolu taşımacılığı 2012 ve 2019 yılları arasında yaklaşık %11-16 arasında pay alırken 2020 yılında %19,82'ye yükselmiş, 2021 yılında ise %11,08'e düşmüştür. 2022 yılında bu rakam %13,09 olmuştur. İhracatta son 10 yıllık süre içerisinde havayolu taşımacılığının payı yaklaşık %7-14 arasında seyretmektedir. 2022 yılında ise pay %8,20 olmuştur. *Demiryolu taşımacılığı* Türkiye'nin dış ticaretinde en düşük paya sahip taşıma türüdür. İncelenen son 10 yıllık dönem içerisinde demiryolu taşımacılığının 2012 yılında ithalattaki payı %1,21 iken ihracattaki payı ise %0,67 olmuştur. 2013-2019 yılları arasında demiryolu taşımacılığının ithalat ve ihracattaki payı %1'in üzerine çıkamamış; hatta 2017 yılında en düşük performans göstererek ithalattaki payı %0,56, ihracattaki payı ise sadece %0,44 olmuştur. Koronavirüs pandemisi ve Ukrayna'da devam eden savaş ve doğa dostu bir taşıma modu olması sebepleri ile önemi anlaşılan ve dış ticarete tercih edilmesi ile gündeme gelen demiryolu taşımacılığının 2021 yılında ithalattaki payı %1,23, ihracattaki payı ise %0,74

olarak gerçekleşmiş; 2022 yılında ise demiryolu taşımacılığının ithalattaki payı %1,01, ihracattaki payı %0,98 olmuştur (Kaynak: UTİKAD, 2022: 47).

Tablo 2. Türkiye'nin ithalat ve ihracatı

Yıllar	İhracat (\$)	Değişim (%)	İthalat (\$)	Değişim (%)	İhracat-İthalat Farkı (\$)	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
2012	152.461.736	13,0	236.545.141	-1,8	-84.083.404	389.006.877	64,5
2013	161.480.915	5,5	260.822.803	6,4	-99.341.888	422.303.708	61,9
2014	166.504.862	3,1	251.142.429	-3,7	-84.637.567	317.647.291	66,3
2015	150.982.114	-9,3	216.619.211	-14,9	-62.637.098	364.601.325	70,7
2016	149.246.999	-1,1	202.189.242	-5,4	-52.942.243	351.436.241	73,8
2017	164.494.619	10,2	238.715.128	18,1	-74.220.509	403.209.747	68,9
2018	177.168.756	7,7	231.152.483	-3,2	-53.983.726	408.321.239	76,6
2019	180.832.722	2,1	210.345.203	-9,0	-29.512.481	391.177.924	86,0
2020	169.637.755	-6,2	219.516.807	-4,4	-49.879.052	289.154.562	77,3
2021	225.264.314	32,8	271.422.758	23,6	-46.158.443	496.687.072	83,0
2022	254.201.009	12,9	363.708.914	34,0	-109.507.905	617.909.923	69,9

Kaynak: TÜİK. 2011-2019 yılları verileri Özel Ticaret Sistemi, 2020-2021 yılları verileri Genel Ticaret Sistemi verileridir.³⁹
2022 yılı verisi TÜİK tarafından "geçici veri" kategorisinde açıklanmıştır.⁴⁰ (Bin ABD Doları)

(Kaynak: UTİKAD, 2022: 52).

Tablo 2.'de Türkiye'nin ithalat ve ihracat verilerine ait bilgiler yer almaktadır. 2022 yılında önceki yıla göre %34,0 artarak 363.708.914 ABD Doları olarak gerçekleşen ithalatında ilk 5 sırayı Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar", "Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları", "Demir ve çelik", "Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar", "Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı" fasılları kapsamında ithalatı yapılan ürünler oluşturmaktadır(UTİKAD, 2022: 54).

Tablo 3. 2022 Yılında toplam ithalat ağırlık bazında ilk 10 ülke (Ton)

1	Rusya Federasyonu	51.983.617
2	ABD	13.057.870
3	Kolombiya	11.121.848
4	Çin	10.936.896
5	Ukrayna	8.443.707
6	Brezilya	8.273.014
7	Hindistan	6.078.620
8	Almanya	4.383.341
9	İtalya	3.841.161
10	Hollanda	3.787.085

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. (TÜİK verilerine göre 2. sırada 31.178.436 ton ile "Gizli Ülke" ibaresi ile yer alar ülke sıralamaya dahil edilmemiştir.)

Kaynak (UTİKAD, 2022: 56).

Tablo 4. 2022 Yılında toplam ithalat değer bazında ilk 10 ülke (Dolar)

1	Çin	41.158.187.556
2	Rusya Federasyonu	28.496.658.383
3	Almanya	22.573.282.254
4	İsviçre	15.335.297.437
5	ABD	14.957.694.509
6	İtalya	14.016.793.278
7	Hindistan	10.694.639.474
8	Güney Kore	8.946.441.491
9	Fransa	8.424.820.033
10	İspanya	6.951.327.719

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(Kaynak (UTİKAD, 2022: 56).

Tablo 3. ve Tablo 4.'e göre Rusya Federasyonu, ABD ve Çin 2022 yılı toplam ithalatının hem değer hem de ağırlık bazında ilk 5 sırasında yer almaktadır.

Tablo 5. 2022 Yılında toplam ihracat ağırlık bazında ilk 10 ülke (Ton)

1	ABD	17.835.737
2	Irak	11.003.718
3	İtalya	10.089.850
4	İsrail	8.963.485
5	İspanya	8.270.575
6	Çin	7.092.127
7	Romanya	5.963.432
8	Almanya	5.530.918
9	Rusya Federasyonu	4.802.318
10	Suriye	4.628.856

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(Kaynak (UTİKAD, 2022: 57).

Tablo 6. 2022 Yılında toplam ihracat değeri bazında ilk 10 ülke (Dolar)

1	Almanya	21.143.623.900
2	ABD	16.863.982.179
3	Irak	13.734.013.559
4	Birleşik Krallık	12.989.940.629
5	İtalya	12.322.101.079
6	İspanya	9.650.288.990
7	Fransa	9.432.588.597
8	Rusya Federasyonu	9.179.757.892
9	Hollanda	8.020.983.690
10	İsrail	7.032.860.735

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(Kaynak (UTİKAD, 2022: 57).

Tablo 5. ve Tablo 6.'ya göre ABD, Irak ve İtalya 2022 yılı toplam ihracatının hem değeri hem de ağırlık bazında ilk 5 sırasında yer almaktadır.

7. SONUÇ

Coğrafi konumu itibarıyla Türkiye'nin Batı ile Doğu arasında bir köprü niteliğinde olması, bölgenin ekonomik gelişimi açısından taşımacılık sektörünü son derece kritik bir sektör hâline getirmektedir.

Türkiye'nin dünyadaki örnekler gibi lojistik merkez haline gelebilmesi için; lojistik alanında verilen eğitim kalitesinin artırılması ve iş gücü kalitesinin artırılması öncelikli konulardan biridir. Lojistik sektörünü geliştirecek projelere ödenek verilmesi, lojistik köylerin yaygınlaştırılması, mevcut liman yerlerinin iyileştirilmesi, var olan altyapı eksikliklerinin tamamlanması ve gümrük işlemlerinin akıcı ve süratli hale getirilmesine ilişkin fiziksel kapasitesinin ve insan kaynağının nicel ve nitelik açısından artırılması gerekmektedir. Bunun yanında, artan tüketim ve azalan kaynaklar sebebiyle firmaların sürdürülebilirlik için verimli kaynak kullanımı ile kaliteden ödün vermeden maliyeti minimuma indirerek tüketiciye doğru yerde, doğru zamanda ve doğru şekilde mal veya hizmeti ulaştırması gerekliliği, tüketim odaklılık yerine üretim odaklı anlayışın benimsenmesi önem taşımaktadır. Firmalar ihracat düzeylerini arttıracak faaliyetleri belirleyerek bu faaliyetlere odaklanmalı ve ihracat sürecinde sorunların nedenleri belirlenerek ortadan kaldırılmalıdır.

Türkiye'nin ihracat, büyüme ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasında, lojistik alanında etkin ve verimli planlama yapılması ve bu amaçla mevzuat, eğitim, gümrük, altyapı ve sektörde faaliyet gösteren firmaların rekabet gücünün artırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, D. Ö. (2021), Lojistik Sektörü Performansı ve Dış Ticaret İlişkisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.
- Artan, S. ve Diğerleri. (2021), E-Ticaretin Uluslararası Ticarete Etkilerinin Analizi: G20 Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Sayı:33.
- Emirkadı, Ö. ve Balcı, H., (2018), Lojistik Sektörü ve Türkiye Dış Ticarete Etkileri, International Refereed & Indexed 2018, Open Access Refereed E-Journal Vol:4, Issue:8. iksjournal.com / iksjournal@gmail.com p.123-132
- Kalkınma Bakanlığı. (2018), XI. Kalkınma Planı (2019-2023), Lojistik Hizmetlerinin Geliştirilmesi ÖİK Raporu, Ankara.
- Koban, E. Ve Keser, H. Y. (2008). Dış Ticarete Lojistik. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Nalçakan, M. (2016), Lojistikte Son Eğilimler (8.Ünite), Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını No: 1488, (Editör: Nalçakan, M. ve Er, F.), Basım Sayısı:7, Eskişehir.
- MÜSİAD, (2013), Lojistik Sektör Raporu, Araştırma Raporları: 8, (Hazırlayan: Yarmalı, H.Ö. ve Diğerleri), İstanbul.
- Onursal, E. (2013). Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret. Seçkin Yayıncılık.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021), Lojistik Sektörü Analiz Raporu ve Kılavuzu Marmara Bölgesi, TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova), TR10 (İstanbul), TR21 (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ), Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, Mayıs 2021, Ankara.
- <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/lojistik-marmara-.pdf>
(Erişim Tarihi: 12.11.2023)
- Ulaştırma Bakanlığı, Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi Hedef 2023, 2011, Ankara.
UTİKAD, Lojistik Sektörü Raporu, 2022.
- <https://www.utikad.org.tr/images/HizmetRapor/utikadlojistiksektoruraporu2022-857.pdf>
(Erişim Tarihi: 27. 10. 2023)

**HUMANITARIAN INTERVENTION IN THE POST-LIBERAL PEACE ERA: A
STUDY ON THE EFFECTS OF TRANSFORMING INTERNATIONAL PEACE**

**LİBERAL BARIŞ SONRASI DÖNEMDE İNSANİ MÜDAHALE: DÖNÜŞEN
ULUSLARARASI BARIŞIN ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Cavit Emre AYTEKİN

Arş. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,

Orcid: 0000-0003-4229-9381

ÖZET

Bu çalışma, bir kavram ve siyasi ilke olarak insani müdahaledeki dönüşümlere odaklanmakta ve değişen uluslararası barış normlarının insani müdahalenin doğası üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışma esas olarak liberal barış paradigmasının etkili olduğu dönem ile bu paradigmanın etkisinin azaldığı müteakip dönem boyunca ABD'nin ve diğer aktörlerin, Kosova, Bosna-Hersek, Libya ve Suriye gibi vaka konjonktürlerinde gündeme gelen insani müdahale politikalarını ve söylemlerini etkileyen saikler, faktörler ve temel ilkelerdeki değişimlerin anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Liberal barış paradigması altında insani müdahale kavramına yönelik ortaya çıkan normlar ve tartışmalar ile liberal barış sonrası dönemde insani müdahaleye yaklaşım arasındaki fark ve dönüşüm ilgili dönemleri temsil eden insani müdahale vakaları üzerinden incelenmektedir. Çalışmanın ana argümanı çatışma yönetimi ve çözümü süreçlerinde ortaya çıkan acil ve somut ihtiyaçların uluslararası barışa dair normatif temellere ilişkin yeni arayışları teşvik ettiği şeklindedir. Buna göre İnsani müdahale süreçlerine rehberlik eden değerler ve yaklaşımlarda belirgin farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Liberal barış sonrası dönem çerçevesinde ele alınan bu farklılıklar; müdahalelere yön veren ilkelerin yeniden değerlendirilmesi, kültürel açıdan daha uyumlu değerlerin öne çıkması, evrensel çözüm modelleri ve stratejilerin yerini çoğulcu yaklaşımlar bırakması şeklinde açıklanmaktadır. Uluslararası barış yapısında yaşanan paradigma krizi, insani yardım müdahalelerinde de operasyonel değişiklikleri de tetiklemektedir. Önemli değişimlerden biri, geleneksel yukarıdan aşağıya yaklaşımlardan uzaklaşılması suretiyle daha katılımcı ve bağlama özgü stratejilerin benimsenmesi yönündedir. Bu yöndeki değişiklikler, her müdahalede kendine özgü koşulların dikkate alınmasını ve bunlara intibak edilmesini gerekli kılmaktadır. Bununla birlikte, Batı merkezli yaklaşımlardan uzaklaşılması, çeşitli alternatif ortaklıkların kurulmasını teşvik etmektedir. Etik açıdan, koruma sorumluluğu doktrini de dahil olmak üzere uluslararası hukukun yeniden değerlendirilmesi ve kültürel duyarlılık ve müdahale etmeme konularına vurgu yapılması söz konusudur. Bu dönüşümler aynı zamanda uluslararası güç dinamiklerini ve ittifakları da etkileyerek daha çok kutuplu bir uluslararası konjonktürü yansıtmaktadır. Bu süreçte Batılı olmayan aktörler, bölgesel diplomasi yapıları ve yerel aktörlerle iş birliğine gidilerek insani müdahale için daha bütüncül ve uzlaşmacı bir model inşa edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Müdahale, liberal barış, Çatışma Yönetimi, ABD Dış Politikası

ABSTRACT

This study focuses on transformations in humanitarian intervention as a concept and political principle and examines the impact of changing international norms of peace on the nature of humanitarian intervention. The study mainly aims to contribute to the understanding of the

changes in the motives, factors and basic principles that influenced the humanitarian intervention policies and discourses of the United States and other actors in cases such as the Kosovo, Bosnia-Herzegovina, Libya and Syria conjunctures during the period of the liberal peace paradigm and the subsequent period of its decline. The difference and transformation between the norms and debates on the concept of humanitarian intervention under the liberal peace paradigm and the approach to humanitarian intervention in the post-liberal peace era is examined through humanitarian intervention cases representative of the respective periods. The main argument of the study is that the urgent and concrete needs emerging in conflict management and resolution processes have encouraged new searches for normative foundations for international peace. Accordingly, significant differences emerge in the values and approaches guiding humanitarian intervention processes. These differences, which are considered within the framework of the post-liberal post-peace period, are explained as the re-evaluation of the principles guiding interventions, the prominence of more culturally compatible values, and the replacement of universal solution models and strategies with pluralistic approaches. The paradigm crisis in international peacemaking is also triggering operational changes in humanitarian interventions. One important shift is away from traditional top-down approaches and towards more participatory and context-specific strategies. Such changes require that each response takes into account and adapts to the particular contexts in which it operates. However, the departure from Western-centered approaches encourages the establishment of a variety of alternative partnerships. Ethically, there is a reassessment of international law, including the responsibility to protect doctrine, and an emphasis on cultural sensitivity and non-interference. These transformations also affect international power dynamics and alliances, reflecting a more multipolar international conjuncture. In this process, a more holistic and consensual model for humanitarian intervention is being built through cooperation with non-Western actors, regional diplomacy structures and local actors.

Keywords: Humanitarian Intervention, Liberal Peace, Conflict Management, US Foreign Policy

1. GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerin dönüşüm sürecindeki temel dinamikleri insani müdahale anlayışının teorik temellerinin ve pratik uygulamalarının da yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. Süregelen çatışmalar ve ortaya çıkan zorluklar yapılan mücadele sürecinde uluslararası barış paradigmalarındaki önemli değişimleri yakından takip etmek gerekmektedir. Uluslararası siyasetin şekillendiği ortam, insani müdahale olgusu üzerinde çeşitli meydan okumalara ve tartışmalara yol açmaktadır. Daha önceki dönemlerde müdahalelerin temelini oluşturan etik ve yasal çerçevelerin sınırlarının sorgulanmasıyla birlikte müdahalelerin meşruiyeti, gerekçeleri ve sonuçlarına ilişkin tartışmalar giderek yoğunlaşmaktadır (Börzel & Zürn, 2021; Cooley, 2019; Lake, Martin, & Risse, 2021). Geleneksel paradigmlar aşındıkça, güncel insani müdahale süreçlerinin doğasındaki problem ve açmazların belirlenmesi ihtiyacı önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, liberal barış dönemindeki kavramsal ve normatif temellerinden liberal barış sonrası dönemde yeniden şekillenmekte olan yapısına geçiş sürecinde insani müdahale olgusunun geçirdiği dönüşümün bütünlükçü bir incelemesi yapılmaktadır. İnsani müdahale politikalarına ya da tartışmalarına konu olan Kosova, Bosna-Hersek, Libya ve Suriye'deki çatışmalar ve ihtilaflar da dahil olmak üzere başlıca vakaların üzerinde duran incelemeler aracılığıyla, dönüşmekte olan uluslararası barış normları ile insani müdahale politikalarının doğası arasındaki etkileşimi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Analizde öncelikle liberal barış sonrası dönemde insani müdahalenin gelişimini açıklamak için birbiriyle bağlantılı olarak

tasarlanan üç araştırma sorusuna odaklanmaktadır. İlk olarak, liberal barış paradigmasının yerleşik normlarından liberal barış sonrası dönemin farklı koşullarına geçiş sürecinde insani müdahaleyi yönlendiren faktörlerin nasıl bir dönüşüm geçirdiği sorgulanmaktadır. İkinci olarak, insani müdahale politikalarının dönüşümünü şekillendirmede etkili olan temel faktörleri inceleyerek başlıca aktörlerin karar alma süreçlerini etkileyen dinamik güçler incelenmektedir. Son olarak, Kosova, Bosna-Hersek, Libya ve Suriye gibi önemli vakaların incelenmesi ile bu süreçlerin insani müdahale alanında liberal barış paradigması ile liberal barış sonrası dönem arasındaki farklılıkları ne ölçüde yansıttıklarına dair bir değerlendirme sunulmaktadır. Birbiriyle bağlantılı bu soruların tartışılması suretiyle, insani müdahalenin günümüzdeki görünümünü belirleyen saiklerin, faktörlerin ve bağlamsal farklılıkların karşılaştırılması yapılmaktadır.

Bu çalışmada iki temel amaç gözetilmektedir. İlk olarak, insani müdahale politikalarını biçimlendiren süreçlerin kapsamlı bir şekilde açıklanması amaçlanmaktadır. Önemli tarihsel vakaların incelenmesi yoluyla liberal barış döneminde müdahalelere yön veren motivasyonları, faktörleri ve temel ilkeleri ve bunların daha sonraki dönüşümlerini ortaya çıkarılması öngörülmektedir. İkinci olarak, araştırma uluslararası barış normlarına ilişkin teorik tartışmalar ile çatışma çözümünün pragmatik gerçekleri arasında köprü oluşturmayı amaçlamaktadır. Çalışma, hem teorik çerçevelerin hem de tarihsel vakaların birlikte ele alınması yoluyla, liberal barış sonrası dönemde insani müdahalenin durumuna dair yani perspektifler sunmaktadır. Çalışma, liberal barış paradigmasının teorik temellerini ve insani müdahale üzerindeki etkisini ortaya koyan bölümle başlamaktadır. Bunu takiben, Kosova, Bosna-Hersek, Libya ve Suriye gibi önemli vakalara odaklanılarak belirli insani müdahale örneklerine odaklanan bir analiz yapılmaktadır. Bu vaka çalışmaları aracılığıyla liberal barış dönemindeki müdahalelere yön veren motivasyon ve temel ilkelerdeki örüntü ve farklılıkların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışma, ardından gelen liberal barış Krizi'ni ele alan ve paradigmatik bir değişime yol açan zorlukları ve eleştirileri araştıran bir bölümle devam etmektedir. Tartışma bölümünde bulgular sentezlenerek operasyonel değişikliklere, etik hususlara ve koruma sorumluluğu doktrini de dâhil olmak üzere uluslararası hukukun yeniden değerlendirilmesine ışık tutulmaktadır. Sonuç olarak makale, liberal barış sonrası dönemde kültürel açıdan duyarlı bir yaklaşıma duyulan ihtiyacı vurgulayarak insani müdahaledeki dönüşümlere dair bütüncül bir anlayış sunmaktadır.

2. LİBERAL BARIŞ

Liberal barış kavramı, uluslararası politikanın liberal yorumuna ve birbiri ile bağlantılı kabul edilen siyasi değerler ve ilkeler kümesine dayalı kurumsallaşmayı ifade eden bir barış konsepti olarak tanımlanabilir (Finkenbusch, 2021; Rampton & Nadarajah, 2017). Karşılıklı bağımlılık, demokratik barış ve hegemonik istikrar gibi alternatif orta-düzeyle uluslararası siyaset kuramlarının merkezinde yer alan liberal barış modeli, ilgili ilkeler ve değerler kümesini paylaşan aktörler arasında, uluslararası kuruluşlar ve finansal sistem ile desteklenen bir dayanışmayı ifade eder. Literatür bir ideal tip olarak oluşturduğu liberal barışı ağırlıklı olarak makro düzeyde kurgulamaktadır (Richmond, 2006, s. 295). Bu yönüyle özellikle Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzende barış ve istikrar hakkında kapsamlı bir perspektif sunar. Ancak liberal barış tipine dair makro perspektif, bu barış tipinin uluslararası düzende hangi problemlerle test edildiği ve düzenin problemlerini yönetme konusunda nasıl bir donanıma sahip olduğu konularına yeterince odaklanamamaktadır.

Büyük güç rekabetinin önemli ölçüde azaldığı ve bir süper gücün olduğu Soğuk Savaş sonrası uluslararası ortam liberal uluslararası düzen için elverişli koşullar sağlamıştır. Ancak bu döneme ideolojik karakteristiğini kazandıran liberal uluslararasılık fikri, farklı bir formda

hâkimiyet sağladığı kolonyalizm döneminden bugüne farklı konsept ve içerikler kazanarak ulaşmıştır. Örneğin çağdaş dönem liberalizm kuramcılarında Kymlicka'ya (1995, s. 166) göre 19. Yüzyıl liberalizmi, liberal devletlerin yabancı ülkeleri kolonize etmesini, liberal prensiplerin yayılması ve öğretilmesi için meşru bir yol olarak görürken, liberalizmin bu müdahaleci tutumu 20. Yüzyılda etnik azınlıklarla ilgili meselelerde zorlayıcı 3. taraf müdahalesinin desteklenmesine dönüşmüştür. 1. Dünya Savaşı sonrası uluslararası barışı tanımlayan idealist barış projesi de liberalizmin farklı bir yorumunu temsil eder.

Tarihsel açıdan zengin geçmişine rağmen liberal barış kavramı ile temelde Soğuk Savaş sonrası dönemin hâkim barış paradigmasının anlaşılmasının gerekçesi ise bu dönemde uluslararası siyasetin liberal yorumunun kısıtlayıcı yapısal unsurlardan, tehdit algısından ve büyük güç rekabetinin teşvik edeceği güvenlikçi kaygılardan önemli ölçüde bağımsız surette işletebilmesidir. Bu durum üzerine tartışmalar liberal uluslararası düzenin başlangıcı hakkında farklı görüşler ortaya çıkarmıştır. Örneğin bir liberal uluslararası düzen kuramcısı olan Ikenberry'e (1996, s. 79) göre Soğuk Savaş sonrası için yeni bir uluslararası düzenden söz edilmemelidir. Bu dönemde 1940'larda kurulan dünya düzeninin daha güçlü bir versiyonunun dünya geneline yayılarak devam etmekte olduğunu ileri sürmektedir. Doğrudan bu tartışmaya ilişkin çalışmalarında Oneal ve Russett (1999), liberal barış sadece Soğuk Savaş çıkarlarının bir eseri midir sorusunu aynı çizgide yanıtlamaktadır. Yazarlara göre, liberal barışın kendisi bir Soğuk Savaş kuramı olarak gelişmiştir.

Liberal barışı ortaya çıkaran liberal uluslararası düzen, Soğuk Savaş sonrasında müstesna koşulları ile ilişkilendirilebilir. Bu koşullar hegemon aktöre, uluslararası barışı kendi iradesi ile inşa edecek ve diğer aktörlerin rızasını ve işbirliğini sağlayacak bir ortam oluşturmuştur. Bunlar, büyük güç avantajı, Batı hâkimiyetindeki uluslararası düzeni yönetme tecrübesi, ABD siyasi kültürünün birikimi ve uluslararası sistemde gerçekçi bir rakip adayının olmaması olarak sıralanabilir. Böylece Soğuk Savaş sisteminin realist dikteleri ortadan kalkarken, liberal projeye büyük bir alan açılmaktadır. Tek kutupluluğun sistemik etkisi ve ABD'nin bir süre devam eden kararsızlığının ardından yeni muhafazakarlık ve liberalizm sentezine dayanan stratejik tercihi, uluslararası sistemdeki güç dağılımını liberal proje ile buluşturmuştur. Liberal barış projesinin altın 10 yılı olarak tanımlanan erken Soğuk Savaş sonrası dönemde (Mearsheimer, 2019, s. 26), liberal idealler Çin ve Rusya gibi potansiyel sistemik rakiplerden olumlu tepkiler almıştır. Bunun en somut örneği, Rusya'nın Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB)'na, Çin'in ise Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne girmesi olarak kabul edilebilir. Avrupa'da ise 1992 Maastrich anlaşması ile yeni bir ivme kazanan entegrasyon süreci liberal uluslararası düzenin önemli kazanımlarından birini temsil etmiştir. Liberal barış yaklaşımı, Batı Dünyasının ve medeniyetinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, coğrafi sınırı bu normları paylaşan müttefikler ile genişlemiş ve evrensel bir kapsama ulaşan konseptler oluşturmuştur. Kapsamı genişleyen liberal barış paradigması ise tehdit algısını da bu ideolojiyi üreten öznenin ontolojik güvenliğinden, küresel uluslararası düzenin geneline ulaşan, terörizm, ticaret, yapısal şiddet, kimlik ve insan hakları gibi başlıklara taşımıştır.

Uluslararası düzende liberal barışın izlerini bulmak için, bu barışı hayata geçiren uluslararası aktörleri ve barışın üretildiği süreçleri incelemek gerekmektedir. Barış inşasına yönelik bir yaklaşım olarak liberal barış paradigması, kalıcı barış yaratmanın bir yolu olarak liberal demokratik değerlerin ve kurumların desteklenmesini vurgular. Barışı sağlamanın bir yolu olarak liberal demokrasinin desteklenmesi Batılı güçlerle, özellikle ABD ve müttefikleriyle daha yakından ilişkilendirilmiştir. Liberal temalar politikada demokrasilerin teşviki, hukukun üstünlüğünün savunulması, insan hakları ve ekonomik serbestlik ilkeleri adına operasyonelleşmektedir (Joshi, Lee, & Mac Ginty, 2014, s. 368). Soğuk Savaş sonrası 3. taraf müdahalesinde görülen kayda değer yükseliş, liberal temalar etrafında bir çatışma çözümü

prosedürü meydana getirmiştir. Liberal düşüncenin uluslararası politikaya yorumunun belirleyicilik kazanması ve bu düşüncenin varisinin dahil olduğu dış müdahale operasyonlarının artışı liberal barışa yönelik mikro düzeyli bir analiz gerekliliği ve imkânı oluşturmaktadır. Söz konusu dış müdahaleler ise Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzenin temel problem hatlarında gerçekleşmiştir. Bu hattı oluşturan Sovyet sonrası coğrafya ve komünizm sonrası doğu Avrupa sahası, liberal barış normlarının ve uygulamalarının takip edildiği alanlar olmuştur (Cooley, 2019).

3. LİBERAL BARIŞTA İNSANİ MÜDAHALE VE ABD DIŞ POLİTİKASI

Tarihsel olarak liberal barış paradigmasına dayanan insani müdahale, evrensel normlar ve ilkeler doğrultusunda insani kriz boyutu taşıyan siyasi sorunlara ve çatışmalara karşı tedbir alma sorumluluğu iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Liberal barış dönemi, müdahalelerin genellikle insan haklarının korunması, demokrasinin teşvik edilmesi ve ortak bir küresel düzenin ilerletilmesi temelinde meşrulaştırıldığı bir çevre oluşturmuştur. Ancak bu paradigma güncel dönemde zorluklarla karşılaşp zayıflamaya başladıkça, bu tür müdahalelerin etik temelleri ve etkililiğine ilişkin yeni sorgulamalar ortaya çıkmaktadır (Börzel & Zürn, 2021; Richmond, 2012). Geleneksel çerçevelerin sorgulanmaya başlamasının sonuçları, uluslararası barış çabalarını yöneten unsurların eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesiyle anlaşılabilir.

Liberal barış çerçevesinde insani müdahale genellikle liberal demokratik değerlerin ve kurumların uluslararası düzeyde teşvik edilmesi için bir araç olarak uygulanmasını ifade eder. Liberal barış konseptine dayanan bu yaklaşım, kendisini birbirine bağlı siyasi değerler ve ilkelerle biçimlendirilen daha geniş bir uluslararası politika bağlamı içinde konumlandırmaktadır. Büyük güç rekabetinin azaldığı ve tek kutuplu bir sistemin ortaya çıktığı Soğuk Savaş sonrası dönemde liberal uluslararası düzen önem kazanmıştır. Bu istisnai ortam (Krauthammer, 1990), uluslararası siyasetin liberal yorumunun yapısal kısıtlamalardan görece bağımsız bir şekilde işlemesine olanak tanımış ve liberal barış ideolojilerinin hâkimiyetinin önünü açmıştır. Başta ABD ve müttefikleri olmak üzere hegemonik aktörler, barışın inşasının asli unsurları olarak liberal demokrasi değerlerinin, hukukun üstünlüğünün, insan haklarının ve ekonomik liberalleşmenin teşvik edilmesinde merkezi bir rol oynamıştır.

Liberal barış kavramsallaştırması, Batılı kökenlerinin ötesine geçen bir evrensellik anlayışıyla yaygın bir düşünceye dönüşmüştür (Chandler, 2010). Liberal barış ideolojisinin coğrafi genişlemesi, bu normları paylaşan uluslarla kurulan ittifaklarda açıkça görülmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönem, özellikle Sovyet sonrası coğrafya ve komünizm sonrası Doğu Avrupa gibi bölgelerde liberal temalar tarafından yönlendirilen üçüncü taraf müdahalelerinde önemli bir artışa işaret etmektedir. Bu artan dış müdahale, çatışma çözümünün bir aracı olarak demokratik değerlerin yayılmasını vurgulayan liberal barış gündemiyle uyumludur. Bu nedenle, liberal barış çerçevesinde gerçekleşen insani müdahaleler krizlere ve çatışmalara verilen uluslararası tepkilerin şekillendirilmesinde liberal düşüncenin temel ilkelerine ve varsayımlarına dayanan önerileri temsil etmektedir. Barışın üretilmesinde rol oynayan aktörler ve süreçler incelenerek, liberal barış ideolojilerinin Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzenin dinamikleri üzerindeki etkisi ve sonuçları izlenebilir.

Liberal barış çerçevesinin ana bileşenlerinden biri olarak insani müdahale, liberal demokratik değerleri ve kurumları güçlendirerek krizleri ve çatışmaları ele almaya yönelik müşterek bir çabanın ifadesidir. Tek kutuplu bir sistem ve liberal uluslararası düzenin hakim olduğu Soğuk Savaş sonrası dönemde, insani müdahale kavramı barış ve istikrarı korumaya yönelik bir yöntem olarak önem kazanmıştır. Bu yaklaşım, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi siyasi değerlerin birbirine bağlılığını vurgulayan daha geniş liberal barış felsefesine bağlı olarak gelişmiştir. İnsani müdahale konusunda liberal barış normları, liberal temaların rehberlik

ettiği dış müdahaleler yoluyla işlevsel hale getirilmektedir. Başta ABD ve müttefikleri olmak üzere Batılı güçler, liberal demokratik değerlerin teşvik edilmesini çatışmaların çözümünde bir araç olarak görerek bu müdahalelerde belirleyici roller üstlenmişlerdir. Liberal barış kapsamında insani müdahale, insan haklarının korunması, çatışmaların önlenmesi ve krizlerle karşı karşıya olan bölgelerde demokratik yönetişimin tesis edilmesinin kalıcı barışı sağlayacağı kabulüne dayanmaktadır. Bu tür müdahalelerde liberal ilkelerin uygulanması sadece ideolojik taahhütlerin bir yansıması değil, aynı zamanda uluslararası düzende kalıcı barışı teşvik etmeye yönelik stratejik bir yaklaşımdır.

Liberal barış paradigması çerçevesinde insani müdahalenin önemli bir örneği Sovyet sonrası coğrafyada ve komünizm sonrası Doğu Avrupa'da sergilenmiştir. Bu bölgeler, liberal demokrasilerin değerlerini geleneksel coğrafi sınırların ötesine taşıma kararlılığını göstererek, liberal barış normlarının ve pratiklerinin uygulanmasında odak noktaları haline gelmiştir. Özellikle liberal temalarla uyumlu olan üçüncü taraf müdahalelerindeki artış, liberal barış ideolojilerinin çatışmalara verilen uluslararası tepkileri şekillendirmedeki önemini altını çizmektedir.

Liberal barış paradigmasına dayanan insani müdahale doktrini, egemen bir devlet ağır insan hakları ihlali içeren bir krizle karşılaştığında uluslararası toplumun bu devletin iç işlerine müdahale etme konusunda ahlaki bir yükümlülüğü olduğu iddiasını taşımaktadır. Bu doktrin temelde bu tür müdahalelerin sivil insanları korumak ve küresel istikrarı, demokrasiyi ve insan haklarını desteklemek için gerekli olduğu iddiasını temel almaktadır. Ancak bu doktrin çeşitli eleştirilere maruz kalmış ve bazı temel sorunları da gündeme getirmiştir. Bunların başında insani müdahalenin her zaman objektif olarak uygulanamayacağı şeklindeki düşünce gelmektedir. Buna göre müdahaleler genellikle insan haklarına karşı gerçek bir bağlılıktan ziyade jeopolitik çıkarlarla uyumlu görünmektedir (Jahn, 2012). Güçlü devletlerin yalnızca stratejik hedeflerine uygun olduğunda müdahale ettiği algısı, insani müdahale ilkesinin ahlaki otoritesini zayıflatmakta ve meşruiyetine ilişkin sorgulamalara yol açmaktadır (Fixdal & Smith, 1998).

İnsani müdahale doktrinini hedef alan diğer bir eleştirel yorum ise insani müdahalenin esas itibarıyla Vestfalyen devletler sisteminin temel yapısı olan devlet egemenliği ilkesinin ihlaline dikkat çekmektedir. Buna göre insani müdahale süreçleri, dış aktörlerin egemen devletlerin iç işlerine karışmasına imkan tanıyarak tehlikeli bir emsal oluşturarak potansiyel olarak istikrarı bozucu bir etkiye yol açabilmektedir. Dolayısıyla liberal barış konseptinin etkin araçlarından biri olan insani müdahale doktrini bir açıdan uluslararası düzenin istikrarını aşındırma riski taşımaktadır. Soğuk Savaş sonrası liberal barış ideolojisinde, BM barış gücü müdahaleleri maruz kalan devletin rızası, tarafsızlığı ve meşru müdafaa ilkesi gibi Soğuk Savaş dönemi tarafsızlığına dayanan normları geride bırakarak, çatışmanın temel nedenlerini ortadan kaldırmayı ve ev sahibi devletin kurumlarını yukarıdan bir otoriteyle değiştirmeyi amaçlamıştı. Buna göre liberal barışın Soğuk Savaş sonrasında genişleyen formu, onu yalnızca kural temelli olma iddiasının ötesinde Vestfalyen sistem üstü bir otorite ile sosyal amaçlar taşıyan bir çizgiye getirmiştir (Börzel & Zürn, 2021, s. 283). Richmond ise liberal barışın bu yeni formu için “neo-liberal devlet inşası çerçevesi olarak tanımlamaktadır (Richmond, 2022). Buna göre, liberal müdahalecilik, uluslararası düzenin inisiyatifini ve gündemini devletler arası savaşla sınırlı olmaktan çıkarmış, insan güvenliği ve insani müdahale kavramları etrafında barışın geniş anlamda uygulanmasını ve inşasını getirerek, liberal barışı güçlü ve benzersiz bir liberal müdahalecilğe dönüştürmüştür. Bu dönüşümün yol açtığı meşruiyet krizi ise liberal barışı, özellikle 2010’lardan sonra duraklamaya ve işlevsizliğe sürüklemiştir (Börzel & Zürn, 2021). Bu liberal uluslararasııcılığın evriminin yeni bir aşaması olarak yorumlanabilir. Ikenberry, bu

yorumu destekleyen argümanlarıyla hegemonik düzenin geride kalmasını, liberal uluslararası düzenin çöküşünden ayırmayı önermiştir (Ikenberry, 2018, s. 14).

Uluslararası barışa yönelik yeni arayışların üzerinde yoğunlaştığı başka bir husus ise genel olarak liberal barış anlayışının ve özellikle insani müdahale politikaları ve onu takip eden siyasal süreçlerin barış inşası açısından amaçlanmamış ve istenmeyen sonuçlar üretebilmesidir. Özellikle askeri kuvvet kullanımına dayanan insani müdahale süreçleri genellikle amaçlanmamış sonuçlara yol açabilmektedir. Liberal barış paradigması iç çatışmaların içerdiği sorunları gereğince dikkate almama eğilimindedir ve müdahaleler, müdahale sonrası Irak ve Libya'da görüldüğü gibi, istemeden gerilimleri şiddetlendirebilmekte veya bir güç boşluğuna yol açabilmektedir. Ayrıca insani müdahalenin faili olan dış aktörler için müdahale coğrafyasından belirli bir çıkış stratejisinin olmaması istikrarsızlığın ve şiddetin sürmesine hizmet edebilmektedir.

İnsani müdahale doktrini ve uygulamalarının liberal barış paradigması kapsamında karşılaştığı sorunlar arasında etnosentrizm ve kültürel hassasiyet hususları da yer almaktadır (Sabaratnam, 2013). İnsani müdahale uygulamalarının liberal barış prensipleriyle ilişkisi bağlamında ortaya çıkan bu sorun, temelleri Batı ideallerine dayanan liberal barış paradigmasının farklı toplumlara belirli bir değerler dizisi empoze ederek etnosentrizm sergilediği eleştirisinin bir sonucudur. Buna göre söz konusu kültürel hassasiyet eksikliği, yerel toplumun tepkisine ve direnişine yol açarak insani müdahalelerin etkinliği önünde engel teşkil edebilir ve potansiyel olarak gerilimlere zemin teşkil edebilmektedir. Liberal barış paradigması, müdahaleleri meşrulaştırmak ve koordine etmek için Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurumların etkinliği üzerine kuruludur. Bununla birlikte, bu kurumlar bürokratik verimsizlikler, üye devletler arasındaki güç dengesizlikleri ve Güvenlik Konseyi'nin veto yetkisi gibi zamanında ve kararlı eylemi engelleyebilecek zorluklarla da karşı karşıyadır.

Netice itibarıyla, liberal barış paradigması içinde insani müdahale doktrini insan hakları ve küresel istikrara yönelik övgüye değer bir bağlılıkla motive edilmiş olsa da, uygulanması güçlükler ve eleştirilerle karşılaşmaktadır. Seçicilik, egemenlik, amaçlanmamış sonuçlar, kültürel hassasiyet ve kurumsal sınırlamalar konularını ele alan daha incelikli ve bağlama özgü bir yaklaşım, uluslararası politikada insani müdahale için daha etkili ve meşru bir çerçeve sağlanması hususunda önem arz etmektedir.

3.1. İnsani Müdahale Örnekleri: Bosna, Kosova ve Libya Müdahaleleri

Liberal barış paradigması çerçevesinde insani müdahale doktrininin uygulandığı ve tartışıldığı önemli vakalar 1999 Kosova müdahalesi, 1995 Bosna Hersek müdahalesi ve 2011 Libya müdahalesi olarak sıralanabilir. Ayrıca Suriye iç savaşı örneği de insani müdahalenin gerekliliği ve imkânı konusunda tartışma konusu olmuştur. 1999 Kosova Müdahalesi özel bir arka plan ve bağlam taşımaktadır. Müdahale, Yugoslavya'nın dağılma sürecinin arka planında gerçekleşmiştir. Etnik Arnavut nüfusun çoğunlukta olduğu Kosova, Sırbistan'dan bağımsızlık talep etmiştir. Kosova örneğinde NATO müdahalesi, Sırp güçleri tarafından Kosovalı Arnavut nüfusa karşı yaygın etnik temizlik ve zulüm uygulandığına dair raporlar doğrultusunda insani gerekçelere dayandırılmıştır. Liberal barış paradigması bağlamında temel unsurlar, insan haklarının korunması talebi ve şiddetin durdurulması için uluslararası toplumun vurgulanan sorumluluğundan kaynaklanmıştır.

İnsani müdahale, çok taraflı bir yaklaşımı vurgulayarak NATO şemsiyesi altında gerçekleştirilmiştir. Ancak Rusya ve Çin'in muhalefeti nedeniyle BM Güvenlik Konseyi kararının çıkmaması, müdahalenin meşruiyeti konusunda soru işaretlerine yol açmıştır. Liberal barış paradigmasının insan haklarının korunmasına yaptığı vurgu, müdahale için temel bir

gerekçe olarak ortaya çıkmıştır. Müdahale, uluslararası toplum tarafından insani bir felaketin önlenmesi olarak çerçevelendirilmiştir. Nihayetinde bu müdahaleyle Kosova'daki etnik temizlik durdurulmuş ve bölgede bir BM yönetimi kurulmuştur. Ancak müdahaleye yöneltilen temel eleştiri, müdahalenin BM izni olmaksızın devlet egemenliğinin ihlal edilmesi için bir emsal teşkil ettiği yönünde olmuştur. Bu durum liberal barış paradigmasının uygulanmasının tutarlılığı ve jeopolitik çıkarılara dayalı seçici müdahale potansiyeli hakkında soru işaretleri yaratmıştır.

İnsani müdahale açısından bir başka örnek de 2011 yılında Libya'ya yapılan kolektif müdahaledir. Libya'ya müdahale, Muammer Kaddafi'ye bağlı ordunun Libya'daki isyanı bastırma girişimlerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Müdahale, sivilleri söz konusu bastırma girişiminin şiddetli baskılarından koruma ve siyasi değişim talebiyle ayaklanan kitlenin isteklerini destekleme amaçlarıyla gerekçelendirilmiştir. liberal barış paradigması bağlamındaki esası Libya müdahalesi ile önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkan Koruma Sorumluluğu (R2P) ilkesiyle ilgilidir. Bu ilke doğrultusunda Libya'ya yapılan müdahale, bir devletin halkını kitlesel zulümlerden koruyamaması durumunda uluslararası toplumun müdahale etme sorumluluğunu vurgulayan ve yeni ortaya çıkan Koruma Sorumluluğu kavramı çerçevesinde açıklanmıştır. Çok taraflılık ve BM yetkilendirmesi tartışmaları ise bu vakanın önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. Müdahale bir BM Güvenlik Konseyi kararı olarak bir dereceye kadar çok taraflı mutabakatın gereğini sağlamış olsa da yetkinin kapsamı ve sivillerin korunmasından rejim değişikliğine geçiş konusunda tartışmalar devam etmiştir. Dolayısıyla insani müdahale doktrinine dayanan bu operasyon sonucunda yine önemli sonuçlar ve eleştiriler ortaya çıkmıştır. Bunlarında başında Kaddafi'nin devrilmesine yol açan müdahalenin Libya'da devam eden çatışma ve siyasi istikrarsızlıkla birlikte bir kaosla sonuçlandığı tespiti gelmektedir. Özellikle müdahale sonrası için kapsamlı bir stratejinin olmaması bu durumda ana sorumlusu olarak öne çıkarılmaktadır. Liberal barış paradigmasının, insani müdahale politikalarının seçici olarak uygulanması tartışması gibi, diğer bilinen olası sorunları da bu durumda geçerlidir. Libya müdahalesi liberal barış paradigmasının seçici bir şekilde uygulanmasına ilişkin endişeleri arttırmıştır. Bazı tartışmalarda, müdahalenin başlangıçtaki insani yardım yetkisini aştığı, rejim değişikliğini vurguladığı ve potansiyel olarak gelecekteki müdahalelerin güvenilirliğini zayıflattığı ileri sürülmüştür.

1995 Bosna Hersek müdahalesi, liberal barış paradigması bağlamında uluslararası politikada insani müdahale doktrini tartışmasına dahil edilebilecek bir başka örnek olarak değerlendirilebilir. Yugoslavya'nın dağılmasıyla etnik gerilim ve şiddetin yaşandığı Bosna Hersek'te, sivilleri korumak için uluslararası müdahaleye yol açan şiddetli etnik temizlik ve kitlesel zulümler yaşanmıştır. Müdahale, çok taraflı bir yaklaşımı vurgulayan NATO liderliğindeki çok uluslu bir gücü içermiştir. ABD'nin Bosna krizine yönelik müdahaleci politikası, diplomaside daha aktif ve öncü bir rol oynama kararı, Bosna'da etnik olarak tanımlanmış yapılanmayı kabul etme eğilimi ve NATO bünyesinde görev alacak ABD ordusu ile doğrudan müdahale etme kararı ile mümkün olmuştur.

Bosna müdahalesi sonrasında Avrupa'ya askeri olarak önemli angajmanlar gerçekleştiren ABD, Mayıs 1994'ten itibaren NATO'yu da tarihindeki en büyük askeri müdahaleye sevk etmiştir. Bu aynı zamanda, bir askeri ittifakın BM adına güç kullanmasının ilk örneğidir. BM desteğiyle imzalanan Dayton Anlaşması, Bosna Hersek'te barışı tesis ederek uluslararası kurumların rolünü vurgulamıştır. Müdahale, çatışmayı sona erdiren ve savaş sonrası yönetim için çerçeve oluşturan Dayton Anlaşması'na katkıda bulunmuştur. Dayton Barış Anlaşması ile tasarlanan Bosna-Hersek anayasası üç kurucu toplumu yasal olarak tanımaktadır. Bu toplumlar hem devletin vatandaşı hem de kurucu unsuru olarak tanımlanır. Böylece Bosna-Hersek anayasasında vatandaşlık statüsü ile söz konusu vatandaşların etnik kimliği aynı düzeyde ele

alındığını söylemek mümkün olmaktadır (Belloni & Deane, 2005, s. 232). Dayton Anlaşması ile kurulan demokrasi modelinin güç paylaşımına dayalı oydaşmacı (eş toplumsal) demokrasi olması, liberal barış ideolojisinin bu anlaşmadaki en önemli yansımasıdır. Dayton Anlaşmasının oydaşmacı demokrasi modeli, iktidarın Bosna-Hersek'teki farklı etnik gruplar arasında, ayrı etnik kimlikler arasında uyum sağlamanın bir yolu olarak paylaştırılması gerektiği fikrine dayanmaktadır.

4. LİBERAL BARIŞIN KRİZİ

Liberal barış paradigması Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmış ve ekonomik karşılıklı bağımlılık, demokrasi ve uluslararası kurumların barış ve istikrarı teşvik edeceği ilkeleriyle temellendirilmiştir. Bu paradigmanın temelinde, demokrasilerin birbirleriyle savaşma olasılığının daha düşük olduğu ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın devletleri çatışmaya girmekten caydıracağı fikri yatmaktadır. Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlar, işbirliğini kolaylaştıracak ve anlaşmazlıkları çözecek mekanizmalar olarak kabul edilmiştir.

Liberal barış paradigmasının krizi, liberal uluslararası düzenin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sorgulayarak ortaya çıkan zorlukları ve eleştirileri ifade eder (Finkenbusch, 2021). Bu krize çeşitli faktörlerin katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Öncelikle otoriter rejimlerin yeniden canlanması, demokrasinin yayılmasının daha barışçıl bir dünyaya yol açacağı varsayımına meydan okumaktadır. Rusya ve Çin gibi devletler liberal değerlere öncelik vermeyen alternatif modelleri benimsemişlerdir. Çatışmaların nasıl ve hangi ilkeler doğrultusunda çözüleceği sorusu temelinde gelişen muhtelif yeni yaklaşımlar arasında en yaygın olanlar arasında post-liberal barış, illiberal barış ve otoriter barış kavramsallaştırmalar sıralanabilir (Lewis, Heathershaw, & Megoran, 2018; Owen, Juraev, Lewis, Megoran, & Heathershaw, 2018; Piccolino, 2015; Smith, 2014). İlgili kavramsallaştırmalar Rusya ya da Çin gibi liberal uluslararası düzene rakip olarak görülen aktörlerin uluslararası barışın ilkelerini ve arabuluculuk gibi araçların pratiğini yeni normlarla ve hedeflerle dönüştürdüğünü ileri sürer (Coleman & Job, 2021, s. 1459).

Liberal ekonomik düzenin küresel ekonomik eşitsizliği artırdığı, devletler içinde sosyal ve siyasi huzursuzluğa yol açtığı ve liberal kurumlara olan güveni azalttığı gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmaktadır. Bir bakış açısına göre, uluslararası kurumların iklim değişikliği, terörizm ve insani krizler gibi acil küresel sorunları yeterince ele alamadığı ve bu durumun kurumların etkinliğine olan güvenin azalmasına yol açtığı savunulmaktadır. Ayrıca çeşitli ülkelerde milliyetçi ve popülist hareketlerin yükselişi, küresel entegrasyon ve işbirliğinin artırılması fikrine meydan okumaktadır. Bu hareketler uluslararası işbirliğinden ziyade ulusal çıkarlara öncelik vermektedir.

Liberal uluslararası düzenin çöküşü tartışması, liberal değerler ve kurumlar tarafından karakterize edilen mevcut düzenin bir düşüş veya geçiş durumunda olup olmadığına ilişkin tartışmaları içermektedir. Bu tartışmadaki kilit noktaların başında öncelikle Çin olmak üzere Batılı olmayan güçlerin yükselişi gelmektedir. Bu gelişme mevcut uluslararası düzenin Batı merkezli yapısı için bir meydan okuma niteliğindedir. Bu durum, güç dinamiklerinin ve uluslararası ilişkilerdeki nüfuz dağılımının yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. ABD de dahil olmak üzere bazı büyük güçlerin çok taraflılıktan geri adım atması, liberal düzenin temelini oluşturan işbirliği mekanizmalarını zayıflatmıştır. Bu durum kurallara dayalı bir uluslararası sistemin istikrarı ve sürdürülebilirliği konusunda soru işaretlerine yol açmıştır. Liberal uluslararası düzen normatif zorluklarla karşı karşıyadır; bazı devletler alternatif ideolojiler lehine liberal değerleri açıkça reddetmektedir. Bu ideolojik ayrışma, daha parçalı ve tartışmalı bir uluslararası ortama katkıda bulunmaktadır.

Liberal barış paradigması, güçlü devletlerin liberal değerlere tutarlı bir bağlıktan ziyade jeopolitik çıkarları temelinde müdahalede bulunmaları nedeniyle seçici davranmakla suçlanmaktadır. Irak ve Libya müdahaleleri genellikle liberal barış paradigmasının seçici bir şekilde uygulandığı ve askeri güç kullanımının başlangıçta belirtilen insani hedefleri aştığı vakalar olarak gösterilmektedir.

Genellikle liberal barış çerçevesinde gerekçelendirilen askeri müdahaleler, uzun süreli istikrarsızlık, iktidar boşlukları ve gerginliklerin artması gibi istenmeyen sonuçlara yol açmıştır. Libya'ya 2011 yılında yapılan müdahalenin ardından uzun süreli çatışma ve siyasi istikrarsızlık yaşanmış, bu da paradigmanın sürdürülebilir barışı sağlamadaki etkinliğini sorgulanır hale getirmiştir. Liberal barış paradigmasının Batılı değerler temelinde formüle edilmesi, yerel bağlamları yeterince dikkate almadan farklı toplumlara ve kültürel duyarsızlık sergilediği yönünde eleştirilere konu olmaktadır. Afganistan ve Irak'taki ulus inşası çabaları, kültürel farklılıklar nedeniyle direnç ve zorluklarla karşılaşmış ve Batılı kurumların nakledilmesinin uygulanabilirliği konusunda soru işaretleri yaratmıştır.

İnsani yardım müdahaleleri genellikle devlet egemenliğinin ihlalini içermekte ve egemen devletlerin iç işlerine karışılmaması yönündeki geleneksel Vestfalyen egemenlik kavramına meydan okumaktadır. Kosova ve Bosna'ya yapılan müdahaleler, BM Güvenlik Konseyi'nin etkisiz kalması ve küresel uzlaşımın olmadığı durumlarda müdahalede bulunulması için emsal teşkil etmesi konusunda endişelere yol açmıştır. Liberal barış paradigması, etkili yönetim, hukukun üstünlüğü ve sosyoekonomik kalkınmanın tesis edilmesinde karşılaşılan zorluklarla birlikte, çatışma sonrası yeniden yapılanmada genellikle yetersiz kalmaktadır. Irak'ın 2003 müdahalesinden sonra yeniden inşasında yaşanan güçlükler, çatışma sonrası yeniden inşanın karmaşıklığını ortaya koymuştur. Çatışma çözümünde ve çatışma sonrası yeniden yapılanmada yerel aktörlerin dahil edilmesinin ve yerel perspektiflerin dikkate alınmasının önemi giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu açıdan sosyal adalet, ekonomik eşitlik ve farklı kültürel değerlerin tanınmasını içeren daha geniş bir barış kavramsallaştırmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tartışmalar, güç dengesizliklerini gidermek ve barış ve işbirliğini teşvik etmedeki etkinliklerini artırmak için uluslararası kurumlarda reform yapılması etrafında yoğunlaşmaktadır.

Liberal barışın Krizi, uluslararası ilişkilerdeki hakim paradigmanın sınırlamaları ve zorlukları üzerine eleştirel bir düşünceyi temsil etmektedir. Akademisyenler ve uygulayıcılar küresel çatışmaların karmaşıklığıyla boğuşurken, süregelen tartışmalar ve yeniden değerlendirmeler barışın inşası, çatışma çözümü ve liberal değerlerin uluslararası arenadaki rolüne ilişkin daha kapsamlı ve bağlama duyarlı bir anlayışı şekillendirmektedir.

5. LİBERAL BARIŞ SONRASI İNSANİ MÜDAHALE

Liberal barış paradigmasının zorluklarla karşı karşıya olduğu bir bağlamda, insani müdahale doktrininin formu önemli değişikliklere uğramaktadır. Kökleri insan hakları, demokrasi ve uluslararası işbirliği ilkelerine dayanan geleneksel liberal yaklaşım yeniden değerlendirilmekte veya tadil edilmektedir. Liberal barış paradigmasından sonra insani müdahalenin nasıl bir şekil alabileceğini incelerken göz önünde bulundurulması gereken birkaç boyut vardır. Liberal barış paradigması uluslararası kurumlar aracılığıyla çok taraflı yaklaşımları vurgularken, bu paradigmaya yönelik meydan okumalar çok taraflılığa daha pragmatik ve esnek bir yaklaşım getirmiştir. İnsani yardım müdahaleleri, yalnızca evrensel normlara dayanmak yerine ortak çıkarları olan devletlerin koalisyonlarını içermiştir. Bu da Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurumlara sıkı sıkıya bağlılıktan uzaklaşılması ve geçici ittifaklara daha fazla güvenilmesi anlamına gelmektedir.

Güçlü bir küresel konsensüsün yokluğunda, krizlere yönelik bölgesel çözümlere doğru bir kayma söz konusudur. Bölgesel örgütler ve ittifaklar insani yardım müdahalelerinin koordine edilmesi ve uygulanmasında daha belirgin bir rol üstlenmektedir. Bu yaklaşım, bölgesel aktörlerin yerel dinamikleri daha iyi anlamaları ve kendi etki alanlarında hareket etme isteklerinin artmasından kaynaklanmaktadır. İnsani müdahale ile ilgili yasal ve etik ikilemler göz önüne alındığında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden yetki alma konusuna yeniden vurgu yapılmaktadır. Ancak Güvenlik Konseyi büyük güç politikaları nedeniyle felç olabileceğinden bu yaklaşım zorluklarla karşı karşıyadır. Güvenlik Konseyi'nde reform yapma ya da müdahaleleri meşrulaştıracak alternatif mekanizmalar bulma çabaları araştırılabilir.

Liberal barış paradigması içinde ortaya çıkan Koruma Sorumluluğu (R2P) ilkesi, eleştiri ve endişeleri gidermek üzere evrim geçirmiştir. Devletler, zulmün önlenmesine ve sivil nüfusun korunmasına daha fazla vurgu yaparak müdahale kriterlerini iyileştirebilir. Uluslararası toplum, devlet egemenliği ilkelerini ihlal etmeden R2P'yi işlevsel hale getirmenin yollarını araştırmaktadır. İnsani müdahale, krizleri önlemek ve hafifletmek için diplomatik çabaları giderek daha fazla içerir hale gelmiştir. Devletler ve uluslararası örgütler, yalnızca askeri araçlara güvenmek yerine, çatışmaların temel nedenlerini ele almak için diplomatik girişimlere, çatışma önleme stratejilerine ve müzakerelere öncelik vermektedir. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları da içeren daha geniş bir güvenlik anlayışıyla uyumludur.

Liberal barış sonrası insani müdahaleler, kalkınma ve insani yardımın daha yakın bir entegrasyonuna sahne olmuştur. Krizlerin genellikle altta yatan ekonomik, sosyal ve yönetim sorunlarıyla bağlantılı olduğunu kabul eden müdahaleler, hem acil insani ihtiyaçları hem de uzun vadeli kalkınma zorluklarını ele alan daha bütüncül bir yaklaşım benimsemiştir. Devlet öncülüğündeki müdahaleler üzerindeki potansiyel sınırlamalarla birlikte, sivil toplum kuruluşları ve hükümet dışı aktörler insani yardım çabalarında giderek daha hayati bir rol oynamıştır. Bu kuruluşlar yerel bilgi birikimine, tabandan gelen ağlara ve hızlı müdahale kabiliyetlerine katkıda bulunarak krizlerin ele alınması için daha esnek ve çeşitli araçlar sunmaktadır. Liberal barış paradigmasından sonra insani yardım müdahaleleri askeri, diplomatik, ekonomik ve sivil toplum çabalarını birleştiren hibrit yaklaşımlar içermektedir. Bu, evrensel tek bir modelin etkili olmayabileceğini kabul ederek, her krize daha uyarlanabilir ve bağlama özgü bir yaklaşım gerektirebilir.

Liberal barış paradigmasından sonra insani müdahalenin biçimi, uyarlanabilirlik ve farklı stratejileri denemeye istekli olma ile karakterize edilmelidir. Uluslararası toplum liberal değerlere ve kurumlara yönelik meydan okumalarla boğuşurken, insani müdahaleler de krizlerle karşı karşıya kalan nüfusların acil ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlarken, daha çeşitli aktörleri, yaklaşımları ve ilkeleri yansıtacak şekilde dönüşüm geçirmektedir.

İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğüne vurgu yapan liberal barış paradigması, insani müdahale için ahlaki ve normatif bir temel sağlamıştır. Liberal barış modelinin geçerliliğini ve etkinliğini kaybetmeye başlaması da dahil olmak üzere bu paradigmaya yönelik meydan okumalar, liberal ilkelere dayalı müdahaleler için daha tartışmalı bir ortam ortaya çıkarmıştır. Ortak normlardaki bu aşınma, insani yardım eylemleri için geniş bir uluslararası destek toplamayı zorlaştırmaktadır. İnsani müdahale uygulaması, seçiciliği ve algılanan çifte standartları nedeniyle sık sık eleştirilmiştir. Bu yaklaşım doktrinin güvenilirliğini zedelemiş ve müdahalelerin ardındaki saiklere ilişkin soru işaretleri oluşturmuştur.

Başta Çin ve Rusya olmak üzere liberal olmayan güçlerin uluslararası ilişkilerde etkili aktörler olarak ortaya çıkması, insani müdahalenin geleneksel liberal temellerine meydan okumaktadır. Bu güçler devlet egemenliğine müdahaleden daha fazla öncelik vererek bu tür eylemleri müdahale etmeme ilkesinin ihlali olarak değerlendirmişlerdir. Batı liderliğindeki müdahalelere

karşı çıkmaları, uluslararası kurumlar içinde fikir birliği oluşturma çabalarını zorlaştırmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde milliyetçiliğin ve popülizmin yeniden canlanması, uluslararası müdahalelere yönelik şüpheciliğe katkıda bulunmuştur. Uluslararası işbirliğinden ziyade ulusal çıkarlara öncelik veren liderler, dış müdahale olarak algılanabilecek müdahalelerde bulunma konusunda isteksizdi ve bu da etkili insani eylem için gereken uzlaşmayı engelleyen bir başka olgudur. Liberal barış paradigması, çok taraflılık fikrine ve uluslararası kurumlar aracılığıyla işbirliği çabalarına yakından bağlıdır. Bu kurumlar zorluklarla karşılaştıkça ve büyük güç politikaları ön plana çıktıkça, etkili insani yardım müdahalelerini koordine etmek daha da zorlaşmıştır. Büyük güçler arasında birleşik bir yaklaşımın olmaması krizlere müdahalede felce yol açabilmektedir. Liberal barış sonrası ortamda insani müdahalenin yasal ve etik boyutları daha karmaşık hale gelmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmadan yapılan müdahalelerin yasallığı, koruma sorumluluğu (R2P) ilkesi ve istenmeyen sonuçlar doğurma potansiyeli ile ilgili sorular önem kazanmıştır. Bu konularda net bir fikir birliği olmadığı için devletler müdahalelerde bulunma konusunda tereddütlü davranmışlardır. Uluslararası sistemde değişen güç dinamikleri ve Batı'nın hakimiyetinin göreceli olarak azalması, Batılı devletlerin tek taraflı olarak insani müdahalelerde bulunma kabiliyetini etkilemiştir. Yükselen güçlerle işbirliği ihtiyacı yeni diplomatik zorlukları beraberinde getirdi ve müdahaleye yönelik geleneksel yaklaşımların yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Liberal barış paradigmasına yönelik meydan okumalar, rakip medeniyet perspektifleri açısından çerçevelendirilebilir. Farklı kültürler ve medeniyetler insani müdahalenin meşruiyeti ve arzu edilebilirliği konusunda farklı görüşlere sahip olabilir ve bu da bu tür eylemler için evrensel olarak kabul gören bir çerçeve oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Liberal barış sonrası konjonktürde insani müdahale doktrininin karşılaştığı zorluklar, uluslararası ilişkilerin değişen doğasını vurgulamaktadır. Liberal düzen ters rüzgarlarla karşılaştıkça, insani müdahaleler de normlar, güç dinamikleri, hukuki karmaşıklıklar ve küresel siyasetin değişen manzarasıyla ilgili engellerle karşılaşmıştır.

6. SONUÇ

Liberal barış paradigmasının etkisini ve meşruiyetini kaybetmeye başlaması, insani müdahalenin kavramsal ve operasyonel boyutlarında paradigmatik bir değişime yol açarak insani müdahale anlayışının temel değerlerini ve pratik stratejilerini yeniden şekillendirmektedir. Bu dönüşüm süreci, uluslararası toplumun krizlere müdahale biçiminin dokusunu değiştiren birçok ana unsur üzerinde geniş kapsamlı etkilere sahiptir. Liberal barış ilkelerinden uzaklaşmanın başlıca sonuçlarından biri, insani müdahalenin temelini oluşturan değerlerin yeniden değerlendirilmesidir. Sadece liberal demokratik ideallere odaklanmak yerine, kültürel açıdan daha dengeli bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu yöndeki tepki ya da dönüşüm, müdahalelerin geleneksel standart modelden uzaklaşarak çeşitli kültürel, siyasi ve sosyal perspektifleri kucakladığı çoğulcu bir dönemi beraberinde getirmektedir.

Liberal barış ilkelerinin devre dışı kalmasıyla insani müdahalelerin hedeflerinde temel bir değişim ortaya çıkmaktadır. Belirli siyasi sistemlerin kurulmasına yönelik geleneksel vurgunun ötesinde, müdahaleler artık daha acil ve somut hedeflere yönelmektedir. İnsan haklarının korunması, temel ihtiyaçların karşılanması ve çatışma çözümünün kolaylaştırılması öncelik kazanmakta, bu da güncel krizlerin karmaşıklığına verilen pragmatik bir tepkiyi yansıtmaktadır. Operasyonel stratejiler de bu dönüştürücü akımdan muaf değildir. Liberal barış ilkelerinin reddi ya da dönüşümü, yukarıdan aşağıya yaklaşımlardan uzaklaşmayı gerektirmektedir. Bunun yerine müdahaleler, her bir müdahalenin kendine özgü koşullarını dikkate alan daha katılımcı ve bağlama özgü stratejilere adapte olmaktadır. Yerel güçlendirme, etkilenen nüfusun müdahale çabalarının sonuçlarını aktif olarak şekillendirmesini sağlayan bir odak noktası haline gelmektedir.

Liberal barış perspektifinin gözden düşmesi, insani müdahaleyi düzenleyen yasal ve etik çerçevelerin kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesini tetiklemiştir. Bu, koruma sorumluluğu (R2P) doktrininin yeniden değerlendirilmesini ve dönüşen ilkelerle daha sorunsuz bir şekilde uyum sağlayan alternatif yasal yapıların dikkate alınmasını içerir. Etik hususlar da evrim geçirerek kültürel hassasiyet, müdahale etmeme ve farklı normatif çerçevelere saygıya daha fazla vurgu yapar. Liberal barış ilkelerinin reddi ya da dönüşümü küresel güç dinamikleri ve uluslararası ilişkilerde yankı bulur. Yükselen güçler, insani müdahale söylem ve uygulamalarının şekillendirilmesinde daha önemli bir rol üstlenerek geleneksel Batı merkezli yaklaşıma meydan okumaktadır. Gelişen ilkeler, müdahalelerde yer alan ittifak ve koalisyonların yeniden yapılandırılmasına yol açarak daha çok kutuplu ve çeşitli bir uluslararası sistemi teşvik etmektedir.

Sonuç olarak, liberal barış ilkelerinin reddi ya da dönüşümü, insani müdahalenin derinlemesine yeniden tasarlanmasını tetiklemektedir. Bu değişim, temel değerlerinden sahada uygulanan pratik stratejilere kadar, kültürel duyarlılığı, yerel güçlendirmeyi ve kriz ve çatışmaların karmaşık manzarasını ele almak için daha kapsayıcı, çoğulcu bir yaklaşımı vurgulamaktadır. Bu dönüştürücü yolculuk sadece mevcut normlara meydan okumakla kalmıyor, aynı zamanda liberal barış sonrası dönemde daha uyumlu ve duyarlı bir insani müdahale çerçevesi için yeni olanaklar sunmaktadır.

7. KAYNAKLAR

- Belloni, R., & Deane, S. (2005). From Belfast to Bosnia: Piecemeal peacemaking and the role of institutional learning. *Civil Wars*, 7(3), 219-243. doi:10.1080/13698280500423874
- Börzel, T. A., & Zürn, M. (2021). Contestations of the liberal international order: From liberal multilateralism to postnational liberalism. *International Organization*, 75(2), 282-305. doi:10.1017/S0020818320000570
- Chandler, D. (2010). The uncritical critique of 'liberal peace'. *Review of International Studies*, 36(S1), 137-155.
- Coleman, K. P., & Job, B. L. (2021). How Africa and China may shape UN peacekeeping beyond the liberal international order. *International Affairs*, 97(5), 1451-1468. doi:10.1093/ia/iiab113
- Cooley, A. (2019). Ordering Eurasia: The rise and decline of liberal internationalism in the post-communist space. *Security Studies*, 28(3), 588-613. doi:10.1080/09636412.2019.1604988
- Finkenbusch, P. (2021). Liberal peace: from civilising mission to self-doubt. *Global Change, Peace & Security*, 33(2), 163-176. doi:10.1080/14781158.2021.1932783
- Fixdal, M., & Smith, D. (1998). Humanitarian intervention and just war. *Mershon international studies review*, 42(Supplement_2), 283-312.
- Ikenberry, G. J. (1996). The myth of post-cold war chaos. *Foreign Affairs*, 75(3), 79-91. doi:10.2307/20047582
- Ikenberry, G. J. (2018). The end of liberal international order? *International Affairs*, 94(1), 7-23. doi:10.1093/ia/iix241
- Jahn, B. (2012). Humanitarian intervention—What's in a name? *International Politics*, 49, 36-58.

- Joshi, M., Lee, S. Y., & Mac Ginty, R. (2014). Just how liberal is the liberal peace? *International Peacekeeping*, 21(3), 364-389. doi:10.1080/13533312.2014.932065
- Krauthammer, C. (1990). The unipolar moment. *Foreign Affairs*, 70(1), 23-33. doi:10.2307/20044692
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Lake, D. A., Martin, L. L., & Risse, T. (2021). Challenges to the liberal order: Reflections on international organization. *International Organization*, 75(2), 225-257. doi:10.1017/S0020818320000636
- Lewis, D., Heathershaw, J., & Megoran, N. (2018). Illiberal peace? Authoritarian modes of conflict management. *Cooperation and Conflict*, 53(4), 486-506. doi:10.1177/0010836718765902
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International security*, 43(4), 7-50. doi:10.1162/isec_a_00342
- Oneal, J. R., & Russett, B. (1999). Is the liberal peace just an artifact of cold war interests? Assessing recent critiques. *International Interactions*, 25(3), 213-241. doi:10.1080/03050629908434950
- Owen, C., Juraev, S., Lewis, D., Megoran, N., & Heathershaw, J. (2018). *Interrogating illiberal peace in Eurasia: Critical perspectives on peace and conflict*. New York: Rowman & Littlefield.
- Piccolino, G. (2015). Winning wars, building (illiberal) peace? The rise (and possible fall) of a victor's peace in Rwanda and Sri Lanka. *Third World Quarterly*, 36(9), 1770-1785. doi:10.1080/01436597.2015.1058150
- Rampton, D., & Nadarajah, S. (2017). A long view of liberal peace and its crisis. *European Journal of International Relations*, 23(2), 441-465. doi:10.1177/1354066116649029
- Richmond, O. P. (2006). The problem of peace: understanding the 'liberal peace'. *Conflict, Security & Development*, 6(3), 291-314. doi:10.1080/14678800600933480
- Richmond, O. P. (2012). *A post-liberal peace*. London: Routledge.
- Richmond, O. P. (2022). *The grand design: The evolution of the international peace architecture*. Oxford: Oxford University Press.
- Sabaratnam, M. (2013). Avatars of Eurocentrism in the Critique of the Liberal Peace. *Security dialogue*, 44(3), 259-278.
- Smith, C. Q. (2014). Illiberal peace-building in hybrid political orders: Managing violence during Indonesia's contested political transition. *Third World Quarterly*, 35(8), 1509-1528. doi:10.1080/01436597.2014.946277.

**THE ROLE OF DIFFERENTIATION OF THE SELF AND INTERPERSONAL
RELATIONSHIPS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN EARLY MALADAPTIVE
SCHEMAS AND MARITAL ADJUSTMENT IN MARRIED COUPLES**

**EVLİ ÇİFTLERDE ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALAR İLE EVLİLİK
UYUMU İLİŞKİSİNDE BENLİĞİN AYRIMLAŞMASININ VE KİŞİLERARASI
İLİŞKİLERİN ROLÜ**

Esra DALKILIÇ, Yıldız BİLGE

Psikolog, İyi Gün Psikoloji, Klinik Psikoloji, 0009-0005-5157-0921

Doç. Dr. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 0000-0003-2315-0055

ÖZET

Araştırmada kişilerin erken dönemde edindiği olumsuz deneyimleri kapsayan erken dönem uyum bozucu şemaların evlilik uyumu ile ilişkisinde benliğin ayrışması ve kişilerarası ilişki boyutlarının rolünün incelenmesi hedeflenmektedir. Bireylerin çocukluk döneminde yaşadığı olumsuz deneyimlerin, bir birey olarak var olma süreciyle ve kişilerarası ilişkileri ile ilişkili olabileceği düşünülerek, bu durumların yetişkinlik döneminde kuracakları evlilik hayatında eşleriyle uyum sürecini etkileyeceği ve her iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olabileceği düşünülmüştür. Çalışmanın örneklem grubu 23-45 (34,14±5,52) yaş aralığında yer alan 55'i kadın, 55'i erkek olmak üzere birbiriyle evli 55 çiftten ve toplam 110 kişiden oluşmuştur. Araştırmada demografik bilgi formu, Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3), Benliğin Ayrışması Ölçeği, Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Kadınların ve erkeklerin puan ortalamaları farklarına bakmak için yapılan bağımlı örneklem t-test ve non-parametrik wilcoxon analizleri sonuçlarına göre evlilik uyumu puanları açısından kadın ve erkeklerde bir farklılık görülmezken erken dönem uyumsuz şemalardan yalnızca duyguları bastırma alt boyutunda kadın ve erkeklerin farklılaştığı ve erkeklerin anlamlı düzeyde kadınlardan daha fazla duygularını bastırdığı, benliğin ayrışması değişkeni açısından duygusal tepkisellik alt boyutu ile toplam benliğin ayrışması puanının farklılaştığı ve erkeklerin toplam ölçek puanı ile duygusal tepkisellik puanının kadınlardan yüksek olduğu, kişilerarası ilişki boyutları değişkeni için yalnızca empati alt boyutunun anlamlı olarak farklılaştığı ve kadınların empati puanının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini görmek üzere uygulanan ve stepwise yönteminin kullanıldığı çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre bağımsız değişkenlerin evlilik uyumunun %16,9'unu açıkladığı saptanmıştır. Erken dönem uyumsuz şemaların yüksek standartlar alt boyutu puanının anlamlı ve pozitif yönlü, terk edilme alt boyutu puanının anlamlı ve negatif yönlü, kendini feda alt boyutu puanının anlamlı ve pozitif yönlü; benliğin ayrışmasının "ben" pozisyonu alt boyutu puanının anlamlı ve negatif yönlü; kişilerarası ilişki boyutlarının duygu farkındalığı alt boyutu puanının anlamlı ve pozitif yönlü olarak evlilik uyumu puanını yordadığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, evlilik uyumunda kadın ve erkekler farklılaşmazken duyguları bastırma ve duygusal tepkiselliğin erkeklerde ve empatinin ise kadınlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca erken dönem uyumsuz şemaların, benlik ayrışmasının ve kişilerarası ilişkilerin evlilik uyumunu yordadığı görülmüştür. Sonuç olarak evlilik uyumunu kadın veya

erkek olmak belirlememekle birlikte erken dönem uyumsuz şemaların, benliğin ayrılaşmasının ve kişilerarası ilişkilerin evlilik uyumunda etkilerinin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Erken dönem uyum bozucu şemalar, benliğin ayrılaşması, kişilerarası ilişkiler, evlilik uyumu

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the role of self-differentiation and interpersonal relationship dimensions in the relationship between early maladaptive schemas, which include negative experiences people acquire in the early period, and marital adjustment. Considering that the negative experiences experienced by individuals during childhood may be related to the process of existence as an individual and their interpersonal relationships, it is thought that these situations will affect the adaptation process with their spouses in their marriage life in adulthood and that there may be a significant relationship between both variables. The sample group of the study consisted of 55 married couples, 55 women and 55 men, aged between 23-45 (34.14 ± 5.52) and a total of 110 people. Demographic information form, Young Schema Scale-Short Form 3 (YŞS-SF3), Differentiation of Self Scale, Interpersonal Relationship Dimensions Scale and Marital Adjustment Scale were used in the research. According to the results of dependent sample t-test and non-parametric Wilcoxon analyses, which were conducted to examine the differences in mean scores of men and women, there was no difference between men and women in terms of marital adjustment scores, while women and men differed only in the emotional suppression sub-dimension, one of the early maladaptive schemas, and men differed significantly from women they suppress their emotions more, the emotional reactivity sub-dimension and the total self-differentiation score differ in terms of the differentiation of self-variable, and the total scale score and emotional reactivity score of men are higher than women, only the empathy sub-dimension differs significantly for the interpersonal relationship dimensions variable, and the empathy score of women is higher than that of men was found to be high. According to the results of multiple linear regression analysis, in which the stepwise method was used to see the effect of the independent variable on the dependent variable, it was determined that the independent variables explained 16.9% of marital adjustment. The high standards sub-dimension score of early maladaptive schemas was significant and positive, the abandonment sub-dimension score was significant and negative, the self-sacrifice sub-dimension score was significant and positive; the score of the "I" position sub-dimension of self-differentiation is significant and negative; It was determined that the emotional awareness sub-dimension score of the interpersonal relationship dimensions significantly and positively predicted the marital adjustment score. According to the results, while men and women did not differ in marital adjustment, it was found that emotional suppression and emotional reactivity were higher in men and empathy was higher in women. Additionally, early maladaptive schemas, self-differentiation, and interpersonal relationships have been shown to predict marital adjustment. As a result, although being a woman or a man does not determine marital harmony, it can be said that early maladaptive schemas, differentiation of self and interpersonal relationships have effects on marital harmony.

Keywords: Early maladaptive schemas, differentiation of self, interpersonal relationships, marital adjustment

DETERMINATION OF RADIO LISTENING HABITS OF UNIVERSITY STUDENTS
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN RADYO DİNLEME ALIŞKANLIKLARININ
BELİRLENMESİ

Oğuz Han ÖZTAY¹, Gökçe ÖZTÜRK²

¹ Dr. Öğrt. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İletişim Çalışmaları,
0000-0001-7323-7875

²Bilim Uzmanı, Bağımsız Araştırmacı, İletişim Çalışmaları,
0009-0001-3923-5750

ÖZET

Kitle iletişim araçlarının tümü tarihsel gelişim süreci içinde kendini yenileyerek ilerleme kaydetmiştir. En eski kitle iletişim aracı olarak karşımıza yazılı basın çıkmaktadır. Ancak yazılı basının haricinde teknolojik gelişmelerle insan yaşamında önemli yer edinen araçların başında radyo gelmektedir. Bugün gelinen nokta bilişim çağı olarak nitelendirilirken, bu serüvenin başlangıç noktası radyonun icadı olmuştur. Kamusal alana hizmet eden kitle iletişim araçlarından biri olan radyo, müzik dinlemek, bilgi edinmek, eğlenmek gibi pek çok amaçla kullanılmaktadır. Ayrıca bir propaganda aracı olarak da kullanılan radyonun pek çok işlev ve önemi vardır. Pek çok işleve sahip radyoların bilgi toplumuna geçtiğimiz dönemde varlığını sürdürülebilirlik düzeyi tartışma konusu olmaktadır. Bilginin ulaşılabilirliğinin kolaylaştığı ve hızlandığı bilişim çağında özellikle gençlerin radyo dinleme alışkanlıklarında değişimler dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin radyo dinleme alışkanlıklarının belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından alan yazından faydalanılarak oluşturulan açık uçlu sorular ile toplanmıştır. Çalışmada genel hatları ile öğrencilerin radyoda ne dinlediklerine ne zaman dinlediklerine, neyi ve neden dinlediklerine odaklanılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, üniversite öğrencilerinin radyoyu çoğunlukla eğlence ve bilgi edinme amacıyla dinledikleri bulunmuştur. Öğrencilerin çoğunlukla radyoda müzik dinlediği ve genelde seyahat halindeyken dinledikleri bulunmuştur. Bu çalışma ile elde edilen veriler kitle iletişim araçlarından radyonun kullanımına yönelik güncel bir durum belirlemesi olup, bu alanda yapılacak çalışmalar için temel oluşturabilir.

Anahtar kelimeler: İletişim çalışmaları, radyo, işitsel medya

Abstract

All mass communication tools have made progress by renewing themselves in the historical development process. The oldest mass communication tool is the written press. However, besides the printed press, the radio is one of the most important tools that have gained an important place in human life with technological developments. While the point we have reached today is characterized as the information age, the starting point of this adventure was the invention of the radio. Radio, one of the mass communication tools serving the public sphere, is used for many purposes, such as listening to music, obtaining information, and having fun. Also used as a means of propaganda, the radio has many functions and importance. The

level of sustainability of radios, which have many functions, is a matter of debate in the era of information society. In the information age, where the accessibility of information has become easier and faster, changes in the radio listening habits of young people stand out. This study aims to determine the radio listening habits of university students. The sample of the study consists of students studying at Van Yüzüncü Yıl University. The data of this study were collected with open-ended questions created by the researcher by utilizing the literature. The study focused on what students listen to on the radio, when they listen, and what and why they listen. The data obtained from the study were analyzed with descriptive analysis. As a result of the analysis, it was found that university students mostly listen to the radio for entertainment and information. It was found that students mostly listen to music on the radio and usually listen while traveling. The data obtained in this study is a current situation determination regarding radio use from mass media and can form the basis for future studies in this field.

Keywords: Communication studies, radio, auditory media

1. GİRİŞ

İnsanların var olduğu günden bu yana anlama ve anlaşılma ihtiyacı neticesinde iletişim de her zaman var olmuştur. Zaman içinde yaşanan gelişmelerle birlikte iletişim alanında da değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. İletişim alanında yaşanan gelişimler kişiler arası iletişimde olduğu gibi kültürler ve kitleler arasında da gerçekleşmiştir. Yapılan bu çalışma sınırında önem taşıyan nokta ise kitle iletişimi alanında yaşanan gelişmelerdir. Bu gelişmeler kültürel açıdan dört alana ayrılarak açıklanabilmektedir: İ.Ö. 4. yy'da yazının bulunmasına kadar olan sözlü kültür (oral kültür), yazının bulunmasından sonra yazılı kültür ve 15. yy'da matbaanın bulunmasıyla tipografi kültürü son olarak da çağımızın elektronik medya kültürü (Uzunçarşılı-Soydaş, 2010). Kitle iletişim araçlarının gelişme sürecindeki en önemli dönüm noktalarından biri, tipografik kültürün ortaya çıkışı yani bir diğer deyişle matbaanın icadı olmuştur. Basımevi tekniğinin önemini Rönesans döneminin ünlü düşünürlerinden Francis Bacon (1561-1626) "Modern çağları açan üç öge basımevi, barut ve pusuladır" sözleriyle açıklamıştır (Koloğlu, 2006). Hem kişiler arası hem de toplumlararası bilgi akışını sağlayan yazılı iletişim ve matbaanın yaygınlaşması kültürel, sosyal ve bilimsel gelişmelerin hız kazanmasını sağlamıştır (Öztay ve Koç, 2020).

Kitle iletişimdeki gelişmelerin önemi zaman ve mekan kavramları ile doğrudan iç içedir. Teknolojik alanlarda yaşanan ilerlemeler neticesinde iletişim araçları sayesinde zaman ve mekan kavramını aşmak öncelik taşımaktadır. 1843 yılında ilk telgraf hattının kullanılmasıyla "zaman ve mekan" kavramının bittiği, yepyeni bir dünya hayali söz konusu olmuştur. (Uzunçarşılı-Soydaş, 2010) Zaman ve mekan kavramlarını aşarak ilerleme kaydedilmesini sağlayan telgrafın kullanılmaya başlaması ile birlikte iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler hız kesmeden devam etmiştir. Zaman içinde teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan bu araçların tümüne iletişim araçları denmiştir. Bu araçlar yazılı (gazete, dergi), sözlü (radyo), görsel (televizyon) ya da elektronik (bilgisayar) olabilir (Koloğlu, 2006) Sonuç itibarıyla ortaya çıkan tüm bu kitle iletişim araçlarına baktığımızda hepsi medya çatısı altında birleşmektedir. Bu kitle iletişim araçları içinde karşımıza çıkan radyo ise başlı başına bir kültür olarak varlığını sürdürmektedir. Hızla kendini yenileyen kitle iletişim araçlarının arasında bugün radyonun hala var olması ne denli önemli bir medya aracı olduğunun kanıtıdır. Ancak yine de çeşitli buluşlar neticesinde geleneksel noktada toplumlar ve dolayısıyla kültürlerin alışkanlıklarında köklü değişimler meydana gelmeye başlamıştır. Bu nedenle ortaya çıkan çok sayıda farklı iletişim araçlarının sunduğu alternatiflerin arasında, özellikle yeni kuşakların radyo dinleme alışkanlığının geldiği nokta dikkat çekmektedir. Bu süreci anlayabilmek için öncelikli olarak radyoyu ve radyonun tarihsel gelişimi incelemek gerekli olacaktır.

1.1. Kitle İletişim Aracı Olarak Radyo

Günümüzde bilişim çağına geldiği noktada bilgisayar ve internet teknolojileri hayatımızın ne kadar merkezinde ise bir dönem radyo da neredeyse aynı derecede önem taşımaktaydı. Öncelikle radyo sözcüğünün kökenine bakalım olursak Latince 'de ışın anlamına gelen "radius" ve Yunanca fone "ses" sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşan "Radyofoni" sözcüğünün kısaltılmış biçimidir. (Seçim, 2017) Radyo kelimesinin sözcük anlamına baktığımızda ışın ve ses kelimelerinin birleşmesi ile zaman ve mekan kavramını aşan bir medya aracı ile karşı karşıya kaldığımızı görüyoruz. İletişimde zaman ve mekan kavramlarını ortadan kaldıran ilk teknolojik araç olan telgrafın ardından radyo da iletişim ve dolayısıyla haber alma eylemlerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere radyo, diğer tüm iletişim araçlarında olduğu gibi öncelikli olarak haber alma ihtiyacı ile kullanılmaktadır. Ancak radyonun tek işlevi elbette sadece haber almak ihtiyacından ibaret değildir. Radyo dinlemek haber almak başta olmak üzere, eğlenmek, müzik dinlemek gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bu noktada tematik yayın terimini açıklamak gerekmektedir. Hem radyo hem de televizyon araçları tematik yayın yapmaktadırlar. Tematik yayın; "Günlük yayın süresinin en az yüzde yetmişini haber, belgesel, eğitim, ekonomi, kültür, tarih, spor, müzik, sinema, dizi film, pazarlama veya benzeri konularda olmak üzere sadece belli bir türe veya genel izleyici kitlesi dışında belli bir izleyici kesimini hedef alan programlara ayıran yayın" şeklinde tanımlanmaktadır (RTÜK, 2014:85). Dolayısıyla bu ifadeden de anlaşılacağı üzere radyonun hedef kitlenin pek çok ihtiyacını karşılayan bir aygıt olduğunu görmekteyiz.

1.2. Radyonun Tarihsel Gelişimi

Kitle iletişim araçları içinde önemini hala koruyan radyonun tarihsel sürecine değinmeden önce iletişim alanında teknolojinin gelişim gösterdiği dönem 20 yy.'a denk gelmektedir. 20. yüzyılın son döneminde sıçramaya geçen gelişimlerin kökeni 19. yy.'a dayanmaktadır. 19. yy.'ın sonlarıyla, 20. yy.'ın başlarında Maxwell, Hertz, Fleming, Stubblefield, De Forest, Markoni gibi bilim adamlarının buluşları ve araştırmaları sonucu geliştirilmiştir (Özçağlayan, 2012). Radyonun bulunması ve geliştirilmesinde tüm bu bilim insanlarının katkısı olsa da özellikle James Clerk Maxwell ismi ayrıca önem taşımaktadır. Nedeni ise Maxwell'in elektromanyetik dalgaları bulan ilk kişi olmasıdır. Radyonun ortaya çıkışı 19. yy.'a dayanmaktayken bu gelişimin insanlığa sunulması 85 senelik bir geçmişe dayanmaktadır. Gelişim süreci uzun soluklu olan radyonun yayın tarihlerine değinmek gerekirse ilk yayın yılının 1920' lere denk geldiği bilinmektedir. Radyo telsizinin ilk yayına başlamasının 1920'lerde olmasına karşın, bu konuda yapılan çalışmaların 1860'lı senelere kadar uzandığını eklemeliyiz. (Aziz, 2013) Radyonun tarihsel anlamda gelişim süreci oldukça eskiye dayanırken radyonun kamuoyuna yarar sağlayacak şekilde yayın hayatına geçme tarihi ise 1920'li yıllarda gerçekleşmiştir.

Dünyada radyonun gelişimi bu şekilde iken ülkemizde radyo yayınının başlaması 7 yıl kadar bir süre gecikerek gerçekleşmiştir. Türk radyoculuğu 1927 yılında Ankara ve İstanbul'da kurulan 5'er kilovatlık iki istasyonla başlamıştır. (Gönenç, 2003) Türkiye'de 1927 senesinde yayına başlayan radyonun işletmesi ise Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi tarafından yürütülmekteydi. TRT kurumu kurulana kadar şirket yönetiminde olan radyolar, yaşanan siyasi gelişmelerden sonra devlet kontrolü altında geçmiştir.

1.3. Kitle İletişim Aracı Olarak Radyonun Özellikleri

Gelişen teknolojiler neticesinde pek çok kitle iletişim aracı ortaya çıkmasına karşın radyo hala varlığını sürdürmektedir. En genel itibariyle radyonun özelliklerine bakıldığında haber almak, müzik dinlemek, eğlenmek gibi genel işlevler düşünülmektedir. Tematik yayın aracı olarak bakıldığında radyo, yayın süresinin önemli bir kısmını haber, müzik, spor, ekonomi, trafik, din,

belgesel, eğitim, kültür ve tarih gibi müstakil bir konuya ayırmakta ve genel dinleyici kitlesi dışında belirli dinleyici kesimini hedef kitle olarak belirlemektedir. (Kılıç, 2020)

Ancak çok eski bir kitle iletişim aracı olarak radyonun önemi ve özellikleri bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Radyonun özelliklerine daha detaylı bakılması gerekirse siyasi gelişmeler beraberinde değerlendirmek doğru olacaktır. Bu noktada 2. Dünya Savaşı'nın radyo yayıncılığı üzerindeki etkilerine bakmak gerekmektedir. Haber verme işlevinin beraberinde yaşanan savaş nedeniyle radyolar propaganda aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Radyonun propaganda aracı olarak kullanılmasının altındaki en temel neden okur-yazar olmayan bireyler üzerinde de etki gücüne sahip olmasıdır.

Bu çalışmada içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde, Z kuşağı olarak nitelendirdiğimiz üniversite öğrencilerinin radyo dinleme alışkanlıklarının belirlenmesidir. Bu amaçla üniversite öğrencilerinden radyo dinleme tercihleri, radyo dinleme amaçları, tercih ettikleri radyo programları hakkında veriler toplanacak ve günümüzde gençlerin hayatında radyonun hangi konumda olduğunu araştırılacaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğrenim görmekte olan 103 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların 63 tanesi kadın iken (%61) 40 tanesi erkektir (%39). Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları tablo 1 de gösterildiği gibidir.

Tablo 1

Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımı

Fakülte ve Meslek Yüksekokulları	Öğrenci sayısı
Van Meslek Yüksekokulu	39
Eğitim Fakültesi	28
Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksekokulu	17
Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi	19

Çalışmanın verileri açık uçlu sorular ile Google forms aracılığı ile toplanmıştır. Açık uçlu sorular alan yazından faydalanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur (Ak, Yalın ve Kaya, 2018; Kuyucu, 2015).

Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Bazı sorularda katılımcılar birden fazla seçeneğe cevap verdiği, veriler bazı sorularda yüksek çıkmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmaya ilişkin bulgular tablo ve grafikler ile sunulmuştur.

3.1. Tercih Edilen Radyo Kanalları

Tablo 2'de görüldüğü üzere Van'da öğrenim göre üniversite öğrencilerinin çoğunlukla dinlemeyi tercih ettikleri radyo kanalları Kral FM ve TRT FM'dir.

Tablo 2

Üniversite öğrencilerinin dinlemeyi en çok tercih ettiği radyo kanalları

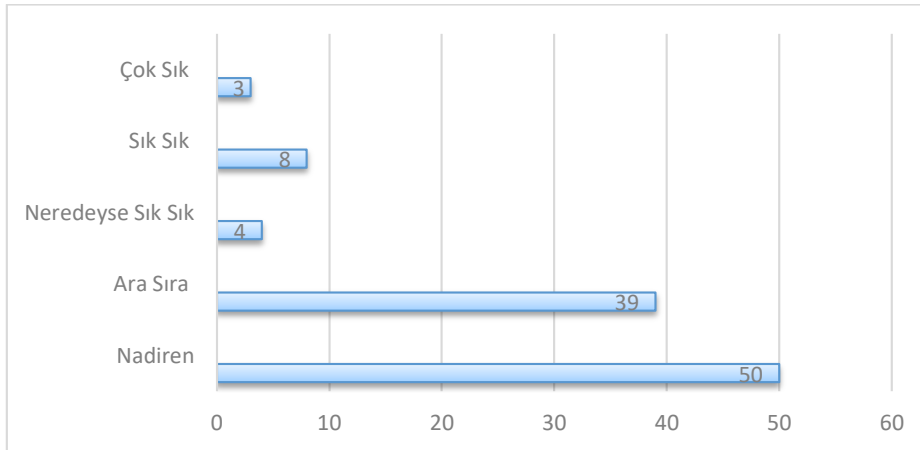
Radyo Kanalları	Katılımcı Sayısı
Kral FM	15
TRT FM	17
TRT Radyo Kürdi	3
Diyanet Radyo	4
Power FM	8
Tutku FM	3
Radyo D	4
Radyo Van	7
Dinlemiyorum	6

3.2. Radyo Dinleme Eğilimi

Üniversite öğrencilerinin radyoyu nadiren ve ara sıra dinleme oranı daha yüksektir. Üniversite öğrencilerinin çok az bir kısmı radyoyu çok sık dinlemektedir. Veriler Grafik 1 de sunulmuştur.

Grafik 1

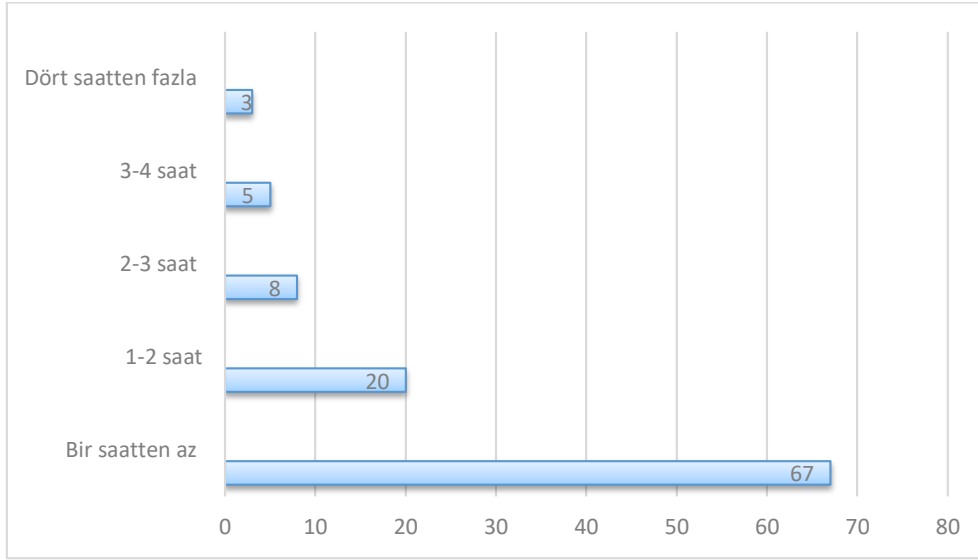
Üniversite öğrencilerinin radyo dinleme sıklığı

Katılımcıların gün içinde toplam radyo dinleme sürelerine bakıldığında çoğunlukla bir saatten az dinledikleri görülmektedir. Dört saatten fazla radyo dinleyenlerin sayısı oldukça azdır.

Grafik 2

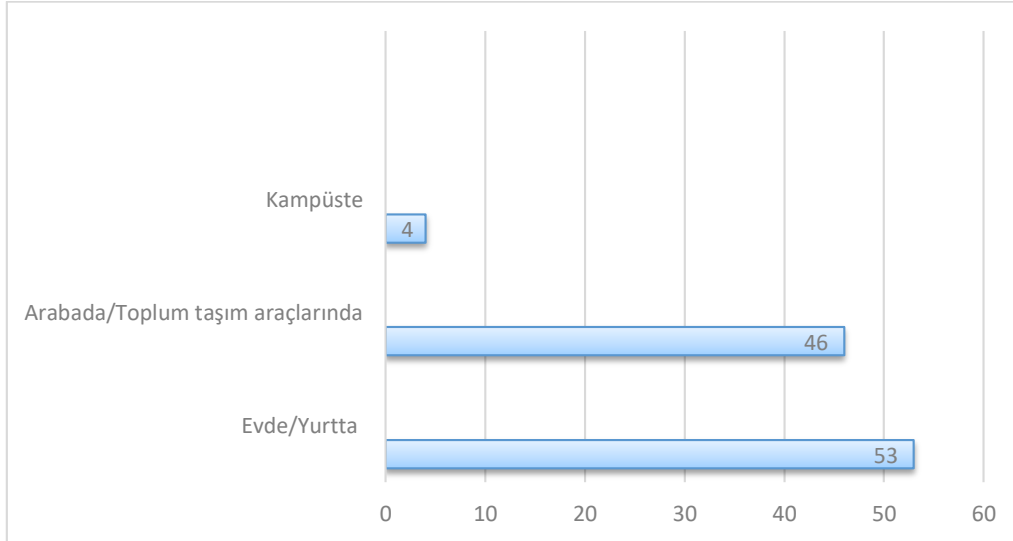
Üniversite öğrencilerinin gün içinde toplam radyo dinleme süresi

Katılımcıların radyoyu dinlerken en çok hangi mekanı tercih ettikleri incelendiğinde, çoğunlukla evde ve/veya yurttan dinledikleri görülmüştür. Ayrıca arabada ya da otobüsle seyahat halinde iken de radyo dinlemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Veriler Grafik 3'te sunulmuştur.

Grafik 3

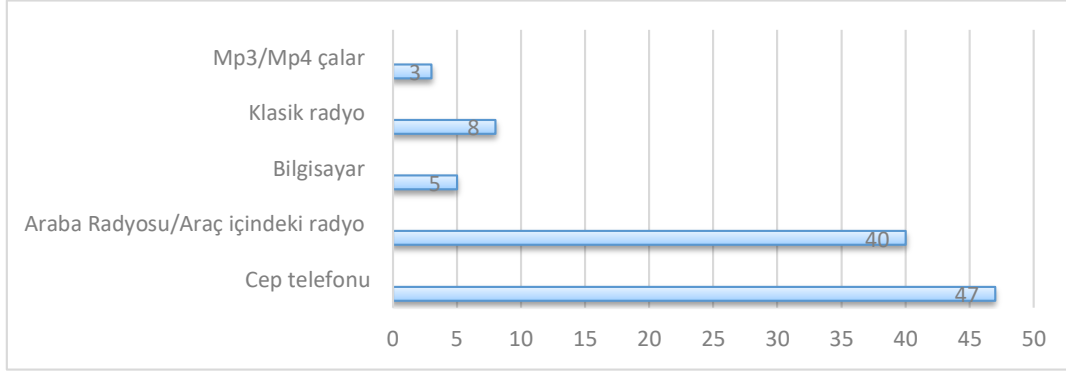
Üniversite öğrencilerinin radyo dinlerken en çok hangi mekanı tercih ettikleri

Üniversite öğrencilerinin radyoyu hangi ortam üzerinden dinlediklerini gösteren Grafik 4'te görüldüğü gibi çoğunluğunun radyoyu cep telefonu ve araba radyosu/araç radyosu ile dinledikleri, en az Mp3/Mp4 çaları tercih ettikleri bulunmuştur.

Grafik 4

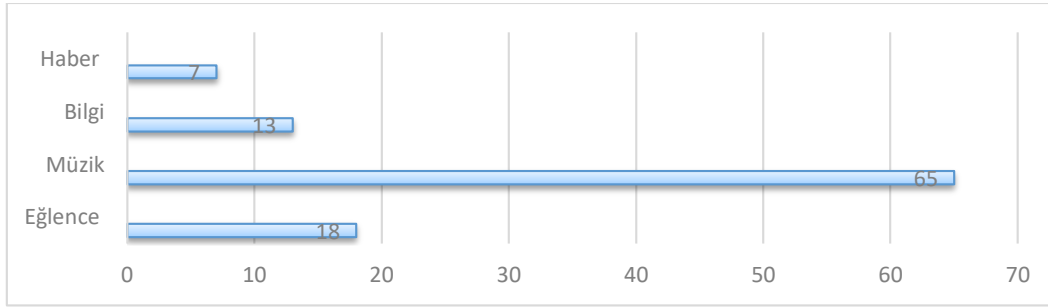
Üniversite öğrencilerinin radyoyu en çok hangi araç üzerinden dinledikleri

Katılımcıların büyük çoğunluğunun radyoyu müzik dinlemek amacıyla dinledikleri bulunmuştur. Bu bulgu katılımcıların genç yaş aralığında olması ile tutarlıdır.

Grafik 5

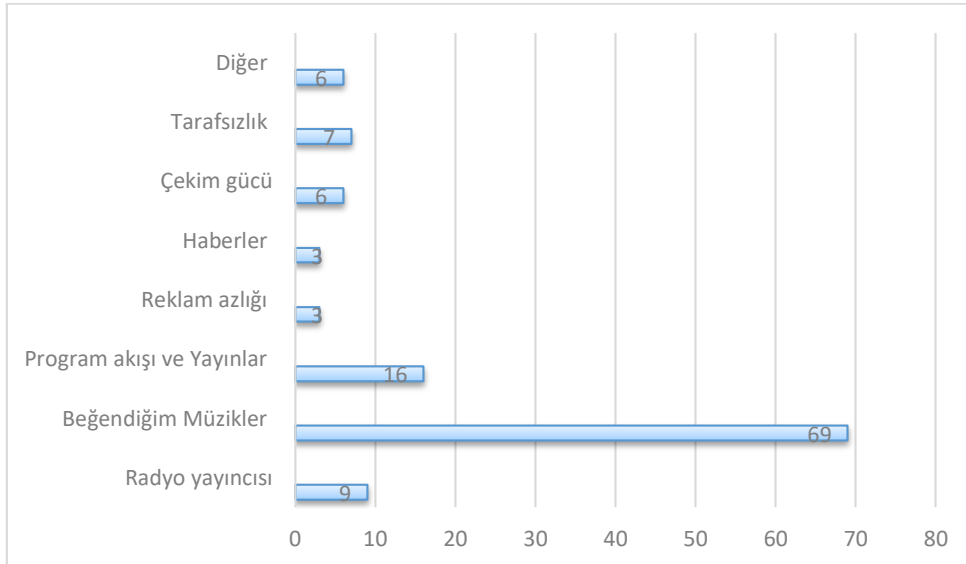
Üniversite öğrencilerinin radyoyu en çok hangi amaç için dinledikleri

Benzer şekilde, katılımcıların dinledikleri radyo kanalını seçme sebepleri incelendiğinde, radyo kanalını seçerken çoğunlukla beğendikleri müziklere göre tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Sırasıyla radyo akışı ve yayınlar, ve radyo yayıncısı gibi nedenlerinde radyo kanalını tercih etmede etkili olduğu bulunmuştur. Grafik 6'da görüldüğü üzere reklamların azlığı ya da haberler onların tercihlerinde etkili değildir.

Grafik 6

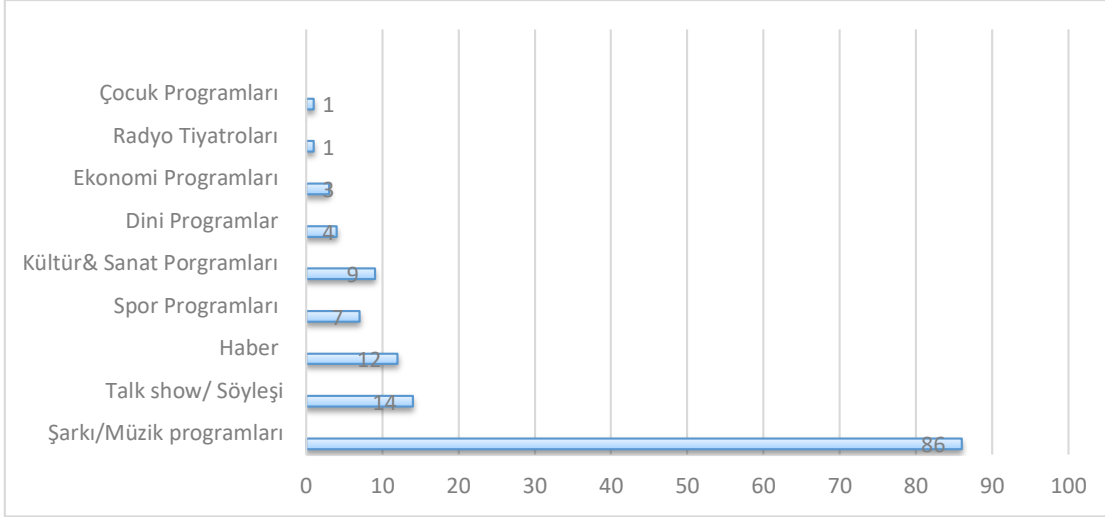
Üniversite öğrencilerinin dinlediği radyoyu tercih etme sebepleri

Katılımcıların öncelikli radyo dinleme amacı olan müzik ile paralel olarak, katılımcıların radyoda dinlemeyi en çok tercih ettikleri program türünün şarkı/müzik programları olduğu görülmüştür. Sırasıyla talk show/söyleşi ve haber programları da en çok tercih edilen radyo program türleridir.

Grafik 7

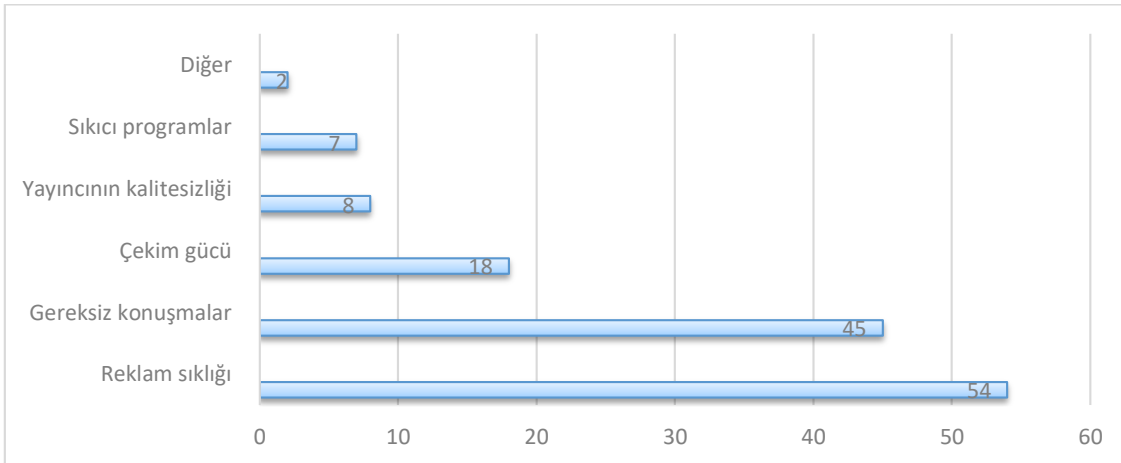
Üniversite öğrencilerinin radyoda en çok hangi tür programları dinledikleri

Katılımcıların radyo dinlerken en sık karşılaştığı sorunlar incelendiğinde Grafik 8’de görüldüğü üzere, reklam sıklığı ve radyoda yapılan gereksiz konuşmalar radyo dinlerken en sık karşılaştıkları sorunlardır.

Grafik 8

Üniversite öğrencilerinin radyo dinlerken en sık karşılaştığı sorunlar

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde farklı fakülte ve yüksek okullarda öğrenim gören üniversite öğrencileri ile yürütülen çalışmada günümüz koşullarına paralel olarak öğrencilerin radyo dinleme eğilimlerine yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

Radyonun farklı elektronik ortamlarda dinlenebildiği ancak gençlerin en çok cep telefonu ile dinlediği bulunmuştur. Bu bulgu Ak ve arkadaşlarının (2018) bulguları ile örtüşmektedir.

Günümüzde hemen hemen herkesin elinde cep telefonu olduğunu düşünürsek, radyo dinlemek için ilk tercih edilenin cep telefonu olması şaşırtıcı değildir.

Öğrencilerin çoğunlukla evde/yurtta ya araba ile seyahat halinde iken radyo dinlemeyi tercih ettikleri bulunmuştur. Bu bulgu Ak ve diğerlerinin (2018) bulgusu ile örtüşmektedir. Öğrencilerin gün içinde çoğunlukla okulda derste olduğu düşünüldüğünde, evde ders çalışırken ya da dinlenirken radyo dinlemeyi tercih ettikleri söylenebilir. Yine benzer şekilde, okula gidip gelirken yani seyahat halinde iken çoğunlukla radyo dinlemediği tercih ettikleri söylenebilir.

Çalışma verilerine göre gençler radyo dinlerken en çok reklamların çokluğundan ve gereksiz buldukları konuşmaları sorun olarak görmektedir. Öğrencilerin en çok radyoyu müzik dinlemek amacıyla kullandığı, en çok şarkı/müzik programlarını tercih ettikleri görülmektedir. Benzer şekilde, öğrencilerin dinledikleri radyo kanallarını tercih ederken beğendikleri şarkıları çalması ya da zevklerine hitap etmesi olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak, gelişen teknoloji ile birlikte radyonun dinlenme oranları ya da radyo dinlemek için kullanılan araçlar değişiklik gösterse de bir kitle iletişim aracı olarak radyo Z kuşağının da tercih ettiği bir araçtır. Gençlerin radyo dinlerken tercih ettikleri radyo kanalları ve radyo dinleme amaçları göz önüne alınarak, radyo kanallarının en çok dinlenen ve tercih edilen radyo kanalları arasına girmesi için belli kriterlere dikkat etmeleri gerekmektedir:

- Radyo kanallarında güncel ve popüler müzik türlerine yer verilmelidir.
- Radyo yayıncısının performansı da bir radyo kanalının dinlenme olasılığını arttırdığı için, donanımlı radyo programcısı olmak için radyo yayıncılığı eğitimleri verilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Ak, S., Yalın, B. & Kaya, S. (2018). Üniversite Gençliğinin Radyo Dinleme Eğilimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 740-758.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gönenç, E. Ö. (2003). İletişimin Tarihi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 57-72.
- Kılıç, N. (2020). Tematik Radyo Yayıncılığı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 281-302.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Özçağlayan, M. (2012). Türkiye'de Radyo Yayıncılığının Gelişimi (1926-1991). *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 14, 529-557.
- Öztay, O.H. & Koç, F. (2020). An investigation on the history of written communication and its cultural impacts. *Turkish Studies- Social*, 15(7), 229-240. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.47376>
- RTÜK (2014). <https://www.rtuk.gov.tr/> web sitesinden ulaşılmıştır.
- Seçim, M. Ö. (2017). Radyonun bir haber alma aracı olarak kullanılması: Adnan Menderes üniversitesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 302-317.
- Uzunçarşılı-Soydaş, A. (2010). *Kültürler Arası İletişim*. İstanbul: Parşömen Yayınları.

**BARTIN MINE ACCIDENT IN THE CONTEXT OF CRITICAL NEWS DISCOURSE
ANALYZING THE NEWS
ELEŞTİREL HABER SÖYLEMİ BAĞLAMINDA BARTIN MADEN KAZASI
HABERLERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ**

ŞERİFE NUR AKTAŞ

**Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı/Bölüm
Gazetecilik, ORCID ID: 0009-0000-9809-6335**

Özet

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların haber alma istekleri de değişmiştir. Geleneksel medya yerini yeni medyaya bırakmıştır. İnsanlar gündemde yaşanan sıcak gelişmeleri gazetelerden değil de artık internet haberciliğinden takip etmektedir. Ekim ayı gündemini belirleyen Bartın maden kazası bu haberlerden bir tanesidir. Kazanın ardından olayın internete aktarılması farklı biçimlerde gerçekleşti. Haberlerin okuyucuya ulaşmasına öncülük eden yeni medya, internet gazeteciliği ile haberlerin farklı bakış açısıyla kurgulanmasını sağladı. Araştırmada kurgulanan bu haberler hangi konularda ve içeriklerde farklılaşıyor sorusunun cevabı aranmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 14 Ekim 2022 tarihinde Bartın'da gerçekleşen maden kazasından sonra internette yayımlanan haberlere söylem incelemesi yapmaktır. Araştırmaya uygun olarak Bartın maden kazasına ilişkin haberlere Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. 14 Ekim 2022 tarihinden 20 Ekim 2022 tarihine kadar olan iki haftalık süreç ele alınmıştır. Seçilecek internet gazetelerindeki maden kazasına ilişkin haberler, söylem analizine tabi tutularak internet medyasındaki ele alınmış biçimleri ile ortaya konulacaktır. Haberlerin söylemleri en çok okunan iki internet gazetesi etrafında şekillenmiştir. Bunlar ensonhaber.com ve hürriyet.com internet gazeteleridir.

Anahtar Kelimeler: Bartın maden kazası, Haber Söylemi, İnternet gazeteciliği, Yeni medya

Summary

Nowadays, with the development of technology, people's desire to receive news has also changed. Traditional media has given way to new media. People now follow the hottest developments on the agenda not through newspapers but through online journalism. Bartın mining accident, which set the agenda for October, is one of these news. After the accident, the incident was transferred to the internet in different ways. New media, which pioneered the news to reach the readers, enabled the news to be constructed from a different perspective with internet journalism. In this research, the answer to the question of which topics and contents differentiate these news stories was sought.

The aim of this study is to conduct a discourse analysis on the news published on the internet after the mining accident in Bartın on October 14, 2022. In accordance with the research, Teun Van Dijk's critical discourse analysis was used on the news about the Bartın mining accident. The two-week period from October 14, 2022 to October 20, 2022 was discussed. The news about the mining accident in the selected online newspapers will be subjected to discourse

analysis and will be revealed with the way they are handled in the online media. The discourse of the news is shaped around the two most read online newspapers. These are ensonhaber.com and hürriyet.com internet newspapers.

Key Words: Bartın mining accident, News Discourse, Internet journalism, New media

SEVGİ Mİ? ADALET Mİ? İKTİSATTAKİ BİREYİ YENİDEN SORGULAMAK

Ezgi AYDOĞAN,

Dr, Kırklareli Üniversitesi, ORCID NO: 0009-0002-4851-1785

Özet

Bu çalışmada amaçlanan iktisattaki bireyi kişisel çıkar üzerinden yeniden sorgulamaktır. Bu sorgulama insanın ahlaki bir canlı olması üzerinden gerçekleşmiştir. Çalışmanın kalkış noktası 1871 yılında Charles Darwin tarafından yazılan İnsanın Türeyişi isimli eserdir. Darwin bu kitapta ahlaki duyguların gelişiminde sempati ve iş birliği kadar kişisel çıkarı da vurgulamış ve ahlakın insanlarda doğal seçimle evrimleştiğini iddia etmiştir. İlk bakışta ahlaki duyguların içerisinde kişisel çıkarı barındırıyor olması gibi bir yaklaşım yüzyıllardır var olan ahlak felsefesine son derece ters bir durum gibi gözükmektedir. Genel kabul ahlaki değerlerin varlık amacı kişinin bencilliğini törpülemektir. Ancak ahlakın evrimsel açıklaması ise, bu iki uç güdünün bir arada var olmasını içermektedir. Bu yaklaşım iktisattaki bireyin yeniden sorgulanmasına neden olmuştur. Klasik iktisadın temel varsayımlarından birisi olan homo economicus yani iktisadi insan yeniden ele alınmıştır. İktisadi dünyada ahlaki birey, iktisadi bireyin tam karşısında konumlandırılmıştır. Ahlaki birey diğerleriyle ilgili faydanın ön planda olması ile ilgilenirken; iktisadi birey ise kendisiyle ilgili faydanın ön planda olmasıyla ilgilenir şeklinde bir yaklaşım söz konusudur. Ahlakın önemini kabul etmek bireyin kişisel çıkarına göre hareket ettiğini dışlamak anlamına gelmez. İnsan kendi faydasını düşünebilirken aynı zamanda etik değerlere, yargılara ve inançlara göre hareket eden ahlaki bir varlıktır. Ahlaka dair bu kapsayıcı yaklaşım ahlakın nasıl ortaya çıktığı gibi soruları beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda yapılan disiplinler arası çalışmalar ise iş birliğinin ahlaka evrimleştiği yönündedir. İş birliği ahlak ilişkisi düşünce tarihi açısından yeni değildir. Antik Yunan'dan beri birçok düşünür bu kapsayıcı bakış açısı ile insanı ve toplumu değerlendirmiştir. Çalışmada öncelikle iş birliği ve ahlak ilişkisinden bahsedilmiş ve devamında iktisattaki birey ahlaka dair bu kapsayıcı bakış açısı üzerinden yeniden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, İş Birliği, Adam Smith, Sevgi, Adalet

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF NATIONAL THESES ON DIGITAL LITERACY
DİJİTAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE YAZILMIŞ ULUSAL TEZLERİN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Damla KARAGÜL¹, Hicran Özlem ILGIN²

¹**Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, ORCID: 0000-0003-2947-7032**

²**Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
ORCID: 0000-0002-0549-0710**

Özet

Dijital okuryazarlık, dijital araç ve kaynakları fark etmek, yönetmek ve analiz etmek amacıyla bireylerin gerçekleştirdiği dijital ortam odaklı okuryazarlıklardır. Farklı teknolojik araçların doğru kullanımları ile bilgiye erişme, üretme ve paylaşma süreçlerinde bireylerin birtakım dijital becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu dijital öğrenme ve öğretme süreçlerinde “dijital okuryazarlık” kavramı ön plana çıkmakta; her bireyin bir dijital okuryazar olması, çağın gerisinde kalmamaları noktasında önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, dijital okuryazarlık alanında ulusal yazında yapılan lisansüstü tez çalışmalarını sınıflandırarak analiz etmektir. Veriler, Yükseköğretim Kurumu Dokümantasyon (YÖK) Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanından elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini, isminde “dijital okuryazarlık” geçen lisansüstü tez çalışmaları oluşturmakla birlikte mevcut 90 tez; üniversite, yıl, ana bilim dalı, tür, veri toplama tekniği vb. değişkenler ele alınarak bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre isminde dijital okuryazarlık kavramı geçen lisansüstü tezler 2020 yılından itibaren büyük bir artış gösterse de tezlerin çoğunluğu 2022 yılında yoğunlaşmakta ve yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır. Daha çok Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı bünyesinde üretilen lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerinin nicel araştırma ve veri toplama tekniğinin anket olduğu kayıt altına alınmıştır. Ulusal Tez Merkezinde yayınlanan bu tezlerin çoğunlukla “Eğitim ve Öğretim” alanında yazıldığı tespit edilmiştir. Bu durum literatürde diğer alanlar için bir eksiklik olarak nitelendirilmektedir. Dijital okuryazarlık becerisinin “dijital çağda hayatta kalma becerisi” olarak düşünüldüğü günümüzde tüm alanlarda bu konuya yönelik tez çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Ulusal Tez Merkezi, Bibliyometrik Analiz

Abstract

Digital literacy is digital environment-oriented literacies performed by individuals in order to recognize, manage and analyze digital tools and resources. Individuals need to have some digital skills in the processes of accessing, producing and sharing information through the correct use of different technological tools. In these digital learning and teaching processes, the concept of "digital literacy" comes to the fore; It is important for every individual to be digitally literate so that they do not fall behind the times. The aim of this study is to classify and analyze postgraduate thesis studies conducted in the national literature in the field of digital literacy. The data was obtained from the database of the Higher Education Institution Documentation

(YÖK) Department National Thesis Center. The universe of the research consists of postgraduate theses with the word "digital literacy" in their name, and 90 theses; university, year, major, type, data collection technique, etc. The variables were examined using the bibliometric analysis method. According to the results of the research, although postgraduate theses with the concept of digital literacy in their titles have increased significantly since 2020, the majority of theses are concentrated in 2022 and consist of master's theses. It has been recorded that the research methods of the postgraduate theses produced mostly within the Department of Computer and Instructional Technologies Education are quantitative research and the data collection technique is survey. It has been determined that these theses published in the National Thesis Center are mostly written in the field of "Education and Training". This situation is described as a deficiency for other fields in the literature. Nowadays, when digital literacy skill is considered as "the skill of survival in the digital age", thesis studies on this subject need to be carried out in all fields.

Keywords: Digital Literacy, National Thesis Center, Bibliometric Analysis

1. GİRİŞ

Bilgisayar ve internetin icadından bu yana okuryazarlık kavramı, geleneksel okuma ve yazma anlayışı dışında yeni anlamlar kazanmıştır. Medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık olarak hayatımıza sonradan giren bu kavramlar birbiriyle örtüşse de dijital okuryazarlık her birinden bir öge almakta ve bunları geniş bir kavramda toplamaktadır (University of the Potomac, 2022). Genel itibariyle dijital okuryazarlık kavramı; teknolojik araçları ve interneti kullanma becerisi ile bilgi ve iletişim teknolojilerinde gizlilik bilgisine sahip olmayı kapsamaktadır (Yay, 2019: 15). Günümüz dijital çağda medyanın gücü ve bilginin önemi birleşerek dijital okuryazarlığı, bireylerin çağa entegrasyonları için önemli bir kıstas haline getirmektedir. Dünyanın dört bir yanından hükümetler, dijital okuryazarlığın önemini, ekonomik kalkınmaya olan katkısını kabul etmekte, dijital okuryazarlığı ilerletmek için çeşitli stratejiler uygulamaktadır (Murray ve Perez, 2014: 85). Buna yönelik olarak ülkemizde 2053 vizyonu ile hazırlanan 12. Kalkınma planında da dijital okuryazarlığın önemi vurgulanmıştır (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 7). Özellikle 43. Maddede "*Dijital araçlara erişimi olan ve bu araçları kullanabilenler ile bu imkâna sahip olmayanlar arasındaki eşitsizlik artmakta, dijital platform şirketlerinin teknolojik ve iktisadi güçlerinin büyüklüğünün orantısız bir şekilde artmasıyla bireysel ve toplumsal davranışları yönlendirme imkânlarına sahip olmaları dijital teknolojilere ilişkin kamu düzenlemelerine olan ihtiyacı artırmaktadır.*" ifadesi ile dijital araçlara erişimin cinsiyetler arasında eşit olması için kamu düzenlemelerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiş; bu alanda yapılacak stratejik planlamaların önü açılmıştır.

Dijital araçların yoğun kullanıma sahip olduğu günümüzde, dijital okuryazarlık üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde alanyazında bu konu üzerindeki çalışmalarını ele alacak ve sınıflandıracak yöntemlere ihtiyaç duyulduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla dijital okuryazarlık alanında yapılan araştırmaların ne durumda olduğu, yıllara göre nasıl bir değişim ve gelişim izlediğinin belirlenebilmesi noktasında bibliyometrik analiz yöntemi önem arz etmektedir. Duran ve Çelikkaya (2019: 153), bibliyometrik analiz yönteminin, alanyazındaki araştırma politikalarının tespit edilmesi ve yayınlara yönelik politika üretilmesinde kullanılan bir araç olduğunu ifade etmektedir. 1969 yılında Pritchard tarafından ortaya konulan bibliyometrik analiz, belgelerin sayımı ve analizi, istatistiksel ve matematiksel tekniklerin akademik yayınlara, kitaplara vb. çalışmalara uygulanması yoluyla iletişim kalıplarını inceleyen bir alandır (Diotado, 1994; akt: Köşker, 2020: 777; Aydın ve Aksöz, 2019: 617). İletişim, sosyoloji, tarih vb. farklı disiplinlerce ele alınan, farklı anabilim dallarında gerçekleştirilmiş bibliyometrik çalışmalar, ilgili literatürde ağırlıklı olarak lisansüstü tezler ve

bilimsel makaleler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Akkaşoğlu vd., 2019: 1198). Lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelendiği birçok ulusal (Beşel, 2017; Köşker, 2020; Aydeniz ve Haydaroğlu, 2021; Oğuzbalaban, 2019) ve uluslararası (Angammana ve Jayatissa, 2016; Garg ve Saini, 2015; Kankam, Okyere ve Awuah, 2020; Kumbhar, 2019) çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmada, dijital okuryazarlık alanında ulusal yazında yapılan lisansüstü tez çalışmalarını çeşitli parametreler çerçevesinde sınıflandırarak analiz etmek ve dolayısıyla literatüre katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın evrenini Yükseköğretim Kurumu Dokümantasyon (YÖK) Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanında yer alan ve isminde "Dijital Okuryazarlık" geçen lisansüstü tez çalışmaları oluşturmakta; veriler ise bu tezlerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi neticesinde elde edilmektedir.

1.1. Dijital Okuryazarlık

1960 ve 1970'li yıllarda gelişen ve değişen teknolojinin gücü, ülkelerin bu teknolojileri kullanma ve erişme noktasında "geride kalma" korkusu yaşamalarına neden olmakta, bu durum teknoloji okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ile dijital okuryazarlık gibi kavramların ortaya çıkmasını doğurmaktadır (Leaning, 2019; 4). Bu kavramlardan bazıları günümüz teknoloji çağına tutunamayıp, tarihte kalırken dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı güncelliğini koruyan, gittikçe önem arz eden kavramlar haline gelmektedir (Silik ve Aydın, 2021: 18). Alanyazında birçok dijital okuryazarlık bileşeni bulunmaktadır (Perdana, Yani, Jumadi ve Rosana, 2019: 171). Bu yönelik olarak Hatlevik ve Christophersen (2013: 241), dijital okuryazarlık yeterliliğinin teknolojiyi kullanma, teknolojiden yararlanma, bilgiyi elde etme, değerlendirme, üretme ve bilgiyi iletme becerilerini içerdiğini öne sürmektedir. Chetty vd., (2018: 10) beş dijital okuryazarlık disiplininin bahsetmiştir:

- 1) Dijital içeriği arama, alma, onu manipüle etme, değerlendirme, sentezleme ve oluşturma yeteneğini içeren bilgi okuryazarlığı,
- 2) Teknolojiyi ve teknolojik araçların kullanımını anlamak için gereken dijital donanım ve yazılımları çalıştırma yeteneğini kapsayan bilgisayar okuryazarlığı,
- 3) Metin, ses, görüntü, video ve sosyal medya ile etkileşim içerisinde kurma yeteneği dahil olmak üzere medya okuryazarlığı
- 4) Geleneksel ve yenilikçi medyadaki iletişim becerileri de dahil olmak üzere iletişim okuryazarlığı,
- 5) Belirli yaşam durumları için çeşitli teknolojileri benimseme yeteneği de dahil olmak üzere teknoloji okuryazarlığıdır.

Karpati (2011) ise, dijital okuryazarlığın temel bileşeninin; çalışma veya rekreasyon için bilgisayar ve web tabanlı ortamlar tarafından desteklenen ağlarda bilgiye erişmek, onu yönetmek ve değerlendirmek, entegre etmek ve iletme olduğunu ifade etmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, bu teknolojileri aktif olarak kullanabilecek nitelikli bireylerin yetiştirilmesini gerektirmektedir (İlgin ve Kazashka, 2021: 81). Bu teknolojileri aktif ve bilinçli kullanma durumu ise akıllara dijital okuryazarlık kavramını getirmektedir. Dijital okuryazar bir birey, yenilikçi, iletişim kurabilen, yaratıcı, eleştirel düşünen, sorgulayan, karar verme becerisine sahip, teknolojik kavramları bilen ve araçları kullanabilen, dijitale entegre bireydir (Karakuş ve Ocak, 2019: 130). Tyger (2011), dijital okuryazar bireyler için cep telefonu, bilgisayar gibi dijital araçları ve Web 2.0 araçlarını etkin kullanabilen, yeni teknolojilere adapte bireyler olduklarını belirtmektedir. Bireylerin

dijital okuryazarlıklarını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler; cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum, eğitim vb.dir (Karagül, Şeker ve Aykut, 2021; Monteiro ve Leite, 2021). Özellikle öğrenciler üzerine yapılan çalışmalarda, dijital okuryazarlığın öğrencinin cinsiyeti, ebeveyninin ekonomik durumu ve eğitim düzeyine bağlı olduğu kayıt altına alınmıştır (Tran vd., 2020; Hatlevik vd., 2018; Mascheroni ve Olafsson, 2016). Bu bağlamda dijital çağa entegrasyon noktasında cinsiyet eşitliği, toplumsal ve ekonomik refah, eğitim olanakları üzerinde iyileştirici politikalar yürütülmesi önem arz etmektedir.

Literatürde dijital okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların büyük çoğunluğunun eğitim-öğretim ortamı odaklı, öğretmen ve öğrenciye yönelik olduğu gözlemlenmektedir (Şahin ve Kalkan, 2022; Ogelman, Demirci ve Güngör, 2022; Aksoy, Karabay ve Aksoy, 2021). Fakat konunun güncelliği ve her geçen gün dijital araçların kullanımının artması, dijital okuryazarlık üzerine yapılacak çalışmaların eğitim-öğretim ortamı ile sınırlı kalmayıp tüm alanlarda yaygınlaşması gerekliliğini doğurmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Ulusal Tez Merkezinde yayınlanan, isminde “dijital okuryazarlık” kavramı bulunan lisansüstü tez çalışmaları üzerinde bir analiz gerçekleştirilmiştir. Yapılan incelemeler doğrultusunda toplam 90 lisansüstü teze erişilmiş; bu tezler üniversite, yıl, ana bilim dalı, tür, veri toplama tekniği vb. değişkenler ele alınarak bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmiştir.

Bibliyometrik analiz, belirli bir anabilim dalında yapılmış olan bilimsel ve akademik çalışmaları ayrıntılı biçimde değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Borgman ve Furner, 2002: 2). Son yıllarda araştırmalarda büyük bir popülerlik kazanan bibliyometrik analiz, akademik çalışmaların araştırma bileşenlerini ortaya çıkarmak ve mevcut literatürdeki belirli bir alanın entelektüel yapısını keşfetmek amacıyla kullanılmaktadır (Donthu vd., 2021: 188). Bu yönüyle bibliyometrik analiz yöntemi; bilimsel çalışmaları yazarlar, anahtar kelimeler, kurumlar ve yıl gibi parametreler çerçevesinde inceleyerek, araştırmalara genel bir bakış açısı sağlamaktadır (Lee, 2017: 444). Ellegaard ve Wallin (2015: 1812), bu yöntemin, bilimsel üretimi değerlendirme ve sonuçları politika yapıcılara, bilim insanlarına veya diğer paydaşlara sunma ihtiyacından kaynaklanarak kullanıldığını belirtmektedir. Ilgın ve Ulupınar (2020: 72) ise, bibliyometrik analizi hem bilimsel gelişim hem de literatürün gelişiminde önemli bir araç olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda çalışmada, isminde “Dijital Okuryazarlık” kavramı geçen lisansüstü tez çalışmalarının bibliyometrik analiz yöntemi ile analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

3. BULGULAR

Bu çalışmada YÖK tez veri tabanında bulunan, isminde “Dijital Okuryazarlık” kavramı geçen lisansüstü tez çalışmaları üzerinde bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde toplam 90 lisansüstü teze ulaşılmış; gözlemlenen veriler tablo ve grafikler ile sunulmuştur.

Tablo 1. Başlığında “Dijital okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Türüne Göre Dağılımı

Tez Türü	Frekans	Yüzde
Doktora	7	%8
Yüksel Lisans	82	%91

Tıpta Uzmanlık	1	%1
Toplam	90	%100

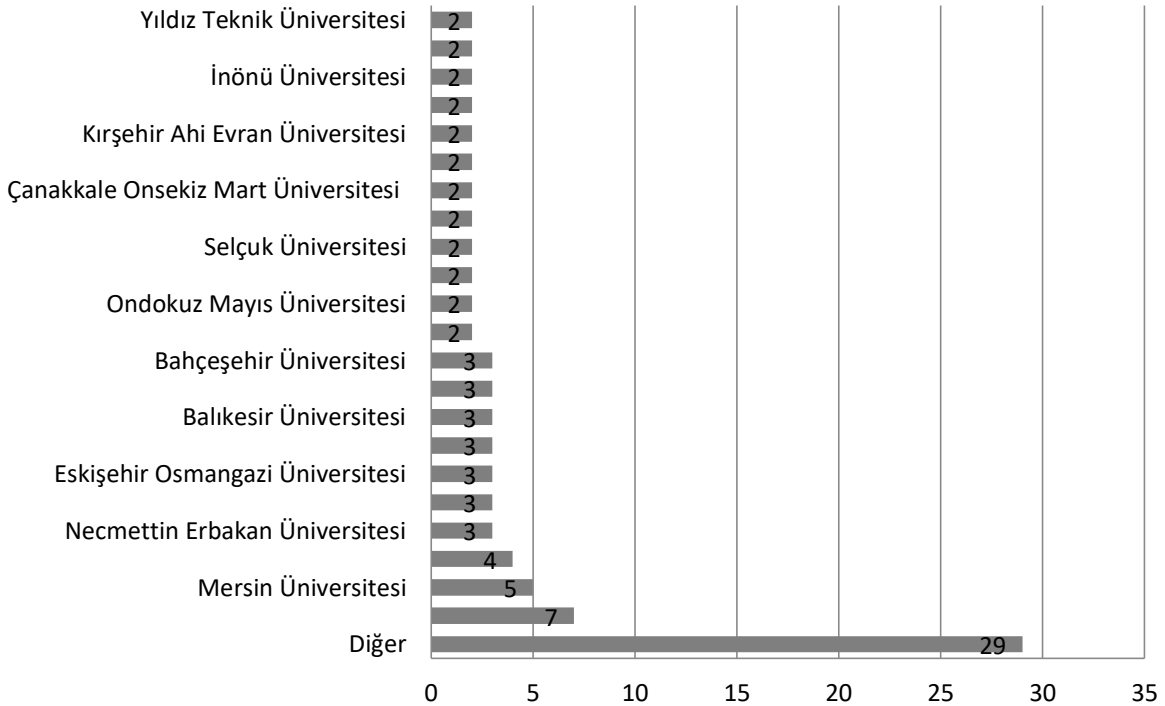
Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı incelendiğinde, 90 tez çalışmasının 82’sinin Yüksek Lisans 7’sinin Doktora ve 1’inin Tıpta Uzmanlık tezlerinden oluştuğu kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda lisansüstü tezlerin %91’i yüksek lisans, %8’i doktora ve %1’i Tıpta Uzmanlık tezlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Frekans	Yüzde
Nitel	8	%9
Nicel	66	%73
Karma (Nitel-Nicel)	16	%18
Toplam	90	%100

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı incelendiğinde, 90 tez çalışmasının 66’sında %73 oran ile nicel, 8’inde %9 oran ile nitel ve 16’sında ise %18 oran ile hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Grafik 1. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” İçeren Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” içeren lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde en çok çalışma 7 tez %7’lik oran ile Gazi Üniversitesi’nde; onu takiben 5 tez

%5'lik oran ile Mersin Üniversitesi, 4 tez %4'lük oran ile Atatürk Üniversitesi'nde yapılmıştır. Toplam 56 üniversitenin lisansüstü tez başlığında "Dijital okuryazarlık" kavramının geçtiği görülmüş, %36'lık bir oranda 29 üniversitenin lisansüstü tez başlığında "Dijital okuryazarlık" kavramı bulunduğu kayıt altına alınmıştır.

Tablo 3. Başlığında "Dijital Okuryazarlık" Geçen Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Tekniklerine Göre Dağılımı

Veri Toplama Tekniği	Frekans	Yüzde
Anket	64	%71
Görüşme	6	%7
Durum Çalışması	1	%1
Doküman Analizi	1	%1
Karma (Anket ve Görüşme)	16	%18
Yarı Deneysel	2	%2
Toplam	90	%100

Tablo 3'te verilen, başlığında "Dijital Okuryazarlık" içeren lisansüstü tezlerin veri toplama tekniklerine göre dağılımı incelendiğinde 90 lisansüstü tezin 64'ünde anket (%71) ve 2'sinde yarı deneysel yöntem (%2) kullanıldığı görülmüş; %7 oran ile 6 tezde derinlemesine görüşme tekniği, 1'er tez olmak üzere 2 tezde durum çalışması ve doküman analizi, 16 tez %18'lik oranda ise karma yöntem kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

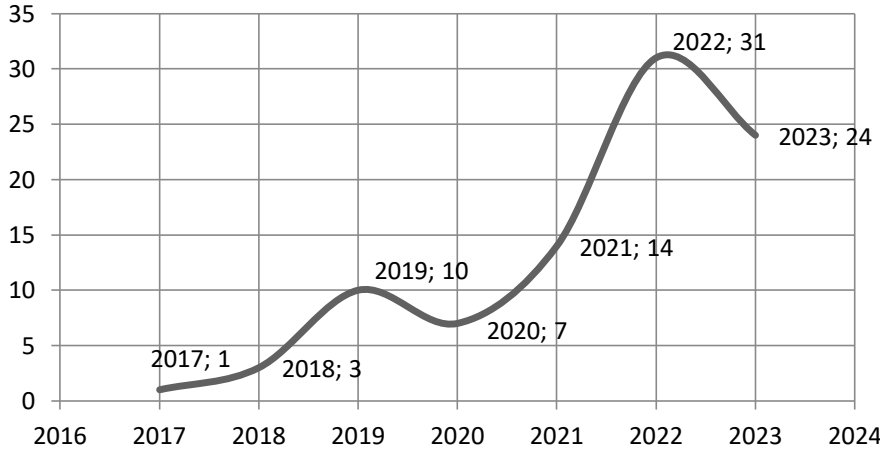
Tablo 4. Başlığında "Dijital Okuryazarlık" Geçen Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dalına Göre Dağılımı

Ana Bilim Dalı	Frekans	Yüzde
Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı	3	%3
İngiliz Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı	2	%2
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	14	%16
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı	17	%19
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	2	%2
Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı	5	%2
İşletme Ana Bilim Dalı	2	%2
Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı	4	%5
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı	11	%12

Matematik ve Fen Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	%6
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı	7	%8
Gazetecilik Ana Bilim Dalı	2	%2
Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı	2	%2
Diğer	17	%19
Toplam	90	%100

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin ana bilim dalına göre dağılımı incelendiğinde 17 tezin %19’luk oran ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı kapsamında, 14 tezin %16’lık oran ile Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı ve 11’inin %12’lik oran ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı bünyesinde yazıldığı kayıt altına alınmıştır. Bu tezleri sırasıyla 7 tez ile Temel Eğitim Ana Bilim Dalı (%8), 5 tez ile Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı (%6) ve 4 tez ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalında (%5) yazılan tezler takip etmektedir. Bunların dışında 17 tez (%19) hemşirelik, sağlık yönetimi, eğitim yönetimi, reklamcılık, Türkçe eğitimi vb. ana bilim dalı bünyesinde yazılmış 1’er tezi kapsamaktadır.

Grafik 2. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 2’de, başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2017-2023 yılları arasındaki tezlere erişilmiştir. 24 tezin 2023 yılında, 31 tezin 2022 yılında, 14 tezin 2021 ve 7 tezin 2020 yılında yazıldığı kayıt altına alınmıştır. 2020 öncesinde ise sırasıyla 2019’da 10, 2018’de 3 ve 2017 yılında 1 tez yazıldığı görülmüştür. Bu bağlamda 2020’lerde dijital okuryazarlık konusuna yönelimin arttığı gözlemlenmiş, 2022 yılında en büyük artışın olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tez Yazarlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	48	%53

Erkek	42	%47
Toplam	90	%100

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde, 48 tez çalışmasının %53 oran ile kadın, 42 tez çalışmasının %47 oran ile erkek yazara ait olduğu kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda tez yazarlarının cinsiyetleri yakın bir orana denk düşmektedir.

Tablo 6. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Tez Danışmanlarının Unvana Göre Dağılımı

Danışman	Frekans	Yüzde
Profesör	30	%33
Doçent	35	%38
Dr. Öğr. Üyesi	26	%29
Toplam	91	%100

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin tez danışmanlarının unvana göre dağılımı incelendiğinde, 90 tez çalışmasının %33 oranla tez danışmanı Profesör iken %38’i 35 frekans ile doçent olarak dağılım göstermektedir. 26 tez çalışmasının danışmanları Dr. Öğr. Üyesi olarak kayıt altına alınmıştır. Toplam 91 danışman hesaplanmasının nedeniyse bir lisansüstü tez çalışmasında Profesör ve Doçent olmak üzere iki danışman bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Tez Danışmanlarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Danışman Cinsiyeti	Frekans	Yüzde
Kadın	45	%49
Erkek	46	%51
Toplam	91	%100

Başlıkta “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin tez danışmanlarının cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, 46 tez çalışmasının %51 oranla tez danışmanının cinsiyeti erkek iken diğer 45 tez çalışmasının danışmanlarının cinsiyeti kadın olarak dağılım göstermektedir. 90 tez çalışması olduğu halde toplam frekansın 91 olarak kayıt altına alınmasının nedeni, bir lisansüstü tez çalışmasının iki danışmanının olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Başlığında “Dijital Okuryazarlık” Geçen Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Konu	Frekans	Yüzde
Eğitim ve Öğretim	70	%69

Bilim ve Teknoloji	6	%6
İşletme	4	%4
İletişim Bilimleri	4	%4
Halkla İlişkiler	2	%2
Dilbilim	1	%1
Psikoloji	1	%1
Sosyoloji	1	%1
Psikiyatri	1	%1
Çalışma Ekonomisi	1	%1
Hemşirelik	1	%1
Yönetim Bilişim Sistemleri	1	%1
Müzik	1	%1
Turizm	1	%1
Sağlık Kurumları Yönetimi	1	%1
Reklamcılık	1	%1
Spor	1	%1
Kamu Yönetimi	1	%1
Bilgi ve Belge Yönetimi	1	%1
Gazetecilik	1	%1
Toplam	101	%100

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımı Tablo 8’de yer almaktadır. Konuların 70 tez %69 oran ile eğitim ve öğretim alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu oranı sırasıyla 6 frekans %6 oran ile bilim ve teknoloji, 4 frekans %4 oran ile işletme, iletişim bilimleri ve 2 frekans %2 oran ile halkla ilişkiler konuları takip etmektedir. Diğer konular ise 1 frekans %1’lik oran ile dilbilim, psikoloji, sosyoloji, psikiyatri, çalışma ekonomisi, gazetecilik vb. alanlara ayrılmaktadır.

4. SONUÇ

Her geçen gün değişen teknoloji, beraberinde yeni dijital araçları getirmekte; bireylerin bu dijital araçları kullanma noktasında kendini yeterli hissetmesi, günümüz çağına entegrasyonları için önem arz etmektedir. Dijital okuryazarlık olarak adlandırdığımız bu beceri, hem ulusal hem de uluslararası literatürde güncel çalışma konusu olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda araştırma, dijital okuryazarlık konusuna verilen önemi, lisansüstü tez çalışmaları çerçevesinde incelemeyi amaç edinmektedir. Bu amaç doğrultusunda Yükseköğretim Kurumu

Dokümantasyon (YÖK) Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezinde, isminde “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezler, nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Başlığında dijital okuryazarlık kavramı geçen toplam 90 lisansüstü teze erişilmiştir. Bu konu üzerinde yapılan çalışmaların 2017 yılında başladığı, özellikle 2020 yılından itibaren artış gösterdiği ve 2022 yılında en yüksek çalışma oranına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma esnasında elde edilen bulgulara göre, başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen tezlerin yazarlarının ve danışmanlarının cinsiyet dengesinde büyük bir farklılık bulunmamaktadır. Danışmanların unvanı çoğunlukla Doçent Dr. Olmak üzere, bu unvanı sırasıyla Profesör Dr. ve Dr. Öğr. Üyesi takip etmektedir. Bir lisansüstü tez çalışmasında Profesör ve Doçent olmak üzere iki danışman bulunması nedeniyle 90 tez çalışmasında 91 tez danışmanı bulunduğu gözlemlenmiştir.

İsminde “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin yöntemi, çoğunlukla nicel araştırmaya dayanmakta, veri toplama tekniği olarak ise çoğunlukla anket tercih edilmekte; onu takiben sırasıyla nitel ve nicel bir arada olan karma yöntem, görüşme, yarı deneysel, doküman analizi ve durum çalışması kullanılmaktadır.

Dijital okuryazarlık üzerine yazılan tezlerin türü yüksek lisans düzeyinde yoğunlaşmakta; buna ek olarak, 7 doktora tezine ve yalnızca 1 tıpta uzmanlık tezine rastlanmaktadır. Tezlerin üniversite dağılımları incelendiğinde, başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tez çalışmalarına sahip toplam 56 üniversite olduğu kayıt altına alınmış; Gazi Üniversitesi’nde bu alanda yazılmış 7 tez ile bir yoğunluk tespit edilmiştir. Diğer yandan Mersin Üniversitesi 5 tez çalışması ve Atatürk Üniversitesi 4 tez çalışması ile diğer üniversitelere oranla başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen tez çalışmaları arasında daha büyük bir temsil oranına sahiptir.

Başlığında “Dijital Okuryazarlık” geçen lisansüstü tezlerin “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri” ana bilim dalında yoğunlaştığı gözlemlenmiş, bunun dışında sırasıyla “Eğitim Bilimleri” ve “Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi” ana bilim dalı bünyesinde yazıldıkları kayıt altına alınmıştır. Yapılan bibliyometrik analiz sonucunda, toplam 90 lisansüstü tezin 70’inin “Eğitim ve Öğretim” konusu kapsamında yazıldığı tespit edilmiştir. Son yıllarda dijital okuryazarlığa artan yönelim ve gereklilik, alanyazında bu konunun yalnızca “Eğitim-Öğretim” alanında yoğunlaşması yerine birçok alana entegre edilmesini gerekli kılmaktadır. Başta afet yönetimi olmak üzere, kalkınma, ekonomi ve siyaset dahil, dijital okuryazarlığın tüm alanlardaki ve dezavantajlı gruplar dahil tüm kesimlerdeki önemi göz önüne alınarak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Akkaşoğlu, S., Akyol, C., Ulama, Ş., & Zengin, B. (2019). Tarım turizmine yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*.
- Aksoy, N. C., Karabay, E., & Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894.
- Angamma, A. S., & Jayatissa, L. A. (2016). A Bibliometric Study of Postgraduate Theses in Library and Information Science with Special Reference to University of Kelaniya and University of Colombo, Sri Lanka.
- Aydeniz, S., & Haydaroglu, M. (2021). Dört temel dil becerisi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 200-216.
- Aydın, B. ve Aksöz, E. O. (2019). Destinasyon alanında yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik profili, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (1), 615-636

- Beşel, F. (2017). Türkiye’de maliye alanında yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi (2003-2017). *International Journal of Public Finance*, 2(1), 27-62.
- Borgman, C., L. ve Furner, J. (2002). Scholarly communication and bibliometrics. *Annual Review of Information Science and Technology*. 36, 2-45
- Chetty, K., Qigui, L., Gcora, N., Josie, J., Wenwei, L., & Fang, C. (2018). Bridging the digital divide: measuring digital literacy. *Economics*, 12(1), 20180023.
- Diodato, V. P. (1994). *Dictionary of Bibliometrics*. USA: The Hawthorne Press
- Donthu, N., Gremler, D. D., Kumar, S., & Pattnaik, D. (2022). Mapping of Journal of Service Research themes: A 22-year review. *Journal of Service Research*, 25(2), 187-193.
- Duran, G., & Çelikkaya, S. (2019). Türkiye’de lojistik üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *GÜ İslahiye İibf Uluslararası E-Dergi*, 3(3), 152-167.
- Ellegaard, O., & Wallin, J.A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics* 105, 1809–1831 (2015). <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1645-z>
- Garg, K. C., & Saini, V. (2015). Bibliometrics of Postgraduate Dissertations and Doctoral Theses submitted to Indira Gandhi Agricultural University (IGAU) during 1971-2010. *Library Herald*, 53(3), 284-292.
- Hatlevik, O. E., & Christophersen, K. A. (2013). Digital competence at the beginning of upper secondary school: Identifying factors explaining digital inclusion. *Computers & education*, 63, 240-247.
- İlgin, H. Ö., & Kazashka, M., (2021). Bibliometric analysis of public relations axis postgraduate theses related to social media or new media concepts. *Communication and Technology Congress 2021* (pp.31-38). İstanbul, Turkey
- İlgin, H. Ö., & Ulupınar, Ş. C., (2020). Sosyal sorumluluk alanı üzerine yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *İletişimde Güncel Yaklaşımlar* (pp.67-82), Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Kankam, P. K., Okyere, E. K., & Awuah, P. (2020). A Bibliometric Study of MPhil Theses at The Department of Information Studies, University of Ghana (2000-2018). *Library Philosophy & Practice*.
- Karagül, I. N., M. Seker., & C. Aykut. (2021). “Investigating students’ digital literacy levels during online education due to COVID-19 pandemic,” *Sustainability*, vol. 13, no. 21, Article ID 11878.
- Karakuş, G. & Ocak, G. (2019). Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz-yeterlilik Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (1), 129-147. DOI: 10.32709/akusosbil.466549
- Karpati, A. (2011). Digital literacy in education.
- Köşker, H. (2020). Coğrafi işaret konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(4), 775-787.
- Kumbhar, K. N. (2019). A Bibliometric study of Ph. D. Awarded Theses in Department of Library and Information Science. *PEARL-A Journal of Library and Information Science*, 13(1), 1-6.

- Leaning, M. (2019). An approach to digital literacy through the integration of media and information literacy. *Media and Communication*, 7 (2), 4-13.
- Lee, N. (2017), "Reflections on a decade of EJM and marketing scholarship: the good, the bad, and the future", *European Journal of Marketing*, Vol. 51 Nos 11/12, pp. 1774-1798.
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2016). The mobile Internet: Access, use, opportunities and divides among European children. *New Media & Society*, 18(8), 1657-1679.
- Monteiro. R. A., & Leite. C. (2021). "Digital literacies in higher education: skills, uses, opportunities and obstacles to digital transformation," *Revista de Educación a Distancia (RED)*, vol. 21, no. 65.
- Murray, M. C., & Pérez, J. (2014). Unraveling the digital literacy paradox: How higher education fails at the fourth literacy. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 11, 85.
- Ogelman, H. G., Demirci, F., & Güngör, H. (2022). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 235-247.
- Oğuzbalaban, G. (2019). Termal turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1012-1027.
- On İkinci Kalkınma. (2023). On İkinci Kalkınma Planı 2024-2028. 25.11.2023 tarihinde https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/11/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_17112023.pdf adresinden erişilmiştir.
- Perdana, R., Yani, R., Jumadi, J., & Rosana, D. (2019). Assessing students' digital literacy skill in senior high school Yogyakarta. *JPI*, 8(2), doi: 10.23887/jpi-undiksha.v8i2.17168
- Silik, Y., & Aydın, F. (2021). Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: karşılaştırmalı bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 17-34.
- Şahin, H., & Kalkan, M. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Dijital Teknolojiler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 26-38.
- Tran, T., Ho, M. T., Pham, T. H., Nguyen, M. H., Nguyen, K. L. P., Vuong, T. T., ... & Vuong, Q. H. (2020). How digital natives learn and thrive in the digital age: Evidence from an emerging economy. *Sustainability*, 12(9), 3819.
- Tyger, R. L. (2011). Teacher candidates' digital literacy and their technology integration efficacy. (Unpublished Doctoral dissertation, Georgia Southern University). Retrieved from <http://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1557&context=etd>.
- University of the Potomac. (2022). What is digital literacy. <https://potomac.edu/what-is-digital-literacy/> (Erişim Tarihi: 11.11.2023).
- Yay, M. (2019). Dijital ebeveynlik. İstanbul: Yeşilay Yayınevi

BIOMETRIC ANALYSIS OF POSTGRADUATE THESES ON LOGISTICS
VILLAGE PUBLISHED IN TURKEY

TÜRKİYE’DE YAYIMLANAN LOJİSTİK KÖY KONULU LİSANSÜSTÜ TEZLERİN
BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Dilan Alkaç¹, Hale Tuğçe ALTUNAY²

¹Bilim uzmanı, Maliye-Uluslararası Ticaret, ORCID:0000-0002-5271-6962

²Öğretim Görevlisi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Sütçüler Prof. Dr.

Hasan Gürbüz MYO, Lojistik Programı, ORCID:0000-0003-3557-3522

Özet

Lojistik köyler; lojistik ve malların dağıtımıyla ilgili tüm faaliyetlerin bir arada olduğu ve farklı taşıma modlarının birbirleriyle ilişkili olarak taşıma altyapısının sunulduğu coğrafi alanlardır (Europlatforms, 2015). Dünyadaki ticaret potansiyelinin her geçen gün daha da artması ve yaşanan ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak örgütlerin rekabet güçleri artmış ve bölgeler ile kıtalar arasındaki ticaret hız kazanmıştır (Erdal, 2005). Uluslararası ticarete yaşanan bu gelişmelere paralel olarak lojistik köylerin önemi de giderek artmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı lojistik köy konusunda yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik analizinin yapılması ve literatürdeki mevcut eksikliklerin giderilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Ulusal Tez Merkezinde 10.11.2023 tarihinde “lojistik köy”, “lojistic village” ve “freight village” kelimeleri kullanılarak yapılan arama sonucunda toplam 57 teze ulaşılmıştır. İncelenen tezler arasından bir tanesinde erişim kısıtı bulunmasından dolayı toplamda 56 tez bibliyometrik analize tabi tutulmuştur. Bu tezler “tezin türü”, “tezin yayınlandığı yıl”, “tezin dili”, “yazarın cinsiyeti”, “danışman cinsiyeti”, “danışman ünvanı”, “tezin sayfa aralığı”, “tezin yayınlandığı üniversite”, “tezlerin bağlı olduğu enstitü”, “tezlerin hazırlandığı anabilim dalı”, “tezin kaynakça sayısı”, “kaynakça türü”, “tezlerdeki anahtar kelime sayıları” gibi çeşitli kriterlere göre incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda lojistik köyler ile ilgili yazılan tezlerin büyük kısmının yüksek lisans tezi olduğu, ilgili alanda doktora düzeyindeki çalışmaların yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Lojistik köylerle ilgili ilk tez çalışması 2006 yılında yazılmış olmasına rağmen en fazla yüksek lisans tezi 2016 ve 2021 yıllarında, doktora tezi ise 2021 yılında yazılmıştır. Tezlerin dili çoğunlukla Türkçe iken, büyük kısmı 101-150 sayfa aralığındadır. Tez danışmanlarının ünvanları çoğunlukla profesör iken cinsiyetinin ise çoğunluğunun erkek olduğu saptanmıştır. Lojistik köy alanındaki yüksek lisans düzeyindeki çalışmaların büyük kısmı KTO Karatay Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi’nde; doktora düzeyindeki çalışmaların ise farklı üniversitelerde hazırlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaların büyük kısmının Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezlerinde çoğunlukla 3 anahtar kelime kullanılırken doktora tezlerinde bu sayı 5’e yükselmiştir. Tezlerde en fazla kullanılan anahtar kelime “lojistik köy”dür. Tezlerdeki kaynakça sayılarının çoğunlukla 51-100 ve 101-150 olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Lojistik köy, bibliyometrik analiz, lisansüstü tezler.

Abstracts

Logistics villages are geographical areas where all activities related to logistics and distribution of goods are together and transport infrastructure is provided in relation to different transport modes (Europlatforms, 2015). As a result of the increase in the trade potential in the world day by day and the economic developments, the competitive power of organisations has increased and trade between regions and continents has gained speed (Erdal, 2005). In parallel with these developments in international trade, the importance of logistics villages is also increasing. For this reason, the aim of this study is to make a bibliometric analysis of master's and doctoral theses written on logistics villages and to eliminate the existing deficiencies in the literature. In line with this purpose, a total of 57 theses were reached as a result of a search using the words "logistics village", "logistic village" and "freight village" in the National Thesis Centre on 10.11.2023. Since one of the theses had access restriction, a total of 56 theses were subjected to bibliometric analysis. These theses were analysed according to various criteria such as "type of thesis", "year the thesis was published", "language of the thesis", "gender of the author", "gender of the advisor", "advisor gender", "advisor title", "page range of the thesis", "university where the thesis was published", "institute to which the thesis was affiliated", "department where the thesis was prepared", "number of references of the thesis", "type of references", "number of keywords in the thesis". As a result of the study, it was concluded that most of the theses written on logistics villages are master's theses and that there are not enough doctoral level studies in the related field. Although the first thesis on logistics villages was written in 2006, most master's theses were written in 2016 and 2021, and doctoral theses were written in 2021. While the language of the theses is mostly Turkish, most of the theses are in the range of 101-150 pages. While the titles of the thesis advisors are mostly professors, it has been determined that the majority of the gender of the thesis advisors are male. It was determined that most of the master's level studies in the field of logistics village were prepared at KTO Karatay University and Marmara University, while doctoral level studies were prepared at different universities. It was concluded that most of the studies were prepared in the business administration department of the institute of social sciences. While 3 keywords were mostly used in master's theses, this number increased to 5 in doctoral theses. The most commonly used keyword in theses is "logistics village". It was determined that the number of references in the theses were mostly 51-100 and 101-150.

Key words: Logistics village, bibliometric analysis, graduate theses.

KEMAL TAHİR'İN KERİM DEVLETİ: İKTİSAT VE ANTROPOLOJİ İLİŞKİSİ

Dr. Ezgi AYDOĞAN

Kırklareli Üniversitesi İktisat Bölümü <https://orcid.org/0009-0002-4851-1785>

Özet

Potlaç ya da diğer adıyla karşılıklı yükümlülük düzeni tek tanrılı dinler öncesinde ilk evrensel kültür olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa'da yaşanan Aydınlanma Çağı sonrası akıl ve irade ön plana çıkması ardından bir dizi iktisadi olayın gerçekleşmesiyle potlaç düzeni zamanla kapitalist düzene evrilmiştir. Potlacın üç temel ilkesi olan alma, verme, aldığını çoğuyla iade etme; kapitalist sistemle birlikte verdiğini çoğuyla geri alan tersi bir zihniyeti ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan bakıldığında kapitalizm insani ilişkiler olarak potlaç düzeninin gerisine düşmüş bir düzen görünümü sunmaktadır. Ancak potlaç düzeninde yapılan her bir davranış günümüz kapitalist dünyasının akılcı yaklaşımından tamamen uzaktadır. Karşılıklı yükümlülük düzeninde yasalardan ziyade gelenekler egemendir. Karşılıklı anlaşmanın yani rızanın olduğu ve herkesin herkese karşı sorumlu olduğu bir yapılanmadır. Bu yapının temel üç kuralı ise almak, vermek, iade etmektir. Alınan her ne ise daha çoğuyla iade edilmelidir. Değiş tokuş yalnızca ekonomik alanı değil yaşamın her alanını içermektedir. Bu düzende maddi olan manevi olanın egemenliği altındadır. Değiş tokuşa konu alan şey maddi gibi gözükse de aslında manevi bir değer taşımaktadır. Çalışmada potlaç temelinde Osmanlı klasik dönem iktisadi düşüncesi değerlendirilmiştir. Osmanlı klasik dönem iktisadi düşüncesini potlaç kültürü üzerinden değerlendirildiğinde Kemal Tahir'in '' Kerim Devlet''i ile bağdaşmaktadır. Kemal Tahirbaşlangıçta Osmanlı'yı bozuk bir ATÜT olarak görürken, sonrasında ATÜT'ten farklı bir yapıda olduğunu belirtmiş ve kuruluş olarak Osmanlı'yı kerim devlet olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada Kemal Tahir'in çok tartışmalı tezi iktisat ve antropoloji ilişkisi içerisinde incelenmiştir.

Anahtar Kelime: Potlaç, Zihniyet, ATÜT

UNVEILING THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN REVOLUTIONIZING PUBLIC RELATIONS: A COMPREHENSIVE ANALYSIS

Dr. Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU

Osmaniye Korkut Ata University, ORCID 0000-0003-1554-5997

Abstract

The integration of Artificial Intelligence (AI) in the realm of public relations (PR) has emerged as a transformative force, reshaping the dynamics of communication and engagement strategies. This presentation delves into the multifaceted role of AI in the PR landscape, exploring its profound impact on both strategic planning and tactical execution.

The presentation begins by examining the foundational principles of AI and its adaptation within PR frameworks, elucidating how AI-driven technologies have augmented the efficiency and precision of audience targeting, sentiment analysis, and trend forecasting. By leveraging machine learning algorithms and natural language processing, PR professionals can now harness vast troves of data to craft bespoke, resonant narratives tailored to diverse audiences.

Furthermore, this session elucidates the evolving role of AI-powered chatbots and virtual assistants in facilitating seamless, round-the-clock interactions with stakeholders. These intelligent systems not only streamline customer inquiries but also foster personalized engagements, fortifying brand relationships and bolstering reputational management.

Additionally, the ethical considerations inherent in AI adoption within PR strategies are expounded upon, emphasizing the significance of responsible AI deployment and safeguarding against algorithmic biases or privacy infringements.

Drawing upon empirical case studies and industry insights, this presentation encapsulates the potential of AI to revolutionize crisis communication, real-time analytics, and predictive modeling within the PR domain. It culminates by outlining a roadmap for practitioners to effectively integrate AI technologies into their PR arsenal while maintaining authenticity, transparency, and human-centric communication.

In essence, this session aims to illuminate the paradigm shift brought forth by AI in redefining the contours of Public Relations, offering a comprehensive framework to harness its capabilities while navigating the ethical and strategic dimensions for a future-ready PR landscape.

Keywords: Artificial Intelligence, Public Relations, Communication Strategies, Machine Learning, Ethical Considerations

Introduction

The intersection of Public Relations (G) and Artificial Intelligence (Zulaikha et al.) represents a turning point in audience engagement and communication tactics. This symposium seeks to elucidate AI's significant impact on PR, highlighting its critical function in improving communication strategies and precisely addressing a wide range of audiences.

This presentation will examine two important aspects of AI integration in PR: the strategic implications of machine learning applications and AI's influence on audience engagement and communication enhancement. In particular, it will shed light on the varied functions of AI tools,

emphasizing the value of chatbots and virtual assistants as facilitators of smooth stakeholder interactions.

We will explore how AI can transform public relations (G) by facilitating customized and impactful communication tactics. Additionally, we will explore how machine learning can help with data analysis and well-informed decision-making.

Additionally, ethical issues pertaining to AI adoption within PR frameworks will be emphasized, stressing the significance of responsible AI deployment and its consequences for privacy protection and bias mitigation.

This symposium aims to provide attendees with a thorough understanding of AI's impact on PR by utilizing industry cases and best practices as a source of insight. It also provides predictions about future trends and suggested integration strategies. Come along as we explore how AI can revolutionize the complex field of public relations.

I. AI Integration in PR

1. Communication Enhancement through AI

Artificial Intelligence (AI) integration in public relations (PR) brings about a paradigm shift in communication methodologies. AI's capabilities go beyond traditional PR approaches, enabling enhanced communication channels and strategies.

AI-driven tools are revolutionizing the PR industry, enabling practitioners to personalize messaging and adapt outreach to diverse audiences (Maheswari; Panda et al., 2019; Soldan & Nazarkul). These tools are particularly useful in tasks such as target audience analysis, crisis management, campaign design, and influencer identification (Soldan & Nazarkul). The acceptance of AI in PR is high, with practitioners recognizing its potential to enhance their work (Suciati et al., 2021). However, the full impact of AI on the industry is yet to be determined (Panda et al., 2019).

AI algorithms can be used to mine variables such as tone of voice, image banks, and historical records, helping determine brand positioning and competitive advantages (Choudhury, 2023). AI and machine learning (ML) can revolutionize the way health organizations approach social media, improving telehealth, remote patient monitoring, and individual well-being (Leung, 2023). AI empowers leadership by enhancing employee autonomy and innovation assistance (Abasaheb & Subashini, 2023).

2. Impact on Audience Engagement

The use of AI in PR not only improves communication tactics but completely transforms audience engagement. With the help of AI-powered tools, public relations practitioners can now engage with their target audience on a more personal and in-depth level (Ma & Sun, 2020). AI excels in the segmentation and targeting of audiences, as machine learning algorithms can analyze enormous amounts of data to identify complex patterns in audience behavior, preferences, and consumption habits (Bastola et al., 2023; G, 2023; Gurney et al., 2023). By leveraging AI, PR professionals can gain valuable insights into their audience, allowing them to create more personalized and effective marketing campaigns (Noranee & bin Othman, 2023). AI also has the potential to enhance customer satisfaction, improve electronic word-of-mouth insights, and optimize marketing performance (Pendy, 2023). Overall, AI in PR enables practitioners to better understand their audience and tailor their strategies to meet their needs and preferences. This thorough understanding enables PR professionals to customize messages and content to ensure relevance and resonance across a range of segments, strengthening consumer loyalty and brand affinity.

AI's potential in PR is a topic of both excitement and concern. Panda (2019) and Zulaikha (2020) highlight the benefits of AI in PR, including its ability to save time, enhance personalization, and improve customer targeting. However, Munandar (2020) notes that PR practitioners are skeptical about AI's ability to handle complex tasks. Kumar (2019) further explores the role of AI in personalized engagement marketing, suggesting that it can be a valuable tool in this context.

The use of AI in PR is a growing trend, with potential to revolutionize the industry (Panda et al., 2019). As AI algorithms predict future behaviors by extending insights from previous interactions (Sano et al., 2016; Theodoridis & Gkikas, 2019), AI's predictive analytics capabilities can help PR teams anticipate audience trends and needs, enabling proactive strategies (Struhl, 2017).

AI-powered virtual assistants and chatbots are essential for maintaining constant engagement. These smart systems make interactions easier by answering questions quickly, making tailored recommendations, and offering on-the-spot support (Yadav et al., 2023). Research has shown that AI-powered virtual assistants and chatbots can indeed strengthen the relationship between a brand and its audience. Lee (2022) found that emotional and empathetic responses from chatbots can enhance consumer purchase intention. McLean (2021) identified AI attributes, technology attributes, and situational attributes as key drivers of consumer brand engagement through voice assistants. Park (2008) further emphasized the role of AI-powered voice assistants in forming brand loyalty, particularly when they provide a sense of control and happiness to users. Lastly, Cheng (2020) highlighted the positive impact of AI-driven chatbots on user experience, with gratifications and satisfaction leading to continued use intention and customer loyalty.

However, the full potential of AI in PR and digital marketing is yet to be fully realized, with challenges such as data privacy and algorithm bias needing to be addressed (Kumar et al., 2019). Castillo (2021) has highlighted the negative aspects of AI-powered service interactions from the customer perspective. The potential dangers of AI-powered targeted influence in the context of the Metaverse and Conversational AI is examined by Rosenberg (2023).

This section aims to delve into the far-reaching impact of AI on audience engagement within PR, emphasizing its role in segmentation, predictive analytics, and fostering continuous, meaningful interactions.

II. Machine Learning Impact

1. Strategic Applications of Machine Learning in PR

Machine Learning (ML) represents a cornerstone in reshaping the strategic landscape of PR (Chagas et al., 2018). ML is revolutionizing the field of digital marketing, offering transformative tools for data-driven insights and strategic decision-making (Bayoude et al., 2018; Miklosik et al., 2019). Its potential in predicting and analyzing consumer behavior is particularly noteworthy, with 84% of marketing organizations implementing or expanding its use (Bayoude et al., 2018). ML's applications in CRM processes are also significant, enhancing customer experiences through data analysis (Chagas et al., 2018). In the field of ecology, ML is being used to analyze complex systems and draw generalizable inferences, offering a new scientific platform for wildlife and conservation management (Huettmann, 2018). These studies collectively underscore the transformative impact of ML in reshaping the strategic landscape of public relations.

By employing machine learning algorithms, PR professionals can gain a nuanced understanding of audience behavior, sentiment dynamics, and emerging trends. Hemalatha (2013) and Alattar (2021) both highlight the use of sentiment analysis tools to track and interpret sentiment changes on social media, with Alattar (2021) specifically focusing on the extraction of reasons for these changes. McGuire (2015) emphasizes the importance of a human interaction approach in understanding audience sentiment, suggesting that technical communicators can use social media sentiment analysis to identify areas of importance. The potential of machine learning in providing PR professionals with valuable insights into audience behavior and sentiment dynamics is clear.

ML has revolutionized various fields, including PR, by processing large datasets to reveal intricate patterns and correlations (Zhou et al., 2017). By employing ML algorithms, PR professionals gain a nuanced understanding of audience behavior, sentiment dynamics, and emerging trends, thereby informing strategic campaigns with precision and agility. One strategic application of ML in PR revolves around predictive modeling (Bogdanova & Stancheva-Todorova, 2021). ML algorithms provide the ability to interpret and understand patterns in data (Balali et al., 2020), allowing PR practitioners to anticipate shifts in consumer behavior, societal sentiments, and market dynamics (Grebovic et al.). By utilizing ML techniques, PR practitioners can make more accurate predictions compared to traditional statistical models. This proactive approach empowers PR teams to adapt swiftly, capitalizing on opportunities and mitigating potential risks.

Furthermore, the use of ML in sentiment analysis has significantly impacted crisis management in PR. ML-based sentiment analysis tools, such as Explainable Sentiment Analysis (XSA) applications, have been developed to provide transparency and understanding of customer sentiment during crises (Cirqueira et al., 2020). These tools have been particularly useful in disaster relief, where sentiment analysis of social media data has improved situational awareness and crisis management (Beigi et al., 2016). In the context of social media crises, sentiment analysis has been effective in monitoring public reactions and guiding response strategies (Tian et al., 2021). ML approaches, such as Long Short-Term Memory (LSTM) and Bidirectional Encoder Representations from Transformers (Trask et al.), have been used to predict outcomes and analyze sentiment in large-scale events, such as the US elections (Ecemiş et al., 2020; Moudhich et al., 2021). These studies collectively demonstrate the transformative role of ML in sentiment analysis, revolutionizing crisis management within PR. However, the influence of ML and big data on digital transformation in marketing, including PR, requires careful management to ensure data quality and integrity (Jain et al., 2022).

2. Machine Learning for Data Analysis

The use of data in PR enables practitioners to make informed, data-driven decisions by deciphering patterns, extracting insights, and deriving actionable conclusions from large datasets (Miklosik et al., 2019). Its capacity to decipher intricate patterns, extract insights, and derive actionable conclusions from vast datasets empowers PR practitioners to make informed, data-driven decisions. This data-driven approach is revolutionizing the PR industry, with tools such as social media analytics (Hosameldeen et al.) and big data being utilized to measure influence, define promotional programs, and address client needs with precision (Tam & Kim, 2019). SMA tools have the capability to gather and analyze real-time social media data, understand networks of issues and publics, and present results in meaningful ways. However, there are limitations, such as restricted access to social media data and the inability to analyze certain types of data (Duarte, 2015). The utilization of data analytics capabilities (Cīrule & Bērziša) is also crucial, as it allows firms to assemble, coordinate, and deploy analytics-based

resources strategically (Bonilla & Rao, 2015). Overall, the use of data in PR empowers practitioners to make better decisions and gain valuable insights.

ML's impact in data analysis lies in its ability to handle unstructured data with precision. ML algorithms can convert unstructured data into structured data, allowing for the discovery of correlations, hidden patterns, and other useful information (Punia et al., 2021). ML techniques have already shown potential in tasks such as error detection, data cleaning, data integration, and query inference, automating processes like data matching and deduplication (Laure et al., 2018). ML models can learn from incoming data, improving their performance with more data supplied, and it can extract maximum predictive value from big data through deep data summarization and optimized model design (Ruta et al., 2017). ML is particularly useful for handling complex and messy data, such as natural language or images, available in large volumes (Trask et al., 2020).

Moreover, ML algorithms employ sophisticated techniques such as clustering and classification to categorize and segment audiences effectively. By identifying distinct clusters within target demographics, PR teams can tailor messages, craft narratives, and deploy campaigns that resonate deeply with each segment's preferences and interests. ML techniques, including decision trees, nearest neighbor techniques, and neural networks, can find patterns and make predictions from data, making them valuable tools for identifying distinct clusters within target demographics (Ivanovic & Radovanovic, 2015).

III. AI Tools in PR

1. Role and Significance of Chatbots in PR

The significance of chatbots within PR lies in their ability to facilitate instant communication, addressing queries, providing information, and even conducting transactions efficiently. Their integration across various platforms enables brands to maintain a consistent presence while ensuring prompt responses, thereby fostering customer satisfaction and loyalty.

Chatbots have become an integral part of PR, revolutionizing stakeholder interactions by providing personalized and continuous engagement. These AI-driven conversational agents enhance PR strategies by offering immediate and round-the-clock communication with audiences (Syvänen & Valentini, 2020). They serve as communication tools between humans and machines, facilitating interactions and providing intelligent answers based on natural language processing (NLP) techniques (Kertati et al., 2023).

Recent advancements in technology have led to the development of generative chatbots that utilize natural language processing and sequential models to generate accurate responses (Aleedy et al., 2019). Additionally, privacy-preserving chatbots, such as Fedbot, leverage federated learning algorithms to protect user data during collaborative model training (Briggs et al., 2021).

Chatbots can be used in various domains, such as museums (Vassos et al., 2016), mental health support (Gupta et al., 2023), and customer service (Hosameldeen et al., 2023), showcasing their versatility and potential. Chatbots play a significant role in public relations by facilitating instant communication, addressing queries, providing information, and conducting transactions efficiently (Makasi et al., 2020). They are particularly valuable in professional journalism, where they enhance interactivity and news reporting personalization (Kotenidis et al., 2022). In the business sector, chatbots are increasingly used for customer service and marketing, leveraging natural language processing, machine learning, and artificial intelligence (Rao et al., 2019). During crises, such as the COVID-19 pandemic, chatbots can be employed in news

media platforms to disseminate timely and accurate information, fulfilling the social responsibility function of crisis reporting (Maniou & Veglis, 2020).

One of the primary advantages of chatbots in PR is their capacity to handle routine inquiries, freeing up human resources to focus on more complex and strategic tasks (Cīrule & Bērziša, 2019; Majumder & Mondal, 2021). By automating repetitive interactions, PR professionals can allocate their expertise to critical areas that demand nuanced human intervention, thereby enhancing overall productivity and efficiency.

Moreover, chatbots offer a personalized touch to interactions through their ability to adapt and learn from user interactions (Bird et al., 2019). Advanced machine learning algorithms enable chatbots to comprehend user preferences, tailor responses, and provide customized recommendations, fostering a more engaging and personalized experience for stakeholders (Bird et al., 2019; Nguyen & Sidorova, 2018).

The role of chatbots in PR extends beyond mere communication; they serve as integral components in fostering brand loyalty, optimizing resource allocation, and cultivating meaningful relationships with stakeholders.

2. Virtual Assistants and their Functionality

Virtual Assistants (VAs) stand as pivotal components in the technological arsenal reshaping the landscape of Public Relations (PR). These intelligent AI-driven systems extend beyond the capabilities of traditional chatbots, offering a more sophisticated and versatile approach to stakeholder interactions.

The use of virtual assistants, including AI-powered tools, is significantly reshaping the field of public relations. Galloway (2018) emphasizes the need for practitioners to understand and adapt to these changes, which extend beyond task automation. Keeling (2007) highlight the potential of virtual assistants in enhancing customer relationships and marketing efforts, respectively. Pimentel (2022) further underscores the potential of virtual assistants in a digital governance context, particularly in the prevention of cybercrime. These studies collectively suggest that virtual assistants are not only transforming the practice of public relations but also raising important ethical and strategic considerations (Piñeiro-Martín et al., 2023).

The use of VAs in retail and service settings, particularly online, has been found to enhance the customer experience. Specific behaviors of VAs, such as engaging in personal conversation and displaying warmth, can boost customer satisfaction. Effort-expending behaviors by VAs, such as engaging in personal conversation, listening, and displaying warmth, positively impact customer satisfaction (Söderlund et al., 2022). Prospective users' perceptions of VAs in family life focus on their effects on family well-being, usability, and concerns about privacy, safety, and security (Günay et al., 2023). VAs also have the potential to enhance accessibility for mobile device users with disabilities, particularly those with motor and visual impairments (Correia et al., 2020; Siebra et al., 2018).

Moreover, VAs streamline workflow processes within PR teams. Their functionalities extend to scheduling, data analysis, and even generating insights from vast datasets, empowering PR professionals with real-time information and strategic recommendations (Fihn et al., 2014).

The role of Virtual Assistants in PR is instrumental in augmenting efficiency, streamlining processes, and fostering sophisticated, personalized interactions that transcend the conventional capabilities of traditional AI communication tools.

Conclusion

The power of technology to completely change stakeholder engagement and communication strategies is demonstrated by this presentation on artificial intelligence in public relations. The way brands interact, communicate, and resonate with their audiences has undergone a revolution with the introduction of AI into PR frameworks.

Our presentation has shed light on the wide range and depth of AI's influence, from how it affects audience engagement and communication quality to how it can be strategically applied to machine learning and the critical roles that AI-driven tools like chatbots and virtual assistants play.

As we dug deeper, it became clear that AI is more than just a new technology; it's a tool that can spur PR creativity and strategic flexibility. PR is being driven towards more impactful, data-driven, and responsive practices by its capacity to interpret sentiments, forecast trends, and enable personalized interactions. These capabilities redefine the fundamental nature of PR.

It is critical to emphasize the ethical issues surrounding the use of AI in PR as we traverse this innovative and transformative landscape. To guarantee that the integration of AI complies with ethical norms and builds confidence among stakeholders, responsible deployment, bias mitigation, and privacy protection are crucial foundations.

AI has the potential to completely transform the PR landscape, as demonstrated by the insights gained from case studies, industry practices, and forward-thinking trends. In addition to presenting the current status of AI integration, the symposium aimed to encourage strategic thinking, start discussions, and move toward adopting AI as a catalyst for PR strategies that are ready for the future.

References

- Abasaheb, S. A., & Subashini, R. (2023). Maneuvering of Digital Transformation: Role of Artificial Intelligence in Empowering Leadership-An Empirical Overview. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(5), 20.
- Alattar, F., & Shaalan, K. (2021). Using artificial intelligence to understand what causes sentiment changes on social media. *Ieee Access*, 9, 61756-61767.
- Aleedy, M., Shaiba, H., & Bezbradica, M. (2019). Generating and analyzing chatbot responses using natural language processing. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 10(9).
- Balali, F., Nouri, J., Nasiri, A., & Zhao, T. (2020). Machine Learning Principles. In *Data Intensive Industrial Asset Management: IoT-based Algorithms and Implementation* (pp. 115-157). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-35930-0_8
- Bastola, A., Wang, H., Hembree, J., Yadav, P., McNeese, N., & Razi, A. (2023). LLM-based Smart Reply (LSR): Enhancing Collaborative Performance with ChatGPT-mediated Smart Reply System (ACM)(Draft) LLM-based Smart Reply (LSR): Enhancing Collaborative Performance with ChatGPT-mediated Smart Reply System. *arXiv preprint arXiv:2306.11980*.
- Bayoude, K., Ouassit, Y., Ardchir, S., & Azouazi, M. (2018). How machine learning potentials are transforming the practice of digital marketing: state of the art. *Periodicals of Engineering and Natural Sciences*, 6(2), 373-379.

- Beigi, G., Hu, X., Maciejewski, R., & Liu, H. (2016). An overview of sentiment analysis in social media and its applications in disaster relief. *Sentiment analysis and ontology engineering: An environment of computational intelligence*, 313-340.
- Bird, J. J., Ekárt, A., & Faria, D. R. (2019). Learning from interaction: An intelligent networked-based human-bot and bot-bot chatbot system. *Advances in Computational Intelligence Systems: Contributions Presented at the 18th UK Workshop on Computational Intelligence*, September 5-7, 2018, Nottingham, UK,
- Bogdanova, B., & Stancheva-Todorova, E. (2021). ML-based predictive modelling of stock market returns. *AIP Conference Proceedings*,
- Bonilla, J., & Rao, B. (2015, 2-6 Aug. 2015). Decoding data analytics capabilities from topic modeling on press releases. *2015 Portland International Conference on Management of Engineering and Technology (PICMET)*,
- Briggs, C., Fan, Z., & Andras, P. (2021). A Review of Privacy-Preserving Federated Learning for the Internet-of-Things. In M. H. u. Rehman & M. M. Gaber (Eds.), *Federated Learning Systems: Towards Next-Generation AI* (pp. 21-50). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-70604-3_2
- Castillo, D., Canhoto, A. I., & Said, E. (2021). The dark side of AI-powered service interactions: exploring the process of co-destruction from the customer perspective. *The Service Industries Journal*, 41(13-14), 900-925. <https://doi.org/10.1080/02642069.2020.1787993>
- Chagas, B. N. R., Viana, J. A. N., Reinhold, O., Lobato, F., Jacob, A. F., & Alt, R. (2018). Current applications of machine learning techniques in CRM: a literature review and practical implications. *2018 IEEE/WIC/ACM International Conference on Web Intelligence (WI)*,
- Cheng, Y., & Jiang, H. (2020). How do AI-driven chatbots impact user experience? Examining gratifications, perceived privacy risk, satisfaction, loyalty, and continued use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 64(4), 592-614.
- Choudhury, N. (2023). Can Artificial Intelligence be Used to Improve Productivity by Automating Elements of the User Experience Design Processes? . In *Preprints: Preprints*.
- Cirqueira, D., Almeida, F., Cakir, G., Jacob, A., Lobato, F., Bezbradica, M., & Helfert, M. (2020). Explainable sentiment analysis application for social media crisis management in retail.
- Cīrule, D., & Bērziša, S. (2019). Use of chatbots in project management. *Information and Software Technologies: 25th International Conference, ICIST 2019, Vilnius, Lithuania, October 10–12, 2019, Proceedings 25*,
- Correia, W., Macedo, J., Penha, M., Quintino, J., Pellegrini, F., Anjos, M., Florentin, F., Santos, A., & Da Silva, F. Q. (2020). Virtual assistants: An accessibility assessment in virtual assistants for people with motor disability on mobile devices. *Advances in Usability and User Experience: Proceedings of the AHFE 2019 International Conferences on Usability & User Experience, and Human Factors and Assistive Technology*, July 24-28, 2019, Washington DC, USA 10,

- Duarte, J. (2015). 'Communicative Equations': Towards a More Agile PR Practice in the Network Society. *Global Policy*, 6(4), 498-500. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1758-5899.12204>
- Ecemiş, A., Dokuz, A. Ş., & Celik, M. (2020). Temporal Sentiment Analysis of Socially Important Locations of Social Media Users. The Proceedings of the Third International Conference on Smart City Applications,
- Fihn, S. D., Francis, J., Clancy, C., Nielson, C., Nelson, K., Rumsfeld, J., Cullen, T., Bates, J., & Graham, G. L. (2014). Insights from advanced analytics at the Veterans Health Administration. *Health affairs*, 33(7), 1203-1211.
- G, P. (2023). The effects of artificial intelligence on digital marketing. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, 4(1SE), 158-167. <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v4.i1SE.2023.431>
- Galloway, C., & Swiatek, L. (2018). Public relations and artificial intelligence: It's not (just) about robots. *Public relations review*, 44(5), 734-740.
- Grebovic, M., Vukotic, M., Filipovic, L., Popovic, T., & Katnic, I. Machine Learning Models for Statistical Analysis.
- Günay, A., Töre Yargın, G., Süner-Pla-Cerdà, S., & Kulaksız, M. (2023). 'How should my family assistant be?': initial perceptions about prospective and anticipated use of in-home virtual assistants in an emerging context. *Behaviour & Information Technology*, 42(7), 961-984. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2022.2054357>
- Gupta, V., Joshi, V., Jain, A., & Garg, I. (2023, 26-28 May 2023). Chatbot for Mental health support using NLP. 2023 4th International Conference for Emerging Technology (INCET),
- Gurney, N., Miller, J. H., & Pynadath, D. V. (2023). The Role of Heuristics and Biases during Complex Choices with an AI Teammate. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 37(5), 5993-6001. <https://doi.org/10.1609/aaai.v37i5.25741>
- Hemalatha, I., Varma, G. S., & Govardhan, A. (2013). Sentiment analysis tool using machine learning algorithms. *International Journal of Emerging Trends & Technology in Computer Science (IJETTCS)*, 2(2), 105-109.
- Hosameldeen, O., Abousamra, R., Al-Aqrabi, H., Embarak, O., & Durrani, U. (2023). Improving the Accuracy of Customer Service Seq2Seq Chatbots Through Dataset Pruning. In *Preprints: Preprints*.
- Ivanovic, M., & Radovanovic, M. (2015). Modern machine learning techniques and their applications. International Conference on Electronics, Communications and Networks,
- Jain, A., Ramachandran, K., Sharma, S., Sharma, T., Pareek, P., & Pant, B. (2022). Detailed investigation of influence of machine learning (ML) and big data on digital transformation in marketing. 2022 2nd International Conference on Advance Computing and Innovative Technologies in Engineering (ICACITE),
- Keeling, K., McGoldrick, P., & Beatty, S. (2007). Virtual onscreen assistants: A viable strategy to support online customer relationship building? *Advances in Consumer Research*, 34, 138-144.
- Kertati, I., Sanchez, C. Y., Basri, M., Husain, M. N., & Tj, H. W. (2023). Public relations' disruption model on chatgpt issue. *Jurnal Studi Komunikasi*, 7(1), 034-048.

- Kotenidis, E., Vryzas, N., Veglis, A., & Dimoulas, C. (2022). Integrating Chatbot Media Automations in Professional Journalism: An Evaluation Framework. *Future Internet*, 14(11), 343.
- Kumar, V., Rajan, B., Venkatesan, R., & Lecinski, J. (2019). Understanding the role of artificial intelligence in personalized engagement marketing. *California Management Review*, 61(4), 135-155.
- Laure, B. E., Angela, B., & Tova, M. (2018, 16-19 April 2018). Machine Learning to Data Management: A Round Trip. 2018 IEEE 34th International Conference on Data Engineering (ICDE),
- Lee, C. T., Pan, L.-Y., & Hsieh, S. H. (2022). Artificial intelligent chatbots as brand promoters: a two-stage structural equation modeling-artificial neural network approach. *Internet Research*, 32(4), 1329-1356.
- Leung, R. (2023). Using AI–ML to Augment the Capabilities of Social Media for Telehealth and Remote Patient Monitoring. *Healthcare*, 11(12), 1704. <https://www.mdpi.com/2227-9032/11/12/1704>
- Ma, L., & Sun, B. (2020). Machine learning and AI in marketing—Connecting computing power to human insights. *International Journal of Research in Marketing*, 37(3), 481-504.
- Maheswari, S. The Transformative Power of AI in Marketing FMCG. *IJFMR-International Journal For Multidisciplinary Research*, 5(3).
- Majumder, S., & Mondal, A. (2021). Are chatbots really useful for human resource management? *International Journal of Speech Technology*, 1-9.
- Makasi, T., Nili, A., Desouza, K., & Tate, M. (2020). Chatbot-mediated public service delivery: A public service value-based framework. *First Monday*, 25(12).
- Maniou, T. A., & Veglis, A. (2020). Employing a chatbot for news dissemination during crisis: Design, implementation and evaluation. *Future Internet*, 12(7), 109.
- McGuire, M., & Kampf, C. (2015). Using social media sentiment analysis to understand audiences: A new skill for technical communicators? 2015 IEEE International Professional Communication Conference (IPCC),
- McLean, G., Osei-Frimpong, K., & Barhorst, J. (2021). Alexa, do voice assistants influence consumer brand engagement?—Examining the role of AI powered voice assistants in influencing consumer brand engagement. *Journal of Business Research*, 124, 312-328.
- Miklosik, A., Kuchta, M., Evans, N., & Zak, S. (2019). Towards the adoption of machine learning-based analytical tools in digital marketing. *Ieee Access*, 7, 85705-85718.
- Moudhich, I., Loukili, S., & Fennan, A. (2021). Sentiment Analysis. A Comparative of Machine Learning and Fuzzy Logic in the Study Case of Brexit Sentiment on Social Media. *Innovations in Smart Cities Applications Volume 4: The Proceedings of the 5th International Conference on Smart City Applications*,
- Munandar, D., & Irwansyah, I. (2020). Artificial Intelligence disruption on public relations practice: What do practitioners think about it. *Proceedings of the 5th International Conference on Social and Political Sciences, ICSPS 2019, 12th November 2019, Jakarta, Indonesia*,

- Nguyen, Q. N., & Sidorova, A. (2018). Understanding user interactions with a chatbot: a self-determination theory approach. *Americas Conference on Information Systems*,
- Noranee, S., & bin Othman, A. K. (2023). Understanding Consumer Sentiments: Exploring the Role of Artificial Intelligence in Marketing. *JMM17: Jurnal Ilmu ekonomi dan manajemen*, 10(1), 15-23.
- Panda, G., Upadhyay, A. K., & Khandelwal, K. (2019). Artificial intelligence: A strategic disruption in public relations. *Journal of Creative Communications*, 14(3), 196-213.
- Park, S. R., Nah, F. F.-H., DeWester, D., Eschenbrenner, B., & Jeon, S. (2008). Virtual world affordances: enhancing brand value. *Journal For Virtual Worlds Research*, 1(2).
- Pendy, B. (2023). Role of AI in Business Management. *Brilliance: Research of Artificial Intelligence*, 3(1), 48-55. <https://doi.org/10.47709/brilliance.v3i1.2191>
- Pimentel, L., Reis, A., Bernardo, M. d. R. M., Rocha, T., & Barroso, J. (2022). Virtual Assistants in a Digital Governance Environment. 2022 26th International Conference on Circuits, Systems, Communications and Computers (CSCC),
- Piñeiro-Martín, A., García-Mateo, C., Docío-Fernández, L., & López-Pérez, M. d. C. (2023). Ethical Challenges in the Development of Virtual Assistants Powered by Large Language Models. *Electronics*, 12(14), 3170.
- Punia, S. K., Kumar, M., Stephan, T., Deverajan, G. G., & Patan, R. (2021). Performance Analysis of Machine Learning Algorithms for Big Data Classification: ML and AI-Based Algorithms for Big Data Analysis. *International Journal of E-Health and Medical Communications (IJEHMC)*, 12(4), 60-75. <https://doi.org/10.4018/IJEHMC.20210701.oa4>
- Rao, T. V. N., Jyothsna, V., & Laxmi, S. J. (2019). An Emerging Role of Chatbot in Businesses as a Novel Interactive Tool. *International Journal on Recent and Innovation Trends in Computing and Communication*.
- Rosenberg, L. (2023). The Metaverse and Conversational AI as a Threat Vector for Targeted Influence. 2023 IEEE 13th Annual Computing and Communication Workshop and Conference (CCWC),
- Ruta, D., Cen, L., & Damiani, E. (2017). Summarization-Guided Greedy Optimization of Machine Learning Model. In P. Perner, *Machine Learning and Data Mining in Pattern Recognition* Cham.
- Sano, S., Kaji, N., & Sassano, M. (2016). Prediction of prospective user engagement with intelligent assistants. *Proceedings of the 54th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)*,
- Siebra, C., Correia, W., Penha, M., Macedo, J., Quintino, J., Anjos, M., Florentin, F., Da Silva, F. Q., & Santos, A. L. (2018). Virtual assistants for mobile interaction: A review from the accessibility perspective. *Proceedings of the 30th Australian Conference on Computer-Human Interaction*,
- Söderlund, M., Oikarinen, E.-L., & Tan, T. M. (2022). The hard-working virtual agent in the service encounter boosts customer satisfaction. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 32(4), 388-404.
- Soldan, T., & Nazarkul, T. Halkla İlişkilerde Yapay Zeka Kullanımı Üzerine Nitel Bir Araştırma. *The Journal of International Scientific Researches*, 7(2), 191-206.

- Struhl, S. (2017). Artificial intelligence marketing and predicting consumer choice: An overview of tools and techniques.
- Suciati, P., Maulidiyanti, M., & Wiwesa, N. R. (2021). The public relations acceptance towards press release application with artificial intelligence. *Communicare: Journal of Communication Studies*, 8(1), 20-40.
- Syvänen, S., & Valentini, C. (2020). Conversational agents in online organization–stakeholder interactions: a state-of-the-art analysis and implications for further research. *Journal of Communication Management*, 24(4), 339-362.
- Tam, L., & Kim, J.-N. (2019). Social media analytics: how they support company public relations. *Journal of Business Strategy*, 40(1), 28-34. <https://doi.org/10.1108/JBS-06-2017-0078>
- Theodoridis, P. K., & Gkikas, D. C. (2019). How artificial intelligence affects digital marketing. Strategic Innovative Marketing and Tourism: 7th ICSIMAT, Athenian Riviera, Greece, 2018,
- Tian, X., He, W., & Wang, F.-K. (2021). Applying sentiment analytics to examine social media crises: a case study of United Airline's crisis in 2017. *Data Technologies and Applications*, 56(1), 1-23.
- Trask, N. A., Patel, R. G., Gross, B., & Atzberger, P. (2020). *GMLS-Nets: A machine learning framework for unstructured data*.
- Vassos, S., Malliaraki, E., Falco, F. d., Di Maggio, J., Massimetti, M., Nocentini, M. G., & Testa, A. (2016). Art-bots: Toward chat-based conversational experiences in museums. Interactive Storytelling: 9th International Conference on Interactive Digital Storytelling, ICIDS 2016, Los Angeles, CA, USA, November 15–18, 2016, Proceedings 9,
- Yadav, R. R., Sawarkar, D., Dhurwade, A., Kawtikwar, P., & Pansare, D. (2023). Implementing Intelligent Virtual Assistant. *International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology*, 3(10), 494-501.
- Zhou, L., Pan, S., Wang, J., & Vasilakos, A. V. (2017). Machine learning on big data: Opportunities and challenges. *Neurocomputing*, 237, 350-361.
- Zulaikha, S., Mohamed, H., Kurniawati, M., Rusgianto, S., & Rusmita, S. A. (2020). Customer predictive analytics using artificial intelligence. *The Singapore Economic Review*, 1-12.

**NAVIGATING LIABILITY IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
ASSESSING RESPONSIBILITY FOR AI-GENERATED DAMAGES**

Dr. Mustafa Kenan USTAHALİLOĞLU

Osmaniye Korkut Ata University, ORCID 0000-0003-1554-5997

Abstract

The advent of Artificial Intelligence (AI) has revolutionized industries, augmenting efficiency and innovation. However, with this transformative power comes a pressing concern: the attribution of liability when AI systems cause damages. This presentation delves into the intricate landscape of liability pertaining to AI-generated harm and explores the multifaceted dimensions of responsibility allocation.

The discussion unfolds by examining the diverse scenarios where AI-inflicted damages occur, ranging from autonomous vehicle accidents to algorithmic biases impacting financial decisions and healthcare outcomes. It addresses the complex interplay between technological advancements, ethical considerations, and legal frameworks that underpin liability determinations in these contexts.

Furthermore, the presentation scrutinizes the challenges inherent in holding entities accountable for AI-induced harm. It explores the evolving nature of liability, encompassing questions of agency, foreseeability, and the ethical implications of delegating decision-making to autonomous systems.

Additionally, the session delves into proposed solutions and emerging strategies aimed at addressing liability gaps in the AI landscape. This includes exploring the potential roles of regulation, risk assessment frameworks, and ethical guidelines in mitigating and distributing liability fairly among stakeholders.

Ultimately, this presentation aims to provide a comprehensive overview of the current landscape of liability concerning AI-induced damages, offering insights crucial for policymakers, legal practitioners, technologists, and ethicists navigating the intricate intersection of AI and responsibility.

Keywords: Artificial Intelligence, Liability, Responsibility, Ethical Considerations, Legal Frameworks, Risk Assessment, Autonomous Systems, Damage Attribution.

I. Introduction

Artificial Intelligence (AI) is a transformative force that is changing industries and social structures. But as AI develops, the urgent issue of determining who is responsible for damages or unintentional harm caused by AI systems also becomes more pressing. This presentation explores the complex environment that surrounds liability in the context of AI. It aims to thoroughly examine the intricate aspects of assigning blame when AI systems intended to enhance human abilities unintentionally produce negative results.

We begin by recognizing the ubiquitous impact of AI in multiple industries. AI integration has spread widely, improving decision-making and streamlining processes. However, this integration requires a careful analysis of the consequences that may result from mistakes or

biases that are present in these systems. We will traverse this terrain together, looking at cases where AI-generated damages have surfaced. These cases range from accidents involving autonomous vehicles that raise questions about liability to algorithmic biases influencing critical choices in healthcare and finance.

We also examine the legal and ethical frameworks that support liability determinations, going beyond recent technological developments. The main focus will be on addressing the difficulties involved in assigning blame in situations where autonomous systems make decisions without direct human involvement.

Our aim is not solely to unravel complexities but also to illuminate potential solutions. We'll examine proposed strategies, encompassing regulatory frameworks and risk assessment methodologies, aimed at equitably addressing and assigning liability in the aftermath of AI-induced harm.

Ultimately, this presentation aims to serve as a guiding framework through the intricate landscape of liability concerning AI-generated damages, offering critical insights essential for policymakers, legal practitioners, technologists, and ethicists navigating this evolving intersection of technological advancement and ethical responsibility.

A. Overview of AI's Transformative Impact

Artificial Intelligence (AI) stands as a defining force reshaping the modern landscape across industries and societal paradigms. At its core, AI represents a paradigm shift, enabling machines to simulate human-like intelligence, learn from data, and make decisions with increasing autonomy. This transformative capability has spurred a wave of innovation, fundamentally altering how businesses operate, how healthcare is delivered, and how we interact with technology.

AI's pervasive influence manifests in manifold ways:

- **Enhanced Efficiency and Automation:** AI-powered automation has revolutionized industries, streamlining processes and augmenting productivity. Machine learning algorithms and automation technologies have opened up unprecedented opportunities for various industries to increase efficiency, accuracy, and productivity (Jadhav, 2023).
- **Data-driven Insights:** AI's ability to analyze vast datasets with speed and precision has unlocked unprecedented insights. Businesses leverage AI algorithms to derive actionable intelligence, facilitating informed decision-making across diverse domains (Carbone, 2022; Myne et al., 2022; Uzunalioglu et al., 2019).
- **Personalization and User Experience:** Personalization plays a crucial role in enhancing user satisfaction and driving customer retention across various platforms. AI is the underlying technology that enables personalized experiences, such as recommending content based on individual preferences and tailoring user interfaces for optimal engagement. This personalization is supported by methodologies and findings from multiple disciplines, including Artificial Intelligence (AI), Machine Learning (ML), Human-Computer Interaction (HCI), and User Modelling based on social and cognitive psychology (Pardini et al., 2022).
- **Advancements in Healthcare:** Advancements in healthcare have led to the application of AI in various areas such as diagnostic assistance, treatment optimization, and drug discovery. Machine learning algorithms analyze medical data to aid in early disease detection and assist healthcare professionals in making more accurate and timely interventions (Al Kuwaiti et al., 2023; Mehta, 2023).
- **Autonomous Systems:** AI has driven the development of autonomous vehicles, drones, and robotics, enabling machines to navigate and make decisions independently. These

advancements have transformative possibilities in transportation, logistics, and beyond (Kovač, 2020; Sifakis, 2019; Wang et al., 2021).

As AI continues to evolve, its impact on society, economies, and governance becomes increasingly profound. However, alongside its transformative potential, questions regarding ethical considerations, biases embedded in algorithms, and the accountability for AI-induced errors become imperative to address.

The transformative influence of AI sets the stage for examining the complexities of attributing liability in scenarios where AI systems, designed to enhance human capabilities, inadvertently cause harm or damages. Understanding the breadth and depth of AI's transformative impact lays the groundwork for comprehending the challenges and responsibilities entwined with its integration into our daily lives.

B. Emergence of Liability Concerns in AI

The integration of Artificial Intelligence (AI) technologies into critical facets of society has brought forth a myriad of unprecedented challenges, foremost among them being the attribution of liability in instances of AI-generated harm or damages. This emergence of liability concerns has surfaced due to several key factors:

- **Complexity of AI Systems:** AI systems are developed in closed simulation environments or trained on labeled benchmark datasets, which do not fully represent the complexity of real-world domains (Doctor et al., 2023).
- **Autonomy and Decision-making:** AI systems, particularly in autonomous applications, possess a degree of decision-making independence. This autonomy raises questions about where accountability lies when these systems act or fail to act in ways resulting in harm (Boch et al., 2022; Miguel et al.).
- **Lack of Clear Legal Precedents:** The rapid evolution of AI has outpaced the establishment of clear legal precedents to address liability issues comprehensively. Existing laws and regulations often struggle to keep pace with the technological advancements, creating ambiguity in assigning responsibility (NiFhaolain et al., 2023; Soh, 2023).
- **Ethical Considerations:** Ethical dilemmas arise in the design, deployment, and use of AI systems. Biases in algorithms (Gaud, 2023) and opaque decision-making processes (Slimi & Carballido, 2023) pose ethical challenges. These challenges intersect with liability considerations and have the potential to amplify societal inequalities through AI applications (Huriye, 2023).
- **Interconnectedness and Multi-Stakeholder Involvement:** AI systems involve multiple stakeholders, including developers, manufacturers, operators, and users, which complicates the attribution of liability in the event of an AI-driven incident (Slota et al., 2023). The distributed nature of AI system design, development, deployment, and regulation creates challenges for accountability and responsibility (Marino & Moon, 2023).

The dynamic nature of AI technologies and their increasing integration into critical systems necessitate a comprehensive framework for determining and allocating responsibility for AI-induced harm (Dobbe, 2022; Marino & Moon, 2023; Werner et al., 2023). The potential risks associated with the proliferation of AI across various sectors highlight the urgent need to address liability concerns (Anderljung & Hazell, 2023). To prevent harm, targeted interventions on certain capabilities of AI systems may be warranted, including controlling access to certain types of AI models and restricting their use (Piorkowski et al., 2022).

II. Scenarios of AI-Generated Damages

A. Autonomous Vehicles and Accidents

The integration of autonomous vehicles powered by AI technology has raised concerns about liability in cases of AI-generated damages (Colonna, 2012; Gurney, 2013). As AI systems lack causality, opacity, and unpredictability, proving causation in accidents involving autonomous vehicles becomes challenging. Liability regimes play a crucial role in providing protection for victims, but the characteristics of AI systems make it difficult to establish responsibility (Swierczynski & Żarnowiec, 2020). The need to revise liability regimes is evident, as victims should not bear the burden of proof in cases involving AI technologies (Pinter et al., 2017). These concerns highlight the importance of addressing the potential risks associated with AI-powered autonomous vehicles and ensuring that appropriate liability frameworks are in place to protect victims and allocate responsibility in the event of accidents (Llorca et al., 2023).

Complex AI algorithms are used by autonomous cars to analyze sensor data, navigate roads, and make snap decisions. But real-world environments are unpredictable, which presents difficulties for AI systems and frequently calls for snap decisions in unclear circumstances. A number of factors, such as possible software bugs, sensor failures, or unanticipated interactions with human-driven vehicles, make determining liability in accidents complicated (Sharma et al., 2023; Xia et al., 2023). For autonomous driving systems to be widely used in the real world, safety evaluation is essential. Risk must be quantified and expenses must be minimized by creating safety-critical scenarios artificially. Data-driven, adversarial, and knowledge-based generation are the three categories into which existing scenario generation algorithms can be divided (Ding et al., 2023).

Furthermore, graph-based techniques are increasingly being explored for autonomous hazardous event detection, particularly in the context of complex systems. Xiao (2023) provides a comprehensive review of these methods, categorizing them as rule-based, probabilistic, and machine learning-driven. Yang (2010) introduces the use of signed directed graphs for qualitative fault detection and hazard analysis in large-scale complex systems. These studies underscore the versatility and effectiveness of graph-based techniques in detecting hazardous events and anomalies in complex operational environments. Research endeavors are presently underway to tackle the obstacles and enhance the dependability and security of self-driving cars in intricate real-life situations.

These incidents prompt a notable shift in the traditional assignment of responsibility. The absence of standardized regulations tailored explicitly to address liability in autonomous vehicle accidents complicates matters further (McLachlan et al., 2022). Ethical considerations add another layer of complexity, emphasizing the need for transparent AI decision-making processes to ascertain accountability (Lin, 2016; Wang et al., 2022). Moreover, such accidents can significantly impact public trust in AI technologies (Etzioni & Etzioni, 2017), potentially hindering the widespread adoption of autonomous vehicles despite their potential to reduce accidents caused by human error.

An integrated strategy is necessary to successfully negotiate these complexities. This strategy should include clear ethical guidelines, regulatory frameworks, and technological advancements. In addition to promoting trust in the use of autonomous vehicles, defining clear guidelines for liability attribution in accidents involving them is essential for influencing the advancement of AI technologies in transportation systems. In order to fully address liability concerns across broader AI applications, it is essential to comprehend and address the challenges arising from AI-generated damages in the context of autonomous vehicles.

B. Algorithmic Biases in Financial and Healthcare Sectors

Algorithmic biases embedded within AI systems can lead to discriminatory outcomes in both the financial and healthcare sectors, raising concerns about liability for AI-generated damages.

In the financial landscape, AI algorithms govern credit scoring, loan approvals, and investment strategies, but they can inadvertently perpetuate biases based on historical data, resulting in discriminatory outcomes for specific demographic groups. Determining liability in cases where biased algorithms influence financial decisions and cause adverse impacts on individuals or communities presents complex challenges for responsibility attribution (Saint James Aquino, 2023 #119).

Similarly, in healthcare, AI systems contribute to diagnostics, treatment recommendations, and patient care. Nevertheless, biases inherent in training datasets can engender disparities in diagnoses or treatment plans across different demographics (Saint James Aquino, 2023 #119). Instances where AI-informed decisions contribute to suboptimal patient outcomes raise pertinent questions about liability among healthcare providers, developers, and regulators. The ethical and legal implications stemming from algorithmic biases in these sectors underscore the need for frameworks that address liability in the wake of AI-generated damages, particularly in scenarios amplifying societal inequalities or compromising fairness and equity (Panch, 2019 #120).

A comprehensive approach to addressing bias in AI systems is crucial for ensuring fairness and accountability, particularly in the financial and healthcare sectors. Mitigating biases in AI systems requires a multifaceted approach that includes diverse and representative datasets, transparent algorithms, and ongoing monitoring (Ferrara, 2023 #122). This requires a focus on the sources and impacts of bias, as well as the implementation of mitigation strategies (Gervasi, 2022 #123). In healthcare, the potential sources of bias in AI algorithms must be understood and addressed at every stage of development and implementation. Furthermore, the design, training, and deployment of AI systems should be guided by ethical and legal principles to ensure social good (Ntoutsis, #124). Regulatory oversight, ethical guidelines, and industry collaborations are essential for achieving these goals.

Understanding the implications of algorithmic biases and their profound impact on liability serves as a pivotal cornerstone in developing responsible AI applications that prioritize fairness, ethical considerations, and accountability within diverse sectors.

C. Case Studies: Instances of AI-Induced Harm

Examining real-world case studies sheds light on the tangible instances where AI-induced harm has surfaced, offering insights into the complexities of attributing liability and responsibility in such scenarios.

- **Automated Trading and Financial Market Instability:** The potential effects of AI induced harm can be seen in financial markets, where high frequency trading algorithms malfunctioned or reacted unpredictably and resulted in market disturbances or crashes. It is still a challenge to find responsibility in the face of complex algorithm decisions, which have an impact on global financial stability (Han, 2023 #126; Remolina, 2022 #125).
- **Healthcare Diagnosis Errors:** The use of AI in healthcare has the potential to exacerbate existing biases and inequalities in the healthcare system, as well as create confusion regarding the obligations and liability of health professionals (Chopard, 2023 #127). The lack of regulation and guidance surrounding AI-powered symptom checker apps further complicates the issue.

- Autonomous Vehicle Accidents: Notable incidents involving autonomous vehicles, such as collisions or pedestrian accidents, highlight the complexities of liability attribution in the context of AI-controlled systems making critical decisions in dynamic environments (Zhang, 2021 #128). Determining responsibility becomes intricate when accidents occur despite the intention to enhance safety through autonomous technologies (Copp, 2023 #129).
- Algorithmic Bias in Hiring and Recruitment: Instances where AI-powered recruitment tools perpetuated biases, leading to discriminatory practices in hiring, spotlight the ethical implications and potential legal ramifications (Kelly-Lyth, 2021 #130). Identifying liability in scenarios where biased algorithms impact individuals' employment opportunities presents challenges in assigning responsibility (Kim, 2016 #131).

Analyzing these case studies underscores the multifaceted nature of AI-induced harm, showcasing scenarios where AI technologies, despite their potential benefits, have inadvertently caused adverse consequences. These instances emphasize the need for robust frameworks that navigate liability concerns while promoting responsible AI deployment and usage (Maydanyk, 2021 #132).

Addressing liability in the wake of AI-induced harm necessitates a nuanced understanding of the factors contributing to these incidents and the formulation of comprehensive strategies that balance innovation with accountability, ensuring equitable outcomes across various sectors.

Conclusion

Investigating liability in relation to AI-generated damages has revealed a complex and nuanced environment that spans various industries and situations. Artificial intelligence has had a revolutionary effect on industries, bringing about previously unheard-of breakthroughs in productivity, creativity, and decision-making. But this progress has coincided with an urgent need to work through the complexities of assigning blame when AI systems unintentionally hurt people or produce unfavorable results.

During our research, we examined a range of scenarios that demonstrate the negative effects of AI, including algorithmic biases in healthcare and finance, accidents involving autonomous vehicles, and situations in the legal profession where AI-based tools support legal research and decision-making. These case studies highlight the complex relationship between AI-generated damages and their potential advantages and disadvantages across various industries. The emergence of liability concerns within the AI landscape accentuates the need for comprehensive frameworks encompassing technological enhancements, ethical guidelines, and clear regulatory oversight. Establishing protocols that address liability concerns while fostering responsible AI deployment is paramount. Moreover, integrating transparency, fairness, and accountability into the development and deployment of AI systems is crucial to mitigate potential harms and navigate liability issues effectively.

The conversation brought to light how important it is for stakeholders—lawyers, policymakers, technologists, and ethicists—to work together to develop policies that guarantee accountability, justice, and fairness in the wake of harm caused by artificial intelligence. The cornerstone for developing knowledgeable policies and moral standards in the rapidly changing field of artificial intelligence technologies is an understanding of the ramifications of algorithmic biases, navigating the difficulties of autonomous decision-making, and resolving issues arising from AI applications.

Building an atmosphere that strikes a balance between innovation, morality, and responsibility will be essential as we go. Adopting responsible AI practices that are guided by knowledge of liability issues will help us harness AI's transformative potential while preventing any negative

effects, ultimately paving the way for a future in which AI technologies advance morally and equally in society.

References

- Al Kuwaiti, A., Nazer, K., Al-Reedy, A., Al-Shehri, S., Al-Muhanna, A., Subbarayalu, A. V., Al Muhanna, D., & Al-Muhanna, F. A. (2023). A Review of the Role of Artificial Intelligence in Healthcare. *Journal of Personalized Medicine*, 13(6), 951.
- Anderljung, M., & Hazell, J. (2023). Protecting Society from AI Misuse: When are Restrictions on Capabilities Warranted? *arXiv preprint arXiv:2303.09377*.
- Boch, A., Hohma, E., & Trauth, R. (2022). Towards an Accountability Framework for AI: Ethical and Legal Considerations.
- Carbone, M. R. (2022). When not to use machine learning: A perspective on potential and limitations. *MRS Bulletin*, 47(9), 968-974.
- Colonna, K. (2012). Autonomous cars and tort liability. *Case W. Res. JL Tech. & Internet*, 4, 81.
- Ding, W., Xu, C., Arief, M., Lin, H., Li, B., & Zhao, D. (2023). A survey on safety-critical driving scenario generation—A methodological perspective. *IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems*.
- Dobbe, R. (2022). System safety and artificial intelligence. Proceedings of the 2022 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency,
- Doctor, K., Task, C., Kildebeck, E., Kejriwal, M., Holder, L., & Leong, R. (2023). Toward Defining a Domain Complexity Measure Across Domains. *arXiv preprint arXiv:2303.04141*.
- Etzioni, A., & Etzioni, O. (2017). Incorporating ethics into artificial intelligence. *The Journal of Ethics*, 21, 403-418.
- Gaud, D. (2023). Ethical Considerations for the Use of AI Language Model. *Journal For Research in Applied Science and Engineering Technology*. <https://doi.org/10.22214/ijraset.2023.54513>
- Gurney, J. K. (2013). Sue My Car Not Me: Products Liability and Accidents Involving Autonomous Vehicles.
- Huriye, A. Z. (2023). The Ethics of Artificial Intelligence: Examining the Ethical Considerations Surrounding the Development and Use of AI. *American Journal of Technology*, 2(1), 37-44.
- Jadhav, G. D. (2023). Machine Learning and Automation for Enhanced Efficiency and Productivity". *International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology*, 175-186. <https://doi.org/10.48175/ijarsct-11332>
- Kovač, M. (2020). Introduction to the Autonomous Artificial Intelligence Systems. In *Judgement-Proof Robots and Artificial Intelligence: A Comparative Law and Economics Approach* (pp. 47-63). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-53644-2_4
- Lin, P. (2016). Why Ethics Matters for Autonomous Cars. In M. Maurer, J. C. Gerdes, B. Lenz, & H. Winner (Eds.), *Autonomous Driving: Technical, Legal and Social Aspects* (pp. 69-85). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-48847-8_4

- Llorca, D. F., Charisi, V., Hamon, R., Sánchez, I., & Gómez, E. (2023). Liability regimes in the age of AI: a use-case driven analysis of the burden of proof. *Journal of Artificial Intelligence Research*, 76, 613-644.
- Marino, D., & Moon, A. (2023, 18-20 May 2023). The potential for co-operatives to mitigate AI ethics catastrophes: perspectives from media analysis. 2023 IEEE International Symposium on Ethics in Engineering, Science, and Technology (ETHICS),
- McLachlan, S., Kyrimi, E., Dube, K., Fenton, N., & Schafer, B. (2022). The Self-Driving Car: Crossroads at the Bleeding Edge of Artificial Intelligence and Law. *arXiv preprint arXiv:2202.02734*.
- Mehta, V. (2023). Artificial Intelligence in Medicine: Revolutionizing Healthcare for Improved Patient Outcomes. *Journal of Medical Research and Innovation*, 7(2), e000292-e000292.
- Miguel, B. S., Naseer, A., & Inakoshi, H. (2020/7). Putting Accountability of AI Systems into Practice. Proceedings of the Twenty-Ninth International Joint Conference on Artificial Intelligence, IJCAI-20,
- Myne, A. K., Leahy, K. J., & Soklaski, R. J. (2022). Knowledge-Integrated Informed AI for National Security. *arXiv preprint arXiv:2202.03188*.
- NiFhaolain, L., Hines, A., & Nallur, V. (2023). Statutory Professions in AI governance and their consequences for explainable AI. *arXiv preprint arXiv:2306.08959*.
- Pardini, S., Gabrielli, S., Dianti, M., Novara, C., Zucco, G. M., Mich, O., & Forti, S. (2022). The role of personalization in the user experience, preferences and engagement with virtual reality environments for relaxation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(12), 7237.
- Pinter, K., Szalay, Z., & Vida, G. (2017). Liability in Autonomous Vehicle Accidents Liability in Autonomous. *Communications - Scientific Letters of the University of Zilina*, 19(4), 30-35. <https://doi.org/10.26552/com.C.2017.4.30-35>
- Piorkowski, D., Hind, M., & Richards, J. (2022). Quantitative ai risk assessments: Opportunities and challenges. *arXiv preprint arXiv:2209.06317*.
- Sharma, S., Sistu, G., Yahiaoui, L., Das, A., Halton, M., & Eising, C. (2023). Navigating Uncertainty: The Role of Short-Term Trajectory Prediction in Autonomous Vehicle Safety. *arXiv preprint arXiv:2307.05288*.
- Sifakis, J. (2019). Autonomous systems—an architectural characterization. *Models, Languages, and Tools for Concurrent and Distributed Programming: Essays Dedicated to Rocco De Nicola on the Occasion of His 65th Birthday*, 388-410.
- Slimi, Z., & Carballido, B. V. (2023). Navigating the Ethical Challenges of Artificial Intelligence in Higher Education: An Analysis of Seven Global AI Ethics Policies. *TEM Journal*, 12(2).
- Slota, S. C., Fleischmann, K. R., Greenberg, S., Verma, N., Cummings, B., Li, L., & Shenefiel, C. (2023). Many hands make many fingers to point: challenges in creating accountable AI. *AI & SOCIETY*, 38(4), 1287-1299. <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01302-0>
- Soh, J. (2023). Legal dispositionism and artificially-intelligent attributions. *Legal Studies*, 1-20.

- Swierczynski, M., & Żarnowiec, Ł. (2020). Law Applicable to Liability for Damages due to Traffic Accidents Involving Autonomous Vehicles. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 14(2), 177-200.
- Uzunalioglu, H., Cao, J., Phadke, C., Lehmann, G., Akyamac, A., He, R., Lee, J., & Able, M. (2019). Augmented data science: towards industrialization and democratization of data science. *arXiv preprint arXiv:1909.05682*.
- Wang, H., Khajepour, A., Cao, D., & Liu, T. (2022). Ethical Decision Making in Autonomous Vehicles: Challenges and Research Progress. *IEEE Intelligent Transportation Systems Magazine*, 14(1), 6-17. <https://doi.org/10.1109/MITS.2019.2953556>
- Wang, Y., Yanushkevich, S., Mohammadi, A., Plataniotis, K. N., Coates, M., Fidan, B., Gavrilova, M. L., Hu, Y., Karray, F., & Leung, H. (2021). Advances in Autonomous Systems: A Summary of the AutoDefence Summer School at IEEE ICAS'21. 2021 IEEE International Conference on Autonomous Systems (ICAS),
- Werner, B. D., Schumeg, B. J., Mills, T. M., & Bott, D. M. (2023, 23-26 Jan. 2023). Roadmap Development to Reduce Risk Associated with the Deployment of Artificial Intelligence Enabled Systems. 2023 Annual Reliability and Maintainability Symposium (RAMS),
- Xia, Y., Chen, H., & Chen, X. (2023). Integrating social neuroscience into human-machine mutual behavioral understanding for autonomous driving. *The Innovation*, 4(4).
- Xiao, D., Dianati, M., Geiger, W. G., & Woodman, R. (2023). Review of Graph-Based Hazardous Event Detection Methods for Autonomous Driving Systems. *IEEE Transactions on Intelligent Transportation Systems*, 24(5), 4697-4715. <https://doi.org/10.1109/TITS.2023.3240104>
- Yang, F., Xiao, D., & Shah, S. L. (2010). Qualitative fault detection and hazard analysis based on signed directed graphs for large-scale complex systems. *Fault detection*, 15-50.

**APPLICATION OF MEDIATION AS A MANDATORY CONDITION FOR
DISPUTES ARISING FROM LAW NO. 634 ON CONDOMINIUM OWNERSHIP
634 SAYILI KAT MÜLKİYETİ KANUNUNDAN KAYNAKLANAN
UYUŞMAZLIKLARDA DAVA ŞARTI OLARAK ARABULUCULUK UYGULAMASI**

Alper AKSU

**Öğretim Görevlisi Doktor, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümü Adalet
Programı, Medeni Hukuk, ORCID ID: 0000-0003-2083-4208**

Özet

Modern hayatın unsurlarından biri toplu yaşamdır. Toplu yaşam da insanların bina gibi yapılarda bir arada yaşamalarını zorunlu kılmaktadır. Bu tür yapıların varlığına ve düzenine ilişkin hükümlerin yer aldığı temel mevzuat ise 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'dur. 5 Nisan 2023 tarihli ve 32154 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış olan 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 37. maddesi ile 6325 sayılı Kanun'a 18/B maddesi eklenmiş ve bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendine göre 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklar için dava şartı olarak dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması şartı getirilmiştir. 7445 sayılı Kanun'un 43. maddesi hükmüne göre bu düzenleme 1 Eylül 2023 tarihinde yürürlüğe girdi. Düzenleme çok genel olup dava şartının hangi maddeleri içerdiği net değildir. Çalışmamızda öncelikle hangi müesseselerin kapsama dâhil olduğunun çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Burada genel olarak nelerin arabuluculuk anlaşma belgesiyle düzenlenip düzenlenemeyeceğinden hareket edilecektir. Öncelikle 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na dayanarak hangi davaların açılabilirliğinin tespiti yapılacaktır. Sonrasında ise bu davaların konusunu oluşturan uyuşmazlıkların tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden sayılıp sayılamayacağı değerlendirilecektir. Çalışmamızda yer verilecek diğer bir husus ise kat mülkiyeti hukukunda arabuluculuk uygulaması bakımından taraflar olacaktır. Örneğin yöneticinin arabuluculuk yönünden bir taraf olarak kabul edilip edilemeyeceği, yöneticinin temsil yetkisinin sınırları, kiracıların durumu gibi hususlar ele alınacaktır. Son olarak ise konu kapsamında dava şartı arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi ve buna ilişkin sonuçlar işlenecektir.

Anahtar kelimeler: Dava şartı arabuluculuk, kat mülkiyeti, yönetici

Abstract

One of the elements of modern life is communal living. Communal living requires people living together in structures such as buildings. The fundamental legislation regarding the existence and order of such structures is the Condominium Ownership Law no 634. With the 37th article of the Law Amending Some Laws, including the Execution and Bankruptcy Law numbered 7445, published in the Official Gazette dated April 5, 2023, and numbered 32154, Article 18/B was added to Law No. 6325, stating that, according to subparagraph (c) of the first paragraph of this article, it is a prerequisite to apply to a mediator before filing a lawsuit as a mandatory condition for disputes arising from Law No. 634 on Condominium Ownership. According to Article 43 of Law No. 7445, this regulation came into effect on September 1, 2023. The regulation is quite general, and it is not clear which articles are included in the condition for

legal action. In this study, an attempt will be made to outline the framework of which institutions are generally included. The starting point will be what can be regulated through a mediation agreement. Firstly, it will be determined which lawsuits can be filed based on the Condominium Ownership Law No. 634. Then, it will be evaluated whether the disputes that constitute the subject matter of these lawsuits can be considered as matters or transactions that the parties can freely dispose of. Another point to be addressed in our study will be the parties in terms of mediation practice in condominium law. For example, issues such as whether the manager can be considered a party in terms of mediation, the limits of the manager's representation authority, and the situation of tenants will be discussed. Finally, within the scope of the topic, the study will cover the condition for legal action, the termination of mediation activities, and the consequences thereof.

Keywords: Mandatory mediation, condominium, manager

1. GİRİŞ

Kentleşmenin artmasıyla birlikte konut ihtiyacı da gittikçe artmıştır. Bahçeli müstakil evlerden çok katlı apartmanlara geçiş yaşanmıştır. Hatta bu da yetmeyip birkaç bloktan oluşan sitelerde yaşam tercih edilmeye başlanmıştır. Günümüzde birkaç bloktan oluşan siteler de yeterli gelmemektedir. Nitekim içinde ofis-konut bloklarının, büyük çarşıların, alışveriş merkezlerinin, hastanelerin, spor alanlarının, sosyal tesislerin, havuzların bulunduğu devasa siteler yaşamamıza girmiştir.

Günümüzde binlerce bağımsız bölümden oluşan siteler bulunmaktadır. Bağımsız bölümlerin her birinde iki veya üç kişinin yaşadığı düşünülürken (sitede çalışanlar, siteye hizmet eden diğer çalışanlar, kuryeler, konuklar ve benzerleri de katıldığında) mahalle, kasaba hatta ilçe nüfusuna denk olabilecek büyüklükte sitelerin varlığından söz edebilmek mümkündür. Bu tür toplu yapılarda başta ekonomik nedenlerle ortak gider avanslarının (aidatların) aşırı artması olmak üzere birçok sorun karşımıza çıkmaktadır. Hatta gayrimenkuller ile ilgili kamuoyunu en çok meşgul eden konulardan biri olduğunu söylemek mümkündür.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklarda davaların yıllarca sürmesi sorunların kartopu gibi gittikçe büyümesine yol açmaktadır. Bu kapsamdaki uyuşmazlıklar doğrudan kişilerin yaşam alanlarını ilgilendirdiğinden adil ve hızlı bir yargılama ile çözüme kavuşturulmalıdır. Ancak günümüzde bu hedefe ulaşmak mümkün olmamıştır. Toplu yaşam alanlarında çıkan uyuşmazlıkların daha hızlı çözüme kavuşturulması amacıyla bu uyuşmazlıklar da alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan arabuluculuk kapsamına alınmıştır.

2. KAPSAM

5 Nisan 2023 tarihli ve 32154 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış olan 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 37. maddesi ile 6325 sayılı Kanun'a 18/B maddesi eklenmiş ve bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendine göre 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunundan kaynaklanan uyuşmazlıklar için dava şartı olarak dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması getirilmiştir. 7445 sayılı Kanun'un 43. maddesi gereği bu düzenleme 1 Eylül 2023 tarihinde yürürlüğe girdi.

Toplu yaşam alanlarında ortaya çıkan bu uyuşmazlıkların tamamı için 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklıdır şeklinde bir tespitin doğru olup olmadığını öncelikle değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmayacağı buna göre tespit edilecektir. Bu şekilde bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda dikkatli bir şekilde değerlendirme yapılmalıdır. Eğer site tek parselde kurulu ise uyuşmazlıkların çoğu 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'na tabi uyuşmazlıktır. Ancak birden çok parselde kurulu ise ve toplu

yapı yönetimine geçmemişse, siteyi kooperatif yönetiyorsa, site toprak tapulu ise, kat mülkiyeti ve/veya kat irtifakı kurulmamışsa, kat irtifakı kurulmuş ve inşaat fiilen tamamlanmış olmakla birlikte bağımsız bölümlerin üçte ikisi fiilen kullanılmaya başlanmadıysa o sitedeki uyuşmazlıklar kat mülkiyeti hukukuna tabi değildir

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklı hangi uyuşmazlıkların arabuluculuk yöntemiyle çözülmeye uygun olduğunu belirlemek önemlidir. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir ki 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklanan her uyuşmazlık arabuluculuğa elverişli değildir. Ancak hangilerinin elverişli olduğuna mevzuatta da değinilmemiştir. O halde öncelikle bunların hangi uyuşmazlıklar olduğunun tespiti yapılmaya çalışılmalıdır. Bazı uyuşmazlıklar arabulucu yoluyla çözüme kavuşturulabilirler. Örnek olarak üst kattaki sızan su alt kattaki daireye zarar veriyorsa, alt kattaki daire sakininin zararının giderilmesi konusunda taraflar anlaşılırsa sorunu arabulucuda çözebilirler. Çünkü uyuşmazlık yalnızca bu iki tarafı ilgilendirmektedir. Sürekli gürültü yapan komşuya, koku ve ses yapan iş yerlerini işletenlere, balkonundan düşen saksı nedeniyle komşunun arabasına zarar verene, başkasının yerine aracını park edene, ortak alanı işgal edene, diğerlerinin manzarasını kapatan kişilere karşı açılacak davalarda önce arabulucuya başvurulduğunda da taraflar sorunu çözebilirler. Özetle bütün site sakinlerini ilgilendirmeyen, az sayıda kişiyi ilgilendiren uyuşmazlıklar arabulucuya başvurularak çözüme kavuşturulabilir.

3. TARAFLAR

Uyuşmazlığın iki tarafı ilgilendirdiği durumlarda taraf tespiti ve teşkili kolaydır. Ancak her uyuşmazlıkta taraf tespiti bu kadar değildir.

Arabuluculuk görüşmesine katılması gerektiğinde yöneticinin genel kuruldan yetki almasının gerekip gerekmeyeceğine ilişkin öncelikle bir belirleme yapmak yerinde olacaktır. 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan doğan uyuşmazlıkların arabuluculuk kapsamına alınması henüz çok yeni bir olgu olduğu için bu konuda ne 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nda ne de apartman ve sitelerin yönetim planlarında doğrudan bir düzenleme bulunmaktadır. Bu sebeple uygulama sırasında ortaya çıkacak sorunlara göre gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Apartman ve site yöneticisinin olduğunu kanıtlamak kaydıyla (taraf sıfatının olduğu uyuşmazlıklarda) yönetici malikleri kanımızca malikleri temsilen arabulucu görüşmelerine katılabileceklerdir.

Yöneticinin görevleri 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 35. maddesinde düzenlenmiş olup yöneticinin görevlerinin yönetim planında belirtileceği ifade edilerek yönetim planında aksine bir hüküm olmadıkça göreceği işler maddeler hâlinde sıralanmıştır. Buna göre kat malikleri kurulunca verilen kararların yerine getirilmesi, anagayrimenkulün gayesine uygun kullanılması, korunması, bakımı ve onarımı için gereken tedbirlerin alınması, bunlar için gerekli avansın toplanması, anagayrimenkulün tümünü ilgilendiren tebligatların kabulü, kat mülkiyetine ilişkin borç ve yükümlülüklerini yerine getirmeyen kat maliklerine karşı dava ve icra takibi yapılması yöneticinin görevleri arasında sayılmıştır. Diğer taraftan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 38. maddesinde yöneticinin kat maliklerine karşı aynı bir vekil (TBK m. 502 vd.) gibi sorumlu olduğu kabul edilmiştir. Bu nedenlerle, yönetici özel bir kanun olan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan aldığı temsil yetkisi gereğince kat malikleri adına sigorta sözleşmesi eser sözleşmesi, iş sözleşmesi, hizmet sözleşmesi gibi çeşitli sözleşmeler kurabilir.

Yönetici imzaladığı sözleşme uyarınca aktif ve pasif dava ehliyetine sahiptir. İşbu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda yönetici dava açabileceği (aktif dava ehliyeti) gibi, kendisine karşı dava yöneltilmesi (pasif dava ehliyeti) mümkündür. Diğer bir ifadeyle, yöneticinin temsil yetkisi gereğince üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmelerden doğan

uyuşmazlıklarda taraf ehliyeti bulunmaktadır. Ancak kendisinin taraf olmadığı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda bu yetki kat maliklerine aittir.

Yöneticiye özel yetki verilmesi halinde ortak yerlere müdahale, onaylı mimari projeye aykırılığın giderilmesi, ortak yere el atmanın önlenmesi gibi davalara taraf olabilecektir. Uyuşmazlıklarda davanın yönetici tarafından açılabilmesi için kendisine kat malikleri/temsilciler kurulunca bu konuda özel ve açık yetki verilmesi gereklidir. Dava açarken genel kuruldan yetki alınmamış olsa bile bu yetkinin (icazetin) sonradan verilmesi de mümkündür. Eğer sonradan da yetki alamazsa davayı açan yönetici aynı zamanda malikse davaya yönetim adına devam edilmese dahi yönetici malik sıfatıyla davaya devam edebilir.

Yöneticinin taraf olamayacağı davalar yönünden de konuyu ele almak yerinde olacaktır. İnşaatı yapan ve satan yüklenicinin eksik ve/veya ayıplı işlerinden doğan uyuşmazlıklara uygulamada sıklıkla karşılaşılmaktadır. Yargıtay'ın bu konudaki yerleşik içtihatlarına göre yönetici yükleniciye karşı yetki alsa dahi dava açamaz. Ancak burada kastedilen inşaatı yapan yüklenicidir. Yöneticinin taraf olduğu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda yöneticinin taraf sıfatı vardır. Bu uyuşmazlıklara örnek olarak çatı onarımı veya mantolama verilebilir. İnşaatteki eksik ve ayıplı işler kat maliklerinden toplanan parayla yönetim tarafından giderildiyse yönetici ancak vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanarak yükleniciden bu talepte bulunabilecektir (Yargıtay 3. H.D. 25.11.2020, 2020/4524-7071).

Yönetim planıyla ilgili davalarda ise yöneticinin taraf sıfatı yoktur. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 28. Maddesine göre yönetim planı, ana taşınmazın yönetim tarzını, kullanma amacını ve şeklini, yönetici ve denetçilerin alacakları ücreti ve yönetime ilişkin diğer hususları düzenleyen ve tüm kat maliklerini bağlayan bir sözleşme niteliğindedir. Yönetim planının veya yönetim planında kat malikleri genel kurulunca yapılan değişikliğin iptali talebiyle açılacak olan davanın kat maliklerini temsilen yöneticiye değil, tüm kat maliklerine karşı açılması gerekmektedir. Yöneticinin taraf sıfatının kaynağı, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun ilgili hükümleri veya kat malikleri/toplu yapı temsilciler kurulunun verdiği yetkidir. Mülkiyet hakkıyla doğrudan ilişkili uyuşmazlıklarda genel kurulda yetki verilse bile yöneticinin taraf sıfatı bulunmamaktadır. Örneğin arsa payı düzeltme davalarında da yöneticinin taraf sıfatı yoktur.

İnşaatteki eksik ve ayıplı işler için yöneticinin taraf ehliyeti yoktur. Nitekim Yargıtay'ın ilgili kararları da bu yöndedir. T.C. Yargıtay 13. HD. 11.05.2017 T. 2016/7726 E. - 5925: "*Davacı site yönetiminin taşınmazın ortak alanlardaki eksiklikler nedeniyle açılan davada taraf ehliyeti bulunmamaktadır. Dava açılması için yetki verilen kat malikleri olan site yöneticilerinin kendi adlarına avukata verdikleri bir vekâletname bulunmadığı gibi şahsi hakları yönünden davada usule uygun biçimde bir talepleri de bulunmamaktadır. Mahkemece yönetici olan kat malikleri yönünden de davanın husumetten reddi gerekir.*"; T.C. Yargıtay 13. HD. 03.03.2016 T. 2015/8437 E. 2016/6570 K.: "*Davacı site yönetiminin taşınmazın ortak alanlardaki eksiklikler nedeniyle açılan davada taraf ehliyeti bulunmamaktadır. Dava açılması için yetki verilen kat malikleri olan site yöneticilerinin kendi adlarına avukata verdikleri bir vekâletname bulunmadığı gibi şalisi hakları yönünden davada usule uygun biçimde bir talepleri de bulunmamaktadır Mahkemece yönetici olan kat malikleri yönünden de davanın husumetten reddi gerekir.*"

Yargıtay'ın görüşüne göre yönetimin taraf olduğu sözleşmelerde taraf sıfatı bulunmaktadır. T.C. Yargıtay 15. HD. 08.12.2009 T: 2008/7417 E. 2009/6639 K.: "*Dava, eser sözleşmesinde yapılan iş bedelinin tahsili istemine ilişkindir. Site yöneticisinin yasadan doğan kat maliklerini temsil yetkisine giren işlerden dolayı üçüncü kişilerle yaptığı sözleşmelerden o kaynaklanan o uyuşmazlıklarda aktif ve pasif husumet ehliyeti vardır. Dava konusu olayda site yönetimiyle ilgili yükleniciyle yapılan anlaşmadan doğan uyuşmazlıklarda site yönetiminin pasif dava*

ehliyeti bulunmaktadır. Davanın husumetin varlığı kabul edilerek, taraf delilleri toplandıktan sonra esasına girilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekir.”

Yargıtay’a göre yetki alınması gerekli hâller için çeşitli olasılıklar varlık göstermektedir. TC. Yargıtay 1. HD. 04.04.2013 7 2013/4377E.-4955K.: *“Somut olayda, site yönetimi adına dava O. Ç.'in aynı zamanda kat maliki olduğu dosya içerisindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Öyle ise; O mahkemece yapılacak iş, öncelikle kat malikleri tarafından dava açılması hususunda davacıya yetki verilip verilmediğinin araştırılması, yetki verilmiş o ise davanın site bakımından sürdürülmesi; aksi halde, davanın O. Ç.'in aynı zamanda kat maliki olduğu ve tek başına dava açma hakkı olduğu da gözetilerek çözümlenmesi gerekir. Hal böyle olunca, işin esasının incelenmesi gerekirken, yanılığılı değerlendirme ile karar verilmesi doğru değildir.”*

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu’ndan kaynaklanan uyuşmazlıklarda kimlerin davacı/başvurucu, kimlerin davalı/karşı taraf olarak gösterilebileceğinin tespiti de önemlidir.

Yönetim planının bazı maddelerinin iptali davasında tüm malikler davada taraf gösterilmelidirler. Yöneticinin taraf ehliyeti yoktur. Davayı mutlaka maliklerin açması gerekir. Dava herhangi bir süreye tabi değildir. Hâkim yönetim planı değişikliğine karar veremez (Yargıtay 18. HD. 19.07.2005 2005/5235 -7657: *“Yönetim planının değiştirilmesi, ancak tüm kat maliklerinin beşte dördünün oyu ile olanaklıdır. Mahkemece yönetim planının dava konusu edilen maddesinin iptal edilebilmesi için de bunun yasanın buyurucu hükümlerine aykırılık oluşturur nitelikte olması gerekir. Somut olayda değiştirilmesi istenilen yönetim planının 6. maddesi hükmü niteliği itibariyle yasanın buyurucu hükümlerine aykırı olmadığı cihetle bu maddenin değiştirilebilmesi için yukarıda sözü edilen yasa maddesi uyarınca kat maliklerinin toplanıp beşte dördünün oyu ile karara bağlanması gerekir. Hâkim kat maliklerinin iradesi yerine geçip böyle bir değişikliğe karar veremez.”*).

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu’nun 3. maddesinde arsa payının düzeltilmesi davasına yer verilmiştir. Arsa payları bağımsız bölümlerin paylarıyla orantılı tahsis edilmediğinde, her kat maliki veya kat irtifakı sahibi arsa paylarının yeniden düzenlenmesi için mahkemeye başvurabilirler.

4. UYGULAMA

4.1. Genel Olarak

En fazla karşılaşılabilecek uyuşmazlıklar 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu’nun 18. maddesi kaynaklıdır. Bu madde kapsamında borç ve yükümlülükler aykırı davranmak uyuşmazlıkların temelini teşkil edecektir. Söz konusu hükme ilişkin örnek olabilecek borç ve yükümlülükler aykırı davranışları şu şekilde belirtebiliriz: Kat maliklerinin birbirlerine karşı olan davranışlarından gürültü, evcil hayvan beslenmesi, pis su ve koku yaymak en sıklıkla karşılaşılan örneklerdir. Ortak yere el atmanın önlenmesi ve eski hâle getirme davasına kaynak teşkil edebilecek davranışları değişik renkte boya, dış kapı ve pencerelerde değişiklik, balkon kapatmak, bahçeye kapı açmak, abartılı tabela, boru-klima için duvar delmek, baca yapmak, çatıya güneş enerji sistemi kurmak, ortak yere sabit tesis yapmak, binanın ortak yerine (merdiven altı, çatı) eşya koymak, çatıya su deposu koymak, bahçe duvarını yükseltmek, bahçeyi işgal; tente, sabit şemsiye, masa koymak. Kanımızca eki hâle getirme de dava şartı arbuluculuğa uygundur.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu’nun 19. maddesinde anagayrimenkulün bakımı, korunması ve zarardan sorumluluk düzenlenmiştir. Bunların başında ana taşınmazın bakım borcu gelmektedir. Diğer bir borç ise ana taşınmazı koruma borcu gelmektedir. Mimari durumu koruma, anayapının güzelliğini ve sağlamlığını koruma bu kapsamdadır. Ortak yerlerde değişiklik yapmama borcu da bir başka borcu oluşturmaktadır. Bu madde kapsamında

sayılabilecek başlıca uyuşmazlıklar acil ve zorlu onarımlar, bağımsız bölümde yapılan onarım ve değişiklikler, güçlendirme, dış cephenin değişik renkte boyanması şeklinde sayılabilir. Rıza aranmayacak yapılacak tesis ve değişikliklere, güneş/elektrik enerjisi sistemi kurulması, balkon ve pencerelere panjur takılması, demir parmaklık yapılması, reklam panosu asılması, klima konulması örnek olarak verilebilir. Alt kata bir bağımsız bölümden veya apartman ortak tesisatından kaynaklanan pis su sızması gibi bir durum yaşanabilir. Bu hâl gibi çatıdaki bozukluk, asansörün bozulması gibi hâller de verilen zarardan sorumluluğun ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

4.2. Uygulamada Özel Hâller

Yönetici, genel kurul kararı olmadan veya yönetim planında açıkça yetki ve görev verilmeden malikleri bağlayıcı bir imza atamaz. Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 38. maddesine göre yönetici kat maliklerine karşı bir vekil gibi sorumludur. Nasıl ki bir vekil işini özenle ve zamanında yapmadığı için müvekkili zarar gördüğünde bu zararı gidermek zorundaysa yönetici de kendisine açık bir görev ve yetki verilmeden arabulucu görüşmelerine katılır ve malikleri zarara uğratan bir imza atarsa, bundan doğan zararı karşılamak zorunda kalabilir. Bu sebeple uyuşmazlık konusunda başvuru veya karşı taraf olarak arabuluculuk görüşmelerine katılacak olan yöneticinin genel kuruldan açık yetki alması gerekir ki bireysel olarak sorumlu tutulmasın.

Arsa payının düzeltilmesi davasının açılması herhangi bir süreye tabi değildir. Sonradan değerinde meydana gelen artma ve eksilme (imar durumu, cins ve manzara değişikliği, bakım ve onarım çalışmaları vb.) dikkate alınmaz. Her bir bağımsız bölümün, kat irtifakı veya kat mülkiyeti kurulduğu tarihteki değerine etkili olabilecek unsurlara göre hesaplama yapılır. Bu hesaplamada bağımsız bölümlerden her birinin alanı, konumu, biçimi, değer farklılıkları göz önünde bulundurulmalı, her birinin yüz ölçümü, kaçınıcı katta yer aldığı, cadde veya sokağa cephesi olup olmadığı, manzarası, güneşten yararlanma, rüzgâr, ısınma sistemi, aydınlanması, mimari kullanımı, kullanma amacı ve diğer dış etkenlerden etkilenme oranları dikkate alınmalıdır. Arsa payı düzeltilmesi davaları kanımızca dava şartı arabuluculuk kapsamında değerlendirilmelidir. Arsa payı düzeltildiğinde tapuda bir değişiklik olacaktır. Eskiden taşınmazın devri ile ilgili herhangi bir anlaşma yapılamıyordu. Yapılsa bile cezai şarta bağlanıyordu. Taraflar o şekilde işlem yapmaya zorlanıyordu. Artık taşınmazın devriyle ilgili anlaşma belgesi düzenlenebilmektedir.

Taşınmazın devri sınırlı aynı hakların tesciliyle ilgili kısım ihtiyari arabuluculuğa tabi olduğuna ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Ancak bunu dava şartı olarak kullanamayacağımız anlamına gelmiyor.

Genel kurul kararlarına ilişkin 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 33. maddesine dayalı iptal davaları da söz konusu olabilmektedir. Söz konusu kurul kararlarını toplu yapı temsilciler kurulu kararları, site kat malikleri kurulu kararları, blok/apartman kat malikleri kurulu kararları şeklinde ifade etmemiz mümkündür. Kat malikleri kuruluna başvurma gerekliliği olduğu ve olmadığı haller de 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 32. maddesine göre tespit edilebilir. Başvurunun gerekmediği hâlleri ortak yerlere müdahale, ortak gider avansı ve alacağı, rahatsız edici davranışlar, meskeni işyeri olarak kullanma, giriş izni, bahçenin işgali, ortak yerden yararlanması engellenenler şeklinde örnekleyerek belirtebiliriz. Başvurunun zorunlu olduğu hâllere ise anayapının onarılması, ortak yerlerde değişiklik yapılması, ortak gider avansı miktarının belirlenmesi örnek olarak verilebilir. İptal davası bir ay içinde açılır. Husumet yöneticiye veya olumlu oy verenlere yöneltilir. Kat malikleri kurulu kararlarının iptali davaları dava şartı arabuluculuğa elverişli değildir. Çünkü kat malikleri kurulu kararları iptal edilinceye kadar geçerliliklerini korur ve iptal edilmeden de uygulamanın durması mümkün değildir. Bu yönde bazen tedbir kararı verilebilmektedir. Ancak yine de genel kurulun yapılması

gerekmektedir. Ortak yerlere müdahale söz konusu olduğunda da dava şart arabuluculuk söz konusu olacaktır. Ancak iptal davaları dava şartı arabuculuğa kanımızca uygun değildir.

Diğer özel hâller ise yönetici/ temsilci seçimi sayılabilir. 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 34. maddesinde yönetici atanması 71. maddede ise toplu yapı için yönetici ve denetçi atanması düzenlenmiştir. Yönetici genel kurulda atanabilecek/seçilebilecektir. Mahkeme de koşulları mevcutsa yönetici atanmasına karar verebilir. Atamanın üstünden 6 ay geçmeden mahkeme tarafından atanan yönetici kat malikleri kurulu tarafından değiştirilemez. Yönetici seçiminin iptaline ilişkin dava açılması mümkündür. Bu takdirde sayı ve arsa payı çoğunluğu, temsilcilerin temsil ettiği bağımsız bölüm sayısı, davada süre, taraflar göz önünde bulundurulmalıdır.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 42. maddesinde faydalı olabilecek yenilik ve ilavelere ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Bu çerçevede sayı, arsa payı çoğunluğu ve karar aranacaktır. Aynı Kanun'un 43. maddesinde ise çok masraflı ve lüks olan yenilik ve ilaveler hüküm altına alınmıştır. Bağımsız bölüm ilavesi, çekme katın tam kata dönüştürülmesi; sinema, gazino, dükkân vb. yerlerin sonradan yapımı veya eklenmesi gibi yerlerin sonradan yapımı veya eklenmesi 44. maddenin kapsamında yer almaktadır. Bu gibi değişikliklerde oybirliği aranacaktır. Bu şekilde bir değişiklik olduğunda arsa payı oranında tescil talep edilebilir. Burada da kanımızca dava şartı arabuluculuk uygulanabilecektir. Ortak yerlerin kiralanması 45. maddede düzenlenmiştir. Burada da aynı şekilde oy birliği aranmaktadır.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 23. maddesinde bağımsız bölüme giriş izni verilmesi zorunluluğuna yer verilmiştir. Bağımsız bölümde veya ortak yerlerde ve tesislerde oluşan bir hasarın-bozukluğun giderilmesi veya yapı güvenliğiyle ilgili teknik çalışmaların yapılabilmesi için diğer bir bağımsız bölüme girmek gerektiğinde bu girişe ve yapılacak çalışmalara izin verilmesi zorunludur. Kanımızca bu da dava şartı olabilir. Nitekim iki taraf serbestçe üzerinde tasarruf edebilecekleri konu olan girişe izin verebilir. Giriş izni sonucu ortaya çıkan zarar da dava şartı arabuluculuğa tabi olacaktır. Çünkü alacak ve tazminat söz konusudur.

Anayapının güçlendirilmesi, depreme dayanıklı hâle getirilmesi, riskli yapı tespiti hâller de başlıca uyuşmazlık konuları içinde yer alma potansiyeline sahiptir.

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 24. maddesinde bağımsız bölümde yapılması yasak işler ve meskende işyeri açılması düzenlenmiştir. Bu kapsamda da zorunlu arabuluculuğa konu oluşturabilecek uyuşmazlıklar söz konusu olabilecektir. Kesin yasak olan hâller hastane, dispanser, klinik eşya laboratuvarı; oybirliği gereken hâller meskende sinema, fırın lokanta açılması; karara gerek olmayan hâller ise avukatlık, muhasebe bürosu açılması şeklinde örneklendirilebilir. Bu da dava şartı arabuluculuğa kanımızca uygundur. Çünkü iki taraf bu konu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir.

Sıklıkla karşılaşılan kat mülkiyeti hukuku uyuşmazlıklarından bir diğeri ise ortak gider alacağından kaynaklanan davalardır. Takibe konu alacağın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 68. maddesinin birinci fıkrasında sayılan belgelerden olması hâlinde icra hukuk mahkemesi nezdinde itirazın kaldırılması talep edilebilir. Diğer hallerde itirazın iptali davası veya alacak davası ikame edilebilecektir. İtirazın kaldırılması davası dava şartı arabuluculuğa tabi değildir. Takibe konu alacağın 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 68. maddesinin birinci fıkrasında sayılan belgelerden olması hâlinde icra hukuk mahkemesi nezdinde itirazın kaldırılması talep edilebilir. 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu gereği 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 68. maddesinin birinci fıkrası kapsamında sayılan belgelerin neler olduğu diğer bir husustur. Bu çerçevede kesinleşen işletme projeleri veya kat malikleri kurulunun işletme giderleri ile ilgili kararları İcra ve İflas Kanunu'nun 68. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen belgelerden

sayılırlar. Bunları kat malikleri kurulu kararları, blok kat malikleri kurulu kararları, toplu yapı temsilciler kurulu kararları, geçici yönetim kurulu kararları, kesinleşen işletme projeleri şeklinde saymak mümkündür. Ayrıca ifade etmek gerekir ki işletme projesinin yönetim kurulu tarafından yapılması hâlinde, bu işletme projesi malike tebliğ edilir ve tebliği tarihinden itibaren 7 gün içinde itiraz etmezse işletme projesi kesinleşir. Alacaklı itirazı kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın kaldırılmasını isteyebilir

(Yargıtay HGK 27.11.2018 2017/266 Esas, 2018/1767 Karar: “*Borçlu (kat maliki) ödeme emrine itiraz ederse, takibi yapan yönetici (veya diğer kat maliklerinden biri), (K....m.37'ye göre) kesinleşen işletme projesine veya kat malikleri kurulunun işletme giderleri ile ilgili kararına dayanarak, icra mahkemesinden itirazın kaldırılmasını isteyebilir. Çünkü, kesinleşen işletme projeleri veya kat malikleri kurulunun işletme giderleri ile ilgili kararları, İİK'nun 68. maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen belgelerden sayılır.*”). Ortak gider alacağından kaynaklanan davalarda görevli Kat Mülkiyeti Kanunu madde Ek-1 gereğince, sulh hukuk mahkemeleridir. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki birden çok parselde kurulu sitelerde tapudan toplu yapı yönetimine geçilip geçilmediği öğrenilmelidir. Eğer toplu yapı yönetimine geçilmemişse, görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleridir. Genel hükümler uygulanır. Alacaklı itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren 1 yıl içinde itirazın iptalini isteyebilir. Bu durum taraflar ve arabuluculuk açısından değerlendirmeye muhtaçtır. Görevli mahkemeye ilişkin Yargıtay'ın şu şekilde bir görüşü bulunmaktadır. Yargıtay 18. HD. T. 15.5.2012 E. 2012/4326 K. 2012/5635: “*Dosya içindeki bilgi ve belgelerle, tapu kayıtlarının incelenmesinde; davaya konu sitenin birden fazla parsel üzerine kurulu olduğu ve Kat Mülkiyeti Yasası'nda değişiklik yapılmasına ilişkin 5711 Sayılı Kanununun 22. maddesi ile Kat Mülkiyeti Yasası'nın 66 ve devamı maddelerinde düzenlenen Toplu Yapılara ilişkin Özel Hükümler uyarınca sitede henüz toplu yapı yönetimine geçilmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle uyuşmazlıkla kat mülkiyeti hükümlerinin değil, genel hükümleri, uygulanması gerekmektedir. Buna göre görev hususu da genel hükümler uyarınca belirlenmelidir.*”

İtirazın iptali davası zaten bir çeşit alacak davası olduğundan dava şartı arabuluculuk söz konusu olacaktır.

Taşınmazdaki ortaklığın kat mülkiyeti kurulması suretiyle giderilmesi 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 10. maddesine göre mümkün olabilecektir. Bu uyuşmazlık sulh hukuk mahkemesinde görülecek olup kanımızca dava şartı arabuluculuğa elverişlidir. Son olarak bir diğer husus ise mimari projeye aykırı değişikliklerin projeye uygun hâle getirilmesidir. Projeye uygun hâle getirme de arabuluculuğa elverişlidir.

5. SONUÇ

Kat mülkiyetinden kaynaklanan uyuşmazlıklar için özel bir arabuluculuk uzmanlık alanı belirlenmemiştir. Yine nelerin arabuluculuğa tabi olup olmayacağı tek tek belirlenmemiştir. Dolayısıyla genel arabuluculuk bilgileriyle nelerin arabuluculuğa tabi olduğunu bizim belirlememiz gerekecektir. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebildikleri özel hukuk uyuşmazlıkları, tazminat ve para arabuluculuğa tabidir. Dolayısıyla örneğin gecikme tazminatı söz konusu olduğunda tazminat söz konusu olduğundan dava şartı arabuluculuk söz konusu olacaktır.

Her uyuşmazlık kendine özgü bazı özellikler göstermektedir. Arabulucu uyuşmazlığın çözümü noktasında bunlara dikkat etmeli ve bu doğrultuda açık uçlu sorular sormalıdır. Özellikle tarafların menfaatlerini ortaya koyarak memnun kalacakları bir çözüme yaklaşmaları mümkündür.

Sonuç olarak 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'ndan kaynaklanan uyuşmazlıklarda dava şartı olarak arabuluculuk uygulaması henüz çok yenidir. Süreç ile ilgili bazı belirsizlikler bulunmaktadır. Ancak zaman içinde uygulama daha sağlam temellere oturacak ve diğer arabuluculuk alanlarında olduğu gibi çözüme ilişkin başarılı sonuçlar elde edilecektir.

5. KAYNAKLAR

Eren, F. (2023). *Mülkiyet Hukuku* (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

Esener, T. (2015). *Hukuka giriş* (11. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Genç Arıdemir, A. (2023). *Kat Mülkiyeti I* (2. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Germeç, M. E., & Tanrıverdi E. (2022). *Yargıtay Kararları Işığında Kat Mülkiyeti Davaları*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Özkaya, E. (2022). *Eşya hukuku mülkiyet genel hükümler cilt I – A*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sirmen, A. L. (2019). *Eşya Hukuku* (7. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.

UNDERSTANDING ISLAMIC INSURANCE IN ISLAMIC FINANCE
(THEORITICAL FOUNDATIONS AND LITERATURE ANALYSIS)

DIANA ZALFANUR¹, ERNA WIJAYANTI²,
EGA VIVIA FATIKHAH³, ADE GUNAWAN⁴

¹UIN KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0003-0026-7656

²UIN KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-9505-5826

³UIN KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-4413-3820

⁴UIN KH. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0001-8479-0641

ABSTRACT

This research aims to find out more about Islamic insurance. This research uses a qualitative approach with in-depth analysis of secondary data from various literature sources, to understand the perspectives and concepts underlying Islamic insurance. The data collection technique in this research is a literature study technique to obtain a theoretical basis in the form of opinions or writings of legal experts, scholars, and other authorized parties, regarding Islamic insurance guidelines in Indonesia. This research is descriptive analytical to describe a research result but not used to make broader conclusions. The result of this research is that sharia insurance is an insurance product that is managed sharia and supervised by DSN-MUI. The functions of sharia insurance are managed according to sharia principles, transparent fund management, investment returns shared with participants, ownership of funds by two parties, namely the company and participants, contribution funds are not forfeited even though there are no claims, and underwriting surplus benefits. The main purpose of sharia insurance is to improve the welfare and struggle of the people. Sharia insurance business activities are regulated in Undang-Undang Nomor 2 Tahun 1992. One of the relevant company profiles is PT. JMA Sharia Insurance.

Keywords: Sharia Insurance, Financial Institution

INTRODUCTION

The advancement of science and technology today makes humans appear to be progressing in life and the world's sophisticated and modern economic life. Apparently, the progress that has been considered advanced is still experiencing setbacks. This is characterized by uneven economic growth enjoyed by every citizen. European and American countries, for example, dictate Asian countries, especially the Middle East, to implement conventional interest-based economies (Mardianto & Dkk, 2022). Almost all civil laws are colored by conventional interest-based systems, including the application of conventional insurance that has created unrest and injustice to its customers (Soemitra, 2009).

From the progress of world civilization, it forces humans to continue to produce changes in the way of thinking and acting to face the future related to the possibilities that will occur, because certainty is only in the hands of God's power. However, efforts to predict future events through events (*kauniyah* verses) continue to be made, so that humans are able to take lessons from what has happened so that it is hoped that humans can measure and study in order to determine

the best steps with the aim of providing better hope. In fiqh rules, customs or habits that have passed are a legal provision that can be used as a law for the next event (*al-'adah muhakkamah*) (Siddiq, 2017). To determine probability, there is an important concept in insurance, namely *the law of large numbers*. According to this law, the greater the number of observations made of an event, the more likely it is that those observations yield a correct probability estimate. Because the basic purpose of insurance is to make preparations in the face of possible difficulties faced by humans in their lives (Zaini, 2015).

Insurance as one of the financial institutions engaged in the field of coverage is a modern institution resulting from new findings of the western world that was born along with the spirit of enlightenment. This institution along with bank financial institutions became the driving force of the economy in the modern era and continues today. The basis of the operational spirit of modern insurance is oriented towards a capitalist system which essentially only plays in the collection of capital for the benefit of certain individuals or groups and has little or no roots for economic development at a more comprehensive level (Oktayani, 2018).

RESEARCH METHODS

The object of research is sharia insurance. This topic was chosen because sharia insurance is a public need for financial protection in accordance with sharia principles that seek to minimize risk fairly and in accordance with Islamic religious beliefs. The research method used is a qualitative approach by utilizing in-depth analysis of secondary data from various related literature sources, to understand the perspectives and concepts underlying Islamic insurance. Literature study is applied to obtain the theoretical basis in the form of opinions or writings of legal experts, scholars, and other authorized parties, regarding the guidelines for Islamic insurance in Indonesia. This research is descriptive analytical to describe or analyze a research result but is not used to make broader conclusions.

A. History of the Establishment of Sharia Insurance

The company was first established in 1994, PT Asuransi Takaful Indonesia. (Kartika, 2022). The emergence of Islamic insurance companies has experienced pros and cons in Indonesian society. Islamic insurance law is an association between the understanding of sharia law and the realities that occur. So that in 2001 the Majelis Ulama Indonesia issued a Fatwa regarding the General Guidelines for Islamic Insurance, Fatwa No. 21/DSN-MUI/X/2001 (Umam, 2021). This fatwa was issued to develop Islamic insurance (*takaful*) legal products, the existence of the DSN-MUI fatwa has a fundamental function (B. Burhanudin 2010). The establishment of Islamic insurance in Indonesia was not followed by adequate regulation.

The existence of Islamic insurance in Indonesia is constitutionally weak and still needs political policies that support the Indonesian government at that time. For 20 years a regulation governing Islamic insurance was issued, namely yaitu Undang-undang No. 40 Tahun 2014 concerning Insurance. The issuance of Undang-undang No. 40 Tahun 2014 concerning Insurance is clearly stated in the explanation of the Law in the General Provisions (Kartika, 2022). Efforts to create a healthier, more reliable, trustworthy and competitive insurance industry are generally carried out, both in determining new provisions and improving existing provisions. One of the manifestations of these efforts is in the form of establishing a legal basis for the implementation of sharia insurance business and sharia reinsurance business. This is encouraging news for Muslims in Indonesia who contribute to insurance finance without bearing the burden of its positive legal basis.

The development of Islamic insurance lately is considered quite happy. The number of sharia insurance companies, whether business units or not, has opened people's eyes to easier facilities.

Even foreign companies are targeting Indonesia as the largest market because it has a large number of Muslims.

1. Origin of Insurance

At the beginning of the emergence of insurance, insurance was needed by people when there was no longer any help from existing tribes. People in the past lived in colonies or tribes. Where in the group help each other when there is distress, but when human life has changed, and the risk is borne alone, then that is where the origin of insurance is.

The first insurance known in 2250 BC was known in the Babylonian community known as the Hamurabi agreement (Amrin, 2006). The Babylonian society ensured the payment of interest for people in debt to be protected from any unexpected accidents during trade by paying a premium. In ancient times, people started trading, then to secure their merchandise from various risks, such as robbery, looting, or natural disasters, these traders made premium payments to others, so there were other people who were ready to bear the risks of these traders.

2. History of Sharia Insurance

The practice of insurance has existed since the time before the Prophet Muhammad. Insurance is a culture that originated in ancient Arabia. The practice of insurance is called *âqilah* (Sula, 2004). The word *âqilah* can simply be interpreted as mutual responsibility and responsibility for the family (Ali, 2023). This can illustrate that Arab tribes at that time had to be ready to make financial contributions in the name of murder to pay a sum of money to the victim's family or heirs. In *âqilah*, each tribe member makes a contribution whose function is to pay blood money when one tribe member kills another tribe member. The practice of *âqilah* is similar to the practice of insurance in that the contribution made to the victim's heirs is equal to the sum insured. Thus, the Arab tribes in ancient times had practiced insurance by protecting their tribe members against the risk of murder that could occur at any time without prior knowledge.

The discussion of insurance in the study of Islamic sciences only appeared in the phase of the birth of contemporary scholars. Recorded in the literature, a series of names that pursue insurance studies include Ibn Abidin (1784-1836), Muhammad Nejatullah al Shiddiqi, Muhammad Muslehuddin, Fazlur Rahman, Mannan, Yusud al Qardhawi, Mohd. Ma'shum Billah, are some of the famous scholars who lived in the modern era (Thohari, 2023). Here, the study of insurance is a package of Islamic economic studies which are usually always studied together with the discussion of banking in Islam. So, Islamic insurance or sharia insurance is the result of the thinking of contemporary scholars.

The history of the formation of Islamic insurance began in 1979 which was marked by the establishment of an insurance company in Sudan called Sudanese Islamic Insurance (Suparmin, 2019). The company was the first to introduce Islamic insurance. In the same year a life insurance company in the United Arab Emirates also introduced Islamic insurance in the Arab region. Then, Islamic insurance was also recognized in Switzerland which was marked by the establishment of Islamic insurance called *Dar al Mâl al Islâmi* in 1981 which then introduced Islamic insurance to Geneva. (Suhawan, 2020). In Europe, the second Islamic insurance called Islamic Takafol Company (ITC) was established in Luxembourg in 1983, and was followed by several other countries. (Amrin, 2006).

In principle, Islamic economic studies always prioritize the principles of justice, help, avoid injustice, the prohibition of usury, the principle of profit and loss sharing and the elimination of the element of *gharar*, so from here a parallel line is drawn to the principles that must exist in an Islamic insurance institution. This is because Islamic insurance theoretically still refers to the study of Islamic economics in general. In addition to the above basic principles that must be fulfilled by Islamic insurance institutions, Islamic insurance must also develop an independent, integrated, professional insurance management, and not violate the basic rules outlined in Islamic law.

For the purpose of keeping it always in accordance with Islamic law, then in every insurance there must be a Subsatansi Council of insurance activities is protection against risk. Human life is inseparable from risk, for example an earthquake, or other events that cause protection, where then the potential risk is not too great.

As a Muslim, we have the Quran and Hadith and other agreed sources of Islamic law. Then when we examine the Qur'an only some of the practices that have been carried out by the prophets, in Islam the concept of insurance is not a new thing because it has existed since the time of the Prophet Sallallahu alaihi wasallam which is often known as *Aqilah*. *Aqillah* means *ashobah* which indicates the father's relationship with the murderer (Syadali & Mudzakir, 1997). In ancient times in Arabia if there was one member of the tribe killed by another member of the tribe the heirs of the victim would be paid from the killer of the killer's closest relatives called *aqilah* who had to pay a blood debt (*diyat*) on behalf of the killer. to pay this financial contribution is the same as the premium in insurance practice. while the compensation paid under *aqilah* may be equal to the value of coverage in current insurance practice.

As such, it was a form of financial protection for the heir against the untimely death of the victim. This payment system was retained after the advent of Islam because of its benefits, including firstly reducing bloodshed, secondly replacing individual responsibility with shared responsibility for individual financial burdens and developing smart cooperation and brotherhood. At the time of the caliphs Abu Bakr, Uthaman and Ali, the concept of *aqilah* was then regulated by a special body, and this has led to modern practices, where today insurance is managed by a special body, and in the era of Khulafaur Rashidin it was also held by a special body, called Diwan Mujahidin. The Diwan Mujahidin was a specially selected person to manage the practice of *aqilah*. In the 14th and 17th centuries, there was the practice of marine insurance. In conventional insurance, the first insurance was marine insurance or maritime insurance which at that time for any shipment of goods was done by sending goods by sea transportation.

The existence of Islamic insurance business has been around for a long time and cannot be separated from the existence of conventional insurance business as well. Before the insurance business became a reality, there were already various types of conventional insurance doing this that developed long ago. Based on the beliefs and interests of the world's Muslims, various companies have been established from the concept of Islamic insurance, insurance companies that operate based on sharia principles. This company is also not only owned by Muslims, but non-Muslims also have various companies. After that, there are parent companies with the concept of conventional companies also opening offices to offer sharia insurance services by creating sharia business unit offices. This shows that the Islamic insurance business is taken seriously in Indonesia. It can be interpreted that the demand for sharia insurance in the local community is growing. Indonesians are accustomed to trading using Islamic law (Muchlis, 2023).

a. Development of Islamic Insurance in Saudi Arabia

By the end of 2014, total contribution receipts are expected to reach US\$B.100 billion, accounting for the total contribution receipts of gulf countries. The annual growth rate of contributions averaged around 12%. In 2015, contribution growth reached 20% with a value of US\$9.7 billion, accounting for 85% of the total contribution receipts of the Gulf States (Milliman, 2017). Islamic insurance development in Indonesia In Indonesia, *takāful* (*Shari'ah*) grew 8.6% y-o-y to USD 1.1 billion in 2018. Similar to Malaysia, the family *takāful* segment dominated the market, accounting for more than three-quarters of *takāful* contributions. Together with China, the Indonesian market is considered one of the best performing life insurance markets in the world.

b. The Development of Islamic Insurance in Europe

Recently, Germany, Spain, and France have also started to open Islamic insurance markets to meet the demand of the Muslim community in their respective countries. There are currently 16 million Muslims in Europe. In 2017, Germany through INAIA Finance also launched a new life insurance product, in addition to the establishment of the first Islamic bank, KT Bank. Spain through Mussap also cooperated with CoopHalal to offer Islamic insurance products. In addition, 2017 also saw the opening of new branches of brokerage networks offering Islamic insurance products such as Noorassur, Coveris Assurance, Dine Assur, Ethical Capital, MKSS, NCC, Courtifi, and Keen Finance.

B. Function and Purpose of Sharia Insurance

1. Function of Sharia Insurance

Sharia insurance is an insurance product that is managed sharia and supervised by the Dewan Syariah Nasional Majelis Ulama Indonesia (DSN-MUI). This sharia insurance product consists of health insurance, life insurance, and general insurance including car insurance. The function of Islamic insurance is actually the same as conventional insurance (Muljaningsih & Perdana, 2021). In general, insurance functions are divided into three, namely:

a. The main functions of insurance include:

- 1) Risk transfer
- 2) Collection of funds (common pool)
- 3) Equitable premium

b. Secondary functions include:

- 1) Stimulate business growth.
- 2) Security, so that the insured can concentrate on his business.
- 3) Loss prevention by identifying potential risks.
- 4) Social benefits, namely by accelerating economic recovery and preventing poverty.
- 5) Savings (investment), for example for life insurance: there are unit links, pension funds, insurance savings offered by banks.

c. Additional functions of insurance include:

- 1) As a source of public funds, insurance companies invest the premiums collected through financial instruments.
- 2) Invisible earnings, namely income for insurance companies from reinsurance commissions (Subagiyo & Salviana, 2016).

While the functions of Islamic insurance are as follows.

- a. Managed in accordance with Islamic sharia principles.
- b. Transparent fund management.
- c. Investment profits are distributed to participants.
- d. Ownership of funds by two parties, namely the company and participants.
- e. Contribution funds are not forfeited even if there is no claim.
- f. Benefits of underwriting surplus (Muljaningsih & Perdana, 2021).

2. Purpose of Sharia Insurance

Sharia insurance is a form of insurance based on the principles of Islamic sharia. Sharia insurance aims to provide financial protection for policyholders by helping each other in kindness, sharing risks, and applying the principles of justice and balance. Islamic insurance is a form of financial protection based on sharia principles (Sulaeman et al., 2023). The purpose of the establishment of Islamic insurance is very noble because it has clear objectives, among others:

a. Helping and Cooperating

Wealth owned as a gift from Allah SWT should function socially, especially freeing someone from suffering and dependence. Mutual help and cooperation is one of the praiseworthy traits and is highly recommended by Allah SWT.

b. Maintain Safety and Security

The desire for safety and security in life is a human instinct. Islam recommends that humans strive to make the world free from fear. The initial foundation of Islamic insurance is a sincere intention because of Allah SWT to help others who are suffering. Premiums paid to Islamic insurance must be in accordance with the commands of Allah SWT to get His pleasure based on cooperation and help.

c. Mutual Responsibility

Islam teaches humans to eliminate selfishness. A sense of responsibility is a factor that strengthens the sense of unity and brotherhood among humans. (Siddiq, 2017).

Sharia insurance and conventional insurance have different goals. The main purpose of conventional insurance is purely business, like most other businesses to get a large profit. This can be seen from the funds obtained from customer premiums, all of which belong to the company. While the main purpose of sharia insurance is not to obtain large profits. Rather, the main goal is to seek profits to improve the welfare and struggle of the people. This can be seen from the vision and mission carried out by Islamic insurance, namely: *aqidah* mission, worship mission, *isghtishodi* mission, and ummah mission. (Rosidah, 2010).

C. Business Activities and Legal Arrangements of Sharia Insurance

1. Sharia Insurance Business Activities

Based on Undang-Undang Nomor 2 Tahun 1992 concerning Insurance Business, it includes liability insurance, life insurance, and reinsurance.

a. Non Life Insurance/General Insurance

Loss insurance is a business that provides various services in overcoming the risk of loss and loss of benefits and legal liability to third parties arising from uncertain events (Soemitra, 2009). Examples include fire insurance, transportation insurance, and miscellaneous insurance.

b. Life Insurance

Life insurance is an effort to provide risk management related to life (risk of death, risk of old age, and risk of accidents) or the death of someone who is insured (Nopriansyah, 2016).

c. Reinsurance

Reinsurance is reinsurance or insured coverage, in other words, the insurance of insurance.

In addition, insurance business activities can also be in the form of unit investment insurance (unit linked) which is a form of collective investment offered through insurance policies. In essence, in sharia insurance business activities there is a behavior of mutual responsibility, help, and protection among the participants themselves. The process related to sharia insurance business activities can be described as follows (Soemitra, 2009).

a. Underwriting

Underwriting is a selection process carried out by life insurance companies to determine the level of risk that will be accepted and determine the acceptance or rejection of the application of prospective participants (policyholders).

b. Policy

The insurance policy is a letter of agreement between insurance participants and insurance companies, where in sharia insurance there must be *ijab* and *qabul*.

c. Premium (Contribution)

Premiums or in sharia referred to as contributions are a sum of money that must be paid by insurance participants to bind the manager's obligation to pay compensation for the occurrence of risk. Generally, Islamic insurance premiums are divided into three, namely savings premiums, *tabarru' premiums*, and cost premiums. (Astuti & Rahayu, 2019).

d. Management of Insurance Funds (Premiums)

The management of insurance funds can be carried out with *mudharabah*, *mudharabah musytarakah*, or *wakalah bil ujah* contracts.

e. Sharia Insurance Business Investment

The investment of Islamic insurance companies has the main objective of obtaining high returns with a low level of risk in order to fulfill obligations to policyholders (claim payers) and for company growth (Suparmin, 2019).

f. Claim

Claims are the rights of insurance participants that must be given by insurance companies in accordance with the initial agreement in the contract taken from the *tabarru'* funds of all participants (Amrin, 2006).

g. Insurance Closure

Insurance closure is an insurance agreement that ends because the validity period is completed or canceled before the agreement ends (Soemitra, 2009).

In sharia insurance, generally the contracts that underlie it are *tabarru'* contracts and *tijarah* contracts. *Tabarru'* contracts are all forms of contracts with the purpose of kindness and help, not for commercial purposes. Meanwhile, *tijarah* contracts are all forms of contracts with commercial purposes, such as *mudharabah*, *wadiah*, and *wakalah*.

a. *Mudharabah* Agreement

In this contract, the insurance company acts as a manager (*mudharib*) and participants as policyholders (*shahibulmal*) based on the principle of profit and loss sharing (Nopriansyah, 2016).

b. *Wakalah* Agreement

This agreement is the authorization of insurance participants to insurance or reinsurance companies to manage insurance participant funds and / or other activities (Nopriansyah, 2016).

c. *Al-Wadiah* Agreement

This agreement authorizes the other party to take care of his property by expressing or signaling the meaning of this (Amrin, 2006). In Islamic insurance, this contract is applied to life insurance.

d. *Musyarakah* Agreement

This is an agreement between two or more parties in carrying out a certain business, where each party contributes to the other (Sula, 2004).

2. Sharia Insurance Legal Regulations

Basically, there are two major categories of the legal basis of Islamic insurance, namely the legal basis in the form of revelation (Al-Quran and Hadith) and various non-revelation legal bases which are *ijtihad*. In Indonesia, the legal basis of Islamic insurance can be sorted as follows.

a. The Quran

The term insurance is not clearly mentioned in the Quran, but the verses in the Quran explain the basic values of insurance, including cooperation, help, and the recommendation to eliminate the difficulties of fellow human beings. (Nopriansyah, 2016).

1) Allah's Command to Help Each Other

• Surah al-Maidah (5) verse 2

"And help each other (in doing) righteousness and piety, and do not help each other in sin and transgression, and fear Allah, surely Allah is severe in His punishment."

• Surah al-Baqarah (2) verse 185

"...Allah wants ease for you, and does not want hardship for you..."

2) The Command to Trust and Always Try

• Surah at-Taghaabun (64) verse 11

"...no calamity befalls a servant except by the permission of Allah..."

- Surah al-Luqman (31) verse 3
"Verily, Allah, with Him alone is the knowledge of the Hour; and it is He who sends down the rain, and knows what is in the womb, and no one can know (with certainty) what he will do tomorrow, and no one can know on which earth he will die. Verily, Allah is All-Knowing, All-Knowing."
- 3) Commandment to Prepare for the Future
  - Surah al-Hasyr (59) verse 18
"O you who believe, fear Allah and let each one of you consider what he has done for tomorrow (hereafter); and fear Allah ..."
  - Surah Yusuf (12) verses 46-49
"(When the fisherman met Joseph, he said): "Joseph, O man of great trust, tell us about the seven fat cows which are eaten by seven lean cows and the seven green ears of grain and the seven dry ones, that I may return to the people and they may know. Joseph said: "So that you may endure seven years as is customary, then what you reap you shall leave in the ears except a little for you to eat; then after that there will come seven very hard years, which will consume what you have stored up for them (hard years), except a little of what you have stored up. Then after that will come a year in which it rains (sufficiently) and in which they press wine."
- b. Al-Hadis
  - 1) Hadith about the Recommendation to Relieve a Person's Difficulty
"Whoever makes it easy for a person in difficulty (debt), Allah will make it easy for him in this world and the Hereafter." (H.R. Muslim)
  - 2) Hadith about Avoiding Risks
"A man said: "O Messenger of Allah, should I tie it up and put my trust in it, or should I let it go and put my trust in it?" He replied: "Tie it up and put your trust in it." (H.R. Ibn Hibban)
  - 3) Hadith about Covenants
"Making peace with one's fellow Muslims is permissible except for making peace that makes lawful or unlawful. And the Muslims should fulfill the terms they have agreed upon except those which make lawful or forbidden." (H.R. Bukhari)
  - 4) Hadith about the Prophet's recommendation to leave wealth for the heirs
"Indeed, if you leave your heirs rich, it is better than if you leave them poor so that they are forced to beg their fellow human beings." (H.R. Bukhari)
- c. Applicable Laws and Regulations
There are a number of other laws and regulations that are directly or indirectly related to insurance in general and Islamic insurance in particular. (Suma & Amin, 2021).
  - 1) Undang-Undang RI No. 21 Tahun 2011 on the Financial Services Authority;
  - 2) Undang-Undang RI No. 40 Tahun 2014 concerning Insurance;
  - 3) POJK No. 56/POJK.05/2017 on the Second Amendment to POJK on Investment in Government Securities for Non-bank Financial Services Institutions;
  - 4) POJK No. 55/POJK.05/2017 concerning Periodic Reports of Insurance Companies;
  - 5) POJK No. 17/POJK.05/ 2017 concerning Procedures and Procedures for Imposing Administrative Sanctions in the Insurance Sector and Blocking the Assets of Insurance Companies, Sharia Insurance Companies, Reinsurance Companies, and Sharia Reinsurance Companies;
  - 6) POJK No. 73/POJK.05/2016 concerning Good Corporate Governance Practices for Insurance Companies;
  - 7) POJK No. 72/POJK.05/2016 concerning Financial Health of Insurance Companies and Reinsurance Companies with Sharia Principles;
  - 8) POJK No. 70/POJK.05/2016 concerning the Business Implementation of Insurance Brokerage Companies, Reinsurance Brokerage Companies, and Insurance Loss Assessors;

- 9) POJK No. 69/POJK.05/2016 concerning the Business Implementation of Insurance Companies, Sharia Insurance, Reinsurance Companies and Sharia Reinsurance Companies;
  - 10) POJK No. 68/POJK.05/2016 concerning Licensing of Companies and Institutions of Insurance Brokerage Companies, and Insurance Loss Assessment Companies;
  - 11) POJK No. 67/POJK.05/2016 concerning Business Licensing and Institutionalization of Insurance Companies, Sharia Insurance Companies, Reinsurance Companies, and Sharia Reinsurance Companies;
  - 12) UU RI No. 8 Tahun 2019 concerning the Implementation of Hajj and Umrah;
  - 13) Peraturan Pemerintah RI No. 79 Tahun 2012 on the Implementation of Law No. 13 of 2008 on the Implementation of Hajj;
  - 14) Peraturan Menteri Agama RI No. 8 Tahun 2018 concerning the Implementation of Umrah Worship;
  - 15) Keputusan Menteri Agama RI No. 221 Tahun 2018 concerning the Cost of Organizing Umrah; and
  - 16) Keputusan Direktur Jenderal Penyelenggaraan Haji dan Umrah Nomor 232 Tahun 2019 concerning Guidelines for Registration of Umrah Pilgrims.
    - d. Fatwa of the National Sharia Council of the Indonesian Ulema Council (DSN-MUI)
      - 1) DSN Fatwa No. 21/DSN-MUI/X/2001 concerning General Guidelines for Sharia Insurance;
      - 2) DSN Fatwa No. 39 /DSN-MUI/X/2002 concerning Hajj Insurance;
      - 3) Fatwa DSN No. 51/DSN-MUI/X/2006 concerning *Mudharabah Musytarakah* Agreements in Sharia Insurance;
      - 4) DSN Fatwa No. 52/DSN-MUI/X/2006 concerning *Akad Wakalah bil-Ujrah* in Sharia Insurance and Reinsurance;
      - 5) Fatwa DSN No. 53/DSN-MUI/X/2006 concerning *Tabarru'* Agreements in Sharia Insurance and Reinsurance;
      - 6) Fatwa DSN No. 81/DSN-MUI/X/2011 on the Return of *Tabarru'* Contributions for Insurance Participants who Quit Before the Agreement Period Ends;
      - 7) Fatwa No. 106/DSN-MUI/III/2016 concerning Waqf of Insurance Benefits and Investment Benefits in Sharia Life Insurance;
      - 8) Fatwa Dewan Syariah Nomor 123/DSN-MUI/XI/2018 concerning the Use of Funds that Should Not Be Recognized as Revenue for Sharia Financial Institutions, Sharia Business Institutions, and Sharia Economic Institutions.
        - e. Religious Regulations and Other Government Regulations
- D. Profile of Islamic Insurance Institution**
1. Company Profile of PT Asuransi JMA Syariah

PT Asuransi Jiwa Syariah Jasa Mitra Abadi Tbk, or JMA Syariah, is a sharia life insurance company that was established at the initiative of KOSPIN JASA and people who are active in the Indonesian Cooperative economy. The main objective of establishing JMA Syariah is to invite and serve the community in managing their financial aspects through the principles of sharia economy. Their head office is located at Graha Kospin JASA, 5th Floor, Jl. Jend. Gatot Soebroto Kav. 1, South Jakarta, [12870](#), Indonesia.

2. History of PT Asuransi JMA Syariah

On August 15, 2014, JMA Syariah was established based on deed No. 22 issued by a Notary. Subsequently, the company was ratified along with the last amendment deed number 102 on June 26, 2015.

JMA Syariah has also obtained authorization from the Otoritas Jasa Keuangan (OJK) with number KEP-96/D.05/2015 in September 2015, allowing them to operate as a sharia life insurance company.

3. Vision of PT Asuransi JMA Syariah

"Becoming the Pride of Indonesian Sharia Insurance."

4. Mission of PT Asuransi JMA Syariah

- a. Providing All the Needs of the Community in Insurance.
- b. Contributing to the Islamic Insurance Industry in Indonesia.
- c. Providing Better Value Benefits for All Stakeholders.

5. PT Asuransi JMA Syariah Products

a. Individual JMA

This product offers sharia financial planning solutions for individuals through protection and investment products. The goal is to provide peace of mind and create silaturahmi and sharing among customers.

1) JMA Ilma

It is education insurance for children with policyholder compensation in the event of their child's death.

2) JMA Mumtaza

It is an individual life insurance with elements of savings and financial protection.

3) JMA Asyifa

It is an individual health insurance with reimbursement of treatment costs.

4) JMA Salama

It is a simple micro insurance with benefits for beneficiaries.

5) JMA

An investment insurance with death benefit.

Aghnia

b. JMA Collection

This product is aimed at companies, government agencies, non-government organizations, and communities. It provides life insurance and medical expenses for employees, officers, organization members, and volunteers.

1) JMA Financing Partner

It is an insurance that gets the remaining loan or financing if the participant dies.

2) JMA Fixed Finance

This is insurance that pays the initial benefit without taking into account installment arrears.

3) JMA MSE Financing

It is an insurance that gets the remaining principal financing with a fixed (proportional) decrease in the remaining principal loan.

4) JMA Karima

Life and accident insurance for educational institutions.

5) JMA Sejahtera

This is pension insurance for employees.

6) JMA Asyifa Care

It is a group health insurance with various benefits.

CONCLUSION

Sharia insurance is an insurance product that is managed sharia and supervised by the National Sharia Council of the Majelis Ulama Indonesia (DSN-MUI). The development of sharia insurance lately is considered quite happy, because the number of sharia insurance companies that have been established, whether business units or not, has opened the view of the community to facilities that are increasingly easy. Even foreign companies are targeting Indonesia as the largest market because it has a large number of Muslims.

The function of Islamic insurance is actually the same as conventional insurance. The functions of Islamic insurance include being managed in accordance with Islamic sharia principles, transparent fund management, profit from investment shared with participants, ownership of funds by two parties, namely the company and participants, contribution funds are not forfeited even though there are no claims, and underwriting surplus benefits. The main purpose of sharia insurance itself is not to obtain large profits, but to seek profits to improve the welfare and struggle of the people.

Sharia insurance business activities based on Undang-Undang Nomor 2 Tahun 1992 concerning Insurance Business include liability insurance, life insurance, and reinsurance. Islamic insurance law basically has two broad categories, namely the legal basis in the form of revelation (Al-Quran and Hadith) and various non-revelation legal bases which are ijtihad.

One of the relevant company profiles is PT Asuransi JMA syariah. This bank was established on August 15, 2014. JMA Syariah was established based on deed No. 22 issued by a Notary. Subsequently, the company was authorized along with the last amendment deed with number 102 on June 26, 2015.

REFERENCE

- Ali, Z. (2023). *Hukum Asuransi Syariah*. Sinar Grafika.
- Amrin, A. (2006). *Asuransi Syariah: Keberadaan dan Kelebihannya di Tengah Asuransi Konvensional*. PT Elex Media Komputindo.
- Astuti, Y., & Rahayu, Y. (2019). *Layanan Lembaga Keuangan Syariah*. PT Gramedia Widisiarna Indonesia.
- Kartika, R. F. (2022). *Pengembangan Peratutan Perundang-Undangan Asuransi Syariah dalam Hukum Nasional*. Wawasan Ilmu.
- Mardianto, D., & Dkk. (2022). *Pengantar Ekonomi Islam*. Sada Kurnia Pustaka.
- Muchlis, M. M. (2023). *Sejarah Perkembangan Asuransi Syariah Serta Perbedaannya dengan*

- Asuransi Konvensional di Indonesia. *SINOMIKA Journal*, 1(6), 1489–1498.
- Muljaningsih, S., & Perdana, P. (2021). *Bank dan Lembaga Keuangan Lain di Indonesia*. Penerbit Mitra Cendekia Media.
- Nopriansyah, W. (2016). *Asuransi Syariah: Berkah Terakhir yang Tak Terduga*. ANDI Offset.
- Oktayani, D. (2018). Konsep Mohon Bantuannya dalam Asuransi Syariah. *Iqtishaduna: Jurnal Ilmiah Perekonomian Kita*, 7(1), 39–50.
- Profil Perusahaan*. (2023). Published 2023. Accessed September 20, 2023. <https://www.jmasyariah.com/>
- Rosidah, N. H. (2010). Asuransi Konvensional dan Asuransi Syariah: Perbedaan dalam Lingkup Akuntansi. *Universitas Negeri Surabaya*.
- Siddiq, M. (2017). Kedudukan Asuransi dalam Hukum Islam. *Islamic Banking: Jurnal Pemikiran Dan Pengembangan Perbankan Syariah*, 2(2), 44–55.
- Soemitra, A. (2009). *Bank dan Lembaga Keuangan Syariah* (Edisi 2). KENCANA.
- Subagiyo, D. T., & Salviana, F. M. (2016). *Hukum Asuransi*. PT. Revka Petra Media.
- Suhawan. (2020). *Pengetahuan Asuransi di Indonesia*. CV Cendekia Press.
- Sula, M. S. (2004). *Asuransi Syariah (Life and General): Konsep dan Sistem Operasional*. Gema Insani Press.
- Sulaeman, M. M., Wahyudi, I., Cahyono, P., Noval, M., Umah, K. A., Amin, R., Virana, T. A., Haerany, A., & Potton, Z. (2023). *Asuransi Syariah* (D. P. Sari (ed.)). PT. Global Eksekutif Teknologi.
- Suma, M. A., & Amin, I. Q. (2021). *Asuransi Syariah di Indonesia: Telaah Teologis, Historis, Sosiologis, Yuridis, dan Futurologis*. AMZAH.
- Suparmin, A. (2019). *Asuransi Syariah: Konsep Hukum dan Operasionalnya*. Uwais Inspirasi Indonesia.
- Syadali, A., & Mudzakir. (1997). *Filsafat Umum* (M. A. Djaliel (ed.)). CV. Pustaka Setia.
- Thohari, F. (2023). *Islam Prespektif Mu'amalah dan Akhlaq-Tasawuf*. Jejak Pustaka.
- Umam, K. (2021). *Transformasi Lembaga Keuangan Konvensional ke dalam Lembaga Keuangan Syariah*. Gadjah Mada University Press.
- Zaini, M. A. (2015). Aspek Syariah dalam Asuransi Syariah. *Iqtishoduna: Jurnal Ekonomi Islam*, 4(2), 166–188.

SHARIA VENTURE CAPITAL

ZIMQ MARQUIZA¹, LIZA SEPTIYANI²,
MUHAMMAD FAQIH FAHRIZA³, DINA ASLAMIYA ANJALINA,
ADE GUNAWAN⁵, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁶

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0009-2838-6017

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0008-1088-9196

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0003-3650-3622

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0003-1190-4873

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-8479-0641

⁶Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

The term business comes from the word business which literally means something that contains risk or can also be understood as a business activity. So, venture capital (venture capital) is capital invested in risky companies. In principle, the venture capital mechanism is a process that describes the flow of investment, starting from investor participation to fund formation, the funding process for partner companies to the process of withdrawing investment capital (divestment). The presence of sharia venture capital is needed to provide access to capital for sharia startups. Sharia venture capital not only provides capital but also supports and guides sharia startups so they can grow and develop. Even though venture capital companies in a region have not yet been named sharia venture capital, but they have implemented sharia principles, because in financing. Accordingly, the business partner company (PPU) that will receive funding will not carry out prohibited activities in accordance with Islamic law. This research is a type of research using qualitative methods. The information and data collection technique in this research is carried out through library research (library study), using library sources that are related to the research subject that has been formulated. The purpose of this research is to find out about sharia venture capital, the history of sharia venture capital and the business activities of legal entities or laws regarding sharia venture capital.

Keyword: sharia venture capital, financial, business

INTRODUCTION

Sharia venture capital is a non-bank financial institution that invests in the form of equity participation in *startup* companies based on sharia principles. Sharia venture capital plays a role in providing capital sources and mentoring for sharia startups in order to grow and develop.

The existence of Islamic venture capital is becoming increasingly important given the rapid growth of the Islamic economy in Indonesia. The growth of the sharia economy is driven by various factors, including increasing public awareness of the importance of the sharia economy, as well as government support in the development of the sharia economy. However, in the midst of the rapid growth of the Islamic economy, there are still challenges faced by Islamic startups, one of which is limited access to capital. This is because most conventional financial institutions still do not have specialized products and services for sharia startups. Therefore, the presence of Islamic venture capital is needed to provide access to capital for Islamic startups. Islamic venture capital not only provides capital, but also provides assistance and guidance to Islamic start-up companies in order to grow and develop. The benefits of Islamic venture capital for Islamic start-up companies include: Getting access to capital to develop a business, getting assistance and guidance from a team of sharia venture capital professionals, expanding business networks, and increasing company credibility.

In general, Islamic venture capital plays an important role in the development of the Islamic economy in Indonesia. By providing access to capital and mentoring for Islamic startups, Islamic venture capital can help Islamic startups to grow and develop. This in turn will encourage the growth of the Islamic economy in Indonesia.

RESEARCH METHOD

This research is type of research using qualitative methods that are studies that seek to reveal natural circumstances hostically or understand in depth studied about the problem through the collection of data and information related to these problem. The technique of collecting information and data in this research is carried out through library research (literature study), using library sources that have to do with the subject of research that has been formulated. The data source used in this study is secondary data source that has been arranged in the form of documents and can be books, journals, and other sources related to research (Sumardi, 1998).

RESEARCH AND DISCUSSION

A. Definition of Islamic Venture Capital

In the Financial Services Authority Regulation Number 56/PJOK, 05/2017 article 1 paragraph (1) concerning Venture Capital Companies is a business entity that conducts venture capital business activities, venture fund management, fee-based service activities, and other business activities with the approval of the Financial Services Authority. Meanwhile, Sharia Venture Capital Business is a financing business through investment activities and/or services carried out for a certain period of time in the context of business development carried out based on sharia principles. (Finance, 2015).

Sharia Venture Capital Company, hereinafter abbreviated as PMVS, is a business entity that conducts Sharia Venture Capital Business activities, venture fund management, and other business activities with the approval of the Financial Services Authority, all of which are implemented based on sharia principles. Sharia Principles are the provisions of Islamic law based on fatwa and/or sharia conformity statement from the National Sharia Council of the Indonesian Council of Ulama.

B. History of Islamic Venture Capital

The development of venture capital in Indonesia began in 1973 with the establishment of PT Bahana Pembinaan Usaha Indonesia (BPUI), whose institutional status at that time was included in Non-Bank Financial Institutions whose activities were mainly financing business development. PT BPUI was formed based on Government Regulation No. 18 of 1973, which was engaged in capital participation (Soemitra, 2010). (Soemitra, 2010).

Meanwhile, shariah venture capital has recently been present in a very small number. In principle, shariah venture capital follows the legal basis of existing venture capital. However, shariah venture capital is enriched with principles that are in accordance with shariah.

Furthermore, the development of venture capital in terms of its legal basis in Indonesia can be sorted chronologically as follows (Siamat, 2004) :

1. Presidential Decree No. 61 of 1988 concerning Financing Institutions. Venture capital business is legally part of the activities that can be carried out by financing institutions.
2. The provisions for the implementation of the first point are regulated by Minister of Finance Decree No. 1251/KMK.013/1988 dated December 20, 1988 concerning Provisions and Procedures for the Implementation of Financial Institutions. And enhanced by Minister of Finance Decree No. 1251/KMK.013/1989 dated November 18, 1989.
3. Government Regulation No. 62 of 1992 on Business Sectors of Venture Capital Companies followed up by Minister of Finance Decree No. 227/KMK.01/1994 dated June 9, 1994 on Business Sectors of Venture Capital Companies.
4. Government Regulation No. 4 Year 1995 on Income Tax of Venture Capital Company.
5. Minister of Finance Decree No. 469/KMK.17/1995 dated October 3, 1995 on the Establishment and Development of Venture Capital Companies.
6. Law No. 7 of 1991 concerning Income Tax.
7. Government Regulation No. 4 Year 1995 on Income Tax of Venture Capital Company.

Based on Minister of Finance Decree No. 469/KMK.17/1995 dated October 3, 1995 on the Establishment and Development of Venture Capital Companies, venture capital is no longer part of financing activities. And since then, venture capital is carried out separately with its own legal entity. This has resulted in venture capital developing in the regions. The objectives of venture capital development in the provinces are as follows (Soemitra, 2010):

- a. To provide a means of financing in order to help SMEs that find it difficult to fulfill bank loans.
- b. The establishment of a Regional Venture Capital Company (PMVD) facilitates the supervision and guidance of Business Partner Companies (PPU).

This objective is based on Government Regulation No. 4 Year 1995 above, that the income of Venture Capital Company which is part of the profit received from the investment in PPU within a period of 10 years, is not an income tax object.

Theoretically, venture capital has great potential to contribute to business development. Companies that have good prospects but do not have enough capital and do not have access to banks can develop by obtaining capital support from venture capital. (Hamid, 2015).

C. Function and Purpose of Islamic Venture Capital

Venture capital financing is not only profit-oriented High profits with high risks, it also aims among others because :

1. Enable and facilitate the establishment of new businesses
2. Support financial companies facing financial difficulties of business development, especially in the early stage.
3. Helping companies both in the product development stage and recession periods
4. Help turn a simple idea into a finished, market-ready product.
5. Simplify domestic and foreign investment mechanisms.
6. Encourage the development of research and development projects.
7. Help develop new technologies and facilitate technology transfer.
8. Support and facilitate transfer of business ownership

The concept of money in Islam is clear and definite. money is money, while money is not capital. Whereas in conventional economics, the term money is often understood in two meanings. specifically, money is money and money is capital. In conventional economics, money is considered as capital with the concept of securities, meaning that the more money is saved, the more income is received. From this point of view, money is actually used as a commodity so that its value continues to increase in Islamic banking and financial institutions, even though it is not used as business capital. The first element of this amount is earned as interest. Therefore, the interest rate on money also affects the economic system. This hypothesis then introduces the concept of the time value of money, i.e. the time value of money can increase and decrease over time. This concept arises due to the possibility of inflation and the preference of consumption today over tomorrow. This concept is realized in the form of interest rates. Interest rates are considered the price of monetary goods. According to this view, functions are influenced by transaction motives, precautionary motives, and speculative motives. Trading and hedging motives are influenced by the level of income, while speculative motives are influenced by the level of interest rates.

So, in general, in the Islamic economy, money performs four main functions, namely:

1. The medium of exchange is money that can be used to buy all the goods and services offered.
2. Unit of Calculation is money that functions as a unit of calculation to express the value of goods and services that are exchanged.
3. A means of storing wealth, i.e. storing an amount of wealth that is proportional to the amount of money saved. Money saved can be in the form of cash or bank deposits in the form of accounts. However, money is an imperfect store of value. If prices rise, the amount of goods and services that can be purchased with a certain amount of money decreases. Holding money generally has several motives.

D. Business Activities of Legal Entities or Law

A venture capital company is a business entity that finances/invests its capital in a company that receives financial support (recipient company) for a certain period of time in the form of equity participation, investment through the purchase of convertible securities, bonds and/or financing based on the sharing of company results. Meanwhile, a sharia venture capital company is a venture capital company that manages its business based on sharia principles.

The term venture comes from the English word venture which literally means something that involves risk or can also be understood as a business activity. Thus, the narrow definition of venture capital is capital invested in a business that has the potential to pose a risk, either in the form of equity capital, convertible bonds, or loans that are converted into shares (Convertible Loan Stick).

According to Financial Services Authority Regulation Number 35/POJK.05/2015, sharia venture capital activities can be defined as financing activities through capital investment activities and/or services carried out that occur within a certain period of time in the context of developing a business. Partnership Activities (PU) are carried out based on sharia principles. PUs that receive financing through Sharia PMV must be in the form of a business entity (limited liability company, cooperative, or limited liability company). Usually, PUs that receive funding from Sharia PMVs are newly established businesses or in the product development stage and are not yet eligible to receive funding from banks. Therefore, this Islamic venture capital program can provide an alternative source of financing for research projects, product development, micro, small and medium enterprises (MSMEs) and cooperatives.

According to the Presidential Regulation of the Republic of Indonesia No. 9 of 2009 on Financial Institutions, a Venture Capital Company is a business entity that finances/ invests its capital in a company that receives financial support (the company that makes the investment) within a certain period of time in the form of participation, shares, participation through the purchase of convertible bonds and/or financing based on the sharing of company results.

Legal Basis Of Islamic Venture Capital Companies.

The legal basis for carrying out the business activities of Islamic venture capital companies is in the form of regulations, among others:

- 1) Law Number 40 Year 2007 on Limited Liability Companies (State Gazette of the Republic of Indonesia Year 2007 Number 106, Supplement to State Gazette of the Republic of Indonesia Number 4756).
- 2) Law Number 25 of 1992 concerning Cooperatives (State Gazette of the Republic of Indonesia of 1992 Number 116, Supplement to State Gazette of the Republic of Indonesia Number 3502).
- 3) Presidential Regulation No. 9 of 2009 on Financial Institutions.
- 4) Minister of Finance Regulation No. 18/PMK.010/2012 on Venture Capital Companies.
- 5) Financial Services Authority Regulation Number 1/POJK.05/2015 on the Implementation of Risk Management for Non-Bank Financial Services Institutions.
- 6) Financial Services Authority Regulation No. 34/POJK.05/2015 on Business Licensing and Organization of Venture Capital Companies.
- 7) Financial Services Authority Regulation Number 35/POJK.05/2015 on the Implementation of Venture Capital Company Activities.
- 8) Financial Services Authority Regulation Number 36/POJK.05/2015 on Good Corporate Governance for Venture Capital Companies.
- 9) Circular Letter of the Financial Services Agency No. 10/SEOJK.05/2016 on Guidelines for the Implementation of Risk Management and Reporting of Self-Assessment Results by the Risk Management Board for Non-Bank Government Financial Services Institutions.
- 10) Circular Letter of the Financial Services Agency Number 4/SEOJK.05/2018 on Reporting Good Corporate Governance Practices for Venture Capital Companies.

E. Profile of One of The Relevant Institutions

BTPN Syariah Ventura is a sharia venture capital company supported by Bank BTPN Syariah and formed on October 21, 2021, with good intentions to bring positive impact to the development of inclusive Communities across Indonesia.

The Company also manages incubator & accelerator programs, to support the development of Indonesia's growing digital ecosystem and jointly contribute to economic equality in Indonesia.

As a supporter of startups that have the potential to impact the lives of millions of people, led by entrepreneurs with good intentions, creativity, discipline, and the creation of many opportunities for all inclusive communities across Indonesia.

In carrying out its business activities, BTPN Syariah Ventura has a vision of "Becoming a Sharia Venture Capital Company that focuses on supporting innovation for financial inclusion and growing together with partner companies and stakeholders." and a mission to become a superior sharia venture capital company, carrying out the best investment practices in accordance with sharia principles, and becoming a trustworthy and beneficial partner for partner companies, stakeholders, and the wider community. In more detail, BTPN Syariah Ventura's mission is as follows:

- a) To become a Sharia Venture Capital company that excels in providing funding solutions and business development assistance for *start-up* companies in the field of technology, so as to develop innovations that are useful to support financial inclusion;
- b) To implement the best investment practices in accordance with Sharia principles and become a reference for other Sharia Venture Capital companies;
- c) To be a trustworthy and beneficial partner for the partner company, stakeholders and the wider community.

CONCLUSION

Sharia Venture Capital Company is a business entity that conducts sharia venture capital business activities, venture fund management, and other business activities with the approval of the Financial Services Authority, all of which are implemented based on sharia principles. Sharia venture capital can be an attractive financing alternative for companies that have difficulty obtaining loans from conventional banks. In addition, Islamic venture capital is established and operates based on Islamic sharia principles; Islamic venture capital provides financing to start-up companies or MSMEs that have high growth potential. Islamic venture capital uses various sharia contracts in its financing, such as *mudharabah*, *musyarakah*, and *murabahah*. Islamic venture capital not only provides financing, but also provides assistance and guidance to the companies it finances.

Islamic venture capital can be an attractive financing alternative for companies that have difficulty getting loans from conventional banks. The following are some of the benefits of Islamic venture capital, including being able to help start-up companies or MSMEs to obtain capital to develop their business; can help start-up companies or MSMEs to improve their business performance; can help start-up companies or MSMEs to create jobs and can help the growth of the Islamic economy. Thus, Islamic venture capital is still a relatively new financing institution in Indonesia. However, Islamic venture capital has great potential to grow in the future, given the increasing number of Indonesians who choose to use Islamic financial products and services.

LITERATURE

- Finance, O. J. (2015). Financial Services Authority Regulation Number 36/POJK. 05/2015 on Good Corporate Governance for Venture Capital Companies.
- Hamid, A. (2015). Shari'ah Venture Capital. *Journal of Economics and Islamic Studies*, 3(1), 144-145.
- Siamat, D. (2004). *Financial Institution Management*. Publishing House of the Faculty of Economics, University of Indonesia.
- Soemitra, A. (2010). *Banks and Islamic Financial Institutions*. Kencana.
- Anita Novi, *Banks and Other Financial Institutions*. Page 95-96.
- Dr. Andri Soemitra, M.A. (2009). *Banks and Islamic financial institutions*.p 7-9.
- Ahmad Muliadi, *Law of Financing Institutions*, (Jakarta: Akademia Permata, 2013) Page. 131.
- Munir Fuady, *Introduction to Business Law Organizing Modern Business in the Global Era*, (Bandung, PT. Citra Aditya Bakti, 2005), p. 125. 125.

FOKUS FILSAFAT EKONOMI ISLAM: TRILOGI EKONOMI ISLAM

**RINDA LAILA NURFATIHA¹, HUSNI FADHILAH², SANI MAHESWARI³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0003-3155-3663

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0000-9563-6420

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0000-1471-3739

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

This paper aims to explain the Focus of Islamic Economic Philosophy: Trilogy of Islamic Economics by formulating the following questions: first, what is the concept of Islamic Economic Theology? Second, what is meant by Islamic Economic Cosmology? Third, what is meant by Islamic Economic Anthropology?. This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data). First, Islamic economic theology is the divine values that are the basis of a Muslim's economic activities. The concept of Islamic Economic Theological Thought is a concept that was formed in order to realize the aspirations of Muslims regarding economic issues. For example, discussing Islamic legal politics, Islamic economic politics, development strategies in halal tourism and others. Second, Cosmology is a science that discusses the reality of the universe, namely the entire system of the universe. Islamic cosmology means providing knowledge about the cosmos in order to understand the opaque reality of the cosmos to become transparent. This aims to enable humans to understand the prison of existence and reveal the Divine unity (al-Tauhid) which is reflected in the diversity of nature. creating something new based on what already exists in the universe and everything in it. As creatures in cosmic space, humans must have two basic principles in living life, namely the prohibition of doing damage and the reality of the state for mutual prosperity. Third, Islamic economic anthropology is the principle of monodualism and monopluralism in economic activities because economics is part of human activity. Economic and business activities will be determined by the quality of human resources. Islamic economic anthropology is divided into four, including the vision of human monotheism, monodualism of the elements of teos and cosmo, monodualism of the functions of 'abd and caliph, monopluralism of teos, cosmos, and culture.

Keywords: Trilogi, Teologi, Kosmologi, Antropologi, Ekonomi Islam

FILSAFAT SEBAGAI HAKIKAT KEBIJAKSANAAN MANUSIA

ALIFIYA SUHAILA¹, ANNISA PUTRI AULIA²,
NAZILA PUTRI INDAH B³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: Makalah ini bertujuan untuk menjelaskan tentang filsafat sebagai hakikat kebijaksanaan manusia dengan merumuskan pertanyaan sebagai berikut: pertama, Apa itu filsafat, kegiatan berfikir dan kewajiban menuntut ilmu?. Kedua, Mengapa perlu filsafat?. Ketiga, Bagaimana Filsafat dan Masalah-masalah kemanusiaan?. Keempat, Bagaimana sumber dan cara berfilsafat?.

Design/methodology/approach: Makalah ini menggunakan pendekatan kualitatif, sebab sumber data maupun hasil penelitian dalam penelitian kepustakaan (library research), analisa data secara induktif, teori dari dasar/grounded theory (menuju pada arah penyusunan teori berdasarkan data).

Findings: Pertama, filsafat adalah suatu disiplin ilmu mengenai hakikat terdalam segala sesuatu dengan menerapkan prosedur berpikir ilmiah, yakni metode logis-analitis, seraya memanfaatkan bahan-bahan dan hasil-hasil pe mikiran yang absah. Karena tujuannya untuk memahami hakikat-terdalam segala sesuatu atau, segala sesuatu sebagaimana adanya yang hakiki maka terkadang disebutkan bahwa ke giatan berfilsafat bersifat radikal (berasal dari kata radix, sebuah kata bahasa latin yang ber makna “akar”). Filsafat tak mungkin berhenti pada gejala permukaan. Sebaliknya, filsafat meng gali sedalam-dalamnya akar-akar yang berada di bawah gejala-gejala permukaan tersebut. Itu sebabnya, filsafat cenderung memasukkan ke 6 dalam cakupannya pembahasan tentang Tuhan, metafisika, kosmogoni dan kosmologi, psikologi, dan berbagai aspek terdalam kehidupan manusia di muka bumi.

Kedua, argumentasi pentingnya filsafat (1) berfilsafat sebagai solutif permasalahan hidup (2) sebagai landasan argumentatif (3) Berfilsafat dapat memberikan gambaran tentang alam semesta sebagai keseluruhan (4) Melalui berfilsafat, kita akan sadar tentang hidupan menekatkan diri pada Tuhan.

Ketiga, Filsafat sebagai pandangan hidup (Weltsanschauung) merupakan suatu pandangan hidup yang dijadikan dasar setiap tindakan dan tingkah laku dalam kehidupan sehari-hari, juga dipergunakan untuk menyelesaikan persoalan-persoalan yang dihadapi dalam hidupnya.

Pandangan hidupnya itu akan tercermin di dalam sikap hidup dan cara hidup. Sikap dan cara hidup tersebut akan muncul apabila manusia mampu memikirkan dirinya sendiri secara total.

Keempat, Sumber dan cara berfilsafat (1) Berdasarkan common sense (2) Berdasarkan hasil pemikiran para filsuf dan meletakkannya sebagai pisau analisis (3) Menguji kebenaran ilmu pengetahuan/sains (4) Berfilsafat dengan melakukan percakap-percakapan (dialektika).

Originality/value: Makalah ini mendeskripsikan secara komprehensif tentang hubungan filsafat sebagai hakikat kebijaksanaan manusia.

Keywords: Filsafat, Hakikat Kebijakan, Filsafat Manusia, Filsafat Ekonomi Islam

Dinamika Pamali dan Perubahan Sosial di Era Modern

Purpose: Jurnal ini bertujuan untuk menjelaskan pamali dan perubahannya dalam kehidupan masyarakat di era modern.

Design/methodology/approach: Jurnal ini menggunakan pendekatan kualitatif, sebab sumber data maupun hasil penelitian dalam penelitian kepustakaan (library research), analisa data secara induktif, teori dari dasar/grounded theory (menuju pada arah penyusunan teori berdasarkan data).

Findings: Jurnal ini akan membahas mudarnya pamali pada kehidupan di masyarakat modern. Sejalan dengan perkembangan jaman, perubahan pola pikir dan pola hidup menyebabkan terkikisnya budaya pamali. Hasil penelitian ini yakni untuk mengetahui masih eksisnya pamali di masyarakat modern. Pamali adalah sebuah larangan untuk melakukan atau mengucapkan semua tu yang berakibat buruk bagi diri dan lingkungannya Jika dilanggar, biasanya berhubungan dengan rizki, jodoh, keturunan, dan keselamatan Pamali memiliki hubungan emt dengan mitos Banyak orang tua yang sampai sekarang ini masih memegang teguh kepercayaan mereka tentang mitos Dalam penerapannya di masyarakat, pamali dan mitos jauh lebih ampuh sebagai norma norma atau afuan dibandingkan dengan aturan tertulis lam Meskipun tidak dituangkan secara tertulis sebagai sebuah norma masyarakat, semua orang akan patuh padanya. Hal ini berkaitan erat dengan kepercayaan.Masyarakat di era sekarang yang percaya terhadap pamali cenderung dianggap musyrik akibat percaya terhadap hal-hal mistis. Masyarakat yang memiliki kemampuan berpikir logis yang rendah cenderung akan percaya dengan tradisi pamali. Sebaliknya jika dibandingkan dengan masyarakat yang memiliki kemampuan berpikir logis yang baik cenderung akan lebih mampu menyaring dampak dari tradisi pamali tersebut.

MONETARY AND FISCAL POLICY

BELA FITRIANI¹, NI'MAH MU'ALIYAH², MUHAMMAD AZHAR HUSNI³,
M. ARIS SAFII⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0001-6894-0101

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-3150-1786

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID :0000-0001-9936-1751

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-4882-5218

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

This research intends to describe monetary and fiscal policy. This research uses the library research review method. The data sources for this research come from books, journals and other literature related to monetary and fiscal policy. The findings of this literature review study conclude that monetary policy is an effort carried out with the aim of controlling the economic situation so that it runs smoothly through regulations, one of which is regulation of money in circulation. Monetary policy in the Islamic sphere basically has basic principles in Islamic economics which must be applied in Islamic economics. Meanwhile, fiscal policy is a policy related to the provision, maintenance and payment of sources needed to fulfill public or government functions. The aim is to increase prosperity while maintaining faith, life, intellect, wealth and ownership.

Keywords: Monetary policy, fiscal policy, and economic

1. INTRODUCTION

Islam has a unique paradigm regarding property ownership. Property essentially belongs to God. The wealth that humans have is actually a gift from God. Assets owned as a trust from Allah are assets that are obtained, distributed and utilized for purposes justified by the sharia. To guarantee this noble goal, Allah and His Messenger, provided principles that must be used as a guide for mankind so that they do not fall into things that are contrary to the objectives of Sharia' which in turn will cause harm to humans in this world and in the afterlife.

Therefore, at a macro level, sharia rules in the economic sector aim to realize the greatest possible welfare of humans as humans, and as humans living in society. Islam does not separate what is obligatory for society and efforts to realize human welfare, but makes the two things related. Islam pays attention to the interests of individuals and society simultaneously. When Islam regulates societal issues, it pays attention to individual interests, and vice versa, when it regulates individual interests, the interests of society are not ignored.

1. Islam's emphasis on the interests of individuals, society, and the dynamic relationship between the two is very paradoxical with the current world economic system which places more emphasis on individualist dogma, which gave birth to a capitalist economic system or a socialist paradigm which gave birth to a capitalist economic system. In the case of Islamic economic rules in a macro context, Islamic law experts (ulama) have explained the principles of communal economic regulation, both in the form of community groups, countries, and even the world.

2. RESEARCH METHOD

Researchers use qualitative methods when conducting research, to find information about Monetary and Fiscal Policy. Secondary data sources, data collection methods and data analysis are part of the qualitative descriptive research method that researchers used for this research. Analysis obtained based on journals, articles, books and the internet in the form of government and company documentation, government publications.

3. RESULTS AND DISCUSSION

A. Scope of Monetary and Fiscal Policy in Macroeconomics

In macroeconomics, to anticipate excessive fluctuations in the business cycle, there are two government policies, namely fiscal policy and monetary policy. In simple terms, fiscal policy is a policy carried out by the government to control the economy by varying the government's revenue and expenditure budget (Pratama & Mandala, 2001). Monetary policy is one of the main instruments in macroeconomics used by a country's central bank to regulate the money supply and interest rates in an effort to achieve certain economic goals. The scope of monetary policy in macroeconomics includes several important aspects as follows:

a. Inflation Control. One of the main objectives of monetary policy is to control the inflation rate. Central banks use instruments such as interest rates and open market operations to influence aggregate demand and prevent excessive inflation. Banks will increase interest rates thereby reducing spending and limiting credit growth.

b. Currency Stability. Monetary policy also aims to maintain the stability of the value of the national currency. This is important to prevent sudden and damaging fluctuations in currency exchange rates. Banks can influence liquidity in the market by buying or selling government securities or foreign currency. By increasing or decreasing bank reserves, they can control the money supply in the economy.

c. Economic Growth. The central bank also tries to optimize economic growth by maintaining reasonable interest rates. Interest rates that are too high can discourage investment and consumption, while interest rates that are too low can lead to the risk of excess debt.

d. Unemployment. Central banks also consider the unemployment rate in their monetary policy. Strict policies such as raising interest rates can affect the unemployment rate by reducing corporate investment and economic growth.

e. Financial System Stability. The central bank is also responsible for maintaining financial system stability. Banks can set mandatory reserve ratios that commercial banks must comply with. By changing the percentage of reserves that must be held, the central bank can also influence the amount of money available to be lent by commercial banks.

f. Banking Supervision. Central banks also engage in banking supervision to ensure that financial institutions operate safely and meet regulatory requirements.

It is important to note that the scope of monetary policy can differ from country to country,

depending on economic conditions and government policy priorities. Central banks usually have the authority to change their monetary policies to achieve these goals according to the existing economic situation. Fiscal policy refers to government actions related to expenditure and income in an effort to regulate a country's economic activities. The scope of fiscal policy in macroeconomics includes several main aspects:

Public Expenditures. One of the main components of fiscal policy is public expenditure which involves government spending on various programs and projects,

a. including infrastructure, education, health, and others. This spending can affect the overall level of economic activity.

b. **Government Revenue.** Fiscal policy also includes government revenues, such as income taxes, sales taxes, and various other types of taxes. The government can adjust tax rates to encourage consumption and investment, or increase taxes to reduce the budget deficit and control inflation. The government can use taxes to regulate public income and expenditure.

c. **Impact on the Budget.** Decisions regarding how large a budget deficit or surplus is permitted in a certain period also fall within the scope of fiscal policy. A budget deficit occurs when government spending exceeds revenue, while a budget surplus occurs the opposite.

d. **Impact on Aggregate Demand.** Fiscal policy can influence aggregate demand in an economy, which includes consumer spending, investment, government spending, and net exports. Governments can use fiscal policy to encourage economic growth by increasing spending or reducing taxes.

e. **Income Distribution.** Decisions related to taxes and spending can also influence the distribution of income in society. Some fiscal policies aim to reduce income inequality by imposing higher taxes on high-income groups and providing assistance to low-income groups.

f. **Influence on Inflation.** Expansionary fiscal policies, such as large increases in government spending, can trigger inflation if the supply of goods and services cannot keep up with higher demand.

g. **Macroeconomic stability.** Fiscal policy can also be used to overcome macroeconomic instability, such as a recession or excessive inflationary pressures. The government can take economic stimulus steps or budget savings according to the current economic situation.

The scope of fiscal policy varies from country to country, depending on economic objectives and prevailing government policies. Fiscal policy often works in tandem with monetary policy to achieve desired economic stability and growth (Puspita, 2023).

It can be concluded that monetary policy and fiscal policy are the two main tools used by governments and central banks to manage a country's macroeconomy. Monetary policy in macroeconomics aims to control the money supply and interest rates to achieve price stability, balanced economic growth, and low unemployment, by using instruments such as interest rates, open market operations, and bank reserve requirements to influence the amount of money in circulation and interest rates. Tight monetary policy by raising interest rates can reduce inflation but can slow down economic growth. Loose monetary policy leads to lower interest rates, which can stimulate growth but can increase inflation (Muana, 2001).

B. Monetary Policy

Understanding Monetary Policy

Monetary Policy is a government policy to improve the economic situation by regulating the

money supply. To overcome the economic crisis which is still ongoing, apart from having to organize the real sector, what is no less important is to straighten out a number of misconceptions surrounding money issues. If you look closely, the economic crisis that hit Indonesia, as well as other parts of the world, was actually triggered by two main reasons, all of which were related to money problems.

Firstly, there is the issue of currency, where the current value of a country's currency is definitely tied to another country's currency (for example, the rupiah against the US dollar), not to itself in such a way that its value is never stable because if the value of a particular currency fluctuates, it will definitely affect the stability of the currency.

Second, the fact that money is no longer used only as a medium of exchange, but also as a commodity that is traded (on the foreign exchange exchange) and profits (interest) aka interest or usury are withdrawn from every transaction of borrowing or saving money.

Monetary Policy Objectives

Bank Indonesia has the aim of achieving and maintaining stability in the value of the rupiah. This goal is as stated in Law no. 3 of 2004 article 7 concerning Bank Indonesia. What is meant by the stability of the value of the rupiah, among other things, is the stability of the prices of goods and services reflected in inflation. To achieve this goal, since 2005 Bank Indonesia has implemented a monetary policy framework with inflation as the main target of monetary policy (Inflation Targeting Framework) by adopting a free floating exchange rate system. The role of exchange rate stability is very important in achieving price and financial system stability. Therefore, Bank Indonesia also carries out exchange rate policy to reduce excessive exchange rate volatility, not to direct the exchange rate to a certain level. In its implementation, Bank Indonesia has the authority to carry out monetary policy through setting monetary targets (such as money supply or interest rates) with the main aim of maintaining the inflation rate target set by the Government. Operationally, controlling these monetary targets uses instruments, including open market operations in the money market in both rupiah and foreign currency, setting discount rates, setting minimum mandatory reserves, and credit or financing arrangements. Bank Indonesia can also implement monetary control methods based on Sharia Principles(Purwanto, 2017).

A. Fiscal Policy

Fiscal is a word referred to from Latin, *fiscus*, which means the holder of the first financial authority in ancient Roman times. Meanwhile, the KBBI defines fiscal as all matters related to state revenue or taxes. Fiscal policy was first coined by John Maynard Keynes from England in 1883. Based on John Maynard Keynes' opinion, fiscal policy can help countries achieve economic and business stability. This is because this policy is able to adjust state expenditure to the income received from taxes. According to Keynes, fiscal policy carried out in the long term is able to overcome economic problems that occur in a country. Also, it is considered to be able to solve other internal macro problems, such as inflation, weak currency exchange rates, and the lack of available jobs. Fiscal policy is one of the economic policies launched by a country to manage and direct the economy to more conducive conditions. The method highlighted by this economic policy is by changing or updating the management of state revenues and expenditures. The essence of fiscal policy is an effort to manage funds received from taxes to meet community needs on a wider scale. That way, the objectives of this strategy can be achieved according to expectations. Such as the availability of public facilities and qualified health services(Syadullah & Nizar, 2013).

Fiscal policy instruments

To achieve its objectives, fiscal policy is carried out using various instruments, including (Ibnu, 2018):

- a. **Balanced budget.** Balanced budget refers to a budget that is adjusted to the circumstances or conditions of the economy. This aims to ensure that in the long term, the budget can be balanced. If economic instability occurs, a deficit budget will be used, while a surplus budget will be used during periods of inflation.
- b. **Automatic budget stability.** Automatic budget stability, namely the emphasis on government spending which must be beneficial and have relative costs for various activity programs
- c. **Budget management** means that the relationship between government spending and tax revenues is directly used to minimize economic instability by adjusting the budget
- d. **Functional financing:** This financing refers to government expenditure that is regulated to avoid a direct impact on national income. The main aim is to increase employment opportunities.

Fiscal Policy Function

Fiscal Policy Functions are Regulated in Law no. 17 of 2003 Article 3 Paragraph 4 Concerning State Finances, namely the Functions of Authority, Planning, Supervision, Allocation, Stabilization and Distribution (Fahm, 2011):

- a. The function of the authority is when the state budget becomes a guide for finding income and expenditure for the relevant year.
- b. **Planning Function** Refers to when the State Budget becomes the basis for management in planning the budget for the relevant year.
- c. The supervisory function is when the state budget becomes a guide for assessing whether state government activities are in accordance with the provisions that have been determined.
- d. **Allocation Function,** Namely When the State Budget is Allocated for the Purpose of Reducing the Level of Unemployment and Waste of Resources, as well as Increasing the Efficiency and Effectiveness of the State Economy.
- e. **Stabilization Function,** Namely When the Government Budget Becomes a Tool to Maintain and Strive for Fundamental Economic Balance.
- f. **Distribution Function,** Namely When State Policy Makes Budget Policy Fairly and with a Sense of Appropriateness.

C. Islamic Economic Perspective on Monetary and Fiscal Policy

a. Monetary Policy from an Islamic Economic Perspective

Monetary policy is an effort carried out with the aim of controlling economic conditions at a macro level, so it is hoped that the economic process will run smoothly or as desired through several regulations, one of which is the regulation of the amount of money in circulation.

Monetary policy in the Islamic sphere basically has basic principles in Islamic economics that must be applied in Islamic economics. Islamic monetary policy must definitely avoid elements of usury, where usury is almost the same as the conventional term interest. So that the existence of usury in Islam will make Islamic economic management better. The principles of Islamic economics are:

- The highest power belongs only to the ruler, namely Allah SWT.
- Humans are only leaders, not owners.
- Everything that humans obtain is because of Allah SWT.

- Assets owned must not be hoarded.
- Assets must be invested.
- Have one definite end goal.
- Monetary policy is forward looking.

In the Islamic economic system there will be no interest term in the process so that in some places such as banks cannot apply the term Discount Rate policy. In general, there are 6 forms of instruments in Islamic monetary policy, namely:

- Reserve Ratio, is a percentage determined from the amount of bank deposits that must be held by the central bank.
- Moral Suassion, is an effort made by the central bank to increase demand for credit.
- Operational Open Market, is the government's effort to control the amount of money in circulation.
- Lending Ratio, is a good loan (Qardhul Hasan)
- Profit Sharing Ratio, is a profit sharing ratio that must be determined before undertaking a business venture.
- Islamic Sukuk, are bonds owned by the government which will be issued if inflation occurs in the country.

The goal to be achieved in Islamic monetary policy is a good goal, namely in order to improve the country's economic system. The sector in monetary policy is a network that is quite important and can have a good influence on the real sector. Islamic monetary policy aims to:

- Economic Prosperity With Full Employment Opportunities. This issue will be closely related to the discussion of maqashid sharia. Because maqashid sharia contains the meaning of bringing benefit to humans. And in realizing human prosperity, if all the main human needs have been fulfilled, the discussion regarding welfare will be related to maqashid sharia. Human welfare is not about increasing wealth and consuming it personally and without caring about other people, but the assets owned must also be distributed according to the rules in Islam through zakat.
- Socio-Economic Justice and Distribution of Income and Wealth. Justice is putting things in their place. The values of justice will always be based on the principles of equality and brotherhood. Justice always makes us think that material rewards must be given fairly for someone's work and contribution to a business.
- Stability of Money Value. The stability of the value of money is a rule that has a big influence on human economic life, both ideologically and practically, because money will determine the value and price of a product, both goods and services (Sugiatni, 2008).

b. Fiscal Policy in Islamic Economics Perspective

Fiscal is an instrument or part of the public economy. Fiscal policy is a policy related to the provision, maintenance and payment of resources needed to fulfill public or government functions. Islamic economics has all the models of fiscal tools as applied in contemporary economics, only in their application there are some differences. The fiscal instruments of Islamic economics are taxes, government expenditure and revenues and zakat.(Dinda et al., 2023)

Fiscal policy instruments in Islam can be described as follows.

The fiscal policy tools included in the national income budget policy include

No	Element	Information
1.	ZISWAF	<p>Zakat talks about wealth according to Islamic religious terms. Certain gifts are given to those who are entitled. There are several conditions. Zakat is a Muslim who has collected and already has the Amir Zakat determined by the government. Zakat as income Regardless of the results, ISIS is still used as an equalizer. Compared to taxes, zakat is small, but the zakat is enough to help the economy because it will help improve welfare.</p> <p>Infaq is an even distribution of national income as an income distribution, but infaq is not an obligation, but just a suggestion, as well as alms is an important component in the method of people's welfare. Gratitude is all the gifts that are with us. Hope to get the return of Allah SWT. Means gift Broadly speaking, it can be interpreted as a gift in the form of assets or giving in the form of charity or gesture. Waqf distributes wealth to agents or for common purposes rather than privately owned institutions. Apart from distribution purposes, it is also an analysis of fiscal policy. How it performs in a market economic system. The influence of Zakat on economic resource allocation activities. The stability of economic activities.</p>
2.	Ghannimah	<p>Ghannimah is wealth from the results of battles against infidels or people who are hostile to Islam. In the context of the modern economy, Ghannimah can also find illegal goods and mining goods among the goods confiscated by the government. In other words, Ghannimah is known as khums.</p>
3.	Jizyah	<p>Jizyah is the target of Muslim countries. Non-Muslim citizens who can afford it. Protection Refers to the intervention of internal and external parties. This is quite consistent with the Muslim population itself, namely that it has already borne several costs that must be borne by the State, such as zakat. In addition, the government must comply with the educational and health needs of non-Muslims.</p>
4.	Kharaj	<p>Kharaj is a state of productive land owned by the people. In the early days of Islam, land taxes were imposed on non-Muslims during the period when Kaba was conquered. This land was taken over by Muslims and the owner provided agricultural land in exchange for land rent and was willing to give part of the production to the state. The amount of kharaj is fixed, it is half of the output it produces. Kharraj was the first policy issued by the Prophet Muhammad. In Indonesia, Kharraj is the same as the United Nations. The most basic difference between the kharraj system and the United Nations Kharraj is determined according to the level of productivity From the land, not the partition. This means soil conflicts between different types of crops or productivity. There are also differences in tax amounts. Pay to Haraj All members of the community, including Muslims and non-Muslims.</p>
5.	'Ushur	<p>'Ushur is a special tax imposed on trade goods entering Islamic countries (imports). According to Umar Bin Khattab, during ISIS this tax also had to be paid in the same country. In Indonesia, this word is called consumption tax.</p>
6.	Other income	<p>Other income can be in the form of kafarat (fines) or the person dies without heirs.</p>

Furthermore, in the allocation of state income, Islam highly values property (al-māl) which is used for the benefit and benefit of the ummah. The beneficial and useful aspects of a property cannot of course be separated from the parameters approved by the Sharia. One of the strengths of a country can be seen from the structure of its APBN. In Islam, the structure of foreign exchange inflows and outflows has been known since the time of the Prophet and was maintained by Umar with improvements. This refinement occurred due to the very complex development of Islamic society. The structure of government revenues and expenditures at that time included:

Reception	Expenditure
Zakat	Spread of Islam
Kharaj (Land Tax)	Education and culture
Jizyah (Life Tax)	Development of science
Khums (1/5 Ghanimah)	Infrastructure development
‘Usyur (Customs)	War and security fleet development
Fay (Mastery without resistance)	Monetary Costs (Money Printing)
Ghanimah/Anfal (Spoils)	Salaries of officials and employees
Temporary Loan (Debt)	<ul style="list-style-type: none"> • Development of Qadhi (Judicial) • Development of state administration • Social Services, Gifts and Bonuses

Fiscal policy in Islamic economics is a state obligation which is the right of the people, so that fiscal policy is not solely for improving the economy or increasing people's welfare, but rather for creating a fair economic distribution mechanism. So a leader must be able to direct public money to those in need, such as ordinary people and the poor, so that their welfare can be guaranteed (Adinugraha et al., 2021). Fiscal policy has sharia objectives. The goal is to increase prosperity while maintaining faith, life, intellect, wealth and ownership. Islamic principles regarding fiscal policy and budgeting aim to develop a society with a balanced distribution of wealth with the placement of material and spiritual values at an equal level.

4. CONCLUSIONS

There are several points that can be taken based on the results of research on monetary and fiscal policy that has been carried out by the author, namely: Monetary policy is an effort carried out with the aim of controlling the economic situation so that it runs smoothly through regulations, one of which is the regulation of money in circulation. Monetary policy in the Islamic sphere basically has basic principles in Islamic economics which must be applied in Islamic economics. Meanwhile, fiscal policy is a policy related to the provision, maintenance and payment of sources needed to fulfill public or government functions. The aim is to increase prosperity while maintaining faith, life, intellect, wealth and ownership.

5. ACKNOWLEDGMENTS

Based on the conclusions above, the author suggests that there are many other factors that can be used to increase stability in economic development. Therefore, it is hoped that research

conducted by other researchers in the future can continue this research regarding fiscal and monetary policy by using other contexts or analyzing other factors.

6. REFERENCES

- Adinugraha, H. H., Effendi, B., Rohmawati, I., & Khazani, A. N. (2021). *Ekonomi Makro Islam* (M. Nasrudin (ed.); I). PT. Nasya Expending Management.
- Dinda, M., Alrasyid, F., & Gunawan, S. (2023). Kebijakan Fiskal dalam Perspektif Ekonomi Islam. *Ahkam*, 2(2), 327–334. <https://doi.org/10.58578/ahkam.v2i2.1145>
- Fahm, S. (2011). Konsep dan Aplikasi sukuk negara dalam Kebijakan Fiskal di Indonesia. *Jurnal Ekonomi*.
- Ibnu, M. (2018). Kebijakan Fiskal Untuk Stabilitas Perekonomian Indonesia. *Jurnal Ilmu Tarbiah Dan Ekonomi Syariah*, 5.
- Muana, N. (2001). Makro Ekonomi Teori, Masalah dan Kebijakan. *Jurnal Ekonomi*, 1.
- Pratama, R., & Mandala, M. (2001). *Teori Ekonomi Makro*.
- Purwanto, H. (2017). Kebijakan Pengendalian Moneter di Indonesia dalam Perspektif Perbankan Syari'ah. *Syariati : Jurnal Studi Al-Qur'an Dan Hukum*, 3(01), 103–118. <https://doi.org/10.32699/syariati.v3i01.1146>
- Puspita, I. (2023). *Kebijakan moneter Dan Kebijakan Fiskal*.
- Sugiatni, E. (2008). *Kebijakan moneter dalam perspektif islam*. 282.
- Syadullah, M., & Nizar, M. A. (2013). Kebijakan fiskal Teori dan Praktiknya. *Jurnal Ekonomi*.

**SHARIA ECONOMIC OBJECTIVES IN DEALING WITH ECONOMIC MAQASHID
IN INDONESIA**

SHOFA' ANIYAH¹, SULIS SETIYANINGRUM², AMALINA ZULFA³

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0001-3448-8361**

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0007-0432-2102**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0007-7925-2065**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-3470-4335**

Abstract

This research aims to explain the objectives of sharia economics in dealing with economic maqashid in Indonesia by formulating the following questions: first, what are the objectives of sharia economics? Second, why is maqashid necessary for economic purposes? Third, how can Sharia Economics create prosperity in Indonesia? Fourth, what are the objectives of sharia economics? This research uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of formulating theories based on data). The goal of Islamic Economics, namely achieving happiness in the world and the hereafter through a good and honorable way of life, (hayyah thayyibah) is the ultimate goal of Islamic economics (maqashid asy syari'ah), which is also the goal of Islamic law itself. The basic principle of Islamic law (mashlahah al ibad) and the main goal of Islamic economics is to realize true prosperity for the people. Maqashid shari'ah is the essential aim of the revelation of shari'ah, Allal al-Fasi in the book Maqashid as-Syari'ah al-Islamiyah wa Makarimuha defines maqashid shari'ah with the expression "The aim and secrets of shari'ah which have been placed by the law makers [Shari'] in each of its laws " and Ar-Raisuni in the book Nazariyyat alMaqashid, Inda al-Imam asSyatibi defines it with the phrase "The objectives that have been laid down by the shari'ah to be investigated for the benefit of humanity". This research comprehensively describes the objectives of sharia economics in dealing with economic maqashid in Indonesia.

Keywords: Economic Goals, Sharia, Maqashid, Indonesia

CONCEPT OF SAVINGS AND INVESTMENT

RAIHA RAVITTA PUTRI¹, INTAN AYU NOVERITA²,
SEKAR ARUMANDANI³, M. ARIS SAFII⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0009-1825-5056

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0007-8414-7817

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0009-0009-7639-9648

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0002-4882-5218

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID : 0000-0001-9705-7756

ABSTRACT

This research aims to investigate the relationship between savings and investment theory in the concept of economic growth. Savings and investment theory are two main elements in macroeconomic analysis that play an important role in determining the level of economic growth of a country. This research explores the impact of the interaction between savings and investment levels on economic growth. In both conventional and Islamic economic contexts, savings and investments are important financial instruments in managing personal finances, supporting economic growth, and achieving the financial goals of individuals and society as a whole. However, in Islamic economics, both must comply with Sharia principles to create economic justice and religious obedience. In conventional economics, savings theory states that individuals and businesses save to create reserves of funds that can be used for future consumption or investment. Meanwhile, in Islamic economics, sharia-based savings must comply with Sharia principles which prohibit usury and transactions involving haram elements. The goals of savings in Islam include Sharia compliance, financial security, and distribution of wealth to the needy.

Keywords: Savings, Investments, Macroeconomics, conventional, Islam, Objective, Function

1. INTRODUCTION

In a country's economy, savings and investment are two components that can influence the level of economic growth. Economic development in developing countries, including countries with fairly high economic growth, has quite large funds. In general, developing countries always face problems in financing large investments, namely due to limited funds. Investment is something that is the engine that drives economic growth. Therefore, incentive efforts have been made to mobilize savings from various sources. Efforts to mobilize savings or collect third funds are determined by the ability and will of the community as seen from the perspective of

savers and the role of banking from the perspective of collecting funds. Usually, some things often hinder efforts to mobilize savings.

On the other hand, efforts to transfer domestic sources of funds used to finance development face obstacles in capital formation, both originating from government revenues (exports of goods and services abroad) and government revenues through tax instruments. In Indonesia, to finance national development which includes domestic investment, the source of funds comes from national savings and foreign loans. However, due to the limited amount of funds and limited loans obtained from abroad, higher national savings as the main source of funds are very necessary.

Among the most important areas in this economy are savings theory and investment theory, both Islamic theory and conventional theory. Below are several problem formulations that will be discussed to further examine the discussion of savings and investment theory.

2. MATERIAL AND METHOD

Adjusted to the background and research to be studied, the authors chose to use descriptive qualitative methods. Based on the opinion of John W. Creswell, the descriptive qualitative method is a way to provide a detailed description of a phenomenon. This research emphasizes the selection of data collection methods that are relevant to the research questions and the use of qualitative analysis strategies. The author uses descriptive qualitative methods to provide an in-depth and contextual description of the phenomenon studied, namely the concept of savings and investment.

Secondary data as a data source is data collected by the author. Researchers used several literature such as books, articles journals that are relevant to the topic of savings and investment concepts. Where using secondary data from various sources or literature can provide a multi-source perspective on the topic of savings and investment concepts studied in this journal.

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Savings and Investment Theory According to Conventional Macro and Islamic Macro The theory of savings and investment in the context of conventional macroeconomics and Islamic macroeconomics has several conceptual differences.

1. Savings and investment theory (Conventional)

In conventional macroeconomics, savings refer to the portion of income that is not used for consumer spending. These savings can then be used for investment. Savings encourage economic growth by providing funds for companies to invest in additional production. Savings theory in conventional macroeconomics describes the relationship between income and savings. There are two main components in individual or national income, namely consumption

(C) and savings (S). Savings theory states that savings (S) is the part of income

(Y) that is not spent on current consumption. So it can be denoted as follows

$$S = Y - C$$

Savings are an important source of funds for investment in the economy.

The higher the savings rate, the more funds available for use in investments.

Investment in conventional macroeconomics is expenditure made by a company to purchase capital goods (such as machinery, equipment, etc.) or inventory. Investments aim to increase productivity, productivity, and, overall economic growth. Investments are often driven by

expectations of profitable returns. The return expectation in question is that companies are more likely to invest if they expect a high rate of return from that investment.

Investment can generally be divided into two, namely investment in financial assets and investment in real assets. Financial assets are obtained from financial institutions, for example, banking and capital markets. Examples include deposits, shares, and sukuk. Meanwhile, real assets are included in the class of immovable objects or assets. still. Examples include land, property, precious metals, and factories or companies. Investment is a company's expenditure to purchase capital goods and equipment. production equipment to increase the ability to produce goods and services available in the economy. (Karim, 2007) There are three forms of expenditure in investment, namely :

1. Business fixed investment (business fixed investments)

Namely investment expenditure for the purchase of various types of capital goods, namely machines and other production equipment to establish various types of industries and companies.

2. Residential investment (residential investment)

These are expenses for building residential houses, office buildings, factory buildings, and other buildings.

3. Inventory investment(inventory investment)

Namely in the form of an increase in the stock value of unsold goods, raw materials, and goods still in the production process at the end of the year when calculating national income. (Huda, 2009)

The main aim of investment in conventional macroeconomics is to increase productivity and economic growth. By investing in productive assets, companies hope to produce more goods and services which in turn can increase income and employment.

2. Savings and investment theory (Islam)

From an Islamic economic perspective, savings have ethical and sharia dimensions. Savings must be made by Sharia principles, including the prohibition of riba (interest) and investment in businesses that conflict with Islamic values. Savings in Islam are a consequence of Islamic economic principles and moral values in Islam, which state that: "Humans must live frugally and not be extravagant because Allah strongly condemns wasteful actions and actions that waste wealth without use, and they (themselves and their descendants) are encouraged to live in a condition that is not poor." So it can be said that the main motivation for people to save here is the moral value of living simply (living frugally) and the priority of not being poor (Aqwa Naser Daulay, 2019). The concept of savings in Islam also includes alms (zakat) as part of income that must be given to those in need. This is mandatory for Muslims and contributes to the redistribution of wealth in society.

In Islamic macroeconomics, savings also have a productive purpose. This means that the funds deposited in savings must be used for investments that help economic growth and create benefits for society. Productive investment by Sharia principles is one of the main focuses.

In Islamic economics, investment is seen as a way to create added value for society. Investments must comply with Sharia principles, which avoid investing in businesses that engage in haram practices (e.g., alcohol, gambling). Investments that contribute to social and economic welfare are also highly recommended in Islam. The principle of profit sharing (mudarabah) is a common form of investment in Islamic economics. In mudarabah, one party (entrepreneur) provides

capital, while the other party (manager) provides skills and work. Profits are shared according to the results of the previous agreement.

Islam strongly encourages people to invest, this is motivated by the basic teachings of the command to pay zakat for people who have unproductive assets (idle assets), whereas assets managed productively are not subject to zakat obligations. New zakat will be collected from the results that have been obtained through the investment. So for those who do not invest, zakat will be paid by taking from the assets they own, and if this continues continuously then the result is that the number of assets owned will decrease, so it can be seen how much Islam encourages investment. Before a person or legal entity invests, it is best to first know, study, and understand the types of investment products and reasons for investing. This matter can provide an overview and guidance in choosing the right product, the product is truly halal (in accordance with Sharia principles), a low-risk product. So, it is not affected by the promise of misleading profits from an investment (fraudulent investment). (Aqwa Naser Daulay, Ekonomi Makro Islam, 2019)

3.2. Goals and Function of Savings and Investment

Savings and investment have an important role in economics and finance. Both have almost the same goals and functions, namely increasing economic growth. Savings in the economy certainly have a purpose. One of the goals of savings in the economy is to provide financial security to individuals and businesses. By saving a portion of their income, they can weather unexpected events or difficult financial situations without having to rely on debt. It's important to remember that savings goals can vary between individuals and businesses. Some may save to achieve short-term goals such as vacation, while others focus more on creating long-term financial reserves for retirement or for emergencies. Savings goals are often an important part of sound financial planning, helping ensure financial security in a variety of situations.

Next is the investment objective, the main objective of investment is the growth of wealth. This means that by investing in various assets such as shares, bonds, property, or business, it is hoped that you will be able to generate profits from the increase in the value of these assets. Apart from that, investments can also generate passive income in the form of interest, dividends, or rental income. This can help in achieving long-term financial goals such as retirement.

So, the goal of savings is to provide financial security and liquidity, and the goal of investment is to achieve wealth growth and support sustainable economic growth. Both are important parts of sound financial planning and help individuals achieve their financial goals.

Apart from the purpose of savings and investment, there are also functions of savings and investment, namely as follows :

Savings Function :

1. As a fund provider. Savings serve as a source of funds for financial institutions and the government. Funds held in the form of savings are used by banks to provide loans to individuals, businesses, and investment projects.
2. As financial stability. Savings help create financial stability in society. Provident funds can be used by individuals and businesses to deal with emergency financial situations, such as job loss or unexpected medical expenses.
3. To control inflation. A high savings rate can help control inflation. When a large portion of people's income is saved, the demand for money decreases, which can help control inflationary pressures.

4. As retirement support. Long-term savings, such as retirement accounts or retirement savings, serve as a source of funds for an individual's retirement. This helps in creating financial security in old age.

Investment Function :

1. As a driver of economic growth. Investment is one of the main drivers of economic growth. When companies and governments invest funds in production and infrastructure development, this creates jobs, increases production, and drives economic growth.

2. As pension fund management: Investment is the main way of managing pension funds and other investment portfolios. Pension funds and investment funds are used to achieve the long-term financial goals of individuals and institutions.

3. As a diversification of income sources: Investment helps in diversifying the income sources of society. Aside from employment income, investments can generate passive income from interest, dividends, or rental yields.

It is important to remember that savings and investment are interrelated in macroeconomics. Funds saved in the form of savings are often used as a source of funds for investment. The balance between savings and investment can affect the level of economic growth, inflation, and financial stability of a country. In essence, people who invest expect profits. More details will be depicted in the image below.

Based on the picture above, there is a positive relationship between levels of investment with the expected level of profit means that if the expected level of profit increases, the level of investment will increase, whereas if the level of profit decreases, it will cause the level of investment to decrease (Huda, 2009)

3. CONCLUSIONS

In conventional economics, savings theory states that individuals and businesses save to create reserves of funds that can be used for future consumption or investment. Meanwhile, in Islamic economics, sharia-based savings must comply with Sharia principles which prohibit usury and transactions involving haram elements. The goals of savings in Islam include Sharia compliance, financial security, and distribution of wealth to the needy.

In conventional economics, investment theory focuses on wealth growth and passive income. Investments are used to achieve long-term financial goals such as retirement, portfolio diversification, and fighting inflation. Meanwhile, investment theory in Islamic economics must also comply with Sharia principles. Sharia-based investments support sustainable economic growth, fair distribution of wealth, and social development.

In both conventional and Islamic economic contexts, savings and investments are important financial instruments in managing personal finances, supporting economic growth, and achieving the financial goals of individuals and society as a whole. However, in Islamic economics, both must comply with Sharia principles to create economic justice and religious obedience.

4. ACKNOWLEDGMENTS

Based on the conclusions above, the authors suggest that there are still many insights regarding the concepts of savings and investment that currently exist in society. Therefore, it is hoped that research conducted by other researchers in the future can continue this research, namely regarding the concept of savings and investment.

5. REFERENCES

- Adiwarman Karim. 2007. Ekonomi Mikro Islam. Jakarta: PT. Raja Grafindo.
- Nurul Huda, dkk. 2009. Ekonomi Makro Islam: Pendekatan Teoritis. Jakarta: Kencana Aqwa
- Naser Daulay, dkk. 2009. Ekonomi Makro Islam. Yogyakarta:2019
- Didit Herlianto. 2013. Manajemen Investasi Plus Jurus Mendeteksi Investasi Bodong. Yogyakarta: Gosyen Publishing
- Hayati Mardhiyah, 2016 "Investasi Menurut Perspektif Ekonomi Islam". Ikonomika : Jurnal ekonomi dan bisnis islam. 1(1)

SCOPE OF ISLAMIC MACROECONOMICS

FARKHATUL HAYATI¹, AMANDA LUQIANA²,
MUTIARA OKTAVINA³, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁴,
M. ARIS SAFII⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0002-2863-4139

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-4882-5218

Abstrak

Islamic economics is an economic framework based on the principles of Islamic teachings, combining religious values with sustainable and fair economic concepts. This article explores the scope of Islamic economics by focusing on the core principles that form the basis of this economic system.

In addition, this article highlights the impact of Islamic economics in building financial inclusion and fighting economic inequality. By upholding the values of justice and social responsibility, Islamic economics encourages financial inclusion by providing access to financial services to disadvantaged groups in society. This approach helps reduce disparities between different economic groups and creates broader opportunities for sustainable and equitable economic development. However, although Islamic economics offers a useful approach, this article also discusses the challenges faced by the practice of Islamic economics in dealing with the complexity of the global economy and achieving a balance between finance and religious values. In this context, this article provides a comprehensive overview of the diversity and complexity within the scope of Islamic economics, exploring the implications and opportunities for further development in an ever-evolving global context.

This research uses a qualitative descriptive method. The types of data used are secondary data and primary data. Secondary data is research data sources obtained through

intermediary media or indirectly in the form of books, notes, existing evidence or archives, whether published or not. published generally, and primary data is a source of research data obtained or collected directly in the field.

INTRODUCTION

Economics is a social science that studies human activities related to the production, distribution and consumption of goods and services. Term "economy" itself comes from the Greek word

oikos, which means "family, home ladder" and nomos which means "rules, rules, laws". Broadly speaking, economics is defined as "household rules" or "household management". While that What is meant by an economist or economist is a person who uses concepts economics and data at work.

Economics is often divided into micro and macro economics. Microeconomics is a part of economics that is concerned with the economic activities of individual units, as a small part of the overall economic activity, such as life a firm, prices and wages, division of total income among various industries. Macro economics is a part of economics that studies economic problems whole (totalitet/aggregative).

The purpose of using the term aggregative is to emphasize that which becomes what is the center of attention is total variables, such as: total income (national/community/entire). community savings. total investment, national consumption or public spending, national production, total investment, rather than analyzing that details of the total components. The main tools of macroeconomics are national income and national income analysis. National income analysis is useful to measure statistically the magnitude of national income, national consumption, national savings and investment.

MATERIALS AND METHODS

This research method uses descriptive qualitative methods, combining secondary data and primary data is a strong strategy for gaining an in-depth understanding of the phenomenon under study. Secondary data, consisting of existing scientific literature, official documents, and statistical analysis, provide an important theoretical framework and historical context. Literature analysis helps researchers understand the development of concepts and previous findings, while statistical data from trusted institutions provides a comprehensive picture of the existing situation.

RESULTS AND DISCUSSION

A. Understanding Macro economics

Economics is the science of the principles of production, distribution and use of goods or assets, such as finance, trade and industry. Meanwhile, what is macro? refers to a large number or size. Therefore, it can be concluded that macro Economics is the discussion of large-scale economics. In other words, macroeconomics is the branch of economics surrounding the economy as a whole, including performance, behavior, to the decision making process. This is also still related to the use of factors production efficiently in order to create maximum social welfare.

Islamic economics is the study of human economic behavior that regulates behavior according to Islamic religious law and based on monotheism as outlined in the pillars of Islam and pillars of faith (Hikma, 2020: 5). Islamic economics is not just sharia economics, but also an economy that symbolizes Islamic civilization with a very large scope (Mujib, 2017: 8-9).

According to the father of world economics, Adam Smith, macroeconomics is an effort to analyze a phenomenon or event, usually to find out the cause and effect the event. Meanwhile, according to Budiono, author of the book Macroeconomics, what is that? Macroeconomics refers to the branch of science to determine economic growth a country and its economic principles in the short and long term. Because macroeconomics is the study of economics as a whole and on a large scale, so it is often used as an analytical instrument for designing various policies related to economic growth, employment, inflation, and the balance of the country's balance sheet.

Macroeconomics is a branch of economics that studies deep economic phenomena large scale, the focus is on the entire economy of a country or region. This involves analysis of aggregate economic variables such as economic growth, inflation, unemployment, and fiscal and monetary policies that affect welfare economy of a region.

Thus, the focus of macroeconomic discussions concerns various core issues actual economy. Obviously a very important subject because touches all aspects of life and interests of people everywhere, both physically and mentally directly or indirectly.

B. Macroeconomic theories and concepts from various sources

Several important macroeconomic theories and concepts, taken from various sources.

1. **Gross Domestic Product (GDP):** This is the total value of all goods and services produced in a country within a certain period of time. GDP is used to measure the size of a country's economy.
2. **Inflation:** Inflation occurs when the prices of goods and services in general rise sustainably. This can be influenced by factors such as excess money growth, high demand, and costs increased production.
3. **Monetary Policy:** Monetary policy involves actions that taken by a country's central bank to regulate the money supply and interest rates to influence economic growth and inflation.
4. **Fiscal Policy:** Fiscal policy includes expenditure and government revenues to influence economic conditions. This including government spending and changes in tax rates.
5. **Global Economic Impact:** Macroeconomics also involves analysis global economic impacts, such as international trade, exchange rates currency, and economic interdependence between countries.

C. Macroeconomic Models in general

The types of macroeconomic models that are commonly used are:

- a. **Keynesian Model:** This model is based on the economic theory of John Maynard Keynes and emphasized the role of government in regulating the economy. This consider the effect of aggregate expenditure (total expenditure in economy) on production and unemployment levels.
- b. **Monetary Model:** This model focuses on the role of central banks and monetary policy in regulating the money supply, interest rates, and their impact on economic activity.
- c. **Macro Financial Model:** This model considers the role of the financial sector in economics, including the role of banks, stock markets, and the effects of financial instability.
- d. **Open Economy Model:** This model integrates trade aspects international and economic relations between various countries.

D. Basic Differences between Islamic Macroeconomics and Macroeconomics Conventional Islamic Economics

CONCLUSION

Macroeconomics is the science that studies "the total amount of economic activity, related to issues of growth, inflation, poverty, national policy economics that originates from government initiatives (e.g. changes in tax levels, etc.). in the macroeconomics that are considered are the actions of consumers as a whole, the activities of all entrepreneurs and changes in all parts of

the economy. In the economy, the government has an important function, namely stabilization, allocation, and distribution. To overcome macroeconomic problems, instruments are needed in the form of: policies from the government, namely fiscal policy, monetary policy and policy supply side.

In macroeconomics, aggregate supply and demand, supply, is discussed aggregate (AS) is the amount of output that will be produced and sold by businesses at the applicable price, at a certain production capacity and at certain costs while aggregate demand (AD) is the amount of goods and services that will be purchased by household consumers, companies and governments, at a certain price level, quantity certain income, as well as certain other variables.

The income flow cycle (circular flow) is a model that describes how interactions between economic actors produce income which is used as expenditure in an effort to maximize the utility value of each actor economy, namely the household sector, corporate sector, government sector, foreign sector. Interactions between markets in macroeconomic analysis, there are so many markets grouped into three main markets (Three Basic Markets), namely: goods and services markets (goods and services market), labor market (labor market), money and capital markets (money and capital markets).

BIBLIOGRAPHY

Hendri Hermawan Adinugraha dkk, *Ekonomi Makro Islam*, Pekalongan, 2021, Hal.3

Ali Ibrahim Hasyim, *Ekonomi Makro*, (Jakarta: Kencana, 2016).

Iskandar Putong, *Pengantar Ekonomi Makro*, (Bekasi: Mitra Wacana Media, 2015).

Eeng Ahman, *Membina Kompetensi Ekonomi*, (Bandung: Grafindo Media Pratama, 2007), hal. 135.

Iskandar Putong, *Pengantar Ekonomi Makro*, (Bekasi: Mitra Wacana Media, 2015), hal. 52.

Hendri Hermawan Adinugraha dkk, *Ekonomi Makro Islam*, Pekalongan, 2021, Hal.10.

CONTEMPORARY PICTURE OF STREET BEGGARS IN BANGLADESH

Amir HOSSAIN

Assistant Professor, Department of English, IBAIS University, Bangladesh

Abstract

Street beggars are children and older people with disabilities who are typically found begging in markets, roads, public events, and mosques for money and food. Beggars are found to resort to begging when they lack sufficient income or resources to meet basic needs, such as food, shelter, and healthcare. In poverty-stricken Bangladesh, due to extreme unemployment and economic reasons, a large number of people become destitute and choose the path of begging. They are artificially created beggars, and due to the incompetence and corruption of a self-interested and ineffective ruler, the common people have been forced to become poorer and poorer day by day. In this regard, this paper would like to focus on some crucial reasons for street begging, including lack of education, proper orientation, laziness, poverty, sympathetic attractions, etc. It tries to respond to two questions: (i) What are the main reasons for street begging? (ii) What pragmatic steps should be taken by the Bangladesh government to concatenate street begging? The study will demonstrate how the earnings of disabled street beggars will vary per day depending on the location and time of begging. It also aims to unveil ration money, flawed management systems, health conditions, and accommodation.

The literal meaning of the word beggar is to ask for something, to pray, to ask for help. Begging means living by alms. Those who earn their living by openly expressing their incapacity and incapacity to others are beggars. Begging is the practice of imploring others to grant a favour, often a gift of money, with zero expectation of reciprocation. A person doing such is called a beggar. Beggars may operate in public places such as transport routes, urban parks, and markets. Besides money, they may also ask for food, drink, cigarettes or other small items. Beggars differ from religious mendicants in that some mendicants do not ask for money. Their subsistence is reciprocated by providing society with various forms of religious service, moral education, and preservation of culture. (Ghosh, 2011).

There are beggars in every country of the world. But probably nowhere in the world is this profession known as such a ubiquitous means of livelihood as in Bangladesh. That is why begging is an isolated and complex issue in the developed world. But in a poverty-stricken developing country like Bangladesh, it is a complex and national problem. The rate at which the beggar problem is taking a turn for the worse is truly shameful for a nation.

The number of poor people in Bangladesh is about 3 crores. Among them, about one and a half crore are extremely poor. Begging is the most common profession among hatred professions visible in Bangladesh. According to the definition and characteristics of the profession, begging cannot be called a profession. There are no written professional institutions, professional education and state recognition for beggars.

In Bangladesh rate of beggary is increasing gradually though the enacted act is ruined against beggary and it has no proper implication to reduce. Among the beggar's family more than 60% are involved in begging due to low income (1000TK-3000TK) and inadequate property (62.86%) as such land, deposit money, investment and other exchangeable assets etc. to make

up the imbalance of monthly income and expenditure. This is why their family are incapable of maintaining all the essential needs which pushes them to be involved in beggary and various starving (74.29%) in their family life.

0.17% of the total population of Bangladesh earns livelihood through begging. A total allocation of Tk 450 crore is requested for rehabilitation. It can be said here that 4 crores in the 2019-20 financial year 5 crores in the 2020-2021 financial year and only 12 crores in the 2022-23 financial year have been allocated. But the budget is inadequate. Out of a total population of sixteen crores, about three crore people still live below the poverty line. Half of them directly or indirectly get themselves involved in begging. (Hammadi, 2011)

Types of Beggars

The number of beggars in Bangladesh is not known to have accurate statistics. However, the number of educated and working unemployed is over two crores. Though there are many types of beggars in this country, they can be divided into six categories.

Real Beggars

Several helpless beggars are handicapped and aged and have no one to take care of them. Even though minor pets also have responsibilities on their necks, they are forced to live by begging as a simple means of livelihood. They get alms because everyone is generally sympathetic to this. Neither the society nor the state can be blamed for not taking responsibility. In the Islamic state system, the responsibility of rehabilitation and sustenance of the beggar is mainly carried out by the government. There are many examples of begging in the era of Caliphate Rasheda. At that time, beggars were far away and poor people could not be found to take zakat. In the modern era, such scattered precedents can also be seen in real welfare states. These welfare states also provide regular allowances to beggars with houses and land, along with taking responsibility for their resettlement and maintenance if there is no shelter for genuine beggars. However, their number is comparatively less in all countries. Even in this country, their number will not be 10 per cent of the total beggars.

Artificially Created Beggars

In poverty-stricken Bangladesh, some people choose to beg because of extreme unemployment and economic reasons. They are artificially created beggars. Due to the incompetence and corruption of a self-interested and ineffective ruler, common people are forced to become poorer and poorer day by day. Despite having fertile land, agricultural climate, and large skilled human resources, they have failed miserably in increasing agricultural production or setting up new factories. Rather, in the 42 years of independence, many industries established during the Pakistan era have also closed down due to corruption, mismanagement and incompetence. Consequently, the number of unemployment has also increased. In addition to rampant looting and extreme corruption, people have yet to get out of the tendency to push the country backwards by spending money on unproductive sectors instead of spending money on productive sectors and blaming each other for failures.

80% of people today live below the extreme poverty line, 50 million people die of malnutrition and our country is burdened with hundreds of millions of educated unemployed. As a result, many of the lifeless and idle people today are forced to step into the heinous profession of begging. On the other hand, new natural calamities make many families homeless and destitute every year. Naturally, a large part of them cannot go down to begging to save the lives of helpless families. The number of artificial beggars is increasing day by day. Their number does not seem to be more than 20 per cent.

Seasonal Beggars

There is a type of people who are not professional beggars but are in need and try to do any kind of work to earn a living. They do not give in to begging easily even though they work hard to maintain their families. But when they need a large amount of money, they dress up as temporary or seasonal beggars and beg outside the area for the occasion of Eid, zakat season, and other social events.

Legacy Beggars

There is a class of beggars who choose to inherit begging shamelessly. They make begging a profession in contact with or visiting beggar parents or relatives. Although they grow up healthy and active in the environment of begging, they do not step on the other path.

Needy and Idle Beggars

Due to extreme laziness and aversion to work, some people choose the profession of begging as a means of livelihood. Even if they ask to do something or want to give, they avoid it. Even if they are forced to work, they do not want to do it at all or run away and go begging with self-respect.

Fraudulent Beggars

Other types of beggars are essentially fraudulent businessmen. Disabled children, disabled or sick, make begs by using someone as a medium. Many people are making money by pretending to be blind, dumb, black, epileptic, crazy etc. Child traffickers, child abductors or child abductors keep them in secret hideouts and make them artificially crippled or handicapped.

It is needless to say many male beggars get themselves engaged in prostitution with female beggars in the dark of night. Many of them have expensive houses and cars, pay rent and a comfortable lifestyle. (Hara, 2012)

Reasons for Begging in Bangladesh

Begging is a hated social problem in all countries of the world. No country supports this self-deprecating abomination. This is one of the ways to destroy social values. In developed countries, some people beg and perform various services by entertaining the people, but this is also prohibited by the state. In this case, if the police can catch them, there is no escape; they go straight to jail. In

In Bangladesh, especially in the cities, the beggar community continues their business safely.

The number of beggars is increasing day by day across the country. Its influence is evident in the capital, Dhaka. There are two reasons behind the rise of beggars. First, wealth inequality is increasing in the country. The rich are getting richer, and the poor are getting poorer. Due to various environments and surroundings, people are becoming landless and homeless. The natural source of income for the poor is shrinking. In this situation, many are found to choose hideous professions like begging. Alms is just an attempt to survive on human charity and mercy. Secondly, begging does not require any labour. The daily income in terms of money is much higher than that of factory workers, rickshaw pullers, and pushers. Many choose begging as a means of livelihood.

Begging in light of Islam

No religion in the world, including Islam, supports the practice of begging. Charity is mentioned in Islam. But it is not said to give alms, especially as long as a man is healthy. In Islam, it is said to give zakat or charity to those who are poor and cannot earn on their own. Prophet Hazrat

Muhammad (Sm.) says that begging is an abominable act and earning by his hard work if he can afford it. The teachings of the Prophet do not beg. Prophet of humanity Hazrat Muhammad (PBUH) strongly discourages begging. He says, "Whoever turns to begging instead of labour for a livelihood, he will be raised on the Day of Resurrection in such a state that there will not be even a piece of flesh on his face" (Bukhari Sharif). On the other hand, in the eyes of Islamic Shari'ah, begging is haram for anyone who has food to last a day and a night or a small amount of capital to earn a living. Hadith Sharif clearly states that begging is not halal for a strong and physically fit person (Tirmidhi). Similarly, expecting the sympathy and kindness of others by showing false necessity or assuming an artificial disguise is also a form of deception, which is forbidden. The Holy Prophet (PBUH) calls a deceiver as not of his Ummah. Once, a beggar came to the Holy Prophet (PBUH) to ask for alms. But the Prophet (peace be upon him) buys the beggar an axe in exchange for a blanket from his last possessions and arranges for employment and rehabilitation. (Helal, 2011)

How Begging Can Be Banned

According to Delap (2009), no matter how hard the government tries to ban begging, they will not be able to stop it so easily unless depraved people understand that it is a socially abhorrent act that hurts their self-esteem. If people can stop begging if they can get rid of the feeling that someone wants to get a hand from them, such type of abhorrent acts like begging can be reduced.

Prime Minister Sheikh Hasina directs the Ministry of Social Welfare and Department of Social Services to take necessary measures to ban begging and to rehabilitate the homeless in Bangladesh. Sheikh Hasina states that she noticed that begging has become a profession for some people. They have some chiefs and share the money they earn from alms. Even after the government rehabilitates them, they return to their old profession.

Sheikh Hasina says that the present government will take necessary measures to build houses for them free of charge and their livelihood. They will not be allowed to do such vile things. This is the reality. Prime Minister states that the government will find out from which village they came. If they do not have any houses, the government will build houses for them. If necessary, the government will give them free food for the first six months. Prime Minister also comments that beggars are also human. They also have the right to live a better life. Why should they live or sleep on the sidewalk or railway station? The state will take all responsibility for this concern. (Tears of Dhaka, 2011)

Despite various initiatives to make the capital city free of beggars and some areas announced to be free of beggars, the number of beggars did not decrease at all; rather, it increased. The efforts made by the Department of Social Welfare to rehabilitate a small number of beggars and send them to villages or various shelters did not bring any benefit. Many beggars who have resettled and somehow escaped from the shelters have returned to begging. Mobile court proceedings are also no longer visible. As a result, there is a crowd of beggars everywhere in Dhaka city, including the prohibited areas. From railway stations, airports, launch terminals, and bus terminals to roads, mosques, shrines, schools, institutions, hotels, hospitals, etc., men, women, and children are begging freely. There is a High Court directive on child begging, which has asked to stop child begging. But that directive is not implemented. Children are still seen begging everywhere. If beggars are seen roaming freely in the city, respect and dignity are no longer there in the eyes of foreigners. They are forced to think that Bangladesh is a poverty-stricken country. There is a large number of helpless, destitute, and unemployed people. There is also the presence and gathering of beggars everywhere. (Sabina, 2010)

Making the whole country free of beggars, including Dhaka, is a difficult task. It is not acceptable to sit and announce that the country will be free from beggars. It is necessary to strictly implement all the instructions. Beggar rehabilitation programs should be strengthened and avenues of beggar creation should be stopped.

Firstly, Not only begging but any type of anti-sociality or permanent solution to social problems requires strong political will and short-term and long-term planning of the government and opposition parties and the government. Secondly, in this regard, all-party consensus and the effective positive role of social, and voluntary organizations and NGOs are necessary. Thirdly, thousands of acres of wasteland in the country and even variously occupied government land can be recovered and various employment creation projects can be taken up to rehabilitate beggars, construction of residences, loans, etc. It is the responsibility of the rich, wealthy people of society to adopt the means of survival for the disabled person. Only strict measures and human determination in individual, family, social, and state initiatives can combat social injustices like begging. (Daily Star, 2010)

References

- Daily Star (2010). Rab arrest reveals horror Children abducted, maimed, forced to beg. published on December 30, 2010. <http://www.thedailystar.net/newDesign/news-details.php?nid=168086>
- Delap, E. (2009). Begging for Change: Research findings and recommendations on forced child begging in Albania/Greece, India and Senegal. Anti-Slavery International, London.
- Ghosh, D. (2011). Forced into Begging, 4 Bangladeshi kids rescued published in Times of India. http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2011-10-09/delhi/30259852_1_cwc-child-welfare-committee-bangladeshi.
- Hammadi S. (2011). Bangladesh arrest uncovers evidence of children forced into begging. <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/09/bangladesh-arrestforced-begging>
- Hara, M. S. (2012). Stopping Infants in Begging. The Financial Express (English Daily of Bangladesh) on 7 February 2012.
- Helal, M. A. (2011). Street Beggars in Dhaka. Daily New Age (English Daily in Bangladesh) published on October 5, 2011.
- Sabina (2010). The Condition of Bangladesh Beggars. <http://gurumia.com/2010/04/12/the-condition-of-bangladesh-beggars/>.
- Tears of Dhaka. (2011). Beggars in Dhaka. http://tearsofdhaka.blogspot.com/2011_03_01_archive.html.

EXPLORING THE CONCEPT OF MARKET EQUILIBRIUM IN
MACROECONOMIC ANALYSIS

HILYA HANA PUTRI¹, MOHAMMAD KAKA SYAHWA ABBAS², SITI AMALIA
NURUL HADIDAH³, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁴, M. ARIS SAFII⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0001-9068-1289

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0005-3515-5015

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0000-0107-5985

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-9705-7756

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-4882-5218

ABSTRACT

Market equilibrium and economic balance are key concepts in Islamic macroeconomics that describe how a country's economy can function efficiently and fairly in accordance with Islamic principles. This article presents an in-depth analysis of the relationship between market equilibrium and economic balance in the context of Islamic macroeconomics. The study begins by explaining the basic concepts of market equilibrium in Islam, including the notions of fair price and appropriate exchange. Next, the article illustrates how economic equilibrium in Islamic macroeconomics involves the proper regulation of the factors of production, fair distribution, and an active government role in maintaining economic stability.

In addition, this article discusses the challenges and constraints that may be faced in achieving market equilibrium and economic balance in the context of Islamic macroeconomics, including the issues of commodity price instability and trade imbalances. The results of this study suggest that an in-depth understanding of market equilibrium and economic balance in an Islamic macroeconomic perspective can help Muslim-majority countries to achieve sustainable economic growth, more equitable wealth distribution, and greater economic stability.

Keywords: Market Balance, Economic Balance, Islamic Macroeconomics, Wealth Distribution, Economic Stability.

INTRODUCTION

Along with the times, this has resulted in developments and our increasing needs as humans require us to do more intelligent and creative in meeting life's needs. As a social human we will never be able to fulfill our own needs. Producing all the necessities of life yourself, because that's what it is There are many companies that produce goods and services for meeting the living needs of all mankind. This is what giving rise to a goods market, which is a place where sellers meet and buyers to carry out transactions for certain goods and services.

To support the market for goods in the production and consumption process as well money markets are needed. Money Market for a Company or institution other institutions the money market has become a target for smooth business and to develop business. As is the case with most markets other things, the money market from our perspective consists of demand and offer. What is meant by money offer here is the amount of money circulating in society, namely consisting of currency and money crazy. While what is meant by demand for money, on the other hand, is the community's need for cash, of course for fulfillment necessities of life such as buying goods and services on the goods market.

In Indonesia there are still problems that can hinder it increased economic growth. These problems are high unemployment, inadequate job opportunities, and decreasing state income. IS-LM analysis is an analysis tool fiscal and monetary policy in macroeconomics Fiscal policy and Monetary policy is used to strengthen the rate of economic growth which is slowing down IS-LM is used to determine balance general aggregative macroeconomics. The balance of the goods market and the money market (IS-LM) occurs if all markets are in equilibrium.

MATERIALS AND METHODS

The method used in writing this journal uses one of the qualitative approaches, namely by using the library research method or commonly referred to as literature review. This method is a series of research processes related to collecting sources from the library, or research whose research objects come from various kinds of library information in the form of scientific journals, encyclopedias, books, newspapers, magazines, and documents. Literature-based research is a form of research that uses literature as an object of study. The data used in this research is secondary data, namely books, and written documents. In addition, articles taken from economic journals were also used.

RESULTS AND DISCUSSION

Market Equilibrium Theory

1. Understanding Market Equilibrium

Market balance (market balance) will be achieved if the amount the product demanded is equal to the quantity of product supplied or the basic price offered is the same as the product price requested buyer. At that time a transaction will occur between the seller and the buyer, because there has been an agreement regarding the price and/or quantity of the product.

Markets tend towards equilibrium for example When the price is initially above the market equilibrium level, producers will try to produce and sell more goods than is available consumers to buy. As a result, there will be an increased surplus, producers will started lowering prices. Eventually prices fall, quantity demanded will rise and quantity supply will fall until the equilibrium price is reached.

Shortage, namely a situation where the number of requests exceeds the quantity offer. This results in prices being pushed upwards as consumers compete with each other each other to get existing offers and manufacturers respond with price increases and increases output and prices will eventually reach the equilibrium price.

2. Shifting Market Balance

a. Shifting demand

Production costs lower results in production falling and sales increasing. In fact, the reduction in costs is gradual caused by advances in technology and better management is an important driving force for growth economy.

b. Supply shift

In many markets, both demand curves and demand curves offering changes over time. Disposable income consumers change with economic growth (or decline, during an economic recession). Demand for some goods shifts according to the season, with mutually beneficial changes in prices of goods related (an increase in oil prices will increase demand on natural gas) or simply due to a change in taste. Likewise wages, costs, capital costs and raw material prices also change over time and these changes will shift the supply curve.

c. Shifts in demand and supply

In general, the price and quantity of goods will be changes depending on how much the supply curve shifts and demand and the shape of these curves. To predict the magnitude and direction of such changes, quantitatively we must be able to recognize the nature of the dependence of supply and demand on prices and other variables.

3. Basic Price and Maximum Price Policy

In connection with several types of goods produced and consumed by many people, the government needs to determine basic price and maximum price policies. In general it can be said that this policy aims to stabilize prices. The base price is the lowest price that cannot be exceeded. Very low price caused by too many goods being offered or produced producers lose. If there are many and many producers weak, the government is obliged to protect them. The method is to establish a basic pricing policy. Thus policy price floors are intended to keep producers afloat willing to undertake production. If the price of goods reaches the floor price, The government is obliged to purchase these goods.

Price The maximum is the highest price that cannot be exceeded. The price very high due to the small number of goods available offered by the manufacturer. This price will harm consumers. If These consumers are large and weak, the government is obliged set a maximum price policy.

Basic price and maximum price policies are implemented in various countries, including developed countries. In Indonesia, examples of the types of goods referred to above are examples is grain. This policy is disseminated to the public and implemented by Logistics Agency (Bulog) at the central level by the Logistics Depot (Dolog) at provincial level, as well as by sub-Dolog at district level. On implementation Sub Dolog operations are assisted by village unit cooperatives, abbreviated as KUD (Sugiyanto & Romadhina, 2020).

Goods Market and Money Market Equilibrium

The equilibrium of the goods market and the money market is often called the equilibrium of the real sector and the monetary sector, both of which are important to understand because they contribute greatly to the formation of aggregate demand in the macroeconomics system.

In a conventional economy, general equilibrium can occur if the goods market and the money market are in balance. In this situation, the amount of national income and interest rate that occurs will reflect the balance of national income and interest rate, both in the goods market and in the money market (Suprayitno, 2005).

The term "real sector" in macroeconomics refers to the condition of the economy from the perspective of demand and supply of goods and services. It is also often referred to as the goods sector.

The supply side reflects the ability of the economy to produce goods and services in a given period, while the demand side reflects spending by various economic actors such as households, firms, government, and abroad. Macroeconomic stability is realized when there is a balance between demand and supply in the market (Suprayitno, 2005).

The goods market in conventional thinking has major components such as consumption, investment, and government spending. However, in the context of Islamic economics, there is an important difference related to the use of interest rates as a determinant of investment. In conventional economics, interest rates play an important role in driving investment. However, in Islamic economics, interest rates are considered as usury and are prohibited. In an Islamic economy, interest rates are replaced with a profit-sharing economic system, where the incentive to invest is based on profit sharing and greater return on investment (ROI), rather than interest rates.

Investment demand is influenced by the availability of resources, profit potential, capital, as well as entrepreneurial ability. The profit is measured against a minimum wage standard, and an entrepreneur will start a business if the risks and returns reach the minimum wage. Capital size also plays a role, where investment will reach maximum profit before declining.

Investment is also affected by people's income and the profit sharing ratio. The larger the profit sharing ratio, the larger the share claimed by capital owners in investment. The relationship between the profit sharing ratio and national income creates equilibrium in the goods market in the Islamic economy. This relationship is negative, as an increase in the profit sharing ratio will reduce the motivation to invest. This decrease in aggregate investment will eventually lead to a decrease in national output (Huda, 2018).

The demand for money in an Islamic economy is influenced by two main factors: the level of income and the expected return on financial assets. The level of income relates to how much cash is needed for daily expenses and the frequency of spending. High expected returns from financial assets make cash less useful if it is just held and not invested. This means that in an Islamic economy, the demand for money is also influenced by the desire to invest money to generate higher returns.

Equilibrium in the money market is based on the assumption of a fixed money supply and price level, so the real amount of money in circulation remains constant. This results in a positive relationship between profit sharing and income levels, where an increase in income levels can result in an increase in the amount of money required to maintain equilibrium (Huda, 2018).

In a conventional economy, the money market reaches equilibrium when the supply of money equals the demand for money. The supply of money in this context is usually determined by the government or fixed. Meanwhile, the demand for money is affected by changes in income. When income rises, spending also tends to increase, which means that people conduct more transactions that require money. As a result, the demand for money also increases along with the increase in income (Ambarwati, 2008).

IS-LM Curve

Economic equilibrium is the ultimate goal in an economy, and can be measured in various ways, such as the employment count in the classical view or the intersection of actual and planned

expenditure in the Keynesian view. The IS-LM curve combines these two approaches to measure the equilibrium level.

Economists today tend to use the IS-LM curve model to measure the the level of equilibrium of the economy. They believe that equilibrium occurs when there is a balance between the market for goods-services and money markets, with interest as the connecting variable.

In economic analysis, it is necessary to distinguish between short-term and long-term In the long run, prices tend to be fixed or rigid, while in the long run, the price level is flexible and can respond to changes in supply and demand. In the short run, prices tend to be fixed or rigid, while in the long run, the price level is flexible and can respond to changes in supply and demand. Hence, a time difference is required in measuring the equilibrium level of the economy.

According to Mankiw, the IS-LM model is designed to explain the economy in the short run with a fixed price level, but it can also be used to explain the economy in the long run with price level adjustments. However, this approach has some weaknesses. In the IS curve, the relationship between interest and savings is the focus, whereas investment and savings interest have different characteristics. Investment is more influenced by the short-term real interest rate, while savings are more influenced by the nominal interest rate set by the central bank.

The IS curve refers to investment demand which is affected by the real interest rate, while the LM (money demand) curve is related to nominal interest. A higher interest rate will reduce the demand for money. In the long run, the IS-LM curve is also irrelevant because it does not include price variables, while the price level always changes in the long run (Wicaksono, 2019).

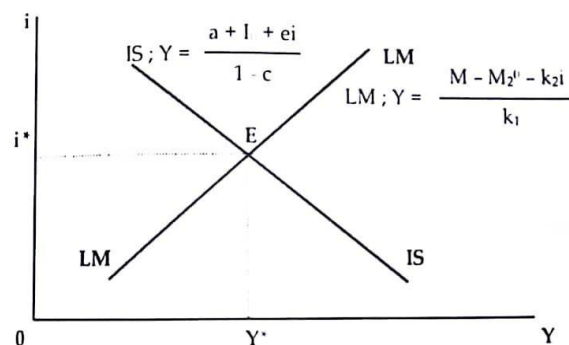

Figure 1.1. IS-LM Curve

In the IS-LM curve, equilibrium occurs at the level of income (Y) and interest rate (i) at point E, which is the general equilibrium point between the goods market and the money market. For to plot the IS-LM function graph, all variables in both markets must be converted into equilibrium form first.

After finding the equilibrium value of all variables, the value can be applied in the IS-LM function graph.

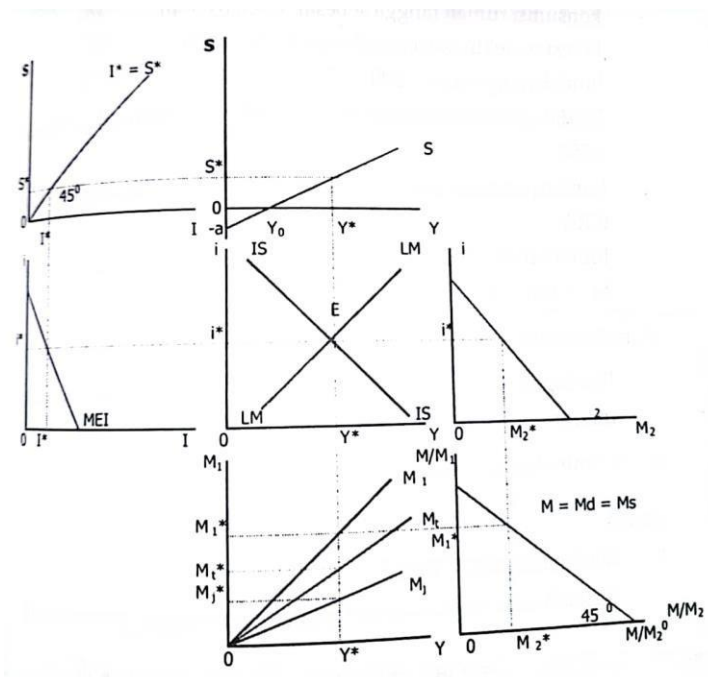

Figure 1.2 IS-LM Function Graph

In the graph, point E shows the general equilibrium point between the goods market and the money market, where the entire economy is in a state of equilibrium, so all economic variables are also in a state of equilibrium (Waluyo, 2019).

CONCLUSION

Market equilibrium, which is the point at which the amount of product demanded equals that offered, depends on the supply and demand curves. Changes in variables such as wages, cost of capital, and income will affect this equilibrium position. The government can set a floor price and a maximum price to achieve price stability across different types of goods produced and consumed by society. A floor price is a lower limit that cannot be exceeded, while a maximum price is an upper limit that cannot be exceeded. In addition, the market for goods and services is influenced by factors such as consumption, investment, and government spending, which impact the balance of the real sector and the financial sector in the country's economy.

In economics, a market equilibrium is formed when supply and demand interact, and changes in economic variables such as prices, wages, and income affect the equilibrium position. The government can intervene by setting a price floor and maximum price to control inflation or keep prices reasonable. In addition, in macroeconomic analysis, markets for goods and services have a significant impact on the economy as a whole, depending on factors such as consumption, investment, and government spending. The relationship between the real sector and the financial sector is reflected in the IS curve and LM curve, which help describe the equilibrium of the national economy.

BIBLIOGRAPHY:

- Sugiyanto, & Romadhina, A.P. (2020). *Introduction to Micro and Macro Economics*. Banten: Yayasan Pendidikan dan Sosial Indonesia Maju (YPSIM).
- Goenadhi, L., & Nobaiti. (2017). *Introduction to Microeconomics*. Banjarbaru: Scripta Cendekia.
- Pindyck, R.S., & Rubinfeld, D.L. (2009). *Mikroökonomie*. Pearson Deutschland GmbH.

- Suprayitno, E. (2005). *Islamic Economics: An Islamic Macroeconomic Approach and Conventional*. Yogyakarta: Penerbit Graha Ilmu.
- Karim, A.A. (2007). *Islamic Macroeconomics*. Jakarta: PT RajaGrafindo Persada.
- Huda, N. (2018). *Islamic Macroeconomics: A Theoretical Approach*. Jakarta: Prenada Media Group.
- Ambarwati, S. (2008). *Market Equilibrium of Goods and Money: IS-LM Curve in Conventional and Islamic Economics*. Kuliah Umum Ekonomi-Syariah.
- Wicaksono, J.W. (2020). *The Relevance of the IS-LM Model of Goods Market and Money Market Equilibrium in Islam*. Dinar: Jurnal Prodi Ekonomi Syari'ah, 3 (1).
- Waluyo, D.E. (2019). *Macroeconomics*. Malang: UMM Press.

**IMPLEMENTATION OF ISLAMIC CONSUMPTION PRINCIPLES AS CONTROLS
FOR MUSLIM CONSUMPTIVE BEHAVIOR**

**ZAVA NURUZZUHROTIL 'ULA¹, DINA IKA MARISNA², AFRIDA TSANIA³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, MUHAMMAD TAUFIQ ABADI⁵,
MUHAMMAD SHULTHONI⁶**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia <https://orcid.org/0009-0000-1513-6347>

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia <https://orcid.org/0000-0002-1479-6252>

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia <https://orcid.org/0009-0002-1049-9899>

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia <https://orcid.org/0000-0002-6168-0439>

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia <https://orcid.org/0000-0001-9705-7756>

⁶Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia <https://orcid.org/0000-0002-3470-4335>

Abstract

This paper aims to explain the principles of Islamic consumption as controlling the consumptive nature of a Muslim by formulating the following questions: First, what is consumption in Islam? Second, what are the principles of consumption in Islam? Third, why is the principle of consumption necessary in Islam? Fourth, how is consumption in accordance with the principles of consumption in Islam? This paper uses a qualitative approach, because data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data). Findings First, consumption in Islam is an activity carried out by someone who spends or uses the use/utility value of goods or services to meet their needs in accordance with Islamic principles. The aim of consumption in Islam is not to achieve maximum satisfaction/utility but rather consumption is carried out with the aim of *maslahah* in order to achieve *falah*, namely prosperity in this world and the hereafter. Second, consumption in Islam is controlled by five principles, namely the principle of justice, the principle of cleanliness, the principle of simplicity, the principle of generosity and the principle of morality as controllers of Muslim consumption behavior that avoids consumptive attitudes. Third, consumption principles that are in accordance with Islamic law are needed to control consumption behavior. a Muslim. Fourth, Muslims must be able to implement the principles of consumption in Islam by carrying out consumption activities by consuming fairly, cleanly, simply, generously, in a moral manner so that they can control unlimited wants by consuming priority needs

Keywords: Consumption, Principles of Islamic Consumption, *Maslahah*, Consumptive

HOUSEHOLD FINANCIAL MANAGEMENT IN ISLAM

**KHULY SHOFIANA¹, FIQI MUNYANI PUTRI², NAILATUL ADWIYAH³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, RIA ANISATUS SHOLIHAH⁵**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0009-0000-2545-2060

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: 0009-0005-8020-949X

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: 0000-0003-4712-947X

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: 0000-0002-6168-0439

**⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: 0000-0003-4113-7284

Abstract

This research aims to find out how household finances are managed in Islam. The method used in this writing is descriptive qualitative, namely describing or describing a study material. The author chose a qualitative descriptive research design because the author wanted to describe the conditions that would be observed in the field with an analysis, transparency and depth. This research is a type of literary research using secondary data sources in the form of books and previous journals. In an environment influenced by sharia principles, financial management becomes a practice that reflects religious values. Creating harmony with Islamic economic philosophy which prioritizes blessings, justice and equality. In a religious context, household financial management has deep relevance to Islamic economic principles. Managing household finances with these principles can be applied to achieve economic and moral stability in the household. Apart from that, Muslim families can also achieve a balance between investing for the future, meeting basic needs, and also contributing to social good. A better understanding of the principles of Islamic economics is also the basis for solving problems regarding financial management, such as avoiding excessive debt problems. In this way, household management can protect a group of families from consumerist behavior, because a family needs wise management in managing family finances, in order to manage financial cash flow better and more regularly. Islam also reminds its followers to live simply and avoid transactions that encourage waste.

Keywords: Financial Management, Islamic Household, Islamic Economics

ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS

HILMI DZAKI¹, USWATUN KHASANAH²,
HILDA SAFITRI³, M FARHAN AHNAF⁴,
MUHAMMAD ARIS SYAFI' IM. E. I⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0005-5251-792X

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0009-1640-9111

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0004-0545-1562

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0008-8569-3489

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ABSTRACT

Muslim scholars today have been instrumental in developing a framework of economic thought that reflects Islamic values and is relevant to the global context. They emphasise the importance of ethics, justice and social welfare in economics, in line with Islamic principles. Contemporary Islamic scholars' economic thinking covers various aspects, such as Islamic financial systems, zakat, waqf, and trade based on Islamic principles. They also explore concepts such as distributional justice, poverty alleviation, and corporate social responsibility within the framework of Islamic economics. The purpose of writing this article is to describe the Economic Thought of Contemporary Muslim Scientists from the Figures Ahmad Adzhar Basyir, K.H. Sahal Mahfud, K.H. Abdullah bin Nuh, Muhammad Amin Azis. This writing

method uses a literature review approach sourced from various articles, journals and books relevant to the research topic.

This research brings together the contributions of several prominent Muslim scientists in the development of Islamic economic thought, such as Ahmad Adzhar Basyir, K.H. Sahal Mahfud, K.H. Abdullah bin Nuh, Muhammad Amin Azis. In addition, this article also discusses the challenges and opportunities faced by contemporary Muslim economic thought in disseminating their ideas in a diverse global society. Based on the description that has been presented, it can be concluded that the economic thought of contemporary Islamic science has an important value in creating a more just and sustainable economic system based on Islamic principles. Their efforts in combining religious values with economic science can provide valuable insights for the development of an inclusive and sustainable global economy.

INTRODUCTION

The nature of Islamic economics has various points of view on Islamic economics. Despite the differences of opinion, all Muslim scientists have agreed that Islamic economics always puts

forward the benefit in all units of activity The presence of schools or schools in the history of economic thought generally aims to criticise, evaluate, and correct previous economic schools that are considered less able to solve economic problems. Islamic economics is also not spared from the schools of Muslim scientists.

Indonesia's presence of Islamic economics as a daily practice is assumed to coincide with the arrival of Islam through Arab, Persian and Indian traders. The science of Islamic Economics itself has a different perspective from various Muslim scientists in Indonesia such as the thoughts of Ahmad Adzhar Basyir, K.H. Sahal Mahfud, K.H. Abdullah bin Nuh, Muhammad Amin Azis.

MATERIALS AND METHODS

The method used in this research is the literature review method. The literature review method or literature study is carried out by searching for research data or information through reading scientific journals, reference books and publication materials available in libraries and the internet. The nature of this research is descriptive analysis, namely the regular description of the data that has been obtained, then given an understanding and explanation so that it can be understood properly by the reader. To obtain data or issues the author processes data from a variety of internet issue sources. The various variations and reference sources available create the writing of this scientific article goes well.

RESULTS AND DISCUSSION

A. K. H. Ahmad Azhar Basyir

1. Biography of K. H. Ahmad Azhar Basyir

Azhar Basyir, as Kyai Haji Ahmad Azhar Basyir, MA is often called. This intellectual scholar was born in Yogyakarta, 21 November 1928. His childhood grew and was raised in a society that strongly adheres to religious values. That is, in Kauman village. For 34 years, Azhar Basyir pursued his formal studies in the country and abroad. The son of Haji Muhammad Basyir and Siti Djilalah, he began his education at Muhammadiyah Suronatan Lower School, Yogyakarta. After graduating, Azhar Basyir then enrolled in Madrasah Salafiyah, Salafiyah Tremas Islamic Boarding School, Pacitan, East Java. A year later, Azhar Basyir moved to Madrasah Al-Fallah Kauman and completed his junior high school education in 1944. He then continued his education at Madrasah Mubalighin III (Tabligh School) Muhammadiyah Yogyakarta and completed it in two years¹.

In addition to traditional Islamic education, Azhar Basyir also studied at several modern schools owned by Muhammadiyah. Before achieving his position as a philosopher and expert on Islamic law, Azhar Basyir studied at Baghdad University in Iraq and Cairo University in Egypt. Having joined the combat troops of Battalion 36 Laskar Hizbullah and the Sabil War Force during the Dutch military aggression, Azhar Basyir's journey in Muhammadiyah was inseparable from the invitation of his father, Muhammad Basyir, when he served as Chairman of the Tarjih Assembly in 1949 so that his 19-year-old self joined the Assembly. "My father did not go to school, but was good at reciting the Koran. Latin writing is self-taught, but my father's Arabic writing is better than mine," said Azhar Basyir, recorded in the interview section of Muhammadiyah and the Journey of the Nation Volume IV by the Tempo Data and Analysis Centre (2019)².

2. Economic Thought of K. H. Ahmad Ahzar Basyir

According to Ahmad Azhar Basyir, Indonesia is currently entering the beginning phase, the phase of the emergence of Muslim awareness of Islamic principles, one of which is in the

¹ Redaksi Muhammadiyah, "Kyai Haji Ahmad Azhar Basyir, MA (Ketua 1990 – 1995)," 2020.

² Afandi, "Kiai Ahmad Azhar Basyir: Sosok Di Balik Tajdid Organisasi Persyarikatan Muhammadiyah," 2021.

Islamic economic sector. This can be observed by the proliferation of Islamic banking services and various financial products labelled as sharia. The understanding and application of Islamic principles in Indonesia is still not evenly distributed, only in one group or one place. Even so, there is still hope for the future that the values of Islamic economics can be applied as a whole for Muslims in Indonesia. Ahmad Azhar Basyir often raises two concepts of thought in reviewing science in the field of fiqh, namely the importance of tajdid in various contemporary issues and the idea of firm rules in Islamic economics that are in harmony with time and place. Ahmad Azhar Basyir's framework in Islamic economic fiqh in Indonesia mentioned above has been widely used and used as a guide in various Islamic economic practices. Furthermore, it is our duty as Muslims to perpetuate the principles of sharia that have been broadcast by scholars and make it a guide to life.¹

B. K.H. Sahal Mahfud

1. Biography K.H. Sahal Mahfud

Muhammad Ahmad Sahal Mahfud, his full name, was born in Kajen, Margoyoso District, Pati Regency, Central Java on 17 December 1937. Sahal grew up in a strong pesantren tradition. His father was the leader of the Maslakul Huda Islamic Boarding School which was founded by his grandfather K.H. Abd. Salam in 1910 and his mother, Mrs Hj. Badriyah. The doctoral degree (doctor honoris causa he got from UIN Syarif Hidayatullah) is an honorary degree for his work in developing pesantren and society, especially in the field of fiqh through his phenomenal ideas, social fiqh. Furthermore, Kiai Sahal devoted himself as a teacher. He became a teacher at the Sarang Rembang Islamic boarding school (1958-1961), lecturer in specialised fiqh lectures in Kajen (1966-1970), lecturer at the Faculty of Tarbiyah Uncok Pati (1974-1976), lecturer at the Sharia faculty of IAIN Walisongo Semarang (1982-1985)².

When he was 29 years old, he was trusted to lead the Maslakul Huda Islamic Boarding School in North Polgarut. At the same time, he was appointed Director of the Mathaliul Huda Islamic College replacing K.H. Abdullah Salam. Through this pesantren institution, Sahal articulated his social ideas. Through pesantren, Sahal believes that the problems of the people can be resolved. Therefore, since he received the relay of pesantren leadership, he began to make structural and discourse improvements.

This is intended to make the structure and discourse of pesantren, which has been monotonous, become constructive so that later it can accommodate and absorb new things in society with all the solutions. As a Muslim intellectual, Sahal has a high concern for the problems that arise in society. His expertise in the fields of fiqh, language and society is socialised through various opportunities including seminars, halaqah, bahtsul mas'ail, or presented in the form of writings published in the mass media. In NU organisational institutions, Sahal is noted as a very calculated cadre so that he is often given strategic positions. For example, Sahal has served as Khatib PC NU Pati, Ra'is Syuriah NU Central Java Region, Deputy Ra'is Am PBNU and was elected as Ra'is Am PBNU at the 30th Congress in Kediri³.

2. Economic Thought of K.H. Sahal Mahfud

In his view regarding zakat and its management mechanism, zakat is an institution to achieve justice in the sense that it is a mechanism to suppress capital accumulation in a small group of people. He said that zakat is one way to narrow the social gap that has the potential to cause

---

¹ Januariansyah Arfaizar, "Pemikiran Fikih Ekonomi Syariah Ahmad Azhar Basyir," 2022.

² "Pemikiran Ekonomi Ilmuwan Muslim Indonesia," studocu.com, 2020, <https://www.studocu.com/id/document/institut-agama-islam-negeri-pekalongan/sejarah-pemikiran-ekonomi-islam/pemikiran-ekonomi-ilmuwan-muslim-indonesiakelompok-12/44331468>.

³ Muhammad Sultan Mubarak, *BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM*, ed. Muhammad Taufiq Abadi (EUREKA MEDIA AKSARA, 2021).

chaos and disrupt the harmony of society. His opinion was not only rhetorical. Through the Pesantren and Community Development Agency (BPPM), Kyai Sahal has done many things about alleviating the problem of poverty, one of which is done through a programme to use zakat funds for productive activities. In this regard, it is interesting to pay attention to zakat funds for productive activities. The way he manages zakat (including infaq and sadaqah). First, Kyai Sahal inventoried or recorded the economic potential of Muslims to identify aghniya' and dhuafa groups. In its operation, Kyai Sahal involved experts in the field of research. After the mustahik and muzakki data is obtained, a committee is formed from people who are professionals in the field of economic development.

This committee is in charge of managing zakat from the muzakki. The funds are then given to the poor through the basic needs approach. This method is intended to find out the basic needs of the poor as well as trace the background of their poverty. So the committee's task is not only to provide capital to the poor, but also to equip them with skills and motivation. Apart from the basic need approach capital, Kyai Sahal also institutionalised daa zakat through cooperatives¹.

C. K.H. Abdullah bin Nuh

1. Biography K.H. Abdullah bin Nuh

K.H. Raden Abdullah bin Nuh was a figure of ulama, warrior, reporter, and educator who totally devoted himself to the interests of the people. Mama Abdullah, his nickname, was born in Bojong Meron Village, Cianjur City, on 30 June 1905 AD. Her father was Raden K.H. Mohammad Nuh bin Idris and her mother Nyi Raden Aisyah bin Raden Sumintapura. It is from this lineage that he belongs to the blue blood of the palace family.

In 1926, at the age of 22, his intelligence and ability to speak Arabic led him to study at Al-Azhar University in Cairo in the field of Jurisprudence, Faculty of Shari'ah and Madrasah Darul Ulum Al Ulya (Al-Adaab)².

While studying in Egypt, K.H. Abdullah Bin Nuh was a very intelligent person in managing his study time and independent. K.H. Abdullah Bin Nuh also studied the rules in the Shafi'i Mazhab because of his ability to speak Arabic. Day and night K.H. Abdullah bin Nuh almost no stop to learn, after learning from Jami'atul Azhar, back home only change clothes, then out again wearing pantolan, tie and wear torbus to follow the recitations outside Al Azhar³.

He passed away at the age of 84. There was practically no time wasted in his life. Everything was spent for the benefit of the people, nation and state. This charismatic Kiai passed away on 26 October 1987. His body was buried in the Al-Ghazali Bogor Islamic Boarding School complex⁴.

2. K.H. Abdullah bin Nuh

As an economic thinker as well as a scholar, he wrote a journal entitled "Zakat and the Modern World", where through his journal "Mama" as he is often called, he provides solutions to the problems of the third world, namely poverty through zakat. Where the zakat system based on the principles of the Koran is the way to achieve a prosperous society without poverty, and also the best way compared to capitalism and socialism. This zakat has been recognised by H.G. Weels-a British novelist, journalist, historian, and teacher through his words, "Islam has created a society more free from widespread cruelty and social oppression than any society had ever been in the world before" ("Islam has created a society free from widespread cruelty and social oppression, more free than any society had ever been in the world before") H.G. Weels. London,

---

¹ "Pemikiran Ekonomi Ilmuwan Muslim Indonesia."

² Budi, "Biografi KH. Raden Abdullah Bin Nuh (Mama Abdullah)," laduni.id, 2022, <https://www.laduni.id/post/read/74169/biografi-kh-raden-abdullah-bin-nuh-mama-abdullah#>.

³ Mubarak, *BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM*.

⁴ Budi, "Biografi KH. Raden Abdullah Bin Nuh (Mama Abdullah)."

1890 in this case, he mentions the moral spirit of zakat, as written in the biography of Mama Abdullah Bin Nuh by Syafii Antonio¹.

D. Muhammad Amin Aziz

1. Biography Muhammad Amin Aziz

Muhammad Amin Aziz was born in Lhokseumawe Aceh on 117 December 1936 and passed away on Wednesday, 23 July 2014 at 03.00 WIB at the age of 78 at his residence in Jakarta. He was educated at the University of the Philippines Los Banos, Philippines and held a PhD in agricultural economics at IOWA State University, USA in 1978. He is known as one of the founders of Bank Muamalat Indonesia as the first Islamic bank in the country. At that time he was the Chairman of the Fundraising Team for the establishment of Bank Muamalat Indonesia. Bank Muamalat Indonesia (BMI) was established on 24 Rabiul Tsani 1412 H or 1 November 1991, initiated by the Indonesian Ulema Council (MUI) and the Government of Indonesia. BMI began its operations on 27 Syawal 1412 H or 1 May 1992 AD. The presence of Bank Muamalat paved the way for the growth of the Islamic financial industry in the country.

Apart from being the founder of Bank Muamalat, Amin Aziz is also listed as the founder of the Indonesian Ulema Council's Institute for Food, Drug and Cosmetics Assessment (LPPOM MUI). In addition, he also co-founded the Indonesian Muslim Intellectuals Association (ICMI) and established the Small Business Incubation Centre (PINBUK), which was involved in the establishment of thousands of Baitul Mal wa Tamwil (BMT) in various regions across the country. It was in this latter organisation that he spent much of his contribution in advancing the Islamic microfinance industry in the country. He also wrote the book "The Power of Al-Fatihah" (2012), on the grounds that he was concerned about the condition of the social life of Muslims, especially the quality of their faith and worship, which is lacking so that they are unable to achieve noble believers. According to him, most Muslims do not understand the verses in the Quran².

2. Economic Thought Muhammad Amin Aziz

Prof Amin Aziz is one of the figures who played a major role in the history of the development of Islamic economics in Indonesia. He was among the scholars who helped fight for the establishment of the first Islamic bank in the 1990s. This includes being the initiator of the Bank Interest and Banking Workshop in Cisarua, Bogor, which managed to raise funds of Rp 125.5 million as capital to hold the workshop at that time.

Amin Aziz has developed an Islamic economic theory that attempts to integrate Islamic economic principles with modern economic concepts. He focuses on the importance of social justice, sustainable development, and poverty alleviation in the Indonesian economic context. Amin Aziz has advocated for the development of the Islamic financial system in Indonesia, including Islamic banking, Islamic insurance, and Islamic capital markets. He is of the view that the Islamic financial system can support equitable and sustainable economic development.³ Based on M. Amin Aziz's ideas and thoughts above, he has smart strategies and thoughts on how to pioneer sharia banking as well as raise it to what it is today. When compared to other Islamic economic thinkers, M. Amin Aziz believes that in forming an Islamic economy, in this case Islamic banking, it must be formed from the grassroots, through the BMT movement. This became one of the references for Islamic banking to be formed in Indonesia, especially in the

---

¹ Mubarok, *BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM*.

² "Mengenang Prof. Dr. M Amin Aziz, Pelopor Ekonomi Syariah Di Indonesia," mysharing.co, 2014, <https://mysharing.co/amin-aziz/>.

³ "Mengenang Prof. Dr. M Amin Aziz, Pelopor Ekonomi Syariah Di Indonesia."

formation of Bank Muamalat Indonesia as the first Islamic bank. This is what interests the author to conduct more in-depth research on the thinking of M. Amin Aziz in the development strategy of Islamic Banks in Indonesia which is researched and studied into a thesis entitled "Analysis of M. Amin Aziz's Thoughts and Strategies in the Development of Islamic Banks in Indonesia" (Study of the Founding Figures of Bank Muamalat Indonesia)¹.

CONCLUSION

According to the intellectual pioneers of Islamic economics in Indonesia, there are at least three foundations of Islamic economics, namely the aqidah foundation, moral foundation, and juridical foundation. The principle of Islamic economics according to KH Ahmad Adzar Basyir is that God is the absolute owner of everything, there is a difference between halal and haram in seeking and utilising wealth and natural resources, the prohibition of accumulating wealth and not spending it or neglecting it, social security, zakat, the prohibition of usury, the principle of balance, the principle of equalising the role of government and regulating the economy in an effort to achieve social justice. K.H. Sahal Mahfud's view regarding zakat and its management mechanism is that zakat is an institution to achieve justice in the sense that it is a mechanism to suppress capital accumulation in a small group of people. He said that zakat is one way to narrow the social gap that has the potential to cause chaos and disrupt the harmony of society. As an economic thinker and scholar, K.H. Abdullah bin Nuh wrote a journal entitled "Zakat and the Modern World", which through his journal provides solutions to the problems of the third world, namely poverty through zakat. Where the zakat system based on the principles of the Quran is the way to achieve a prosperous society without poverty, and also the best way compared to capitalism and socialism. Muhammad Amin Aziz believes that in forming an Islamic economy, in this case Islamic banking, it must be formed from the grassroots of the economy, through the BMT movement. This became one of the references for Islamic banking to be formed in Indonesia, especially in the formation of Bank Muamalat Indonesia as the first Islamic bank.

BIBLIOGRAPHY

- Afandi. "Kiai Ahmad Azhar Basyir: Sosok Di Balik Tajdid Organisasi Persyarikatan Muhammadiyah," 2021.
- Arfaizar, Januariansyah. "Pemikiran Fikih Ekonomi Syariah Ahmad Azhar Basyir," 2022.
- Budi. "Biografi KH. Raden Abdullah Bin Nuh (Mama Abdullah)." laduni.id, 2022. <https://www.laduni.id/post/read/74169/biografi-kh-raden-abdullah-bin-nuh-mama-abdullah#>.
- Mubarok, Muhammad Sultan. *BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM*. Edited by Muhammad Taufiq Abadi. EUREKA MEDIA AKSARA, 2021.
- Muhammadiyah, Redaksi. "Kyai Haji Ahmad Azhar Basyir, MA (Ketua 1990 – 1995)," 2020.
- mysharing.co. "Mengenang Prof. Dr. M Amin Aziz, Pelopor Ekonomi Syariah Di Indonesia," 2014. <https://mysharing.co/amin-aziz/>.
- studocu.com. "Pemikiran Ekonomi Ilmuwan Muslim Indonesia," 2020. <https://www.studocu.com/id/document/institut-agama-islam-negeri-pekalongan/sejarah-pemikiran-ekonomi-islam/pemikiran-ekonomi-ilmuwan-muslim-indonesiakelompok-12/44331468>.

---

¹ Mubarok, *BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM*.

INTRODUCTION TO THE PHILOSOPHY OF SCIENCE

**Emiliana RACHMA¹, Adelia AYUMARISKA², Afiyatul SAKINAH³,
Muhammad Sultan MUBAROK⁴, Ade GUNAWAN⁵**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia O**

RCID: <https://orcid.org/0000-0002-6595-1697>

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2611-7105>

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia**

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0642-2983>

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6168-0439>

**⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8479-0641>

Abstract

Philosophy is the view of life of a person or group of people which is the basic concept of the life they aspire to. The philosophy of science is a philosophy that explores and investigates as deeply and widely as possible everything about science, especially its essence, without forgetting its methods. Philosophy of science is a process of uniting the metaphysical with the physical, uniting the metatechnical with the technical, uniting the macro with the micro, uniting the general with the particular. The philosophy of science is seen theoretically, which is intended to explain these three issues which are commonly called ontology, epistemology and axiology of science. This paper aims to find out what is meant by knowledge that is structured systematically using predetermined methods and predetermined conditions, which is called science, knowledge that is described in the philosophy of science, epistemology, ontology and axiology. The method used is literature study with a qualitative approach. The data sources in this research were obtained through reviewing various references such as books, journal articles, the internet and other sources relevant to the research topic. Data analysis in this research uses content analysis techniques from existing reference sources. The research results show that the philosophy of science also plays an important role in Islamic economics by exploring aspects of epistemology and ontology that underlie Islamic economic thinking. Islamic economics methodology includes research that integrates Islamic principles with conventional economics methodology to produce knowledge that is in accordance with Islamic values. Overall, this introduction to the philosophy of science helps understand the theoretical

and methodological foundations underlying Islamic economics, which is a complex and important field of study in the context of the economic and social development of Muslims.

Keywords: Science, Philosophy, Ontology, Epistemology, Axiology

ECONOMIC THOUGHT OF MIDDLE PERIOD MUSLIM SCIENTISTS

Nur Khiba SANIA¹, Fikri Novrial AZHAR², Mohammad Miefta ISMAIL³

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University
K.H.Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID:0009-0000-8023-6539

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University
K.H.Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID:0009-0000-3093-1445

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University
K.H.Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID:0009-0004-8128-9906

ABSTRACT

Teachings in the Islamic religion not only regulate how to worship God but also regulate matters relating to human life, one of which is regulating the economy. Economics itself is a science that studies how humans meet their living needs by using resources that already exist on this earth. Meanwhile, Islamic economics is a social science that studies people's economic problems inspired by Islamic values. Islamic economics has actually existed since the time of the prophet Muhammad and was then developed by Muslim scholars and intellectuals from

time to time until it experienced success and specifications. The purpose of writing this paper is to explain the economic thinking of Muslim scientists in the middle period, which in this paper

will discuss 4 great figures, namely Al-Ghazali, Ibn Taymiyah, Ibnu Khaldun and Al-Maqrizi, the results of this paper conclude that. Al-Ghazali's economic philosophy is based on the principles of Sufism and social function theory. Ibn Taymiyah's economic model considers

factors that influence market prices, such as demand, production and consumer needs. Ibn Khaldun emphasized the importance of economics in the Muqaddimah, stating that economic activity should be divided into "work" and "business." The activities of Islamic intellectuals,

known as Al Maqrizi, emphasize the importance of economic stability and human rights.

Keywords: Economic, Thought, Period, middle

INTRODUCTION

Islam is one of the largest religions in the world. Many countries out there have Muslim populations, including Indonesia. Islam is a religion whose teachings are revealed by God to his people through an apostle. In Islam not only regulates how to worship God, but in Islam also regulates all matters relating to human life. One of the things that is regulated by Islam is about Economics. Economics is a science that studies how humans meet

their needs by using the resources available on this earth. Economic activities are carried out every day by humans in the world to meet their needs.

Islamic economics has actually existed since the time of the Prophet Muhammad.

Where the prophet Muhammad used to carry out economic activities, namely trading. Until then, Islamic economics was developed by Muslim scholars and intellectuals from time to time until it experienced its glory and decline. The second phase, or medieval period, lasted from

the 11th century to the 15th century AD. This period is also referred to as the bright phase because it left a very rich intellectual legacy. In this phase Muslim scholars were able to formulate ideas or a concept of how people carry out economic activities that should be based on the Qur'an and Al-Hadith (Muhammad & Fahmie, 2019).

RESEARCH METHOD

Adjusted to the background and research to be studied, the author chose to use qualitative research methods. Based on the opinion of Creswell JW, qualitative research uses a perspective based on the results of research by the author, through data collection and interpretation through direct contact in the field. Therefore, it is said that qualitative research relies heavily on the researcher himself, starting from describing, explaining, and interpreting information and everything available (Tehubijuluw & Sugiarto, 2014). The author uses qualitative methods when conducting research, in order to find information about marketing strategies to increase sales and their use in relation to

existing data sources, data collection methods, and data analysis.

Primary data as a data source is data collected directly by researchers. The data source of this research is the owner of Nuansa Parfum. The research was conducted at Nuansa Parfum, which is located on Jl. Raya Pekajangan (in front of RSIA Aisyiyah Pekajangan, Kedungwuni District, Pekalongan Regency). The techniques or methods of data collection carried out by the author are interviews and observations. This data collection is carried out as a reliable source of information, where the author conducts interviews directly with the producer owner of Nuansa Parfum. The author uses descriptive data analysis techniques, which are very suitable for use because this technique is in accordance with the research objectives, namely providing information as clearly as

possible without manipulation and describing matters related to the research objectives.

RESULTS AND DISCUSSION

1. Al-Ghazali's Economic Thinking

Al-Ghazali's economic thinking is based on the Sufism approach. The style of his economic thought is outlined in the books of *ihya'ulum al-din*, *al-*

Mustahfa, *mizanal-'amal*, and *dat-tibr al-masbuk fi nasihat al-muluk* (Amalia Yunia Rahmawati, 2020). Al-Ghazali's social thinking is rooted in a concept he calls the 'social welfare function', a concept that encompasses all human activities and makes a close link between the individual and society. Al-Ghazali also defines the economic aspect of his social welfare

function in terms of a tripartite hierarchy of individual and social utility: necessity (*daruriat*), pleasure or comfort (*hajat*), and luxury (*tahsinaat*). Al-Ghazali argues that economic activity is a policy recommended in Islam. Al-Ghazali also argues that humans are divided into 3 groups, namely: the first group, people who attach importance to

worldly life this group will be wretched. Second, people who prioritize the purpose of the hereafter rather than worldly goals of this group will be lucky. Third, the group whose worldly activities are in line with the goals of the hereafter. Al-Ghazali asserted that

economic activity must be carried out efficiently because it is part of the fulfillment of one's religious duties. He identifies three reasons why one should undertake economic activities, namely: First, to fulfill one's own needs. Second, for the welfare of the family. Third, to help others in need. The majority of al-Ghazali's discussions on various economic discussions are

contained in the book Ihya "Ulum al-Din. AlGhazali's economic discussion can be grouped into:

1) Voluntary exchange and market evolution

The process of the emergence of markets based on the forces of demand and supply to determine prices and profits, undoubtedly, Al-Ghazali seems to have built the foundations of what came to be known as the "Spirit of Capitalism". For AlGhazali, markets evolved as part of the "natural law" of things, i.e. an expression of various self-induced desires to satisfy each other's economic needs. According toGhazali, everytradeshouldbeconductedinanhonorablemanner. Indeed,

traders on the Day of Judgment will be resurrected like the perpetrators of major sins, except those who fear Allah, do good and are honest. Hoarding of goods is a moral and social crime. It is a shortcut to eating other people's wealth, by false means. The most dangerous crime committed by businessmen in modern times istoburnsomeagricultural producesothat itspriceinthemarket doesnot

decrease, but rather increases. a.Demand, supply, price, and profit

In his writings, Al-Ghazali spoke of "the prevailing price as determined

by marketpractices", a conceptthatwould laterbecome known as altsamanal- adil (fair price) amongMuslinscholarsor equilibrium price among contemporary European scholars. In addition, Al-Ghazali also has a

very critical attitude towards excessive profit. He stated that, normal profit

ranges between five to ten percent of the price of goods.

b. Market behavior ethics

In al-Ghazali's view, the market must function based on the ethics and morals of its participants. In particular, he warned against profiteering by hoarding food and other basic goods, misrepresenting the weight, quantity and price of goods, engaging in counterfeiting practices, deception in the qualityof goodsandmarketing, andprohibitingmarket control through secret agreements and price manipulation.

2) Product Activities

Al-Ghazali's main focus in production activities is on the types of activities that are in accordance with the basics of Islamic economics, among others:

a. Production of basic goods as a social obligation.

b. Production hierarchy

c. Stages of production, specialization, andtheir interrelationships there are various stages of production before the product is consumed.

3) Barter and the evolution of money

Oneof themost important inventionsineconomicsismoney. Al-Ghazali explained howmoney overcomes the problems arising from barter exchange, the negative consequences of counterfeiting and debasement, and the observations that preceded similar observations made several centuries later byNicholas Oresme, Thomas Gresham, and Richard Cantilon.

4) The role of the state and public finance

State and religion are inseparable pillars.The state is an important institution for the running of economic activity. Religion is its foundation and the

ruler who represents the state is its protector. If one of these pillars is weak,

society will collapse. In the book *Ihya 'Ulum ad-Din*, al-Ghazali defines that money is an item or object that serves as a means to obtain other goods. The object is considered to have no value as goods (intrinsic value).

2. Ibn Taymiyyah's Economic Thinking

1) Market Mechanism

Ibn Taymiyyah strongly favored the value component. Furthermore, he firmly agreed that public authorities should not interfere in costs as long as the market system is in place. He recommends several factors that influence changes in demand (Jordan, 2020) and the results on costs, in particular:

a) Human needs are diverse and change from one another. These needs change depending on the abundance or shortage of necessary things. A thing will be needed more in times of shortage than when there is plenty of supply.

b) The cost of an item changes depending on how many people demand it. If the number of people who need something is very large, the price will go up, especially assuming there are a few things

c) The product cost is also affected by the size of the merchandise requirement and the size level. If the need is very large and dense, the price will rise to the highest level.

d) Changes in the price of goods also depend on who is trading the goods. Assuming he is a wealthy person and solid in terms of paying obligations, a low price will definitely be recognized.

2) Price Mechanism

A value system is a sudden surging interaction in demand for the premise of attractive power among buyers and makers of both the result (merchandise) and

information (creation elements) markets. Cost is characterized as how much cash states the trade value of a particular unit of goods.

Fair cost is the value (merchandise value) paid for a given similar item, at the point

and place where the product is delivered. The meaning of fair cost can also be drawn from Aquinas' idea of characterizing it as atypical cruel cost. That is, the cost in the

extraordinary contest brought about by market interest, there is no component of theory.

3) The Role of Government in Economic Policy

Like other Islamic scholars, public authority is an absolutely necessary foundation. He gives two reasons for organizing the State and the initiative of the State for all intents and purposes. The reason for the establishment of a government is that the greatest

purpose of the state is to welcome its inhabitants to achieve something beneficial and prevent them from doing evil

3. Ibn Khaldun's Economic Thinking

In addition to sociology, Ibn Khaldun also devotes his thoughts on economics in his book *Muqadimah*. Ibn Khaldun argues that the economy arises because of unlimited human needs. While the goods that satisfy human needs are very limited. Therefore, he

believes that to solve economic problems must be viewed from two sides, namely the point of view of labor (weird arbeid) and the point of view of its use. As for the point of view of energy, it is divided into two parts, namely: "Ma'sy" (livelihood): energy as a

means of doing goods to meet their own needs. "Tamawwul" (enterprise): labor to work on goods to fulfill the needs of many people. The division is based on words in the Quran,

one of which is the word "ma'ash" found in Surah al-Naba verse 11. The words in the Quran are used to indicate the need for human to use energy to meet their needs. Meanwhile, from the point of view of usage, it is divided into 2 parts, namely: First is

"rizqy" which is used for its own benefit. The second is "kasab", which is used for the benefit of many people.

Ibn Khaldun's fame was influenced by his monumental work, the book of Muqaddimah where he has built several theories about history, social science, and culture. The content of the Muqaddimah was studied by a French sociologist named

Gaston Bouthoul anatomically. According to Gaston, there are three important studies contained in the contents of Ibn Khaldun's Muqaddimah, namely history, sociology, and political science (Sudrajat, 2012). By Cyril Glasse in Sudrajat (2012), stated that by looking at the content of the book of Muqaddimah, Ibn Khaldun was placed as the Father of Historiography. In Cyril's view, as a historical figure Ibn Khaldun did not just write and tell historical events without being accompanied by various efforts to guarantee the truth

of the information he conveyed. Ibn Khaldun observed directly the prominent background that resulted in the occurrence of a historical event (Sudrajat, 2012). According to Ibn Khaldun, a historical information is not only tested for truth, but a detailed disclosure of how the cause and effect of the history. Thus, historical events also need to include various perspectives of life that exist and build community civilization.

View of life that exists and builds the civilization of society (Samsinas, 2009). Ibn Khaldun's theory of history contained in Muqaddimah, namely: Cycle Theory According to Ibn Khaldun in Sudrajat (2012), every event or event must experience a development, especially in the social life of society where development occurs in more detail. Motion by Ibn Khaldun is found in the nature of things. In this case Ibn Khaldun views that development has a dialectical pattern, which since its creation has been embedded in

every living being that every living being in its development will experience death and this cannot be avoided because it is absolute and certain to happen. Ibn Khaldun, who is the pioneer of The Culture Cycle Theory of History, then stated that all historical events that occur in this world experience a developmental cycle that begins with birth, continues in the heyday, and ends with destruction. Khaldun himself describes a cycle with three civilization ladders. In this regard, according to Khaldun, development is not depicted as a circle or a straight line, but is depicted in the form of a spiral. An example of history being a spiral motion is seen from the development of a country.

Countries in this world, every time they reach the peak of culture and glory, will turn into a dim period and end in destruction. It is during this period of destruction that a new country emerges to replace it. The emergence of the new state does not start from zero again, but uses the legacy of the previous state to build a new state, and then completes

it and creates a new culture and civilization unique to it that is more advanced and civilized than the civilization of the previous country. Khaldun views that human life becomes an endless

history because it is always in process, undergoing changes, and developments that will continue to return again and again.

The cycle theory itself actually already has a view on it where it is stated that the life of a human being will experience the same journey that cannot be separated. As a figure who introduced the concept of social change, where society historically moves

from nomadic societies with mobile or sedentary lives to societies that have settled lives or urban societies, Ibn Khaldun based his research on a series of historical events on the African continent, especially around Tunisia, Morocco, and Algeria regarding social-political issues.

4. Al-Maqrizi's Economic Thinking

The signs of a slowdown in innovative intellectual activity in the Islamic world are visible in the second phase of Islamic economic history, which is the time of Al Maqrizi. Al Maqrizi's thinking on economics was heavily influenced by his background as a Sufi or philosopher and was relatively dominated by his activities as a Muslim historian. He

focused his attention on several things that affect the rise and fall of a government, as well as always looking at every issue with a flash back and trying to portray what it is about the economic phenomena of a country. On this basis, it can be said that Al Maqrizi's economic thinking tends to be positive. One thing that is unique and interesting in the second phase which in fact is dominated by normative thinking

Inflation is an economic problem that occurs in almost every country in the world.

Inflation not only occurs in developing countries but inflation also occurs in developed countries. There are many discussions about money and inflation, one of the Muslim scholars whose studies discuss money and inflation is Al-Maqrizi. Al-Maqrizi's full name

is Taqiuddin Abu Al-Abbas Ammad bin Ali bin Abdul Qadir Al-Husaini. He was born in the village of Barjuwam, Cairo, in 766H (1364-1365M). According to Al-Maqrizi, inflation

occurs due to two things: natural factors and human error. Natural inflation is caused by natural disasters. While the second factor is due to human error, among others (1)

Corruption and poor administration of the rulers, (2) corrupt officials causing drastic state expenditures to rise so that the government applies excessive taxes, (3) Increased circulation of fulus currency (Huda, 2016).

CONCLUSIONS

Al-Ghazali's economic philosophy is based on the principles of Sufism and social function theory. He defined economic activity as a form of jihad in Islam, dividing humans into three groups. He emphasized the importance of economic activity for personal growth and development. Ibn Taymiyyah's economic model considers factors that affect market prices, such as demand, production, and consumer needs. Ibn Khaldun emphasized the importance of economics in his Muqaddimah, stating that economic activities should be divided into "work" and "business." Islamic intellectual activity, known as Al Maqrizi, emphasized the importance of economic stability and human rights.

REFERENCES

Amalia Yunia Rahmawati. (2020). 濟無 No Title No Title No Title (Issue July).

Huda, C. (2016). Pemikiran Ekonomi. *Economica: Journal of Islamic Economics*, 4(1), 103.

Muhammad, R., & Fahmie, A. Y. (2019). Pemikiran Sistem Ekonomi Islam Abad

Pertengahan. Al-Amwal: Jurnal Ekonomi Dan Perbankan Syariah, 11 (2), 155–172. Qoyum, A., Nurhalim, A., Fithriady, Pusparini, M. D., Ismail, N., Haikal, M., & Ali, K. M.

(2021). Abdul Qoyum | Asep Nurhalim | Fithriady Martini Dwi Pusparini | Nurizal Ismail
Mohammad Haikal | Khalifah Muhamad Ali.

THE CONCEPT OF OWNERSHIP IN ISLAMIC ECONOMICS

ANANDA MEILANI¹, ELA AGELIA², DINA NAZILATUL HIDAYAH³,

MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, ADE GUNAWAN⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0004-2277-0708

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0008-8843-7798

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0006-2469-634X

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0001-8479-0641

Abstract

This paper aims to explain the concept of ownership in Islamic economics by formulating the following questions: First, how does the concept of ownership of life? Second, what is the concept of ownership of power? Third, what is the concept of property ownership? Fourth, what is the concept of ownership between rights and obligations? This paper uses a qualitative approach, because data sources and research results in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of theory building based on data). Findings First, the concept of ownership of life in Islam is a gift from Allah, and individuals have the right to own personal property. Principles such as zakat (charitable giving) and the prohibition of usury regulate how individuals interact with their property and promote economic justice. the concept of ownership of life is integrated with Islamic moral and ethical principles with the aim of creating an economic system that is more just, sustainable and a blessing for all members of society. Second, power is a logical consequence of the life and life given by God to humans. Human power in economic activities is limited power because it occurs in limited human life and uses limited human creativity. In economic activities, human creativity is the ability to discover potential that has economic meaning that exists in natural and human life. Third, the concept of property ownership from a religious and economic perspective is that property is a gift from God which humans are asked to manage wisely. Humans have the authority to own property, but must comply with the rules and ethics set by religion, including giving shares to people in need (zakat and alms). Fourth, the concept of ownership of rights and obligations, namely that ownership of property in Islam must be carried out with an awareness of trust, carrying out ethical obligations, and bearing social responsibility towards the wider community. This is in line with Islamic principles which teach a balance between personal interests and broader social interests. This paper comprehensively describes the concept of ownership in Islamic economics.

Keywords: Concept, Ownership, Islamic economics

**THE INTERACTION OF ETHICS AND AESTHETICS IN HUMAN
DECISION-MAKING**

Fenti FEBRIANI¹, Khorisatul AMANAH², Sulis SAPUTRA³

**¹Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3114-0202>**

**²Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCHID ID: <https://0009-0004-2353-6454>**

**³Faculty of Islamic economics and business, UIN K.H. Abdurrahman Wahid
Pekalongan, Indonesia ORCHID ID: <https://orcid.org/0009-0009-2871-9520>**

Abstract

This research aims to explore the interaction of ethics and aesthetics in human decision-making, with a focus on the importance of values and perceptions. This research uses a literature study approach sourced from books and journals related to the journal title. This research shows that ethics and aesthetics are two important aspects of human decision-making. Ethics relates to the concept of good and bad, while aesthetics relates to the concept of beauty and ugliness. Both ethics and aesthetics are subjective and depend on individual perception. In various areas of life, such as business, politics, and the arts, ethics, and aesthetics play an important role in shaping human behavior and decision-making. The principles of autonomy, responsibility, and honesty are important in ethical decision-making, while the perception of beauty and artistic creation are important in aesthetic decision-making. This research will provide insight into how ethics and aesthetics influence human decision-making, and how values and perceptions play a role in this process. This study will contribute to the understanding of the complex relationship between ethics and aesthetics, as well as provide practical implications for decision-making in various areas of life.

Keywords: ethics, aesthetics, human decision-making, values, and perception.

**NAVIGATING THE HUMAN-MACHINE INTERFACE: ENHANCING HR
STRATEGIES IN THE ERA OF INDUSTRY 5.0**

M. K. GANESHAN

Ph.D. Research Scholar in Management ICSSR Doctoral Fellowship

Alagappa Institute of Management School of Management

Alagappa University, Karaikudi, 630 003, Tamil Nadu, India

<https://orcid.org/0000-0003-2407-1527>

Abstract

The relationship between people and machines is the main emphasis of Industry 5.0. The intersection of human resources strategies and the emergence of Industry 5.0. The study aims to explore how organizations can adapt HR practices to leverage the advancements in smart technologies, connectivity, and automation inherent in Industry 5.0. Increased openness and real-time data analysis across the supply chain are further requirements of Industry 5.0. Examine how HR procedures should change in light of Industry 5.0, paying particular attention to hiring, onboarding, and employee welfare. It could look into how new technologies affect worker dynamics, how new skills are developed, and how HR promotes positive human-machine interaction. It will lead to a change in production models from inflexible, centralized ones to adaptable and flexible ones. One of the tenets of Industry 5.0 is human-centricity, which centres manufacturing on people. It involves investigating workforce implications, skill requirements, and the role of HR in fostering a collaborative and innovative environment amid the evolving industrial landscape. The focus is on developing insights for effectively navigating the human-machine interface to enhance organizational performance in Industry 5.0. Human needs, including those for safety and health as well as self-actualization and personal development, are therefore prioritized.

Keywords: Industry 5.0, HRM, human-machine interface, artificial intelligence, cutting-edge technology

Acknowledgement

M. K. Ganeshan is a recipient of the Indian Council of Social Science Research Doctoral Fellowship. His article is largely an outcome of his doctoral work sponsored by ICSSR. However, the author is entirely responsible for the facts stated, the opinions expressed, and the conclusions.

PAMALI DYNAMICS AND SOCIAL CHAGE I THE MODERN ERA

**ARTINI FATIKHATU YAA SIINTA¹, NOK KARIMA², SABITA KHADIQOH³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, MUHAMMAD SHULTHONI⁵**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5275-2183>

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6342-1785>

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4919-7598>

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6168-0439>

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3470-4335>

Abstract

This journal will discuss the fading of pamali in life in modern society. In line with the times, changes in mindset and lifestyle have led to the erosion of pamali culture. The result of this study is to find out the still existence of pamali in modern society. Pamali is a prohibition to do or say all tu that have a bad effect on oneself and the environment If violated, it is usually related to rizki, mate, offspring, and safety Pamali has an emt relationship with myth Many parents still hold fast to their beliefs about muitos In its application in society, pamali and myth are much more effective as norms or afuan norms compared to lam written rules Although not As written as a societal norm, everyone will obey it. This is closely related to trust. People in today's era who believe in pamali tend to be considered polytheists because they believe in mystical things. People who have low logical thinking skills tend to believe in the pamali tradition. Conversely, when compared to people who have good logical thinking skills, they tend to be better able to filter the impact of the pamali tradition.

Keywords: Pamali, Modern Society, Beliefs, Traditions

IBN KHALDUN'S THEORIES OF ISLAMIC ECONOMIC PHILOSOPHY

TSANIA UMAIRO¹, WULAN OKTAVIANI², ELMA NURKHANIFAH³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, RIA ANISATUS SHOLIHAH⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-5942-3812

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0006-1271-1274

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0007-7379-9203

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0003-4113-7284

Abstract

The purpose of this paper is to explain the theories of Ibn Khaldun's economic philosophy by formulating the following questions: What is the biography of Ibn Khaldun? What is the relationship between Ibn Khaldun and economics? How is the extrapolation of Ibn Khaldun's thought? How is the relevance of Ibn Khaldun's economic theory to modern economic theory? This paper uses a qualitative approach, because the data sources and the results of research in library research, data analysis inductively, theory from the ground / grounded theory (towards the direction of theory building based on data). Ibn Khaldun was born in Tunisia on Ramadan 1, 732 H/27 May 1332 AD. His family was one of the Andalusian families who emigrated to Tunisia in the middle of the 7th century. Ibn Khaldun has made a valuable contribution to the understanding of the economy, values and social dynamics. Ibn Khaldun enlightened a lot of economic science, both in microeconomics (the concept of demand, factors affecting demand, the concept of supply, factors affecting supply, division of labor, specialization Ibn Khaldun used the term *ma'asyi*, production theory, market function, the role of government in the market mechanism, market conditions in some areas, monopoly, income distribution, income on the use of production factors, classification of various types of goods and market equilibrium (*nisbah*) and macroeconomics (the concept of barter economy, the function of money, macroeconomic balance, market prices, prices of production factors, and fiscal policy). Extrapolation is defined as projecting a law that applies in one case to other cases. Khaldun's thoughts on the causes of the growth and death of civilization that selfish lust is precisely the cause of the fall of the economy. Comparison of Ibn Khaldun's economic theory with modern economic theory, shows the relevance between the two of micro and macro economic concepts.

Keywords: Philosophy, Philosophical Theory of Economics, Ibn Khaldun, Islamic Philosophy of Economics.

THE ROLE OF GOVERNMENT IN THE ISLAMIC ECONOMIC FRAMEWORK

NABILA MECA ASRI¹, EKA MAULIDAH² ARINA MANASIKANA³,
NURUL ADYA IVANKA⁴, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0008-0754-1690

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0002-9784-4033

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

This paper aims to explain the role of government in the Islamic economic framework by formulating the following question: Explain the role and function of government in the development of sharia economics and finance!. This paper uses the library method, because the data sources and research results are carried out by searching for data through journals, reference books and other data sources in the library. The government is an organization that has the power to make and implement laws together with laws as well as the authority to regulate communities in certain areas and institutions that manage state matters and the welfare of the people and the state. In terms of scope, the government's role covers broad aspects, namely efforts to realize Islamic economic goals as a whole and efforts to realize the Islamic market concept. The goal of Islamic economics is to achieve falah which is realized through optimizing benefits. Therefore, the aim of the government's role is to create benefits for the entire community. The role of government is clearly reflected in creating an efficient market that is capable of producing maximum benefits. This market occurs when the price created is equal to the minimum cost to produce one unit of the good. Thus, an efficient market is a market where each producer can set a constant price and the price is equal to the minimum level. However, the realization of an efficient market cannot be realized if it is left entirely to market players, so government intervention is very necessary. The role of government in Islamic economics is also reflected in overcoming externalities. Externalities are the impact of an economic activity received by another party, both positive and negative. Positive externals occur when an activity carried out causes benefits to other parties. External negative occurs when the other party feels disadvantaged. According to Islamic economics, the state has an important role in the economy. Islamic scholars and economic experts throughout history have discussed the important role of the state in the economy. According to the ulama, in Islamic economics, the state has the broadest power to carry out these tasks, provided that the tasks are carried out in a democratic and fair manner, where all decisions are taken after adequate deliberation with the actual representatives of the people. Even though Islam gives a broad role to the state, this does not mean that the Islamic economic concept ignores individual freedom.

The texts of the Qur'an and Sunnah explicitly and implicitly mention the role played by the government. These roles are the management of public assets in order to maximize public interests, fulfilling all requirements to build a state that can effectively protect society and its cultural, economic, religious and political interests, extracting income to finance public administration and government tasks, ensuring that individuals can increase efficiency and levels of wealth and prosperity, and protecting the economic environment so that it remains in accordance with Islamic values and principles.

Keyword: Government, The Role of Government.

TREASURE FROM AN ISLAMIC ECONOMIC PERSPECTIVE

RONA NABILA¹, NILA UZLIFATUL FIKRI SA'ADAH² MEGA AULIA³, INEZ
LAYDISA AZZAHWA⁴ MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁵

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-0854-3662

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0001-9747-4725

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0005-0286-1490

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0000-1559-4719

⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the concept of property from an Islamic economic perspective by formulating the following questions: first, what is the Islamic view regarding property from an Islamic economic perspective? Second, what is the pattern of property ownership from an Islamic economic perspective? Third, what are the protected properties?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data).

Findings: Firstly, wealth or property in this world is a gift from Allah to humans to be used as well as possible for the economic welfare of all mankind, in accordance with the will of Allah SWT. Second, (1.) Private ownership. Private ownership in Islam is recognized but not absolute like in capitalism. Islam teaches that property owned by a person must be obtained lawfully and not harm other people. (2.) Joint ownership. Islam recognizes the existence of a form of collective ownership for the benefit of society, which can be in the form of ownership of land, water and other natural resources that are owned by the community together. (3.) State ownership. Islam also recognizes the existence of state ownership which aims to create balance and social justice, which can take the form of ownership of natural resources owned by the state, such as solid, liquid and gas minerals which originate from the bowels of the earth. Third, in Islam, property includes elements of five principles that must be protected for every human being, namely soul, reason, religion, property and offspring. Islam also requires the obligation to safeguard property and equalize the position of private property with public property in terms of providing protection, guarding and respecting its ownership, as long as it does not conflict with the public interest. There are several types of property ownership that are protected in Islam, namely individual ownership, public ownership and state ownership.

Originality/value: This paper provides a comprehensive description of assets in Islamic economics.

Keywords: Assets, Islamic assets, Islamic economics, property ownership.

**INTERLINKED SYSTEMS AND PROCESSES AFFECTING NUTRITION AND
FOOD AND FOOD SECURITY**

**BESLENME, GIDA VE GIDA GÜVENLİĞİNİ ETKİLEYEN BİRBİRİYLE
BAĞLANTILI SİSTEMLER VE SÜREÇLER**

NARGIS KHUZHANAZAROVA

Araştırmacı, Taşkent Devlet Ekonomi Üniversitesi

Özet

Bu makalede beslenme, gıda, sağlık, toplumsal kalkınma ve tarımı etkileyen birbiriyle ilişkili sistemler ve süreçler ele alınmaktadır. Gıda sistemi, gıda ve ilgili maddelerin yetiştirilmesi, hasadı, işlenmesi, paketlenmesi, nakliyesi, pazarlanması, tüketimi, dağıtımı ve imhası gibi nüfusun beslenmesiyle ilgili tüm süreçleri ve altyapıyı içerir. Ayrıca bu adımların her birinden gerekli girdi ve çıktıları da içerir. Gıda sistemleri, gıda ve gıda dışı tarım ürünlerinin birincil üretiminin yanı sıra gıdanın depolanması, toplanması, hasat sonrası işlenmesi, nakliyesi, işlenmesi, dağıtımı, pazarlanması, imhası ve tüketimindeki tüm aktörleri ve bunların birbiriyle ilişkili katma değer faaliyetlerini kapsayan tarımsal gıda sistemlerini ifade eder.

Anahtar kelimeler: Tarım, gıda güvenliği, finansal tedarik, finansman ilkeleri.

Abstract

This article discusses the interrelated systems and processes that affect nutrition, food, health, community development and agriculture. The food system includes all processes and infrastructure related to the nutrition of the population-growing, harvesting, processing, packaging, transportation, marketing, consumption, distribution, and disposal of food and related items. It also includes the necessary inputs and outputs from each of these steps. Food systems refer to agri-food systems that encompass the full range of actors and their interrelated value-adding activities in the primary production of food and non-food agricultural products, as well as in the storage, aggregation, post-harvest handling, transportation, processing, distribution, marketing, disposal and consumption of food.

Key words: Agriculture, food security, financial provision, principles of financing.

Food system

The term food system describes the interconnected systems and processes that influence nutrition, food, health, community development, and agriculture. A food system includes all processes and infrastructure involved in feeding a population: growing, harvesting, processing, packaging, transporting, marketing, consumption, distribution, and disposal of food and food-related items. It also includes the inputs needed and outputs generated at each of these steps. Food systems fall within agri-food systems, which encompass the entire range of actors and their interlinked value-adding activities in the primary production of food and non-food agricultural products, as well as in food storage, aggregation, post-harvest handling, transportation, processing, distribution, marketing, disposal, and consumption. A food system operates within and is influenced by social, political, economic, technological and environmental contexts. It also requires human resources that provide labor, research and

education. Food systems are either conventional or alternative according to their model of food lifespan from origin to plate.

Food systems are dependent on a multitude of ecosystem services. For example, natural pest regulations, microorganisms providing nitrogen-fixation, and pollinators. According to the IPCC, the global food system, including all of the various industries involved in sustainable and conventional food systems, provide employment for 1 billion people.

This global food system is facing a number of challenges created by impeding global food security issues created by climate change and non-climate change stresses on the system. About 34% of total greenhouse gas emissions are attributable to the global food system.

In 2020 an EU evidence review found that food system gas emissions are on course to increase by 30–40% by 2050 due to population growth and dietary change.

According to FAO, it is crucial to build the resilience of agri-food systems so that they have the capacity over time, in the face of any disruption, to sustainably ensure availability of and access to sufficient, safe and nutritious food for all, and sustain the livelihoods of agri-food systems' actors. Transitioning to sustainable food systems is critical for addressing global challenges such as climate change, hunger, biodiversity loss, and deforestation.

Addressing issues at each stage in the system, can have system-wide effects for 30-40 percent of food produced is lost from post-harvest up to retail and the consumer.

Reducing food waste then reduces the environmental impacts of agriculture, such as land use impacts, and reducing food prices or preventing shortages. International policy has increasingly approached policy from a food systems perspective: Sustainable Development Goal 2: Zero Hunger and Sustainable Development Goal 12: "responsible consumption and production" focus on sustainable food systems and Sustainable and in September 2021 the United Nations hosted the first Food Systems Summit.

Conventional food systems

Conventional food systems operate on economies of scale. These food systems are geared towards a production model that requires maximizing efficiency in order to lower consumer costs and increase overall production, and they utilize economic models such as vertical integration, economic specialization, and global trade. The growing soil quality degradation, climate change, and growing world population put pressure on agricultural land, leading to innovations to increase agricultural productivity on the limited available land and urban space. Though conventional farming practices have increased crop yield through the use of climate-smart agriculture (CSA), smallholder farming systems and limited knowledge of CSA remain constraints for enjoying economies of scale and sustainable crop production and food security. The term "conventional" when describing food systems is largely due to comparisons made to it by proponents of other food systems, collectively known as alternative food systems.

History of conventional food systems

The development of food systems can be traced back to the origins of in-situ agriculture and the production of food surpluses. These surpluses enabled the development of settled areas and contributed to the development of ancient civilizations, particularly those in the Fertile Crescent. The system of trade associated with the exchange of foodstuffs also emerged in East Asia, North America, South America, and Subsaharan Africa with common commodities of exchange such as salt, spices, fish, grains, etc. Through events in world history such as the conquests of Alexander the Great, the Crusades, the expansion of Islam, the journeys of Marco Polo, and the exploration and colonization of the Americas by Europeans led to the introduction

and redistribution of new foods to the world at large, and food systems began to intermingle on a global scale. After World War II, the advent of industrialized agriculture and more robust global trade mechanisms have evolved into the models of food production, presentation, delivery, and disposal that characterize conventional food systems today.

Impacts of conventional food systems

The development of conventional food systems is directly responsible for decreased food prices and increased food variety. Agronomic efficiency is driven by the necessity to constantly lower production expenses, and those savings can then be passed on to the consumer. Also, the advent of industrial agriculture and the infrastructure built around conventional food systems has enabled the world population to expand beyond the "Malthusian catastrophe" limitations.

The impacts of these intense resource processes are many a varied: food processing began when the number of consumers started proliferating. The demand for cheap and efficient calories climbed, resulting in nutrition decline and industrialized agriculture, due to its reliance on economies of scale to reduce production costs, often leads to the compromising of local, regional, or even global ecosystems through fertilizer runoff, nonpoint source pollution, and greenhouse gas emission.

The need to reduce production costs in an increasingly global market can cause the production of foods to be moved to areas where economic costs (labor, taxes, etc.) are lower or environmental regulations are laxer, which are usually further from consumer markets. For example, the majority of salmon sold in the United States is raised off the coast of Chile, due in large part to less stringent Chilean standards regarding fish feed and regardless of the fact that salmon are not indigenous in Chilean coastal waters.

The globalization of food production can result in the loss of traditional food systems in less developed countries, and have negative impacts on the population health, ecosystems, and cultures in those countries. As a result of these forces, 2018 estimates suggest that 821 million people are currently undernourished, and 2 billion adults are overweight and obese.

The issue of having minimal access to food, or access to primarily unhealthy food, is often described in terms of food security.

The 1996 World Food Summit defined food security as a state in which "all people, at all times, have physical and economic access to sufficient, safe and nutritious food to meet their dietary needs and food preferences for an active and healthy life.

Many groups argue that food security is largely determined by a given person's socioeconomic status, race, ethnicity, or other socially defined categories, making food access a social justice issue. This has given rise to numerous social movements whose goal is to increase access to healthy and culturally appropriate foods, among a wide variety of groups.

These movements are often described as belonging to a more significant food justice movement. Scientists estimated the extensive pesticide pollution risks worldwide with a new environmental model and found that a third of global agricultural land is at high risk for such pollution, of which a third are high-biodiversity regions.

The global food system is facing major interconnected challenges, including mitigating food insecurity, effects from climate change, biodiversity loss, malnutrition, inequity, soil degradation, pest outbreaks, water and energy scarcity, economic and political crises, natural resource depletion, and preventable ill-health.

The concept of sustainable food systems is frequently at the center of sustainability-focused policy programs, such as proposed Green New Deal programs.

Fair trade

Fair trade has emerged in global food systems to create a more excellent balance between food price and the cost of producing it. It is mainly defined by more direct trading and communication systems whereby producers have greater control over the conditions of trade and garner a greater fraction of the sale price. The main goal of Fair Trade is to "change international commercial relations in such a way that disadvantaged producers can increase their control over their own future, have a fair and just return for their work, continuity of income and decent working and living conditions through sustainable development". Like organic food systems, fair trade relies on transparency and the flow of information.

It is mainly defined by more direct trading and communication systems whereby producers have greater control over the conditions of trade and garner a greater fraction of the sale price. Well-known examples of fair-trade commodities are coffee and cocoa.

Conclusion

The IPCC Special Report on Climate Change and Land describes the current global food system as potentially having major food security risks due to changes created by climate change, including changing local weather conditions, socioeconomic effects of climate change, vulnerability of certain types of agriculture (such as pastoral) and changes in diets due to availability. The food system is one of the largest sources of greenhouse gas emissions, attributable for between 21 and 37% of global emissions.

In 2020, an evidence review for the European Union's Scientific Advice Mechanism found that, without significant change, emissions would increase by 30–40% by 2050 due to population growth and changing consumption patterns, and concluded that "the combined environmental cost of food production is estimated to amount to some \$12 trillion per year, increasing to \$16 trillion by 2050". Another 2020 study concluded that reducing emissions from the global food system to be essential for achieving the Paris Agreement's climate goals. The IPCC's and the EU's reports concluded that adapting the food system to reduce greenhouse gas emissions impacts and food security concerns, while shifting towards a sustainable diet, is feasible.

Reference lists

[1]. Central Asian Bureau for Analytical Reporting

<https://cabar.asia/ru/agrarnyj-sektor-uzbekistana-osobennosti-klyuchevye-problemy-neobhodimost-reform>

[2]. The Economist Intelligence Unit <https://www.eiu.com/n/>

[3]. R.Wilson. 1915. EOQ (Economic order quantity)- экономико-математическая модель теории запасов.

[4]. Индекс продовольственных цен ФАО, <https://www.fao.org/statistics/ru/>

[5]. Agricultural Market Information System <https://www.amis-outlook.org/amis-monitoring/monthly-report/en/>

[6]. Рынки и торговля <https://www.fao.org/markets-and-trade/areas-of-work/globalcommoditymarkets/ru/>

[7]. Ștefan Cristian Gherghina <https://link.springer.com/book/9783031438639>

BUDGET MANAGEMENT

Michelle Prajna PRAMESWARI¹, TAMAMUDIN², Hendri Hermawan
ADINUGRAHA³, Ade GUNAWAN⁴, Ria Anisatus SHOLIAH⁵

¹UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8304-2894>

²UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0374-6302>

³UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8394-5776>

⁴UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-1780-2831>

⁵UIN K.H. Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4113-7284>

Abstract

Management is the process of guiding or directing a group of people towards tangible organizational goals. Management is needed by all organizations to achieve goals effectively and efficiently. To manage the organization requires a large number of managers. The author defines management as the art of planning, organizing, and controlling people. The concept of budgeting is also defined as a tool for planning and controlling company activities. In preparing the budget, a very careful analysis of each action is required. Budgets require good organizational support so that each manager knows his powers, authorities, and obligations. Budget execution is the stage where the resources used for policy implementation are linked to the budget provided. The first thing that must be done is to prepare a good budget plan in accordance with the series of processes that have been prepared. However, the guarantee implementation process is not a simple mechanism to ensure compliance with the implementation according to the initial program. The expected objectives of writing this article are, (1) to understand the meaning of budgeting; (2) to know the meaning of the budget; (3) to determine the characteristics of the budget; (4) to find out the function of the budget; (5) to find out the purpose of the budget; (6) to find out the benefits of the budget; (7) to find out the strengths and weaknesses of the budget; (8) to know the importance of budget implementation management.

Keywords: Management and Budgeting.

**COMPARISON OF THE CAPITALIST ECONOMIC SYSTEM AND THE ISLAMIC
ECONOMIC SYSTEM**

**RYAN ARISTIYANTO¹, PUTRI AMELIA ANDINI², SABRINA DIVA NUR
RAHMADANI³, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴**

**Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0009-5090-6920**

**Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0007-0976-6394**

**Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0001-6816-8147**

**Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H Abdurrahman
Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439**

Abstract

This paper aims to explain the comparison of the capitalist economic system and the Islamic economic system by formulating the following questions: First, what is the capitalist economic system and the Islamic economic system? Second, what are the principles of the capitalist economic system and the Islamic economic system? Third, what are the characteristics of the capitalist economic system and the Islamic economic system?. This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data). Findings First, capitalism is a capitalist economic system which gives complete freedom to everyone to carry out economic activities such as producing goods, selling goods, distributing goods and so on. The Islamic economic system is a set of general economic basics that are concluded from the Al-Qur'an and Sunnah, and is an economic building that was founded on the basis of these basics which are in accordance with environmental and period conditions. Second, the capitalist system is a secular system, which examines the means of satisfying human needs from a purely material aspect, and is guided by the principle of final separation of religion from life. According to Adam Smith, there are three principles in the Capitalist Economic System, namely: (1) Freedom, economic freedom means the absence of pressure from certain parties on individual initiative to carry out economic activities. (2) Self Interest, every human being has the need to fulfill his personal interests. (3) Competition, namely the right to compete in production and trade. Competition is the keyword for maintaining individual freedom. Principles of the Islamic economic system. (1) Various resources are a gift or entrustment from Allah SWT. (2) Islam recognizes private ownership within certain limits. (3) The main driving force of Islamic economics is cooperation. (4) Islamic economics rejects the accumulation of wealth controlled by just a few people. (5) Islamic economics guarantees community ownership and its use is planned for the benefit of many people. (6) A Muslim must fear Allah SWT on the day of judgment in the afterlife. (7) Zakat must be paid on wealth that has met the limit (nisab). (8) Islam prohibits usury in all forms. Finally, the characteristics of the capitalist economic system. (1) Wide recognition of personal rights. (2) The economy is regulated by market mechanisms. (3) Humans are seen as homo-economicus creatures, who always pursue their own interests (profit). (4) The understanding of individualism is based on

materialism, a legacy of Ancient Greece (hedonism). Characteristics of the Islamic economic system. (1) Aqidah as the substance (core) that drives and directs economic activities. (2) Sharia as a limitation for formulating decisions economics. (3) Morals function as parameters in the process of optimizing economic activities.

Keywords: Comparison, Capitalist Economy, Islamic Economy

THE ROLE OF COMMUNITY IN THE ISLAMIC ECONOMY

**DIMAS JAYA TRI SAMUDRA¹, WILDAN MAHARODDIN², ALYA PUSPITA
SURYANTO³, NASUROPAH⁴, MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁵,
MUHAMMAD SHULTHONI⁶**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0008-6957-8464**

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0007-9114-1472**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0006-9690-219X**

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0004-3111-0031**

**⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439**

**⁶Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-3470-4335**

Abstract

This paper aims to explain the role of society in islamic economics by formulating the following questions: First, What is the role and contribution of society in the Islamic social finance sector, in particular through the practice of ZIS, in reducing poverty, increasing community economic empowerment, and supporting sustainability society in Muslim society? Society plays a significant role in the Islamic social finance sector, particularly through the practice of ZIS, in reducing poverty, increasing community economic empowerment, and supporting social sustainability in Muslim society. Here's an overview of the role and contribution of society in this sector: (1.) Collecting and Distributing, (2.) Promoting Economic Empowerment, (3.) Mobilizing Social and Philanthropic Funds, (4.) Raising Awareness, (5.) Monitoring Fund Usage, (6.) Community Solidarity. In summary, society's involvement in the Islamic social finance sector, particularly through the practice of ZIS, is instrumental in reducing poverty, enhancing community economic empowerment, and promoting social sustainability in Muslim communities. This active engagement not only benefits individuals and less fortunate communities but also reinforces the values of solidarity and social justice within Muslim society.

Keywords: Trustworthy, Social responsibility, Islamic Economy, Society as economic steward

**THE DIFFERENCE WITH THE ISLAMIC ECONOMIC SYSTEM AND THE
SOCIALIST ECONOMIC SYSTEM**

**HANI RAFIKA SARI¹, NINA KARIMATUL KHUSNA², TIKA PRASSETIA³,
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴, MUHAMMAD SHULTHONI⁵**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0007-8048-2693**

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0003-4894-2515**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0006-9353-0773**

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439**

**⁵Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-3470-4335**

Abstract

Purpose: This paper aims to explain the comparison between the Islamic economic system and the socialist economic system by formulating the following questions: first, what is the comparison between the Islamic economic system and the socialist economic system? Second, how do you differentiate between an Islamic economic system and a socialist economic system?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data).

Findings: First, the difference is that the socialist economic system places objects (material) as the main goal, while the Islamic economic system places the ultimate happiness in this world and the hereafter as the main goal and wealth only as a means/tool.

Second, there are several ways to differentiate between the two. A socialist economic system is defined as an economic system where production factors such as labor, natural resources or capital goods are under government control. If the Islamic economic system is defined as a system that is oriented towards human falah (victory) by applying Islamic values in practice which includes all activities carried out by humans, including development and economic policies, as well as community economic activities which refer to Islamic law. This will then create social welfare which leads to justice. It can be seen from a government perspective that a socialist economic system is an economic system whose implementation is regulated by the government and is also called a centralized economic system because it is regulated by a state or government while the Islamic economic system is an economic system. the implementation of which is regulated based on Islamic law relating to hadith and sharia.

Originality/value: This paper provides a comprehensive description of the comparison of the Islamic economic system and the social economic system.

Keywords: Comparison of Islamic economic systems, socialist economic systems.

PHILOSOPHY OF SCIENCE AS A SCIENTIFIC DISCIPLINE

**NIKMATUL HIDAYAH¹, ELISA OKTAVIANA², AYU RIKA LIESMAWATI³
MUHAMMAD SULTAN MUBAROK⁴**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0000-0003-4599-4689**

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0003-5744-3507**

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H
Abdurrahman Wahid Pekalongan, Indonesia ORCID: 0009-0008-2413-6769**

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0000-0002-6168-0439**

Abstract

Purpose: This paper aims to explain philosophy as a scientific discipline by formulating the following questions: first, what is philosophy of science, second, why is philosophy of science needed as a scientific discipline? Third, what are the benefits of philosophy of science as a scientific discipline?

Design/methodology/approach: This paper uses a qualitative approach, because the data sources and research results are in library research, inductive data analysis, grounded theory (towards the direction of constructing a theory based on data).

Findings: First, the philosophy of science has developed since ancient Greece. Philosophy of science is a product of knowledge from the west which has its roots in the development of science in the 17th century, at which time science and philosophy were independent. Philosophy of science is an important scientific discipline to be studied by everyone who wants to understand the nature of science and the role of science in life. So, the philosophy of science has the aim of showing the limits and scope of human knowledge precisely and more adequately. The philosophy of science is developed through philosophical studies starting from basic knowledge about philosophy to the nature of science. Second, the aim of philosophy of science as a scientific discipline is to understand the nature of science, including its foundations, methods, assumptions and implications. Philosophy of science has an important role in the development of science, namely, 1. Understand the nature of science, 2. Philosophy of science can help scientists understand what science is, how science works, and what its limitations are, 3. Improving research quality. 4. Philosophy of science can help scientists to develop better research methods and procedures. 5. Assess research results. Philosophy of science can help scientists to assess research results critically and objectively. 6. Expand scientific insight. Philosophy of science can help scientists understand the relationship between science and other branches of science, as well as with philosophy and other scientific fields. Third, the benefits of philosophy of science as a scientific discipline can be categorized into two, namely theoretical benefits and practical benefits. A). Theoretical benefits of philosophy of science 1. Helps understand the nature of science, 2. Encouraging the development of science, 3. Develop critical thinking skills⁴. 4. Develop systematic thinking skills, 5. Develop reflective thinking

skills. B). Practical benefits of philosophy of science, 1. Helps differentiate scientific problems from non-scientific problems 2. Helps develop the philosophical foundation of a scientific discipline 3. Helps develop scientific methods

Originality/value: This paper provides a comprehensive description of the philosophy of science as a scientific discipline.

Keywords: Philosophy of science, scientific disciplines.

**ECONOMIC THOUGHT OF CONTEMPORARY MUSLIM SCIENTISTS MADZ
HAB IQTISHODUNA**

**MOHAMMAD ROBBI MAULANA¹, ROFIYANA²,
FIRDA NADYARAHMA³, ARISSAFI'I M.E.I⁴**

¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0006-6610-7902

²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0006-3921-4841

³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia ORCID: 0009-0000-6548-0090

⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H

ABSTRACT

The purpose of this research is to explain Economic Thinking Of Contemporary Muslim Scientists Madzhab Iqtishoduna. The writing method uses a library research approach sourced from journals and authoritative books on the Economic Thinking Of Contemporary Muslim Scientists Madzhab Iqtishoduna. The results of this study are Iqtishad comes from

the Arabic word qashd, which literally means "equilibrium" or "a state of equality, balance, or middle". Correspondingly, all theories developed by conventional economics were rejected and discarded. Instead, this school of thought attempted to formulate new theories that were directly extracted and deduced from the Koran and Sunnah. This school of thought was pioneered by Baqir As-Sadr with his phenomenal book: Iqtishaduna (our economy). This school of thought believes that economics can never be in line with Islam. The economy remains the economy, and Islam remains Islam. Problems arise because of unequal distribution and injustice. Economic theory should be dedicated from the Qur'an. The two can never be combined because they both come from contradictory philosophies. One is anti-Islam, the other is Islam.

Sadr proposed that Islamic thought needs to be studied and understood before someone can truly carry out an in-depth analysis of the Islamic economic system. In his economic doctrine, according to Baqir Ash-Sadr, he sees that humans have two potential opposing desires (personal and social) so that problems arise and Sadr sees that the solution is in religion, therefore, religion has a very important role in the Islamic economic system. Conditions Iran's socio-political situation when Shariati lived was accompanied by a lot of oppression carried out by the Shah Pahlavi regime. He had the idea that

liberalization, capitalism or socialism could not solve this problem, but that Islam came to save Iran from pressure and oppression.

Keywords: iqtishoduna, contemporary, economic

1. INTRODUCTION

The birth of Islamic economics in the contemporary era was based on the fact that classical economic theories developed by western scientists were deemed to have failed to improve the welfare of society, so the first contemporary Islamic economist thinker emerged, the Iqtishaduna School developed by Imam Baqir As-Sadr who said that capitalism and socialism fails to overcome problems surrounding the economy, for example capitalism, the problem of this system is the lack of natural resources to meet the demands of its life goals and socialism because it uses a centralized economy where contradiction arises between the government and the people because the government tends to pressure the people to do things and tends not to be free. So that these two economic systems fail and do not

realize the ideal justice due to unequal distribution due to the emergence of injustice in distribution, so the wrong solution is to use the principles of justice and equality so that less fortunate people can enjoy and begin the freedom to carry out economic activities, the principle Brotherhood and affection means that each other must maintain relations between brothers and sisters, especially Muslims. The Principle of Social Solidarity means maintaining solidarity relations between social groups so that wealth can be distributed properly to those who are entitled to

receive it. because economic problems occur due to limited resources and unlimited human desires, even though natural resources are sufficient, human desires are still not satisfied with what they get, so there is unequal distribution because human desires are limited so natural resources are insufficient. Lastly, the alternative-

critical school of thought is slightly different from the two opinions above because it criticizes the Baqir school of thought as a school of thought that tries to provide something new which has actually been explained previously. Meanwhile, the Mainstream school of thought was criticized because it plagiarized from classical economic thinkers by eliminating the element of usury and inserting the element of zakat and intention. According to him, critical analysis is not only of conventional economics but of Islamic economics is interpreted from the Al-Qur'an and As-

Sunnah, where in fact the value of truth is not absolute because each person has a different interpretation of their opinion.

3. RESEARCH METHOD

The writing method uses a library research approach sourced from journals and authoritative books on the Economic Thinking of Contemporary Muslim Scientists Madzhab Iqtishaduna.

3. RESULT AND DISCUSSION

Definition of Contemporary Economic Thought of the Iqtishaduna

School Iqtishad comes from the Arabic word qashd, which literally means "equilibrium" or "a state of equality, balance, or middle". Correspondingly, all theories developed by conventional economics were rejected and discarded. Instead, this school of thought attempted to formulate new theories that were directly extracted and deduced from

the Koran and Sunnah. This school of thought was pioneered by Baqir As-Sadr with his phenomenal book: Iqtishaduna (our economy). This school of thought believes that economics can never be in line with Islam. The economy remains the economy, and Islam remains Islam. There are differences in viewing economic problems (scarcity).

Baqir rejects the existence of scarcity. For this reason, Allah created the earth, sky and everything in it for humans. Baqir rejects the view of unlimited human desires,

because there is marginal utility, the law of diminishing returns. Problems arise because of unequal distribution and injustice. Economic theory should be dedicated from the

Qur'an. The two can never be combined because they both originate from the contradictory philosophy of economic thought of Muslim scientists from the

contemporary period of the Iqtishoduna school. One is anti-Islam, the other is Islam. There is a terminological gap between the understanding of economics from a

conventional economic perspective and the understanding of economics from an Islamic sharia perspective, so it is necessary to formulate Islamic economics in the context of Islamic sharia. This view is based on the understanding of economics which states that economic problems arise because of scarcity of economic resources compared to

unlimited human needs (Amalia Yunia Rahmawati, 2020). In Iqtishaduna thinking, Baqir al -

Sadr believes that studying economics must be seen from two aspects, namely the

philosophy of economics or normative economics aspect and the science of economics or positive economics aspect. In the positive economics aspect, for example, the theory of demand and supply which shows the relationship between the price level and the quantity demanded or offered. While the normative aspect of economics is based

on philosophy and basic values held by economic thinkers, it will be found that each group of people has a different ideology, perspective or habits. The main pattern in this

thinking is about the resolution of economic problems that arise due to unequal and fair distribution as an influence of the capitalist economy which benefits the strong and rich. (ZR, 2018). Baqir also disagrees with the conventional economic opinion which says that natural resources are limited amidst unlimited human needs because according to him

Islam does not recognize this because everything created by Allah already has a size. . Baqir al-

Sadr said that the peak of economic problems is not because of unlimited

resources, but because of unlimited human greed. If humans can use it, it will certainly

never run out. Although there are several criticisms of this school of thought, according to alternative critics, it spends a lot of time exploring new Islamic economic theories

that actually already exist (Araviket al., 2021). Even so, there are several systems adopted by the Baqir school of thought, such as carrying out a screening process for sharia shares using quantitative and qualitative methods so that profits are distributed

to shareholders so that distribution occurs which can improve a country's economy (Biomass, 2019).

Baqir As-Sadr's Economic Thought

According to Baqir As-Sadr, Islamic economics is the method or path that Muslims choose to follow in order to achieve their economic life and in solving practical economic problems in line with their concept of justice. Islam does not deal with the law of supply and demand, nor the relationship between profit and interest, the phenomenon of diminishing returns (decreasing production output) which is covered in the economic science "The Science of Economics". In his economic doctrine, justice occupies an important role. Instead, justice is an Iqtishoduna as the mastery of revealing how Islamic economics should work. Some of the main economic ideas contained in the book include, among others, the theory of production

and distribution and the role of government in the economic field. The role of government in Sadr's conception is related to efforts to create prosperity in the midst of human life. Two important government roles in this

case are realizing social security and social balance. In his economic doctrine, according to Baqr Ash-Sadr, he sees humans as having two potential opposing desires (personal

and social) so that problems arise and Sadr sees the solution in religion, therefore,

religion has a very important role in the Islamic economic system. According to Baqr Ash -

Sadr, religion is something very sacred for Muslims, unlike the secular west and the

principles in religion determine the legitimate interests/desires of humans as well as setting the boundaries of a need. Meanwhile, in the theory of production and distribution, Baqr Ash-Sadr separates production and distribution, but still sees the relationship between the two as a main problem in economics. While production is a

dynamic process, changing according to developments in science and technology, distribution is seen as part of the social system, the total relationship between humans (social). According to Baqr Ash-Sadr, social systems spread from human needs and not from production formations. Therefore, he believed that it was possible to maintain a single social system (including distribution) even though there were various methods or forms of production. Baqr Ash-Sadr rejects the Marxist view of society and change, where society's view states that this classification will have the potential to give rise to opposing conflicts because of the incompatibility of changing production styles with production relations (Amalia Yunia Rahmawati, 2020).

Ali Shariati's Economic Thought

The social and political conditions in Iran when Shariati lived were a lot of oppression

carried out by the Shah Pahlavi regime government. He had the idea that liberalization, capitalism or socialism could not solve this problem, but that Islam came to save Iran

from pressure and oppression. Islam according to Shariati is not a religion that only pays attention to spiritual and moral aspects, but rather an ideology of emancipation and liberation. Shariati's version of Islam is a system of ideas, completeness and totality

which is not only limited to individual moral purification and the realization of a spiritual

relationship between the individual and God. Ali views that Islam is not a conservative, fatalistic belief for a faith blind to politics, but rather a revolutionary ideology that penetrates all areas of life, especially politics. As well as giving encouragement to believers to fight against all forms of pressure, oppression and social injustice. Ali supports Islamic culture and must return to the Islamic personality, because the personality is closest to our own personality. However, we must distinguish between Islam which is able to raise awareness, namely Islam which is progressive and always

developing or Islam as an ideology. With this pattern, modern thinkers from within and outside religious circles will be able to return to their own personality. By using the power of religion, he will be able to fight Western cultural imperialism, and awaken his own people who have always had a wrong view of religion

Criticism of Marxism

Ali Shariati is the staunchest opponent of Marxism, his rejection of Marxism is this flow towardsthehumanspiritual dimension.Marxwasundoubtedlyawarethat hehadso

undermined all the moral vaaluneds humanistic nature of man that he so persistently and praised. In just one review he transfers all the value that has been created or at least

possessedbyhumansintoamodeofproductionthat makeshumanprimacy,inthe

Marxist version, a priority and an economic tool. Within the narrow, barren limits of the materialist worldview there is no element more respected than production. So we know that in both theory and practice Marx's communism rapidly degenerated into economism. Shariatitendsto present true Islam as a synthesis of socialism, Sufism and existentialism. The latter was promoted to eliminate the excesses of socialism which tended to dissolve the individual in the shadow of society or the State, and Sufism

which was social and humiliated humans in its glorification of saints. Perfect humans are those who combine within themselves faith and rationalism, piety and activism, jihad

and ijihad, loneliness and social commitment, emotion and (rational) genius, power and love. Shiite synthesis Shariati emphasized that he was fighting to spread the original, true and revolutionary message of Shia Islam. Shariati is a follower of the 12th Shia, the original

Shia teachings are an Islamic movement that is intellectually progressive and also a militant social force. The Islamic ideology he brought was intended to liberate Iranians as individuals and communities from political oppression and cultural assimilation. Shariati teaches what is called liberation theology by combining a reinterpretation of Islamic beliefs with modern socio-political thought.

Islam and Humanity

Displays a description of humans in relation to other human communities. Philosophically, he describes the elements that exist in humans, namely the spirit element and the earth element. The spirit element is the highest element, and symbolizes purity, beauty, nobility and goodness. The earth element symbolizes dirt, disgrace and ugliness. If the

earth element is more dominant than the spirit element, then humans will turn into animals, even more despicable than animals. On the other hand, if the spirit element is more dominant, it will display divine qualities in the form of goodness, compassion for others, cleanliness, beauty and nobility. There are two types of humans, humans who are biological objects (Basyar), certain creatures consisting of physiological, biological

and psychological characteristics that are shared by all humans. Humans (human beings) have extraordinary characteristics that cause human members to reach a certain level of humanity. Humans are conscious beings: they feel their own qualities and characteristics, feel the qualities and characteristics of the universe, and feel a connection with this

universe. Basyar is a creature that simply exists, while humans are creatures that become (becoming), which continue to move towards perfection. Humans are creatures

that choose, that is, they are able to fight against the nature and laws that control them, they can also rebel against the needs of their instincts. , physical and

psychological itself. Humans are creatures who have the ability to create, which is a manifestation of God's power in their nature. Humans as liberators, creators and conscious choosers, can save themselves from the determination of nature and history with science. However, to save humans

from the determination of their ego, they need religion and love. As dimensional creatures, who are given a great mission to carry out

on earth, humans need religion. To be able to maintain balance between the poles of the hereafter and the poles of the world.

4. CONCLUSIONS

Iqtishad comes from the Arabic word *qashd*, which literally means "equilibrium" or "a state of equality, balance, or middle". Correspondingly, all theories developed by conventional economics were rejected and discarded. Instead, this school of thought attempted to formulate new theories that were directly extracted and deduced from the Koran and Sunnah. This school of thought was pioneered by Baqir As-Sadr with his phenomenal book: *Iqtishaduna* (Our Economy). This school of thought believes that

economics can never be in line with Islam. The economy remains the economy, and Islam remains Islam. Problems arise because of unequal distribution and injustice. Economic theory should be dedicated from the Qur'an. The two can never be combined because they both come from contradictory philosophies. One is anti-Islam, the other is Islam.

Sadr proposed that Islamic thought needs to be studied and understood before someone can truly carry out an in-depth analysis of the Islamic economic system. In his economic doctrine, according to Baqir Ash-Sadr, he sees that humans have two potential opposing desires (personal and social) so that problems arise and Sadr sees that the

solution is in religion, therefore, religion has a very important role in the Islamic economic system. Conditions in Iran's socio-political situation when Shariati lived was accompanied

by a lot of oppression carried out by the Shah Pahlavi regime. He had the idea that

liberalization, capitalism or socialism could not solve this problem, but that Islam came to save Iran from pressure and oppression.

5. REFERENCES

Amalia Yunia Rahmawati. (2020). Textbook on the history of Islamic economic thought (Issue July).

Biomass, B. F. (2019). Contemporary Islamic Economic School of Thought. *ウイルス*, 52(1), 1-5.

Kambali, M. (2018). The Relevance of Muhammad Baqir Ash-Sadr's Economic Thought. *JES (Journal of Sharia Economics)*, 3(1), 49-58. <https://doi.org/10.30736/jesa.v3i1.35>

Z.R., I. (2018). *Iqtishaduna School in Contemporary Islamic Economic Thought*. <https://www.kompasiana.com/iflahzr/5a950c22bde5755d5f20b573/madzhab-iqtishaduna-dalam-pemikiran-Ekonomi-islam-kontemporer#:~:text=In the iqtishaduna>

madzhab several figures, pioneered by Baqir a

**ECONOMIC THOUGHT OF INDONESIAN MUSLIM SCIENTISTS
(COKROAMINOTO, SYFRUDIN PRAWIRANEGARA, MOH. HATTA, H. ABDUL
MALIK KARIM AMRULLAH)**

**ANGGA CANDRA WINATA¹, MINKHATUL MAULA²,
RIDWAN ABU DJIBRAN³, ARIS SYAFI⁴**

**¹Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID : <https://orcid.org/0009-0005-0224-9517>

**²Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID : <https://orcid.org/0009-0007-5420-469X>

**³Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ORCID : <https://orcid.org/0009-0005-5782-4283>

**⁴Faculty of Economics and Islamic Business, State Islamic University K.H.
Abdurrahman Wahid Pekalongan Indonesia**

ABSTRACT

Islamic economic philosophy has a unique style of thought that changes with the times and eras. The style of Islamic economic philosophy during the Pre-Independence and Old Order eras was distinct from that of Islamic economic thought during the New Order era. Islamic economic thinking, which first appeared during the New Order, has a different approach. The Islamic economic ideas that developed under the New Order were also distinct from those that developed following the New Order's demise. Finding out the economic beliefs of Indonesian Muslim scientists Cokroaminoto, Syafruddin Prawiranegara Moh. Hatta, and H. Abdul Malik Karim Amrullah is the goal of this study. This paper was written using a library research strategy that drew from books and journals on the economic theories of Indonesian Islamic academics. According to the study's findings, there are disparities between each figure in terms of the degree of practical experience and actual application of Indonesian Muslim scientists' economic activities.

Keywords: Thoughts, Economy, Scientists, Difference

1. INTRODUCTION

As far as is known, economic thought first appeared in Ancient Greece. The Greek words *oikos* and *nomos*, which imply the organization or management of a household, combined to form the English word *economy*. Philosophy still includes discussions about economics in ancient Greece. In those days, ideas about economics were often connected to a sense of justice, worthiness, or appropriateness that should be taken into account to build a fair and evenly prosperous society. (Deliarnov : 2015, 11-12) One aspect of economic philosophy that is

sometimes overlooked by academics is the contribution of Muslim intellectuals. This is due to the fact that economists in the West rarely clearly acknowledge their borrowings from the canonical works of Islamic science. This "great gap" in 500 years of economic thought is what Josep Schumpeter referred to (Euis Amalia: 2005, 69). The history of economic theory first appeared in the fourth century BC and was revived when Thomas Aquinas of the Scholastic school debuted in the thirteenth century AD.

The "Great Divide" has made the economic theories of Muslim scholars less well known, even though the peak of Islamic civilization, from the sixth to the twelfth centuries AD, produced many works from Muslim scholars in various scientific fields, including in philosophy, state, medicine, and economics. Islamic figures are credited with the creation of many works in the field of economics between the sixth and thirteenth centuries CE. Take Abu Yusuf, who lived between 731 and 798 CE. His contribution in the field of taxation is considered the canon of taxation as he established the principles of taxation that are still used today, and another example is Ibn Taiymin, who in his book, *Majmu' Fatawa* (1263-1328 CE), outlined the workings of markets and prices. The collapse of Islamic economic theory was caused by colonialism in addition to the Great Divide discussed above. Muslim countries experienced significant political and social difficulties in the early 19th and 20th centuries, especially in their efforts to free themselves from colonialism. The main movements and ideas that developed were how to fight colonialism and achieve independence as the growth of thought in the field of economics was not a major issue. Given the prevailing circumstances, current thinking and theories in economics are focused on political ideologies and societal goals. No attempt was made to develop an all-encompassing Islamic economic philosophy. In that period, Islamic economic theory was pragmatic and compulsive. When the International Conference on Islamic Economics was held in Jedah in 1976, a new chapter in the evolution of Islamic economic thought was opened. The conference, attended by leading Muslim figures, sought to examine how Islamic principles could advance global trade. It is believed that Arab, Persian and Indian traders brought Islam to Indonesia with them, and made Islamic economics a common practice (Hukum & Syariah, n.d.).

2. RESEARCH METHOD

The research method for this article uses the literature method or literature study. Literature studies are used to study reading sources that can provide information that has to do with the problem being studied. Reading, jotting down, and processing research materials are all part of the literature study process, which also involves looking for research information by reading academic texts like encyclopedias and scientific publications. reading scientific journals, reference books, and published materials that are available in libraries and on the internet to find research data or information. Publication materials are accessible online and in libraries. The descriptive analysis method used in this study evaluates the data before providing readers with an explanation and knowledge of the article's content. Relevant to the article's subject matter for readers.

3. RESULTS AND DISCUSSION

1. Islamic Economic Thought of H.O.S Cokroaminoto

1) Biography

On August 16, 1882, Raden Mas Hadji Oemar Said Cokroaminoto was born in Bakur, a village that is part of East Java's Madiun district. The fabled Mount Krakatau eruption occurred in the same year. Many ancient Javanese communities believed that infants born during Mount Krakatoa's eruption would be capable of accomplishing great things in the future. a hopeful

notion that initially looks lofty but later turns out to be true. This was demonstrated by the emergence of Sarekat Islam, which developed rapidly under the direction of HOS Cokroaminoto. SI became the biggest mass organization at that time as a result.

Before becoming known as HOS Cokroaminoto, his family called him Oemar Said. HOS Cokroaminoto has the genetics of a scholar and a bureaucrat, according to his family tree. He was R.M. Tjokroaminoto's son, a Wedana-level government employee in Kleco, Madiun. The R.M. Adipati Tjokronegoro was his grandfather. He had been the Ponorogo Regent. In Ponorogo, his great-grandfather was a well-known academic. Kyai Hasan Besari was his name. Tegalsari Ponorogo is the school's caretaker at Gebang Tinatar Islamic Boarding School. Given his family genealogy, it is not unexpected that HOS Cokroaminoto developed into a successful politician and dependable religious leader.

Hos Cokroaminoto was the second of twelve kids to be born. He was married off by his parents to R. A. Soeharsikin when he was twenty (about 1902), a descendant of R. M. Mangoensoemo, who at the time was Ponorogo's deputy regent. HOS Tjoroaminoto was fortunate to have five children from this union. The individuals in question are Siti Oetari, Oetarjo alias Anwar, Harsono alias Moestafa Kamil, Siti Islamijah, and Soejot Ahmad (Mahardi, 2020).

2) Economic Thought

Tjokroaminoto is renowned as a national leader in religious (Islamic) socialism. He introduced the concept of socialism based on Islam for two reasons. The socialism started by Karl Marx differs from the Islamic socialism started by Tjokroaminoto in its foundation. Marx's scientific socialism was built on his historical materialism theory. The word "Islam" is used in his thought process not just for pragmatic-empirical reasons but also to give the principles of religious socialism a deeper meaning, namely the strengthening of the moral foundation of social objectives. Tjokroaminoto's perspective on ownership differs significantly from socialism's definition of ownership. There are two laws governing property ownership in socialism, according to Tjokroaminoto. The first is that the ownership (eigendon) of the means of production should be transferred to the *gemeenschap*. Second, the *gemeenschap* should decide what should be released or distributed as far as the products are concerned.

Tjokroaminoto disagreed with the above-mentioned socialism concept of property ownership, because, in his view, Islam-based socialism does not regulate private property ownership. Islam strictly controls how people acquire property and how they use it. The maxim "the greatest security for the greatest number of people" thus becomes the guiding philosophy. In short, everyone has the right to own property, but when it comes to land ownership, things are different. For Tjokroaminoto, the existence of land served as the foundation for all output and all significant industrial operations. Therefore, the State should have authority over land ownership. He claimed that this was in line with the example set by the Prophet when he held state power.

Tjokroaminoto was an outspoken opponent of usury. Usury, in Tjokroaminoto's view, is the act of taking advantage of other people's earnings (*meewarde*), and was not just confined to *woeker*, a high interest rate. *Meewarde* includes doing things like taking advantage of others' hard work, not giving them their fair portion of the rewards, and engaging in other similar behavior. From the foregoing argument, it is clear that Tjokroaminoto took the prohibition of usury a step further by viewing it as a means of exploitation of others as well as an addition to the loan (interest). Tjokroaminoto attempted to explain usury by fusing the Islamic notion of usury with Karl Marx's *meewarde* to criticize capitalism. He claimed that because *meewarde* earnings constitute a component of eating usury, they are categorically forbidden by Islam.

Tjokroaminoto derived the idea of meewarde and usury and came to the conclusion that Islam opposes capitalism from its "seed" forward. The application of the fundamental principle, or principle of brotherhood, is shown by the prohibition of usury. Islam categorically forbids usury and the collection of rent (interest) in any way, as it is based on the idea that all of God's creatures are brothers and must support one another. The root of capitalism, "meewarde" or usury, which unmistakably leads to the extinction of humanity and the devastation of the planet. By forbidding it, Islam stops the rise of capitalism, battles it from the start, and eradicates it from the ground up.

Tjokroaminoto provided an explanation of zakat and alms as the application of the values of generosity and fraternity. He claims that the socialistic foundation of the Islamic rule of generosity is as follows: First, it fosters a sense of self-sacrifice and a preference for the needs of the community above one's own. Second, distributing money evenly in the Islamic world because it elevates zakat giving to a fundamental Islamic principle. Thirdly, it influences people's emotions to make them less ashamed of poverty and to make them prefer it to crime. In Islam, certain saints favor a life of squalor.

2. Islamic Economic Thought of Syafrudin Prawiranegara

1) Biography

On February 28, 1911, Syafruddin Prawiranegara was born in Anyer Kidul, Serang. Syafruddin is referred to as "Kuding" by his minangkabau and bantense mixed ancestry.¹⁹⁶ An authority in law, finance, and religion, Syafruddin Prawiranegara is an Indonesian National Hero. Syafruddin Prawiranegara is a Muslim statesman who made significant contributions to the Republic of Indonesia's independence and governmental structure.

On February 5, 1989, Syafruddin Prawiranegara passed away. Arsyad Prawiraatmadja and Noeraini gave birth to Syafruddin Prawiranegara. The mixed blood of Banten flowed in Syafruddin Prawiranegara. His father was a descendant of Patih Haji Raden Haji Chatab Aria Prawiranegara, who had ruled Serang Regency as patih in 1879-1884. His father was still a descendant of an influential nobleman known as the Sultan of Banten, who ruled Banten in the 1890s. Sutan Alam Intan, his maternal great-grandfather, was a devout priayi and descendant of the King of Pagaruyung in West Sumatra; his ancestors came from Minangkabau. Syafruddin Prawiranegara's parents split when he was a year old, and his father later remarried Raden Suwela. When Syafruddin Prawiranegara was seven years old, he met his original mother, but as he was still a kid, he was unaware of it. He got to know the family from his biological mother's side through this encounter. such as Moehammad Mangoendiwirja, his mother's older brother and the sub-district chief at the time in Carenang, Banten. However, his stepmother was friendly to him, and his older sister Siti Maria raised him until they were grown ups, treating them as his own biological children rather than as stepchildren. in order to prevent Syafruddin Prawiranegara from feeling that the mother who had been raising him all this time was not his biological mother.

Syafruddin Prawiranegara and his sister Siti Maria came to understand that they had two mothers who loved them both deeply as they grew older. Syafruddin Prawiranegara was raised in a religious household. Beginning at a young age, he studied the Koran. His father worked as a prosecutor in Serang and was related to Raden Aria Adipati Achmad Djajadiningrat, the Regent of Serang during the Dutch era. Syafruddin Prawiranegara was of noble descent in Banten. Tengku Halimah Syehabuddin, often known as Lily, was Tengku Syafruddin's wife. She was Radja Sahaboeddin's daughter. The union of Syafruddin and Lily finally produced

eight children, four boys and four girls. Aisyah, Salvyah, Chalid, Farid, Chalidah, Faridah, Rasyid, and Yazid were the names given to the first child. Syafruddin decided to become a preacher or da'i in his elderly age. On February 15, 1989, Syafruddin passed away in Jakarta at the age of 77

2) Economic Thought

Between the capitalist and socialist economic systems, Syafruddin Prawiranegara positions the Islamic economic system in the middle. According to Syafruddin Prawiranegara, the fundamentals of the Islamic economic system are the same as those of the economic systems that are dominant in non-Islamic nations. First, both individuals and the community as a whole have the same goal, which is to satisfy life's many requirements. Second, there are shared values, also known as economic motives, according to which no person or group wants to put in more effort than is necessary to meet their requirements. Numerous elements, including geographical conditions, customs, and religion, have an impact on the difference. He defines the Islamic economic system as one that follows the economic principles that direct its operation and is inspired by and constrained by Islamic teachings.

According to Syafruddin Prawiranegara, ownership in Islam serves the aim of seeking Allah SWT's pleasure rather than pursuing the prosperity of possessions and objects. According to Islamic economic theory, humans are both *homo economicus* and *homo religiosus* (Syafruddin Prawiranegara: 2011, 136). In other words, property rights have a societal purpose in addition to being personal rights. Islam recognizes both individual and collective property rights equally, but does not permit the use of a right in a way that disregards the interests of those who are less capable. Islam therefore does not offer a defense for the rise of a brutal capitalism that does not value humanity.

Syafruddin Prawiranegara holds views on usury and interest that diverge from those of economists and Muslim academics in general. In his opinion, bank interest is not usury. He contends that if anyone holds the view that interest is usury, it is because experts are unaware of the role interest plays in boosting local output. Usury was seen as an exploitative system by Syafruddin Prawiranegara in the areas of production, distribution, and consumption. According to Syafruddin Prawiranegara (2011: 375), this interpretation of QS. Al-Baqarah 275 assumes that all forms of trade are permissible. Syafruddin Prawiranegara believes that although trade is a halal activity, it becomes illegal when it is done under duress. Allah justifies making money through commerce, but only if it is done voluntarily and with good faith on the part of both parties.

He holds that transactions based on mutual consent between sellers and buyers, which do not seek to take other people's rights against their will or permission, and which avoid batil and fraudulent behavior are permitted by Allah. These transactions must also be free of any elements of fraud or abuse of power, including political, economic, and other types. Usury, according to Syafruddin Prawiranegara, is defined as any benefit made via a deal or agreement in which one party takes unfair advantage of his or her strong financial position to push his or her weak rival's financial limits. Therefore, the profit made by the robust economy becomes usury if a transaction is not based on mutual consent but rather because one side is obliged to comply since there is no other option (Syafruddin Prawiranegara: 2011, 320). Riba is any form of profit that, on the surface, complies with the law but, in reality, is "exploitation de l'home par l'home" done covertly rather than by coercion.

Syafruddin Prawiranegara began his ideas on zakat by analyzing the class structure. He questioned the Marxist and socialist theories that called for the abolition of class distinctions

through revolution. According to Sjafruddin, there will always be rich and poor in this world as long as there are people. Islam does not support escalating social tensions and class disputes. Islam acknowledges social class disparities, but it also promotes giving through zakat. The zakat problem that needs to be addressed today is that the zakat laws that were established in the 7th century AD may not be suitable for the circumstances of modern society. Such zakat laws, in Sjafruddin Prawiranegara's opinion, are only appropriate for a basic society with a manageable population and a primarily agricultural and zoological-based economy. Additionally, they only recognize a small amount of silver and gold currency at this time (Sjafruddin Prawiranegara: 2011, 238). Due to the fact that situations in modern society are different from those of the people who lived in the 7th century AD, it is important to open a fresh interpretation of zakat (Mubarok, 2021)

3. Islamic Economic Thought of Moh. Hatta

1) Biography

Mohammad Hatta was born on August 11, 1902, in Bukittinggi, according to the Ministry of Education and Culture's (Kemdikbud) official website. A popular comparison between Soekarno and the Indonesian independence fighter known as Bung Hatta is made. Bung Hatta is renowned for being a liberation warrior as well as an organizer, political party activist, statesman, proclaimer, cooperative pioneer, and Indonesia's first vice president. Hatta was Muhammad Djamil and Siti Saleha's second child. Heikh Abdurrachman or Sheikh Batu Hampar, a sizable and well-respected scholar in West Sumatra at the time, was his grandfather. Hatta departed Minang during his adolescent years to finish his education at the Prins Hendrik School of Commerce in Batavia. Hatta relocated to the Netherlands in September 1921 to enroll at Handels Hogeschool, which is today known as Erasmus University Rotterdam. Hatta was familiar with and had led organizations in the Netherlands that sought independence from colonization.

Hatta was imprisoned because of his political actions. While in Europe, Hatta not only concentrated on the movement but also expanded his understanding of cooperation. According to reports, he traveled to several Scandinavian nations, notably Denmark, to learn more about the five economic tenets that the Indonesian Association in the Netherlands had established under Hatta's direction. "Advancing agricultural cooperatives and people's banks" is one of them. After that, Hatta came back to the nation in July 1932. He continued to be enthusiastic about politics and even increased it.

Hatta was imprisoned by the Dutch colonial administration several times before being sent into exile. The constant effort was successful. On August 17, 1945, Hatta and Soekarno declared Indonesia's independence. In addition, he was chosen to serve as President Soekarno's First Vice President of the Republic of Indonesia (Detik.com, 2023).

Hatta was involved in politics but also kept an eye on the economy. The cooperative movement is being supported by one of them. He gave several seminars, produced scholarly articles and books on economics and cooperatives as a result of his background, which is still tied to economics. On July 17, 1953, at the Indonesian Cooperative Congress in Bandung, West Java, Hatta received the honorary title "Father of Indonesian Cooperatives" even in exchange for his contributions.

In 1951, Moh. Hatta spoke on the radio to commemorate Cooperative Day. The 1971 book "Building Cooperatives and Building Cooperatives" presented one of his ideas on cooperatives.

At the Indonesian Cooperative Congress in Bandung in 1953, Moh Hatta was given the honorary title "Father of Indonesian Cooperatives."

Although Moh. Hatta is referred to as the "Father of Indonesian Cooperatives," he did not create the country's first cooperative. The first cooperative in Indonesia was established in 1886 by R. Aria Wiraatmadja, a Purwokerto patih. Under the name Hulf Sparbank, this cooperative operated as a savings and loan institution.

After spending 11 days in the hospital at Cipto Mangunkusumo Hospital, Moh. Hatta passed away on March 14, 1980. He was laid to rest at Tanah Kusir Cemetery in Jakarta during a state funeral presided over by Adam Malik, who was Indonesia's vice president at the time. President Soeharto named Moh Hatta an Indonesian proclinator hero in 1986 and a National hero in 2012 in recognition of his tremendous contributions to achieving Indonesian independence. (Parasati, 2023).

2) Economic Thoughts

Personally Hatta was not only a politician but more than that he was a genuine scholar, especially in the fields of economics and constitutional law. As for Hatta's thoughts on Islam, including Islamic economics, although not many. Hatta revealed that Muslims who perform worship, read Surah Al-Fatihah no less than 17 times a day, who understands the content and meaning of Surah Al-Fatihah in depth, there is guidance on what the purpose of his life should be and how he must fight on the path of Allah and where he gets the strength to fight.

The Indonesian people call Muhammad Hatta, also known as Bung Hatta, the father of the country's economic development. Bung Hatta's influence on Indonesia's economic growth cannot be dissociated. One of the proclimators of Indonesian independence is Bung Hatta. His ideas gave rise to a number of ideas, such as populist economics, political economic sovereignty, and the cooperative movement. The concept, guiding principles, and objectives of Indonesia's economic path were significantly influenced by Bung Hatta. The popular sovereignty advocated by Bung Hatta is very dissimilar from the popular sovereignty practiced in the West. Hatta stressed that individualism and liberalism were at the heart of popular sovereignty in the West. In contrast, the foundation of popular sovereignty in Indonesia is a sense of kinship-based community. Both of these are pertinent to Indonesia's social and cultural landscape.

Hatta's idea of democracy in Indonesia emphasises the common interest while also being concerned with cohesion and the common interest. Article 33 of the 1945 Constitution (UUD), which is a cornerstone of nationality and applies the concept of democracy, was later changed from 3 points to 5 points as the document evolved.

Hatta's theory of Islamic economics is not a compromise between the capitalist and communist economies, which have started to be abandoned and questioned by international economists since the idea is ultimately harmful to the populace. Hatta vehemently opposed both capitalist and communist economic theories from the start. Hatta hoped that his approach to economics would serve as a compromise in Indonesia's economic transformation.

The third path in the economy is anticipated to be Hatta's economic theory with this grasp of Islamic Economics. In constructing the national economy, Hatta has stated that the prosperity of the people, not just a select few, is given priority. Everyone is expected to participate in production and own all assets in the prosperity that is envisioned. It relates to the first sentence of Article 33 of the 1945 Constitution, which states that all economic containers must be included in the economy, including cooperative businesses as well as state- owned enterprises

(BUMN) and privately owned commercial units. Hatta's ideas are the concept of populist economy where the economic concept offered and implemented in the 1945 Constitution contains the values of Pancasila and is largely the concept of Islamic economics.

First, it firmly upholds the values of justice and prosperity in society where economic activities must be carried out by all Indonesian citizens by fostering a sense of kinship, reciprocal cooperation, and no interference from the colonial nation. This is intended to free the Indonesian people from the shackles of the colonizers. Second, because this idea derives from ancestral culture, which becomes the soul of every grain in Pancasila, and the opening of the 1945 Constitution, the people's economy is in accordance with Pancasila, which is the foundation of the state. Third, the people's economy as it is implemented and grown through cooperatives is still important because cooperatives' function as the foundation and backbone of the national economy plays a crucial strategic role in reviving the country's economic conditions.

Additionally, there is the idea of kinship, or the spirit of *ukhuwah*, which places a shared responsibility on progress, interests, and success. This is in accordance with Article 33, Paragraph 1 of the 1945 Constitution, which states that "the economy is structured as a joint effort based on the principle of kinship," i.e., that the economy is not to be allowed to develop on its own as in the concept of a capitalist economy. Due to the way it governs and values congregational work, or mutualism, Article 33 of the 1945 Constitution is distinctly Islamic. The concept of kinship is also frequently referred to as *ukhuwah*. Additionally, Article 34 of the 1945 Constitution states that "The State is responsible for the care of the destitute and abandoned children.

Bung Hatta wanted the Islamic principles he incorporated into the 1945 Constitution for the general populace, allowing them to be practiced by everybody. Islamic principles must also serve to advance human welfare. The Indonesian economic system must also contribute to the general well-being of the populace.

4. Islamic Economic Thought of H. Abdul Malik Karim Amrullah 1) Biography

Haji Abdul Malik Karim Amrullah was born on February 17, 1908, in the Indonesian village of Molek, Mininjau, West Sumatra. He is more well known by the nickname HAMKA, which stands for his name. He passed away on July 24, 1981, in Jakarta. Later, he was given the nickname Buya, which is derived from the Arabic word *abi*, *abuya*, which means "my father" or "someone who is respected," and is used for Minangkabau people.

Haji Abdul Malik Karim Amrullah (HAMKA) is the son of Dr. Syaikh Abdul Karim Amrullah (W. 1945 AD), also known as Haji Rasul, who is a lineal descendant of Abdul Arif, also known as Haji Abdul Ahmad and known as Tuanku Pauh Pariaman Nan Tuo, one of the Paderi heroes. After returning from Makkah in 1906, Syaikh Abdul Karim Amrullah founded his movement, which is considered to be the forerunner of the Islamic Movement (Tajdid) "Young People" in Minangkabau. In his movement, Syaikh Abdul Karim Amrullah fought against the teachings of Rabithah, which is a movement that portrays the instructor in memory as one of the systems or ways believers of tarekat will adopt when they begin conducting *suluk*. In addition, he offered further viewpoints on the subject of *khilafiyah*.² While Siti Safiyah binti Gelanggar, his mother, who held the title of Bagindo Nan Batuah, passed away in 1934.

On April 5, 1929, Hamka wed Siti Rahma binti Endah Sutan. His relationship with Siti Rahma went smoothly and joyfully. He had twelve kids in total. Among them were Hasyim, Husna, Fatiyah, Helmi, Syakib, Azizah, Fachry, and Zaki. They also included Rusydi, Irfan, Aliyah,

Afif, Hasyim, Husna, and Syakib. Hamka and Siti Rahma were married when Hamka was 21 and Rahma was 15. Eight months after the passing of his first spouse, on August 19, 1973, Hamka remarried Hj. Siti Khadijah from Cirbon, West Java. He had no offspring from his second marriage because of his advanced age.

Hamka started his schooling as a young child by studying the Qur'an at his parents' home until he was proficient. The family next relocated to Padang Panjang, the hub of the Minangkabau youth movement in 1914, from Maninjau. Hamka began attending a local school when he was seven years old, as did the majority of kids his age. Hamka was enrolled by his father in the Diniyah (afternoon) school that Zainuddin Labay el-Yunusi opened in Pasar Usang Padang Panjang in 1916. Hamka attended the local school in the morning, the newly opened Diniyah school in the afternoon, and the Koran study class in the evening. Hamka spent his childhood engaging in similar regular routines.

When his father returned from his first trip to Java in 1918 AD, when he was 10 years old and had just had his circumcision in his hometown of Maninjau, the surau Jembatan Besi where his father had previously taught religious lessons under the previous system was changed into a madrasa that would later be known as the "Thawalib School." Hamka has since observed his father's efforts to disseminate his views and beliefs. Hamka's father yearned for him to become a scholar like him, which gave rise to his desire. Hamka left the rural school after being accepted to Thawalib School. Here, Hamka pursued his Arabic and religious studies.

Hamka also attended sermons delivered by eminent experts like Syaikh Ibrahim Musa at Bukit Tinggi in surau or mosques.⁸ Buya Hamka, at 16 years old, left Yogyakarta for Java at the end of 1924. He met HOS Tjokroaminoto, Ki Bagus Hadikusumo, R.M. Soerjopranoto, and H. Fakhruddin there, who were holding movement cases at Gedong Abdi Dharmo in Pakualaman, Yogyakarta, and studied the modern Islamic movement with them. From these, Buya Hamka was able to draw parallels between the Islamic Union and the Muhammadiyah Social Movement, two prominent Islamic political movements.

After spending some time in Yogyakarta, Hamka traveled to Pekalongan to visit her teacher and A. R. Sultan Mansur, who at the time served as chairman (Voorzitter) of the Muhammadiyah branch in Pekalongan. In addition to meeting Citrosuarno, Mas Ranuwiharjo, and Mas Usman Pajutomo there, Hamka learned about the work of a young man by the name of Mohammad Roem.¹⁰ So, between 1916 and 1924, Buya Hamka's total time spent in formal schooling was just around seven years longer (Iv et al., 2016)

2) Economic Thoughts

The following researchers have undertaken many investigations that are linked to Hamka's ideas regarding Islamic economic values: In his 2010 essay, Abdul Hafiz bin Hj Abdullah makes a case for social justice and Islam. Focus on the Importance of Zakat with Special Attention, Per Hamka's Opinion in Tafsir Al-Azhar. In particular, this study aims to provide light on Hamka's perception of the recipient categories, particularly the muallaf, musafir, and fi sabilillah, in terms of their zakat obligations and significance. The definition of zakat and the urgency of zakat in the context of social justice are a few of the topics that are covered. In conclusion, it is claimed that the role of zakat is crucial for social justice since it reduces inequality, apostasy, and concepts that are contrary to Islam.

In Hamka's Thought on Moral, Sudin (2011) attempted to illuminate Hamka's understanding on morality. Hamka allegedly avoided using the word "morals" in his books in favor of phrases like moral science, character science, ethics, and other synonyms. Sudin claims that Hamka employs terminology inconsistently, leading to a range of possible interpretations. Hamka does,

as previously mentioned, occasionally generalize about moral philosophy, morality, and ethics. He asserts that all of Hamka's ideas, even those in the area of moral philosophy, are based on religious principles, with a focus on the necessity of preserving tawhid, the doctrine of the unity of God. However, Hamka does not approach religious texts in a doctrinal-normative manner; rather, he examines religious doctrine rationally, including how it appears to be both religious and moral. This distinguishes Hamka's moral philosophy from those of other philosophers, particularly those in the West.

In his 2015 essay, "Muhammad Yusry Affandy Bin Md Isa: Appreciating Fiqh Zakat in Waking Up the Ummah," According to Hamka's perspective, the execution of zakat, as required by Allah SWT, will result from a comprehensive understanding of fiqh zakat and have a significant impact on the perpetrators. In his writings, particularly Tafsir al-Azhar, Hamka is said to have emphasized the demand for worship responsibilities, including zakat. This qualitative study intends to clarify and examine HAMKA's viewpoint on the value of fiqh zakat and how it contributes to the development of the ummah. According to the study that has been done, Hamka strongly encourages Muslims to investigate the commandment of zakat with social awareness and science. He also questioned the practice of performing zakat without showing gratitude, saying that it violated the intent of a religious act. According to Hamka, if the zakat requirements are interpreted in accordance with the Qur'anic teachings, they will have a variety of beneficial effects on the ummah.

In HAMKA's (Haji Abdul Malik Karim Amrullah) 2009 ethical theory, Zainuddin Arifin stated: The goal of this study, which is a contribution to Indonesian Islamic education, is to identify and rephrase the ethical framework developed by Hamka. Hamka's ethical perspective was formed as a result of at least two internal and external sources. Internal factors include direct influences from the Minangkabau culture, society, and familial environment. While outside forces—including his professors, prominent Indonesian Muslim thinkers, and other contemporary Muslim reformers—have a significant influence. It is then claimed that the four ethical concerns Hamka brought up—religious ethics, personal ethics, social ethics, and happiness ethics—can reveal the essence of his ethics. Additionally, it is discovered that Hamka made a significant and dominant ethical contribution to Indonesian Muslims in the area of Islamic education. Hamka contributed to the reconstruction of the educational infrastructure in the sphere of Islamic education, moving from traditional education to modern education.

In *Ethics in Modern Life: A Study of Hamka's Sufistic Thought*, Novi Maria Ulfah & Dwi Istiyani (2016) claim that Sufism in the modern sense for Hamka is the application of various attributes, specifically: qanaah, sincerity, readiness to be impoverished but still joyful in working. A Sufi in the current era must also put in a lot of effort with Allah SWT's goal. This study also outlines the ethical requirements for a variety of occupations, including those in law, medical, education (for both instructors and students), government, business, and economics. According to Hamka, someone in the crowd has genuinely become a Sufi if certain virtues in various sectors can be upheld. This study explores Hamka's writings on ethics and the establishment of manners (Hakim, n.d.).

4. CONCLUSIONS

Islamic philosophical ideas are present in the economic thinking of Indonesian Muslim leaders from various periods, although there are differences. Tawhid then becomes the basis of all values, with intellectual principles governing all economic activity. These numbers form the principles of Islamic philosophy, which serve as standards or reference points for achieving the goals of Islamic economics. Brotherhood, equality and unity, justice, and salvation are values

derived from the four numbers in the diagram mentioned above. These principles come together to form a value system that influences how people respond in economic situations.

In the direct economic activities of Indonesian Muslim scholars, the differences between the thought of the figures are more apparent. The atmosphere of the times and the background of each figure are influential in this regard. The ideas that developed were a reaction to the sociopolitical environment of the time, and subsequently impacted on a number of forms of Islamic economic theory. While there are many different schools of thought, it is important to remember that they all share the same goal of achieving *maslahah*. These variations actually expand the scientific toolkit of Indonesian Islamic economics.

5. REFERENCES

- Detik.com, T. (2023). Bapak Koperasi Indonesia Mohammad Hatta: Sosok dan Sejarahnya. DetikNews.
- Hakim, R. (n.d.). Haji Abdul Malik Karim Amrullah (HAMKA) dan Ekonomi Islam : Studi Pada Karya Keadilan Sosial dalam Islam. 58–70.
- Hukum, A. J., & Syariah, E. (n.d.). Al-Muamalat Jurnal Hukum Ekonomi Syariah. 36–51. Iv, B. A. B., Buya, B., Tafsir, K., Keluarga, R., Abdul, H., Karim, M., Ahmad, A., Abdul, S., & Amrullah, K. (2016). HASIL DAN PEMBAHASAN. 15(1), 37–76.
- Mahardi, D. P. (2020). INSTITUT AGAMA ISLAM NEGERI (IAIN) PONOROGO.
- Mubarok, M. S. (2021). BUKU AJAR SEJARAH PEMIKIRAN EKONOMI ISLAM (M. T. Abadi (ed.)).
- EUREKA MEDIA AKSARA, MARET 2021 ANGGOTA IKAPI JAWA TENGAH.
- Parasati, M. (2023). Biografi Moh. Hatta, Tokoh Proklamator dan Bapak Koperasi Indonesia. Tokopedia.Com.

USE OF CUT HAIR IN THE PURIFICATION OF STREAMS FROM
OIL-BASED WASTES
KESİLEN SAÇLARIN AKARSULARIN YAĞ BAZLI ATIKLARDAN
ARINDIRILMASINDA KULLANILMASI

Berra ALGIN¹, Sadife DEMİRAL²

¹ÖĞRENCİ, MEB, SOSYAL BİLİMLER 0009-0002-0675-7146

²ÖĞRETMEN, MEB, EĞİTİM BİLİMLERİ, 0000-0003-3888-0413

Özet

Günümüzde ekolojik dengenin bozulmasına yol açan eylemlerin sonucunda yaşanılabilir bir çevre için yeni arayışlar gündeme gelmiştir. Bu arayışlar içerisinde doğal su kaynaklarımızı kirlilikten arındırmak için yapılan çalışmalar ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde ve dünya genelinde olmak üzere pek çok su kaynağı yağ bazlı atıklara maruz kalmaktadır. Suların yağ bazlı atıklardan arındırılması için kesilen saçların kullanılması etkili bir çözüm olarak görülmektedir çünkü saç sahip olduğu yapısı ve yüzeyi sayesinde bol miktarda yağ toplayabilir. Daha önceki yağ bazlı atıkların temizliği için kesilen saçların kullanılması sürecinde kılıf olarak naylon çoraplar kullanılmıştır. Fakat naylon sürdürülebilir tekstil ürünü olmamasıyla birlikte başka bir su kirliliği sorununu da beraberinde getirebilecek bir tekstil üründür. Yapılan literatür taramaları ve araştırmalar sonucu kenevir bitkisinin sürdürülebilir tekstili desteklediğini ve yeni bir su kirliliğini ortaya çıkarmayacağı tespit edilmiştir. Sonuç olarak kesilen saçların akarsulardaki yağ bazlı atıkların temizliğinde kullanılması sürecinde kılıf olarak kenevirde elde edilmiş kumaşlar sayesinde oluşturulan kılıfların kullanılması uygun olacağı kanısına varılmıştır. Tarafımca yapılan deney sonucunda da kenevir kumaşının dikilerek kılıf haline getirilmesi ve bu kılıfın toplanan kesilmiş saçlar ile doldurulması sonucu oluşturmuş olduğum filtrenin sudaki yağı çekip temizlediği görülmüştür. Bu araştırmalardan yola çıkarak başta ülkemizdeki akarsular olmak üzere içerisinde yağ bazlı atık bulduran doğal su kaynaklarımızın yağ bazlı atıklardan arındırılması için oluşturmuş olduğum filtrenin geliştirilerek kullanılmasını önermekteyim.

Anahtar Kelimeler: Atık Saç, Kenevir, Filtre, Yağ Bazlı Atıklar

ABSTRACT

Today, as a result of the actions that lead to the deterioration of the ecological balance, new searches for a livable environment have come to the agenda. Among these searches, studies to purify our natural water resources from pollution come to the fore. Many water resources in our country and around the world are exposed to oil-based wastes. Using cut hair to purify water from oil-based wastes is seen as an effective solution because hair can collect plenty of oil thanks to its structure and surface. In the previous process of using cut hair for cleaning oil-based wastes, nylon stockings were used as a cover. However, nylon is not a sustainable textile product and it is a textile product that can bring another water pollution problem. As a result of the literature reviews and researches, it was determined that hemp plant supports sustainable textiles and will not cause a new water pollution. As a result, it has been concluded that it would be appropriate to use the sheaths created by the fabrics obtained from hemp as sheaths in the

process of using the cut hair in the cleaning of oil-based wastes in rivers. As a result of the experiment conducted by me, it was seen that the filter I created by sewing hemp fabric into a sheath and filling this sheath with collected cut hair attracted and cleaned the oil in the water. Based on these researches, I suggest that the filter I have created should be developed and used in order to purify our natural water resources, especially the rivers in our country, which contain oil-based waste, from oil-based wastes.

Keywords: Waste Hair, Hemp, Filter, Oil Based Wastes

1. GİRİŞ

Günümüzde hızla artan nüfus, sağlıksız kentleşme ve tarım ilaçları gibi ekolojik dengenin bozulmasına yol açan eylemlerin sonucunda insan ve diğer canlıların yaşanabilir bir çevre içerisinde varlık ve gelişmelerini sürdürebilmeleri için birtakım arayışlar gündeme gelmiştir. Bu arayışların ardından bilimsel bulgular, veriler ve yeni kavramlar önem kazanmaya başlamıştır. Kavramların önem kazanmasıyla birlikte doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında ekolojik dengenin önemi amacı altında su kirliliğinin önlenmesine yönelik yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir.

Su kirliliği birkaç daldan incelenir. Yüzeysel sularının kirliliği, yer altı sularının kirliliği, mikrobik kirlilik ve kimyasal kirlilik bu dallara örnektir. Bunlardan yüzeysel sularının kirliliği gözle görülebilen kirliliktir. İnsan tüketimi sonucu karşımıza sıklıkla çıkan su şişeleri, plastikler ve diğer atık ürünler buna örnektir. Bir diğer kirlilik de su yüzeyinde yüzen, suya ve yaşam alanlarını etkileyen yağ ve benzin atıklarından oluşan kirliliktir (TEMA VAKFI, 2015). Yüzeysel sularının kirlenme sebebi olarak organik su kirleticileri görülebilir. Organik su kirleticilerinden bazıları; petrol hidrokarbonları, benzin, dizel yakıt, jet yakıtı, fuel oil ve motor yağıdır. Bu organik su kirleticileri yağ bazlı atıklar olarak tanımlanır.

Dünya üzerinde yağ bazlı atıklara maruz kalmış birçok deniz, okyanus gibi su kaynakları bulunmaktadır. Deepwater Horizon petrol sızıntısı ise dünya üzerindeki suların yağ bazlı atıklara maruz kaldığının en önemli ve en belirgin göstergesidir. Ülkemizde de içerisinde yağ bazlı atık bulunduran denizler, nehirler ve çaylar bulunmaktadır. Buna Kütahya ilinin doğusundan Eskişehir ilinin içinden geçen Porsuk çayı örnek olarak verilebilir. Porsuk Çayı havzasında bulunan çeşitli illerimizden gelen atıklar yüzünden Porsuk Çayımız kirlenmektedir. Porsuk Çayı, Kütahya Pissu Arıtma Tesislerinden gelen deşarj ile kirlilik yükü yoğun bir şekilde artmaktadır. Bunu şeker fabrikası, cam fabrikası, azot fabrikası ve termik santrali atıkları izlemektedir. Porsuk Baraj Gölü'nde dinlenerek kirlilik yükünü bir miktar azaltan Porsuk Çayı, Eskişehir bölümündeki tekstil sanayisinin atıkları, lokomotif fabrikasının atıkları, şeker fabrikasının atıkları, organize sanayi atıkları, yağ sanayi fabrikasının atıkları, süt fabrikalarının atıkları ve kanalizasyon atıklarının Porsuk Çayına dökülmesi bu kirlenmenin sebepleridir (DSİ, 1998: Koyuncu. 2005'ten). Mevcut durumu sebebiyle Porsuk Çayı ülkemizde içerisinde yağ bazlı atık bulunduran su kaynaklarımıza örnek olarak gösterilebilir.

Sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi sorunuyla birlikte dünya üzerinde bu probleme yönelik birtakım fikirler ortaya atılmıştır. Bu fikirlerden biri ise 2010 yılında Meksika Körfezi üzerinde gerçekleşen petrol faciası sonucu ortaya çıkmıştır. Meksika'da bulunan kuaförlerden bazıları bu sorunun çözümü için doğal yağ depolayıcı olan saç ve tüy kullanımını öne sürmüşlerdir. Fikrin sahibi olan kuaför Phil McRory'nin bu çözümünü ise Amerikan Çevre Koruma Dairesi 'de deneyip onaylamıştır. Kampanyaya destek veren bir başka kuaför Lisa Gautier ise "Saçımızı yıkarken, saç yağlandı için, yağ topladığı için şampuanlıyorsunuz. Saç kökleri ve telleri, muazzam yüzeyleri sayesinde bol miktarda yağ toplayabilir, bunu yaparken

sünger gibi de şişmezler. Petrol de bir tür yağ olduğuna göre, saç ve tüy bunu emmeye en uygun malzemelerden biri." diyerek fikrini açıklamıştır. (BBC NEWS, 2010).

Atık saç doğaya karışırken yıllar içerisinde yağmurla ve toprakla etkileşerek çözülmeye başlar. Çözünme esnasında da içerdiği karbon, nitrojen ve sülfürü tekrar doğaya bırakır. Sudaki nitrojen ve sülfür oranlarının değişmesi, ötrofikasyon adı verilen besin maddelerinin büyük oranda artması sonucu, plankton ve alg varlığının aşırı şekilde çoğalması problemine sebep olmaktadır (Çam, 2015) . Başka bir problem ise saçların çöplüklerde birikmesidir. Çöpler yakılırken içerisinde bulunan saçlar yandığında atmosfere amonyak, sülfür dioksit, karbonil sülfid, hidrojen sülfid, fenoller, piroller ve piridinler karışır. Bu nedenle saçlar çöplüklerde biriktirilmemeli ve ekolojik dengenin korunumu için yapılacak eylemlerde kullanılması gerekmektedir. İrlanda ve Britanya'da da kesilen saçlar sulardaki yağ bazlı atıkların temizliğinde kullanılmaktadır. Geriye kalan kesilen saçlar ise gübre olarak kullanılması için çiftçilere verilmektedir. Malç olarak veya kompost yığımında kullanılan insan ve hayvan kılı toprağa çok ihtiyaç duyduğu azotu sağlamaktadır. Hayvan gübresinin içerdiği nitrojen miktarı yüzde 0,3 civarındayken, insan saçının nitrojen miktarı yüzde 16'ya kadar ulaşabiliyor. Saç, bu özelliği sebebiyle gübre olarak kullanılması için de kaçınılmaz bir sebep oluşturuyor. Hayata geçirilen bu faaliyetler sonucu elde edilen veriler atık saçların veya hayvan tüylerinin çevre yararına kullanılabilirliğini göstermektedir

Görsel 1. Kesilen saçlar naylon çoraplara doldurulmas

Kaynakça: <https://gaiadergi.com/saclari-geri-donusumde-kullanmanin-yollari/>

Deepwater Horizon petrol sızıntısında ve İrlanda, Britanya gibi ülkelerde uygulanmış sulardaki yağ bazlı atıkların temizliği sorununa çözüm için kuaförler tarafından toplanan kesilmiş saçlar, sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi sürecinde naylon çoraplara doldurmuş ve yağ bazlı atıkların bulunduğu bölgeye dizilerek uygulanmıştır (BBC NEWS, 2010). Naylon malzemeler doğada bozulmaya başladıklarında çevreye zararlı kimyasal maddeler yaymaktadır. Bu maddeler toprağa, suya karışarak denizleri gölleri akarsuları kirletip ekolojik dengeyi bozmaktadır. Bu da sürdürülebilir çevre için risk haline geldiğini işaret eden yeni bir göstergedir. Bir tekstil ürünü olan naylon çorap mikroplastik içermektedir ve kullanımına bağlı olarak ise havaya, suya, çevreye mikroplastik parçacıklar saçıp bunu doğaya salmaktadır. Bitkiler, kara ve deniz canlıları ile insanlar, çok küçük bu plastik parçacıkları yaygın olarak yiyor, içiyor, soluyor (Aslan, 2018). Bu eylemler sonucunda da çevre sorunları ortaya çıkıyor. Sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi sürecinde de ekolojik denge korunumu adı altında yaşanılabilir bir çevre arayışı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle tekstil ürünlerinin sürdürülebilirliği de oldukça önemlidir. Sürdürülebilir tekstil üretimi içinse kenevir bitkisinden elde edilen liflerin kullanılması uygun olacaktır. LCA analizlerinde organik olarak üretilen

kenevir lifinin pamuk ve poliesterden daha çevreci bir lif olduğu kanıtlanmıştır (Hansen ve Schaltegger, 2016). Kenevir lifleri, pektin zank ile bir araya gelen elementer liflerden oluşur. Yüksek su tutma kapasitesine sahip pektik maddeler polisakkarit türevleridir. Kenevir lifinde pektin primer duvar ve orta lamel mevcuttur. Suda çözünmez formdaki pektin, pektik asidin kalsiyum, magnezyum ve demir tuzları olarak bulunur. Günümüzde kenevir endüstrisi sonuna kadar çevreyi koruma garantisi veren yaşam döngüsüne sahip yeni nesil malzemelere odaklanmaktadır. Çevresel sorunlar ve petrol krizi de bu çalışmaları gerekli kılmaktadır (Linen and Hemp Community Europe Report, 2010). Ülkemizde de kenevir tarımının ekolojik dengenin korunumu adına yapılacak faaliyetlerin desteklenmesi ve belirli ölçülerde kenevir tarımına izin verilmesi hem ekonomik hem de ekolojik açıdan bizlere fayda sağlayacağı söylenebilir.

2. Materyal ve Yöntem

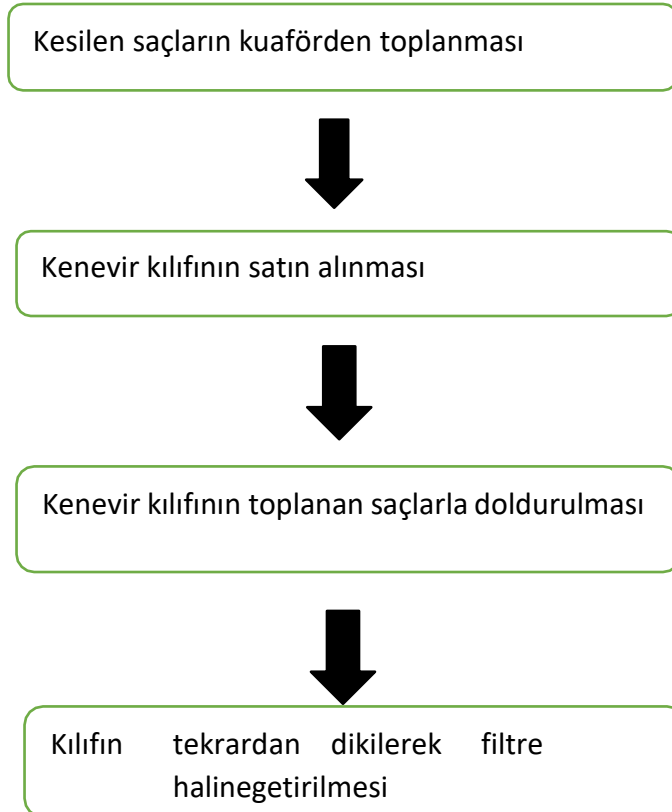
2.1. Materyal

Bu çalışmada ekolojik dengenin korunması amacıyla başta akarsular olmak üzere ülkemizdeki doğal su kaynaklarının yağ bazlı atıklardan arındırılması için oluşturulan filtrenin yapımında kullanılan saçlar, Eskişehir’de bulunan yerel bir kuaförden tedarik edilmiştir. İnternet aracılığı ile satın alınmış kenevir bitkisinden elde edilen kılıf, dikiş iğnesi ve dikiş ipliği ile dikilmiştir. Su numunesi üzerinde yapılacak test için bir market zincirinden bitkisel yağ temin edilmiştir. Ardından deneyin test edilmesi için yerel bir mağazadan cam akvaryum satın alınmıştır. Fotoğraflama işlemi fotoğraf makinesi ile gerçekleştirilmiştir.

2.2. Yöntem

2.2.1 Kesilen Saçlar ve Kenevir Kumaşından Filtre Yapımı

Kesilen saçlar ve kenevir kılıfından oluşan filtre yapımı için şekildeki iş akım şeması izlenmiştir

2.2.1.1. Kesilen saçların kuaförden toplanması

Eskişehir ilinde bulunan yerel bir kuaförden Görsel 2'deki kesilen saçlar toplanmıştır. Toplanan saçların belirli bir miktarı Görsel 3'te gösterildiği gibi yapılacak olan deney için ayrılmıştır. Yapılan aşamalar fotoğraflanmıştır.

Görsel 2. Toplanan saçlar

Görsel 3. Ayrılan saçlar

2.2.1.2. Kenevir kılıfının satın alınması

Görsel 4 ve Görsel 5'te gösterilen, eni 18 santimetre ve boyu 12 santimetre olan kenevir kumaşından elde edilen kılıf internet aracılığı ile satın alınmıştır.

Görsel 4. Kılıf

Görsel 5. Kılıf

2.2.1.3 Kenevir kılıfının toplanan saçlarla doldurulması

Kenevir kılıfı, deney için ayrılmış olan kesilen saçlar ile Görsel 6'da gösterildiği gibi doldurulmuştur. Doldurulma işlemi fotoğraf makinesi yardımıyla fotoğraflanmıştır.

Görsel 6. Hazırlanılan kılıfın toplanan saçlarla doldurulması

2.2.1.4 Kılıfın tekrardan dikilerek filtre haline getirilmesi

Kılıfın kesilen saçlar ile doldurulmasının ardından Görsel 7’de gösterildiği gibi dikiş ipliği ve dikiş iğnesi yardımıyla dikilerek deney için kullanılmak üzere filtre haline gelmiştir.

Görsel 7. Kılıfın ağzının kapatılması

2.2.2 Akvaryumun satın alınması

Yapılacak olan deneyin gerçekleştirilmesi için bir mağazadan Görsel 8’deki uzun kenarı 50 santimetre, kısa kenarı 20 santimetre ve yüksekliği 30 santimetre olan dikdörtgen prizması şeklinde cam bir akvaryum satın alınmıştır.

Görsel 8.Cam Akvaryum

1. Proje İş-Zaman Çizelgesi

İşin Tanımı					
	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat
Literatür Taraması	x	x	x	x	
Arazi Çalışması				x	
Verilerin Toplanması ve Analizi				x	
Proje Raporu Yazımı				x	x

2. Bulgular

4.1 Akvaryumun doldurulması

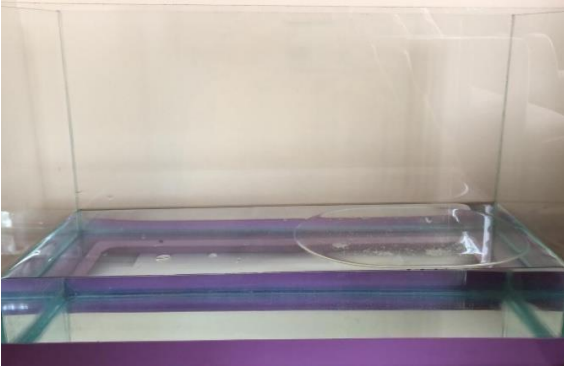
Alınan akvaryum 10 litre su ile doldurulmuştur (Görsel 9). Ardından 100 mililitrelik bitkisel bir yağ ile kirletilmiştir (Görsel 10). Kirletilen su, Görsel 11 ve Görsel 12'deki görünümünü almıştır.

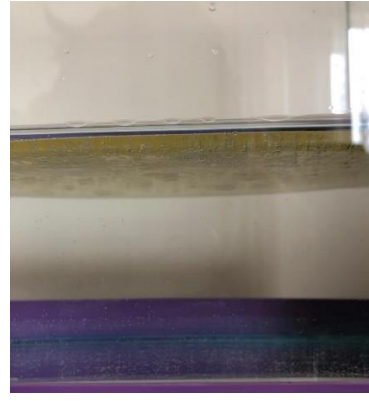
Görsel 9. Suyla doldurulmuş akvaryum

Görsel 10. Suyun bitkisel yağ ile kirlenmesi

Görsel 11. Bitkisel yağ ile kirlenmiş su

Görsel 12. Bitkisel yağ ile kirlenmiş su

4.2 Hazırlanan filtrenin kullanımı

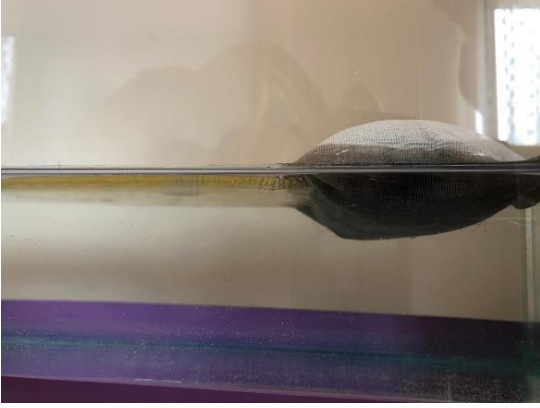
Su bitkisel bir yağ ile kirlendikten sonra hazırlanan kenevir kumaşı ve kesilen saçlardan oluşan filtre suyun içerisine bırakılmıştır (Görsel 13).

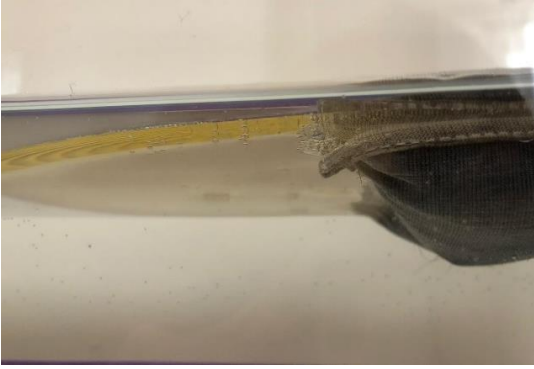
Görsel 13. Filtrenin kirlenmiş suya bırakılması

4.3 Filtrenin sudaki yağı temizlemesi

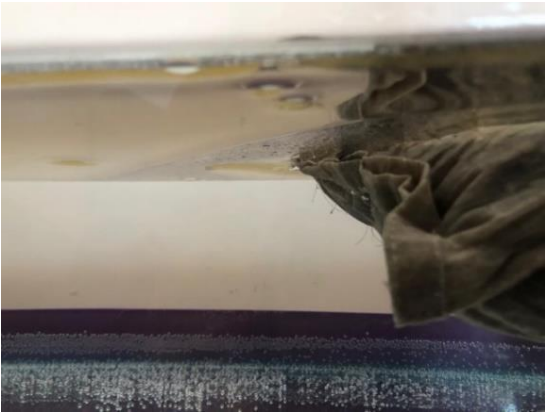
Kenevir kumaşından elde edilen kılıf ve kesilen saçlar ile oluşturulan filtre altı dakika içerisinde konulduğu yerdeki bitkisel yağı Görsel 14, Görsel 15 ve Görsel 16'da gösterildiği gibi çekip temizlemiştir.

Görsel 14. Filtrenin sudaki yağı temizlemesi

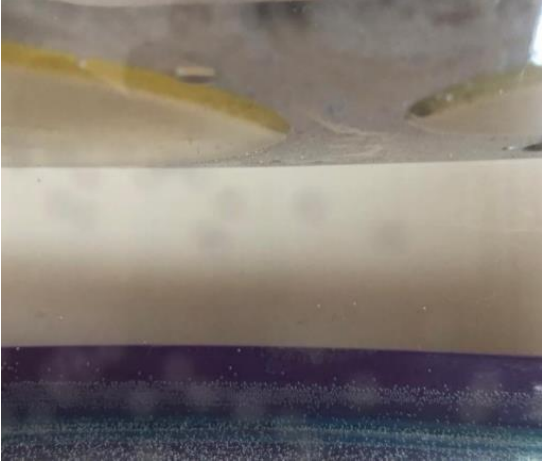

Görsel 15. Filtrenin sudaki yağı temizlemesi

Görsel 16. Filtrenin sudaki yağı çekmesi

Altı dakika sonunda filtre kirlenmiş su üzerinden alınmış ve sudan çektiği yağdan arındırılmıştır. Arındırılmasının ardından tekrardan suya bırakılmıştır. Filtrenin tekrardan suya bırakılması sonucu sudaki yağın bir önceki aşamada olduğu gibi azaldığı gözlemlenmiştir (Görsel 17).

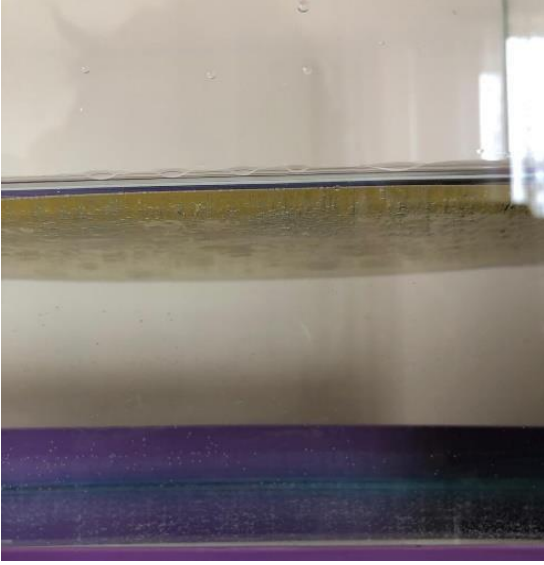
Görsel 17.*Sudaki yağın azalması*

Yapmış olduğumuz filtrenin belirli bir yağ toplama kapasitesi olduğu gözlemlerimiz sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç doğrultusunda filtrenin altı dakikadan fazla sürede suda kaldığı zaman battığı gözlemlenmiştir (Görsel 18).

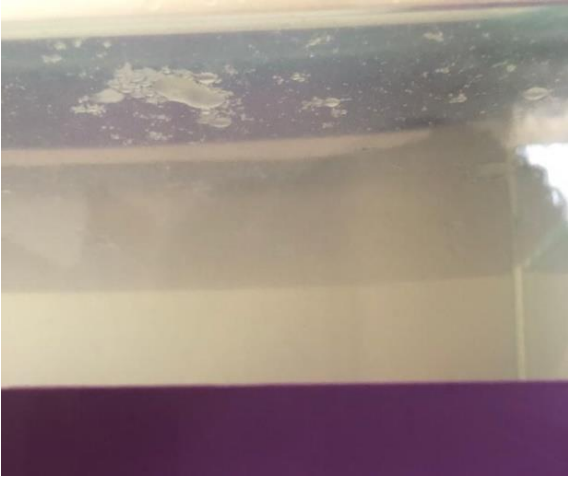

Görsel 18.*Filtrenin kapasitesi*

Filtrenin suya bırakılması altı dakika sonunda çıkarılıp temizlenmesi, temizlenmenin ardından tekrar suya bırakılma işlemi altı kez tekrarlanmıştır. Yapmış olduğumuz deneyin sonucunda da geliştirdiğimiz filtrenin 10 litrelik suyu 100 mililitrelik yağdan büyük oranda temizlediği gözlemlenmiştir (Görsel 19, Görsel 20).

Görsel 19. Filtre konulmadan önceki sudaki yağ oranı

Görsel 20. Filtre konulduktan sonraki sudaki yağ oranı

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye’ de her gün saç kesimi gerçekleştirilmektedir. Bu saç kesimleri sonucunda da binlerce kilo saç elde edilmektedir fakat elde edilen saçların çevre sorunlarını gidermek adına kullanılması aşamasında yapılan işlemler oldukça yetersizdir. Çoğunlukla kesilen saçlar çöpe atılmaktadır. Yakılan çöplerin içinde bulunan saçlar yanma tepkimesi sırasında atmosfere zararlı maddelerin karışmasına neden olur. Kesilen saçların çöpe atılması yerine sulardaki yağ bazlı atıkların temizliğinde kullanılması bize su kirliliğinin azalmasını yanı sıra dolaylı yoldan hava kirliliğinin de azalmasını yardımcı olacaktır. Sonuç olarak kesilen saçlar, çevre sorunlarının önüne geçmesi nedeniyle bize pek çok yönden katkı sağlayacaktır.

Ekolojik dengenin korunması başlığı altında ülkemizdeki akarsuların yağ bazlı atıklardan arındırılması amacıyla tarafımızca oluşturulan filtrenin sudaki yağı temizlediği yapılan deney sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçla birlikte sulardaki yağ bazlı atıkların temizliği için saçların kullanımının uygun olduğu kanıtlanmıştır. Yapılan deney ve araştırmalarla birlikte kenevir bitkisinin hem akarsuların yağ bazlı atıklardan arındırılması hem de sürdürülebilir tekstil için önemli bir yeri olduğu sonucuna varılmıştır. Filtrenin yapımında kullanılan kılıfın ham maddesi olan kenevir bitkisinin sürdürülebilir özelliği sayesinde de oluşturulan filtrenin kullanılması ve

yapımı başka bir çevre sorununa yol açmayacaktır. Araştırmalarımız sonucunda ise kuaförlerden toplanan saçların artması durumunda saçın içerisindeki yüksek nitrojen miktarı başta olmak üzere yapısındaki bileşenler sayesinde gübre olarak kullanılmasının uygun olduğu kanıtlanmıştır.

4. ÖNERİLER

- Kesilen saçlar içerisinde bulundurduğu pek çok bileşenden dolayı verimli maddelerdir. Saçların verimli özellikleri sebebiyle su kirliliği de dahil olmak üzere pek çok çevre sorununun önüne geçebileceği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak atık saçların geri dönüştürülmesi ve ekolojik denge korunumu amacıyla yönelik olarak üzerinde daha fazla araştırma ve faaliyetlerin yapılmasını öneriyoruz.
- İçerisinden akarsu geçen belediyelerimizde başta olmak üzere su kirliliğinin ciddiyetinin farkına varılması adına bilgilendirici konferansların düzenlenmesini ve bu konferansların denetlenmesini önermekteyiz.
- İçerisinde akarsularımızı bulduran illerimizin belediyelerinin kuaförlerde kesilen saçların çöplerde toplanmasını önleyerek sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi için toplanması, artan saçların ise gübre olarak kullanımı konusunda faaliyetlerde bulunulmasını öneriyoruz.
- Kuaförlerde kesilen saçların çöplerde birikmemesi adına kesilmiş atık saçların belirli kuruluşlar tarafından toplanmasını önermekteyiz.
- Sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi sorununu çözmek amacıyla geliştirdiğimiz filtrenin uygulanması için kenevir bitkisinin sürdürülebilirliğinden yararlanılması gerekmektedir. Kenevir bitkisinin bu çözüm doğrultusunda uygulanabilmesi ve işlenebilmesi için belirli amaçlara yönelik olarak kenevir tarımının kontrollü bir şekilde artırılmasını önermekteyiz.
- Sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi için geliştirdiğimiz filtrenin bu sorunla uğraşan belediyeler tarafından kullanılmasını ve üretilmesini önermekteyiz.
- Sulardaki yağ bazlı atıkların temizlenmesi amacıyla yönelik olarak geliştirdiğimiz filtrenin patentinin alınmasını önermekteyiz.
- Tarafımızca oluşturulan filtrenin yağ bazlı atıkların temizliği sürecinde daha kolay kullanımı için su robotlarının içerisinde kullanımını önermekteyiz.

5. KAYNAKLAR

- Aslan, R. (2018). MİKROPLASTİKLER: HAYATI KUŞATAN YENİ TEHLİKE. *Ayrıntı Dergisi*, 61-67.
- BBC NEWS. (2010, Mayıs 10). *Petrol Sızıntısına Karşı Saç ve Tüy Çözümü*. BBC NEWS: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/05/100510_bp_oil_slick adresinden alındı
- C. Eryılmaz, A. (2016). *SEYRELTİK EMÜLSİYE YAĞLI ATIKSULARIN ARITIMYÖNTEMLERİ*. Zonguldak: Candan Eryılmaz.
- Çam, S. (2015, Ocak 13). *Gaiga Dergi*. Gaiga Dergi web sitesi: <https://gaiadergi.com/saclari-geri-donusumde-kullanmanin-yollari/> adresinden alındı
- Kurtuldu, E., & İşmal, Ö. E. (2019). SÜRDÜRÜLEBİLİR TEKSTİL ÜRETİM VE TASARIMINDA YENİDEN DEĞER KAZANAN LİF: KENEVİR. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 694-718.
- ÖZTÜRK, R., & ALTAN, T. (2008). PORSUK ÇAYI ÇEVRE SORUNLARI VE BUNLARIN

ÇÖZÜMLENMESİNDE HAVZA YÖNETİMİ ÖNERİLERİ. *Ç.Ü Fen Bilimleri*

Enstitüsü, 79-89.

Sinclair, S. H. (2004). *Hair colouring, permanent styling and hair structure*. Fitzroy, Victoria, Australia: Blackwell Publishing Ltd .

T24. (2021, Mayıs 19). *Britanya ve İrlanda'da Kesilen Saçlar Petrol Sızıntılarını Temizlemek İçin Kullanılıyor*. T24: <https://t24.com.tr/haber/britanya-ve-irlanda-da-kesilen-saclar-petrol-sizintilarini-temizlemek-icin-kullaniliyor,955395> adresinden alındı

TEMA VAKFI. (2015, Ağustos 28). *Su kirliliği ve Su kalitesi*. Tema: <https://sutema.org/gelecegin-suyu/su-kalitesi-ve-su-kirliligi.21.aspx> adresinden alındı

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF CREATING THE "ECO FERGANA" MOBILE APPLICATION OF TOURIST OBJECTS AND RESOURCES OF FERGANA REGION

FERGANA BÖLGESİNİN TURİSTİK NESNELERİ VE KAYNAKLARININ "ECO FERGANA" MOBİL UYGULAMASININ OLUŞTURULMASINA İLİŞKİN TEORİK VE METODOLOJİK KONULAR

Xakimova Kamola RAXIMJONOVNA¹, Abduhalilov Bekzod KOMILJONOVICH²

Doç. Dr. Fergana Politeknik Enstitüsü¹

Araştırmacı Fergana Politeknik Enstitüsü²

Özet

Bu makalede, ArcGIS programında Fergana bölgesinin turistik yerleri ve kaynaklarının bir veritabanının oluşturulması, gruplandırılması ve sınıflandırılmasına dayanarak, Fergana bölgesinde elektronik bir ekoturizm haritası oluşturulmuş, ayrıca oluşturma, tasarım ve metodoloji konuları ele alınmıştır. Bölgedeki turizmi bölgesel yapısına göre yönetmek için kartografik bir temel geliştirilmiştir. Kartografik bir temelde tanımlanan Fergana bölgesinin turistik kaynakları, kalkınma faktörleri ve nesnelere belirlenmiştir. Bu bileşenlerin kullanım olanaklarını değerlendiren ve bölgesel turizm organizasyonunun temelini oluşturan bir mobil uygulama olan "Eco Fergana" geliştirilmiştir. Ek, bölgedeki turizm koşullarının biyoklimatik düzeyini değerlendirmektedir (ova, dağ ve dağ eteği alanları). Harita, turizm gelişimi için ekonomik ve coğrafi fırsatları belirlemeye, bunları bölgelere ayırmaya, yeni turizm rotaları geliştirmeye ve bu nesnelere turist akışı çekmeye hizmet eder. Uygulamaya dayanarak, Fergana bölgesinin coğrafi konumu, uzmanlaşma ve gezi rotalarının aktarılması için ulaşım yollarının uygunluğu gösterilmiştir. Turizm kaynaklarının potansiyelinin (yüksek, orta, düşük) değerlendirilmesine dayanarak, turistik bölgelerin sınırları belirlenir. Bölgesel düzeyde karmaşık tipteki (ekolojik, tarımsal, ticari, hac, tarihi, arkeolojik, aşırı, rekreasyonel, gastronomik, endüstriyel) yeni turist rotalarına dayanarak, bu yönler haritada vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: teorik, metodolojik, ekoturizm, rekreasyonel-turist

Abstract

In this article, based on the creation, grouping and classification of a database of tourist sites and resources of the Fergana region in the ArcGIS program, an electronic map of ecotourism in the Fergana region was created, as well as issues of creation, design and methodology. A cartographic basis for managing tourism in the region according to its territorial structure has been developed. Tourist resources, development factors and objects of the Fergana region, identified on a cartographic basis, have been identified. A mobile application "Eco Fergana" has been developed, which evaluates the possibilities of using these components and forms the basis of the regional tourism organization. The appendix evaluates the bioclimatic level of tourist conditions in the region (plain, mountain and foothill areas). The map serves to determine the economic and geographical opportunities for tourism development, divide them into regions, develop new tourist routes, and attract a flow of tourists to these objects. Based on the application, the geographical location of the Fergana region, specialization, and convenience of transport routes for transferring excursion routes are shown. Based on an

assessment of the potential of tourism resources (high, medium, low), the boundaries of tourist regions are identified. Based on new tourist routes of a complex type (ecological, agricultural, business, pilgrimage, historical, archaeological, extreme, recreational, gastronomic, industrial) at the regional level, these directions are highlighted on the map.

Key words: theoretical, methodological, ecotourism, recreational-tourist

1. Introduction

In the world, ecotourism has become a global activity that does not know any political, ideological, geographical and cultural boundaries. Today, special attention is being paid to scientific research on the use of recreational-tourist, resources and recreational-tourist potential of the region, as well as territorial organization, creation of prospective programs for the development of ecotourism based on comprehensive assessment. In this regard, it is important to assess the natural and economic-social geographical conditions for the purpose of ecotourism, to identify its types, to develop regionalization, to increase and develop ecotourism opportunities. Also, with the rapid development of the field of ecotourism and tourism, the role and need for maps of tourist destinations and destinations, designed for recreational purposes, is also increasing. The essence of such cards, the color of the topics that can be reflected in them, as well as the content and equipment are of particular importance. In this respect, conducting cartographic studies today is one of the most important issues in the detailed study of theoretical, methodological and practical aspects of tourism development. Creation of ecotourism maps, including the study of national and regional tourism problems in the USA, China, Turkey, Germany, Spain, South Korea, France, Italy, Canada, Russia and other economically developed countries, as well as ensuring the reliability of such created maps special attention is paid to actual scientific and practical issues of cartography.

In the republic, the ecotourism sector is considered as one of the strategic sectors that ensure the rapid development of regions, the creation of new jobs, the increase of the income and living standards of the population, and the investment attractiveness of the country, and complex measures are being implemented for its development. In particular, in the context of goal 35 of the Development Strategy of New Uzbekistan for 2022-2026, within the framework of the "Travel around Uzbekistan" program, the number of local tourists should be increased from 12 million and the number of foreign tourists visiting the republic to 9 million. important tasks are defined.[1] In this regard, the existing natural (relief, climate, drinking water), historical-cultural (monuments, shrines, handicrafts), socio-economic (economic and tourist infrastructure), ecological (climatic discomfort, air and water pollution index) opportunities of the regions are used for ecotourism. for the purposes of evaluation and development of a typology of recreational-tourist potential (highest, high, medium, low) on the example of Fergana region and mapping based on the ArcGIS program of GAT technology, positively and negatively affecting the development of recreational-tourist activities for each type scientific research aimed at determining the factors is of great importance.[2]

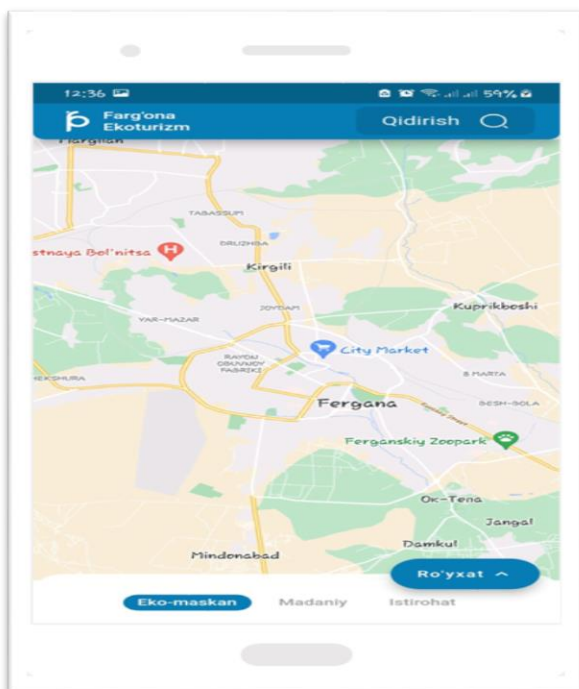
2. Materials end methods

Based on geoinformation systems and technologies, the following methods have been developed: studying the development and current state of ecotourism, analyzing and classifying its geographical aspects; Territorial organization of ecotourism and its use in Fergana region were studied geographically; From the natural, natural-historical, socio-economic opportunities of the Fergana region, the ecotourism map shows the location of settlements and route directions; Recommendations for the development of the mobile application of the ecotourism digital card of Fergana region and the prospects for its development are described. [3]

Creation of an ecotourism electronic map of Fergana region based on the creation, grouping and classification of a database of tourist objects and resources in the ArcGIS program; development of new touristic routes of complex (eco, agro, business, pilgrimage, historical, archeological, extreme, recreation, gastronomic, industrial and medical) type on the regional level and the content of their interactive map; touristic conditions of the region (plains, mountains and foothills), bioclimatic health facilities (liver, kidney, high blood pressure, rheumatism, stomach) treatment and prevention of these diseases were assessed and routes for diversification of tourism types were evaluated development of the "Eco Fergana" mobile application; the balance method of assessing the ecotourism potential is based on the natural (relief, climate, inland waters), historical-cultural (monuments, shrines, handicrafts), socio-economic (economic and tourist infrastructure), ecological (climatic discomfort, reference water pollution index) characteristics of the area. Mapping based on GIS technology, improved taking into account indicators; Territorial aspects of landscape-ecological (Sokh t., Fergana t.) attractions and natural-historical (Ko'kansh., Margilonsh., Rishtont.) bases for organizing recreational-tourist activities in Fergana region taking into account and developing the main directions of their development; Determining aspects related to the natural, socio-economic and service geography of creating ecotourism clusters in Fergana region and developing promising new tourist routes (one-day and multi-day) for each administrative unit and their model cards for tour operators .[4-5]

3 Result

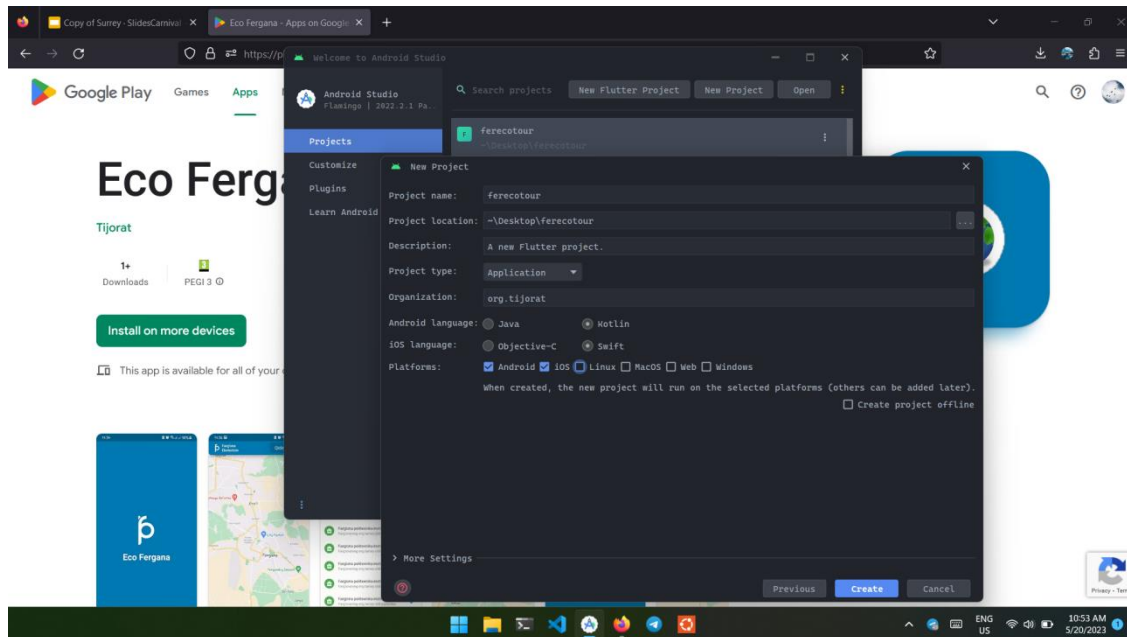
Tourism conditions of Fergana region (plains, mountain and sub-mountain areas), bioclimatic health facilities (liver, kidney, high blood pressure, rheumatism, stomach) treatment and prevention of these diseases. "Eco Fergana" mobile application has been developed.

Fig. 1. "Eco Fergana" mobile application.

Through the mobile application, the regional organization and current state of ecotourism was studied, its geographical aspects were identified and classified by direction. Territorial organization of ecotourism digital card in Fergana region and geographical aspects of its use

are disclosed. Geocomplexes of Fergana region and their use for ecotourism purposes were assessed, and an online map of the route was developed. Recommendations have been prepared for prospective geographic designation and use of Fergana ecotourism online card of Fergana region.

Fig. 2. Android Studio and Flutter.

The mobile application is filled with information, location and pictures of ecotourism places in the Fergana region, the application shows the direction and location map of the entered places. A short route for various types of transport is drawn and shown using Google Maps. Users can leave their opinions about the object, and they will have the opportunity to rate it with 5 stars. This makes it easier for future tourists to choose a place. The weather information and function shows the weather analysis of the past 1 weeks for each selected destination, which helps the tourist to plan the day of travel. Other important social facilities: the nearest police station, hospital and other facilities around the kitchen, toilet, emergency shelter, hospital and other facilities are shown on the free and open platform map on the basis of conventional signs. Under the control of the admin, any user can list his hotel, kitchen or other eco-space. This increases competition and choice. The location information entered separately as a mobile map via Google Maps Api provides detailed information lists and images of ecotourism and other attractions for convenience in our app, which is different and informative from the usual location tags [6]. The Flutter cross-platform framework was used to develop the mobile application and the Laravel framework was used for the backend. This makes it possible to present and serve the application on both Android and iOS platforms with the same convenience at a low cost.

4. Discussion

Today, we can say that a new phenomenon has appeared in cartography - "computer cartography". It combines various directions based on the use of computer techniques and technologies: geoinformation mapping, digital mapping, three-dimensional modeling, Internet technologies, publishing systems, etc. These areas provide significant improvements over conventional technology available today.[7]

One of the urgent issues of today is to determine the ecotourism opportunities of Fergana region and to develop suggestions and recommendations and methodology for improving the method of creating maps based on geoinformation systems.

Getz was able to integrate concepts and ideas from his book, Event Management and Event Tourism, as well as current research to raise awareness of the importance of events in the successful development of tourism. [8]

5. Results Analysis

Virtual reality tours of the development of mixed (complex) type of tourism designed to effectively use natural, cultural-historical, industrial, business, handicraft, agricultural and other resources to create a complex tourist product based on the division of Fergana region into tourist regions - virtual reality using technology, the application has developed a geoportal for users in the direction of ecotourism. Also, the process of creating digital maps of ecotourism through geoinformation systems involves the use of advanced technologies to collect and analyze information about natural areas and tourist destinations, such as the environment, attractions, wildlife, local communities, cultural heritage sites and made it possible to show information about other factors affecting ecotourism. [9] Gamification - The app can use gamification techniques to make the process of exploring an ecotourism destination more interesting and engaging. For example, users can help earn points by collecting virtual badges for completing tasks or visiting certain locations. Digital mapping allows for more accurate data collection and analysis, leading to more accurate information about ecotourism destinations [10-14]. Offline Mode – The app can provide an offline mode that allows users to access important information about an ecotourism destination even without an internet connection. This feature is recommended to be especially useful for travelers in remote areas.

6. Conclusion

Digital mapping of ecotourism through geo-information systems can improve the tourist experience by providing more complete and accurate information about destinations, while promoting sustainable tourism practices that protect the environment and local communities.

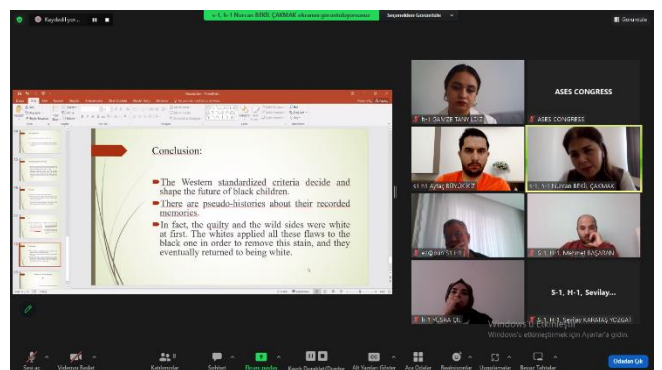
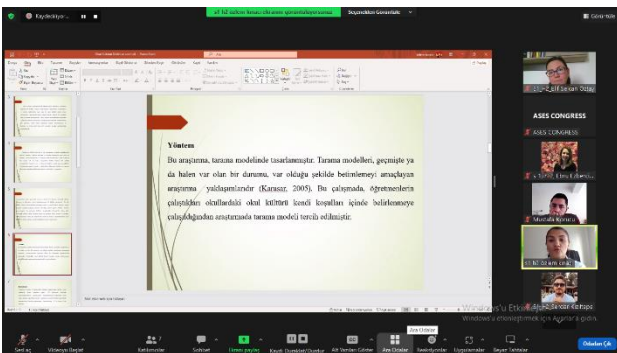
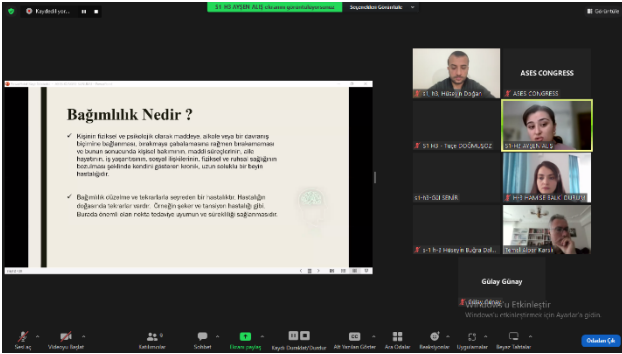
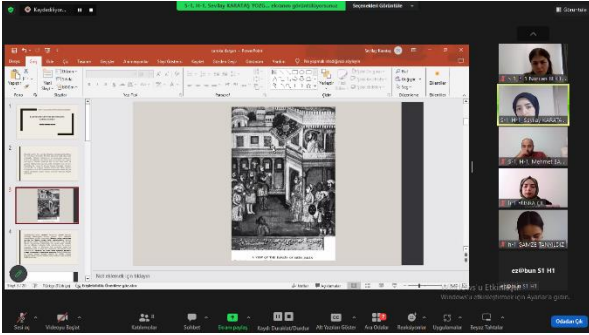
References

1. Decree of the president of Uzbekistan Resbulikasi No. 60 PF of 28.01.2022
2. Charles R. Goeldner, J.R. Brent Ritchie, "Tourism Principles, Practices, Philosophies", John Willey and sons publication. april-june-2019
3. Kamolakhon Khakimova, Bekzod Abdukhalilov, Lazizbek Qosimov*, Abdusaid Abdusalomov and Sherzodbek Yokubov "Application of GIS technologies for improving the content of the tourist map of Fergana province, Uzbekistan" 12 May 2023 E3S Web Conf. Volume 386, 2023 Annual International Scientific Conferences: GIS in Central Asia – GISCA 2022 and Geoinformatics – GI 2022 "Designing the Geospatial Ecosystem"
4. Atoyán R.V. Perspective image on tourist maps // Geodesy and cartography.- 1987. No.8.- pp. 36-40.
5. Khakimova K. R., Kholmatova D. B., Abdusalomov A. A. Basics of atlas mapping optimization in the fergana region // ACADEMIC: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Vol. 10. – No. 5. – pp. 613-617.
6. H. Robinson. "Aspect" Geographies: A Geography of Tourism. MacDonald & Evans, Ltd., 8 John Street, London WC1N 2HY, England. 1976. 475p.

7. Abramov V.N., Topchiyan Ya.A., Pleshkov V.G. On the technology of creating maps for polygraphic reproduction using digital topographic maps // Geodesy and cartography.- 1999. - No. 3.- pp. 39-44.
8. D.Getz Event Tourism Concepts, International Case Studies, and Research First Edition(1986),
9. Berlyant A M Geoinformation carding. - - M., 1997. - 64 b.
10. V.I.Krujalin, N. S. Mironenko, N. V. Zigern-Korn, N. V. Shabalina,. "Geografiya turizma, 2014.
11. Berlyant A M Cartography: textbook for universities. - - M.: Aspect Press, 2002. - 336 b.
12. Garaevskaya L.S., Malyusova N.V. Cartography bo'yicha amaliy q'llanma. M. Nedra, 1976, 302 p.
13. Abramov V.N., Topchiyan Ya.A., Pleshkov V.G. On the technology of creating maps for polygraphic reproduction using digital topographic maps // Geodesy and cartography.- 1999. - No. 3.- pp. 39-44.
14. Abramov V.N., Topchiyan Ya.A., Pleshkov V.G. On the technology of creating maps for polygraphic reproduction using digital topographic maps // Geodesy and cartography.- 1999. - No. 3.- pp. 39-44.

CONGRESS PHOTOS

ASES VII. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES NOVEMBER 24-26, 2023, ISTANBUL, TURKIYE

CONFERENCE BOOK

STEAM Eğitimi Amaç ve Faydaları Neler?

- Çocuklar, ezberden uzak bir şekilde araştırmaya ve sorgulamaya odaklanırlar.
- Beyin dışı işi işi öğrenme sürecinde günlük hayata transfer edilerek kullanılabilmek için öğrenmede başarılı olurlar.
- STEAM, öğrencilerin ayağına sıralanan 21. Yüzyıl becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.

Gözlenen	Model	Ortalama	Standart Sapma	Güvenli İstatistik
Latentlik Sorunları	14	4,136	0,468	0,984
Faktor Sorunları	5	4,914	0,466	0,934
Statistik Sorunları	5	4,139	0,470	0,927
Yapısal Sorunları	4	4,297	0,467	0,912
Ortalama Yorumları	14	4,134	0,568	0,994
Algoritma Yorumları	5	4,298	0,460	0,899
Matematik Yorumları	4	4,098	0,214	0,746
İstatistiksel Yorumları	5	4,974	0,318	0,788
Kurumsal Yorumları	6	4,368	0,500	0,963
Statistiksel Yorumları	5	4,513	0,504	0,913
İstatistiksel Yorumları	5	4,263	0,492	0,929

Bilgi ekonomisine dönüşüm sürecinde; bireyler, çalışanlar, firmalar ve kamu kurumları için beceri sermayenin önemli unsurları olan **"eğitim"**, **"beceri kazandırma eğitimi"**, **"yaşam boyu öğrenme"** kavramları önem kazanmaktadır.

Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2021 yılında %24,7 iken 2022 yılında %24,2 olmuştur...
Genç erkeklerde ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı 2021 yılında %17,5 iken 2022 yılında %16,4, genç kadınlarda ise bu oran 2021 yılında %32,4 iken 2022 yılında %32,3 olmuştur.

639

ASSEK

ASSEK Projesi, "Bilgi Ekonomisi"nin gelişmesi için... (The slide contains a line graph showing trends over time and a list of project goals and objectives.)

LOJİSTİK KÖY NEDİR?

- Bu kavramın temel amacı, "Lojistik Köy"ün... (The slide defines the concept of a Logistics Village and lists its goals and objectives.)

CONGRESS POSTER

ASES
ACADEMY OF SCIENTIFIC AND
EDUCATIONAL STUDIES

Ases VII. International Social Sciences Congress

**Final Summary
Sending Date**
19 November
2023

Congress Dates
24-26 November
2023

Congress Venue
Istanbul

Online and face-to-face
participation alternative

0507 945 44 06
0506 588 56 06
0850 474 30 06

asesosyal@gmail.com

www.asescongress.com

ASES
KONGRE ORGANİZASYON YAYINCILIK LTD. ŞTİ.

Sayı : G-100-56
Konu : Düzenleme Kurulu Üyeliği Hk.

19.10.2023

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Doç. Dr. Turgut BAYRAMOĞLU

24-26 Kasım 2023 tarihleri arasında düzenlemeyi planladığımız VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresine Düzenleme Kurulu Üyesi olarak üniversiteniz tarafından görevlendirilmeniz hususunda;
Gereğini arz ederim.

Aysel ÜNAL
Genel Müdür Yrd.

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-48432980-903.07.02-163675
Konu : Görevlendirme (Doç. Dr. Turgut
BAYRAMOĞLU)

23.10.2023

İKTİSAT BÖLÜMÜ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 20.10.2023 tarihli ve E-61096599-903.07.02-163273 sayılı yazınız.

Bölümünüz öğretim üyesi Doç. Dr. Turgut BAYRAMOĞLU'nun, 24-26 Kasım 2023 tarihlerinde "ASES Kongre Organizasyon Yayıncılık Ltd. Şti."nin düzenleyeceği "VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresine" Düzenleme Kurulu Üyesi olarak katılmak üzere görevlendirilmesi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Ümmügülsüm ERDOĞAN
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSA4ZRUB2 Pin Kodu :87472 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5264&eD=BSA4ZRUB2&eS=163675>
Telefon:(0 458) 211 11 73 Faks:(0 458) 211 11 74
e-Posta:iibf@bayburt.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.bayburt.edu.tr/tr/bayburt-
İktisadi ve İdari Biliml...
Kep Adresi:bayuni@hs01.kep.tr

Bilgi için: NECLA ÜREGİL
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

08.12.2023

ISBN: 978-625-98750-0-2

ASES PUBLICATIONS – 2023©